

IV. A. 198

THE

BAUDHĀYANA ŚRAUṬA SŪTRA

BELONGING TO

TAITTIRIYA SAMHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND,

Professor of Sanskrit at the University of Utrecht

VOLUME III.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1913.

Same.

~~891-581~~

~~1632526~~

BI 163

V. 3

Since 19381

5888ⁱ

.INDEX.

Preface.

Dvaidhasūtra	..	Praśnas XX-XXIII.		
darśapurṇamāsau	..	Praśna XX,	1-15	(Adhy 1-5).
agnyādheyam	..	" "	16-18	(" 6).
punarādheyam	..	" "	19	} (" 7).
agnihotram	..	" "	20	
pinḍapitryajñah	..	" "	21	
āgrayanam	..	" "	22	
agnyupasthānam, etc.	..	" "	23, 24	(" 8).
paśubandhaḥ	..	" "	25-31	(" 9, 10).
cāturmāsyañi	..	XXI,	1-6	(" 1, 2).
agniṣtomah	..	" "	7-26	(" 3-10).
agnicayanam	..	XXII,	1-12	(" 1-6).
vājapeyaḥ	..	" "	13-15	(" 7).
rājasūyaḥ	..	" "	16-21	(" 8-10).
kāmyeṣṭayaḥ	..	XXIII,	1-4	(" 1, 2).
aupānuvākyaṃ	..	" "	5-8	(" 3, 4).
dvūdaśāhaḥ	..	" "	9-11	(" 5, 6).
ahñāḥ	..	" "	12, 13	} (" 7).
atirātraḥ	..	" "	13	
ekādaśīni	..	" "	:	} (" 8).
punaścitiḥ	..	" "	14, 15	
kuṇḍapāyinaṃ iṣṭiḥ	..	" "	:	
kāmyāś citayaḥ	..	" "	:	
sautrāmaṇi	..	" "	16	} (" 9).
ayanāni	..	" "	17	
ekāhāḥ	..	" "	18, 19	(" 10).

Karmāntasūtra	..	Praśnas XXIV-XXVI.		
paribhāṣāḥ	..	Praśna XXIV,	1-11	(" 1-6).
agnyādheyam	..	" "	12-17	(" 7-9).
punarādheyam	..	" "	18, 19	(" 10).
darśapurṇamāsau	..	" "	20-29	(" 11-15).
agnihotram	..	" "	30, 31	(" 16).
pinḍapitryajñah	..	" "	32	} (" 17).
āgrayanam	..	" "	33	
agnyupasthānam, etc.	..	" "	33	
paśubandhaḥ	..	" "	34-37	(" 18, 19).
kāmyāḥ paśavaḥ	..	" "	38, 39	(" 20).
cāturmāsyañi	..	XXV,	1-3	(" 1, 2).
agniṣtomah	..	" "	4-26	(" 3-16).
agnicayanam	..	" "	27-32	(" 17-19).
vājapeyaḥ	..	" "	33-34	(" 20).

INDEX.

rājasūyah	..	Praśna XXVI,	1-3	(Adhy. 1, 2).
iṣṭīkalpaḥ	..	" "	4-6	(" 3, 4).
aupānuvākyam	..	" "	7-9	(" 5, 6).
aśvamedhaḥ	..	" "	10-11	(" 7).
dvādaśāhaḥ	..	" "	12-17	(" 8-11).
ahināḥ	..	" "	18-21	(" 12, 13).
atirātraḥ	..	" "	22	(" 14).
sautrāmaṇi	..	" "		
ekādaśīni	..	" "	23, 24	(" 15).
ayanāni	..	" "		
kundaḥ	..	" "	25-27	(" 16, 17).
etc.	..	" "	28, 29	(" 18).
kāmyāś cīḍayāḥ	..	" "	30-33	(" 19, 20).
ekāhāḥ	..	" "		
Prāyaścittasūtra	..	Praśnas XXVII-XXIX.		
iṣṭiprāyaścittāni	..	Praśna XXVII,	1-13	(" 1-10).
hutanumantraṇāni	..	" "	14	(" 11).
mrgāreṣṭīḥ	..	XXVIII,	1	(" 1).
pavitreṣṭīḥ	..	" "	2	(" 2).
nakṣatreṣṭīyāḥ	..	" "	3, 4	(" 3).
āgrayaṇaprāyaḥ	..	" "	5	(" 4).
paśuprāyaḥ	..	" "	6, 7	(" 5).
cāturmāsyaaprāyaḥ	..	" "	8	(" 6).
adhvaradikṣāprāyaḥ	..	" "	9	(" 7).
sarvayajñānām prāyaḥ	..	" "	10, 11	(" 8, 9).
anugrahāḥ	..	" "	12, 13	(" 10).
somaprāyaḥ	..	XXIX,	1, 2	(" 1, 2).
yajñakarmaṇi prāyaḥ	..	" "	3-6	(" 3-5).
agnihotraśya laukika-	..	" "		
vidhiḥ	..	" "	7	(" 6).
agnihotrasamāsaḥ, etc.	..	" "	8-11	(" 7-10).
prāyaścittasamuccayaḥ	..	" "	12, 13	(" 11).
Sulbasūtra	..	XXX.		
Pravarasūtra.				
paribhāṣāḥ	..	k. 1, 2		(" 1).
aṅgīrasaḥ	..	k. 3-9		(" 2).
gotamāḥ	..	k. 10-16		(" 3, 4).
bharadvājaḥ	..	k. 17-26		(" 5).
atrayaḥ	..	k. 27-30		(" 6).
viśvāmitrāḥ	..	k. 31-40		(" 7).
kaśyapāḥ	..	k. 41-44		(" 8).
vasiṣṭhāḥ	..	k. 45-48		(" 9).
agastayaḥ	..	k. 49-51		(" 10).
kṣatriyavaiśyānām pravarāḥ, etc.	..	k. 52, 53		(" 11).

INDEX.

Indexes.

I. Index of proper names.

- a. Names of sāmāns.
- b. Names of peoples and localities.
- c. Ritualistic authorities.
- d. Proper names of mythical, legendary and historical persons outside the pravara-praśna.
- e. Proper names in the pravara-praśna.

II. Index of words.

Additions and corrections.

PREFACE.

The MSS. which have been consulted for this third volume of the Baudhāyana Śrauta sūtra are the following :

a. *Dvaidhasūtra*.

1. H, from the Haug collection at Munich, containing only the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3.

2. Bu, a MS. from the collection Burnell belonging to the India Office, containing the complete text, without the sarvatomukhadvaidhas.

3. Be (see Preface to vol. i, p. viii).

4. B, the Bombay MS. (see Preface to vol. i, p. vii), giving only the last two praśnas.

5. Ben, copy from a Benares MS., containing the first praśna only.

6. D, a MS. from Dhar, containing on 37 foll. the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3. Nearly related with H.

7. U, from Ujjain, in Nāgarī, on 59 foll., complete; the sarvatomukhadvaidhas on a separate leaf. This MS. belongs to the same collection and is written by the same hand, and on the same kind of paper, as all the other Baudhāyana MSS. from Ujjain (see Preface to vol. ii, p. v).

8. G; this MS. has been found at Gwalior; for the use of this MS., like No. 6 and 7, I have to thank Prof. Bhandarkar. These three MSS. were found in private libraries. The Gwalior MS. is written very neatly in Nāgarī and although far from faultless originally, it has been corrected with good judgment after a better text. The sarvatomukha is given apart.

9. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection, Asiatic Society of Bengal, containing on foll. 1-70 the first two praśnas and the beginning of praśna 3; much related to H. and D.

10. C', No. 1571 of the same collection, Nāgarī, paper; the text begins with xxi, 14 and runs to the end, without the sarvatomukha; nearly related to Be.

11. W, the MS. of the collection Whish, cp. Winternitz, a Catalogue of South Indian MSS. No. 94. Only partly collated.

The vivaraṇa of the Dvaidha is extant and known to me from several MSS., which, however, are far from exact. Of use were also the Prayogasāra by Keśavasvāmin, the bhāṣya composed by Śaṅkara, who in his treatment of the darśapūrṇa-

māsa mentions and comments upon all the Dvaidha and Karmānta passages, which bear upon the text proper of Baudhāyana. By Ms. I indicate in the critical notes the Mahāgnisarvasva (see Preface to vol. ii, p. v), which treats equally of those Dvaidha and Karmānta sūtras that concern the agnicayana of the text proper.

b. Karmāntasūtra.

1. H, the Haug MS., complete.
2. Be, see Preface to vol. i, p. viii.
3. D, the Dhar MS., containing on 35 foll. the first two praśnas.
4. U, the Ujjain MS., 56 foll., śake 1761.
5. G, the Gwalior MS., on 46 foll.; corrected. The last three MSS. belong to the same collections as those of the Dvaidha text.
6. M, the Mackenzie MS.; cp. Preface to vol. ii, p. iv.
7. Ben, a copy of the Gov. Skt. Coll. at Benares; rather good and independent MS.
8. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection at the Asiatic Society of Bengal, Nāgarī, on paper, well written, 133 foll., containing on foll. 71-133 the first two Karmānta praśnas.

Besides the vivaraṇa of Bhavasvāmin and the remarks of Sāyana and Keśavaśvāmin, we possess a valuable bhāṣya on Karmānta I. 1-21 (No. 776a of the collection in the India Office; see Eggeling, Catalogue of the Sanskrit MSS. in the Library of the I. O., vol. i, p. 57) by Veṅkateśvara; the var. lect. of the text according to this work is indicated by me in the critical notes as Vt., that of the commentary given by Veṅkateśvara as Vc.

c. Prāyaścittasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 25 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Bombay MS.; see Preface to vol. i, p. vii, copy from an original, dated śake 1743.
4. Tr, the MS. from Trichinopoly, mentioned in the Preface to vol. ii, p. v.
5. C, a part of the text is found in the MS., mentioned under the MSS. for the Dvaidhasūtra (No. 10).

More or less help was got from Gopāla's Vivaraṇa (Viṭ.) known to me from the MS. belonging to the India Office (No. 259b; see Eggeling, Catalogue, vol. i, p. 91). The text proper is here indicated only by the beginning words of each

sentence. I consulted also, without, however, getting much help from them, the *Prāyaścitta-pradīpa* (I.O. 1467A) and the *Prāyaścitta-candrikā* (I.O. 1572).

d. *Sulbasūtra*.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 12 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Benares MS.; see Preface to vol. i, p. viii.
4. M, the Mackenzie MS.; see Preface to vol. ii, p. v. I need not say, that the excellent edition with Skt. commentary and English translation by Thibaut (in the *Journal "Pāṇini"* (vols. ix, x and vol i of the new series) has been consulted with good results. The readings accepted by Thibaut are indicated by me by T.

e. *Pravarasūtra*.

1. T, a copy from the Tanjore MS. No. 359; see Preface to vol. i, p. x.
2. M, being a complete copy of the *Smārtasūtra* in Grantha, copied for me somewhere in Madras through the kind mediation of Prof. Hultzsch. It is, on the whole, a good MS.; at the end of it the pravara is found.
3. G, the Grantha edition of the *Baudhāyana smārtasūtra*, Madras, 1905, by Muddudikṣita. This edition narrowly agrees with the MS. M.
4. Bu, the Burnell MS. xciii (No. cxviii of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS., p. 35) in Grantha. It contains also the pravarakhaṇḍa of the Vaikhāṇasa school. Independent, although rather bad MS.
5. Be, copied by me from the Benares MS. 115; see Preface to vol. i, p. vii.
6. U, from Ujjain (see above), very narrowly related to the last-mentioned MS. from Benares; on 10 foll.

Other texts which have been used in constituting the pravara-praśna are:

* The *Gotrapravaramaṇjarī* by Puruṣottama, a (Colebrook) MS. belonging to the India Office (No. 2316A, Egg. No. 1777). In the critical notes indicated by me as Pm. It contains shattered all over the work the whole pravara text of the *Baudhāyana*, on which it comments broadly. It treats at length also of the pravara sections of *Āpaṣṭamba* and *Āśvalāyana* and of the pravara-dhyāyas of *Kātyāyana-Laughākṣi*. The comparison of this text is of use for the verification of several *nomina propria*. It is curious to perceive, that, although according to *Puruṣottama* the pravarakhaṇḍas of *Kātyāyana* and *Laughākṣi* are the

same, the Kātyāyana text known to us from the *Parīśiṣṭas* of the White Yajurveda (see Weber in the 'Verzeichniss der Skt. HSS der Kgl. Bibl. zu Berlin,' vol. 1, p. 54-60) is different from that given by Puruṣottama. The one contributed to Laugākṣi is probably the pravarādhyāya of the Kathas; the text attributed by tradition to Kātyāyana (as given by Weber) agrees, with many various readings, however, on the whole with the pravarādhyāya of the Mānavas. I was kindly allowed by Prof. Knauer to use this text, which also is handed down to us in a very corrupted state.

A lengthy treatment of the pravara is given also by Gopināthadīkṣita in his *Satyāsādhahiraṇyakeśismārtasamskāra-ratnamālā* (published in the *Ānandāśrama* series 1893) on pp. 415-453; by Anantadeva in his *Samskārakaustubha*, pp. 179-196 of the lithographic edition, and by Raghunātha in his *Gotrapravarānirṇaya* (MS. I.O. No 1781). These three texts are indicated by me in the critical notes successively as Rm., Sk., Pn. The three texts give a great many more names than are contained in the pravara-praśna of Baudhāyana, as they join, without any discrimination, to the names of the Baudhāyana text also those of other pravarakhaṇḍas. Moreover, they constantly put in the plural all the names found in the singular in our text.

Of some importance is a certain gotra list as handed down among the Desasth brāhmanas in: *Census of India*, 1901, vol. i, India, *Ethnographic Appendices*, by H. H. Risley, Calcutta, 1903, on pp. 120-122.

The text of this praśna is one of the most difficult to reconstruct. Rarely we find the proper names without variants. The MSS. can be divided into two groups: M (with G) T and Bu on one side, Be (with U) and Pm on the other. The other nibandhas seem to draw on Pm.

The pravara-praśna in the kalpasūtra of the Baudhāyanyas was probably placed originally immediately behind the pitṛmedhasūtra and before the dharmasāstra. It is inserted there in M and in the Grantha edition; cp. the words of Puruṣottama in his *gotraprayaramaṇjari*: *uktāny aṣṭikusaumikapāṭukadārvihomikākhyāni caturvidhāni brautāni darsapūrnāmāśā-dīni sūtrāni*. The number given on the fly-leaf of the Ujjain MS. is xli. But nowhere in the MSS. themselves any indication of praśna number is found. Even the number xxx of the Śulbasūtra is conjectural; on the cover of the MS. Ben. 115 is written *इति प्रश्नः समाप्तः*. Although, then, the number of the praśnas cannot be given with certainty, their sequence, in the main, is firmly established.

It was originally my intention to include in this edition of

the Baudhāyana texts also the whole smārtasūtra. But I now prefer to give only the śrautasūtra; perhaps I may undertake later on a critical edition of this text, which indeed is now accessible, be it not in critical editions. One is the Grantha edition mentioned under the MSS. used for the pravaraprasāna, the other has appeared at Mysore (1904) under the title : बोधायनग्रन्थसूत्रम् । The Bodhāyana-grhya-sūtra edited by Lr. Śrinivāsāchārya. On the other hand, I thought fit to edit the Sulbasūtra anew, even after the excellent work of Prof. Thibaut, because it had to be given to make the śrautasūtra complete, and also because my MSS. enabled me to give in some places a better reading than Thibaut's text presents. I have taken much pains to obtain a copy of a part of the Baudhāyana kalpasūtra, which must have existed, but seems to be lost now, viz. the haurasūtra. Bhavasvāmin and Sāyana quote often from this text, as also does the commentary on the third book of the Taittirīya brāhmaṇa.

My design of publishing the vivaraṇa of Bhavasvāmin I also regret very much that I am compelled to abandon. The manuscript material is utterly insufficient. Perhaps I may in later times fulfill also this promise. For the time being I will try to fill up at least partially this gap, by adding to this third volume an index of words, giving, wherever it is possible, the explication of the commentators.

At the end of my task I have to express my sincerest thanks to all who kindly helped to procure me the material for my work : especially to Dr. Thomas, Chief Librarian to the India Office, and to Prof. Bhandarkar. If this volume can now appear, it is chiefly due to their kind assistance.

W. CALAND.

UTRECHT, *January*, 1912.

द्वैधसूत्रम् ॥

उपवसथ इति^१ ॥ कथसु^२ खलूपवसथं आनीयात्संध्यः
 खिदेशोपपाद्यो ऽथ ऽपूरि^३ नादर्शीति^४ वाधु, खलु संध्यः^५
 वाधु^६ संध्यरूपपादनं^७ ननु^८ खलु संध्यः, सूत्रपादय^९ इव^{१०}
 सर्वेषां त्वेव^{११} संध्य इवेति^{१२} स^{१३} इ^{१४} स्माह बौधायन

१ The constitution of the text of this first dvaidha being very difficult, I am not sure to have given everywhere the right reading and interpunction.

२ Thus corrected according to the Vivaraṇa: पूरिषादर्शीति U Bu G D C; पूरिषादर्शीति Ben; करिषादर्शीति H; पूरिषादर्शीति Be.

३ Thus (संध्यः) C U Bu G D; संध्य Be W; संध्य H Ben.

४ खलु ins. G (sec. m.) and C.

५ After °पादनं U Bu D G (pr. m.) C H Ben ins.: यतोऽप्येमांश्च यजते नक्षत्रेदुपवसतो (यो) क्षितिं चादित्ये; this passage is not found in W and has been effaced in G. The vivaraṇa has nothing corresponding to it.

६ ननु W C; ननु Bu G D; न Be; missing in Ben °H U; नच the vivaraṇa (one copy), च (another copy).

७ सूत्रपादय इव W; सूत्रपादय इव: Bu; सूत्रपाद्य इव Be; सूत्रपाद्य (omitting इव) H U Ben D C G (pr. m.); सूत्रपादय: G (sec. m.). The vivaraṇa runs: न च (var. स) खलु संध्यः सूत्रपादयः सूत्रपादः खलु भवेत्संध्यः सूत्रपादनं (another copy: भवितव्यं समधिष्ठितं यजमानं च सूत्रपादनं) सूत्रपादः सूत्रपादं यातीति सूत्रविभुजादिनाम् (cp. the Vārtt. on Pāṇ. III. 2. 5. १).

८ त्वेव HU Be Ben W G (pr. m.) D C; वै Bu; वैव G (sec. m.); त्वेव the vivaraṇa (one copy), वैव (another copy).

९ Thus (इवेति सच) U and C only; इवेति सच D; स is not found in H Ben G (pr. m.), इवेति is not found in Bu G (sec. m.); इवच Be; सम्पाद्य च W. The vivaraṇa runs: एवं खित्ते ऽप्यो ऽखित्ति पच इति । स च स्माह बौधायनः ।

यचैतदुपवसतो ऽस्मिन् आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहिती-
 भवन्निवोदियात्तमप्युपवसथं . जानीयादित्य^१चो ह स्माह
 ग्रासोकिरतिपन्नः^२ खल्वेव भवति^३ स^४ संधं^५ वैवोप-
 पादयिषेत्पूर्णं^६ वाभियजेत^७ तस्य चेदुपवसतो ऽस्मिन्
 आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितीभवन्निवोदियादारमताग्नि-
 होत्रेणेत्युक्त्वा पार्वणेन प्रकाशेत्स्थिते पार्वणे ऽग्निहोत्रं
 जुहुयादिति^८ नु^९ खलु पौर्णमास्याम^{१०}थामावास्यायामिति^{११}
 स ह स्माह बौधायनो दृश्यमान एवोपवसेन्न दृश्यमान
 इत्येवं चैत्र खलु कुर्मदिति ग्रासोकिरस्ति^{१२} त्वपि^{१३} दृश्य-

१ Thus* (चतिपन्नः) D C G (sec. m.) and the vivarāṇa; ग्रासोकि-
 रतिपन्नः or •रितिसंनः the other MSS.

२ संधं Be; संधं D. (pr. m.); संधं G; संधं Bu U; संधं H.
 (reading संधंवोप.) • संधं Ben (reading संधंवोप.). Are we to read
 संधं? The vivarāṇa has: सध संधेव ।

३ Thus G and B (the last MS. reading •धि• instead of •वि•);
 वैवोपपादयिषेत् D C; वैवोपपादयिष्यं Be; वैवोपपादयिष्यं U; पाद-
 यिष्यं H Ben.

४ पूर्वं Be Ben D C; पूर्वं Bu U G; पूर्वं H; पूर्व the viv. (one
 copy), पूर्वं (another).

५ Thus Bu G (sec. m.) D C U; •वाल्वायसु H Be G (pr. m.)
 •वाल्वा Ben.

६ Thus Ben G; •थोमावा• D C; H U Be om. सध ।

७ Thus C U Be; •खिलापि GD; •लोमपि H; •खपि Ben; ग्रासो-
 किमपि Bu.

मानः उपवसथो^१ । यच्चैतद्वाचीभिरुपपन्नो^२ ऽणुसङ्गमाः^३
परिणचचसुपव्युषं भवति न स श्वो भूते दृश्यते तमयुपवसथं
जानीयादिति^४ ॥

अग्नीनामन्वाधान^५ इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुंचस्थो^६ च ।
॥ स्नाह बौधायनो विहव्याभिरग्नीनन्वाद्ध्यात्तिष्ठभित्तिस्तुभिरै-
कैकं ये नव समामनेयुरथ ये ऽष्टौ प्रथमां वोत्तमां वा द्विर-
भ्यवर्तयेयुरथ ये दश तिष्ठभित्तिस्तुभिरैकैकमन्वाधायोत्तरे-
णाहवनीयं तिष्ठन्दशमीं निगदेदित्य^७ चो ह स्नाह शास्त्रौकिर्षीं
नु खलु गार्हपत्यैः सक्तदन्वाहित एष भवति^८ यामयोनिर-
१० न्वाहार्यपन्न^९ । आहवनीयमेवैकं विहव्यान्वाद्ध्यादयातिशिष्टा
उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य^{१०} चो ह स्नाहौपमन्यवो
विहव्याभिरैवाग्नीनन्वाद्ध्यादेकैकमेकैकयांथातिशिष्टा उत्त-
रेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य^{११} चो ह स्नाह मौद्गल्य आहव-
नीयमेवैकमन्वाद्ध्यादग्निं गृह्णामि सुप्रथं थो मयोभूर्ध
१५ उद्यन्तमारोहति सूर्यमङ्गे । आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरत्नम
श्वो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः ॥ वसून्बुध्नादित्यानिष्ट्रेण सह
देवताः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि ह्यु आयतने मनौषया ॥
रमामूर्जं पञ्चदशीं ये प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः ।

१. वाचीभिरः C U Ben Bu G. वाचिभिरः H D. वाचाभिरः Be.

२. Thus G D C and the vivaraṇa; नचङ्गमाः U; नचङ्गमाः H Ben Be; चङ्गमाः Bu.

३. अणुसङ्गमाः C U.

अग्निर्हव्यवाडिह तानावहतु^१ पौर्णमासं हविरिदंशेषां
मयीति पौर्णमास्यामामावाह्यं हविरिदंशेषां मयीत्यमा-
वास्यायामित्य^२चो ह स्माह मैत्रेय आहवनीयमेवैकं विहव्य-
यात्वादध्यान्मूणीमितरावयातिशिष्टा^३ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठ-
स्मिगदेदिति^४ व्याहृतीभिरेवाग्नीन्वादध्यादिति राशीतरः^५ ॥

I. 1. 3. आतश्चनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो हविरातश्चनान्ये-
तानि भवन्तीत्य^६चो ह स्माह शालीकिर्दधि खल्वातश्चनार्थ^७
दृष्टं भवति^८ तस्मिन्नविद्यमान एतेषामेकेनातश्चादिति^९ ॥

I. 1. 7. व्रतोपायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संगवकाले वा
व्रतमुपेयाद्धेतुषु वा दोह्यमानासु प्रणीतासु वा प्रणेष्यत्सु^{१०}
हविःषु वासर्गैर्वित्य^{११}चो ह स्माह शालीकिः पूर्वद्युःकालं खलु
व्रतोपायनं भवतीति ब्राह्मणं बर्हिषा पूर्णमासे व्रतमुपैति
वत्सैरमावास्यायामिति स^{१२} संगवकाल एव व्रतमुपेयादित्य^{१३}-
न्वाधानप्रभृतौत्यौपमन्यवः^{१४} ॥

१ After अवहतु Bu G ips. आचनु देवाः सुमनस्यमानाः (TS. I. 5. 10. 3).

२ After उत्तरो U H D C Be Ben and G (pr. m.) ins. आदधाति;—
Be om. अच, Bu has आदधाति शिष्टा; in his citation of this passage
Sāyaṇa has, rightly, no आदधाति ।

३ Thus U G Be Bu; •र्थ Ben; •र्थ C; H om. •र्थ ।

४ प्रणीतमानास्त्वित्यर्थः । इत्यन्वयो व्यत्ययः Sāyaṇa.

५ Om. Bu D C and Sāyaṇa.

अभ्युदितेष्टामिति ॥ स ह स्माह बौधायनः सिद्धैरेवा-
 मावाश्वैर्हविर्भिरिद्वा^१ पुनरुपोय्य श्रो भूते काष्ठामनभ्युदिता-
 मव्यापन्नां यजेतेत्य^२चो ह स्माह ग्राक्षीकिर्येषा ब्राह्मणजेष्टि-
 स्तथा व्यक्तयेद्वा पुनरुपोय्य श्रो भूते काष्ठामनभ्युदितामव्यापन्नां
 ५ यजेतेति तु खलु संनयतो^३ ऽद्यासंनयतः^४ समानः कस्यो
 बौधायनस्या^५चो ह स्माह ग्राक्षीकिरश्वेवैतानि^६ हवींषि
 अपचित्वा पुनरुपोय्य श्रो भूते काष्ठामनभ्युदितामव्यापन्नां
 यजेतापि वोपवसथ एवातिप्रवर्धतेति^७ ॥

आच्छादन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचसंथम एव
 १० ग्राक्षामाच्छेद्यादाचंथम एवाहरेदेवं एवाहरित्येवं चैव खलु
 कुर्यादिति ग्राक्षीकिर्ब्राह्मणेन च ययार्थमन्तर्हसन्तव संभाषेत
 नाब्राह्मणेनेति^१ ॥

ग्राखाया आच्छेदन इति ॥ स ह स्माह बौधायन इषे
 लेति ग्राखामाच्छेद्यादूर्जे लेत्यनुमृज्यादाप्नोक्षेत वेत्य^२न्वीक्षेतै-
 १५ वेति ग्राक्षीकिः^३ ॥

१ इष is found only in Bu G (sec. m.) and U (sec. m.); cp. Rudradatta on Āp. ix. 4. 3.

२ Thus G (sec. m.); अपचुतानि Ben; अपचुतानि Bu; अपचतानि H G (pr. m.); अपचतानि C D; इष्टुवापैतानि Be; but cp. the vivaraṇa: अपचैवेत्यादि ।

३ Thus corrected according to Rudradatta on Āp. I. c. ; •तिप्रवर्ध-
 वेति B U G (pr. m.); •तिप्रवर्धत इति G (sec. m.); •भिप्रवर्धवेति H Ben; •तिप्रवर्धवेति Be; •भिप्रवर्धवे C.

I. 1. 10. वत्सापाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वायवःस्थेति
पु०स एवापाकुर्यादुपायवःस्थेति स्त्रियो^१ ऽथ यद्यन्यतरे
स्त्र्यैव मन्त्रं परिगृह्णात्स^२ सृष्टेनैवेति शास्त्रीकिरे^३ ॥ १ ॥

I. 2. 1. शाखायै संचर इति । अघेणाहवनीयः संचारयेदिति
बौधायनो^४ जघनेन गार्हपत्यमिति शास्त्रीकिरे^५ सर्वकल्पे
शाखायै संचरः पयसां चान्यत्र प्रावर्गिकादित्य^६ भयोरेवापरेण
प्रावर्गिकं संचारयेदित्यौपमन्यवः^७ ॥

प्रवसतो याजमान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
सहयाजमानः स्वस्वयं यजमानः प्रवसति^८ स यंच स्यात्तदेनं^९
मनसा^{१०} ध्यायेत्^{११} यदि विस्स्थित आगच्छेत्कृतमनुमग्न्य^{१२}
कर्मान्तेन प्रक्रामेदित्य^{१३} चो ह स्माह शास्त्रीकिर्यद्यस्य पुत्रो
वान्तेवासी^{१४} वालं कर्मीणः^{१५} स्वत्तं तत्र प्रेक्षेत्^{१६} यदि विस्स्थित
आगच्छेत्कृतान्तादा प्रक्रामेत्ता^{१७} वा^{१८} द्विघेतोभौ^{१९} त्वेव
यजमानभागं प्राप्नोयातामिति^{२०} ॥ •

१ Thus Bu Be G (sec. m.); तदेनं Ben U C G (pr. m.); तदेनं Sāyana.

२ Om. Be G (sec. m.), Sāyana.

३ कर्मिणे U Bu G (pr. m.); कर्मिणे Ben C D; कर्मिणे II;
कर्मिणे Be; कर्मिणे G (sec. m.); कर्मिणे Sāyana, (cp. *infra* xx. 20
and *Pitṛmedhasūtra* I. 1 (where the text is to be restored accord-
ingly), II. 5 (ed. Raabe, Leiden 1911, pag. 9. 1).

४ Thus U only (sec. m.); प्रेक्षयेत् all the other MSS.; cp. the
vivarāṇa: त्वानुष्ठापयेद्यजमानं कुर्विति ।

५ Thus hesitatingly emended (tmesis!); जवादि० Be C G (pr. m.);
जवादि० MS. Tub. (MS. A. 1. 317) and D; जवादि० Ben; जादि०
Bu H; Vivaraṇa न जादिवेत ।

इंभाबर्हिषोरुपकल्पन इति ॥ सूत्रमाचार्यश्रौतपराशरे
पितृभ्यो दत्तेभाबर्हिः संनष्टोदित्याञ्जीगविः ॥ श्रौ भूते
हविष्कृदन्त इत्यौपमन्यवः १ ॥

असिदस्य प्रतितपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
प्रतितपेद्वासिदमेवमश्वपशूँ रक्षोऽपहननायेत्यौ चो ह स्माह
शास्त्रीकिर्न तेजसि तेजः प्रतितपेदश्वपशूँ खल्वेते मन्त्रा दृष्टा
भवन्ति १ श्रो ऽश्वपशूँमेव प्रतितपेत्सासिदं क्रूरापहननायेति १ ॥

प्रक्रमेध्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवापे
चौत्वा चतुरो वा प्राशः प्रक्रमाम्प्रक्रम्याच तां दिशमभिप्रमृजेद्यच
१० बर्हिर्वेत्स्यमन्येतेत्याहवनीयादेव यथार्थं गच्छेत्स तु दक्षिणया
द्वारेति शास्त्रीकिः १ ॥

३. परिषवण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रिरेव मन्त्रं
ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेद्देवं धूपावटस्य परिलेखन एव १ सोम-
क्रयथै पद एवमौदुम्बर्या अवट एवमुपरवेध्विति १ मरुदेव
१५ मन्त्रं ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदिति १ शास्त्रीकिः १ ॥

५. आश्वेदनेध्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य १ प्रत्यगाग्नीः खल्वेष
मन्त्रो दृष्टो भवति १ मन्त्रप्रत्यभिमर्शनमेवैतस्यादिति
शास्त्रीकिः १ ॥

३. प्रस्तरस्य संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽभ्यर्धा-
१० ज्वेन १ संनष्टोदन्यच चैतस्मादयुग्मायुगं निधनानि कुर्यादित्यौ चो

इ स्माह शालीकिः प्रस्तरस्य खलुं मन्त्रप्रतिष्ठाभांस्वर्गं
वर्हिर्मन्त्रं लभते न .चैनमभ्यर्धात्संनद्धेदेतच्चैवायुग्मतमः
स्यादिति । ॥

I. 3. 2. शुखस्य करण इति ॥ अधिकरणं चतुर्थं स्यादिति
बौधायनो " अधिकरणमेव तृतीयमिति शालीकिः । ॥

I. 3. 4. वर्हिषः संभरण इति ॥ स इ स्माह बौधायनो यान्यन्यानि
याजुषास्त्रिधनानि तानि पूर्वाणि मन्त्रेण संभृत्याथोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्यत्रो इ स्माह शालीकिर्यान्यन्यानि
याजुषास्त्रिधनानि तानि पूर्वाणि तूष्णीं संभृत्याथोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्यत्रो इ स्माहौपमन्यवो य एवा- १०
दिर्लवने संभरणेः सयाजुषमेवापि मन्त्रेण संभृत्य तूष्णीं-
मितराणि संभृत्य त्रिपरिकृत्य ग्रन्थिं कुर्यादिति । ॥ २ ॥

I. 3. 5. ग्रन्थिकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " समायच्छेवैतं
मन्त्रं जपेदिति शालीकिः । ॥

I. 3. 6. पश्चात्प्राञ्जमुपगूहतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " पुरस्तात्- १५
प्रत्यक्षमिति शालीकिः । ॥

I. 3. 8. वर्हिषो निधान इति ॥ स इ स्माह बौधायनः स्पर्शं वा
शकलं वान्तर्वेदि निधाय तस्मिन्मन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य ततो यथा-

१ संभरेषे B G Bu G (sec. m.) U (sec. m.), संभरेण the other MSS.

२ Thus Ben G C U (pr. m.) Sāyaṇa; संभरणे H Be; संभरन्तेन
Bu U (sec. m.). After this word U Bu ins. संभरेत् ।

३ Thus Be; संभरेषे H D C Ben G (pr. m.) U (pr. m.); संभरेषे
Bu G (sec. m.) U (sec. m.) Sāyaṇa.

सुष्ठु निदध्यादिति " यथैव निधास्यन्त्यान्तन्मन्त्रेणैव^१ निदध्या-
दिति शास्त्रीकिः^१ ॥

२. परिधीनां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उरः-
संमितो मध्यमः स्यादथेतरो बाहुमाचौ स्यातामिति " सर्व
५ एव बाहुमाचाः स्युरिति शास्त्रीकिः^१ ॥

३. इक्षस्य करण इति ॥ अनुषामिधेनीभं कुर्यादिति
बौधायनो " उपरिमितमिति शास्त्रीकिः^१ ॥

४. वेदस्य करण इति ॥ वत्सशुं कुर्यादिति बौधायनो "
मृतकार्यमिति शास्त्रीकिस्त्विदं मित्यौपमन्यव " ऊर्ध्वाप-
१० मित्यौपमन्यवौपुत्रः^१ ॥

पितृयज्ञवर्हिषीति ॥ समूलमेतद्वर्हिर्भवतीति^१ बौधायनः
पितृयज्ञसामान्यादिति " महापितृयज्ञ एवैतद्वृष्टं भवत्यमूल-
मेवैतद्वर्हिः स्यादिति शास्त्रीकिः

- इष्टिसंनिपात इति ॥ स ह स्माह बौधायनो याः^१
१५ काश्चेष्टयः^१ समाने ऽहनि संनिपतेयुस्तन्नाथ तन्नाथ^१ चासां^१
वर्हिर्लावो गच्छेत्तूनं वासादयेत्तन्नेतन्ने^१ चासां^१ त्रतमुपेत्य

१ Thus Be Bu G (sec. m.) Sāyana; तेष instead of तत् H Ben D C G (pr. m.) U.

१ Thus Bu U G (sec. m.); यायाश्चेष्टयः Ben D G (pr. m.); चाश्चेष्टयः Be; नायाश्चेष्टयः C.

१ Thus G; तंवायतंवायतासां Bu; तंवायतंवायतासां U C D; तंवायतं-
वायतासां Be; तंवायतासां Ben H.

४ वासाधवेत् Bu G (pr. m.) U (sec. m.).

५ Thus Bu Ben G U; लासां H; तवेवासां C D; तवेवासां Be

तन्नापवर्गे व्रतं विस्मृजेतेत्येको^१ ह स्माह ग्राहीकिर्याः^२
 काश्चेष्टयः^३ सुमाने ऽहनि . संनिपतेयुः सक्तदेवासाः^४ सर्वासां
 बर्हिर्वावो गच्छेन्नूनं वासादयेदादित्यासां^५ व्रतमुपेत्य सर्वासां
 पारे^६ व्रतं विस्मृजेतेति^१ ॥

1. 3. 17. पर्णत्सृष्ट्या^१ निवपन इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^२को ह ५
 स्माह बौधायनस्तृतीयमग्न्यगार उदपेत्तृतीयमग्नर्वदि निवपे-
 तृतीयेन वत्सानां धूननं^३ कुर्यादेवमिव हि पशूनां नेदी-
 यान्भवतीति^४ ॥

1. 3. 18. पौर्णमास्यामुपवेशकरण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१
 न कुर्यादिति ग्राहीकिः^२ ॥ १०

1. 3. 19. दोहनपर्विचस्यः^१ करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
 मूले मूलानि बद्धा दिगुणां^२ रक्कुं^३ संप्रसार्याये^४ निपथ्वीया-
 देवमस्यापमयैरभिसंपन्नं भवतीत्येको^५ ह स्माह ग्राहीकिर्मूले

१ Thus C D H Ben G (pr. m.) U (pr. m.); विस्मृजेदिति the other MSS.

२ Thus Bu I' G (sec. m.). वासाश्चेष्टयः Ben D G (pr. m.) वाश्चेष्टयः Be; मासाश्चेष्टयः C.

३ See p. 9, n. 4.

४ परि H D C Ben.

५ Thus Bu D; •स्यरकासां or •स्यरकासां the other MSS. and Sāyana.

६ Thus G (sec. m.) U (sec. m.) and the prayoga of Veṅkate-
 śvaraṇ; धूनं all the other MSS.

७ प्राहि ins. G (sec. m.); instead of •प्रे U reads the first time
 .प्राहि ।

मूलाग्निं बद्धा^१ दिग्गुणाः रज्जुः संप्रसार्य मूले परिहृत्य^२
 'चिगुणाः रज्जुः संप्रसार्याये^३ निग्नद्वीधादेवमस्यापमयैरभिसंपन्नं
 भवतीति^४ ॥ ३ ॥

अग्निहोचोष्केषणस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
 'यद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा प्रक्रान्तः स्वात्पथसैव ताः रात्रिं
 जुहुयात्पथस एवाग्निहोचोष्केषणं कुर्यादित्य^६चो ह स्माह
 शास्त्रीकिर्नासमाप्ते काम आवर्तयेद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा
 प्रक्रान्तः स्वात्तस्य ऊत्वा तस्यैवाग्निहोचोष्केषणं कुर्यादिति^७ ॥

सान्नाय्यपात्राणां प्रोक्षण इति ॥ तृष्णौः सः स्रुताभिरङ्गिः
 १० प्रोचेदिति बौधायनः^८ कमण्डलुगताभिरिति शास्त्रीकिः^९ ॥

अथ जघनेन गार्हपत्यमुपविष्टोऽपवेष्टेणोदीचो ऽङ्गारा-
 च्छिरुहतीति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^{१०}चो ह स्माह बौधायन-
 स्रुष्णीमङ्गाराच्छिरुहेत्सर्व एवैषो ऽधिप्रयणमन्त्रः स्यादिति^{११} ॥

दोहनपवित्रसाधन इति ॥ मन्त्रेण कृत्वा मन्त्रेण
 १५ स्यास्यामादध्यादिति बौधायनस्रु^{१२}ष्णी कृत्वा मन्त्रेण स्यास्या-
 मादध्यादिति शास्त्रीकिर^{१३}धेन कृत्वार्धेन स्यास्यामादध्या-
 दित्यौपमन्यवः^{१४}

१ कृत्वा U C.

२ Thus Bu G; परिहृत्य Be. In the other MSS. this passage is omitted, also by Sāyana.

३ चाचि ins. G (see. in.)

४ Thus Bu G U Sāyana; वदा (instead of वदि) H Be C Ben.

५ यस्याज्येन H Be, instead of यस्याः ।

I. 4. 11. धेनूनामनुमन्त्रण इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-
मेवासामनुमन्त्रयेतायासामेकैकां दोहयेदित्य^१चो ह स्माह
शास्त्रीकिः सङ्गदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेतायासामेकैकां दोहये-
दित्य^१चो ह स्माहौपमन्यवः सङ्गदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेत
सङ्गदेवा^१ दोहयेदच चेव श्लोकान्परिनिस्तिष्ठेदित्य^१कैकामेवासा^१ ॥
सर्वेषसर्वेण^१ कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदित्यौपमन्यवौपुचः^१ ॥

4. 15. श्लोकानामनुमन्त्रण इति ॥ सूच^१ शास्त्रीकेराख्यातमौप-
मन्यवस्य^१चो ह स्माह बौधायन आतथैव श्लोकाननुमन्त्रये-
तथैव हि श्लोकानामन्तो^१ भवतीति^१ ॥

I. 5. 5. उत्तरासां दोहन इति ॥ विसृष्टवागनन्वारभ्योत्तरा १०
दोहयेदिति बौधायन^१ आनीयमान^१ एवानु चारमेत वाचं
च यच्छेदिति कात्यः^१ ॥

ib. दुग्धं लभमानस्येति ॥ वत्सापाकरणप्रभृतीन्मन्त्रान्साधये-
दिति बौधायन^१ आसेचनप्रभृतीनि^१ति^१शास्त्रीकिः^१ ॥

1. 5. 8. आतश्चन इति ॥ चतुर्थं सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्म- १५
न्येतेति बौधायन^१सृतीये सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्मन्ये-
तेति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus Be G Sayana; सङ्गदेवैना H Ben D C; सङ्गदेवैना U.

१ Thus Be; सर्वेषसर्व Bu; सर्वे (once) D C H Ben G U and Sāyana.

१ Thus C H D G (sec. m.) Ben Be; श्लोकानामन्तो Bu G (pr. m.); श्लोकानां चो U; श्लोकानामन्तो Sāyana.

१ Thus H Ben Be D C Sayana (vi); चादिचमाने Sāy.; •वाना Bu D (sec. m.) U (sec. m.).

अग्निहोत्रोच्छेपणमभ्यातनक्रीति ॥ सूच५ ग्राक्षीक्षर^१चो
ह आह बौधायनो ऽग्निहोत्रोच्छेपणमानीय हविरातश्चन-
मानयेद्देवमस्योभयमभ्यातनं^२ भवतीति^३ ॥

उदन्वतापिदधातीति ॥ उदन्वतापिधाय सर्वा^४ राशिं
५ परिग्राहयेदिति^५ बौधायन^६ उदन्वतापिधाय सिक्रैता अपो
ऽपिदध्यादिति ग्राक्षीकिः^७ ॥

अग्नीनां परिक्षरण इति ॥ सूचमाचार्ययो^८रचो ह
आहौपमन्यव उपवसथ एवाग्नीन्यथोत्पन्नं परिक्षणीयादेव^९ हि
ब्राह्मणं भवत्युपास्मिञ्छू^{१०} यक्ष्यमाणे देवता वसन्ति य एवं
१० विद्वानग्निमुपसृणतीति^{११} ॥

अग्रनानग्रन इति ॥ आरथं चापस्त्राग्नीयादिति बौधा-
यनो^{१२} ऽप एवेति^{१३} ग्राक्षीकिन^{१४}रिष्टं नापस्त्रनेत्यौपमन्यवः^{१५} ॥

॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

पाणिसंमर्धन इति ॥ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्पाणीं संमृशे-
१५ दिति बौधायन^{१६} उत्तरेण गार्हपत्यमिति ग्राक्षीकिः^{१७} ॥

१ Corrected, °भ्यातनकं all the MSS. (also Sāyana) exc. Be which has °भ्यातनं ।

२ °ग्राहयेदिति Ben H.

३ MSS. (exc. B and Sāyana) insert कृते, which is effaced in D ;
p. TS. I. 6. 7. 3.

४ Thus Ben G D C : आपस्त्रनेत्यौपमन्यवः HU ; आपस्त्रनेत्यौपमन्यवः Be ; आपस्त्रनेत्यौपमन्यवः Bu.

- I. 5. 19. अग्नीनां परित्करण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेरि^१स्थानमौप-
मन्यवस्त्रा^२चो ह स्माह बौधायनो गार्हपत्यमेवापे पुरस्तात्परि-
स्तृणीयादथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरत^३ एवमेवान्वाहार्थ-
पचनं परित्स्तृणीयादेवमाहवनीयमिति^४ ॥
- I. 6. 1. पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेरि^५चो ह स्माह
बौधायन उत्तरेण गार्हपत्यं दृष्टानि सःस्तूर्य^६ तेषु पात्राणि
सादयेदित्युत्तरतो ऽम्यगारस्य पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थ-
माददौतेति राशीतरः^७ ॥
- I. 6. 9. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणेनाहवनीयमुप-
विशेदिति बौधायनो^८ ऽव्यवेत्यैव दक्षिणेनाहवनीयमिति १०
शास्त्रीकिः^९ ॥
यजमानस्योपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणत उपविशेदिति
बौधायनो^{१०} ऽव्यवेत्यैव दक्षिणत उपविशेदिति शास्त्रीकिः^{११} ॥
- I. 6. 9. पृश्नायै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} सोम एव
पृश्नाः स्तृणीयादिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥ १५
- I. 6. 11. पवित्रयोः करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} पृश्नायास्तृणा-
नामित्यौपमन्यवो^{१५} ये^{१६} ऽन्ये^{१७} नुपयुक्ताः कुशाः सुलोषामिति
शास्त्रीकिः^{१८} ॥

१ Thus Be; इष्टाकुषानामि० G (pr. m.) Bu H; इष्टाकुषानामि० U
G (sec. m.); Ben is defective; C corrupt; इष्टाकुषानि० Sāyana.

२ Thus G (sec. m.) and Sāyana; वैधान्ये the other MSS.

1. स वाचंयमो भवति प्रणीतासु प्रणीयमानास्मा हविष्कृत
इति ॥ अन्तर्हस्येतेषु संपातेषु संभाषेतेति बौधायनो^१
विस्मृष्टवागिति शास्त्रीकिः^१ ॥
1. होदृष्णां व्याख्यान इति ॥ सपहानुतेस्त्राहाकारानित्येक-
मृतेपहानमःस्त्राहाकारानित्येकः^१ सर्वानित्येकं^१ पूर्वः कथ्यो
बौधायनस्योत्तराबुभौ शास्त्रीकेरिति^१ ॥
1. दशहोतुर्व्याख्यान इति ॥ प्रणीताः प्रणीय प्रत्यङ् द्रवन्-
ग्रहोतारं व्याचक्षीतेत्याचार्ययोर्मुष्टिमेव पक्षीयञ्चित्यौपमन्यवः^१ ॥
2. निर्वपण इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१ चो ह स्माह बौधायनः
१० शकटादेव निर्वपेद्भुरौ व्यभिष्टश्चासपाणिं क्रामेदिष्णुस्त्रा
क्रमतामिति^१ पुरोडाशीयान्प्रेक्ष्याभिष्टश्चेच्छर्मां पक्षेति^१
चिर्यजुषा सक्तूष्णौ चतुरवत्तिनां^१ चिर्यजुषा^१ द्विस्तूष्णौ
पञ्चावत्तिनां^१ सर्वानेव यजुषेति कात्यः^१ ॥ ५ ॥
पञ्चावत्तस्य प्रक्रमण इति ॥ निर्वपणात्पञ्चावत्तं प्रक्रमेदिति
१५ बौधायनो^१ ऽवदानत इति शास्त्रीकिः^१ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवस्य^१ तुव्याश्नादित्यौपमन्यवीपुचः^१ ॥
7. अतिशिष्टानामावपन इति ॥ तङ्कोठे^१ वा पक्षे वावपे-
दिति बौधायनो^१ ऽचैवानामावपेयुरिति शास्त्रीकिः^१ ॥
3. आव्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१ चो ह स्माह

१ कोठे or कोठे all (also the Vivaraṇa and Sāyaṇa); only Bu
कोठे (the Grhyasūtra II. 25 has कोठे वा पक्षे वा) ।

बौधायन औषधस्थानं गत्वाऽथ निर्वपेदेवमस्य सह हविर्भिः
प्रोक्ष्यं समत इति ॥

I. 8. 12. परिदान इति ॥ यथानिर्दिष्टं परिददौतेति बौधायनो ॥
ऽथो ह स्माह शालीकिरग्रे हव्यः रक्षस्तेत्येव ब्रूयाद्विष्णो
हव्यः रक्षस्तेति 'पयो' विष्णुर्हि पयसां गोप्ता भवत्यग्नि- ५
रौषधस्येति ॥

I. 8. 13. प्रोक्षणीनामुत्पवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ निगदन्नेवै-
तामृचं चिहत्पुनुषादिति १ शालीकिः ॥

I. 8. 19. पुरोडाश्रौथानां प्रोक्ष्य इति ॥ अवगाहशः प्रोक्षेदिति
बौधायनो ॥ देवताः समनुद्रुत्य चिरेवेति शालीकिः ॥ १०

I. 9. 2. पात्राणां प्रोक्ष्य इति ॥ सूत्रं शालीकेर ॥ चो ह स्माह
बौधायनः शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे पात्राणि १ देवयज्याया इति ॥

I. 9. 4. अतिशिष्टानां परिश्रायन इति ॥ एता एव परिश्रयो-
रक्षिति १ बौधायनः ॥ सिक्तेता अप उफरिष्टादन्याः सः सुकुर्वी-
तेति शालीकिः ॥ १५

ib. कृष्णाजिनस्यावधवन १ इति ॥ उपनिष्क्रम्याम्यगारादुत्तरे

१ Thus, as often in the Dvaidha, H Be and Sāyaṇa; उनीषा the other MSS.

१ Om. Be.

१ Thus Bu Sāyaṇa; •शायोरक्षिति• U; •शायोरक्षिति C H Be Ben G; •शायोरक्षिति D.

१ Thus (and cp. *infra* XXIII. 4 and 6) G (sec. m.) Be, and the xivaraṇa; •धुवन Ben H G (pr. m.) U D C and Sāyaṇa.

ऽपरे ऽवान्तरदेशे कृष्णाजिनमवधुमुषादिति^१ बौधायनो^२
ऽन्तरेवैतां दिशमिति शास्त्रीकिः^३ । ॥

कृष्णाजिनस्यास्तरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽवि-
सृजनेतत्कर्म कुर्यात्कृष्णाजिनावधवनादास्तरणादेवंसुखसूक्ष्मा-
१ धूवनादा^१ पुरोडाशीयानामावपनादेवं सुसजस्यावधानादा
शूर्पस्योपोहनादेवमधिवपनादा प्रस्कन्धनादेवं कपाक्षोपधानादा
योगाभ्यूहाभ्यामेवं^२ प्रस्तर आ स्रुचाः स्रुचानादेवमभ्यादानादा
खननादेवमौदुम्न्याभिहोमादेवं धूप आ परिष्ययणादिति^३ ॥
यद्योपपादमेवैतानि कर्माणि कुर्यादिति शास्त्रीकिः^४ । ॥ ई ॥

१० पुरोडाशीयानामावपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ पञ्च
सुष्टीन्पञ्चावप्तिनामावपेदिति शास्त्रीकिः^६ । ॥

दृषदुपले दृषारवैष्णोसैः समारुन्नीति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्य^७ ग्रन्थयैवेति शास्त्रीकिः^८ । ॥

शूर्पस्योपोहन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^९नो^{१०} ह स्माह
१५ बौधायनस्य^{११} शूर्पस्योपोहेत्समस्तेनैवास्मिन्मन्त्रे पुरोडाशी-
यातुदपेदवर्षद्वयमसि प्रति त्वा वर्षद्वयं वेत्तिमिति । ॥

१ •धूवना• Bu and Sāyana.

२ Thus (•धवनाद•) Be G (sec. m.); •धवननाद• Ben; •यवननाद•
Bu; •धूननाद• the other MSS. and Sāyana.

३ Thus C G (sec. m.); योगाभ्यूहाभ्या• Bu; योगान्यहाभ्या• Sāyana;
योगाभ्यूहाभ्या• all the other MSS., but cp. *infra*, p. 19, l. 16.

४ Thus G D C Be; परिष्ययनादि• Bu; परिष्ययनादि• Sāyana; परि-
ष्ययनादि• U H Ben.

- I. 9. 15. अथोदङ् पर्यावृत्य परापुनातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
 यां कां चिद्दिशमभि पर्यावृत्य परापुनातीति शालीकिः ॥
- I. 9. 17. तुवाणां निरसन इति ॥ सूत्रः शालीकिर^१चो ह स्माह
 बौधायनो ऽत एव यावन्मात्रासुपसृत्य कृष्णाजिनस्य ग्रीवात
 सप्तपदेद्रवसां भागो ऽधीत्यथोदकसुपसृत्यग्रेदिति ॥
- I. 10. 8. कृष्णाजिनस्य पुनराक्षरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ॥
 प्राचीनधीवसुत्तरर्चमित्यौपमन्यवः ॥
- I. 10. 17. पेषण इति ॥ सूत्रः शालीकिर^१चो ह स्माह बौधायनः
 प्राणाथ लेति प्राचीं प्रोहेदपांमाथ लेति प्रतीचीं व्यामाथ लेति
 तिरचीं कर्षेदथ प्राचीं प्रोहेद्दीर्घामनु प्रथितिमायुषे धामिति ॥ १०
 कृष्णाजिने^२ पिष्टाणि प्रस्कन्दयेद्देवो वः सविता क्षिरस्थपाणिः
 प्रतिगृह्णांलिति ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥
- I. 11. 7. नैकचरौ धृष्टेरादानं विद्यते न वज्रध्विति शालीकिर^१-
 चोह स्माह बौधायन^१ आदित एव धृष्टिमाददौत धृष्टिरसि
 ब्रह्म यच्छेति ॥ गार्हपत्यमभिमन्त्रयेतापाग्ने ऽग्निमामादं ॥
 जहौति ॥ निष्कन्यादः सेधेति दक्षिणाङ्गारं निरस्तेदथान्या-
 श्कल्पयेदा^२ देवयजं वहेति ॥ तेषु चरस्यास्मीमधिमन्त्रयेद्ब्रुवाणि
 प्रथिवीं हृ^३हायुर्हृ^३ह प्रजां हृ^३ह सजातानस्मै यजमानाय

१. Thus Bu C G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa; all the other MSS. औपमन्यवः ।

२. चान्यं कल्पयेदा G (sec. m.) D C; all the other MSS. have the plural.

पर्युषेत्त्र्यैनां प्रदक्षिणमङ्गारैः पदिचिनुयात्तिर्दग्धः रथो
गिर्दग्धा अरातय इति । स एवमेव सर्वाश्चरसाक्षीरधि-
अवेदिति । ॥

चरसुखेति ॥ स ह स्माह बौधायन आदित एव
१ धृष्टिमाददीत । सुखादेव भक्षान्माधयेदित्यत्रो ह स्माह
शास्त्रीकिः कपालसंयोजने खलु धृष्टेरादानं भवति । स
कपालान्वेवोपधाखन्धृष्टिमाददीत । पुरोडाशादेव भक्षान्मा-
धयेदिति । ॥

कपालानामुपधान इति ॥ स्तूत्रमाचार्यधोरत्रो ह स्माहौ-
१० पमन्यवो यथाज्ञायं खल्वस्येवं कपालान्नुपहितानि भवन्ति ।
स एवैषो ऽङ्गाराधिवर्ततो^१ मन्त्रस्तं प्रथमं कपालोपधानानां^१
कुर्वाद्य तृष्णीमङ्गारमधिवर्तयेदिति । ॥

एककपाले^१ द्विकपाल इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
यदि चैककपालो यदि च द्विकपालः सर्वैरेनं कपालमन्त्रे-
११ इपदध्यादित्यत्रो ह स्माह शास्त्रीकिर्यथाधिकरणमेव कपाला-
न्युपदध्यात्तु योगाभ्यूहौ गमयेत्तपनमन्त्रं चात्र नूयाद्गूणा-
मङ्गिरसां तपसा तप्यस्त तप्येयां तप्यध्वमिति । ॥

१ Thus C D Ben G (sec. m.) and Sāyana; •वर्तने U; वर्तन Be
H G (pr. m.).

१ Thus C D H Ben Be G (pr. m.); •धानं Bu U G (sec. m.)
and Sāyana.

१ Thus the vivaraṇa only; •कपालो the MSS.

- I. 12. 3. कपाक्षानां धोग इति ॥ सूत्रमाचार्यचोर^१को ह स्मरौप-
मन्यव एतरेवास्तेतानि मन्त्रैर्युक्तानि वैरुपक्षितानि भवन्त्ये-
तरो विमोचनमन्त्र एव स्यादिति ^१ ॥
- I. 12. 6. मदन्तीनामधिमथ्यत इति ॥ तिरः पवित्रमप आनीया-
धिमथेदिति बौधायनो ^२ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः ^३ ॥
- I. 12. 11. संघवन^४ इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^५को ह स्माह बौधायनः
प्रणीताभ्यः क्षुवेणोपहत्याप आनयेदेवं^६ मदन्तीभ्यस्तौ उभ-
यीरानीयमानाः प्रतिमन्त्रयेत समापो अद्विरग्मतेति ^७ ॥
- I. 12. 17. अभिमर्श इति ॥ स ह^८ स्माह बौधायनो अभिमर्शेदेवै-
कहविरैवं^९ नागाबीजानीत्य^{१०}को ह स्माह शास्त्रीकिः सूत्र- १०
मांस्त्रु अभिमर्शो जायते ^१ नासः सूच्यमानानि हवींश्चि
अभिमर्शेकहविः ^२ को^३ हि नागाबीजानां अभिमर्श इति ^४ ॥
- I. 13. 3. आच्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^५स्यात्^६

^१ Thus only G (sec. m.); all the other MSS. (and the viva-
raṇa and Sāyaṇa) संघवन, but cp. Sāyaṇa's remark : संघवनमुदकपिहचोः
संघोजनं । तथा च सूत्रं (cp. I. 12. 16) प्रणीताभिः संघोति ।

^२ Thus Bu Be C D G (sec. m.); आनतस्य एवं Ben; आनतस्य एवं
H G (pr. m.) U and Sāyaṇa.

^३ Thus H Be Ben and Sāyaṇa; 'देवैकं हविः Bu C D U G (एक-
हविः एकत्रयकं हविः Sāyaṇa).

^४ Thus Bu; नैकं हविः को H Ben G U; नैकं हविः को Be; नैकं हविः को
C; नैकं हविः को D; नैकं हविः को Sāyaṇa.

^५ cp. xx. 6 : 15. 19.

बौधायनश्रौतो व सांख्यैपमन्यवः श्रुत्यांश्चैव वदौऽपि परि-
निष्ठायाञ्च निर्वपेदिति ^१ ॥

5. श्राव्यनिगद्यन् ^१ इति ॥ अघनेन गार्हपत्यमाघेभ्यो निगद्ये-
दिति बौधायनो ^२ ऽपेणातिहायेति ^३ श्राद्धीकिर^४पेण वा
अघनेन वेत्यौपमन्यवः ^५ ॥ ८ ॥

6. स्फुल्ल सऽग्रान् ^१ इति ॥ सूचः श्राद्धीकिर^२चो व साह
बौधायनो य एष ^३ स्फुल्लोदसनो ^४ मन्त्रसं प्रथमः सऽग्र-
नानां ^५ क्षुर्वादय तृष्णीः स्फुल्लुदखेदिति ^६ ॥

4. वेद्यै परियहण इति ॥ सूचः श्राद्धीकिर^१चो व साह
बौधायनः श्रोणिं ^२ प्रथमां परिगृहीयादय दक्षिणमऽसमयो-
त्तरमिति ^३ पुरस्तादेवेनां प्रदक्षिणं परिगृहीयादित्यौपन्यवः ^४ ॥

^१ Thus (and cp. xxi. 4) Be and the *vivarāṇa*; चापेभ्यो नि० Ben U H G; चापयन्नि० D C and *Sāyaṇa*.

^२ Thus Be (and cp. xx. 20, xxi. 4); वेदातिहायेनेति H Ben C D G (pr. m.) and *Sāyaṇa*; वेदातिहाय निगद्येदिति G (sec. m.) U (sec. m.); वेदाचवनेत्यं निगद्येदिति Bu.

^३ Thus (*nomen actionis* to संश्रानि) Bu only; संश्रान C D G (sec. m.) Ben Be and *Sāyaṇa*; संश्रान U (sec. m.) and the *vivarāṇa*; संश्रानं G (pr. m.); स्रग् H.

^४ एष Ben Be C D G (sec. m.) U (pr. m.); एष H Bu G (pr. m.) U (sec. m.) and *Sāyaṇa*.

^५ Thus Be Ben C D; दघने G Bu and *Sāyaṇa*; दघन H.

^६ Thus *Sāyaṇa*; संश्राना Bu; संश्रानं G (sec. m.), U (sec. m.); संश्रानां Ben; संश्रानां C D; संश्रानां H U (pr. m.) G (pr. m.)
The reading of Be is uncertain. Read सऽग्रानां ?

०*कोर्पो some of the MSS.

- I. 15. 15. योयुपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ चतुर्थेन योयुपिता
पञ्चमेनोद्गृहीयादिति श्रालीकिः ^१ ॥
- I. 16. 1. प्रोक्षणीनामासादन इति ॥ स्फ्यस्य वत्तं कुपनिनीयासादये-
दिति^१ बौधायनो ^२ ऽनुपनिनीयेवेति श्रालीकिः ^१ ॥
- I. 16. 5. इभावरहिषोरुपसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तरमिध-
मिति श्रालीकिः ^१ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
- I. 16. 7. वेदपरिवासनेष्विति ॥ पञ्चधा विभज्य क्षुपः संवृजेदिति^१
बौधायनः ^२ समक्षरेवाङ्गिरभ्याकारमिति श्रालीकिः ^१ ॥
- I. 16. 19. प्राग्निजहरणस्य संमार्जनं इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^३
तृष्णीः संवृजेदिति^१ श्रालीकिः^२ संवृजेदित्यौपमन्यवः^३ ^१ ॥
- I. 17. 1. सुक्लंमार्जनानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं श्रालीकेर^४चो
ह स्माह बौधायनो ऽङ्गिरभुक्ष्यासंचर उदस्तेदुत्कारे वैवमिध-
संगहनानीति ^१ ॥
- I. 17. 5. पत्नीणां संगहन इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-
मासाः^५ संगच्छेदेकैकां गार्हपत्यमौचयेदेकैकामाव्यमवेक्षये-
दित्य^६चो ह स्माह श्रालीकिः सङ्गदेवैनाः सर्वाः संगच्छेदेकैकां
गार्हपत्यमौचयेदेकैकामाव्यमवेक्षयेदित्य^६चो ह स्माहौपमन्यवः

^१ Thus Bu G (sec. m.) and Sāyaṇa; वत्तंनुप H C Ben U D G (pr. m.).

^२ संवृजेदिति H Ben (thrice) U, D C (the first time), G (pr. m.); the other MSS. संगृजेदिति ।

^३ एकेकानेवासा Bu G (sec. m.) U (sec. m.).

षष्ठेदेनाः सर्वाः संनष्टोत्पन्नार्हपक्षमीचयेदेकैकामाव्यमवे-
क्षयेदित्येकैकामेवासाः सर्वेष्वसर्वेषु कर्मणा परिनिशिष्टेदि-
त्यौपमन्यवौपुषः । ॥

पन्थिकरण इति ॥ अवाचीनपाशमूर्ध्वनिर्मोचनमित्या-
५ चार्थयोर्ध्वपाशमवाचीननिर्मोचनमिति दीर्घवात्स्य । एवमिव
हि प्रजाः प्रजायन्त इति । ॥

पथ्यामविद्यमानायामिति ॥ स ह स्माह बौधायनो यज-
मानायतन आसीनो यजमान एवेतामन्त्राग्निगदेदित्येवो ह
स्माह शास्त्रीकिः पत्नीसंयोजकाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति ।
१० तस्यामविद्यमानायां नैवैनानाद्रियेतेति । ॥

४ अथैनामाव्यमवेक्षयतीति ॥ सूत्रं शास्त्रीकिर्येवो ह स्माह
बौधायनः पथ्या तदवेक्षितमुपयच्छीत तेजो ऽसौत्यथैन-
च्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेक्षीत्यथैनदाहवनीये ऽधि-
अयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्वृत्तोत्तरेण प्रोक्षणीः
१५ सादयित्वावेक्षितोत्पुन्यादाव्यवतीभ्यां प्रोक्षणीरिति । ॥

10. आव्यस्यावेक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सर्वैरेवावे-
क्षितमाव्यमुत्पुन्यादिति^१ शास्त्रीकिः । ॥

१ Thus all the MSS. exc. Be 115 and U sec. m., which read
•यच्छेत् (•यच्छेत् Sāyaṇa), but infra xxiv. 32 •यच्छेत् ।

२ •वेक्षिता only Sāyaṇa. MSS.: •वेक्षितो, •वेक्षतो or •वेक्षतो ।
All the MSS. and Sāyaṇa and the viv. here and l. 17 पुन्या, U
only both times (sec. m.) and C once •पुनीया ।

३ Thus Bu Be G (pr. m.) U C D; •आव्यमवेक्षितमु Ben H G
(sec. m.) and Sāyaṇa.

I. 19. 1. आग्न्यपराणां^१ यज्ञ इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरे-
 वोभयैर्मन्त्रैर्गोधात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^२ याजमानैर्धज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३ चो^४ ह स्माह ग्राक्षीकिरध्वर्युरेवोभयै-
 र्मन्त्रैर्गोधात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^२ न याजमानैर्धज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३ चो^४ ह स्माहोपमन्यवो यथापि^५ पौरो-
 डाग्निका मन्त्रा नाभिनिवर्तन्त^६ एवमेवापि याजमाना मन्त्रा
 नाभिनिवर्तयन्ति^७ ॥

I. 19. 13. इभावर्येषः प्रोक्षण इति ॥ चिखिरेकैकं प्रोक्षेदिति
 बौधायनः^८ सकृत्सकृदिति ग्राक्षीकिः^९ ॥ १० ॥

I. 19. 16. वर्येषः प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकिर^{१०} चो^४ ह स्माह^{११}
 बौधायनसिद्धिर्नित्ये त्वेत्यद्यापि प्रोक्षेत्प्रज्ञो ऽन्तरिक्षाय त्वेति
 मन्थान्युपविश्य पृथिव्यै त्वेति मूल्यानि^{१२} स ह सुखा पुरस्ता-
 त्प्रत्यक्षं पन्थिं प्रत्युपस्थातिप्रिष्टाः प्रोक्षणीर्मिनवेद्विषाये
 ओषेरोत्तराये ओषेः स्वधा पिदम्य ऊर्गम्व वर्येषज्ञ ऊर्जा
 पृथिवीं गच्छतेति^{१३} ॥

१ Thus Be only; आग्न्यपराणां Bu; आग्न्याणां the other MSS., but
 cp. xx. 23.

२ Most of the MSS. •मन्त्रयैवे• ।

३ यथापि Be G (sec. m.); यथाविधि Sāyaṇa; यथा the other MSS.

४ •भिनिवर्तये U Bu G (sec. m.) Sāyaṇa; the other MSS.
 without नि ।

५ Thus C D G (pr. m.) U (pr. m.) Be Ben H; •वर्तन इति Bu G
 (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa.

19. 20. अथ उद्धृत्य इति ॥ अथेष्टात्मानमुदीचीमुद्धृतेदिति
बौधायनो ॥ जघनेनात्मानमुदीचीमुद्धृतेदिति, शास्त्रीकिः ॥
- [1. 20. 1. प्रकृते पवित्रे अपिसृजति यजमाने प्राणापानौ दधामौति
वा दृष्टौ वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥
- [1. 20. 2. तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा प्रचक्षतेति ॥ पूर्वः कस्यः
शास्त्रीकेदत्तरो बौधायनस्य ॥
1. 20. 3. शुक्लस्यायातन^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ शुक्लं विस्वस्य
दक्षिणे वेद्यन्ते सृणीयादिति शास्त्रीकिः^२ ॥
1. 20. 7. वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैत एवैनां प्राची
१० धातुश्च सृणीयादिति शास्त्रीकिः ॥
1. 20. 8. परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्मार्ह बौधायनो
ऽध्यस्येदक्षिणमुपोद्देदत्तरमित्य^३ नीकस्य सृष्ट्यानेवैनाम्यरिदधा-
दिति शास्त्रीकिः ॥
20. 12. अथ सूर्येण पुरस्तात्परिदधातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य-
१५ हवनोयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शास्त्रीकिः ॥
20. 14. ऊर्ध्वं समिधावादधातीति । सूत्रं बौधायनस्योर्ध्वं एवैने
अभ्याधायानतिपातयेदिति^४ शास्त्रीकिः ॥

१ अतन Bu Be C.

२ शास्त्रीकेः Be Ben H G (sec. m.).

३ Thus H Ben C D G (pr. m.) and Sāyana; •यानुपातवे• Bu U G (sec. m.); •यानुपातवे• Be; the verb seems to be a denominative to अनतिपात, cf. Sāyana: अनतिपात आचवनीवादतिप्रत्यय पातः । वृत्त कार्यः । अनतिपातवेत् अनतिप्रत्यय पातयेत् ।

- I. 20. 16. विष्टयोः करण इति ॥ सूत्रमाचार्यश्रोत्रो ह स्माह दक्षि-
णाकारो राशौतर^१ उभे एवैते वेदि^२ व्यतिषज्येयातामिति ॥
मध्यमाद्भातोरनन्तर्गर्भे^३ स्थातामित्यौपमन्यवः^४ ॥ ११ ॥
दोहनपविषस्यासादन इति ॥ विस्तस्य प्रक्षार आसादये-
दिति बौधायनो^५ ऽविस्तस्यैवेति शालीकिः^६ ॥
- I. 20. 18. सुषा^७ सादन इति ॥ स ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यव-
हतामिवोपभृत^८ सादयेद्विष्टतीर्था^९ सैनामवगृहीयादित्यत्रो
ह स्माह शालीकिरनुपूर्वा एवैनाः^{१०} सादयेत्^{११} सोपभृतं
विष्टतीर्था^{१२}मवगृहीयादिति^{१३} ॥
- I. 21. 14. हविषासुदाशन इति ॥ अघेणानुदासितानि अघनेनोदा- १०
सितानीति बौधायनो^{१४} अघनेनानुदासितान्यघेणोदासिता-
नीति शालीकिरपञ्चेदमित्यौपमन्यवः^{१५} ॥
- I. 21. 20. प्रत्यञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि प्रत्य-

१ रशौतर Sāyaṇa.

२ Effaced in G.

३ Thus Ben II C D G and Sāyaṇa; •रन्तर्गर्भे Bu.

४ प्रत्यवहता• II Ben C D G (pr. m.) U and Sāyaṇa; प्रत्यवहता•
G (sec. m.), प्रत्यवहता• Bu, ep. xxii. 7.

५ Thus Bu G (sec. m.) U and Sāyaṇa; एवैना चासा• Ben H C D
G (pr. m.); एवैता^७ सा• Be.

६ Thus Bu G (sec. m.) I' (sec. m.); •पपवेदित्य• Be; •एववेद•

II Ben G (pr. m.) U (pr. m.) and Sāyaṇa; D and C defective;

• ep. xx. 30 s. f., xxii. 15 s. f.

ऋग्वेदाङ्गानां चाग्न्याङ्गपात्नानि चेति ॥ कपात्नान्येवेति
शास्त्रीकिः १ ॥

कपात्नानामाध्वर्यवे १ विमोक इति ॥ उदास्य हवींषी-
त्यचाचार्यैः १ विमुञ्चतो १ ॥ भक्षयन्नेव १ भक्षणां पारे कपा-
१ तानि विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः १ ॥

22. 17. आचाराविति ॥ सूत्रं बौधायनस्याभीष्टं इव १ यतिवक्तौ १
स्यातामिति शास्त्रीकिः १ ॥

23. 2. संप्रेष इति ॥ अग्नीदग्नीनिति बौधायनो १ ऽग्निमग्नीदिति
शास्त्रीकिर १ अतीत्यरिधीं १ स्वाग्निं चेत्यौपमन्यवः १ ॥

24. 10. १० अत्याक्रमण इति ॥ सव्येन प्रदास्यन्नत्याक्रामेदुत्तामुतो
दक्षिणेनेति बौधायनो १ दक्षिणेन प्रदास्यन्नत्याक्रामेदुत्ता-
मुतः सव्येनेति शास्त्रीकिः १ ।

१ Thus only G (sec. m.) Be and the vivaraṇa; •ध्वर्यवो all the other MSS.

१ Thus Bu G (sec. m.) and, as it seems, the vivaraṇa; •चार्यवो-
विमुञ्चतो Be G (pr. m.); •चार्यवोविमुञ्चेदभक्षय• the other MSS. and
Sāyaṇa. About the interpunction and the meaning of this dvai-
dham I am uncertain.

१ Thus Bu (which, however, omits इव) and the vivaraṇa only.
which runs: चाभिसृज्येन सुवादे प्रवर्तयेत्तभीष्टं रक्षी; •भिक्षयति G
(sec. m.), U (sec. m.); •भिक्षयतिवक्तौ C; •भिक्षयतिवक्तौ Ben H;
•भिक्षयतिवक्तौ D; Be corrupt. Sāyaṇa reads चाभिसृज्यतो and com-
ments: चाभितः सृज्यतो चाभिसृज्यवर्तिये (sic). Read भीष्ट ?

- I. 24. 1. आश्रावण इति ॥ ओ आश्रयेति बौधायन " आ आश्र-
येति शास्त्रीकः " आश्रयेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 23. 19. प्रवर इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^२ चो ह स्माह बौधायन
उत्कर ऊर्ध्वाग्रं स्फं निहत्य प्रवरं प्रवृणीयादधैव^३ च^४
स्फसुदखेदपरिष्ठासोपसृशेदिति^५ ॥
- I. 24. 4. होतुर्वरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यस्य पिता
वाचार्थो वा व्यायात्वा होता स्यादुपाश्रयेतेषां गुरुणां
नामानि गृहीयादित्युचैरेव होतुर्नाम गृहीयादिति
शास्त्रीकः ^१ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥
- I. 24. 13. अभिक्रामं जुहोतीति ॥ स ह स्माह बौधायनः^२ सर्व- १०
आभिक्रामेत्पञ्चामाहुतौभिः^३ स्मरेणोत्तरामुत्तरामाहुतिं व्याय-
सौव्यायसौ जुहुयादिति ^४ पञ्चामेवाभिक्रामं समानवाहुतौ-
जुहुयादिति शास्त्रीकः " समानत्र तिष्ठमाहुतौभिरेवाभि-
क्रामेदित्यौपमन्यवः^५ " समानचेव तिष्ठप्रदक्षिणमनुदिशं
हुत्वा मध्ये स्नाहाकारं जुहुयादित्याञ्जोवः ^६ ॥ १५

^१ Thus H Ben (' D G (pr. m.) U (pr. m.) Ks. : •दध चेव Be U (sec. m.) Sayana : •दध च Bu G (sec. m.).

^२ •रिद्धावाच चपद्य Bu G (sec. m.).

^३ The text is given acc. to U (sec. m.) and Sayana. In H Be Ben D C the words of Baudhāyana are attributed to Śāliki and vice versa, but cp. the vivaraṇa of I. 16 init., where सर्वेषाभिक्रामेत् is cited as first vikalpa.

^४ The MSS. present sometimes आहुतिभिः sometimes आहुतौभिः, cp. xxiv. 3. s.f.

^५ दध before अभिक्रामेत् om. Bu Be D G (sec. m.).

24. 14. आग्न्यभागयोर्होम इति ॥ पूर्वार्धं प्रतिमुखं प्रवाङ्मज्ज-
यादिति बौधायनः ॥ पूर्वार्ध एव प्रवाङ्गिति शालीकिः ॥

24. 17. हविषामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पूर्वार्धा-
देवाये प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवघेदथापराधादेवमस्य प्रद-
५ क्षिणः हविषामवत्तं भवतीत्युचो ह स्माह शालीकिरपरा-
धादेवाये प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवघेदथ पूर्वार्धादेवमस्य
प्राक्षः स्थानि हवींषि भवन्तीति ॥ मध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धा-
त्पश्चावन्तिनामित्यौपमन्यवः १ ॥

आहुतौनामायतन इति ॥ स ह स्माह बौधायनश्लीष्टे-
१० वैतान्यादिष्टस्थानानि भवन्त्याग्न्यभागौ क्षिष्टकृदथेतरा यथाव-
काशं जुहुयादिति ॥ प्रष्टौरेवाहुतौर्जुह्वत्पूर्वार्धं क्षिष्टकृतं जुहु-
यादिति शालीकिः ॥ सुच्यमाग्नारपथमभिजुहुयादित्यौप-
मन्यवो ॥ मध्ये प्रदक्षिणं मण्डलाकारमिति रायीतरः १ ॥

1. 25. 5. उपोऽश्रुयाजस्य करण इति ॥ सूत्रं मौड्गल्योचो ह
१५ स्माह बौधायन औषधस्योपाऽश्रुयाजं कुर्यादग्नौषोमौथं पौर्ण-
मास्यां वैष्णवममावास्यायामित्युचो ह स्माह शालीकिराग्न्य-
स्योपाऽश्रुयाजं कुर्यात्सौम्यं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्याया-
मित्युचो ह स्माहौपमन्यव औषधस्यैवोपाऽश्रुयाजं कुर्यात्सर-
स्वतः पौर्णमास्यां सरस्वत्या अमावास्यायामित्युभयवैवाग्न्यस्य

१ Instead of पश्चार्धात् G (sec. m.) and Sāyana पश्चार्धात् ।

२ Thus G (sec. m.) D C and Sāyana ; रवीनर the other MSS. .

वैष्णव^१ इति राघीतरो^२ ॥ ऽचो ह स्मां ह कौणपतमिक्षिदस्य^३
 स्वादैष्णवस्य^४ स्वात्स्यं चैव^५ यजमानः प्राश्नीयादिति^६ ॥

पञ्चमखावदानस्याभिवृद्ध्या^७ इति ॥ सौषधस्याभिवर्धये-
 दिति बौधायन^८ ॥ आच्यस्येवेति^९ शालीकिः^{१०} ॥

I. 26. 7. मेघणस्यानुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{११}चो ह स्मां ह^{१२}
 बौधायनो न मेघणन्यायेन वपाश्रपणी अनुप्रहरेदिति^{१३} ॥

I. 26. 15. प्राश्निचस्यावदान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} परिहरिष्य-
 सेव^{१५} प्राश्निचमवद्येदिति शालीकिः^{१६} ॥

आच्यद्विष्यन्वाहार्थस्य^{१७} करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
 यनो^{१८} न कुर्यादिति शालीकिः^{१९} ॥ १०

I. 27. 16. अन्वाहार्यसावादन^{२०} इति ॥ अग्रेण यजमानं च ब्रह्माणं च
 पर्वाहत्य दक्षिणस्थाः ओष्णामासादयेदिति बौधायनो^{२१} ऽत
 एव दक्षिणस्थाः ओष्णामिति शालीकिः^{२२} ॥ १३ ॥

१ Thus all; r. विष्णव ?

२ Thus (कोषपतपि०) H D C G Be U (pr. m.) and Sayana: कोष-
 पतपि० Ben; कोषपतपि० Bu; कोषपत० U (sec. m.).

३ चैव Bu U (sec. m.) († (sec. m.); चैव all the other MSS. and
 Sāyana.

४ ऽह्या all.

५ Thus Bu Be G (sec. m.); आच्यस्येवाभिवर्धयेदिति all the other
 MSS. and Sāyana.

६ ऽच्यस्य G (sec. m.)

७ आच्यस्य instead of आच्य० H G U C.

८ Thus the vivarapa; ऽन्य सादन the MS

- ih. अन्वाहार्यसोदासनं इति ॥ अयेण सुच उदस्यसुदासये-
दिति बौधायनो " जघनेन सुच उदस्यमिति शालीकिः । ॥
7. 16. हविर्विष्टितानासुदासन इति ॥ अयेण सुच उदस्य-
दासयेदिति^१ बौधायनो " जघनेन सुच उदस्यीति^१
शालीकिः ।
28. 9. अनूयाजानां होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य " प्रतीची-
रेवैता आहुतीः सः स्वापयेदिति शालीकिः । ॥
28. 10. वाजवत्योर्व्यूहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽह्वाया
प्रतीचीमुपभृतं^२ प्रत्यूहेदङ्घ्रिभ्यां^३ सः स्पृशेदित्ये^४चो ह स्माह
१० शालीकिः प्राचीनपुष्करे एवैने विकर्षन्^५ चोपभृतमङ्घ्रिः
सः स्पृशेदिति । ॥
28. 17. प्रस्तरस्य समञ्जनं इति ॥ चिस्तिरेकैकस्यां समञ्ज्या-
दिति बौधायनः " मङ्गलस्यदिति शालीकिः । ॥
29. 3. प्रस्तरस्थानुप्रहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्यु-
१५ रेवोभयेर्मन्वेरनुप्रहरेत्यौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च^१ याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्ये^२चो ह स्माह शालीकि-
रध्वर्युरेवोभयेर्मन्वेरनुप्रहरेत्यौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च^३ न
याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्ये^४चो ह स्माहौपमन्यवो

^१ उदस्य Sāyaṇa only; उदस्य U Bu Be G (Ben H D C om. this dvaidham altogether).

^२ प्राचीमु Sāyaṇa.

^३ तिर्कितं Bu, कर्षितं H. S.

यथापि^१ पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^२ एवमेवापि^३ याज-
माना मन्त्रा नाभिवर्तन्ति^४ । ॥

I. 29. 12. परिधीनामभ्याधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ प्रस्थान^६
एवेनामभ्यादधादिति^७ शास्त्रीकिः^८ । ॥

I. 29. 15. अथेनामभ्यादधादिति^९ शास्त्रीकिः^{१०} । ॥
प्रस्थानं चैव परिधीनामभ्यादधादिति शास्त्रीकिः^{११} । ॥

I. 29. 18. सुचोर्विमोक इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः^{१२} । ॥

I. 30. 2. पत्नीसंयाजेष्वत्विजां परिक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३}
सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरिति शास्त्रीकिः^{१४} । ॥ १४ ॥ १०

I. 30. 9. पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१५} प्रौवाण्येन
ध्वानेनैव^{१६} पत्नीः संयाजेदिति शास्त्रीकिः^{१७} । ॥

अन्तर्धाय देवानां पत्नीः संयाजेदिति बौधायनो^{१८}
ऽन्तर्धायैवेति शास्त्रीकिः^{१९} । ॥

पत्नीसंयाजेषु ग्रन्थुवाकस्य करण इति ॥ कुर्यादिति^{२०}
बौधायनो^{२१} न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{२२} । ॥

1. 32. 5. ध्रुवाद्या आप्यायन्त इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव

१ यथा Bu G (sec. m.): यथापि the other MSS.

२ Without जि (cp. xx. 10: 24. 6) all.

३ प्रस्थाने वैना० Bu U (sec. m.) G (sec. m.): ०ने वैना० Be; समाना-
देवैना० G D (Sāyaṇa: प्रस्थाने कर्मावसाने समिदयजुर्होमाननरहित्यर्थः)

४ यत् om. Bu G (sec. m.) and Sāyaṇa.

भुवास्याप्याथयेतामध्वर्युश्च^१ यजमानश्चेत्य^२ध्वर्युरेव भुवामाप्याथ
समिष्टयजुर्मुञ्जयादिति शास्त्रीकिः^३ ॥

33. 9.

समिष्टयजुषो होम इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^४चो ह स्माह
गौतमः स्वाहा वाचीति ऊवा बर्हिषो धातृनाऽऽ संप्रत्युष
भुवायाऽऽ समञ्जानुप्रवृत्त्याभिजुञ्जयात्स्वाहा वाते धाः
स्वाहेति^५ ॥ १५ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः ॥

53. 6.

संभारेष्विति ॥ सूत्रऽऽ राचीतराणाम^६चो ह स्माह
बौधायनो नाग्रनिहतं कुर्वीत धोरूपमिति^७ कुर्वीतैवाग्र-
१० निहतं^८ न तु सुञ्जकुलायं^९ न ह्येतस्यानुस्था विज्ञायत^{१०}
इति शास्त्रीकिः^{११} ॥

53. 10.

पात्राणां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्वस्त-
आसेचनानि कारयेदयतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः
सुचः सक्ता भवन्तीत्य^{१२}नो ह स्माह शास्त्रीकिस्वस्तआसेचनानि
१५ कारयेन्मूलतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः^{१३} सुचः सक्ता
भवन्तीति^{१४} विज्ञायते तस्मादवाचीनाया वनस्यतयः पृथिवीं
क्षियन्तीति^{१५} ॥

१ Thus G (sec. m.) and Sāyana; •यायेताम• G G (pr. m.) Ben;
•यायेताम• H; •यायेताम• D; •यायेत• U Be.

२ रचीत• Bu.

३ विद्यत U (sec. m.)

४ Thus G U D C Be; प्रतीचीन• Ben Bu H.

५ Thus (क्षियन्तीति) Bu U C D G Ben; क्षियन्तीति Be H.

सुषां प्रमाण इति ॥ बाहुमाचाः सूरिति बौधायनो "
 अरन्निमाचा इति शास्त्रीकिः " प्रादेशमाचा इत्यौपमन्यवः ' ॥
 सुषामाहुतिविकार इति ॥ इत्योध्यः ' सूरिति बौधा-
 यनो " वायवपुष्ठा इति शास्त्रीकिः ' सुसुखप्रवेचना ' इत्यौ-
 पमन्यवः ' ॥

I. 54. 16. अम्नरीषस्य करण इति ॥ उत्तरतो ऽम्यगारस्याम्नरीषं
 कुर्यादिति बौधायनो " यथैवाम्नरीषः स्यात्तद्गच्छेदिति
 शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 12. अम्यगारस्य परिक्रमः ' इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन "
 उत्तरेणेति शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 14. रोक्षिते चर्मणीति ॥ सूचं बौधायनस्याप्यरोक्षितं
 स्यादिति ' शास्त्रीकिः ' ॥

I. 55. 15. ब्रह्मौदनस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति बौधा-
 यनसूक्ष्णीकः ' इति ' शास्त्रीकिः ' ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रवता पात्रेण मन्त्रवस्त- १५
 मिति बौधायनो " ऽपवित्रेण दूष्णीकमिति शास्त्रीकिः ' ॥

१ इत्योध्य Ben H C D Bu G; इत्योध्य Be U.

२ Thus Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •प्रवेचना H Ben C D G (pr. m.) U (pr. m.).

३ •कर्मण्य G and U (sec. m.).

४ कुर्यादिति C D H Ben U.

५ Here and *infra* the MSS. sometimes ब्रह्मो • sometimes ब्रह्मो ।

६ Thus Be only; •दूष्णीकमिति G (sec. m.) Bu; दूष्णीकमिति H Ben U C D G (pr. m.).

I. 56. 4. . ब्रह्मौदनस्य अपण इति ॥ पयसि अपघेदिति बौधायनो "
 ऽस्त्विति शास्त्रीकिः ' ॥

नैवास्मिन्नासिद्धेन निःपिद्धेदिति बौधायनः " काम-
 मस्मिन्नासिद्धेन निःपिद्धेदिति शास्त्रीकिर्विज्ञाय^१ तः^२
 ५ सूपवन्तमित्यौपमन्यवः ' ॥

56. 6. ब्रह्मौदनस्योपस्तरण इति ॥ सूचं बौधायनस्य " नोप-
 स्तृणीतेति शास्त्रीकिः ' ॥

56. 10 ब्रह्मौदनस्योदासन इति ॥ सूचं बौधायनस्यापि पशुप-
 विज्ञेयुरिति^३ शास्त्रीकिः ' ॥

56. 12. १. ब्रह्मौदनस्योपोहन इति ॥ यज्ञो मोपनमन्ति वा तृष्णी
 वेति^४ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ' ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ चार्धया एव ब्रह्मौदनं प्राञ्जी-
 युरिति बौधायनो " य एव केच नियतपाना^५ इति कात्या
 ऽनो ह स्माहौपमन्यवो महर्त्विज एव ब्रह्मौदनं प्राञ्जीयुर^६
 १५ ह्येवैते^७ सतानुगमिणो भवन्तीति ' ॥

१ Uncertain; विज्ञायतं U H Ben C D G (pr. m.); विज्ञाय G (sec. m.); विज्ञायतं Bu; विज्ञाय तु पुनं Be.

२ Thus Bu G and U (sec. m.); •पविद्धेदिति the other MSS.

३ Uncertain; निपाना H Ben G (sec. m.) C D; निपक Be; निपा-
 वक्त Bu; नियतपाना G (pr. m.) U; this seems to be the reading also
 of the vivarāṇa, according to which the meaning is: उपभोजनम् ।

४ •नो Ben H G C and U (pr. m.).

५ After •पेवे Be ins. प्रवर्त, thus also Ke. in a citation of this
 passage.

- I. 57. 1. समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रः५ श्राद्धीकेर'चो ह'स्माद्
 बौधायनः सकृत्प्राशिते ऽप्रत्यवमृष्टे समिधो ऽभ्यज्यादध्यादि-
 त्य'चो ह'स्माद्दौपमन्यवो ऽत्रैवैनाः पार्श्वतः समज्य सादयेत्ते
 यदा सर्वं प्राश्नीयुरथेतां पाचौ निर्णिज्योपस्तोर्यं यत्स्यात्सा-
 माज्यमवशिष्टः स्यात्तत्सकृदभ्युक्षीय तेन समिधो ऽभ्यज्या-
 दध्यादिति ' ॥
- I. 57. 13. गोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ' न कुर्या-
 दिति श्राद्धीकिर'पि बह्वोरपि कुर्वीतानु चैतस्य भवेत्पुण्या
 प्रशङ्केति कात्यः ' ॥
- I. 57. 15. अरण्याः प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'चो ह'स्माद्दौप- १०
 मन्यवो ऽपरराच एवास्मा अरणी प्रयच्छेदं ददामौत्येव
 वाचं विसृजेदिति ' ॥
- I. 59. 1. अग्न्यायतनानां परिलेपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'चो ह'
 स्माद्दौपमन्यवो गार्हपत्यायतनमेवैकं परिलिप्तेत्तद्धि विदग्धं
 भवतौति ' ॥ १५
- I. 59. 2. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'चो ह'स्माद्दौप-
 मन्यवो गार्हपत्यायतन एवैनाम्बुर्वैर्मन्त्रैः परिनिष्ठाप्य चेधा
 निवपेदिति ' ॥ १६ ॥
- I. 62. 9. इध्मस्य हरण इति ॥ स ह'स्माद् बौधायनो ज्ञानुदग्ने
 प्रथमः हरेदथ नाभिदग्ने ऽथ यीवदग्ने ' प्राणाः५ नातिहरे- २०
 दित्यादिदान एवैता माषा अभिसंपादयेत्प्राणाः५स्तेव नाति-
 हरेदिति श्राद्धीकिः ' ॥

62. 18. संभाराणामाक्रमण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१ चो ह स्माह
बौधायन एवमेवैतेन पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तेन^२ दक्षिणेन पूर्वपदे-
नोत्तरतः पार्श्वतः^३ संभाराणामाक्रमयेद्यथाहितस्याग्नेरङ्गारा
अभ्यववर्तेरञ्जिति^४ ॥
62. 20. अश्वस्य दान इति ॥ अध्वर्यव एतमग्निपदमश्वं^५ दद्यादन्यं
ब्रह्मण इति बौधायन^६ एतं^७ ब्रह्मणे^८ अन्यमध्वर्यव^९ इति
शास्त्रीकिः^{१०} ॥
63. 1. इधस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} तूष्णीमेवेभं
निदध्यादिति शास्त्रीकिः^{१२} ॥
63. 13. १. सभावसथ्ययोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३} न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{१४} ॥
- ib. सभावसथ्ययोर्विहरण इति ॥ आहवनौयादेवैनौ विहरे-
दिति बौधायनो^{१५} ग्रामाग्निरिति शास्त्रीकि^{१६} निर्मग्न्यौ स्याता-
मित्यौपमन्यवो^{१७} ऽचो^{१८} ह स्माहौपमन्यवौपुत्रः सभायाज्ञेव
१५ सभ्यं व्यपदिशेदावसथ आत्रसथीथं पर्वणि^{१९} सैनयो स्थास्त्री-
पाकौ अपचित्वा ब्रह्मणे जुहुयादित्येतदपि न कुर्यादित्या-
ञ्जीगविः^{२०} ॥

१ Thus G (sec. m.) D G; एतेन the other MSS.

२ Found only in Be and U (sec. m.).

३ अश्वं given only by Bu and G (sec. m.).

४ एवं instead of एतं Bu; the other MSS. are defective, leaving out एतं ब्रह्मणे ।

५ पक्षिपक्षि U (sec. m.).

- I. 63. 14. रथचक्रस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
 कुर्यादिति ग्राह्योकिर^२चो ह स्माहैपमन्यवो रथमेवैत^३
 संयुक्तं^४ प्राञ्चं प्रवर्तयेत्तन्मृत्विग्भ्यो दद्यादित्येतर्दापि न कुर्या-
 दित्याञ्चौगविः^५ । ॥
- I. 64. 9. तनूनामनुदेश^१ इति ॥ प्रत्यधीत्यानुदिग्नेदिति^२ बौधा-
 यनो^३ यास्ते अग्ने घोरास्तनुवक्ताभिरसु^४ गच्छेत्येव ब्रूया-
 दिति ग्राह्योकिः^५ । ॥
- I. 64. 11. विराजकमेवेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ नर्यं प्रजां मे
 गोपायेत्येव ब्रूयादिति ग्राह्योकिः^२ । ॥
1. 65. 2. पूर्णाहुतौ हवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ परिश्रित एव १०
 पूर्णाहुतिं जुहुयादिति ग्राह्योकिः^२ ॥ १७ ॥
- I. 65. 3. पूर्णाहुतौ तृष्णीमग्निहोच इति ॥ सूत्रं^१ राथीतराणा-
 म^२चो ह स्माह बौधायनः पूर्णाहुतिमेव जुहुयात् तृष्णी-
 मग्निहोचमिति^३ तृष्णीमग्निहोचमेव जुहुयात् पूर्णाहुति-
 मिति ग्राह्योकिः^४ । ॥ १५
- I. 66. 3. दग्धहोतुर्याख्याय इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यत्
 कश्च हविर्निर्वप्यन्त्यात्सामिधेनीर्वातुवप्यन्त्याचक्षीतैव तत् दग्ध-

१ Thus Bu Be G (sec. m.) and Keś.; संयुक्तं U H Ben C D G (pr. m.).

२ १ Thus Bu Ben H G C D; •इग्ने the vivarapa; •इवेव Be.

३ Thus Bu U (pr. m.); ग्राह्यो H Ben Be C D U (sec. m.).

४ Thus Be Bu U (sec. m.); याद्यान instead of यद्यं Ben G C D U (pr. m.) H.

होतादमि^१त्येवेतदाम्बाधेयिकेषु^१ तन्मेषु दृष्टं भवतीति
 ग्रासौकिर^१स्मिन्नेवेतदग्नेये ऽष्टाकपाले दृष्टं भवतीत्यौप-
 मन्यवः^१ ॥

तन्मकरण इति ॥ स ह स्याह बौधायनः पञ्चदशसामि-
 ५ धेनीकाः स्युर्वार्चन्नावाज्यभागानुषैर्देवता इत्य^१चो ह स्याह
 ग्रासौकिः सप्तदशसामिधेनीकाः स्युर्वृधन्मन्तावाज्यभागा-
 नुपांशुदेवता इत्य^१चो ह स्याहौपमन्यव आग्नेये ऽष्टाकपाले
 वार्चन्नावाज्यभागौ स्यातां वृधन्मन्तावैश्राग्नादित्यथो^१ रयि-
 मन्तो^१ पुष्टिमन्तो पवमानहविःषु वीतवन्तावप्सरभेभ्यो-
 १० मिति^१ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ अभीनामं^१ यजिमानं कुर्या-
 दिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
 ग्रासौकिः^१ ॥

१ Thus Bu G U (sec. m.); रयेवेतद० H; रयेवेतद० Ben U (pr. m.);
 रयेवेतद० Be; रेवेवेतद० D C. — आग्नेये० H Ben Be U D G (sec.
 m.); आग्नेये० Bu G (pr. m.).

२ •योरपिमन्तो C D U (pr. m.) Ben; •योरपिमन्तो H; •योरपिमन्तो Be;
 योरपिमन्तो Bu U (sec. m.). I am uncertain whether रयिमन्तो or
 यतिरयिमन्तो is the right reading.

३ Thus Be Ben H C D G and U (pr. m.); यौवर्चनाव० Bu; वृध-
 न्मन्ताव० G and U (sec. m.).

४ अभीनामं Be. The word seems to be absol. to अभिनामति ('to
 change accordingly'). Vivaraga: अभिनामनोपिना, correct per-
 haps •मदपिना ।

- I. 66. 6. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः सर्वा एवैता इष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्यात्तिस्रस्तिस्र
एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥
- I. 66. 9. तन्त्रसमास इति ॥ नास्ति तन्त्रसमास आचार्ययोर्^१चो ह
स्माहोपमन्यव आग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽग्नये पवमानाय तन्त्रयमं
तन्त्रः५ स्यादद्याग्नये पावकायाग्नये शुषये तद्वितीयमथेन्द्राग्न-
यादित्यस्य^१ चरन्तं^१ परीयातामिति ^१ ॥
- I. 67. 15. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^१ख्यातं बौधा-
यनस्य^१चो ह स्माहोपमन्यवः सर्वा एवैता इष्टीर्दक्षिणावतीः
कुर्यात्तिस्रस्तिस्रस्तस्य एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥ १०
अनन्वारब्धदर्शपूर्णमासस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति ग्राहीकिः ^१ ॥
- I. 67. 18. अनन्वारभेष्यामिति ॥ चतुर्होतारः५ सारस्वतौ होमावन्वार-
भेष्टिमित्येतदुपवसथे कुर्यादथेतरदिष्वहनि कुर्यादिति बौधा-
यनस्य^१तुर्होतारः५ सारस्वतौ होमावित्येतदुपवसथे कुर्यादथे-
तरदिष्वहनि कुर्यादिति ग्राहीकिश्च^१तुर्होतारमेवोपवसथे
कुर्यादथेतरदिष्वहनि कुर्यादित्यौपमन्यवः ^१ सर्वमेवैतदिष्व-
हनि कुर्यादित्यौपमन्यवौपुचः ^१ ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

१ Emended : 'आदित्यचरन्तं परीयातामिति U (sec. m.); 'आदित्यच-
चरन्तचपरियादिति G (sec. m.); 'आदित्यचचतुरन्तं परीयादिति Bu;
•आदित्यचर (or च, चान्त (or च) परीयातामिति (or परियादिति) the other
MSS.

धेयतः पुनराधेय^१ व्याख्यास्यामः ॥

सर्पराश्रीष्विति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^२चो ह स्माह बौधा-
यनः सर्पराश्रिया अग्निगार्हपत्यमादधातीति तः५ वज्रिरा-
धाय सप्तम्योपतिष्ठेतेति ^३ ॥

५ पूर्णाहुत्ये करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^४ न
कुर्यादिति ग्राहीकः ^५ ॥

तन्त्रकरण इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^२चो ह स्माह बौधा-
यन उभयानि तन्त्राणि कारयेत्यनराधेयिकानि शान्त्वा-
धेयिकानि अग्निमष्टाकपात्रं निर्वपेत्तस्यासमुदिते ऽग्न्याधेय-
१० दक्षिणा^६ दद्यादध्याग्रेयं पञ्चकपात्रं ^७ तस्यासमुदिते पुनरा-
धेयदक्षिणा^८ दद्यादध्याग्रेयं चादित्यं ^९ च चर्मयाग्निसाधनं ^{१०}
पारे^{११} द्वादशाहस्य तन्त्रं^{१२} इति^{१३} ॥

विभक्तौनां धाम इति ॥ सूत्रः५ ग्राहीकेर^२चो ह स्माह
बौधायनः सर्वा^{१४}सर्वान्द्रव्यसुक्ता^{१५} यजेतेत्याग्नेयीर्वा^{१६}चरा^{१७} विभ-
१५ क्तौर्दद्यादित्यौपमन्यवः ^{१८} ॥

१ पुनराधाय Bn.

२ ऽचिवा Bu D C.

३ ऽचिवा Bu U Ben D C.

४ Emended; च is missing both times in B G (sec. m.), the second च is missing in Be D C Ben H U G (pr. m.).

५ परे H Bu Ben D C U G (pr. m.); पारे Be G (sec. m.).

६ इति is missing in all the MSS., which read तन्त्रो; the vivaraṇa runs: द्वादशाहे अवे तन्त्रवौचोति ।

७ Thus Bu G (sec. m.); सर्वाद्रव्यसुक्ता the other MSS.

८ Thus Be only; ऽग्नेयीर्वाच the other MSS.

- I. 70. 12. पुरोडाशस्य परिचोम इति ॥ 'देवतं परिजुह्यादिति
बौधायनः " खिष्टकृत्कमिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 70. 14. खिष्टकृतो निर्वचन इति ॥ स्त्रे स्थाने निर्गूयादिति
बौधायनः " स्त्रे स्थाने निरुच्य कामं तत ऊर्ध्वं निर्गूयादिति
ग्राक्षीकिर'चो ह स्नाहोपमन्यवः पश्येतांनि खिष्टकृत्स्थानानि ५
भवन्तीति' १ तेषु सर्वेषु निर्गूयादिति ' ॥
- I. 71. 17. अथापाहताग्नेर्नष्टारणीकस्य चेति ॥ सूत्रः ग्राक्षीकेर'चो
ह स्नाह बौधायनः कामं नष्टेषु वापहतेषु वाग्निषु नाद्रिये-
ताम्याधेयमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति १ तस्य
प्राक्षो गार्हपत्यो ऽपानो ऽन्वाहार्यपचनो व्यान आहवनीयः १०
कामसुपावरींश्च जुह्यादिति ॥
- I. 72. 3. अग्नीनां विहरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्माधानप्रभृतेवैते
ऽज्ज्ञाः क्षुरिति ग्राक्षीकिः ॥
- I. 72. 17. पाचांणाऽ सादन इति ॥ सूत्रः ग्राक्षीकेर'चो ह स्नाह
बौधायनः कूर्चं वा तृणेषु वा पाचाणि सादयेदपसव्यं दाहणं १५
दाहं संक्षीयमानं भवतीति ॥

१ G. om. इति ।

१ जोहः (meaning?) ins. Bu.

१ Uncertain reading. Bu reads as given in the text; 'सर्वं दाहया दाह सञ्चोच' G' (sec m.); 'सर्वं दाहया दाह (sec. m. दाहया) सञ्चोच' U; 'सर्वं दाहया दाहयाञ्चोच' Ben H; 'सर्वं दाहया दाहया सञ्चोच' Be; 'सर्वं दाहया दाहयाञ्चोच' D C; 'सर्वं दाहया दाह सञ्चोच' G (pr. m.).

द्वयोरेमि इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि पूर्वा^१
 भेवं नीषादन्तरा^२ प्रायश्चित्तं कुर्वीता^३ यद्यन्तरा^३ भेवं
 नीषादुभयं^४ भेषहतः^५ स्यादन्वया प्रायश्चित्तं कुर्वीतेत्य^६चो ह
 स्माह शास्त्रीकिर्यन्तरा कतरा चिद् भेवं नीषादुभयं^४ भेषहतः^५
 ५ स्यादन्यथैव ततः प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति^१ ॥ १६ ॥

अभिज्वलन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ गार्हपत्यादङ्गारे-
 णाभिज्वल्य चिः पर्यग्निं कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

वर्त्म कुर्वन्नुदगुदासयतीति ॥ सूत्रः^२ शास्त्रीकेर^३चो ह
 स्माह बौधायनस्तत्रैव^४ चिः प्रतिष्ठापयन्निबोदासयेन्नय इमे
 १० लोका^१ एवैव लोकेषु प्रतिष्ठितौति^२ ॥

उज्जयन इति ॥ पूर्णान्वानूषो वेति^१ पूर्वः कण्ठो बौधा-
 यनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^२ ॥

१ पूर्वा G (sec. m.); पूर्वा Be; पर्याया H Ben U C D; पूर्व्या Bu.

२ Emended; नेषादु H Ben U D C; नेषादु Be G (sec. m.).

३ कतरा Be G (sec. m.); कतरा H Ben U C D G (pr. m.);

कतरा Bu.

४ नेषादु H Ben Bu U C D G (pr. m.); नेषादु Be G (sec. m.).

— Thus G (sec. m.); उदगुदा Bu; उदगुदा Be; उदगुदे the other MSS.

५ चोर (चोर, चेरि) कर्त Ben H U G (pr. m.) C D.

६ नेषादु Bu U C D G (pr. m.); नेषदु Ben H; नेषादु G (sec. m.) Be. — उदगुद (instead of उदगुद) H Ben U D C.

७ Thus Bu Be; तत्रतत्रैव Ben G U D C; तत्रतत्र H.

८ Thus (and cp. XX. 22) Bu G and U (sec. m.); शान्ति H Ben U Be, G and U (pr. m.); शान्ति D.

- I. 73. 20. संमर्श^१ इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभयः संमर्शेद्य
 स्नाह्याः सुगतं चेति " सुगतमेवेति शास्त्रीकिः " ।
- I. 74. 4. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
 स्नापिणातिहायेति^२ शास्त्रीकिः " ॥
- I. 74. 20. हवन इति ॥ स्नयं यवेत्य जुहुयादिति बौधायनो^३ ।
 यद्यस्य पुत्रो वान्मेवासी वासंकर्मिणः^४ स्नात्स दक्षिणत
 आसीनो जुहुयादिति शास्त्रीकिः " ॥
- ib. आहुत्योहेम इति ॥ पूर्वापरे जुहुयादिति बौधायनः^५
 प्रष्टौ^६ इति शास्त्रीकिः " ॥
- I. 75. 8. द्विरुपमृज्य द्विर्निमृजेदिति बौधायनः^७ सक्तदुपमृज्य १०
 द्विर्निमृजेदिति शास्त्रीकिः " ॥
- I. 76. 2. द्विरङ्गुल्या प्राश्नोदङ् पर्यावृत्य 'प्राचौनदण्डया सुषा
 भचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्त्रौदौचौनदण्डया भचयेदिति
 शास्त्रीकिः " ॥

^१ Thus Bu Be and the vivaraṇa; संमर्शेन H Ben G U D C.

^२ Thus (and cp. XX. 8: 21. 4). Bu G and U (sec. m.)
 •तिचयेति Be; •भिचयेति Ben G (pr. m.); •भिचयेति H U (pr. m)
 D C corrupt.

^३ Thus G U (sec. m.); वासंकर्मिणो Be^१; वासंकर्मिण H; वासंकर्मिण
 Bu; वासंकर्मिण Be; cp. XX. 2: 6. 12.

^४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; प्राचौ H Ben Be U D C;
 प्राचौही Bu; cp. XX. 13: 29. 11.

निर्णिष्यं सुचं निष्टयाङ्गिः पूरयितोदगृहिशतीति^१
 जघनेन गार्हपत्यमपो निनयतीदमहमग्नौ वैशानरे ऽवृतं
 जुहोमि स्नाहेत्यचित्यामचिताहुतिमिति वेति ॥ पूर्वः कण्ठो
 बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः । ॥

- ५ आग्निपावमानीभिरुपस्थान इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः
 संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानी-
 भिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्वो
 भूते यथायथमित्य^२चो ह स्नाह शास्त्रीकिर्यग्राक् सोर्ध्वं चाग्नि-
 पावमानीभ्यस्तेन संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत
 १० आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विप-
 दाभिरथ श्वो भूते यथायथमित्य^३वमौपमन्यवो^४ न चास्यात
 ऊर्ध्वमाग्निपावमान्य * आहवनीयमागच्छेयुर्न गार्हपत्यः^५
 स्नाध्याचार्या एवास्यात ऊर्ध्वं^६ स्युरिति^७ ॥ आहतीभिरुप-
 स्थाय भर्तुं वः^८ प्रजेभ्यः अह्ना ने मा विगादित्येव ब्रूया-
 १५ दित्याञ्जीगविः^९ ॥

आग्निःञ्विति^{१०} ॥ स ह स्नाह बौधायन आत्मने प्रथम-

^१ 'उदगृहिशतीति' found only in Bu and G (sec. m.). Be and U (sec. m.) have instead वदिर. About the constitution of the text of this dvaidham and its meaning I am uncertain.

^२ All the MSS. exc. G (sec. m.) om. एवम् ।

^३ All the MSS. exc. G. शास्त्रीकिर, which in G is effaced.

^४ Effaced in G.

^५ आहतीञ्विति MSS.

माशासीताय जातेभ्यो ऽय तन्मव इत्य^१चो ह स्माह शास्त्री-
 किर्जातेभ्यः प्रथममाशासीतायात्मने ऽय तन्मव इत्य^१चो ह
 स्माहोपमन्यवो ऽजातेष्वेवात्मने^१ च तन्मवे चेति^१ काममपि
 साद्यप्रातराशासीतेत्यौपमन्यवौपुचः^१ ॥ २० ॥

I. 79. 10. पिण्डपितृयज्ञस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन^४
 आदित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत^१ स प्राचीनावीत्येव
 स्यादाहुतौनाः होमादाहुतौर्होयन्त्यज्ञोपवीतं कुर्वीत^१ स
 यज्ञोपवीत्येव स्यादा सकृदाष्टिन्नस्य स्तरणात्सकृदाष्टिन्नः
 स्तरिष्यप्राचीनावीतं^१ कुर्वीत^१ स प्राचीनावीत्येव स्यादा
 प्राजापत्याद्यै^१ यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययर्चा गार्हपत्यमुप-^१
 तिष्ठेतेत्य^१चो ह स्माह शास्त्रीकिरादित एव प्राचीनावीतं
 कुर्वीत^१ स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्याद्यै^१ यज्ञोपवीत्येव
 प्राजापत्ययर्चादङ्गेषादिति^१ ॥

दृष्णीः^४ सकृदत्पूय सकृदगोक्ष्य सकृद्विष्कृद्रूपं कुर्या-
 दिति बौधायनः^१ सकृदेवैनामुफलोहतागृह्णा पविचवत्याः^{१५}
 स्नात्स्नामोथ स्नात्सौपाकः अपथित्वाभिघार्योदस्यमुदामये-
 दिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ The avagraha given only by G (sec. m.); to the reading
 जातेभ्यः the vivaraṇa also seems to point.

१ सौतेयः H Be.

१ Thus G (sec. m.); •चोदेवादिति Ben H C D G and U (sec.
 m.); •चोदङ्गेषादिति Bu; •चादयेवादिति Be U (pr. m.).

४ Effaced in G.

आहुतीनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नाच
मध्यममाहुतिं जुहुयात्मेव तृतीयः स्यादिति
श्रौतीतिः १ ॥

सहदाच्छिन्नस्य स्तरण इति ॥ उपनिष्कन्याम्यगाराहृषिणे
५ पूर्वेऽवान्तरदेशे सहदाच्छिन्नः स्तृणौद्याहृषिणतस्योष्णकसुप-
निदध्यादिति बौधायनो ॥ अन्तरेवैतां दिशमिति श्रौतीकिर्न
चात्रोष्णकसुपनिदध्यादिति १ ॥

पिण्डानां दान इति ॥ सूत्रः श्रौतीके^१चो ह स्माह
बौधायनः परस्तादेवासुतोऽर्वाचोऽपसलेः पिण्डान्दद्या-
१० दिति^१ ॥

आञ्जनाभ्यञ्जने मनसो निऋव^१ इति ॥ पूर्वः कश्यो
बौधायनस्योत्तरः श्रौतीकेः १ ॥ २ ॥

पिण्डानामनुग्रहरण इति ॥ सूत्रः श्रौतीके^१चो ह स्माह
बौधायनोऽत्रैवैते पिण्डाः परिशयीरमुष्णिष्टा इति भवन्ति
१५ पितृभिर्भक्ष्यता इति^१ ॥

अतिशिष्टस्य प्राशन इति ॥ स्वयं यजमानः प्राञ्जीया-
दिति बौधायनः ॥ पुत्राय वान्तवासिने वा दद्यादिति

१ विंशत्या MSS. exc. G (sec. m.).

२ निऋव G.

३ No vikālpa is found in the text proper of Baudh.

४ Thus H Ben C D G (pr. m.); भक्ष्यता इति Be; भक्ष्यतास्येति G (sec. m.), भक्ष्यतास्येति Bu.

शास्त्रीकिः " पत्नीं प्राशयेत्प्राज्ञैषा^१ भवतीत्यौपमन्यवो^२
 ऽमुष्या यावन्माचमवप्रायायेतरदग्नावनुप्रहरेदित्यौपमन्यवी-
 पुचो^३ भस्मोत्कर उदास्य संप्रच्छादयेदित्याञ्जीगविर^४पो^५
 ऽभ्यवहरेदिति मौड्गल्यः^६ ॥ २१ ॥

I. 82. 4. आरायणस्य तन्मसमास इति ॥ नास्ति तन्मसमास^१ ॥
 आचार्ययोरे^२चो ह स्माहौपमन्यवः सौम्यं^३ निहयायेतराणि
 हवींषि निर्वपेदेवमस्य चक्षुष्यानि^४ हवींषि भवन्तीत्य^५चो ह
 स्माहौपमन्यवीपुचो ऽतिपातादावापिक एव सौम्यः स्यादन्तरेण
 वैश्वदेवं चैककपालं च निर्वपेदित्य^६चो ह स्माह्याञ्जीगविस्त्री-
 ष्येतानि^७ हवींषि भवन्ति^८ चय इमे लोका^९ एष्वेव लोकेषु^{१०}
 प्रतितिष्ठति^{११} श्शामाकेनैवास्य प्रस्तरेणैतदाप्तं भवतीति^{१२} ॥

I. 82. 6. अग्नानीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पुरस्ता-
 त्स्थितकृतो ऽग्नौरुपजुड्यादिति शास्त्रीकिः^२ ॥

ib. आरायणहविषां अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति
 बौधायनो^३ ऽश्विति शास्त्रीकिः^४ ॥

१ Thus Ben Be G U D C; प्राज्ञास्तेषा Bu; प्रज्ञास्तेषा H.

२ सं (before प्रच्छाद०) om. H Ben D C U G (pr. m.).

३ इति ins. G and U (sec. m.); but cp. XX. 18: 40. 4.

४ चक्षुं ins. H Ben U C D G (pr. m.).

५ •मुष्यानि Bu D G (sec. m.).

६ Thus (निर्वपेद्) Ben H Be U D C; चापरेद् Bu; effaced in G.

७ Thus without एव, U C D Ben D G (pr. m.) and Ke^६; चोस्तेषा-

नास्ति Be Bu G (sec. m.).

बौधायन एककपालस्य^१ करण^१ इति ॥ कुर्यादिति
बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः " ॥

तन्मकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदश-
सामिधेनीकाः स्युर्वर्चस्नावाज्यभागानुचैर्देवताः^१ कुर्याद्याज-
५ मानमित्य^२चो^२ ह स्माह शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः
स्युर्वृधन्मनावाज्यभागानुपांशुदेवताः^१ कुर्याद्याजमानमिति^१
॥ २२ ॥ सप्तमः ॥

विपरिधान^३ इति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीये-
नैकेन विपरिधाय^३ प्रव्रजेत्प्रोच्य पुनरागम्य^४ सर्वैर्मन्त्रैराहव-
१० नीयं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य^२चो^२ ह स्माह शालीकिर्यथोपपन्नमेवाग्नि-
भिर्विपरिधाय^३ प्रव्रजेत्प्रोच्य पुनरागम्य^४ सर्वैर्मन्त्रैरेकैकं
प्रत्युपतिष्ठेतेति^१ ॥

अनुपस्थाय प्रव्रजितस्येति ॥ यत्र स्मरेत्परोक्षं तत एनं
नित्येनोपतिष्ठेतेति बौधायनो " न चेत्तमरेत्प्रोच्य^५ पुनरागम्य^४
१५ नित्येनैवेति शालीकिः " ॥

१ कपालकरण H Ben U D C G (pr. m.). •

२ Thus U Be G (sec. m.); the other MSS. या (or य)जमान इति ।

३ विपरिधान and विपरिधाय D C.

४ नित्य Bu Ben H U G D C; •चम्य Be.

५ नित्य Bu and the vivaraṇa; •चम्य Be; •नित्य Ben H G U C; D defective.

६ न चेत्तम • Be Bu G and U (sec. m.); न चेत्तम • D C.

७ नित्य U H Ben G D C •

- I. 84. 9. प्रवसयाहुताविति^१ ॥ स ह स्माह^२ बोधायनो यदि कृतं प्रायश्चित्तं^३ स्यात्ताद्विद्येत तच्च होतुमयं यद्यकृतं^४ स्यात्तथैना^५ जुहुयादित्य^६चो ह स्माह^७ ग्राह्यीकिर्यं प्रत्यान्नातप्रायश्चित्ता भेषाः^८ स्युस्तान्वे^९ तच्च प्रायश्चित्तानि स्युरयं येऽप्रत्यान्नात-प्रायश्चित्ता भेषाः^{१०} स्युर्वैनामाद्विद्येतेत्य^{११}चो^{१२} ह स्माहोपमन्यवो^{१३} यदि चैव कृतं प्रायश्चित्तं^{१४} स्याद्यदि चाकृतं जुहुयादेव तच्च प्रवसयाहुतिमिति^{१५} ॥
- I. 84. 15. विराजक्रमेय्यिति ॥ पूर्वः कश्यो बोधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः^१ ॥
- I. 85. 6. अप्रामाच्यमन इति ॥ दिग्मन्त्रेणाप आचामेत्यसकृत्सूणी-^{१०}मिति बोधायनः^२ सकृन्मन्त्रेणाप आचामेद्विसूणीमिति ग्राह्यीकिः^३ ॥
- I. 85. 8. साक्षीकरण इति^४ ॥ स ह स्माह^५ बोधायनः सर्वा एवैता देवताः साक्षिणीः कुर्वीताग्ने व्रतपते^६ व्रतं चरित्यामीत्य^७भिर्वै देवानां व्रतपतिरित्येतदेव^८ नातिसन्ध्येतेति^९ ग्राह्यीकिः^{१०} ॥ १५
- ^१ Thus emended; प्रवसयाहुति (तौ)मिति D C Ben H U (pr. m.); प्रवसयाहुताविति U (sec. m.); प्रवसयाहुताविति G (sec. m.); प्रवसतो-हुताविति Bu.
- ^२ चैता MSS.
- ^३ भेषा MSS.
- ^४ Thus CH Ben G U (pr. m.) D (sec. m.); जैवैनामा Be; जैवैताना Bu D (pr. m.); जैवैनामाता U (sec. m.).
- ^५ साक्षी Bu H and the vivaraṇa (one copy); साक्षि Ben Be C D G U and the vivaraṇa (another copy).
- ^६ Thus Bu Ben U G D C; •देवानांमन्यवेति H; •देवानाभि Be.

कपाले गृहे भिक्षे वेति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१चो ह
 स्नाहौपमन्यवो मनो ज्योतिर्जुषतां चयस्तिष्ठन्तव इत्येते
 सुवाक्यतो ज्ञत्वाथान्यदपि सृजेद्दर्मा देवाः अयेत्विति ^१ स एष
 मन्त्रो भवति सं त्वा सिद्धामि यजुषेति ^१ पथो वाण्यं
 ५ वासिष्ठमेतेनैव मन्त्रेण सः सिद्धेदिति ^१ ॥

आज्यगृहाणां गृहण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
 ध्वयुरेवोभयैर्मन्त्रैश्चौयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ^१ याज-
 मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाह शास्त्रीकिरध्वर्यु-
 रेवोभयैर्मन्त्रैश्चौयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ^१ न याज-
 १० मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाहौपमन्यवो यथापि
 पौरोडाग्निका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
 मन्त्रा नाभिवर्तन्ति ^१ ॥

परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
 ध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ^१
 १५ याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाह शास्त्रीकिरध्वर्यु-
 रेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च न याज-
 मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्नाहौपमन्यवो यथापि
 पौरोडाग्निका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
 मन्त्रा नाभिवर्तन्ति ^१ ॥

१० समिधोरभाधीयमानयोर्जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
 सर्व एवैवो ऽग्निद्योजनो मन्त्रः स्यादिति शास्त्रीकिः ^१ ॥ २३ ॥

- I. 88. 8. अथ भर्तुवः सुवरित्यग्निहोचमेताभिर्व्याहृतीभिर्हव्यादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्र५ ग्राह्यीकेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे
पर्यवेते तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^१चो ह स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्याकूटः खल्वस्यैव^१ संवत्सरो भवति^१ यस्यां ५
रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा रात्रिः
स्यात्तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^१ ॥
- I. 88. 11. दर्शपूर्णमासावाप्तभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हव्यैः पश्चाद-
येदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्र५ ग्राह्यीके-
र^१चो ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यामादित आसा- १०
दयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^१चो
ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्याकूटः खल्वस्यैव^१ संवत्सरो भवति^१
यस्यां पौर्णमास्यामादित आसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या
ततः पूर्वा पौर्णमासौ स्यात्तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्व-
माद्रियेतेति^१ ॥ १५
- I. 88. 15. चातुर्मास्यान्वाप्तभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हव्यैः पश्चादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्र५ ग्राह्यीकेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहव्यैः पश्चादये-

१ एवं (२५५) instead of एवं Be G U C D Bu; the passage is missing in H Ben.

१ एवं Be H Ben U, एवं Bu D G C.

संवत्सरे^१ पर्यवेते तस्यां^१ वैश्वदेवहवीऽव्यासाद्य^१ न तत्
ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^१चो ह स्माद्यौपमन्यवो ऽभ्याकूढः खल्लस्यैव^१
संवत्सरो भवति । यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीऽव्यासादये-
त्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा पौर्णमासी स्नान्तस्याऽऽग्ना-
५ सीरीयहवीऽव्यासाद्य न तत् ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^१ ।

व्याहृतीनां धान इति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः^१ ॥

प्राग्नीचे ऽवदीयमाने अपतीति ॥ सूत्रं^२ मैत्रेयस्याथा-
चार्ययोः^२ प्राग्नीचे ऽवदीयमाने^२ अपत्यग्निर्मां दुरिष्टात्पातु
१० सविताश्चग्र^२सादिति^१ ॥

यजमानभागे यो मे ऽस्ति दूरे ऽरातीयति तमेतेन
जेषमिति ॥ सर्व एवैष स्निष्टकृदनुमन्त्रणो मन्त्रः स्यादि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

वेदे यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रऽऽ शालीकेर^१चो ह
१५ स्माह बौधायनो वेदे यजमानं वाचयति वेदो ऽसि वित्ति-

१ In G this passage has been changed in the following way :
•सादवेदिति च संवत्सरे पर्यवेते तस्यां अग्नासीरीयहवीऽव्यासाद्य; in U it runs :
•सादवेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यां पौर्णमास्यां अग्नासीरीयहवीऽव्यासाद्य : possibly G
and U are right in reading (l. 1) अग्नासीरीय• instead of वैश्वदेव• ।

२ इत्थं Ben G.

३ Thus Ba G (sec. m.); सूत्रमात्रेयस्याद्य• the other MSS.

रसि विदेधेति^१ यद्यद्वाद्यस्याभिधायेत्यस्य^२ नाम गृहीया-
त्तदेवास्य सर्वं वृत्तं इति^३ ॥

अथ यदि यजमानः सुरापो वा भवति प्रवसति वेति ॥
य इ स्माह बौधायनः प्रवसतः प्रस्तरेषैवास्य सह यजमान-
भागमनुग्रहरेहुवायै वाज्येन पर्युपस्त्रीयं जुह्वामवधाय जुह- ५
यात्प्रस्तरभृयं^४ यजमानभागो गच्छतीत्य^५ जो^६ इ स्माह
शास्त्रीकिरादित एव न सुरापेण सः सृज्येत^७ य सेतः सृज्येत
मन्त्रानु हैनं वाचयेत्किमु भवाक^८ भवचेदिति^९ भवचेद्यैव
भवानित्यौपमन्यवः^{१०} ॥

I. 93. 7. आदित्यस्योपस्त्रान इति ॥ उपनिष्कन्यान्धगारादादित्य- १०

सुपतिष्ठेतेति बौधायनो^{११} ऽयैव तिष्ठन्निति शास्त्रीकिः^{१२} ॥

पौर्णमास्यासुपवेष्टस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३}
न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{१४} ॥

I. 94. 9. अतर्विचर्ग इति ॥ मन्त्रेणाप आचम्य मन्त्रेण अतं विस्मृजे-
तेति^{१५} बौधायनश्च^{१६} णीमप आचम्य मन्त्रेण अतं विस्मृजेतेति १५
शास्त्रीकिश्च^{१७} पवेष्टेण चरित्वा अतं विस्मृजेतेत्यौपमन्यवः^{१८} ॥

१ बहु twice in Bu G (sec. m.), once in the other MSS.

२ वृत्तं U Bu G (sec. m.); भाव Ben H C D G (pr. m.); Be uncertain.

३ गच्छतीति G (sec. m.).

४ भवानभवा Bu, भवान्भव Be.

५ Here and *infra* only Be has the medium, the other MSS. have the active.

वज्रस्य पुनरास्तमं जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्त्रीवनीष-
मेवैतेन यजुषोपनिष्ठेतेति शास्त्रीकिः ^१ ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

अथातः पशुवन्धं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनः सोपवसथा इष्टिपशुवन्धा इति ^२
५ सोपवसथा^१ वा^१ सद्योयज्ञा^१ वेति^१ शास्त्रीकिः ^१ ॥

इष्टिकरण इति ॥ पशौपशवेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजे-
तेति बौधायनो ^२ बभ्रुकृष्णं चैवैतदजवशाचा^३ च इष्टं
भवतीति शास्त्रीकिः ^१ ॥

स्थो यूपो भवतीति ॥ स्थप्रंकार^४ एवायं सवाकवान्यूपो
१० भवतीति बौधायनो ^५ स्थ^५ एवायमन्यगारिको ऽसवालो
यूपः स्यादिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

विज्ञासो यूपो भवतीति ॥ अर्धं^६ रश्नाकासाह^६ ग्रास्ते
चतुरश्रे चतुरश्रसवाले^७ स्यातामयेतरो ऽष्टाश्रिर्धूपः स्यादिति

^१ Thus G (sec. m.) and Bu (the last MS. reading, however, *वज्रो); सोपवसथासद्योयज्ञाचेति Ben U D C; सोपवसथासद्योयज्ञाचेति H; सोपवसथोः सद्योयज्ञाचेति Be; cp. Rudradatta on Āp. VII. 6. 3.

^२ *इजवशा• Bu^१ G (pr. m.); *इजावशा• Ben U C D G (sec. m.); *इजवशा• Be; *इजावशा• H.

^३ स्थप्रंकार G D, स्थप्रंकार C.

^४ Thus Be (without, however, the avagraha); *धावन (or वाः) MSS. the other MSS.

^५ *वासाह^५ MSS.

^६ Thus Be; चतुरश्रेणवाले^६ H; चतुरश्रे (वे)सवाले the other MSS.

बौधायनः " ग्राखेवेथमचपासा स्थादयेतरो ऽष्टाभिर्यूपः
स्थादिति ग्राखौकिः ' ॥

I. 107. 6. सकृत्करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " ग्रीहीणामपि
कुर्यादिति ग्राखौकिः ' ॥

I. 107. 8. षड्भुतोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव षड्भुतारं ५
जुहुयादिति ग्राखौकिः ' ॥

I. 107. 10. यूपोज्ज्यै हवन इति ॥ सूत्रं ग्राखौकेर'चो ह स्माह
बौधायन आख्यं चारणी चादाय यूपस्थान्तिके ऽग्निं मथित्वा
यूपोज्जतिं जुहुयादिति ' ॥

I. 108. 4. आग्रस्यनस्याभिषोम इति ॥ सूत्रं ग्राखौकेर'चो ह स्माह १०
बौधायन एवमेव जुहामन्तर्धाथ हिरण्यमभिजुहुयादनस्यते
गतवत्प्रो विरोह स्थाहेति ' सहस्रवर्षा वि वयः हरे-
मेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशीताथोदकः^१ स्पृशेदिति ' ॥

I. 108. 12. यूपस्थावाहन इति ॥ यः प्राङ् वोदङ् वा पथेत तमावा-
हयेदिति बौधायनो " या^१ कां^१ चिद्दिग्गमभि पथेताव्यापक- १५
सेत्स्थादावाहयेदेवेति ग्राखौकिः ' ॥

I. 108. 13. वेद्यै करण इति । सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्योचो ह स्माह
बौधायनो रथसंमिता स्थाद्रथाक्षेण पश्चान्तिरसौ रथेषया

१ Thus (and cp. Vol. I, p. 108, 7, medium!) Bu G (sec. m.);
•चरती• Be; •चयेदि• the other MSS.

१ यांकांचिद्दिग्गमं G (sec. m.).

प्राची. रथयुगेन^१ पुरस्तात्तिरस्युत्तरयुगेनोत्तरनाभिरिति^२ ।
 चंचुर्निमिता वा स्यात्सर्वतो वा दशपदा विराट्संपन्नेति^३
 शालीकिः^४ ॥ २५ ॥

वात्सलस्य परिलेखन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह
 स्माह बौधायन एवमेव परिलिखन्वाह्यतः^६ पुरस्ताच्चोत्तरत-
 स्सालिखेदिति । ॥

लोकाग्नीनाः हरण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह
 स्माह बौधायन उत्तरवेद्यामाग्नौध्रमुपवेशः^७ ततो लोकाग्नी-
 न्हरेदित्युद्देशादेव लोकाग्नीन्हरेदित्यौपमन्यवः^८ ॥

1. १०. उत्तरवेद्यै परिमाण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह स्माह
 बौधायनो रथसंमितायामेव धौरेयशम्यया परिमिमौत^९
 नाच मध्यमा वेदिर्भक्तौति^{१०} ॥ .

आख्यातं यूपावटस्य परिलेखनम् ॥

१. *युगेन Bu.

२. उत्तरयुगेन all the MSS. (exc. U sec. m.) and the vivaraṇa.

३. Thus G; विराट्संपन्नेति U (sec. m.); विराट्संपन्नेति H Ben D Be
 CU (pr. m.); विराट्संपन्नेति Bu.

४. Thus Be DC; *लिखन्वाह्यतः H; *लिखन्वाह्यतः Ben; *लिखन्वाह्यतः
 Bu; *लिखन्वाह्यतः G (sec. m.) U.

५. Thus Bu and a bhāṣya in the Bombay MS. class I B 5; *ध्रमु-
 पवेश Be; *ध्रमुपवेश Ben HUDC; *ध्रमुपवेश G.

६. Thus Bu G (pr. m.); *मिमौते the other MSS.

- I. 110. 1. उत्तरवेद्या अलंकरण^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ पूर्व-
द्युरेवोत्तरनाभिं परिनिस्त्रिष्टेदिति शाल्वीकिः^३ ॥
- I. 110. 13. स्फोनाग्रौधो निग्नन्वेति होतुः पदानीति ॥ सूत्रं
शाल्वीकेर^४चो ह स्माह बौधायनः पदात्पदं पाऽसुनुपसऽइत्य^५
तानुत्तरेणोत्तरनाभिमतिकिरेदिति^६ ॥
- I. 110. 16. उत्तरवेद्ये प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं शाल्वीकेर^४चो ह स्माह
बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनां प्रोक्षेन्मन्त्रानुलोकं चेति । ॥
- I. 110. 20. अतिशिष्टाणां निनयन इति ॥ वेद्ये दक्षिणेऽऽवे निनये-
दिति बौधायन^७ उत्तरवेद्या इति शाल्वीकी^८ रथसंमि-
तायामेव दक्षिणमऽस्यसुपनिनयेदित्यौपमन्यवः^९ ॥
- I. 111. 1. उत्तरवेद्ये व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} प्रत्य-
नीकेज्जेनां^{११} व्याघारयेदिति शाल्वीकिर^{१२}त्तण्यैव व्याघारयन्मध्ये
ज्जलोत्तरमऽस्यमभिजुहुयादित्यौपमन्यवः^{१३} ॥
- I. 111. 11. दधस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} तृष्णीमेवेभं
निदध्यादिति शाल्वीकिः^{१५} ॥
- I. 111. 14. अक्षराज्जतीनाऽहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१६} चत्वारि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शाल्वीकिः^{१७} ॥
- I. 112. 11. वृषदाज्यग्रहण्ये संमार्जनसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१८}

१. •कार Bu. Be.

२. •नपचस्य Be; •नपचस्य GU (sec. m.); •नुपसइत्य Bu H Ben U (pr. m.) DC.

३. इत्यनौके. Bu Ben HC; इत्यनौके. Be; पत्यनौके. D; प्रत्यनौके. GU, the vivarapa and the bhāṣya.

क्षभेतौपश्चते^१ संमार्जनं वादने इति श्रालौकि^१र्न संवृजेदि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

पृषदाज्यस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ हृदयान्तेन
गृहीयादिति श्रालौकिः^१ "सः सृज्याज्यं च दधि चैतैः पञ्च-
५ भिर्गृहीयादित्यौपमन्यवो^१ " इति च स्मार्तौपमन्यवीपुत्रस्त्रिणी^१
द्विरूपस्तौथं सर्वैर्मन्त्रैर्दध्नाभीय तूष्णीं द्विरभिघारयेदिति^१ ॥

पृषदाज्यस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ ग्रहणादघारणा-
दघैवास्य^१ प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति बौधायनः^१ "सादनादघा-
रणादघैवेति^१ श्रालौकि^१र्न तु श्रुतिमात्र^१ इत्यौपमन्यवः^१ ॥

१०. धूपस्य प्रक्षालन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ तूष्णीमेव
धूपं प्रक्षालयेदिति श्रालौकिः^१ ॥

धूपस्य प्रोक्षण इति ॥ स ह स्मार्त बौधायनः स्मरग्रन्थं
नैवात्ररूपदण्डं धूपशकल^१ हिरण्यमुदपात्रमित्येतत्संनिधाय
धूपं प्रोक्षेदित्येवं धूपेन धूपसंयोजनानि प्रोक्षेत्पशुना पशु-
१५ संयोजनानीति श्रालौकिः^१ ॥

..१ Thus the *vivarāṇa*; *तोपश्चते Bu; तोपश्चतः the other MSS.;
cp. *Kāty.* V. 4. 28.

१ Or are we to write 'हृदाचरणा'? The meaning of this passage
is not clear to me.

१ चक्ष effaced in G.

४ Meaning and reading uncertain; श्रुतिमात्र इ० G (acc. m.) and
the *bhāṣya*; श्रुतिमात्रे the *vivarāṇa*; श्रुतिमात्र इ० Bu; श्रुतिमात्र इ०
Be; पवित्रमात्रि० Ben HCDG (pr. m.); पवित्रमात्र० U.

- I. 113. 18. यूपस्य परिक्रमण^१ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन^२ ।
उत्तरेणेति शास्त्रीकिः^३ ॥
- I. 114. 2. यूपस्याञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्टामेवेति
शास्त्रीकिः^४ ॥
उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति^५
बौधायनो^६ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः^७ ॥
- I. 114. 16. यूपस्य परिच्ययण इति ॥ चिरेव मन्त्रं ब्रूयात्तिः कर्मा-
वर्तयेदिति बौधायनः^८ सकृदेव मन्त्रं ब्रूयात्सकृत्कर्मेति^९
शास्त्रीकिः^{१०} ॥
- ib. नाभिदन्त्रे परिव्ययतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} मध्यदेश^{१२}
इति शास्त्रीकिः^{१३} ॥ २६ ॥
- I. 114. 21. स्मरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्टां प्रतीति
शास्त्रीकिः^{१४} ॥
- I. 115. 2. पशोःरूपाकरण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्यात्रो ह स्माह
बौधायन एवमेवोपाकुर्यान्न तु जोषयेदिति^{१५} जोषयेच्चैव जुहु-
याच्चोपाकरणायेति शास्त्रीकिर^{१६}त्रो ह स्माहौपमन्यव एवमेवेनं
पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तं^{१७} दर्हिभ्यां च अक्षग्राखाया वाभिसेधेदेतस्यां^{१८}
च अक्षग्राखायाः^{१९} हृदयं निधायवधेदिति^{२०} ॥

^१ Thus Ben HDCEG (pr. m.) and the vivarapa; •क्राम G (sec. m.); •क्राम Bu Bo.

^२ ब्रूयात्तिः कर्मेति G (sec. m.)

^३ Thus DGU; •वर्त Bu; •वर्त the other MSS.

^४ Thus H Ben DCB G (pr. m.) and the vivarapa; •भिसेधेदे.

G (sec. m.); •भिसेधेदे U; B has a lacuna.

अरण्योः समञ्जन इति ॥ सूत्रं ग्राह्योक्तैर्यो ह काह
बौधायनो ऽग्नेर्जनिचमस्येति शकलमाददीत^१ वृषणौ स
इति दूर्व^२ वा शकले वा^३ निदध्यादुर्वश्वस्यैवधरारणिमा-
ददीत^४ पुरुरवा इत्युत्तरारणिमयेने आभ्युखाद्या समञ्य^५
॥ हतेनाके वृषणं दधातामिति समवदध्यादिति^६ ॥

पशुरग्रमाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
यनस्य^७ ण्योमिति ग्राह्योक्तिः^८ ॥

पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^९ यौवायामेवा-
भिदध्यादिति^{१०} ग्राह्योक्तिः^{११} ॥

३. १० पशोर्नियोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} यूप एव पशं
नियुज्यादिति ग्राह्योक्तिः^{१३} ॥

पशोः प्रोक्षण इति ॥ वृषणौ^{१४} संस्कृताभिरङ्गिः प्रोक्षे-
दिति बौधायनः^{१५} कमण्डलुभिरिति^{१६} ग्राह्योक्तिः^{१७} ॥

७. पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रं ग्राह्योक्तैर्यो ह काह
१५ बौधायनो ललाटे सूत्रं प्रतिष्ठाप्यामुष्किन्दकर्वदा दक्षिणायै
ओषेरिति^{१८} ॥

१. १ दूर्व Be Ben U (pr. m.).

२. २ वागुनिदध्या Be U (sec. m.).

३. Thus HD; समञ्य U Ben; समञ्य C; समञ्याद् Be; समञ्ज Bu

G (sec. m.).

४. Thus G and U (sec. m.) and the vivarapa; यौवायामेवमभि the other MSS.

५. Thus D Bu; कमण्डलुभि GUC (sec. m.); कमण्डलुभि the other MSS.

स्वरग्रन्थोत्पादन इति ॥ यूपः स्वरग्रन्थमुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति ग्राक्षीकित् न्नमित्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवौपुचः ॥ २७ ॥ नवमः ॥

- I. 116. 13. अत्याश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सोम एवात्या-
श्रावयेदिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 117. 2. पशोः समञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यथा^१
समञ्जान्^२ तथा^३ विशस्त्रान्^३ त्वेतथा^३ श्रुतस्यावयेदिति " यथोप-
पादमिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 117. 4. पशोः पर्यग्निकरण इति ॥ महशामित्रं पर्यग्निं कुर्या-
दिति बौधायनो " यदन्यष्कामित्रादिति ग्राक्षीकिः " पशुं १०
वाग्यानि चेति राथीतरः " पशुमेवेत्यौपमन्यवः ' ॥
- I. 117. 6. अपाव्यानाः होम इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकं
प्रथमे पर्यागे जुहुयाद्दे मथमे द्वे उत्तम इति " यथोप-
पादमिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 117. 12. उपप्रेषाश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाश्रावये- १५
दिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 117. 17. पशोर्निहनन इति ॥ प्रतीचौनशिरसमुदौचौनपादमिति

^१ यथा and तथा (instead of यथा and तथा) some of the MSS,

^२ समञ्जानया Bu.

^३ विशस्त्रान् all; विशसनं न कुर्यात् the vivarapa; cp. Ap. VII. 14.

13 and Bhāradvāja VI. 11: या चक्ष्मा धारा तथा पशून् समनक्ति तथैव
इति: श्रुतस्यावयनौत्तया विशस्त्रि यथाकासी विशसन इत्यपरम् ।

बौधायन " उदीचीनग्निरसं प्रतोचीनपादमिति शालीकिः "
 प्राचीनग्निरसमुदीचीनपादमित्यौपमन्यवः ' ॥

पशुरगनाया उदसन इति ॥ चालाखे रगनामुदखेदिति
 बौधायनो " ऽङ्गिरभ्युक्ष्यासंचर^१ इति शालीकिः ' ॥

५ पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^२ चो ह स्माह
 बौधायनो ऽनर्वा प्रेक्षीत्येनां प्रणयेदथेनामादित्यमुदीक्ष्यानर्वा
 प्रेक्षीत्येव प्रणयेदिति ' ॥

अपामवेक्षण इति ॥ उपरिष्ठाञ्चालाख्यावेक्षयेदिति
 बौधायनः ' पार्श्वतः पशोरिति शालीकिः ' ॥

१० बर्हिषः समञ्जन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^३ चो ह स्माह
 बौधायनस्तथाक्तमेवेतरस्यादितरत एवैनदक्त्वा निरस्तेद्रक्षसां
 भागो ऽसीत्यथोदकः श्युग्रेदिति ' ॥ २८ ॥

वपायाः प्रदान इति ॥ आज्यसंवा वा स्युर्हरिणं वा^४
 द्वितीये चतुर्थं चेति " पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

१५ पशुपुरोडाशस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य "
 पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपेदिति शालीकिः ' ॥

पशोः प्रस्थावन इति ॥ हृदयजिह्वे^५ प्रस्थावयेदिति
 बौधायनो " हृदयमेवेति शालीकिः ' ॥

१ हिरभ्युक्ष H Ben DCG (pr. m.).

२ Found only in G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; cp. also Rudradatta on Āp. VII. 20. 9.

३ हृदयं जिह्वे Bu G and U (sec. m.) Keś.; हृदयं जिह्वे U (pr. m.);
 हृदयजिह्वा D.

- I. 121. 10. हृदयस्य अपण इति ॥ सूत्रं^१ ग्रासौकेर^२चो ह स्माह
बौधायनः शूलपाकमेवेन^३प्रपद्येदेव हृदयशूलं परिनिक्षिप्तं-
दुपरिष्ठाच्च मन्त्रेणोपसृष्टेदिति^४ ॥
- I. 121. 13. पशुपुरोडाशस्येडाया अवदान इति ॥ सूत्रं^१ ग्रासौकेर^२चो
ह स्माह बौधायनो निरवदायैवास्य स्निष्टकृतमिडामवद्येदेव^५ ॥
सवनौद्यानामिति^६ ॥
- I. 122. 2. हृत्सूत्रस्य करण इति ॥ सूत्रं^१ बौधायनस्य^२ बर्हिष्येव
अथग्राखायाः हृदयं निधायावद्येदिति ग्रासौकिः^३ ॥
- I. 122. 3. पशोः संवदन इति ॥ सूत्रं^१ ग्रासौकेर^२चो ह स्माह
बौधायनः^४ पृश्नाभिकामेत्यूषा^५ मा पशुपाः पालिति^६ द्वितीयं १०
पृश्नाभिकामेत्यूषा^७ मा प्रपथे पालिति^८ तृतीयं पृश्नाभिकामे-
त्यूषा^९ माधिपतिः पालिति^{१०} ॥
- I. 122. 9. पशोरभिचारण इति ॥ सूत्रं^१ बौधायनस्य^२ पृश्नाज्येन
हृदयमभिचार्याज्येनेतराण्यभिचारयेदिति ग्रासौकिः^३ ॥
पशोरासादन इति ॥ पशुसोपासादयेदिति बौधायन- १५
सूत्रोमिति ग्रासौकिः^४ ॥
- I. 122. 17. पशोरवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो हृदयस्य

१ संवेद्योवाः सू० († (sec. m.) U Bu; संवेद्योप (पा) सू० Be G (pr. m.)
DC Ben H (संवेद्योपसंनय the vivarāṇa).

२ प्रथमं ins. DC.

३ Thus Bu G (sec. m.); ०तिक्रान्ते U Be Ben H; ०निष्क्रान्ते DC,
but cp. Āp. VII. 28. 6 अभिप्रवर्तन with Rudradatta's remark.

जिज्ञासा वक्ष्य इत्येतेषामेवानुपूर्वमवद्येत्तृतीयं^१ चाभावदानं
पञ्चावत्तिनां कुर्यादित्य^२चो ह स्माह ग्राक्षीकिः सर्वेषामे-
वानुपूर्वमवद्येत् चाप द्वतीयमवदानं पञ्चावत्तिनां कुर्या-
दिति^३ ॥ २६ ॥

५ पशोः संमर्शन इति ॥ स ह स्माह^४ बौधायन उभ-
यानि^५ संमृशेद्येभ्यश्चावद्येत्सुगगतानि चेति^६ सुगगतान्येवेति
ग्राक्षीकिः^७ ॥

कुम्भतः श्रौणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ समक्षेनेवाद्य
पार्श्वेन वसाहोमः^९ श्रौणीयादिति^{१०} ग्राक्षीकिः^{११} ॥

१० पशोः प्रतिपरिहरण इति ॥ प्रतिपरिहरेदिति^{१२} बौधा-
यनो^{१३} न प्रतिपरिहरेदिति ग्राक्षीकिः^{१४} ॥

अत्याक्रमण इति^{१५} ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१६} जघनेनोत्तर-
वेदिं परिक्रम्याश्चावद्येदिति ग्राक्षीकिः^{१७} ॥

दिशां प्रतीज्याया^{१८} इति ॥ सूत्रः^{१९} ग्राक्षीकेर^{२०}चो ह स्माह
१५ बौधायनः पुरस्तादनस्यतेः समान्यो दिशः प्रतिपद्येद्दिशे
स्वाहेति^{२१} ऊलोपतिष्ठेत्^{२२} स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्य इति^{२३} ॥

१ एतेषां Bu G (sec. m.); एषां the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.); सर्वादि the other MSS.

३ श्रौणीयादिति Bu; श्रौणातीति the other MSS.

४-६ The words प्रतिपरि... क्रमण इति left out by all the MSS.
exc. Bu and G and U (sec. m.).

७ तिष्ठते MSS.

- I. 124. 7. वनस्पतेस्त्रयाया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ वृषदाव्या-
चतुर्गृहीतेन चरेदिति ग्राक्षीकिः ^१ ॥
- I. 124. 13. वनिष्ठोराधान इति ॥ वज्रवत्तः संपादयेदिति बौधा-
यनः ^१ सकसमेवेति ग्राक्षीकिः ^१ ॥
- I. 124. 18. औपयजेष्विति ॥ सूत्रं ग्राक्षीके^१चो ह आह बौधायनः ^१
आहवनीयादेवोदीचो ऽङ्गाराभिर्वर्त्यं तेषूपयष्टोपयजेदिति ^१ ॥
- I. 125. 2. गुदहृतीय इति ॥ एकादशधा हलोपयष्टोपयजेदिति
बौधायनो ^१ ऽपच्छेदमिति ^१ ग्राक्षीकिः ^१ समस्तमेवेनमनु-
प्रहृत्य ^१ सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 125. 4. अथ बर्हिषि हस्तौ निमाष्टीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१पो १०
ऽप्यस्मा^१ अचानयेयुरिति ^१ ग्राक्षीकिः ^१ ॥ ३० ॥
- I. 125. 6. खरोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ चतुर्गृहीते ऽवधाय
जुञ्ज्यादिति ग्राक्षीकिः ^१ ॥
- I. 125. 10. पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ज्येनैव^१
पत्नीः संयाजयेदिति ग्राक्षीकिः ^१ ॥

१५

१. अपच्छेदमिति Ben, with ५ the other MSS. and the vivaraṇa cp. XX. 12: 26. 12, XXII. 15 s. f.

१. मेवैतन्न Bu G (sec. m.); मेवैतन्न H Ben Be CDUG (pr. m.)

१. आसा अचानये G (sec. m.) Ben; आसा अचानये CD; आसा अचानये Bu; आसा अचानये H; अचानये Be; आसा अचानये U.

१. आचार्यचो instead of बौधायनस्य and औपमन्यव instead of ग्राक्षीकिः G (sec. m.).

उत्तानाये जाघन्यै देवानां पत्नीर्यजति नीष्या अग्निं
गृहपतिमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानाये
जाघन्यै कुर्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

उत्तानाये जाघन्यै होत्र इडामवसति १ नीष्या १ अग्निधे १
५ षडवत्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानाये
जाघन्यै कुर्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

फलकीकरणहोमस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥
न कुर्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥

भुवाया आप्यायन इति ॥ स १ इ स्माह बौधायन उभावेव
१० भुवामाप्याययेतामध्वर्युस्य यजमानस्येत्यध्वर्युरेव भुवामाप्याय
समिष्टयजूषि जुहुयादिति शास्त्रीकिः १ ॥

समिष्टयजूषाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नीषि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शास्त्रीकिः १ ॥

इदमश्रुत्वाद्योदासन इति ॥ कुर्वीताञ्च समिन्नास्य दुर्मिन्ना-
१५ स्येति बौधायनो ॥ न कुर्वीतेति शास्त्रीकिः १ ॥

समिधां करण इति ॥ सर्व एवाद्राः सपत्नायाः कुर्वीर-
मिति बौधायनो ॥ यजमानस्यैव पत्नी चेति शास्त्रीकिः १ ॥

बर्हिषः पर्युपोषण इति ॥ वेद्ये दक्षिणे ऽऽसे पर्युपोषे-
दिति बौधायन ॥ उत्तरवेद्या इति शास्त्रीकिः १ ॥

१ Thus G (sec. m.); इडां समवसति the other MSS.

१ नीषाक्षीये Bu GDC; नीषाक्षीये H Ben U.

- I. 126. 16. सक्तुहोमस्य करण इति ॥ 'बौधायनोऽहोमाङ्कुर्यादिति
बौधायन " एकमेवेति शास्त्रीकिः " प्रदाय एव सक्तुहोमेन
चरेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- I. 127. 6. आख्यातं देवतानामुपस्थानम् ॥
III. 54. 10. यूपस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ इवनीयमेवेति ५
I. 127. 8. यजुषोपतिष्ठेतेति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 10. समन्वायन^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाद्रियेतेति
शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 13. पूर्णाङ्ग्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः ' ॥ १०
- I. 127. 14. दक्षिणायै दान इति ॥ धेनुं वानश्वाहं वा दद्यादिति
बौधायनो " अन्यद्वैकधनमिति शास्त्रीकिरन्यद्वैकधनमिति
शास्त्रीकिः ' ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

॥ इति विश्वः^१ प्रश्नः ॥

^१ Thus B. n HGUC and the vivarapa; समन्वायन Bu; सक्तुहो-
मस्य Be; सक्तुहोम D.

^२ On the prāśna-number cp. Preface to Vol. II, p. ii. °

अथातश्चातुर्मासानि व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मासानि
स्युरन्तर्भिद्युनानि ^१ प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदित्य^२ चो ह
स्माह ग्रासौकिः सांवत्सरिकाण्येव खलु^३ चातुर्मासानि ब्रह्म-

५. चर्यवन्ति भवन्तीति ^४ यथाप्रयोगमित्यौपमन्यवः ^५ ॥

5. पथसां मन्त्रामन्त्र इति ॥ उभये सायंप्रातर्दोहा मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायनसू^६ ण्यौका इति ग्रासौकिर^७ चो ह स्माहौप-
मन्यवो यत्प्राक्शोमेज्यायै चातुर्मासिकानि पथाऽसि दूष्णी-
कानि स्युरथोर्ध्व^८ सोमेज्यायै मन्त्राऽसिभेरक्षित्य^९ चो^{१०} ह
१०. स्माहश्चीगविः पञ्चैतानि पथाऽसि मन्त्रवन्ति भवन्ति^{११}
दर्शपूर्णमासयोर्मैत्रावरुणामित्रायां दाचायणयज्ञे कौण्डपा-
चिन्ये सौचामण्यामिति ^{१२} ॥

8. वैश्वानरपार्जन्ययोः^{१३} करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो ^{१४} न कुर्यादिति ग्रासौकिः ^{१५} ॥

३, 9, १५. काशगुन्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो
वत्सा अपाकृता भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनसौ^{१६} दगयन आपू-
र्यमाणपक्षस्य पुण्याह इति ग्रासौकिः ^{१७} ॥

१ Om. II Be.

२ Thus H Ben Be G (pr. m.) U DC Keś.; स्युरत कथं Bu; चय
effaced in G.

३ Thus Bu; संचां G; संचा the other MSS.

४ भवन्तीति Bu Be G (sec. m.).

५ Thus U (sec. m.); *पार्जन्यायाः the other MSS.

I. 128. 7. प्रसूमय^१ प्रसरमिति^१ ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सर्वमेवैतद्दर्शिः
प्रसूमय^५ आदिति श्रालौकिः^१ ॥

[I. 128. 12. पञ्चोत्तुर्हाम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव पञ्च-
होतारं जुहुयादिति श्रालौकिः^१ ॥

I. 131. 5. प्रयाजानामनुमन्त्रण इति ॥ चतुरस्रतुर्भिरनुमन्त्र्य^१ पञ्चमे- ५
नेतराननुममियादिति^१ बौधायनस्य^१ तुरस्रतुर्भिरनुमन्त्र्य सर्वेषां
पारे पञ्चमेनानुमन्त्रयेतेति^१ श्रालौकिः^१ ॥

एककपालानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
बौधायनसू^१णौका इति श्रालौकिः^१ ॥

एककपालानामवदान इति ॥ स इ स्माह बौधायन- १०
स्यातुर्माषिकानामेव नावद्येदेतरेषामवद्येदित्य^१चो इ स्माह
श्रालौकिस्तन्महराणामेवावद्येदेतरेषां^१ नावद्येदित्य^१चो इ
स्माहोपमन्यवो य एव वैश्वदेवपदवि तस्य नावद्येदेतरेषा-
मवद्येदिति^१ ॥

१ •मयः प्रसर इति MSS. exc. Bu U (pr. m.) and the vivaraṇa; the
accusative as XXIII. 18: मायैः पूर्वं कमन्त्रमिति ।

१ Thus Be: चतुर्भिश्चतुरो G (sec. m.); चतुरश्चतुर्भिश्चतुरो G (pr. m.)
चतुर्भिश्चतुर्भिश्चतुर्भिरन् D; चतुर्भिश्चतुर्भिरन् Ben C.

१ •मन्त्रमोषादिति Bu G (sec. m.); मन्त्रमोषादिति (without चण) Ben
HDC; पञ्चमोषादिति Be.

१ •मन्त्रमोषादिति MSS.

१ •हरावनेवा• Be U (sec. m.); •हरावनेवा• Ben; •हरावनेवा G
(sec. m.); •हरावनेवा• Bu; •हरावनेवा• HU (pr. m.); •हरावनेवा• C
(pr. m.); •हरावनेवा• C (sec. m.).

एककपासानामभिहोम इति ॥ यः क्षुचि स्रष्टावः
स्थानेनाभिजुष्टादिति बौधायनश्च^१ तुभिर्चतुभिर्चतुनामभि-
रेकैकमिति शास्त्रीकिः^१ ॥ १ ॥

एककपासानामाग्नयस्थानुस्रष्टरण इति ॥ अनुस्रष्टरे-
५ इति बौधायनो^१ नानुस्रष्टरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

वाजिनस्य चर्याया इति ॥ उपाश्रु चरेदिति बौधा-
यन^१ उच्चैरिति शास्त्रीकिः^१ ॥

वाजिनस्य भक्षण इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^१ चो ह स्वाह
बौधायनो^१ ऽवग्नभक्षणेनैवेतरे^१ भक्षयेयुर्द्यमान एव प्रत्यक्षं
१० भक्षयेदिति^१ ॥

निवर्तन इति ॥ निवर्तनेनोपवायोभयं^१ केशश्रु वाप-
यीतेति बौधायनो^१ निवर्तनेनोपवायं^१ श्रुषूषेव वापयीत
न केशानिति शास्त्रीकि^१ निवर्तनेनोपवायं^१ नैव श्रुषूषि वाप-
यीत न केशानित्यौपमन्यवः^१ ॥

३. १४ वरुणप्रघासेषु दक्षिणस्य विहारस्य पात्राणां करण इति ॥

सूचं बौधायनस्य^१ सौवर्णानि वा राजतानि वा स्मरिति
शास्त्रीकिः^१ ग्रामोमयानीत्यौपमन्यवः^१ ॥

१ भक्षये • Bu G and U (sec. m.); •भक्षये • DHC Ben Be G and U (pr. m.).

१ Uncertain reading; •नोपवाय each time H Ben Be UDG (pr. m.) C, •नोवाय G (sec. m.), thus also (besides •नोपाव) Bu; the vivarāpa seems to have read also •नो वाय; it runs: निवर्त(ने)नो वायः वेदा वरुणा विभक्त उच्यते: च (read च ?) वरुणाचं ।

साम्यजुषोर्हरण इति ॥ अतिचारः साम्यजुषी हरेया-
तामिति^१ बौधायनः " सहेति ग्राक्षीकिः^१ ॥

आज्यस्यावेक्षण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकायै दक्षिणत ।
उपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेचेतेति बौधायनो " वेदिसंधा-
वुपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेचेतेति ग्राक्षीकिर्मथ्य^२ इत्यौ-
पमन्यवः^१ ॥

I. 133. 8. ऐषीकः शूर्पमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " दर्भमयं वा
कुशमयं वेति ग्राक्षीकिः " प्रत्यक्षमित्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 137. 12. शूर्पस्थानुप्रहरण इति " अनुप्रहरेदिति बौधायनो "
नादुप्रहरेदिति ग्राक्षीकिर^२हिरभ्युक्ष्य भुञ्जीतेत्यौपमन्यवः^१ ॥ १०

I. 138. 8. आमिचयोरवदान इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकिर^२चो ह स्माह
बौधायन आमिचयोरवदाय मेषीमवदध्यान्^३ ग्रामीपर्णकरी-
रसक्तनामवद्येद् घासोक्ता ह्येते भवन्तीत्युत्तमेनावदानेन सर्व
विश्वलोपः^४ समवदध्यादित्यौपमन्यवः^५ ॥ २ ॥

I. 138. 4 (P) माहृत्यै चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर एवाग्नौ^१
माहृत्या चरेदिति ग्राक्षीकिः^१ ॥

^१ Thus (and ep. XXV. 1. s. f.) Bu Ben HGU ; हरिणामिति DC ; चरेणामिति Be.

^२ सध Bu G (sec. m.).

^३ Thus H Ben DC ; मेवमुपद^३ Bu ; मेवानुपद^३ Be G and U (sec. m.).

^४ Thus Bu Be U (sec. m.) ; •लोपमवदध्या• H Ben. G ; •लोप-
मवदधा• D ; •लोपमवध्या• C.

माहृत्य मेघणस्यागुं प्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधा-
यनो नानुप्रहरेदिति श्रालौकिः ^१ ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्यस्यो^२र^३ो ह स्नाहौपमन्य-
वस्तुष्वेसु निष्कारेण चावभृथमवैथादिति ^४ ।

५. आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम् ^५ ॥

आख्यातमाप्तवनम् ^६ ॥

६. आख्यातः समिधां करणम् ॥

७. अनौकृतस्य निर्वपण इति ॥ पाणिमंमंनेनादित्य-
स्योदयमाकाङ्क्षेतेत्याचार्ययो^७र्मिष्टमेव यदौपमन्यौपमन्यवः ^८ ॥

१०. साकः रश्मिभिः प्रचरेदित्यौपमन्यवौपुचः ॥ एष एवापि
सांतपनस्य प्रदेश एष केऽनस्य ॥

८. गृहमेधौयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाऽस्यादिति^९
बौधायनस्य^{१०}श्रौक इति श्रालौकिः ^{११} ॥

गृहमेधौयस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रता पात्रेण मन्त्रवल्-

१५ मिति^{१२} बौधायनो^{१३} ऽपवित्रेण तृण्योक्तमिति श्रालौकिः ^{१४} ॥

^१ Of these two doubt has the first seems to refer to Vol. I. 261. 17; the second, according to the Vivaraam, to III. 67. 16: आहवर्गं जानमः उच्यते इहं समिधां करेण आख्यातं सर्वं वा अत्रैयजमानो वेत्त न न्यदिहाप्यात्मसंस्तुत्यैकदा सर्वं आख्यातं तत्रैयजमानमनस्य स्यात् ।

^२ मन्त्रस्य इति DC, मन्त्रवाऽस्यादिति ॥

^३ मन्त्रादिति G (sec. m).

- I. 141. 20. गृहमेधीयस्य अपण इति ॥ पयंसि अपयेदिति बौधा-
यनो " ऽश्विति ग्राक्षीकिः ' ॥
ग्राकक्षानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न
कुर्यादिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 141. 22. गृहमेधीयस्यासादन इति ॥ दात^१ एव बर्हिष्यासादये- ५
दिति बौधायनो " ये ऽन्ये ऽनुपयुक्ताः कुशाः स्युक्तेष्विति
ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 142. 1. गृहमेधीयस्य चर्याया इति ॥ उपाश्रु चरेदिति बौधा-
यन " उच्चेरिति ग्राक्षीकिः ' ॥
ग्राकक्षानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो " १०
नानुप्रहरेदिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 142. ५. प्रतिवेशस्य अपण इति ॥ अन्वीहार्यपचने अपयेदिति
बौधायनो " यामाग्राविति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 142. 10. पूर्णदर्व्यस्य^२ होम इति ॥ सूचमाचार्ययो^३श्चतौहक्का
ब्रह्मणो चिकारे^४ जुहुयादिति गौतमः ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ १५
- I. 143. 19. महापितृयज्ञस्य बर्हिष्येति ॥ समूलमेतद्बर्हिर्भवतीति
बौधायनस्तत्र नास्ति प्रत्यभिर्भन इति " चातिशेष" भव-

^१ दात Ben H (as partic from दत्ति); दत्त Be; C D om. दात दत्तः
विशेष (i and U (sec. m.), thus var विश्व the vivaraṇa.

^२ दर्व्यस्य Bu, the vivaraṇa; दर्वस्य H Ben Be G U D C.

^३ चारि H G D C U (p. m.); चारिवाभिज् U (sec. m.).

^४ Thus H Ben G U D C; Be defect.; चिकारे Bu.

तीति शालीकिस्तान् सिद्धः प्रत्यभिमर्शन इति " निर्मूल-
जनमेवेतस्सनुयादित्यौपमन्यवः^१ ॥

३. अथेतदभिवान्यायै दुग्धमर्धपाचमिति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्याय यदि कनीयः स्यादङ्गिरभ्युञ्जोयेति^२ शालीकिः^३ ॥

३. ५ तेषां ब्रौह्मिष्वेव हविष्वृतमुदादयत्पोषण्यन्ते यथा-
मिति ॥ सूत्रं शालीकिरे^४षो ह स्याद् बौधायन आवपन-
प्रवृत्ति यत्रेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तते तन्त्रं तु हविष्वृत^५
स्यादिति^६ ॥

१. आयनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमायेभ्यो निनये-
१० दिति बौधायनो " ऽपेणातिहायेति शालीकिरे^७पेण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः^८ ॥

२. वेद्ये करण इति ॥ उपनिष्कम्याम्यगाराहचिणे^९ पूर्वे
ऽवान्तरदेशे कुर्यादिति बौधायनो " ऽन्तरवेतां दिशमिति
शालीकिरे^{१०}न्वाहार्यपचनमेवाभित इत्यौपमन्यवः^{११} ॥

३. १५ अन्वाहार्यपचनस्योपममिन्धन इति ॥ स्वे स्थान उपसमि-
न्धोरन्निति बौधायन " इधमेवातिप्रणयेयुरिति शालीकिः^{१२} ॥

१ कुनया० Be G and U (sec. m.); कुनोवा० Ben H Bu C D G
and U (pr. m).

२ Thus G U D H C; without चमि Be; 'भ्युञ्जोयेति Ben Bu.

३ 'अङ्गिर आदिति G U C D H Ben; 'अङ्गिर आदिति Be; 'अङ्गिर आदिति
Bu; cp. XXI. 16, XXII 11.

४ इतिच Be G; इतिच Ben Be U D C.

- I. 145. 12. आज्यगृहाणां रक्षण इति ॥ पञ्चगृहीतानि वा षड्वृक्षी-
तानि वा सूरिति बौधायनः " षड्वृक्षीतान्येवेति शाल्लोकिः ' ॥
प्रक्षारस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ गृहणं चैवास्य न्यसनं च
तृष्णीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति बौधायनः " संभरणं
चैवास्य न्यसनं च तृष्णीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति ५
शाल्लोकिः ' धावत्यमनमेव ' तृष्णीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादि-
त्यौपमन्त्रः ' ॥
- I. 145. 15. चिरपसलेः परिरुणन्यथेतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य "
यथोत्पन्नेनैव मःसृणोयादिति शाल्लोकिः ' ॥
वेधे स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योर्णासृदमं वा सृणा- १०
मीत्येव ब्रूयादिति शाल्लोकिः ' ॥ ४ ॥
- I. 145. 17. परिधीनां परिधान इति ॥ सूत्रं शाल्लोकेर'चो ह स्याह
बौधायनः सर्वान्यग्निधोन्यरिद्ध्यात्पितृकर्मणि क्रियमाणे
दक्षिणतश्चोत्तरमुपनिदध्यादिति ' ॥ ०
- I. 146. 2. हविषामुदासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथागृतमेव " १५
हवीः सुदासयेदिति शाल्लोकिः ' ॥
हविषाः संचोः, ऽध्वर्गायेति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन "
उत्तरेणेति शाल्लोकिः ' ॥

१ अक्षरं Bn

२ Thus G (see, m.); वाचस्पत्यम् the other MSS.

३ Thus ab. exc. Bn हविषस्यो-रन्-० ॥

४ Thus G and U (see, m., D); वाचस्पत्यम् the other MSS.

५ संचो all the MSS. exc. Bn अक्षरे; the vivara has also the
nominative.

विपरिक्रामन्त्येति खल्विजो विपरिहरन्ति हवींषीति ॥
 सूत्रं बौधायनस्य ॥ नाच हवींषि विपरिहरेयानामिति^१
 ग्राह्योक्तिर्नाच हवींषि विपरिहरेयानामध्वर्युश्वेवाग्नौधस्य^२
 विपरिक्रामेतामित्यौपमन्यवः^३ ॥

५. आआवण इति ॥ आ खधेति बौधायन ॥ आ रुधेति
 ग्राह्योक्तिः^४ खधेत्यौपमन्यवः^५ ॥

प्रवर इति ॥ सूत्रमागधर्गोर्दिदां खल्विजोऽप-
 मन्यवः^६ ॥

आख्यातं पिण्डानां दानम् ॥

१०. आख्यातमाश्रनाभ्यञ्जनयोः ॥

आख्यातं पिण्डानः मनुप्रहरणम् ॥

त्रैयम्पाणं मन्त्रं मन्त्र इति ॥ मन्त्रान्तः स्फुरिति
 बौधायनस्तृष्णीका इति ग्राह्योक्तिर्येनानेककपाल एव अप-
 येदित्यौपमन्यवः ॥

८. १५. एकोल्लुक्तस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनादुरेदिति
 बौधायनो यामाग्रेरिति ग्राह्योक्तिः^७ ॥

९. एतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन् इति ॥ स ह स्वाह
 बौधायन उभय^८ एष^९ मन्त्रो भवत्याध्वर्यास्य याजमानस्येति^{१०}
 याजमान एवेति ग्राह्योक्तिः^{११} ॥

^१ Thus all; read probably विपरिहरन्तिनामिति ।

^२ Thus Be; कारेयान्ति the other MSS.

^३ Thus G D C H Be U (pr. m.); उभयस्य हव U (sec. m.); उभ-
 यस्य हव Be; उभयस्य Ba.

- I. 152. 5. दैवमकाणामुत्खेदन^१ इति ॥ सूत्र^२ शालीके-
र^३चो ह स्माह बौधायनस्त्रिरेवायतिषत्रन्यरोत्य^४ चिद्विदेङ्गाय त्वा
भगाय^५ त्वेति^६ ॥ ५ ॥
- I. 152. 10. अथेनान्यत्रमानस्याञ्जनावावपतीति ॥ सूत्र^७ शालीके-
र^८चो ह स्माह बौधायनो यत्रमानहैवैकस्य मन्त्रेणवपेन्नू^९त्तौ^{१०}
पन्थे^{११} च^{१२} भग्नमायै चेति^{१३} ॥
- I. 153. 1. अथेनामृत ओष नीललोहिताभ्या^{१४} सूत्राभ्यां विषय
शुष्के वा स्थाणौ विग्राह्या^{१५} वा बध्नातीति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनश्चोत्तरः शालीकेः^{१६} ॥
- I. 153. 5. उदराचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति १०
बौधायनो^{१७} यथोपपादमिति शालीकिः^{१८} ॥
- I. 153. 20. शुनानीरोयप^{१९}र^{२०}हज्याया^{२१} इति ॥ सूत्र^{२२} शालीकेर^{२३}चो
ह स्माह बौधायनो य एवात ऊर्ध्वमापूर्यमाणपच आगच्छे-

१ *मुत्खिद्वन G (sec. m.) Be and the vivarana; *मुत्खिद्वन Bu.

२ Thus G and U (sec. m.) and the vivarana (अथान्यत्रजन्तुर्विद्वन् इति); *त्रिरेवायतिष the other MSS.

३ Thus Be G and U (sec. m.); भगेन Ben H D C G and U (pr. m.).

४ चो sic) Be, all the other MSs. om the word.

५ Thus Ben H U D C; विग्राह्या Be Bu G (sec. m.).

६ *उदराच इत्याद्या Ben C; उदराच इत्याद्या U D; उदराच इत्याद्या H; उदराच इत्याद्या Be G (sec. m.) and the vivarana.

तस्मिन्नुनासोरीयपदेषां यजेत^१ चयोद्ग्रस्येवेतन्नामस्यापो-
व्यार्थ^२ दृष्टं भवतीति^३ ॥

वेद्ये करण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकी स्यादिति बोधा-
यनः^४ पाण्डुबन्धिकीति शास्त्रीकिः^५ ॥

दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^६ चो ह स्याद्
बोधायनो हिरण्यं वैश्वानरे दद्याद्वेतुं पात्रं न्ये दाः श्र वैश्वदेवे
दादश वरुणप्रघामहविःषु तिस्र आनीकवते तिस्रः सातपते
सतस्रो गृहमेधीय ऋषभं पूर्णद्वयं^७ तिस्रः क्रेडिने दादश
महाहविःषु तिस्र आदित्ये दादश शुनासोरीयहविःष्व-
१० त्य^८ चो ह स्यादौपमन्यवस्तःषष्टियातुमोस्यदक्षिणाः समाज्ञाता
भवन्ति^९ तास्येवाधिगच्छेदासां स्येतावन्ति मन्यान्वोदनान्वेता-
वतो^{१०} दद्यात्तेनो ह्वेते^{११} काममवाप्नोतीति^{१२} ॥

सातुमस्यानामन्त इति ॥ सोमान्तानि स्युरिति बोधा-
यनः^{१३} पश्यन्तानोति^{१४} शास्त्रीकिः^{१५} सवनेत्या यजेत्त्यौप-
१५ मन्यवः^{१६} ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

^१ चयोद्ग्रस्येवेतन्नाः • Be H G U (p. m.); चयोद्ग्रस्य स्येवेतन्नाः • U
(acc. m.); चयोद्ग्रस्य -- येतन्नाः • Bu; चयोद्ग्रस्य वेतन्नाः • Ben C U.—
• वीज्यार्थे Ben G U D C; • नोव्याचं Be; • अज्याचं Bu; • वीज्याचं H.

^२ Thus G, 'ह्वेते' the other MSS.

^३ Thus G U D C and Ke.; संयान्वोदनान्ववतो Ben; सत्यन्वोदना-
न्वेतावतो Bu; संयान्वोदनान्वेतावतो H; रुद्यन्ववतो Be (cp. Vol. I.
44, 15).

^४ 'इति' is not found in my copies.

- I. 156. 1. अथातो ऽग्निष्टेमं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो नादृष्टा रात्रानं चर्त्तजस्य^१ दीच-
 येदित्^२ चो ह स्माह गाक्षीकिर्द्वि दीचा दीर्घाः सुराया-
 सिका^३ आह्वानारस्तथेज्योः^४ कामं दीच्येदिति^५ ॥

- I. 167. 2. शास्त्रायाम् अथ्यमान^१ इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
मर्ध्वादिने शास्त्रामथ्यवस्येदापः पूर्वा गच्छेदुरत्यग्रजमानो राज्ञा
चारणिभ्यां वेत्य^२ो ह स्माह शास्त्रीकः कामं पूर्वाह्ने वाप-
राह्णे वा शास्त्रामथ्यवस्येद्व्रात्रेवास्तमयाद्दीक्षणीयाः कृतिष्ठा-
पयषेदिति^३ ॥

- I. 15^a. 16. अग्रोनाश्वरं इति ॥ अजस्रान्दरेदिति बौधायनो ॥ १०
 इत्योः समारंभेति शाक्यकिः ॥

१ • चेति II Be Bu.

१ Uncertain; राधासिका आद्यः H G (pr. m.) C, the vivaraṇa (one copy); राधासिका U; राधासिकामाद्यः Be; राधासिकावैभारः D; राधासिका आद्यः Bu; राधासिकान्तर आद्यः G (sec. m.) and the vivaraṇa (another copy). The vivaraṇa paraphrases राधासिका (राधासिकान्तरः) by प्रत्येकारः (one copy), इत्यधीनः (m. प्रत्येकी) नरः. Read perhaps राधासिकामाद्यन्तरः (see ४०. ४५).

१. जौया: (I see, m.) The vivaraga. २. जोयवरावद्वन्द्वं लज्जो
द्वन्द्वो ... एव वाद उज्जोव उद्गाव रो मय्जने ।

४ Thus the H. C. U. C. is But the two s are missing. ब्रह्म-
वामनः the vivaraṇa.

Thus G Be U; इतिहास. वषे. Bu; सजि. H; C D corrupt'

सप्तश्रोतुर्हाम इति ॥ सूचं बौधायनस्य " वक्तुतारः
जुला सप्तश्रोतारं जुहुयादिति श्रौतौकिः ^१ ॥

यूपाहुत्यै हवन इति । पूर्वः कश्यो बौधायनस्रोत्तरः
श्रौतौकेः ^१ ॥

वाससामुपकल्पन इति ॥ अष्टाविति बौधायनः " सप्तेति
श्रौतौकिः ^१ ॥

कृष्णाजिनानामुपकल्पन इति ॥ पञ्चेति ^१ बौधायनः "
षडिति ^१ श्रौतौकिः ^१ ॥

कृष्णविषाणाया उपकल्पन इति ॥ त्रिवक्षिरिति बौधा-
यनः " पञ्चवक्षिरिति श्रौतौकिः " सकलेष्वेवा स्यादित्यौप-
मन्यवः ^१ ॥

व्रतप्रदान इति ॥ कः स इति बौधायनश्चमस इति
श्रौतौकिः ^१ ॥

प्रवर्गस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो न प्रथम-
१ मोमे प्रवृज्यादुपनामुको हैममुत्तरो यज्ञो भवतीति " न
प्रवर्गं गच्छेच्चनेति श्रौतौकिः ^१ ॥ ७ ॥

तीर्थगमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-
मावृत्त्येतत्तीर्थं गच्छेद्यामुतो ऽपसलैरावर्तेतेत्य^१चो ह स्माह
श्रौतौकिरपसलैरावृत्त्येतत्तीर्थं गच्छेद्यामुतः प्रदक्षिणमा-
१ वर्तेतेति ^१ ॥

1. 157. 7. अथास्य प्राङ्मुखस्य दक्षिणं गोदानंमङ्गिरनतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्योभयमेवायस्य मन्त्रेण कुर्यादिति शास्त्रीकिः । ॥
1. 158. 1. अभ्यञ्जन इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह बौधा-
यनो महीनां पयो ऽनौत्यादाय वर्षाधा असि वर्षा मयि
धेहीत्यभ्यञ्जौतेति^१ ॥
1. 158. 4. आञ्जन इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह बौधायनो
दृक्च कनीनिकासौत्यादाय चक्षुष्या असि चक्षुर्म पाही-
त्याञ्जौतेति^१ ॥
1. 158. 5. चिरनिधावं दिरुत्तरमंथु पञ्च कृत्व आङ्ग इति ब्राह्मणं
पञ्च कृत्व एव दक्षिणं पञ्च कृत्व उत्तरमिति ॥ पूर्वः कस्यो १०
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥
1. 158. 7. पवण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्योत्तरवर्गान्कृत्वा
तेषामेकेन प्राणदेशे पवणेदयेतरेण नाभिदेशे ऽयेतरेण
गुण्फदेशे^१ ऽयैनान्यङ्गिरभ्युक्ष्योदध्युत्सिदेदित्य^१चो^१ ह स्माह
शास्त्रीकिर्दाभ्यां पवयति त्रिभिः पवयतीत्येतैरेनमेकविंश-^१
त्यावपाङ्गः^१ पवयित्वायेनान्यङ्गिरभ्युक्ष्योदध्युत्सिदेदित्य^१चो ह

१ Thus Keś. only; पाहीत्यङ्ग इति G U. •त्याङ्ग इति D C: the other MSS. corrupt. An optative is required.

१ Instead of उत्सिदेत्, the reading of Be (and once उत्सिदेते • Bu), here and infra, the MSS. have उत्सिदयेत् ।

१ Uncertain; G (sec. m.) as given in the text; पवयतीत्येकमेकं विंशत्या • Bu; पवयतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या • U; पवयतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या •

H; पवयतीत्युत्तरैकविंशत्या • C D; Be wholly corrupt.

स्नाहौपमन्यवः समस्तैरेवेन 'प्राणदेशे पवयेच्चित्पतिस्त्वा पुनातु
वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनातुः' पविषेण
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति ^१ देवतायां देवतायामतिवाच्या
ह्निर्भ्युक्ष्योदक्षुत्विदेदिति ^१ ॥

५ अथैनं सव्ये पाणावभिपात्येति ॥ दक्षिणं ^२ इति प्रोक्तं ^३
पूर्वः कन्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^४ ॥

अथैनमघेणाहवनीयं पर्षाणीयेति ॥ जघनेनेति प्रोक्तं ^५

पूर्वः कन्पः शालीकेरुत्तरः बौधायनस्य ॥

पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं ^६ शालीकेर'चो ह स्नाह

१० बौधायनः शुचिमेवेनां पवयित्वा सर्वयर्षोदानीय जघनेन
गार्हपत्यमुपवेशयेदिति ^१ ॥

पत्न्या दौक्षेण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर'चो ह स्नाहौप-
मन्यवः प्रायणीये इविष्कृदन्ते पत्नीं दौक्षयेदिति ^१ ॥

न यजमानं व्रतमुग्रनयतीति ॥ सूत्रं ^२ शालीकेर'चो ह

१५ स्नाह बौधायनः सौमिके तन्वे पौरोडाशिकं याजमानमभ्या-
वर्ततान्यत्र यज्ञस्य पुनरालम्भादिति ^१ ॥

न पत्नीं संनद्यतीति ॥ सूत्रं ^२ शालीकेर'चो ह स्नाह

बौधायनो दौक्षणीयायामेनां संनद्य सः स्थितायां विष्णु-

१ Thus Be; एव not found in G (pr. m.) Bu H U D C; एवं not
in G (sec. m.)

२ देवतायां once in Bu D H C

३ *चित्त Bu and one copy of the vivarāṇa.

आध्वरिकेण सह याजमानेन^१ तन्त्रेतेन्त्रे वात^२ ऊर्ध्वं पौरो-
डाशिकेन कर्मणाभिमनञ्चेदिति^३ ॥

1. 159. 15. भ्रुवाया आयायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभा-
वेव भ्रुवामायाययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्^४ध्वर्युरेव भ्रुवामा-
याय्य दौचाकृतौर्जुङ्गयादिति शालौकिः^५ ॥

1. 159. 16. दौचाकृतौनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ चतुर्थी^७
पञ्चमौमनुद्रुत्य जुङ्गयादिति शालौकिर^८चो ह स्माहौपमन्यव
आकूत्यै प्रयुज इति तिस्रो जननरा कृत्वा मरुत्व्यै पृष्णे अग्नय
इत्युपातौत्यापो देवोद्वहतीविश्वशम्भुव इत्येतां जुङ्गयादथौ-
द्वहणमिति^९ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

1. 160. 10. कृष्णाजिनयोरिति ॥ द्वाभ्याः समुज्जिताभ्यां^{१०} दौचये-
दिति बौधायनो^{११} इथ^{१२} यद्यन्यतरस्यः दक्षिणमोर्मं प्रतिषीव्ये-
दित्य^{१३}कमेव^{१४} कृष्णाजिनः स्यादिति शालौकिः^{१५} ॥

1. 160. 11. शुक्लकृष्णयोः संमर्गान् इति ॥ शुक्ले ऽङ्गुष्ठो भवति
कृष्णे ऽङ्गुलिरित्येव^{१६} शुक्लकृष्णे संमृगोदिति बौधायनः^{१७} ॥ १४

१ याजमा G and U (see. m.) and the vivarana, यजमा the other MSS.

२ वात G (see. m.) U. Be, the vivarana

३ चतुर्थी G (see. m. U)

४ Thus G (see. m. only), समुज्जिताभ्यां the other MSS

५ Effaced in G.

६ इति before इकमेव found in G only (see. m.).

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
New Series, No. 1415.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
SAṆSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UTRECHT.
VOL. III. FASCICULUS II.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1917.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agent—

Mr. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Facsimiles being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	As.
Açhvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	2
Advaita Brahma Siddhi (Text), Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Agni Purana (Text), Fasc. 1-14 @ -/10/- each	2	12
*Altareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1	14
Altareya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/1/- each	14	6
Altareyalocana	2	0
Amarakosha, Fasc. 1-3	2	0
*Anu Bhāṣyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	8
Anumana Dīdhiti Prasārini, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	2
Ātmatattvavivēka, Fasc. 1-2	1	4
Avadāna Kalpalatā (Sansk. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-11, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	22	0
Bāṣam Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1	14
Bardic and Historical Survey of Rajputana. (A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts. Sec. I, Prose Chronicles, Part I) *	1	0
Bauddhastotrasaṅgraha	2	0
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	5	10
Bhāmati (Text), Fasc. 1-8 @ -/10/- each	5	0
Bhāṣavṛttī	0	10
Bhāṣya Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5	0
Bodhicaryavatāra of Cāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Bṛhadāraṇyaka, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Bṛhadāraṇyaka Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	2	12
Caṭadīpaṇī, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8	0
*Caṭapatha Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	14	6
Dīpikā	3	2
Dīpikā	3	2
Dīpikā	1	4
Caṭasāhasrikā prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1 @ -/10/- each	11	14
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	35	14
Dīpikā	1	4
Dīpikā	1	14
*Chandah Sūtra (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Chandah Sūtra (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	3	12
*Chāṇḍīya Sūtra of Apastamba (Text), Fasc. 1-17 @ -/10/- each	10	0
*Chāṇḍīya Sūtra of Chāṇḍīyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10	0
Chāṇḍīyana (Text), Fasc. 1-8 @ -/10/- each	1	14

प्रयेनैवेत^१संधिः संगृहेदिति शालीकिर^२येनमेकाङ्गस्यैव संगृ-
हेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

60. 13 कृष्णाजिनस्याभिसर्पण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^३चो ह
स्माह बौधायनः पूर्वं वोत्तरं वार्धर्चं विगृह्णीयान्त^४तीयेन मध्य-
५ देशं गच्छेदिति ^१ ॥

160. 17.
123. 5 आख्यातं यन्धिकरणम् ^१ ॥

160. 22. अथास्य प्रदक्षिणमुष्णीषेण शिरो वेष्टयतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^२ वाससैव संप्रच्छन्नः स्यादिति शालीकिः ^१ ॥

161. 4 कृष्णविषाणायाः प्रदान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^३चो ह
१० स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेण कृष्णविषाणां प्रयच्छे-
त्तू^४ष्णीं वेद्यन्तमुद्धृत्यात्तू^५ष्णीं केगान्तमुपसृष्टेदिति ^१ ॥

161. 9. दण्डस्य प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययो^६रचो ह स्माहौप-
मन्यवः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेण दण्डं प्रयच्छेत्सूपस्था देवः वन-
स्यतिरुर्ध्वो^७ मा पाद्मोर्दृच इति ^१ ॥

161. 11. ४ अथैनं यज्ञस्यान्वारम्भं वाचयतीति ॥ सूत्रः शालीकेर^३चो
ह स्माह बौधायनो मष्टिकरणाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति

^१ Thus corrected in accordance with the *vyākhyāna*, which runs—
प्रथमेन *sic* वसन्तेन प्रथमेनैवेतं (G. see m.) प्रथमेनैतं Bu. प्रथमेनैतं
U. H. D. C.

^२ Thus Be. before ॥ इति : D. U. G. C. abbreviate the
mantra, giving only the first and the last words.

^३ Thus Be. C. D. U. G. H. Bu. add यज्ञान्नः प्रतिगृह्णाति, apparently
a reminiscence of the text proper (Vol. I, 161. 12).

खाद्या यज्ञं मनसा खाद्या द्यावापृथिवीभ्याः खाद्योरोरक्त-
रिचात्खाद्या यज्ञं वातादारभ इति ^१ ॥

I. 161. 13. मुष्टिकरण इति ॥ वाचोयमसंयुक्तं^१ मुष्टिकरणं स्यादिति
बौधायन " आवनन्तरदीक्षाये विसर्गादिति शाल्मीकिः ^१ ॥

I. 161. 14. आवेदन इति ॥ यथावर्णमावेदयेदिति बौधायनो ^१ ॥
ऽदौक्षिष्टायं ब्राह्मण इत्येव ब्रूयादिति शाल्मीकिः ^१ ॥

I. 162. 14. व्रतदोहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्थस्य^१परदारिकमेव^१
यजमानव्रतं स्यादिति शाल्मीकिः ^१ ॥ १ ॥

I. 163. 8. यजुषोरनुषङ्ग इति ॥ आ कृष्णाजिनप्राशनादनुषज्जेता-
मिति^१ बौधायन " आवान्तरदीक्षाये विसर्गादिति शाल्मी- ^{१०}
किर^१ दक्षिणमथनादित्यौपमन्यवः^१ ^१ ॥

I. 163. 11. संवेक्षणयजुषीति^१ ॥ सूत्रं शाल्मीकिर^१चो ह स्माह बौधा-
यनो ऽग्रेत्वं सु जागृहीत्येव संविशेद्भूतयिष्यन्नप आचामेद्देवौ
धियं मनामह इति ^१ ॥

I. 164. 12. अथ सनौहाराग्रहिणोतीति^१ ॥ अन्यचोयशूद्रयोरिति ^{१५}

^१ Thus G (see, m.) and the vivaraṇa; वाचोयमसं. Be H U G (pr. m.); वाचंयमसं. D C; वाचोयमसं. Bu.

^{१०} पराह U D H Be C; cp. XXI. 19 mit.

^१ पजेतामिति H Bu G U D C. पजेदिति Be

^१ Thus Be, the vivaraṇa and Keś; दक्षिणादानादि. H Bu G (see, m.) U D C; दक्षिणादानादि. G (pr. m.).

^{१५} यजुषोरिति H, यजुषौ इति U D C.

^१ सनौ. Be; सनि. Bu G, संनि. D U C; सन्. H.

बोधायनो "न्यत्रोद्यैरिति" ग्राह्योक्तिः "सर्वान्यज्ञसिद्धय
इत्यौपमन्यवः" ॥

[63, 11. संवेदनयजुःप्रबुद्धयजुःप्रयाणयजुःपर्याणयजुरिति" ॥ अनु-
षङ्गीष्टेतानि^१ भवन्तीति बोधायनः "सकृत्कृतान्येवैतान्यङ्गे"
५ वा रात्रिये वा स्युरिति ग्राह्योक्तिः^२ ॥

[64, 16. दक्षिणानां प्रतिग्रह^३ इति ॥ स ह स्माह बोधायनो यस्य
कस्य च जातस्य मन्त्रेण प्रतिगृहीयात्पुनरप्यागतं^४ मन्त्रेणैव
प्रतिगृहीयादित्य^५चो ह स्माह ग्राह्योक्तिर्यस्य कस्य च जातस्य
मन्त्रेण प्रतिगृहीयात्प्रतिगृहीतमेव^६ तस्य स्यादागन्त्रेवास्यात्^७
१० ऊर्ध्वं मन्त्रेणैव प्रतिगृहीयादिति^८ ॥

[64, 21. अविज्ञातायै दान^९ इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायनस्योत्तरः
ग्राह्योक्तिः ॥

१ न्यत्रोद्यैरिति U D C H., on the instrumental cp. Speyer
Sanskrit Syntax § 107

२ •पर्याण• instead of •परियाण• all

३ Thus Bu U G (see m.) and the vivarta. अनुषंगीष्टेतानि
H G (pr. m.). अनुषंगाष्टेतानि Be, D C corrupt

४ सकृत् twice U Be

५ प्रतिग्रह G and U (see m.) and the vivarta. •पद्य G (pr.
m.) U (see m.) and the other MSS

६ Thus H G (pr. m.) U D C. •आगतं G (see m.). •आगतं Bu
•आगतं Be

७ Reading, meaning and interpunction doubtful. आदागन्त्रेवा-
स्यात् G (see m.): आदागन्त्रेवास्यात् G (pr. m.). आदागन्त्रेवास्यात् Be.
आदागन्त्रेवास्यात् U; •दागन्त्रेवास्यात् D; आदागन्त्रेवा C

८ विद्वान् U D Be C., the passage is missing in H.

- I. 165. 10. प्रयाण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेदत्तरो बौधायनस्य ॥
- I. 165. 12. अथ यद्येनं यान्तं व्रतनवेक्षोपाधिगच्छतीति ॥ मथित्वाग्नी-
न्विहृत्य व्रतयेदिति बौधायनः^१ उत्तरतो ऽरणी निधाय^२
दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयेदिति शालीकिः^३ ॥
- I. 165. 14. अथ यद्यपर्याणा अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रं शाली- ५
केर^४ चो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणा अप उपाधिगच्छे-
त्तज्जपेदेवौरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदि-
न्ममस्तान्त्रो^५ गृह्णामौति^६ चो^७ श्लोष्टानाददीत^८ तेषामेक-
मुदकान्ते निदध्यात्तं वो मां वक्रमिषमित्यथान्यं ध्वंसयन्ननुद्र-
वेदच्छिन्नं तन्तुमित्यथान्यमुदकान्ते निदध्यात्पृथिव्या अनु १०
गेषमिति^९ मं वा गाहते मं वा तरति^{१०} सेतुमेव कृत्वात्ये-
तौति ब्राह्मणम्^{११} ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥
- I. 166. 11. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याथरोहितं स्यादिति
शालीकिः^{१२} ॥
- I. 166. 12. अ२ शुगहणे हिरण्य इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३} न १५
कुर्यादिति शालीकिः^{१४} ॥
- I. 167. 2. देवयजनस्याध्यवसान इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^{१५} चो ह
स्माहौपमन्यवः पुरस्तादेवैतत्त्रैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवसे-
दिज्ञायते सा वा इत्य२ सर्वैव वेदिरिति^{१६} ॥
- I. 167. 4.
III 20 9. आख्यातं प्रायणौथस्य निर्वपणम्^{१७} ॥
(२).

१ After निधाय U Be ms. तस्या, C D तस्य ।

२ तान्त्रो G D C Be. the vivarago. तंबो H U Be defective

- 167-12. प्रायणीयस्य अपण इति ॥ पयमि अपयेदिति बौधायनो "
 ऽस्थिति शालीकिः ' ॥
- 167-13. प्रायणीयस्यामादन इति ॥ षड्भोजामादयेदिति बौधायन-
 स्तुणीमिति शालीकिः ' ॥
- 167-14. प्रायणीयस्य चर्याया इति ॥ उपाशु चरेदिति बौधा-
 यन " उच्चैरिति शालीकिः ' ॥
- 169-11. आदित्यस्योदौक्षण इति ॥ हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदौक्षये-
 दिति बौधायनो " ऽन्तर्धायैवेति शालीकिः ' ॥
- 169-13. सोमकयण्या अतिवित्तन इति ॥ मदसः काले ऽतिवित्तये-
 १० दिति बौधायन " उपरवकाल इति शालीकिः ' ॥
- 169-15. सोमकयण्यै पदस्यानुनिक्रमण' इति ॥ अतिक्रान्तायै पृष्ठया
 कालं दक्षिणस्य पूर्वपदस्यानुनिक्रामेदिति' बौधायनो " महा-
 वेदिमेवातिक्रान्तायै यस्यैव कस्य चेति' शालीकिः ' ॥
- 169-21. सोमकयण्यै पदस्य परिलेखन इति ॥ सूचः शालीके-
 १४ र'त्रो ह स्माह बौधायन स्फोने च कृष्णविषाणया च पदं
 परिलिखेदन्तरतः कृष्णविषाणा स्यादिति ' ॥ ११ ॥
- 170-10. उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ मृदक्षिणमुपनिनयेदिति
 बौधायनो " यथोपपादमिति शालीकिः ' ॥

'नुनिक्र' all C D only (नुनिक्र) = (as reading given by T)
 is also to be restored VI 12-169-16 see TS VI 1-8-1

१ यस्यैव कस्य चेति Ba G (see m.) यस्यैव कस्य चेति Be; वकस्य चेति
 C H D G (p m)

- I. 171. 1. राज उपस्थान इति ॥ स ह स्वाह बौधायन उपसा^१
 नानेयमोषधिर्भवति^१ । तां दूतीं कुर्वीतैष ते गायत्रो भाग
 इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते चैष्टुभो भाग इति मे सोमाय
 ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः
 सास्त्राव्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादित्य^२चो^३ ह स्वाह ॥
 ग्रासौकिः प्रत्यक्षः खल्वयः राजा भवति प्रत्यक्षवदेवोपतिष्ठे-
 तैष ते गायत्रो भाग एष ते चैष्टुभो भाग एष ते जागतो
 भागश्चन्दोमानाः सास्त्राव्यं गच्छेति^१ ॥
- I. 171. 9. राजो मान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ निगदक्षेवैतामृचं
 पञ्च कृत्वो मिमौतेति^३ ग्रासौकिः^४ ॥ १०
- I. 172. 5. राजः पणन^५ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ गवा ते
 क्रौणचीत्येव ब्रूयादिति ग्रासौकिः^४ ॥^६
- I. 172. 8. अजाया उपनियहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२नुपनि-
 गदक्षेवाजां मन्त्रं जपेदिति ग्रासौकिः^४ ॥
- I. 197. 1. मैत्रावरुणस्य दण्डप्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^७चो ह ॥ १५

^१ Instead of उपसा नानेयं. H C D U read उपस्थाना नानेयं. —
 नानेयमोषधिर्भवति. G (see m.), नानेयमोषधिर्भवति. H Bu C D U (pr. m.). नानेयमोषधिर्भवति.
 Be U (see m.)

^२ The mantras are given partially abbreviated in the MSS.

^३ मिमौते इति or मिमौन इति MSS.

^४ Thus Bu G (see m.) and the vivaraṇa, पञ्च Be H C D U G
 (pr. m.)

स्माहौपमन्यवः सोमविक्रयिणमुदकुम्भनापट्ट्याचैव^१ मैत्रावरुणाय दण्डं प्रयच्छेदिति^१ ॥

73. 11. राज्ञः प्रत्यानहन इति ॥ अन्तर्लोम्ना चर्मणा प्रत्यानह्येदिति बौधायन^२ ऊर्ध्वघौवेण वहिलोन्नेति श्रालौकिः^३ ॥

73. 21 ॥ ईषाया अम्बारश्म इति ॥ सूत्रं बौधायनस्थानम्बारश्मैवेष्टां प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेदिति श्रालौकिः^४ ॥

174. 3. राज्ञः परिवहण इति ॥ प्रदक्षिणं परिवहेदिति बौधायनो^५ यथोपपादमिति श्रालौकिः^६ ॥

174. 7. राज्ञः प्रत्युपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ग्रीहि-
१० भिस्तरणीभ्यां च राजासम्या च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत्^७ चो ह स्माह श्रालौकिरजेन च कर्णगृहीतेनोल्मुकेन^८ च^९ राजासम्या च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत्^{१०} मोऽग्रीषोमौयः पशुः स्यान्नोहः^{११} स्यान्नूपरः स्यात्साण्डः स्याच्छ्रुमास्यात्पीवास्यादिति^{१२} विज्ञायते^{१३} ॥ १२ ॥

^१ सोमविक्रयणम् instead of सोमविक्रयिणम् G (see m.). सोमविक्रयणम् U D H C' — भेनोपट्ट्या Bu G (see m.). भेनोपट्ट्या C' D H (see m.). भेनोमहत्या H (pr. m.)

^२ ग्रीतेन कौमसेन U D H C'. ग्रीतेन कौमसेन G.

^३ लोचः Bu G and the vivarapa. लोमशः H D U C'.

^४ यथोपपादम् G Bu, viv. fails in H U'. D Be are defective — योवान Bu U' (pr. m.). viv : योवान् Be U' (see m.). योतनवा H, D C defective; fails in G (see m., first hand invisible) — N. B. nomin योवान् as Mahabhi, not वा ।

आतिथ्यस्य बर्हिषः सःस्कार इति । असिदादानप्रभृती-
न्मन्त्रान्माधयेदिति बौधायनः " शुक्लप्रभृतीनिति शालौकिः "
मंभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ' ॥

- I. 174. 12. आतिथ्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन उभौ विमुच्य राजानं प्रपाद्यातिथ्यं निर्वपेदिति ' ॥
- I. 175. 14. राज्ञः परिचर्याया इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन सचैव राजानं परिचरेदृचार्थमुपनिगृहीयादिति ' ॥
- I. 175. 17. अर्हण इति ॥ यथागतमर्हयेदिति बौधायनो " राजान-
मर्हयित्वर्त्विजो^१ ऽर्हयेदिति शालौकिः ' ॥
- I. 175. 19. आतिथ्यस्य करण इति ॥ पुरोडाशस्य गौश्च स्थातामिति ' ॥
बौधायनः " पुरोडाश एवेति शालौकिः ' ॥
- I. 176. 10. आज्यघृहाणां गृहण इति ॥ च^१गृह्णीतानि वा पञ्च-
गृह्णीतानि वा स्युरिति बौधायनः " पञ्चगृह्णीतान्येवेति
शालौकिः ' ॥
- I. 176. 18. आतिथ्यस्यासादन इति ॥ चतुर्होत्रासादयेदिति बौधा-
यनस्त्व^१ष्णीमिति शालौकिः ' ॥
- I. 176. 19. आतिथ्यस्य चर्याया इति ॥ उपाःश्च चरेदिति बौधा-
यन " उचैरिति शालौकिः ' ॥
- I. 177. 19. तानुनग्रस्य भक्षण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह

१ यथागतम् instead of राजानम्. G F, C D and H are defective.

बौधायनो नियुक्तमेवैन^१ निधापयित्वा व्रतकाले प्रतेन स च
भक्षयेदिति^१ ॥

178. 19.

औपसदस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ अग्निदादानप्रभृतौ-
न्मन्त्रान्माधयेदिति बौधायनः^२ "शुक्लप्रभृतौनिति शाल्लौकिः"^३

५ संभरणप्रभृतौनित्यौपमन्यवः^४ ॥

180

उपसदां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवत्यः स्युरिति बौधायन-
स्तु^५ श्लौकी इति शाल्लौकि^६ "यत्पर्याय्यं^७ तत्तूष्णीक^८ स्यादये-
तरन्मन्त्रवत्यादित्यौपमन्यवः^९" सर्वमेवेतत्कर्मावृता कुर्यादि-
त्यौपमन्यवीपुचः^{१०} ॥

206. १.

आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} प्राचीरे-
वैता आहुतौः सःस्यापयेदिति शाल्लौकिः^{१२} ॥

181

उपसदा^{१३} होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानित्याक्रम्यैवोप-
सदो^{१४} जुहुयादिति शाल्लौकिः^{१५} ॥

सचां परिशायन इति ॥ अहोरात्रं परिशयोरश्निति
१५ बौधायनो^{१६} "ऽहरेवेति शाल्लौकिः^{१७}" कर्मणःकर्मणः प्रयुञ्जीते-
त्यौपमन्यवः^{१८} ॥ १७ ॥ पञ्चमः ॥

१ नियुक्तं Bu G and F (see m.) the ... नियुक्तं Bu F (pr. m.)
G (pr. m.) H D C

२ Thus G (see m.) only, the Vienna of the text proper and
Kos (पर्याय्यम् = प्रधानम् Vay.) All the other MSS are more or less
corrupt

३ Thus Bu H G D C. सदी Bu F

४ Thus Bu H G (pr. m.) D C सदा G (see m.) सदा Bu F

I. 182. 13. स्तब्धयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरवकाला-
दप्याग्नीध्रो हरेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 183. 1; आख्यातं चालालस्य परिलेखनम् ॥

III. 57. 4.
III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनां हरणम् ॥

I. 215. 5 स्फविघनानामुपस्थान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह
(?)
स्माद् बौधायनो ऽग्निवत्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्य योयुपिला-
तिर्यक्ष् स्फ्वं स्तब्धं यजमानमुत्करे स्फविघनानुपस्था-
पयेदिति ^१ ॥

अग्नीषोमीयस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ असिदादान-
प्रभृतौन्मन्त्राभ्याधयेदिति बौधायनः ^१ शुद्धवप्रभृतौनिति १०
शास्त्रीकिः ^१ संभरणप्रभृतौनित्यौपमन्यवः ^१ ॥

अग्नीषोमीयस्य पशोरनुसंम्रज्याया इति ॥ अनुसंम्रजेदिति
बौधायनो ^१ नानुसंम्रजेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

I. 183. 18 इध्मावर्हिषोरुपसादन^१ इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह
स्मादौपमन्यवो ऽचेवास्मा आसीनायेध्मावर्हिषोराहरेत्तदादाय ^१
प्राङ्गित्यात्कुग्रहस्तस्य^१ पृष्ठयाकालं प्राङ् स्तृणग्गच्छेदिति ^१ ॥

^१ उपकल्पन the vivarana.

^२ Thus G (see m.) Be. प्राङ्गित्यात्कुग्र. Bu प्राङ्गित्यात्कुग्र. C.
प्राङ्गित्यात्कुग्र. F G (pr. m.). प्राङ्गित्यात्कु. H. प्राङ्गित्यात्कुग्र. D C.

^३ Thus G C F C. क्षीयन्मन्त्रे. Bu. क्षयनमन्त्रे. H. क्षयनमन्त्रे. Be.
क्षयनमन्त्रे. D.

हविर्धानयोरभ्यावर्तन^१ इति ॥ काष्ठानि वा दृष्टानि
वान्तर्धायाभ्यावर्तयेदिति^२ बौधायनो^३ ऽनन्तर्धायेवेति^४
शाल्कीकिः^५ ॥

184. 4. हविर्धानयोः प्रोक्षण इति ॥ तृष्णोऽ मः^६ कृताभिरङ्गिः

५ प्रोक्षेदिति बौधायनः^७ कमण्डलुभिरिति^८ शाल्कीकिः^९ ॥

१८ 13. वर्तनोरभिहोम इति ॥ सूचमौपमन्यवोपुचस्थाचो ह
स्माह बौधायनो दक्षिणस्य हविर्धानस्य वर्तनमभिजुहुया-
त्सर्वा^{१०} अक्षधुर उपाज्यात्सर्वतश्च परिमृशेदित्य^{११} चो ह स्माह
शाल्कीकिः सर्वा एव वर्तनोरभिजुहुयात्सर्वा अक्षधुर उपाज्या-
१० त्सर्वतश्च परिमृशेदिति^१ ॥

मेथ्योर्निहनन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दक्षिणस्य
हविर्धानस्य दक्षिणतो जेथौ निहन्यादुत्तरस्य दक्षिणत इति^{१२}
दक्षिणतस्योत्तरतश्चेति शाल्कीकि^{१३} मेध इत्यौपमन्यवः^{१४} ॥

186. 10. दावाङ्गनां परिधीवण^{१५} इति ॥ सर्वादावाङ्गमन्त्रेण परि-

१५ धीव्येदिति बौधायनः^{१६} पूर्वैर्पूर्वाविति शाल्कीकि^{१७} दक्षिणौ-
दक्षिणावित्यौपमन्यवः^१ ॥ १४ ॥

१ 'अभ्यावर्तये' G (see. m.) and the vivaraga. This might, after
all, be the correct reading also VI. 24. 184. 3. (अभ्यावर्तयन्ति

२ 'Thus G (see. m.) C' नान्तर्धा' the other MSS.

३ कमण्डलूभिः G (see. m.), cp. Pan. IV. 1. 71

४ Emended; वर्तन्यासभिः H Be G L D C. वर्तन्यासभिः Bu.

५ Thus C D H G (cp. m.), विचय Be C, अक्षध Bu G (see
m.) and the vivaraga.

1. 189. 1. श्रौदमर्था अभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्य^१चो ह
स्माह बौधायन एवमेव जुह्वदन्तर्थाय^२ हिरण्यमभिजुह्या-
दित्युभयोरेव विशाखयोर्हिरण्ये^३ निधायाभिजुह्यादिति
शालीकिः^४ ॥
1. 197. 8. वसतीवरौणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह ५
बौधायन उभयतःशुक्रा आदित्यवतीर्वसतीवरौर्गृहीयान्ताः
शुक्रास्त्राभिराप्याशयेत्ताभिरभिषुण्वादिति^२ ॥ क्षिण्वाद्युष्य
वसतीवरौर्गृहीयादित्यौपमन्यवः^३ ॥
1. 190. 18. उपरवाणां परिलेखनं इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं परिलिखे-
दिति बौधायनः^४ मरुत्सुहृदिति शालीकिः^५ ॥
1. 191. 7. उपरवपाःसूनाः हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह
स्माह बौधायनो यजमानस्याधस्तदसुपोथोत्करः इलोप-
त्युग्रेदिति^२ ॥
1. 192. 1. उपरवाणां प्रोक्षण इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति
बौधायनः^३ मरुत्सुहृदिति शालीकिस्तस्मिन्नपोऽवनयेत्तस्मि-^४
न्यवान्प्रस्कन्दयेदित्येवमेवैतत्त्रिविधं कर्म कुर्यादित्यौपमन्यवः^५
सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादित्यौपमन्यवौपुत्रः^६ ॥

१ = दन्वन्तर्थाय (G. sec. m.), rightly.

२ Thus Bu G, the vii. and Kes. = अं Bu H I. D C C.

३ = ताभिरेवाप्या (G. sec. m.).

४ Thus Bu C' U C' D G (sec. m.), इलोप H. इलोप Bu.

1. 194. 4. अर्धस्तनव्रतप्रदान इति ॥ समन्वा^१नीय^१ वासमन्वा^१नीय^१
वा^१ पुराणगार्हपत्यमर्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति बौधायनो^१ ॥
नार्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
1. 195. 1. वैसर्जनानां^१ होम^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ चत्वारि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥ ४
1. 195. 7. वसतीवरौणामनुमंहरण इति ॥ अनुमं^१हरेदिति
बौधायनो^१ नानुमं^१हरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति
बौधायन^१ आदितश्चान्तस्येति शास्त्रीकिः^१ ॥
हृदयशूलानामुदामन इति ॥ एकैकश उदामयेदिति १०
बौधायनः^१ सर्वात्म्येति शास्त्रीकिः^१ ॥
1. 198. 3. वसतीवरौणां परिहरण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१चो
ह स्माह बौधायन एवमेवैनाः परिहरस्त्रयेण यूपं सादयित्वा
जघनेन गार्हपत्यमुपमाद्याग्नीध्रे 'मन्त्रा अभिमृशेद्यज्ञे
जामृतेति^१ ॥ १५ ॥ षष्ठः ॥ १५
1. 200. 5. सवनीयस्याज्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्याग्नीध्रे^१ एव सवनीयस्याज्यानि गृहीयान्तानि खरे साद-
येदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ In some of the MSS. समन्वा^१नीय^१ is found once only, but cfr. the vivarana समन्वा^१नानाम्प्रागृध्वं वा ।

२ परिहोम H Ba D C U G (qr. m.), without परि Be G (see m.) and the vivarana . C' वेदमंसर्जनानां होम ।

३ ऋग्वेदे U' ऋग्वेदे D C omitting यः ।

200. 17. औदुम्बराणां महापरिधीनां परिधान इति ॥ सूत्र-
माचार्ययोर^१चो ह स्नाहौपमन्यवः सुपन्ना एवैते स्युरिति ^१ ॥
201. 4. राज्ञ उपावहरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्नाहौ-
पमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानमुपावह-
रेदिति ^१ ॥
201. 7. पञ्चहोतृर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ चतुर्होतारः
ज्ज्वा पञ्चहोतारं जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥
201. 10. प्रातरनुवाकस्थोपाकरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह
स्नाहार्तभागीपुत्रमूष्णीकेनैककपालेन^२ प्रातरनुवाकमुपाकुर्या-
रेदिति ^१ ॥
201. 16. सवनौयानां निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह
स्नाहौपमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनौया-
निर्वपेदिति ^१ ॥
201. 17. तेषां त्रीह्रस्वेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यच्छन्ने यवानिति ॥
सूत्रं^३ शालीकिर^१चो ह स्नाह बौधायन आवपणप्रभृति
यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तते तन्त्रं तु हविष्कृतं^३ स्यादिति ^१ ॥
आय्यनिनयन इति ॥ अघनेन गार्हपत्यमायेभ्यो निनये-

१. तंभाभिपुत्रं G (see, m.).

२. Thus Bu G (see m.) the vivarant तृष्णीकेनैकं C H U D G.
pr. m.). तृष्णीकेकपा. Be C.

३. हविष्कृतं G U हविषूतं D H C हविष्कृतं Bu हविष्कृतं Be C.
cp. XXI. 4-75. 7. XXII. 11

दिति बौधायनो " ऽपेणातिहायेति शालीकेर"पेण वा
जघनेन वेत्यौपमन्यवः । ॥

1. 202. 1 पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शालीकेर"चो ह स्माह
बौधायनः खरे पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थमाददीतेति । ॥
1. 203. 9. अथैकधनागृह्णातौश्राय वो जुष्टागृह्णामीति वा तृष्णीं
वेति ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥ १६ ॥
1. 203. 11. अग्नेः प्रस्कन्दन इति ॥ होतृचमसादत्रां प्रस्कन्दयेदिति
बौधायनो " वासतौवरात्कलगादिति" शालीकेः । ॥
1. 203. 21 कृतकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाकृतेवास्य
कृतकरणानि कुर्यादिति शालीकेः । ॥
1. 204. 8. दधिग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकेर"चो ह स्माह
बौधायन औदुम्बरेणं पात्रेण गृह्णीयाद्भुत्वा चेतत्पात्रमत्रै-
वानुग्रहरेदिति । ॥
1. 205. 2. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं दैधमेवैतद्भवति ॥
1. 205. 7 तासु निगम्यासु यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं १४
शालीकेर"चो ह स्माह बौधायन ऊरौ वोरमि वोपनिगृह्य
तासु निगम्यासु यजमानं वाचयतीति । ॥
1. 205. 17. राज्ञो निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्"चो ह स्माहौ-
पमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानं
निर्वपेदिति । ॥

206. 11 सो ऽऽग्नौ स्तुते वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपाऽऽग्ना-
वेवाऽऽग्नौ स्तुते वाचयेदिति शाल्वीकिः । ॥
208. 16 उपाऽऽग्न्यन्तर्यामयोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योभावेवो-
दिते जुहुयादिति शाल्वीकिर्भावेवानुदिते जुहुयादित्यौ-
पमन्यवः ॥
207. 11 : 209. 8 आगयणस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं शाल्वीकेरत्रो ह स्माह
बौधायनो द्योर्धारयोः प्रातःसवने गृहीयान्तिसृणां माध्यं-
दिने सवने चतसृणां तृतीयसवन इति । ॥
211. 18 द्रष्टानुमन्त्रणीयास्त्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सुवा-
१० ङ्गीतीरेवैता जुहुयादिति शाल्वीकिः । ॥ १७ ॥
212. 4 पवमानग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य
सजुष्टान्परिमृज्य सादयेदिति शाल्वीकिः । ॥
212. 13 संतनीनाऽहोम इति ॥ सूत्रं शाल्वीकेरत्रो ह स्माह
बौधायनो वसतीवरीरथेतैर्मन्त्रैरवनयेदिति । ॥
212. १४ पवमानानामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सदस्य
एव बर्हिषौ आदायोपाकुर्यादिति शाल्वीकिः । ॥
212. 14 ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ यथा मदस्येवमुपविशेदिति
बौधायनो यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शाल्वीकिः । ॥

१ Thus, and cp. XXV, 18, H D C U G. वैता Bu., वैता Be. C'

२ Thus (with B, G (see m.) U. संतनीनां the other MSS., cp. XXV, 18

- I. 212. 14. यजमानस्योपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवसुपविशेदिति
बौधायनो " यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शाल्वीकिः ¹ ॥
- I. 212. 19. अथोद्गात्रे वा प्रसोत्रे वा बर्हिषी प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः
कस्यो बौधायनस्योत्तरः शाल्वीकेः ¹ ॥
- I. 212. 19. ऋक्सामयजुर्होमस्य मिथुनस्य प्रजात्या इति वा ^१
दृष्ट्वौ वेति । पूर्वः कस्यः शाल्वीकेदत्तरो बौधायनस्य ॥
- I. 213. 5. पञ्चम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹¹
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति शाल्वीकिः ¹ ॥
- I. 213. 16. सप्तहोतृर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनमेव सप्त-
होतारं जुहुयादिति शाल्वीकिः ¹ ॥ १०
- I. 213. 19. धिष्ण्यानां विहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन
आग्नीध्रीयादङ्गारानादाय^१ तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेदथानु-
पूर्वमितरेषु ¹ धिष्ण्यान्विहत्योदीचीनसंस्थतां^२ कुर्यादित्य^३ चो
ह स्माह शाल्वीकिराग्नीध्रीयादङ्गारानादाय तत आग्नीध्रीये
प्रस्कन्दयेदथानुपूर्वमितरेषु ¹ धिष्ण्यान्विहत्य न चोदीचीनसं- १५
स्थतां^२ कुर्यादिति ¹ ॥

१ •अग्नीध्र• and •अग्नीध्रीय• the MSS promise; the vivaraga and
Ked. always •अग्नीध्र• ।

२ Thus G D C U (pr. m.) संस्थितान U (see m.), •संस्थतां H,
•संस्था Bu, Be C' defective

३ Thus U (see m.) D C C' ; •संस्थानं G (see. m.) ; •संस्थानं Bu ;
संस्थानां H Be C (pr. m.) G (pr. m.)

[214. 1. धिष्ण्यानां व्याघारण इति ॥ पूर्वः कन्पो बौधायन-
स्योत्तरः शालीकेः ॥

स्वरश्चनस्योत्पादन इति ॥ यूपः स्वरश्चनमुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति शालीकिस्तन्मिथ्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवौपुचः ' ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

215. 16. सर्पण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरदारिक^१ एव यजमानः
स्यादिति शालीकिः ' ॥

तार्तीयसवनिकेषूक्यविगहेष्विति ॥ स ह स्माह बौधा-
यनः प्रसर्पदेव तार्तीयसवनिकेभ्य उक्यविगहेभ्यः षोडशने^२
१० रात्रिपर्यायेभ्यो रात्रंतराय मंधय इत्युचो ह स्माह शाली-
किस्तृतीयसवनातिष्ठिरेवैषा^३ भवति ' यदेव तृतीयसवने
प्रसर्पेत्तत्प्रसृप्तमेव^४ तेषां^५ स्यादिति " प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः
सवनेभ्यः संप्रसर्पेदित्यौपमन्यवः ' ॥

217. 13. आभिचायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यात्सर्वाणि
१५ च सवनान्यनुष्मिन्नादिति^६ बौधायनस्तृष्णीका च स्यात्स-

१ उपरादारिकः U D C H Be C' : cp. XXI. 9. २६, 7

२ श्रिने G Be. श्रिनि Bu H U C D C'

३ नातिष्ठिः Be G (see, m.). नातिष्ठिः C D L नातिष्ठिः H G
(pr. m.). आभिष्टिः Bu C' and the vivarana

४ नैषैतेषु G (see m.). नैषां H.

५ तृष्णीका MSS

वांश्चि च सवनान्यनुषमियादिति^१ श्रालौकि^२र्मन्वती च
स्यात्प्रातःसवने चैवैषा स्यादित्यौपमन्यवः^३ ॥

I. 217. 11. सवनौयानामनुद्वासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ नाना-
पाक्षौष्येव^५ सवनौयानुद्वासयेदिति श्रालौकिः^६ ॥

I. 217. 16. प्रातः प्रातःसावस्येति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^७ प्रातःसावस्येत्येव^८
ब्रूयादिति श्रालौकिः^९ ॥

सवनौयानामनुसृष्टरण इति ॥ अनुसृष्टरेदिति बौधा-
यनो^{१०} नानुसृष्टरेदिति श्रालौकिः^{११} ॥

I. 218. 8. प्रतिनिर्पाङ्गाणां^{१२} ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३}
द्विदेवत्येभ्य एव प्रतिनिर्पाङ्गाग्निमृद्धौयादिति^{१४} श्रालौकिः^{१५} ॥ १०

I. 218. 13. आचार इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१६} यज्ञादेवैतमाचार-
माचारयेदिति श्रालौकिर्द्वौ^{१७}णकसग्रीत्यरिभुना पाचेत्यौप-
मन्यवो^{१८} यजुरेवैतज्जपेक्षैतमाचारमाचारयेदित्याञ्जीगविः^{१९} ॥

१ •नुषमोया• MSS

२ Thus Be (C' and the viv., •पाक्षेय Bu G U D C Kes ; •पाक्षेय H.

३ •निर्पा Be (C' H₄ U D C G pr. m.), निपा Bu G (sec. m.) and
the vivaragn

४ निर्पात्याग्निमृद्धौ G (sec. m.) but the , effaced, Be H C D U .

•निपात्याग्निमृद्धौ Bu . •निर्पात्याग्निमृद्धौ C' ; •निपात्याग्निमृद्धौ Kes. read
probably (with Kes.) •निर्पात्याग्निमृद्धौयादिति

५ Thus G (sec. m.), •जैवमाचार Be H U C D ; •जैवमाचारवे C'

•जैवमाचारवे G (pr. m.) Kes., •यवदेवैतमाचारमा Bu

220. 9. स॒स्त्राव॒स्थापि॒धान इति ॥ सू॒त्रं बौ॒धाय॒नस्य ॥ या॒वाने॒व^१
स॒स्त्रावः स्था॒न्तमपि॒दध्या॒दिति॒ ग्रा॒ह्यौकिः^१ ॥
220. 14. च॒मसा॒नामा॒यात॒न^२ इति ॥ अ॒घेण॒ सु॒चः^३ प्रा॒च^३ आ॒यात॒थे-
दिति॒ बौ॒धाय॒नो ॥ अ॒घने॒न सु॒च उ॒दीच॒. आ॒यात॒थेदिति॒
ग्रा॒ह्यौकिः^१ ॥ १६ ॥
1. 221. 4. प॒ह्योः सं॒धान इति ॥ अ॒रत्रौ च॒ प॒ह्यो च॒ सं॒दधा॒ता-
मिति॒ बौ॒धाय॒नो ॥ प॒हावे॒वेति॒ ग्रा॒ह्यौकिः^१ ॥
222. 12. शु॒क्लव॒तो म॒न्वि॒वत इति ॥ सू॒त्रं बौ॒धाय॒नस्य ॥ म॒न्वि-
वत इ॒त्येव ब्रू॒यादिति॒ ग्रा॒ह्यौकिः^१ ॥
- 222 20. १. म॒न्वि॒स॒स्त्राव॒स्य हो॒म इति ॥ सू॒त्रं ग्रा॒ह्यौके॒र^४चो॒ ह
स्मा॒ह बौ॒धाय॒न आ॒हव॒नीया॒देवो॒दीचो॒ ऽङ्गा॒राभि॒र्वर्त्य॒ तेषु
म॒न्वि॒नः^५ स॒स्त्राव^५ जु॒हुया॒दिति^१ ॥
हो॒त्रक॒चम॒सानां^६ हो॒म इति ॥ स॒ ह स्मा॒ह बौ॒धाय॒नः
शु॒क्राम॒न्वि॒भ्यामे॒नाम॒सह^७ म॒ह्यजु॒ह्याद्दि॒वर॒भ्यु॒क्षीता॒नित्य॑चो॒ ह
१५ स्मा॒ह ग्रा॒ह्यौकि॒र्नेना॒ङ्कुक्राम॒न्वि॒भ्याः सह॑ म॒ह्यजु॒ह्याद्दि॒रेवा॒-
भ्यु॒क्षीता॒निति^१ ॥

१ या॒वाने॒व U D C, या॒वाने॒व Be, या॒वाने॒व H

२ •मा॒यन॒न MSS and the vivaraṇa

३ Thus G (sec. m.) Bu; सु॒च उ॒दीच॒ H U C, सु॒च only, Be D C'

४ म॒न्वि॒सं॒वा G (sec. m.)

५ Thus G (sec. m.) and C' only, हो॒त्रक॒चम॒सानां the other MSS.
and the vivaraṇa

1. 223. 17. द्विदेवत्यानां भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " प्राणेषूप-
निराहं द्विदेवत्यान्मन्त्रयेदिति शास्त्रीकि^१र्दोषं भक्षणेवैनान्मन्त्रये-
दित्यौपमन्यवः^२ ॥

1. 224. 7. अथैतानि . द्विदेवत्यपात्राण्यरिक्तानि करोतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य " सोमेनैवैतान्यरिक्तानि स्युरिति शास्त्रीकिः^३ ॥ ५

1. 224. 10. अथैनानि दक्षिणस्य ऋविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्त्याः सादय-
तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याधस्तादेवैनान्युपहृत्य^४ सादयेदिति^५
शास्त्रीकिः^६ ॥

वाचि वाचं दधामौति^७ वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कण्यो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^८ ॥ १०

होचकचमसानां प्रतिभक्षण इति ॥ प्रतिभक्षयेदिति
बौधायनो " न प्रतिभक्षयेदिति शास्त्रीकिः^९ ॥

1. 229. 6. प्रत्यभिमर्शन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१०}चो ह स्माह
बौधायनो भक्षयन्नेव^{११} भक्षाणां पारे प्रत्यभिमुञ्जीतेति^{१२} ॥

१ दोषभक्षणम्. MSS. only C भक्षणेवैना. ep. XXV. 20

२ Uncertain. न्युपहृत्यसासाद. G (see m.), all the other MSS
न्युपहृत्य सासाद. The vivaraga चक्षसादेव दक्षिणस्योपहृत्य ह्योपहृत्य-
समौहः; could उपहृत्यस्य be the correct reading?

३ Thus Bu C' D G U C'. दधामौति H Be. In the text proper no
vikalpa of the kind here mentioned, is found, neither is the yajus
to be traced in any text. Perhaps this dvandham is to be taken
together with the foregoing one

४ Thus G (see m.) and the vivaraga. भक्षनेव Bu. भक्षयेन्नैव H
Be U D G (pr. m. + C' C')

233. 1. ऐन्द्राग्नस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१चो ह स्माह
दीर्घवात्स्यो मुख्येनेन पात्रेण गृह्णीयादिति ^१ ॥
229. 1. नाराग्रस्य नामानुप्रक्रम्यन इति ॥ अनुप्रक्रम्येरेरञ्जिति
बौधायनो ^१ नानुप्रक्रम्येरेरञ्जिति शास्त्रोक्ति^१र्नानुपोष्येरे-
५ स्नेत्यौपमन्यवः ^१ ॥ २० ॥ अष्टमः ॥
- 11 13. माध्यन्दिनीये ऽभिषव इति ॥ नवह्रत्वनवह्रत्वा ऽभिषुव्य
निघाभमुपेयुरिति बौधायनो ^१ ऽपरिमितमिति शास्त्रोक्तिः ^१ ॥
245. 9. महत्वतीययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रं शास्त्रोक्तेर^१चो ह स्माह
बौधायन उपरिष्ठादेवाग्रयणाद्गृह्णीयादिति ^१ याज्ञलोको ह्येष
१० भवतीति ^१ ॥
36. 10. अष्टम्यां प्रभुतायां वाच्यतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति शास्त्रोक्तिः ^१ ॥
237. 3. दधिघर्मस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ग्रीध एनं
गृह्णीयादिति शास्त्रोक्तिः ^१ परिश्रित्योभयतः शान्तिं कृत्वा-
१५ ग्रीध एवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- दधिघर्मस्य चर्याया इति ॥ उपाग्र चरेदिति बौधा-
यन ^१ उचैरिति शास्त्रोक्तिः ^१ ॥
- 37 16. दधिघर्मस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शास्त्रोक्तेर^१चो ह स्माह

१ After this draudham G F D H C ins. प्रातःस्नानं यवैवा स्नादित्योप-
मन्यवः स्नानोवाप्तुदासन इति सूत्रं बो० अ नामापात्रेणैव स्नानोवाप्तुदासवेदिति
ब्रा० किः १ ep XXI. 19 104. 3

बौधायनो ऽवप्रभक्षणेनैवेतरे भक्षयेयुर्धजमान एव प्रत्यक्षं भक्ष-
येदरण्ये^१ ऽनुवाक्येन^२ मन्त्रेणेति^३ ॥

- I. 240. 20. दक्षिणानामत्याकरण^४ इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^५चो ह
स्माद् बौधायन एकासेव दक्षिणां दक्षिणापथेनात्याकुर्थादथे-
तरा^६ यथावकाशं गच्छेयुरिति^७ ॥

संचर^८ इति ॥ नीतासु दक्षिणासु^९ यथार्थं संचरेर-
न्निति बौधायनो^{१०} नामस्थिते सोमे ऽध्वयुः प्रत्यङ् सदो
ऽतीयादिति ग्राक्षीकिः^{११} ॥

- I. 259 7. कृष्णविषाणायाः प्राप्तं इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} नीतासु
दक्षिणासु चालाले कृष्णविषाणां प्राप्तेदिति ग्राक्षीकिः^{१३} ॥ १०

- I. 241. 9. आचयेय संवदन^{१४} इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर^{१५}चो ह
स्माद् बौधायनस्त्रिरेवायतिषजमृच्छेत्क^{१६} आचयः क आचय
इति^{१७} ॥ २१ ॥

१ Thus G U (pr. m.), viv., Keś; •खेनानुवा• Be U (sec. m.);
•खेनवा• Bu H D C, •खेवानुवा• C'.

२ Thus Be C' Bu and the vivaraṇa (one copy) •त्याक्रमण U H G
D C and the vivaraṇa (another copy).

३ •कुर्याद्• Be Bu C', •क्रामयेद्• U H G D C'

४ संचरय Bu.

५ Between दक्षिणासु and यथार्थं the MSS. exc. Be C' and Keś;
ins. चालाले, clearly interpolated from the following dvaidham.

६ Thus Bu C' G (sec. m.), the vivaraṇa; संवादन Be H C U D G
(pr. m.).

७ Thus Bu Be G C'; चित्रव्यति• H U D C'

241. 13. दक्षिणानां दान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो मघ-
र्त्विग्भ्य एना^१ दद्यान् होचकाननुसंघरेरक्षिति^२ न च होच-
काननुसंघरेरक्ष च सदस्याय दद्यान् ज्ञेयस्यानुस्था विज्ञायत
इति शास्त्रीकिः^३ ॥

242. 8. मरुत्वतीययोर्होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यजे-
वाध्वर्युर्जुह्यात्स वषट्कृतानुवषट्कृतः स्यादधेतरो ऽनुवषट्कृतः^१
स्यादित्युभावेवाननुवषट्कृतौ^२ स्यातामिति शास्त्रीकिरुभावे-
वानुवषट्कृतौ स्यातामित्यौपमन्यवः^३ ॥

242. 13. द्वतीयस्य मरुत्वतीयस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१भो
१० ह स्माह दौर्घवात्स्यो मुखेनैनं पापेण गृहीयादिति^२ ॥

243. 5. नाराश्रमानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पचेरक्षिति
बौधायनो^१ नानुप्रकम्पचेरक्षिति शास्त्रीकिर्नैमानुपोषणचेर-
क्षनेत्यौपमन्यवः^३ ॥

244. 2. सौम्यस्य मन्त्रमन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति बौधायन-
१५ स्तु^१ष्णीक इति शास्त्रीकिः^२ सौम्य एव मन्त्रवाग्न्यास्तुष्णीक
एककपाल इत्यौपमन्यवः^३ ॥

245. 11. तार्तीयसवनिके ऽभिषव इति ॥ सूत्रं, बौधायनस्य^१ यदा-
प्याययति तेनाश्रुमदित्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^३ ॥

१ यना Bu G; यना H Be C' U D C. यव the vivaraga

२ Emended; नाजव० or नाजव० MSS.

३ Thus Be C' U. ०भावेवानु० H D C. ०भावेव वषट्कृतानुवषट्कृतौ G

- I. 245. 19. आदित्यग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर'चो ह स्माह
बौधायनः पुरसादेनमभिववाङ्गुलीयान्गुली' इत्यातस्त्वमव-
गवेदिति ' ॥
- I. 246. 12. आदित्यग्रहस्योदाहणन इति ॥ अर्धर्षग्र उदाहत्यादिति
बौधायन ' अर्धर्षेति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 247. 11. मैत्रावरुणस्य अग्रण' आग्निरो' ऽवनयन' इति ॥ सूत्रं
ग्राक्षीकेर'चो ह स्माह बौधायनः श्रीणीयादेव मैत्रावरुणं
पथसाग्निरमवगवेदिति ' ॥
- I. 248. 5. गव्यां प्रसुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- I. 249. 17, 250. 6. होचकाषा' संतर्पण इति ॥ सूत्रं ग्राक्षीकेर'चो ह
स्माह बौधायनो ऽनुसवनमेव होचः' संतर्पयेदिति ' पञ्च
प्रातःसवने षण्मास्यदिने सवने सप्त तृतीयसवन इत्यौप-
मन्यवः ' ॥
- I. 251. 1. औपासनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽनुसंज्ञ्यौपा-
सनानुमन्त्रयेत् चमसेभ्यश्च पुरोडाशग्रकसानुपाखेदश्च चैव

१ पुरसादेवमभि० G (sec. m.); पुरसादेवमभि० D C H.

२ Emended; अचसाग्निरौपमयन Bu G and the vivaraṇa; अचसाग्निर-
चौरवमयन H U D C; अचसौग्निरौपमयन Be C'.

३ होचकाषा Be G (sec. m.) C', the vivaraṇa; होचका Bu; होचका
G (pr. m.); होचका H U D C.

४ होचः Bu G (sec. m.); होचका Be C' H U D C G (pr. m.).

वकुतोतारं व्याचक्षीतेत्य^१चो ह स्माह शास्त्रीकिरनुसंगम्यैवौपा-
सयाननुमन्मयेत पार्श्वतश्चमवेभ्यः^२ पुरोडाशप्रकसानुपाखेदुप-
रिष्टाच्च वकुतोतारं व्याचक्षीतेति^३ ॥ २२ ॥ नवमः ॥

I. 251. 6. सावित्रस्य ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ वकुष्टं
परिमृष्ट्य सादयेदिति शास्त्रीकिः^५ ॥

I. 252. 5. तदन्यतो-मदं प्रतिगृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ मदा
मोद^७ इवेत्येव^८ प्रतिगृह्णीयादिति शास्त्रीकिः^९ ॥

I. 252. 11. नाराग्रश्चानामनुप्रकल्पन इति ॥ अनुप्रकल्पेरेन्निति
बौधायनो^{१०} नानुप्रकल्पेरेन्निति शास्त्रीकिः^{११} नैनानुपोषण्येरे-
१०. श्वनेत्यौपमन्यवः^{१२} ॥

सौम्यस्य चर्याया इति ॥ उपाशु चरेदिति बौधायन^{१३}
उच्चैरिति शास्त्रीकिः^{१४} ॥

I. 253. 5. सौम्यस्य परीज्याया इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि
चेव^{१५} समस्तौ यदि च विहृतावग्राविष्णू उपाश्वेव स्नाता-
१५ मिति^{१६} समस्तानुपाश्व विहृतानुच्चैरिति शास्त्रीकिः^{१७} ॥

I. 248. 12. तार्तीयसवनिकानां धिष्णिषानां विहरण इति ॥ सूत्रं
शास्त्रीकेर^{१८}चो ह स्माह बौधायनश्चरिला, वाचरिला वा सौम्ये-
नाङ्गारैश्चतुर्धिष्णिषान्विहरेदिति^{१९} ॥

१ पार्श्वतः om. Be C'.

२ मोदरेत्येव G (sec. m.) only.

३ इह om. Be Bu D U (pr. m.).

- I. 254. 6. पात्रीवतस्य मयस्य इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ॥ दध्ना वा पयसा वा पात्रीवतः५ श्रीणीयादिति शास्त्रीकिं॥धिंष्टिष्यानां व्याचारणशेषेणाज्येन पात्रीवतः५ श्रीणीयादित्यौपमन्यवः १ ॥
- I. 254. 14. पयसा उदानुचन इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य॥चैवासीतापो-द्विहीयाभ्य इति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 255. 14. तदुभयतो-मदं१ प्रतिगृणतीति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ॥ मोदा मोदं१ इवेत्येव१ प्रतिगृणीयादिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 255. 17. भुवस्य प्रथ्यावन इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ॥ सर्वं एवैषोऽवनयनमन्त्रः स्यादिति शास्त्रीकिः १ ॥ २३ ॥
- I. 256. 14. चमसानामायातनं१ इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायनस्योत्तरः १० शास्त्रीकेः ॥
- I. 256. 15. तेषु चौः५स्त्रीः५ दूर्वापन्थीः५ग्रासत्येकैकं च दर्भपुञ्जीक-मिति ॥ सूत्रं बोधायनस्य॥ह्निरेवैते दद्याः५ स्युरिति शास्त्रीकिः १ ॥
- I. 256. 21. औपयजेष्विति ॥ सूत्रः५ शास्त्रीकेर॥चो ह स्याह बोधा-यन आग्नीभादग्नीषोमौचस्य५ च सवनौचस्य चाङ्गारानाहरे- १५ चामिषाकौषावदस्यै वशाया इति १ ॥

१ •मदं all, against VIII, 15 : 255. 14.

१ बोदेरेत्य • G D C C'.

१ •माचनस्य all exc. C.

५ P दद्या Bu C', दद्या G (sec. m.), दद्या Be, H U D C omit the word altogether. The vivarapa has : चह्निरेव वाधनो दर्भनौचा इति ।

५ Thus, and comp. vol. I i.e., H G U (pr. m.) C D, the viva-
rapa; •औनीषा• Be C' U (sec. m.) Bu Keś.

258. 8. . मिन्दाऊत्योर्होम इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह साहोप-
मन्यवः पुरसाभिन्दाऊती जुहुवान्मिन्दाऊती ऊत्वा शरि-
योजनं यष्टं गृहीयादिति ^१ ॥
258. 10. शाकलैश्चर्याया इति ॥ सूत्र^२ शाकलीके^३चो ह साह
५ बौधायनो यावन्मयेना^४पि कृतान्यभिविजानीयान्मेवामवयजन-
मसीत्यभ्यादध्यादिति ^१ ॥
258. 15. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रीहवनीयमेवे-
तेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति शाकौकिः ^१ ॥
259. 8. कृष्णविषाणयाः प्रासन इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायन-
१० स्योत्तरः शाकौकिः ॥
259. 12. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^१चो ह साहोपमन्यवो
५ जैवैन^२ खण्डिले शुभ्रभिन्नं प्ररोष्य साकौभिश्च यावोवाय-
त्येन चावभृथमवेयादिति ^१ ॥
261. 12. यावोवायत्यस्य प्रज्ञावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ प्रज्ञा-
५ खोदाहरेयुरिति शाकौकिः ^१ ॥ प्रज्ञास्यैवेता साकौददाहरे-
युक्षास्तेतानि देविकाहवी^२पि अपवेयुरिति बौधायनः ^१
प्रज्ञाववेयुरेवेति^३ शाकौकिः ^१ ॥ २४ ॥ ,
- ib. कृष्णाजिनस्य प्रज्ञावन इति ॥ सूत्र^२ शाकौके^३चो ह
साह बौधायनः कृष्णाजिनमुष्णान्ध्रिरभुक्ष्य पुत्राय वान्मे-

१ जैवैन Bu G D C; जैवैन H U (pr. m.); जैवैन U (sec. m.),
वेनत् Be C'.

२ हव only in G (sec. m.).

वाशिने वा दद्यात्सुषोपधानं^१ वैतकुर्वीतापि वैनेन पुनर्दीप्ते-
तापि वैनेन पुनर्यजेतेति^१ ॥

I. 262. 6. उदयनीयस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ अग्निदादान-
प्रभृतौन्मन्त्राभ्याधेदिति बौधायनः^२ ॥ शुद्धवप्रभृतौमिति
श्रालीकिः^३ " संभरणप्रभृतौमित्यौपमन्यवः^४ ॥

ib. उदयनीयस्य निर्वपण इति ॥ सुचि वावधाय^५ साम-
कापः^६ स्थास्यां^७ वा सवामकावायां^८ निर्वपेदिति^९ ॥ पूर्वः
कस्यो बौधायनस्योत्तरः श्रालीकिः^{१०} ॥

I. 262. 9. उदयनीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधा-
यनो^{११} ऽस्त्विति श्रालीकिः^{१२} ॥

चरोरनुपरिहरण इति ॥ अनुपरिहरेदिति बौधायनो^{१३}
नानुपरिहरेदिति श्रालीकिः^{१४} ॥

उदयनीयस्यासादन इति ॥ षडुवासाधेदिति बौधा-
मनस्य^{१५} णीमिति श्रालीकिः^{१६} ॥

उदयनीयस्य चर्याया इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{१७} हवनीय^{१८}
एवोदयनीयेन चरेदिति श्रालीकिः^{१९} ॥

I. 263. 2, 5. अनुबन्धस्य^{२०} करण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^{२१} मैवावह-

१ सुषोपधानं all the MSS.; सुषोप. Kes.; सुषां निधानार्थ इति: the
vivarāṇa.

२ वातर्चाय H D G U C C'.

३ आद्या G (sec. m.) Bo C'.

४ •कापवेति G (sec. m.); •कापवेदिति C'.

५ अनु G (sec. m.) C' and the vivarāṇa; अनु the other MSS.

आमिचया^१ यजेतेति ग्रासोक्तिर^२चो ह आहोपमन्यवो ऽन्^३
पशुमप्यवाचभेतै^४कादशप्रथाजं त्वेव तन्म^५ संतिष्ठापयिषे-
दिति ।

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुष्टादिति बौधा-
यन^६ "आदितस्त्वान्तस्तेति ग्रासोक्तिः" ॥

इदयग्रसानामुदासन इति ॥ एकैकश उदास्येदिति
बौधायनः "सर्वान्यजेति" ग्रासोक्तिः^७ ॥ २५ ॥

उत्सव^८ इति ॥ सर्वाङ्गोपश्रुनुस्येदिति बौधायनो^९
ऽन्यवर्षभाच्च वशाद्यै चेति ग्रासोक्तिः^{१०} ।

1. 263. 5. १. आमिचाये मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवतो आदिति बौधा-
यनस्य^{११}श्लोकेति ग्रासोक्तिः^{१२} ॥

1. 263. 6. मैत्रावरुण्यै परिधिष्विति ॥ सूत्र^{१३} ग्रासोक्तेर^{१४}चो ह आह
बौधायनः पूर्वे सूत्रे सदशो वा हविर्धानयोर्वा भिन्ना वैद-
कान्परिधीन्मैत्रावरुण्यै^{१५} कुर्यादिति^{१६} ।

१ वा ins. G.

२ न Bu.

३ सर्वाचि instead of सर्वाज some of the MSS.; some omit च ।

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa of our passage, उचिष
a copy of the vivaraṇa of the text proper; उचुष Bu; उचकरष
Be C' U (sec. m.); उचवच C D H U' (pr. m.) G (pr. m.) and a
copy of the vivaraṇa of the text proper.

५ वै(वि)दवसान् all (and thus also the Karmānta, XXV. 26), exc.
G (sec. m.), which has वैदसान् ।

- I. 263. 8. उदवसान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " पूर्णाङ्गत्वोदवस्ये-
दिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 263. 12. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाचकाम-
निधत्तं देयमिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 263. 13. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुषस्त्रीयो ह ५
स्नाह बौधायनस्त्रीयनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाग्रमनुवर्तरेऽस्त्री-
युदवसानौचामिति " सर्वाण्येवानूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाग्रमनु-
वर्तरेऽस्ति शास्त्रीकिराज्येनैव देविका यजेतेत्याश्रोगविः ' ॥
- I. 264. 5. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवस्येदिति बौधा-
यनो " ऽरण्योः समारोहेति शास्त्रीकिः ' ॥ १०
- I. 264. 7. अग्निहोचयोः प्रतिहोमः इति ॥ प्रतिजुहुयादिति बौधा-
यनो " न प्रतिजुहुयादिति शास्त्रीकिर्न प्रतिजुहुयादिति
शास्त्रीकिः ' ॥ २६ ॥ दशमः ॥

॥ इत्येकविंशः प्रश्नः ॥

१ Uncertain reading; नाचकामयतो G (sec. m.); नाचकामयितं
Be C' (but न् corrected into य); नाचकामयितं U; नाचकामयितं H;
नाचकामयितं D; नाचकामयितं C'; नाचकामयितं Bu. The svarapa,
although my copy of it is rather bad, seems at least to point to
चकाम as it runs: इमारोचकामयितो निधत्तः ।

२ The repetition of the finishing words not found in the MSS.

३ On the praśna- number cp. Preface to Vol. II, p. II. •

- II. 1. 1. अथातोऽग्निकल्पं व्याख्यास्यामः ॥
- . 1. 11. खरस्य करण इति ॥ उत्तरपूर्वे ऽवान्तरदेशे कुर्वादिति बौधायन " उत्तर एवेति शालीकिः ' ॥
- . 1. 20. सावित्राणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सम्यक्षा-
यच चतुर्गृहीतं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥
- II. 2. 6. गर्दभरश्नाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
यनस्य " षोमिति शालीकिः ' ॥
- . 1. 9. वल्लीकवपायै निधामे वैश्वस्योपवेशन इति ॥ सूत्रं
शालीकिरे'चो ह स्माह बौधायनो ' वल्लीकवपां निदध्याम
१० वैश्वस्योपवेशयेद्यच खनिः^१ स्यात्तद्वच्छेद्यस्य वृष्णेनं प्रति-
ब्रूयादिति ' ॥
1. 3. 6. खनन इति ॥ अर्धचंशः खनेदिति बौधायन " अथर्चति
शालीकिः ' ॥
- . 3. 10. पुष्करपर्णेनोत्तरदण्डेन म॥सृणातीति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्य " यथोत्पन्नेनैव म॥सृणीयादिति शालीकिः ' ॥
- . 3. 14. पिण्डानां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकिरे'चो ह स्माह
बौधायनः सर्वाभिः सर्वाभिस्यतुर्हरेदिति ' १. गायत्रीभिर्हरेत्ति
शुग्भिः सादयेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- II. 4. 8. अमृशस्याद्यमन इति ॥ सूत्रं शालीकिरे'चो ह स्माह
१० बौधायनस्य षोमस्यमत्यायच्छेत्सर्व एवैव गर्दभमन्त्रः स्यादिति ' ॥

१ खनि or खनी the MSS. खनिः भाविना खन् the Mahāgnisharvasya

- II. 4. 12. द्यावापृथिव्योः समीक्षण इति ॥ उभे षड्रत्नः समीचेतेति
बौधायनस्त्रिंशेति श्रौतीति ॥ प्राच्यां दिशि संधिमौच-
माण एतं मन्त्रं जपेदित्यौपमन्त्रवः ॥ १ ॥
- II. 4. 16. अपो रश्मिरे अभ्यवहरन्त्यपि वाङ्मिरस्युष्य भुञ्जत इति ॥
पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः श्रौतीति ॥ १ ॥
- II. 5. 11. उखानां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽषाढाम-
षेतस्ये चाजुष्ये पादमाचौ^१ कुर्याद्यावन्माचौ चादायेष्टका-
मृत्तिकायामपि सृजेदेवमस्य^२ मर्दो ऽग्निर्याजुषो भवतीत्ये^३
कामेवोखां मन्त्रेण कुर्यात्तूष्णीमितरे इति श्रौतीति ॥
सर्वासु भिक्षासु प्रत्यय इति ॥ स ह स्माह बौधायनः १०
समाविचं मन्त्रकर्माभ्यावर्तयेदिति ॥ यदन्यत्समाविचेभ्य इति
श्रौतीति ॥
- II. 6. 4. अथादत्त एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य शकृत्पिण्डानभि-
मग्निं पचनमिति ॥ सूचं बौधायनस्य ॥ यस्यैव कस्य चाय-
स्याददौतेति श्रौतीति ॥
- II. 6. 5. उखानां धूपन इति ॥ सूचं बौधायनस्योपरिमितैर्मन्त्रैर्धू-
पयेदिति श्रौतीति ॥

१ पादः B U and G (sec. m.) Bu; पदः Be (U and G (pr. m.)

२ षड्रत्नमिति B G (sec. m.), the vivaraga. षड्रत्नमिति (वा the Ms.) अदि, the Ms., षड्रत्नमिति (वा the Ms.) अतिरिक्तम्।

३ Thus G, U (sec. m.) and the Ms., संधिमौचः B; संधिमौचः Bu; संधिमौचः Be C'.

- [I. 6. 11. उखाणां प्रवृत्तय इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतसूत्रे कानेवोवा
मन्त्रं प्रवृत्त्यान्वेष्योमितरे इति शास्त्रीकिः । ॥
- [I. 6. 14. ताः प्राचौर्वेदीचौर्वाचातयतीति ॥ पूर्वः कस्यो बौधा-
यनस्योत्तरः शास्त्रीकेः । ॥
- [I. 6. 15. पचन इति ॥ य ए खाद्य बौधायन उखा खणभाष्य-
लेष्टका बार्हस्पत्यं महावीरं लोकंष्टणा इत्येतद्गार्हपत्यात्यचे-
दधेतरद्गामाग्रेरिति " यत्किं चेष्टकोकं यामाग्निना तत्पचेद्-
विरक्तं गार्हपत्यादिति शास्त्रीकिः । ॥
- [I. 8. 7. पशुश्रीर्वाणां करण इति ॥ प्रत्यक्षाणि वा मार्त्तिकानि
१० वा स्युरिति बौधायनः " प्रत्यक्षाण्येवेति शास्त्रीकिः " शिरणमथा-
नीत्यौपमन्यवो " वायव्यग्निरग्निं वेतामन्माग्निगदेदित्यौप-
मन्यवौपुषः । ॥
- [I. 9. 1. चिरपस्यैः पर्णश्राव्यथा परिकर्षतीति ॥ सूत्रं बौधाय-
नश्रौतपरिकीर्षेव मासान्यमगाथाभिः परिगर्षेदिति
१५ शास्त्रीकिः । ॥
- [I. 10. 9. आचार इति ॥ उभाभ्यां मन्त्राभ्यामेतमाचारमाचार-
वेदिति बौधायनो " शिरण्यगर्भः समवर्तताय द्रव्येतेवेतिमा-
चारमाचारवेदिति शास्त्रीकिः । ॥ २ ॥ प्रथमः ।
अनिष्टप्रथमसोमस्याध्वरदौषाज्जतीनाः सोम इति ॥
१० अध्वरदौषाज्जतीर्जत्वाग्निना जुहुयादिति बौधायन " आग्निना
एवेति शास्त्रीकिः । ॥
- [I. 11. 12. • वैराजीषु दीक्षास्त्रिति ॥ य ए खाद्य बौधायनो नाम-

वत्सरः सोम्यैराजौर्दीक्षाः कुर्वीत^१ । कामः संवत्सरः
 सोम्यैराजौर्दीक्षाः कुर्वीत^१ । संवत्सरं वा ब्रह्मैकादिकं^२
 कुर्वीतैकादिकस्त्वेवाग्निरिति^३ श्रालोकिः^४ । ॥

II. 13. 7. काम्यस्यान्वधानं^५ इति ॥ जाते काम्यमन्वदध्यादिति^६
 बोधायनः^७ । पुरस्तादेवेति श्रालोकिः^८ । ॥

II. 13. 18. औदुम्बरीणाः समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं श्रालोके-
 र^९ चो ह स्माह बोधायन एकामेव समिधं पञ्चर्षेणाभ्याद-
 ध्यात्तदेव रात्रोन्न^{१०} स्यादिति^{११} । ॥

II. 15. 14. अक्षपतौयायै समिधोऽभ्याधान इति ॥ सूत्रं श्रालोके-
 र^{१२} चो ह स्माह बोधायनोऽक्षपतौयां प्रतिसमेधनीयां वैष्ण-
 वीमिथेता अभ्यादध्यादिति^{१३} । ॥

II. 16. 2. वात्सप्रविष्णुकमयोः संनिपात इति ॥ अहरहः संनिपातये-
 दिति बोधायन^{१४} । आदितस्यान्तश्चेति श्रालोकिः^{१५} । ॥

उल्ल उदाते प्रायश्चित्तकरण^{१६} इति ॥ स ह स्माह बोधा-

१ Thus G U C' and the Ms : ब्रह्मैकादिकं B Bu : ब्रह्मैकादिकं Be.

२ According to the vivarṇa of this dvaidham, given in Ms., the इति, which is missing in all the MSS, ought to be inserted before ऐकादिकस्त्वे० ।

३ Thus U' (see m.) C', •साम्याधान the other MSS.

४ Thus B Be U' Bu G' (see m.) U' (see m.) ; •न्यादध्या० G (pt. m.) and the Ms.

५ प्रायश्चित्तकरण G (see. m.) U'

यन्ः प्रवृज्य परिदायाकाङ्क्षतिभिरभिजुञ्जयादधेतरत्कमाहता
कुर्यादित्ये^१चो ह स्माह शास्त्रीकिः प्रवृज्य परिदायाकाङ्क्षति-
भिरभिजुञ्जयाच्च चेतरत्कमाहता कुर्यादिति ^१ ॥

1. 16. 12.

प्रयाण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन प्रयाया-
दाध्वरिकेण चाग्निनेन चेत्याग्निनेनैवेति शास्त्रीकिः ^१ ॥

- १०७. १७.

अथ यद्यपर्याणां^१ अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रः शास्त्री-
के^२चो ह स्माह बौधायनो यदेवापर्याणां अप उपाधिगच्छे-
त्तद्भस्म प्रवेशयेत् स विगर्भां तां कुर्यादावन्मात्रं वादाय
प्रत्यवदध्याग्नसद्य भस्मना योनिमित्यधेतरत्कालीषु वा धतेषु
^{१०} वानुनिधापयेदिति ^१ ॥

17. 13

देवयजनस्याध्ववसान इति ॥ स ह स्माह बौधायन
उभयेनाध्ववशेदाध्वरिकेण चाग्निनेन चेत्याग्निनेनैवेति
शास्त्रीकिः ^१ ॥ ३ ॥

18. 11.

संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रः शास्त्रीके^२चो ह स्माह
^{१५} बौधायनो भस्म चैवोवा^३स्य मन्त्रेण निवपेत्तूष्णीमितरौ
संभाराविति ^१ ॥

19. 4.

गार्हपत्यचिताविति ॥ सूत्रः शास्त्रीके^२चो ह स्माह
बौधायनो ऽग्निपहणं स्तथंचितिः^४ येतद्वक्ष्यथोरभिमर्शनमधि-
द्रवणमवद्रवणमिति^५ सर्वमेवैतत्कमाहता कुर्यादिति ॥

^१ Thus here and infra all

^२ Thus Be C' and cp. XXIII. 15. *धिद्रवणावद्रवण इति B
*धिद्रवणीवद्रवणे इति U' (see m.) Ms. *धिद्रवणमिति Bu G U' (cp. m.).

आहसं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः पञ्चचितीकं चेति ॥ स
ह आह बौधायनः समायेतास्तुर्थं चिन्वानो जानुद्वं चात
ऊर्ध्वं प्रत्याददीत पञ्चचितीकं चेत्^१चो ह आह शास्त्रीकिः
समायेतास्तुर्थं चिन्वानो यौवद्वं चैवान ऊर्ध्वं प्रत्याददीतैक-
चितीकं चेति । ॥

वात्सप्रविष्णुकमयोः संनिपात इति ॥ स ह आह बौधा-
यनो यद्यहं वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय संनि-
वपेताथ यदि विष्णुकमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुकमैः क्रमित्वा
वात्सप्रेणोपस्थाय संनिवापेन प्रक्रामेदित्य^२चो ह आह शास्त्री-
किर्यद्यहं वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय श्वो भूते
संनिवपेताथ यदि विष्णुकमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुकमैः
क्रमित्वा वात्सप्रेणोपस्थाय श्वो भूते^३ संनिवापेनैव प्रक्रामे-
दिति । ॥

II. 20. 3. तस्यामन्यत्रावेचमाणो दधिद्विष्यान्प्राप्त्यत्यसुं ते शुचि दधा-
मीति वा तृष्णीं वेति ॥ पूर्वः कण्ठो बौधातनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः । ॥

II. 20. 5 अथैनाः सिकताभिः पूरयित्वा दध्नीपरिष्ठात्संप्रक्षालयेति ॥
सूत्रं बौधायनस्य " सिकताभिरेवैनाः पूरयित्वा उत्तरे शास्त्रा-
खण्डे निदध्यादिति शास्त्रीकिः । ॥

^१ Thus Bu I' G. sec. m. Be C', यदि B G (pr. m.), यदि Ms.
^२ ० रेवैना Bu Be C', ० रेवैना B G E Ms.

- II. 20. 7. शिष्याद्यादान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बोधायनस्य^१ श्रौ-
मिति श्रालौकिः^१ ॥
- I. 20. 15. नैर्द्धतौनामुपस्थान^१ इति ॥ कुर्वीताच तथादेवतसूददोहणे^१
इति^१ बोधायनो^१ न कुर्वीतेति श्रालौकिः^१ ॥
- I. 20. 17.^५ उदपाचस्योपनिगद्यन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिगद्येदिति
बोधायनो^१ यथोपपादमिति श्रालौकिः^१ ॥
- II. 21. 1. गार्हपत्यस्योपस्थान इति । सूचं बोधायनस्यो^१ हवनीय-
मेवैतेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति श्रालौकिः^१ ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥
- I. 21. 13. सप्तयजुषो हरण इति ॥ सूचं बोधायनस्यो^१ परवकासा-
१० दयचाग्रौधो हरेदिति श्रालौकिः^१ ॥
- II. 57. 4. आख्यातं चात्वास्तस्य परिलेखनम् ॥
- II. 57. 7. आख्यातं लोकाग्रौबां^१ हरणम् ॥
- II. 94. 5. आख्यातः^१ स्फविधनानामुपस्थानम् ॥
- I. 21. 17. कार्णाजिनीनामुपमोचन इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायन-
११ स्योत्तरः श्रालौकिः^१ ॥
- II. 22. 6. वज्रिणीनामुपधान इति ॥ सूचः^१ श्रालौकेर^१ चो ह स्याह
बोधायनो^१ ऽप्येन यूपावटीयः^१ शङ्कुं तिष्ठन्वनुरधिष्यं कृत्वा
प्राञ्चं बाणं प्रविष्येत्तमनुद्रुत्यास्मानमुपदद्यादेवं दक्षिणत एवं
पश्चादेवमुत्तरत इति^१ ॥

१. *उपधान most of the MSS.

२. Thus B G : *होचहे इति Bu : *होचइ इति Be : *होचचानिति U
(see. Ag. Ms : C uncertain)

- II. 23. 2. ऐन्द्रिया^१ उपधान इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ^२ पुच्छ
ऐन्द्रियमुपदधादिति शास्त्रीकिः ^३ ॥
- II. 23. 8. उपपात्रस्योपनिनय इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बोधायनो ^४ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः ^५ ॥
- ib. दर्भस्तम्बोपधान इति ॥ वाक्का असुद्र उपदधात्विति वा ^६
दृष्ट्वा^७ वेति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ^८ ॥
- II. 23. 10. दूर्ववृक्षाया उपधान इति ॥ स च स्नाह बोधायनो
दूर्वया वा सहोपदधादूर्वा^९ वैवेति^{१०} ॥ मन्त्रदूर्ववैषा स्नादिति
शास्त्रीकिः ^{११} ॥
- II. 23. 13. औदुम्बरं युगलाङ्गलमिति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ^{१२} दार्ढ्य-^{१३}
वृक्षमेवैतत्कुर्वादिति^{१४} शास्त्रीकिः ॥ पुरुषा एवैतद्युगलाङ्गलं
पुरसादाददत्ते ऽध्वर्युः पश्चादिति बोधायनः ^{१५} प्रत्यक्षमेवैत-
संयुज्य कृषेदिति शास्त्रीकिः ^{१६} ॥
- II. 24. 1 कर्षण इति ॥ संप्रत्याहारं^{१७} कृषेदिति बोधायन ^{१८} आवा-
जश^{१९} इति शास्त्रीकिः ॥ ५ ॥

^१ Thus Be G (pr. m.), ऐन्द्रिया Bu B G (sec. m.; ऐन्द्रियाम् Bu

^२ Thus C'; दूर्वावैवेति B Be G, वैवेति U (sec. m., वेति I (pr. m.).

^३ Thus C' the Viv. and Ms., •दृष्ट्वा• the other MSS — •मेवैतत्कु-
G Ms., •मेवैवेङ्गु• Be C'.

^४ Thus Be C', संप्रत्याहारं Bu G, संप्रत्याहारं U, प्रत्याहारं B
संप्रत्याहारान्त्व the Viv.

^५ Thus B G U and the Viv.; आवाज Bu, आवाज Be C'. Mean-
ing uncertain

23. 16. गोयुगानामनुमन्त्रण इति ॥ तत्तदेवानुमन्त्रयेदिति बौधा-
यनः " सर्वाणि सहेति शालीकिः " ।
1. 24. 10. सर्वैषधस्य वपन इति ॥ अर्धर्चशो वपेदिति बौधायन "
अर्चयेति शालीकिः " ।
1. 24. 14. इतरमितरच विपरिहरतौतरमितरचेति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्याददान एवैतां दिशमभिसंपादयेदिति शालीकिः " जुषा
यजुर्विपरिहरेदित्यौपमन्यवः " ।
26. 8. स दर्भपुञ्जीलानि पयःप्रोक्षे ऽत्रधाय तैः प्रोक्षत्यग्नीन्शो
ऽग्निंशो जुष्टाग्रोक्षामीति वा तृष्णौ वेति ॥ पूर्वः कण्ठो
१० बौधायनस्योत्तरः शालीकिः ।
1. 27. 5. कुक्षेष्टकानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " पञ्चपञ्च-
खेनैना^१ उपदधादिति^१ शालीकिः " ।
- नानामन्त्रासु दिशो भजमानास्त्विति ॥ तथादेवतेनानु
क्रम्य पारे सूददोक्षः कुर्वीतेति बौधायनस्यान्तामेवेष्टकां
१५ परिनिष्ठादिति शालीकिः " ।
- इष्टकागणानामुपधान इति ॥ तथादेवतेनानुक्रम्य पारे
सूददोक्षः कुर्वीतेति बौधायनस्यान्तामेवेष्टकागणं परिनिष्ठा-
दिति शालीकिः " ।
28. 8. 10. अभिमर्गे ऽभिहोम इति ॥ सूत्रमाचार्यश्रो^१त्रो ह स्माशौ-

१ Thus B G U (sec. m.): *पुञ्चखेतासुप* Bu. *पुञ्चका
उप* Be^c C.

पमन्वः पुरस्तादभिमर्शाभिहोमाभ्यां तद्यादेवतसूददोहसः^१
कुर्वीतेति^१ ॥

II. 28. 15. सर्पश्चिरसं^२ उपधान इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्यो-
त्तरः शास्त्रीकः ॥

II. 30. 10. औदुम्बरं चोखुखमुससमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ ।
दार्ढ्यदृष्टमेवेनत्कुर्यादिति^४ शास्त्रीकः^१ ॥ इ^२ ॥

II. 30. 11. सर्वोपध्यावहनन इति ॥ मन्त्रेणावहन्त्यादिति बौधायन-
स्य^३ णीमिति शास्त्रीकः^१ ॥

II. 30. 17. उखानासुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ कामेवोवां
मन्त्रेणोपदध्यातूणीमितरे इति शास्त्रीकः^१ ॥ १०

II. 31. 13 पशुश्रीर्वाणासुपधान इति ॥ मध्य उपदध्यादिति बौधा-
यनो^३ ऽन्तेषु तस्य युदूषोपदध्यादिति शास्त्रीकः^१ ॥

अथर्वश्चिरसं उपधान इति ॥ पुरस्तात्सर्वतोमुखमण्डे
क्षयमाह्वणमथ नवर्चमथर्वश्चिर उपदध्यादिति बौधायनो^३
नाथर्वश्चिर इति शास्त्रीकः^१ ॥ १५

II. 33. 12 सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ अनुदिशमेव^४
गायत्रीरुपदध्यादिति शास्त्रीकः^१ ॥

१ Thus all the MSS.; •दोषको Ms.

२ •श्चिर MSS. exc. C

३ •दृष्ट्यं MSS. exc. U' C' and Ms.; •वेवेन MSS. exc. U.

४ Thus Be (" U' (see. m.) and the Viv.; the other MSS.
om. एव ।

15. अङ्गानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ विज्ञाते-
स्वेवाङ्गेष्वङ्गान्युपदधादिति शास्त्रीकिः १ ॥

16. 2 अथमस्योपधान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर २ सो ऽ साध
बौधायन ईदमस्यवचनमिरसमेनमुपदधाद्यचर्बभो ३ वाञ्छित-
मुपतिष्ठतीति १

अतीतानामिष्टकागलानामुपधान इति ॥ आधिसुपदधा-
दिति १ बौधायनश्चित्यन् इति शास्त्रीकिः १ ॥

व्रतप्रदान इति ॥ मध्यदिने व्रतं प्रयच्छेदिति बौधायन-
श्चित्यन् इति शास्त्रीकिः १ ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

3. 1. 1. पुरीवचितेरुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्वपुरेव
पुरीवचितिं परिनिक्षिपेदिति शास्त्रीकिः १ ॥

असावभितस्निष्ठेतां कृष्ण उत्तरः २ श्वेतो दक्षिण ३ इति ॥
अथैवाभ्यां तिष्ठत्यां घासमाहारयेदिति बौधायनः ॥ काले-
काल एवैनावुदानयेयुरिति शास्त्रीकिः १ ॥

39 1 १४ वासस्त्रिंशानामुपधान इति ॥ उपरिष्टादाकर्णिक्या उप-
दधादिति बौधायनः ॥ पार्थत इति शास्त्रीकिः १ ॥

१ Thus (प्रत्यनवृत्तः) U G (pr. m.) C and Ms., प्रत्यनवृत्तः Bu ;
प्रत्यनवृत्तः Be G (sec. m.), प्रत्यनवृत्तः B

२ Thus G and Ms. ; वाञ्छितमुप० or वाञ्छितानामुप० the other MSS.

३ Thus B G U (sec. m.), Ms. and the Viv., अधि० Bu, अधि०
Be C' U (pr. m.).

४ उत्तरत G C and the Viv.

५ दक्षिण B G.

- II. 41. 1. दृष्टीनामायातन^१ इति ॥ अग्रेण सयमाहणासुदीचीरेना
 आयातयेदोत्तरस्मात्पञ्चमधेः सर्वतो^२ वेति^३ ॥ पूर्वः कण्ठो
 बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^४ ॥
- II. 41. 5. दृष्टीनामुपधान इति ॥ सूत्रं^५ शालीके^६ चो ह स्माह
 बौधायनः पुरस्तादेनाः प्रतीचीरुपदध्यात्पुरस्ताद्धि प्रतीची^७
 रानिर्वृण्वतीति^८ ॥
- II. 42. 18. तामां पुरीषवतीं मध्य उपदधातीति ॥ स ह स्माह
 बौधायनः पुरीषेण वा मङ्गोपदध्यात्पुरीषं^९ वैवेति^{१०} ॥ मन्त्र-
 पुरीषेवैषा स्यादिति शालीकेः^{११} ॥
- II. 42. 20. वैराजानामुपधान इति ॥ पूर्वः कण्ठो बौधायनस्योत्तरः^{१२}
 शालीकेः^{१३} ॥
- II. 43. 9. याजसेनौनामुपधान इति ॥ पूर्वः कण्ठः शालीकेरुत्तरो
 बौधायनस्य ॥
- II. 43. 21. दृतेष्टकानामुपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दृतेन
 वा सङ्गोपदध्यादृतेन वाभ्यञ्चेति^{१४} ॥ मन्त्रदृता एवेताः स्युरिति^{१५}
 शालीके^{१६} धृतपिण्डानेवाचोपदध्यादित्यौपमन्यवः^{१७} ॥

^१ Thus C' (sec. m.), Ms., the Viv. (one copy); *मायतन the other MSS.

^२ Thus Ms. and the Viv., सर्वत इति वेति Bu B G U' (pr. m.), सर्वत इवेति U' (sec. m.) Be C'.

^३ Thus G; *वंचेवेति B Be Bu, वंचेतिवेति U, *वंचेवेति C'; *वनेववेति the Ms.

इष्टकानामावापस्थानं इति ॥ अन्तरेण ज्योतिष्मतीश्च
भूतेष्टकाश्चेतद्दिष्टकानामावापस्थानं भवतीति ॥ च ह स्नाह
बौधायनः संवेक्षणवजुः प्रबुद्धवजुः प्रयाणवजुरपर्यावजुः
सामिधेनीराप्तीरतीताः स्वेष्टकागणानचोपदध्यादित्य'चो^१ ह
५ स्नाह शास्त्रीकिर्णानिष्टकं मन्ममिष्टकावदापादचेदतीतानेवेष्ट-
कागणानचोपदध्यादिति^१ ॥

15. 1. पौर्णमास्या उपधान इति ॥ सूचं बौधायनश्रौतार
एवाऽंशे पौर्णमास्योपदध्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

15. 6. नचवेष्टकानामुपधान इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर'चो ह
१० स्नाह बौधायनः प्रतितारकं चावेष्टका उपदध्यात्तत्तत् च
रोषयेदिति^१ ॥

15. 15. सर्वतोमुखस्योपधानं इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर'चो ह
स्नाह बौधायनो ज्योतेः^१ सन्निधं कृण्वत्याभिमर्शनेन^२ भवति^३
सर्वतोमुखमुपधास्यङ्कृतमश्वमभिमृशेदिति^१ ॥

L. 16. 3. १५ वर्धनेष्विति ॥ सूचः शास्त्रीकेर'चो ह स्नाह बौधायनो

१ Before चाचोपदधा Bu Be C' G (pr. m.) U' (sec. m.) ms. इतरेव
or इतद् here and L. 6; B G (sec. m.) and the Ms. om. these
words.

१ •वानवेदिता • some.

२ ज्योतेः Be U (sec. m.) Ms. (=ज्योतिर्न •, ज्योतेः B G, ज्योतेः C'
चाचोतेः Bu.

३ •नीर्धनं the Ms.

यावन्नि वर्धनानि समाने ऽहनि संनिपतेयुः सर्वेषां पारे
तथादेवतसूददोऽहमः कुर्वीतेति ^१ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 47. 9. अथ प्रोचणीषु चिरस्यशक्ताग्रत्यस्यतूर्ध्वं^१ चिम्बो ऽपरि-
मितानिति सङ्क्रमिति प्रोक्तं ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ^१ ॥

II. 48. 9. शतवह्नीयस्य होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ^१ पूर्वस्मिन्ने-
वानीके जुञ्ज्यादिति गौतमः ^१ ॥

II. 49. 8. नमस्कारैरपस्त्रान इति ॥ न ह स्माह बौधायनः सध-
नुष्क एवोपतिष्ठेतोत्तरस्या एव दिश आवृत्त्यैतेनैव यथेतमेत्य
पश्चात्प्राक् तिष्ठन्तूर्ध्वासुपतिष्ठेत्य^१चो^१, ह स्माह शालीकिर्द- ^{१०}
त्वेव धनुःपतिष्ठेतस्यैव दिश आवृत्त्यैतेनैव यथेतमेत्य
पश्चात्प्राक् तिष्ठन्तूर्ध्वासुपतिष्ठेत्येति ^१ ॥१॥

II. 49. 1०. परिविध्यमाने यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं शाली-
केर^१चो^१ ह स्माह बौधायनः परिविध्यपरिविध्यैवाश्रयानि
कुम्भं निदध्यादध्यास्ते जुदमुं ते शुगृह्यलित्यभिनिर्दिशेद्यं ^{११}
दिव्यादिति ^१ ॥

II. 50. 3 विकर्षण इति ॥ अर्धर्षणो विकर्षेदिति बौधायन ^१
अर्धर्षेति शालीकिः ^१ ॥

^१ चावपति instead of प्रत्यक्षमिति Be C'.

^१ Thus (अर्धर्ष) Be C and the Viv.; कर्षण all the other MSS.
and the Ms.

52. 3. सुचमादवायै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौति-
चतुरश्रमेनां व्याघारयेदिति श्रौतिकः ^१ ॥
53. 4. वैशानरमादतामां मन्त्रमन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्मुरिति
बौधायनश्रौतिका इति श्रौतिकः ^२ वैशानर एव मन्त्रवान्का-
नूतिका मादता इत्यौपमन्त्रवः ^१ ॥
53. 6. आनीकवतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतहवनोप-
एवानीकवतं जुहुयादिति श्रौतिकः ^१ ॥
54. 4. अथैनं संक्षितमाग्न्यप्रोक्षेण प्रोक्षतीति ॥ सूत्रं श्रौति-
र^२चो ह स्माह बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनं प्रोक्षन्मन्त्रा-
१० नृकोकं चेति ^१ ॥
54. 15. इक्ष्वाक्य निधान इति ॥ न ह स्माह बौधायन उभवे-
नेभं निदध्यादाध्वरिक्केष चाग्निर्केन चेत्याग्निमेवेति
श्रौतिकः ^१ ॥ ६ ॥
11. 55. 1. श्रौतिकैः परिधान इति ॥ आहवनीयं परिदध्यादिति
१४ बौधायनः ^२ पुष्कमेवेति श्रौतिकः ^१ ॥
11. 55. 5. कुवाङ्गत्योः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^२ न
कुर्यादिति श्रौतिकः ^१ ॥
11. 55. 7. पूर्वाङ्गत्यै^३ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^२ न
कुर्यादिति श्रौतिकः ^१ ॥
11. 55. 8. १०. अथ जुहुयन्मन्त्रा दिशो व्याचेदिति ^१ दिग्भ्यो ऽहमग्नि-

१ Thus Ms. only : पूर्वाङ्गत्यो the MSS. : पूर्वाङ्गत्यकरण the Viv

२ इति om. all exc. Ms.

मभिर्धंभराणीति वा ढष्णीं वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायन-
श्रोत्तरः ग्रासीकिः ^१ ॥

II. 56. 8. प्रवेकस्यायातनं इति ॥ पूर्वः कस्यः ग्रासीकेदत्तरो
बौधायनस्य ॥ .

II. 56. 10. तस्मिन्स्यतुर उपसृष्टान आहेति ॥ सूचं बौधायनस्य ^१ ॥
नोपसृष्टीतेति ग्रासीकिः ^१ ॥

II. 56. 12. प्रवेकस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ^१
नानुप्रहरेदिति ग्रासीकिः ^१ ॥

II. 56. 13. ब्रह्मौदनस्य अपण इति ॥ अग्न्याधेयवक्ष्यपवेदिति बौधा-
यन ^१ एतस्मिन्नेवेति ग्रासीकिः ^१ ॥

II. 56. 14. ब्रह्मौदनस्य प्राग्रन इति ॥ उत्तरे ओष्णन्ते प्राग्नीयुरिति
बौधायनः ^१ पुष्कमेवाभित इति ग्रासीकिः ^१ ॥

II. 57. 4. वातनामानाः होम इति ॥ सूचं बौधायनस्य ^१ वात-
मयपाश्चलिना जुहुयादिति ग्रासीकिः ^१ कृष्णाग्निपुटेन
जुहुयादित्यौपमन्ववः ^१ ॥

II. 57. 9. ग्राकसानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ^१
नानुप्रहरेदिति ग्रासीकिः ^१ ॥ १० ॥ पञ्चमः ^१ ॥

II. 57. 12. अग्निधिष्णिवानामुपधान इति ॥ सूचं बौधायनस्य ^१ सर्वा
एव जाजुर्वीरपदधादिति ग्रासीकिः ^१ ॥

१ The two aksaras एव effaced in G.

१ •यतन MSS. exc. Be C'.

58. 2. नानाबीजानां निर्वपणं इति ॥ निर्वपणेनाशुभमेत्य'
अभिधुमेदिति^१ बौधायनसं॥नदेव हविः परिनिक्षिपेदिति
ग्राक्षौकिः^१ ॥

तेषां त्रीहिवेव हविष्कृतमुदादयत्युपोच्यन्ते यवानिति ॥

५. सूचं ग्राक्षीनेर^१चो ह स्वाह बौधायन आचपनप्रभृति यवेषु
मन्त्रकर्माभावर्तत तत्त्वं तु हविष्कृतं^१ स्वादिति^१ ॥

आयनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाग्नेभ्यो निनये-
दिति बौधायनो^१ ऽग्नेनातिहायेति ग्राक्षीकिर^१पेण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः^१ ॥

१०. सचसपशुपुरोडाशा^१ एवेतरेवाः हविषामिहा अवसेद-
भर्धदिति^१ सपशुपुरोडाशानां वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधा-
यनस्योत्तरः ग्राक्षौकिः^१ ॥

58. 7. अत्याक्रमण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ स ह क्षिप्रकृता-
त्याक्रमेदिति^१ ग्राक्षौकिः^१ ॥

60. 10. १५ अभिवेक इति ॥ सूचमाचार्यचोर^१चो ह स्वाहौपमन्यवः

१ •अग्नेत्वाभिधुमेदिति U (sec. m.).

५ Thus G (sec. m.) Bu Be C' Mx; •अकृत B G (pr. m.) U; cp. XXI. 4: 75. 7, XXI. 16: 99. 16.

१० •सपशु. om. B G U (pr. m.) the Viv.— •डाश B Bu G U (pr. m.) the Viv.; •डाशा Be C' U (sec. m.).

१ Thus (and cp. II. 71. 5) B G B; •दत्तर्धदिति Be C' •दत्तर्धदिति Bu.

१ Thus U (pr. m.) C', the Viv.; क्षिप्रकृतमन्त्रा. the other MSS.

पुरस्तात्सिद्धकृतो यावदावातेनाभिविच्छेत्ताप कृष्णाग्निं न
हृत्तो^१ न पार्थानि भवन्ति कुशनेव सप्तसौर्यं तेभ्येनमभि-
विच्छेदिति^१ ॥

II. 58. 18; 59. 8. योगे विमोक इति ॥ अहरश्च्युञ्ज्यादहरश्चिमुञ्चेदिति
बौधायनो^२ ऽहरश्च्युञ्ज्यादन्ते विमुञ्चेदिति शास्त्रीकिर^३दित ५
एव युञ्ज्यादन्ते विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः^४ । ॥

II. 59. 11. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ यथाक्रमेवास्य क्रतु-
करणानि कुर्यादिति शास्त्रीकिः^६ । ॥

II. 59. 13. ऐकादग्निना^७ पशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्यैकयूप एवैकादग्निनापशूनामुपाकुर्यादिति शास्त्रीकिः^८ १०
॥ ११ ॥

II. 59. 17. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुञ्ज्यादिति बौधा-
यन^९ आदितस्त्रान्तसेति शास्त्रीकिः^{१०} । ॥

II. 60. 3. अस्रक्वावप्रापण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} माथंदिन
एव खने ऽस्रवप्रापयेदिति शास्त्रीकिः^{१२} । ॥

पशूनामावादन इति ॥ पशूपशू पञ्चहोत्रावाद्येदिति १५
बौधायनो^{१३} मुख्यमेवेति शास्त्रीकिः^{१४} । ॥

इदयशूनानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासयेदिति
बौधायनः^{१५} सर्वांसहेति शास्त्रीकिः^{१६} । ॥

१ Thus Be C' U (sec. m.); हृत्तो the other MSS.

२ C' and the Viv. हृत्तो ।

62. 1. अग्निषाधै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्वादध्यव-
दानौषा चेति बौधायनस्य^१ श्रौतीका च स्वादध्यवदानीया चेति
श्रौतीकि^१ मन्त्रवती च स्वामन्त्रहरया चैनया निवृद्धया यजे-
तेत्यौपमन्यवः^१ ॥
62. 6.१ देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
कुर्यादिति श्रौतीकिः^१ ॥ १० ॥ यष्टः ॥
अथातो वाजपेयं व्याख्यास्यामः ॥
चिन्वीत वाजपेये ऽग्निमिति बौधायनो^१ न चिन्वी-
तेति श्रौतीकिः^१ ॥
63. 3.१० श्रौदम्बरः रथचक्रः सप्तदशारमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
दार्ढ्यदृष्टमेवैतत्कुर्यादिति^१ श्रौतीकिः^१ ॥
63. 12. खादिरौ विद्वत्^१ वध्रेयूतामुपकल्पयत^१ इति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य^१ वसाजिनं वैवाचोपकल्पयतीत यतमानं च
हिरण्यमिति श्रौतीकिः^१ ॥
63. 13.११ स यीमस्य जघन्याहःसु पुरसादाषाक्षौ पौर्णमास्यौ दीपतं
इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ श्रदि वाजपेयेन यजेतेति
श्रौतीकिः^१ ॥

१ °हन् G (sec. m.).— °मेवैनत् G (pr. m.) U, °मेवैनत् the other MSS.

१ Thus G and the Viv.; विद्वत् Bn, विद्वतो B, विद्वत्तो U, विद्वतां Be, विद्वत्तो C' (pr. m.), विद्वत्तो (sec. m.).

१ Thus G, यष्टेयू Be, यष्टेयू C', यष्टेयू Bn, यष्टेयू U, यष्टेयू B, यष्टेयू the Viv. (one copy), यष्टेयू (another).

II. 64. 4; 65. 10. सावित्राणां होम इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः

श्राद्धीकेः ॥

II. 64. 12. वाजपेयिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१चो
इ स्नाहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्नातत आहारयेदिति ^१ ॥

II. 65. 4. सो ऽरक्षिमाचेऽरक्षिमाचे वा विपश्चाति धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे-
ष्टयतीति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः श्राद्धीकेः ॥

II. 65. 5. गौधूम^२ चवाक्षमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^३ गोधूमपिष्टा-
नामपि कुर्यादिति श्राद्धीकेः ^४ ॥

II. 66. 2. दुन्दुभीनामासञ्जन इति ॥ सूत्रं देधमेवेतद्भवति ॥

II. 66. 14. ऋतुकरण इति ॥ सूत्रं श्राद्धीके^५चो इ स्नाह बौधा-
यनो ऽतिराचमय्यच ऋतुमुपेयात्समानपक्षे चैनं संतिष्ठा-
पयिषेदिति ^६ ॥ १३ ॥

II. 66. 16. पक्षेऽज्ञानतिपाद्यान्मृच्छतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^७ सर्व
एवेते^८ सोपथामा^९ यहीतया^{१०} भवन्तीति श्राद्धीकेः ^१ ॥

II. 67. 10. सुरापराणां यद्वय इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} सजुष्टा-
न्यरिस्तव्य^{१२} सादयेदिति श्राद्धीकेः ^१ ॥

१ Thus G and the Viv. (one copy), गोधूमं Bu; गोधूमं the other MSS.

२ Thus Be C' U (sec. m.); संविपमिषेदिति B G; संविपमिषेदिति Bu.

३ Thus G C'; इवेने U, इवेने B Be; Bu defective.

४ सोपथामाक्षी • U.

५ Thus Be C'; सजुष्टा • Bu U, सजुष्टा • B G.

7. 12. द्विजेषि^१ वा त्रिजेषि^१ वोदीच आयातयतीति ॥ पूर्वः
कश्यो बौधायनश्चोत्तरः शास्त्रीकेः ॥
68. 1. वज्रगना आदाय यूपमभिप्रेषादिति बौधायनः " पश्च
रगना आदाय यूपमभिप्रेषादिति शास्त्रीकिं^१ तस्यो रगना
आदाय यूपमभिप्रेषादित्यौपमन्यव " एकामेव रगनामा-
दाय यूपमभिप्रेषादित्यौपमन्यवौपुषो " ऽश्वीषोमौघरगनाया-
मेव नियुञ्ज्यादित्याश्वीगविः ^१ ॥
68. 2. वाजपेथिकानां पशूनामुपाकरण इति ॥ ऐकादग्निना-
नुपाकृत्य^१ वाजपेथिकानुपाकुर्वादिति बौधायनो " वाजपेथि-
१० कानेव नैवैकादग्निनानिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
प्राजापत्यानामुपाकरण इति ॥ एकैकग्र उपाकुर्वादिति
बौधायनः " सर्वान्सहेति शास्त्रीकिः ^१ ॥
70. 3. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुञ्ज्यादिति बौधा-
यन " आदितस्यान्तसेति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- १५ इदथशूनानामुदासन इति ॥ एकैकग्र उदासवेदिति
बौधायनः " सर्वान्सहेति शास्त्रीकिः ^१ ॥
72. 15 ;
15. रथानामभियोजन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीके^१ चो ह स्याद
बौधायनो च एवैव समवसेपणो मन्त्रसं प्रथममभियोजनानां
कुर्वादेव तूष्णीमस्यासमवधिपेदिति ^१ ॥
- . 76. 5. १० काष्ठानमन इति ॥ च ह स्याद बौधायनः प्रदक्षिण-

१ द्विजे० and त्रिजे० G (sec. m.).

१ रथा० the Viv.

माहृत्येतां^१ काष्ठां गच्छेयुरयासुतो ऽपसकैरावर्तेरभित्य^२ चो, ह
 स्माह ग्राक्षीकिरपसकैराहृत्येतां^३ काष्ठां गच्छेयुरयासुतः
 प्रदक्षिणमावर्तेरभिति^४ ॥ १४ ॥

II. 79. 14. अथ यजम्युनं तार्थं परिधापयतीति ॥ सूत्रं बोधायन-
 श्रौते एवैते यजमानं परिधापयेदिति ग्राक्षीकिः^५ ॥

II. 80. 2. अित्या आयातनं इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायनश्रौतः
 ग्राक्षीकेः ॥

II. 80. 5. तां दशभिः कस्यै रोहतीति^६ ॥ सूत्रं बोधायनश्रौतेरेव
 मस्यै प्रत्यवरोहेदिति ग्राक्षीकिः^७ ॥

II. 81. 2. अथासौ प्रत्यवरोहणतं आसन्दीं निदधातीति^८ ॥ सूत्रं १०
 बोधायनस्य^९ ब्रह्माजिनं चैवास्याच^{१०} प्रत्यवरोहेच्छतमानं च
 हिरण्यमिति ग्राक्षीकिः^{११} ॥

^१ Thus both times C' only; इत्येनः both times G and B the second time; इत्येन B the first time; all the MSS. (exc. C') •त्व•, not त्वे• ।

^२ Thus B G, आसन्तव the Viv, आसन्त Bu, आधान Be C'.

^३ Thus G U C' (sec. m.) and the Viv.; •स्योरोच• Bu, •स्यैरोच• B Be.

^४ Thus only the Viv., प्रत्यवरोहण the MSS.

^५ Thus the Viv., विभिन्नोतीति Be, विन्नोतीति C', प्रत्यवरोहणीति B Bu G U.

^६ Thus B U G; चैवास्याच Bu; च only Be C; अथा seems superfluous.

^७ Before यजमानं B Bu U G ins. इति ।

- . 81. 5. अथेनमेतथावस्था संदं आवहन्त्या वा प्रजतीति' ॥ पूर्वः
कस्यो बौधायनस्योत्तरः प्राचीनेः ॥
- . 81. 8. अतिग्राह्याणां भवण इति ॥ पूर्वः कस्यः प्राचीनेदत्तरो
बौधायनस्य ॥
- . 83. 10. ५. प्राजापत्यानां भवण इति ॥ पूर्वः कस्यः प्राचीनेदत्तरो
बौधायनस्य ॥
- . 84. 2. गुददतीवेति ॥ देवे अथ गुददतीये उपपद्योपपजे-
दिति बौधायनो "ऽपच्छेदमिति प्राचीकिः " समक्षान्वेवेता-
न्यनुप्रहृत्य सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः ' ॥ १५ ॥ सप्तमः ॥
- . 85. 1. १०. अथातो राजसूयं व्याख्यास्यामः ॥
चिचीत राजसूये ऽग्निमिति बौधायनो " न चिचीतेति
प्राचीकिः ' ॥
- . 85. 9. पुनरधुय पिष्टानि कृत्वाहारयेदिति बौधायनो " पा-
धुयान्वेवेतानि' कुरिति प्राचीकिः ' ॥
- . 85. 10. १४. नैर्क्षतस्य मन्त्रमन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्यादिति बौधायन-
स्य " ऋषीक इति प्राचीकिः ' ॥
- . 85. 12. एकोऽस्य कस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनादुरेदिति
बौधायनो " पांमाग्नेरिति प्राचीकिः ' ॥
- . 86. 1. नैर्क्षतस्य होम इति ॥ सूयं बौधायनस्य " विश्वश्रुतिका-
१० काद्याभासेनं परिमृष्ट्य जुहुयादिति प्राचीकिः ' ॥

१ प्रजतीति G B, इजितीति Bu; U Be C' corrupt.

१ Titus G; •कृत्वाये• U, •पुनये• B, •अन्वाये• Be C'.

- II. 86. 3. दक्षिणानां दान इति ॥ अहरर्द्धादिति बौधायन " आदितस्त्रान्तश्चेति ग्राक्षीकिः ' ॥
- II. 86. 3. उदपाचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो " यथोपपादमिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- II. 86. 5. आह नमो य इदं चकारेति ॥ सूचं बौधायनश्रौत- मय्यच आहकारं परिषयेदिति ग्राक्षीकिः ' ॥
- II. 87. 1. संतनीनामनुप्रयोग इति ॥ स इ आह बौधायनो यदह- रिष्वा वा पशुना वा यजेतापि तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेत्य'चो इ आह ग्राक्षीकिरहरहरांश्रावणार्थं खल्वेते दृष्टे भवतो ' यदहरिष्वा वा पशुना वा यजेत न तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेति ' ॥
- ib. चातुर्मास्यानामनुप्रयोग इति ॥ स इ आह बौधायनो यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीतापि तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेत्य'चो इ आह ग्राक्षीकिरहरहरांश्रावणार्थं खल्वेते दृष्टे भवतो ' यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीत न तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेति ' ॥ १५
- I. 88. 17. आख्यातं पक्षेऽशौच्यस्य करणम् ' ॥ १६ ॥
- II. 89. 3. अथोपवेष्टेणाङ्गारान्धमूहतीति ॥ सूचः ग्राक्षीकेर'चो इ आह बौधायनश्रौतमीमङ्गारान्धमूह्यापैनाम्बुवाङ्मतिभिरभिजु- ज्ज्यादग्ने रक्षोन्ने आहेति पक्षभिर'च प्रष्टिवाहिनः रथं दद्यादिति ' ॥

१ Here and infra some of the MSS. read संतनीः (संतनी).

१ कुवाङ्मती • Be ' U ' C', कुवाङ्मती • Bu.

89. 11. अपामार्गसङ्गनाः होम इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^१चो ह
 साह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेणापामार्गसङ्गना-
 नूष्णीः सुवमनुप्रहरेत्^२नूष्णीमुपोनिष्ठेदिति^३ ॥

89. 15. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४
 होमः होममनुवर्ततेरिति शास्त्रीकि^५ देविकाहविभिर्भवे-
 दित्याञ्जीगविः^६ ॥

91. 3. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवसेदिति बौधा-
 यनो^७ ऽरण्योः समारोहेति शास्त्रीकिः^८ ॥

पयसः समासेचन इति ॥ इतौ वा विनाडे^९ वा समा-
 सिद्धेदिति बौधायनो^{१०} नवाद्यां कुम्भ्यामिति शास्त्रीकिः^{११} ॥

92. 14. स्तयंस्ततेष्विति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^{१२}चो ह साह बौधा-
 यनो गोव्यासप्रवृत्तिनां^{१३} कुशानां बर्हिः संगच्छेत्स्त्वंपति-
 तानां काष्ठानामिभं^{१४} यदेव वेद्ये रूपः सा वेदिर्द्विति^{१५} वा
 विनाडे^{१६} वा रथ आधाय परिवहेत्तत्र नवनीतसुंखीदे-
 १७ तदाव्यः सादिति^{१८} ॥

II. 93. 2. मैत्रावरुणस्यैव निर्वपण इति ॥ समानचतुर्मुष्टौ खाता-

१ • सुपोनिष्ठेदिति G U C'. • सुपनिष्ठेदिति B Bu Be; probably II. 89.

12 सुपोनिष्ठेदिति is the correct reading.

१ विनाडी G U C'. विनाडे the other MSS. and the Viv.

१ Thus Be C' and comp. the Viv.: त्र्यां निचतमननैव प्रातिमानां
 कुशानां; गोव्यासप्रवृत्तिः G B Bu, वेद्यासप्रवृत्तिः U

१ विनाडे or विनाडे MSS.

मिति बौधायनो " नानाचतुर्बुद्धौ ज्ञातामिति श्रालोकिः ।

॥ १७ ॥ अष्टमः ॥

II. 94. 2. रोहिते चर्मणौति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतरोहितः
स्यादिति श्रालोकिः । ॥

शोमकथणेषूपैते^१ नित्याः ग्रते क्षुरिति बौधायन " एत
एव ग्रततमाः क्षुरिति श्रालोकिः । ॥

II. 94. 8. वसतोवरीणां यष्टण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वार-
क्षतीरयस्य वसतोवरीर्गृहीयादिति श्रालोकिः । ॥

II. 94. 18. आग्नेयस्यैकग्र उपासन्म्यो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्यैकग्र एव सवनीयः स्यादिति श्रालोकिः । ॥ १०

पाचाणां करण इति ॥ यथानिर्भेदं पाचाणि कारयेदिति
बौधायनः " प्राकृतान्वेवैतानि क्षुरिति श्रालोकिः । ॥

II. 98. 1. वारक्षतीनामभिहोम इति ॥ सूत्रं श्रालोकेर^१चो ह
आह बौधायनो याभ्यामेतदृग्भ्यां वारक्षतीरभिजुहुयात्ताभ्यां
यष्टेयष्टे जुहुयादथ दृष्णौः वारक्षतीरभिजुहुयादिति । ॥ १५

II. 98. 7. अभिवेचनीयानां यष्टाणां यष्टण इति ॥ सूत्रमाचार्ययो-
र^१चो ह आशौपमन्यवः पुरस्तात्पदयोऽभिवेचनीयान्गृह्य-
गृह्यौयादिति । ॥

II. 99. 16;
102. 9. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनश्रोतरः
श्रालोकेः ॥ १०

१ Thus B G U (pr. m.), •पूरुषिदे Be C' U (sec. m.), •कथेन Bu

100. 9 . मादृतस्यैकविंशतिकपासस्य कपासोपधान इति ॥ ऐष्टि-
कैरुपधाय गणैरुपदध्यादिति बौधायनो " गणैरेवेति
श्रौतौकिः ' ॥
100. 9 . अमिवाये मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधा-
यनस्य " ण्यीकेति श्रौतौकिः ' ॥ १८ ॥
101. 2 . क्षौबस्य स्नान इति ॥ अन्नर्वेदि तिष्ठेदिति बौधायनो "
वर्हिर्वेदौति श्रौतौकिः ' ॥
106. 7 . मणूनां करण इति ॥ औदुम्बर औदुम्बरेण क्षौबेन
प्रच्छन्नः स्यादिति बौधायन " और्दुम्बर एवेति श्रौतौकिः ' ॥
107. 4. १ . तस्मिन्सह संयहीषा रथवाहने रथमादधातीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्याधादणामेवैकः ' संयहीषा स्यादिति श्रौतौकिः ' ॥
108. 14 . स्फ्यस्य प्रदान इति ॥ सूत्रं श्रौतौकेर " षो ह स्याह
बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेण संप्रत्यक्षेनू ण्यीमितरे
संप्रत्यक्षेरिति ' ॥
109. 1. १४ . अवाणां करण इति ॥ सौवर्णाः क्षुरिति बौधायनो "
राजता इति श्रौतौकि " नागदन्ता " इत्यौपमन्यवो " वैभीतका
इत्यौपमन्यवीपुषः ' ॥
- ib. . अवास्यै पञ्चावाणपच्छिद्य प्रयच्छतीति ॥ सूत्रं श्रौतौ-

१ Thus G : •अधातुधाने U', •आधातुधाने U', •अधातुधाने B Be ;

in Bu this dvandva is missing.

१ •अक्षौरेवेति G U C'.

१ Thus G B Bu U' : •इत्या Be U'.

केर^१चो च स्मार्त्त बौधायनो वेनास्मानुपपन्नः स्नानं तच्चायि-
स्रजेहिमो ऽभवत् राजाभूदिति ^१ ॥

- II. 111. 8. अथ विधुवति दर्भस्तम्बे जुहोतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य ^२ यथैव दर्भस्तम्बः स्नानद्वन्द्वेदिति^१ शास्त्रीकिः ^१
॥ १६ ॥ नवमः ॥

- II. 111. 14. अग्नीनां^१ चरण इति ॥ अत्रस्नानद्वन्द्वेदिति बौधायनो ^१
ऽरण्योः समारोहेति शास्त्रीकिः ^१ ॥

ib. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ पूर्वापूर्वा वेदि-
र्भवतीति शास्त्रीकिः ^१ ॥

- II. 112. 10. अथेनं तोषादानौय पवथिला पुष्टरिस्त्रिजिनसुदानौ- ^{१०}
येति ॥ स च स्मार्त्त बौधायन उभयानि पुष्टरिकाणि
करयेत्सौवर्णानि च नादेयानि चेति ^२ नादेयान्येवेति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

- II. 112. 13. निदधत्यस्मा एतद्विद्विष्टं ब्रतभाजनमिति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^२ नाच इविद्विष्टं ब्रतभाजनं निदध्यादिति ^{११}
शास्त्रीकिः ^१ ॥

- II. 112. 17. सोमकथणेषूपैते^१ नित्याः स्युरिति बौधायन ^२ एत एव
स्युरिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

^१ नच instead of तत् Be C'.

^२ Thus B G I' (pr. m.); •स्युरे Bu; •स्युरिदे Be C' I' (seq. m.).

चोपसदाः^१ हविषां मन्त्रान्मन्त्र इति ॥ मन्त्रवर्णि^२
द्युरिति बौधायनस्य^३ श्रौतकानोति^४ ग्राह्यैः^५ । ॥

3. 14. आग्नेयस्य प्राजापत्यस्यपर उपालम्भो भवतीति ॥ सूचं^६
बौधायनस्य^७ प्राजापत्य एव सवनीयः स्यादिति ग्राह्यैः^८ । ॥

4. 11. ^९ भार्गवो होता भवतीति ॥ आदित एव भार्गवः होतां
दृणोतेति बौधायनो^{१०} दशपेय एव भार्गवो होता स्यादिति
ग्राह्यैः^{११} । ॥

ग्रतं ब्राह्मणाः पिबन्तीति^{१२} ॥ यजमान^{१३} एकग्रततमः
स्यादिति बौधायनो^{१४} यजमान एव ग्रततमः स्यादिति
१० ग्राह्यैः^{१५} । ॥

114. 7. दक्षिणानां दान इति ॥ एता एव ब्राह्मणाभिविहिता^{१६}
दक्षिणा दद्यादिति बौधायन^{१७} एतन्मुखः स हस्तमिति
ग्राह्यैः^{१८} । ॥ २० ॥

1. 115. 1. तेषामुत्पत्त्यनेच्छति ॥ गच्छेथुरावभृथादिति बौधायनो^{१९}

१५ ऽपुषोमान्ता इति ग्राह्यैः^{२०} भुवान्ता इत्यौपमन्यवः^{२१} । ॥

1. 115. 8. हविषो हविष इहा बार्हस्पत्यमभिचारयतीति ॥ बार्ह-

१ Thus G B and the Viv. ; उपसदाः U, चोपसदानां C'. चोपसदा Bu ;
Be defective.

२ = वन MSS.

३ Thus G and U (pr. m.) ; दूष्का इति B G (see. m.). दूष्कोक्ति
C'. दूष्कोक्तिमिति Bu.

४ cp. T Br. I. 8. 2. 2.

५ Before यजमान G B ins. वो, U वे ।

६ = भिषिता Be C'.

सत्यस्यापौष्टा^१ वार्हस्यत्यमभिचारयेदिति बौधायन " इत-
रेषामेव हविषां न वार्हस्यत्यस्येति श्रालीकिः^१ ॥

II. 115. 13. उच्चैरादित्याया आश्रावयत्युपाश्रु^१ माहत्या इति ॥
आदित्याश्रावणप्रभृत्युपाश्रुयेतरदुच्चैरिति^१ बौधायन " आ
माहत्याश्रावणप्रभृत्युपाश्रुयेतरदुच्चैरिति श्रालीकिः " सर्व्वो- ५
च्चैरादित्या सर्व्वोपाश्रु माहतीत्यौपमन्यः^१ ॥

II. 115. 15. सात्यदूतेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्ये^१म^१ ते^१ ऽसौ^१ प्राहृषो-
दित्येव ब्रूयादिति श्रालीकिः^१ ॥

II. 117. 14. हिराच इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यजनौचे^१ ऽह्न्युर्व-
मर्हभवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति श्रालीकिः^१ ॥ १०

II. 118. 5. देविकाहविषां करण इति ॥ क्षुर्यादिति बौधा-
यनो^१ न क्षुर्यादिति श्रालीकिर्न क्षुर्यादिति श्रालीकिः^१ १

॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति द्वाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus G and the Viv. : •साचीना B, साचिना U. C' Be corrupt.
Bu defective.

१ Thus G, all the other MSS. more or less corrupt

१ Here and infra all the MSS. इतर instead of इतरद् ।

१ Emended ; •समवेचो Be C' U (sec. m.), •समवेचो Bu, •समवेचो
G, •समवेचो B ; cp. XXIII. 2 and T Br. I. 8. 3. 4 : दूतान्मविद्योति ।

१ Thus all.

१ In the MSS. no repetition of the final words.

9. 1. अथात इष्टिकस्य व्याख्यास्यामः ॥

य इ स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्रुवार्धज्ञा-
वाक्यभागानुसृष्टदेवता इत्युचो इ स्माह शास्त्रीकिः सप्तदश-
सामिधेनीकाः स्रुष्टधन्वन्तावाक्यभागानुपाश्रुष्टदेवता इति । ॥

याजमानस्य करण इति ॥ स्रुष्टिद्विमिष्टिपथे^१ याजमानं
कुर्यादिति बौधायनः^१ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
शास्त्रीकिः^१ ॥

21. 3. अग्नये पथिष्ठते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्यो दर्शपूर्ण-
मासयाजो सञ्जमावास्या वा पौर्णमासी वातिपादयेदिति ॥

१० य इ स्माह बौधायनः पाथिष्ठतं निरुप्य वैश्वानरं द्वादशकपा-
समनुनिर्वपेद्यतिपक्षां प्रतिथजेदित्युचो इ स्माह शास्त्रीकिः
पाथिष्ठतं निरुप्य वैश्वानरं द्वादशकपासः समानतन्ममनुनिर्व-
पेज्वातिपक्षां प्रतिथजेदित्यन्यतरेणैव सञ्जातिपक्षां प्रति-
थजेदित्यौपमन्यवो^१ ॥ ५चो इ स्माहश्चौगविर्वि वा एतस्य

१५ यज्ञमिच्छते यस्य तन्मे प्रतते ऽन्यत्तन्मे^१ प्रतायते^१ य एवैषो^१
ऽच्युत^१ आग्नेयो ऽष्टाकपाससमेव पौर्णमास्यां वामावास्यायां
वा पाथिष्ठतं कुर्याज्वातिपक्षां प्रतिथजेदिति^१ ॥

21. 7. अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्य आहि-

१ स्रुष्टिमिष्टिपथे G, स्रुष्टिमिष्टिपथे B, स्रुष्टिमिष्टिपथे U, स्रुष्टिमिष्टिपथे Bu,

स्रुष्टिमिष्टिपथे Be C'.

१ मन्तव्यं MSS.

१ Thus C'. इवैषोऽन्यत्त U, इवैषोऽन्यत्त B G Be, इवैषोऽन्यत्त Bu.

ताग्निः सक्तप्रत्यमिव चरेदिति ॥ आधानप्रभृत्येवैतदुक्तं भव-
तीति बौधायनो "ऽवाहितेषु चैवोपसमाहितेषु चाग्निश्चिति
ग्राक्षीकिः" ॥

II. 121. 9. अग्नये रक्षोन्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य रक्षाऽग्नि-
मचेरमिति ॥ ऊत्ताग्निश्चोचमिष्टिः सऽस्त्रापयेदिति बौधा-
यनः "सऽस्त्रितायामिष्ट्यामग्निहोषं जुहुयादिति ग्राक्षीकिः" ॥

II. 121. 17. अग्नये इद्वते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचर-
मिति ॥ स इ स्माह बौधायनो लोहितोष्णीषा लोहित-
वाससस्रुर्त्विजः प्रचरेयुरिति "याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं
भवतीति ग्राक्षीकिः" ॥

II. 121. 18. अग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य गावो
वा पुद्गा वा प्रमौघेरन्यो वा विभौयादिति ॥ स इ स्माह
बौधायनः प्रोक्षणीषु च गन्धानावपेयुर्गन्धवन्तस्रुर्त्विजः प्रच-
रेयुरिति "याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति
ग्राक्षीकिः" ॥

II. 122. 7. अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य कामो नोप-
नमेदिति ॥ स इ स्माह बौधायनो या तच्चाजाता ह्यान्तां चेज्जि-
र्वपतः कामो न समृध्येतायैव^१ कुर्यादित्येवैव^२ सार्वकामिको
ह्यादिति ग्राक्षीकिः "कामेकाम एषा^३ ह्यादित्यौपमन्यवः" ॥

II. 124. 1. अग्नये ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यग्नि-

१ • चेव G U Be: चेव B C: चेव Bu.

२ इषा G, इषा U, all the other MSS. इष ।

बद्धतो ऽहुते ऽग्निहोत्रं वदयेदिति ॥ सूत्रं ग्राह्ये^१र^२चो व
 स्माह बौधायनो मन्वनमधिमन्वनसुपचमिन्वनमित्येतास्मान्ना-
 क्षिणदेदिति ^३ ॥

124. 17 वैश्वानरं दादशकपासं निर्वपेत्पुत्रे जात, इति ॥ च च
 स्माह बौधायन उत्पितायां निर्दशायां वैश्वानरं दादश-
 कपासं निर्वपेत्स^४स्त्रावस्य च कुमारं प्रलेहयेदिति ^५ " जात-
 मेव विदित्वेति ग्राह्येकिं च स^६स्त्रावस्य कुमारं प्रलेहये-
 दित्य^७नन्तरे पर्वण्यौपमन्यवः^८ ^९ ॥ १ ॥

125. 2 विपर्यस्यविधेति ॥ मासतः^{१०} प्रथमं मन्त्रकर्म^{११} कथेतेति
 १. बौधायनो ^{१२} ऽवदानन इति ग्राह्येकिः ^{१३} " प्रदानत इत्यौप-
 मन्यवस्य^{१४}तुष्पाश्वादित्यौपमन्यवौपुषः ^{१५} ॥

125. 9. वैश्वानरं दादशकपासं निर्वपेदावतनं गतेति ॥ अथैव
 यतिव्यमाणः स्नानदायतनं ^{१६} तद्गत्वा वैश्वानरं दादशकपासं
 निर्वपेदिति बौधायनः ^{१७} " स्नानेवेवाग्निमिति ग्राह्येकिः ^{१८} ॥

1. 126. 3. १५ यथा रज्ज्वोक्तमां गामावेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१९}मां
 ते ऽग्नौ पादेषौदित्येव^{२०} ब्रूयादिति ग्राह्येकिः ^{२१} ॥

१ The words after प्रलेहयेदिति only in C' and U (see m.); Be has of them only बौधायनस्यो, the other MSS. omit the opinion of Aupamanyava.

२ मासतः Bu.

३ तच्च Be C' (pr m.)

४ Thus C' U (see m.). तद्यौषी the other MSS : cp. XXII. 21 and XII. 10 : 126. 5.

- II. 127. 10. वक्ष्यजानपीप्ते संनक्षेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ वक्ष्य-
जानामप्यत्र वर्धिः संनक्षं भवतीति शास्त्रीकिः १ ॥
- II. 128. 7. आग्नावैष्णवेकादशकपासं निर्वपेदभिचरन्मिति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ॥ प्रत्यभिचरन्मनेव विदित्वेति शास्त्रीकिः १ ॥
- ib. शारस्वतमाष्यमिति ॥ मन्त्रनिर्द्दिष्टमेतद्भूतः १ आदिति,
बौधायनस्य १ ष्यीकमिति शास्त्रीकिः १ कश्चेकास एवैगहुवा-
व्याहुषीयादित्यौपमन्यवः १ ॥
- II. 128. 17. अध्वरकपायामिति ॥ स इ स्माह बौधायन इहान्तं
प्रथमं तन्मं कुर्यादेवं द्वितीयं तृतीयेन सहावशेषं वर्तयेदि-
त्यथो इ स्माह शास्त्रीकिरा प्रणीनामथमस्य १ तन्मस्य परि-
ग्राहयेदेवं द्वितीयमेवं १ तृतीयं १ तृतीयेन सहावशेषं वर्तये-
दिति ॥ सपूर्णपात्रविष्णुकमा १ इत्यौपमन्यवः १ ॥
- II. 129. 7. यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतः सोमारौद्रं चहं

१ तंभविचरन् B G; तंभविचरन् U. तंभविचरन् Bu; तंभविचरन् Be,
तंभविचरन् C'.

१ भुवाव्यावृष्टः G U (sec. m.); भुवाव्याव्यावृष्टः B U (pr. m.); भुवा-
व्यावृष्टः Be C'; ब्रवाष्टः Bu.

१ Thus Be C' U; प्रणीनाम B G (pr. m.), प्रणीनाम प्र G (sec. m.);
Bu defective.

१ Thus G B; कुर्यादेवं U Be C'; Bu defective

१ एवं तृतीयं om, B G.

१ • ब्रवादित्यौ C' U (sec. m.).

तिष्ठापुर्वमाद्ये निर्वपेदिति ॥ उपवस्योद्ये ऽहनिर्वपेदिति
बौधायनो ॥ यजनोद्ये ऽह्निति ग्रासौकिः ॥

३. १३. आच्यं प्रोक्ष्यमाण्येन मार्जयन् इति ॥ उदकुम्भं चाच्य-
स्त्वं प्रत्यक्षेदिति बौधायनः । प्रोक्ष्यं चैव सार्जनं चाच्येन
कुर्वाद्येतदङ्गः कुर्यादिति ग्रासौकिः ॥ धैक् चङ्गः कार्यः
स्यात्सर्वं तदाच्येन कुर्यादित्यौपमन्यवः ॥

१६. यदि विभीषादुस्त्रमां भविष्यामोति होमापौष्यं च
निर्वपेदिति ॥ विज्ञातेषु रूपेषु निर्वपेदिति बौधायनः ॥
पुरस्तादेव शङ्कमान इति ग्रासौकिः ॥

३०. ७. १. अर्धंस्त्रिति ॥ सः श्रितायामिष्टामधार्णभादध्यादिति बौधा-
यनो ॥ ऽत्रैव परिश्रयोरक्ति ग्रासौकिः ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

३०. १५. विपर्यस्तविबोति ॥ ० मरुतः प्रथमं मन्त्रकर्म सभेतेति
बौधायनो ॥ ऽवदानत इति ग्रासौकिः ॥ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवस्तुव्याख्यादित्यौपमन्यवौपुषः ॥

३०. १७. १५. मरुतौभाः होता यजतौति ॥ स ह स्नाह बौधायन
आदित एव होता मरुत आवाहयेदनुवाचनतो ऽध्वर्युरिति ॥
याव्यापुरोऽनुवाक्याभासेवेतदुक्तं भवतीति ग्रासौकिः ॥

३१. १९. आदित्येभ्यो सुवदङ्गस्यं निर्वपेदितिकाम इति ॥ सूचः
ग्रासौकेर'नो ह स्नाह बौधायनः सर्वाः सपदाः सर्वाः सवा-
१० विषाः सर्वाः समयूषेष्वा इति ॥

१३२. २. पदपाः सूनाः हरण इति ॥ सूचः ग्रासौकेर'नो ह

स्माद् बौधायनः समसमेवास्त्र^१ मन्त्रेण पदपाङ्क्त्यन्तः-
वर्ग्यं चावपेद^२ च दृष्टीसुरस्यनुमिनयेदिति^३ ॥

II. 133. 16 अतः सुवर्णानि कृष्णानि भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्यैषग्रतान्येवैतानि^४ सूरिति शास्त्रीकिः परिहारचे-
ष्टेयमिति^५ ॥

II. 134. 3 चत्वारिचत्वारि कृष्णान्यवयति चतुरवन्तस्याष्टा इति ॥
... स ह स्माद् बौधायनो यान्यवन्तानि स्युर्जुष्टादेव तान्य^६
यानि भस्वाद्यानि सुसङ्गवद्वैतान्येव^७ तानि सूर्येतराणि
समावृत्तो विभजेरभियं^८ चो ह स्माद् शास्त्रीकिर्यान्ववन्तानि
स्युर्जुष्टादेव तान्य^९ यानि भस्वाद्यानि सुसङ्गवद्वैतान्येव^{१०} ॥
तानि सूर्येतराणि प्राग्निचरणं श्रोत्रं ब्रह्मणं परिहारचे-
दिति^{११} ॥

II. 137. 21 यः पापयन्तश्चैतः स्यात्तस्मा एतमादित्यं चहममा-
वास्यायां निर्वपेदिति ॥ उपवस्योचे ऽहनिर्वपेदिति^{१२} बौधा-
यनो^{१३} यजनोचे ऽहनि^{१४} शास्त्रीकिः^{१५} ॥

१ *Be C' U' (sec. m.), *वे Bu U' (pr. m.), *वि G B.

२ Thus (and cp. vol II, 104. 2) G, *वने the other MSS

३ बौधायनस्यैषग्रता G U, *वज्र बौधाय B, *भावयन्तान्यवन्तान्य Be, *भावयन्तान्यवन्तैतानि U', but cp. the Viv. उपवस्येन तानि भवन्तीति ।
अतवमोचे कृष्णानि वाधिकाणि इति ।

४ Thus the Viv. (ब्रह्मणं to be understood), प्रतिहार the MSS.

५ Thus G : स्युर्जुष्टा the other MSS.

६ Instead of एन (thus B G Bu) the other MSS. चिति ।

0. 9. वायव्ये परिधिर्धितिः ॥ ऐष्टिकैः परिधाष पीरोवा-
ग्रिकैः परिद्धादिति बौधायनः ॥ ऐष्टिकैरेवेति प्राचीकिः ॥
11. आऊतौनाः होम इति ॥ सूचः प्राचीकेर'चो ह स्माह
बौधायनः श्रीदुम्बरेः पापैरेता आऊतौर्जुङ्गवाहुता चेतानि
पाचास्यपैवानुप्रहरेदिति ॥
1. 1. आण्यसावेक्षण इति ॥ सूचं बौधायनस्य ॥ यज्वलैस्तजव-
नौतमभवदित्येतेरेवाण्यमवेक्षितसुत्पुन्यादिति ॥ प्राचीकिः ॥
॥ ३ ॥
12. यावतो ऽस्याप्रतिगृहीयान्तावता वाहकाः सनुष्कपासा-
न्निर्वपेदेकातिरिक्त्वानिति ॥ न ह स्माह बौधायनो वैश्वानरे-
जेकं प्रतिगृहीयादेवं हो ॥ गजं तु प्रतिगृह्य कुर्वीत ॥
वज्रपुं वाहकानेकातिरिक्त्वानित्य'चो ह स्माह प्राचीकि-
र्वैश्वानरेजेकं प्रतिगृहीयात् तु हो ॥ गजं तु प्रतिगृह्य
कुर्वीत न ॥ तु इत्योर्बज्रपु वा वाहकानेकातिरिक्त्वानिति ॥

१ पुनराह again all

२ About the correct reading and the meaning of this dvaidhā I am uncertain; •देवं B U Bu, •देवैकं Be G, •देकं C'.

३ एवं C' U, इव the other MSS.

४ हो गजे Be B G, होगुं C', हावजे B, होगुं U (see m.)

५ MSS. exc. Be C' ins. तु, U (see m.) नतु ।

६ वा ins. Bu.

७ U again होगुं; एवं the other MSS., गुं C'.

८ न given by Be C' U (see m.), not by B Bu G U (pr m.).

- II. 143. 2. आभिषाये मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती आदिति बौधा-
यनस्य^१ श्रौतेति श्रास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 143. 15. पुनः समूहति समूहावसतीति ॥ सूचं बौधायन^२ श्रौतेरेव
मन्त्रैः प्रतिबमूहावसेदिति श्रास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 144. 7. अथस्त्रिंशत्कृपासं पुरोडाशं निर्वपतीति ॥ सूचं बौधा-
यनस्य^३ संदिग्धपुरोडाश एवैव आदिति श्रास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 146. 3.
(147. 17). वर्षाङ्गसामस्याभिषोम इति ॥ सूचं बौधायनस्य^३ यत्रैव
वर्षाङ्गसामः स्यात्तद्गच्छेदिति श्रास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 148. 4. कृष्णाग्निमखावध्वन^४ इति ॥ अन्नर्वेदि तिष्ठकृष्णाग्नि-
मवध्वनुयादिति बौधायनो^५ बह्विर्वेदोति श्रास्त्रीकिः^१ ॥ १०
- II. 148. 6. अक्षःखकारौर्ध्वं करण इति ॥ कुर्वादिति बौधायनो^५
न कुर्वादिति श्रास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 151. 1. सःसर्गं प्राथस्त्रिंशत्करण इति ॥ सूचमाचार्यघोर^६ चो व
आहौपमन्यवो यो नु खन्वाहवमौयो ऽत एवैव उद्धृतो
भवति^१ ग्रामयोनिरन्वाहार्यपवनक्षपतच^२ नास्ति प्राथस्त्रिंशत्^{१५}
प्रश्नस्यो हि वृथाग्निस्सर्ग इति^१ ॥
- इतौक्वा^३ इमा इष्टयो व्याख्याताः ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

१ Thus G. •आवध्वन U. •आवध्वन Bu Be C'. •आवध्व B. •आव-
ध्व the Viv.

२ संवर्गे B Bu G.

३ तत्रया Be C'.

४ इतौक्वा B C' Be.

5. चमिकामं जुहोतीति ॥ किञ्चित् तु ज्ञप्तेतदुक्तं भव-
तीति ॥ पञ्च प्रवाजा इति बौधायनो ॥ यन्मासु प्राजाणा
इति शास्त्रीकिः १ ॥
16. यदि पशोरवदानं नञ्सेदाव्यस्य प्रत्याख्यायमवचेदिति ॥
५ य च स्याद् बौधायनो यदि पशोरवदानं नञ्सेदयेकं यदि हे
आव्यस्य १ प्रत्याख्यायमिहा तत्कत्वा १ पुनर्यजेतेत्य ॥ १ च स्याद्
शास्त्रीकिर्चदि पशोरवदानं नञ्सेदयेकं यदि हे आव्यस्य १
प्रत्याख्यायमिहा तत्कत्वा १ कृतमेव मन्येताय यदि भूषो ऽयैवं
कुर्यादिति १ ॥
2. १० स५सव इति ॥ यत्र कच नाया १ वा १ नदी १ स्यादन्तरे-
णोदयव्यवती १ वास५सवस्येति बौधायनो ॥ यत्र कचन
ग्रन्था न स५स्यरेणस५सवस्येति शास्त्रीकि १ १ यत्र कचना-
रेणोदादस५सवस्येतिपमन्यवः १ ॥ प्रस्ययोरेव जनपदयोरस५-

१ Some of the MSS. आव्यस्येति ।

१ य ins. B.

१ After कत्वा (i B ins. न पुनर्यजेत (or •येति), but cp. infra XXIII. 8.

१ Thus G B (बाया नायां the Viv.) : नायाया नदीय Bu U (pr. m.) . नायायायनदी U (sec. m.) : नायायाय नदी C' : नायायाया नदी Be.

५ Thus G and B (the latter only •ति) ; •रेणोदयव्यवती Bu U ; •रेणोदयवती Be C' (pr. m.) . •रेणोदायवती C' (sec. m.) . The Viva-
rāga : उदयव्यवती (?) भावः स्यो वायः । उदयवायवती ।

१ Thus B G Bu U (pr. m.) ; स्यवोदयव्यवतीरेणोदाद U (sec. m.) ;
स्यवोदयव्यवतीरेणोदाद C' , •वोदयव्यवतीरेणोदाद Be ; but in the Vivara-
ga there is no mention made of water ; वरकारमवायवती मन्वेदिति ।

सवस्त्वपेक्ष्यौपमन्यवीपुचो " नाविद्विषाणयोः स॒स्रवो वि॒क्षत
इति हागलेयब्राह्मणं^१ भवतीत्याश्रौगविः^१ ॥

II. 157. 3 चभिभूतौनाः सोम इति ॥ आध्वरा ऊत्वा साक्षाद्य-
यिका^१ जुहुयादिति बौधायनः " साक्षाद्ययिका^१ एवेति
श्रास्त्रीकिः^१ ॥

II. 162. 18 दीर्घप्रवृत्तेष्विति ॥ सूत्रं श्रास्त्रीकेर^१चो ह स्माह बौधा-
यनो याभास्तेतदृग्भां^१ पूतभृदाधवनीययोर्जुहुयात्ताभां^१ यदे-
यदे जुहुयादय दूष्णीः स॒स्रावमवगयेदिति^१ ॥

II. 167. 6 नित्ये यदये वैष्ण्वौमृचमनुवर्तयतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य " यदयान्य एवैवानुवर्तयितव्या भवतीति श्रास्त्रीकिः^१ ॥ १.

II. 169. 5. न उच्यसुच्यं वेव प्रतिगीर्वाच्यशा इत्याह मवन॒मवनं
वेति ॥ पूर्वः ऋण्यो बौधायनस्योत्तरः श्रास्त्रीकेः^१ ॥

II. 171. 8
(172. 14). पृष्ठययद्याणां यदण इति ॥ सूत्रं श्रास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनो यच कषेतान्यहानि संगच्छेयुर्गृहीयादेव तच पृष्ठय-
यद्यानिति " संवत्सर एवैते दृष्टा भवन्ति^१ संवत्सर एवैना- १५
गृहीयादित्यौपमन्यवः^१ ॥

१ 'Thus B G Be C'. 'संवत्सरा' Bu. 'सौवासा' U (pr. m.). 'वचना' U (sec. m.). 'वैवित्रा' the Vivaraṇa.

१ साक्षा the MSS

१ Thus (and cp. infra p. 157, 8) G Bu U (pr. m.). 'आनेवच' Be U (sec. m.). 'आनेवच' B. 'वचनेवच' C'.

१ यमद्विषाणयोर्वेकः U (sec. m.). यमद्विषाणयोर्वेकः G B U (pr. m.)

१ यमद्विषाणयोर्वेकः all.

1. 16. वृद्धपक्षाणां भक्षणं इति ॥ य इ खाद्य बौधायनो
ऽनुसवनभक्षणे^१ चेवेनाभक्षयेन्नित्येन चेति^२ नित्येनेवेति
श्रालीकिः^३ ॥
73. 7. अष्टशूनां प्रवृष्टणं^४ इति ॥ एकैकग्रः प्रवृष्टेदिति^५
बौधायनः^६ सर्वांस्येति श्रालीकिः^७ ॥ ५ ॥
73. 12. आधवनं^८ इति ॥ व्यतिचारमाधुन्यादिति बौधायनो^९
यथाधविचमिति श्रालीकिः^{१०} मँस्येदित्यौपमन्यवः^{११} ॥
174. 9. अष्टशूर्धाम इति ॥ सूत्रं श्रालीकेर^{१२} चो इ खाद्य बौधा-
यनो याभासेतदृग्भासुपसृग्नेनाभासेन जुहुयादप्य दृग्भी-
१० मुपसृग्नेदिति^{१३} ॥
175. 1. वृत्रियक्षाणां यक्ष्य इति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनश्रोतरः
श्रालीकेः ॥
76. 13. तेन कश्मुपोषतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्थोपपेनैवाप्यच
कश्मुपोषेदिति श्रालीकिः^{१४} ॥
76. 16. १५ अथभो गोषु जीर्यतीति ॥ सूत्रं श्रालीकेर^{१५} चो इ खाद्य
बौधायनो यमप्यन्यं बहिसन्नात्यशुमाकभेत तथाप्येतानि
क्षुर्यादुपाकरणौषधोर्वपायां देवतास्त्रिति^{१६} ॥

^१ अनुसवनभक्षणे B G U (pr. m.); अनुसवनभक्षय Bu, अनुसवनभक्षयेनेवेना-
U (sec. m.) C'; Be corrupt.

^२ Thus (cp. XIV. 12: 173. 7) B Bu G and the Viv., अर्थवच Be,
अर्थवच U C'.

^३ प्रवृष्टे or प्रवृष्टे the MSS. exc. G.

^४ अथाधवन Bu.

- II. 178. 9. अष्टापथैर्गर्भस्य वशाहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " न
गर्भस्य वशाहोमं जुहुयादिति शास्त्रीकि^१र्न च गर्भस्य वशाहोमं
जुहुयात्तेषां न स्निष्टकृतमित्यौपमन्यवः^२ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
- II. 179. 9. अजवशाया, उपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वाय-
व्येवैनानुपाकुर्वादिति शास्त्रीकि^३र्नो ह स्माह व्यायान्का- ५
त्यायनो यथाप्युपाकरण उपाकरणं तदत एवमेवाप्युत्तरे
मन्त्रा नुच्येरक्षिति^४ ॥
- II. 180. 5. यदाक्षव्यायामभ्यो भवतीति ॥ स ह स्माह बौधायनो
यद्यक्षान्त्रिता^५ अक्षणां मेघाः स्युः स्रष्ट्वापथेवाय चेत्तस्याः
सुरथैवं कुर्वादित्य^६र्नो ह स्माह शास्त्रीकिर्यस्य ह नादित्य- १०
मन्तर्दधुः^७ स्रष्ट्वापथेदेवाय चेदेनमन्तर्दधुरथैव^८ कुर्वा-
दिति " नाक्षव्यायामस्रष्ट्वापन^९ विद्यत इति गौतमः^{१०} ॥
- II. 180. 17. जषेभ्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥
- II. 181.
15, 16. अभ्यातानेभ्विति ॥ पूर्वः कल्पः शास्त्रीकेरुत्तरो बौधायन-
स्या^{११}र्नो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यातानाञ्जयावाहभृत इति जुवा- १५
जतीरेवैता जुहुयाद्भक्ष्येयुस दर्शपूर्णमासावभ्यातानाञ्जयावाह-
भृत इति^{१२} ॥

१ ? यद्यक्षान्त्रिता Be C', यद्यक्षान्त्रिता B G U, यद्यक्षान्त्रिता Bu.

२ Thus U, यद्यक्षान्त्रिता B G Be C', यद्यक्षान्त्रिता Bu.

३ Thus Be C' U (sec. m.); यद्यक्ष om. B Bu G U (pr. m.),

४ वैश्वंजुर्वं C'.

५ यक्षणा G U.— यक्षान्त्रिता Bu, but the Viv. has यक्षणापथः ।

2. 2. अग्न्यापरिधिस्थिति^१ ॥ अन्येव अग्न्यापरिधीमुवादि^२
बौधायनः " प्राकृता एवैताः^३ स्युरिति आसीकिः^४ ॥
2. 7. विःखाद्याकारः रात्र्यतो जुहोतीति ॥ विषाहं जुहुया-
दिति बौधायन^५ " हे हे सुवाजती इति आसीकिः^६ ॥
182. ॥ अधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति रथनाद्यां^७ जुहोतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^८ तदग्नौन्येवैतानि^९ स्युरिति आसीकिः^{१०} ॥
3. 15. नैयपोध नौदम्बर आश्रित्यः श्राच इतीप्सो भवतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^{११} पृथगेवैतानीधान्यभ्यस्य पृथगभाद्यादित्यिति
आसीकिः^{१२} ॥
४. 2. १०. यदावः क्रूरं तेन वषट्करोतीति ॥ सूत्रः आसीकेर^{१३} चो
ह स्याद् बौधायन उदशित्वारनिममर्कपर्जनं^{१४} वष^{१५} जुहु-
याज्जहीति वा कञिति क वषट्कर्थादिति^{१६} ॥

१ Thus Bu C' and the Viv.: अग्न्याः प० the other MSS.

२ Conjecturally (Viv.: अग्नौदचस्य अग्न्याकाराः); अग्न्यायै अग्न्यापरि-
B G U, अग्न्यायै अग्न्यापरि० Bu: अग्न्यायै परि० Be C'

३ एवैता all.

४ वाज्या Bu U C'.

५ Thus C' U (sec. m.); नदधित्यं Be: नदधित्यं B Bu G U
(pr. m.). The Viv.: एव (r. एत) दधौन्ये (r. द्यं) व। एतेन्येव चोवाः।
वाज्याप्रिचयनयेति ।

६ Emended; उदशित्वार० Be, उदशित्वार० C'. दुदशित्वार० B G, दशि-
नवा० Bu, उदशित्वार० U.

७ om. Be C'.

II. 187. 8. प्रथम इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभयेन
प्रथौयादाविडोयाभिश्च सावित्रेण चेति " सावित्रेणैवेति
श्राद्धीकिः ' ॥ ७ ॥

II. 187.
16 sqq. अतिक्रान्तेति^१ ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनस्योत्तरः श्राद्धीकेः ॥

II. 188.
10 sqq. अतीमोक्षेति^१ ॥ पूर्वः कश्यः श्राद्धीकेदत्तरो बौधा-
यनस्य ॥

II. 191. 2. प्राणपद्याणां पद्येण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " संवत्सर एवेति
दृष्टा भवन्ति ' संवत्सर एवेनाग्न्यहोयादिति श्राद्धीकिः ' ॥

II. 192. 10. तां दुग्धा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्याकं नाद्यादिति ॥ सूत्रं
श्राद्धीकेर^१चो ह स्नाह बौधायनः प्राक् चेदिनिष्ठासाधै^१ १०
निवीदेदथैवं कुर्यादिति ' ॥

II. 195. 3. यस्याहवनीये ऽनुदाते गार्हपत्य उदावेदिति ॥ सूत्रं
श्राद्धीकेर^१चो ह स्नाह बौधायनः समस्तमेतमग्निं सते समुप्य
दक्षिणेन विहारं पयां हत्य गार्हपत्यस्यायतनाह्नसोदाय शक्र-
त्पिण्डेन परिक्षिप्य न्युप्योपसमाधाय ज्वलन्तमाहवनीयमुद्ध-
त्याहवनीयस्यायतनाह्नसोदाय शक्रत्पिण्डेन परिक्षिप्य न्युप्योप-
समाधाय समिदत्याहवनीये षट् सुवाङ्मतीर्जुङ्गयादुद्गुह्यस्माग्निं

^१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; •अने• the other MSS. Vol.
II. 187. 15 is to be corrected शिन्धासाधै ।

^१ अनी• Be C' and the Viv., अति• the other MSS.

^१ Thus B G and the Viv., प्राक्चेद्विष्ठासाधै Bu, प्राक्चेद्विष्ठासाधै C',
प्राक्चेद्विष्ठासाधै U.

तमग्ने सप्रथा अवि मनो ज्योतिर्ज्योतां तन्तुं तन्मनुदु तं
चिचमिति ^१ ॥

II. 196.
2 sqq.

अतिरिक्तशोभेति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनश्रौतः

श्राद्धीकेः ॥

198. 1. ^५

ध्रुवे परिशीले प्रायश्चित्तकरण इति ॥ स ए स्माद्
बौधायनः प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगवङ्गेषु क्षमेरक्षभावर्तयेयु
स्ततश्चाणि सुस्तत्कृत्वा पुनर्यजेतेत्य^१ चो ह स्माद् श्राद्धीकिः
प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगवङ्गेषु क्षमेरक्षभावर्तयेयु स्ततश्चाणि
सुस्तत्कृत्वा कृतमेव मन्येतेति ^१ ॥

199. 6. १ •

अङ्गां यज्ञे इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यदेवानन्तरमहः
स्यात्तस्मिन्नेवावहणाग्न्याग्नाभ्यञ्जीरजिति श्राद्धीकिः ^१ ॥

200. 3.

यूपे विरुडे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१-
नक्षत्रमेव यूपे विरुडे प्रायश्चित्तं कुर्यादिति श्राद्धीकिः ^१ ॥

201. 11.

यस्य सोम उपदस्तेसुवर्णः^५ हिरण्यं देवा विष्मिषर्जीवे
^{१५} ऽन्यदाधुनुयाज्युद्धयादन्यदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वशि-
रक्षा एवास्यात ऊर्ध्वं मुख्यासमसा 'ह्रयेरक्षभ्यञ्जीवेरजिति'
श्राद्धीकिः ^१ ॥

201. 19.

आदारशोभेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ आदारशोभेनैवाप-
न्वमागमयेरजिति^१ श्राद्धीकिः ^१ ॥

१ Corrected; अतिरिक्ति B G Bu U (pr. m.), अत्यन्तैरजिति or
रजिति Be C' U (sec. m.).

१ Thus B G; नवावभृथाग्नाग्ना Bn, नैवावभृथाग्ना Be C' U (sec. m.).

II. 203. 4. आग्निःस्विति ॥^१ आग्निषो ऽनुवर्तेरस्मिति बौधायनः^२

एता^३ एवाग्निषः स्वरिति आश्वीकिः^४ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 245.
1 sqq.

अथातो द्वादशाहं व्याख्यास्यामः ॥

II. 247. 4. चिन्वीत द्वादशाहे ऽग्निमिति बौधायनो^१ न चिन्वीतेति
आश्वीकिः^२ ॥

चतिपाह^३ इति ॥ स ह स्माह बौधायनो गृहपतिरेवा-
रणोः^४ समारोपयेदेतदतिपाहस्य रूपं भवतीत्य^५ चो ह स्माह
आश्वीकिः पृथगेवारणीषु समारोपयेरगृहपतेरेव प्रथमस्य
मथित्वा ज्वलत्सु ज्वलतो ऽपि^६ विस्मृजेरभित्येतदतिपाहस्य^७
रूपं भवतीति^८ ॥

II. 245. 7. संनिवाप^१ इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संनिवाप्यक्तो
ऽग्नये ब्रह्मस्यते पुरोडाशमष्टाकपाशं निर्वपेयुरग्नये क्षत्रवते ऽग्नये
क्षत्रभूत इत्य^२ चो ह स्माह आश्वीकिरग्निसंयोजनी^३ खण्वेवेष्टिर्भ-

१ Before आग्निषो U has (rightly?) आग्नीषेव (r? आग्निःषेव,) C' reads; आग्नीषेवाग्नीषित्वाग्निषो

२ Thus B U C', the Viv.; इत the other MSS.

३ Thus U (sec. m.) and C' originally; चतिपाह the other MSS.

४ Thus G B, गृहपतेरेवा• Bu Be C', गृहपतिवा• U.

५ Thus B Bu G, •तोमिह• Be, ज्वलत्सुज्वलतोपिमिह• U (sec. m.).

६ Thus B G and ep. XXVI. 12; संनिवापन U (sec. m.) C' Be, संनिवाप Bu.

७ Thus B Be; •क्षत्रवा Bu G U C'.

वति^१ यच्चैवाग्निं चेत्यमासः स्नातत्वेनां निर्वपेदिति^२ प्राजापत्यं^३
पशुपुरोडाशमनुवर्ततेत्यौपमन्यवः^४ । ॥

245. 11.

पवन इति ॥ एकैकस्य एवेनान्यवधिलैकैकस्य उदानधे-
युरिति बौधायनः^५ "सकृदेवेनान्यवधिलैकैकस्य उदानधेयुरिति
ग्रासौकिः^६ " सकृदेवेनान्यवधिला सर्वाण्युदानधेयुरित्यौप-
मन्यवः^७ ।

246. 6.

आर्वेयवरण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो ये केचन
समानगोषा अन्यवेता अन्यथागोषाः^८ स्युरेकस्त्वार्वेयस्य^९ वरणं^{१०}
एव तेषां वरणं स्यादित्युच्यते^{११} स स्नाह ग्रासौकिर्यदि चैव
१० अन्यवेता यदि^{१२} चाव्यवेताः^{१३} समानगोषा एकस्त्वार्वेयवरणं^{१४} एव
तेषां वरणं स्यादिति^{१५} ॥

46 13.

व्रतधुस्त्रिति ॥ समाप्त्य समावच्छो विभजेरञ्जिति बौधा-
यनः^{१६} वृथमेवैषां^{१७} व्रतदुषः स्युरिति ग्रासौकिः^{१८} । ॥

१ प्राजापत्यस्य the MSS.

२ Thus U (sec. m.), *नुवर्ततेत्यौ० B G U Be, *नुनिर्वपेतेत्यौ० C',
*नुवर्ततेत्यौ० Bu.

३ ? अन्यथागोषा Be, अन्यगोषा C', अन्यथागोषा Bu, अन्यथा गोषाया
U, अन्येच गोषा G B'; अन्यथागोषा: the Viv. (one copy), अन्यथागोषा:
(another copy).

४ स्युरेक स्त्वार्वेयवरणं C', स्युरेक स्त्वार्वेयताः समानगोषा स्त्वार्वेयं वरणं Be.

५ Only in C' B and U (sec. m.).

६ *वर्षेयवरणं or वरणं U Be C'. On the whole difficult passage cp.

Ap. XXI. 3. 4.

७ ह्य०m. G and the Viv.

- II. 247. 1. यज्यामुपसृत्तरवेदिः संनिवपन्तीति सूत्रमाचार्ययोरपि^१
वैकादश्यामिति विधिः^२ ॥
- II. 247. 7. वषतीवरीणामभिपश्यन्^३ इति ॥ सूत्रं^४ शास्त्रीकेर^५ चो
ह स्नाह बौधायनो यदि सातिशेषः कलशः स्नात्तूष्णी-
मवनयेद्यु वै सर्वं एव लेपः समवनीतः स्यादयेवं^६ कुर्यादिति^७ ॥
शास्त्रीकिः^८ ॥
- II. 247. 12. सो ऽन^९ वैव^{१०} यज्ञस्य पुनराचक्षं अपति यज्ञायज्ञीयस्य
वा स्तोत्रे ग्रथुवाके वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकिः^{११} ॥
- II. 248. 1. विवर्तयन्ति परिधीनमुप्रहरति^{१२} प्रसारमिति ॥ सूत्रं बौधा- १०
यनस्यामुप्रहरेद्देवाच प्रसारपरिधीमिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥ ६ ॥
- II. 248. 5. निमीक्षाध्वर्युवपाः^{१४} जुहोतीति । सूत्रं बौधायन-
स्यानन्वीयमाण एव जुहुयादिति शास्त्रीकिः^{१५} ॥

१ Before अपि Be ins. चचोवस्नापोपसृत्तवो, C' चचो० सो, U चचोवस्नाव
चोवाचवो । ep. XXVI. 12

२ Thus B G ; •मिति वाधिः Bu ; मिति नाभिः U. •मिवस्तं Be C'.

३ Thus the Viv. and ep. XXVI. 12; •नदिरपच Be C', •मिति-
पच the other MSS.

४ Thus Be G, •हचैव C', •हचवैव Bu B U.

५ Thus B U G Bu the Viv. (one copy); चैव Be C' the Viv.
(another copy).

६ •चरति Be G Bu U; •चरति Be C'.

७ Read •वाः १५ ?

48. श्रित्यैवपाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेनो-
पाकुर्याद्वर्ध्भिर्वा च श्रित्यैवेति " श्रित्यैरेवेति शास्त्रीकिः ' ॥

48. 15. न्यूञ्जन इति ॥ विराजा^१ वा प्रतिपत्सु न्यूञ्ज्यति^२ ग्रत्ने^३
वेति^४ ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥

49. 4. ५ निर्मग्नस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाच्यश्रुतिरिति बौधा-
यनस्य^५ षोडशे इति शास्त्रीकिः ' ॥

दक्षिणानां होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
जुष्टयादेवाहुतीर्जपेत्प्रत्ययमन्त्रानित्य^६ चो ह स्माह शास्त्रीकिर्जु-
ष्टयादेवाहुतीर्न तु^७ प्रत्ययमन्त्रान्नेपेदिति " ये केच दक्षिणा-
१० युक्ता मन्त्राः स्युर्नैवानाद्विद्येतेत्यौपमन्यवः ' ॥ १० ॥
पञ्चमः ॥

252. 6. अविवाक्य इति ॥ अविवाक्यमेतदहर्भवतीति बौधायनो "
विन्नूयादेवेति^८ शास्त्रीकिः ' ॥

252. 11. अष्टासुद्वरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाप्रकृति-
१५ मेवाध्वर्युः कुर्याच्छ्रान्तोगवहृषा एव प्रतिकुर्वीरञ्जिति^९
शास्त्रीकिः ' ॥

१ विराजा G C', विराजा Be Bu, विरजा U, विरजा B.

२ ०यति all exc. C'.

३ ग्रत्नेवेति all.

४ Found in Be C' U G (sec. m.), the other MSS. om

५ Thus corrected; विन्नू B (t. विन्नू Bu, नुन्नू Be C' U (sec. m.),

विन्नू U (pr. m.).

६ प्रतिविद्ध B G U (pr. m.).

- I. 255. 13. सर्पण इति ॥ कृष्णाजिनान्नैः सर्पण उत्तरः इविधान-
मुपसृष्टेयुरिति बौधायनो^१ नोपसृष्टेयुरिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 257.
२५७. आययणापेक्षिति ॥ वाचयनो ऽध्वर्युः पूर्वाम्पहस्वान्
गृहीयादिति^१ बौधायनो^१ विस्तृष्टवागिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- स^१ शुक्रं गृहीत्वा धारयति यावदितरौ ग्रहौ गृह्णातीति ॥ ५
सूचं बौधायस्य^१ ययं गृहीयान्तं परित्यज्य सादयेदिति
शास्त्रीकिः^१ ॥
- पश्चाधनेष्वनुसंजयेथा^१ इति ॥ अनुसंजयेदिति बौधा-
यनो^१ नानुसंजयेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 258. 1. पशुकपेक्षिति ॥ सर्वे कस्या बौधायनस्यै^१ आग्रपशून्वेवा- १०
बीनरात्रिस्त्राणि भवन्तीति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 261. 2. तेषां चानि समह्रात्रतानि तानि चाग्निचित्यान्वेत-
राण्यौत्तरवेदिकानि स्युरिति बौधायन^१ ऐकादिकस्त्रेवाग्नि-
रिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 262. 12. आशीयेष्विति^१ ॥ अभिजिदिषुवान्मिन्मजिह्वममर्हन्हा- १५

१ पश्चाजानाम् B.

२ च given only by U (sec. m.) C' and the Viv.

३ Thus B G (sec. m.) C' (sec. m.) U; जाचोन्नवाधनेष्व Be, पश्चादनेष्व Bu; the Viv. पश्चात्पाथयने इति ।

४ Thus (heteroclitic locative? from आशीषत्) Be C' U (cp. Ap. XXIII. 9. 6 आशीषि); आशीषेति B G the Viv.; आशीषे-
ष्विति Bu.

अतमिथेतान्याचौचन्ति^१ भवन्तीति बौधायनो^२ चान्वान्यानि
 वृष्ट्याभिहवेभ्य इति आक्षौकिकी^३ चान्यानि वृष्ट्याभिहवेभ्यो
 दशमाद्याः इत्यौपमन्यवः^४ प्राचक्षौयारभ्यचौचावभिजिदि-
 पुवाग्विजिद्दशममर्हंशाग्रतमुदयनौचो ऽतिराच इत्येतान्य-
 ५ हावाचौचन्ति^५ भवन्तीति गौतमः^६ ॥

पशुकल्पेति^७ ॥ सर्वे कस्या बौधायनस्य^८ कादशिन-
 पशून्वेव सांवत्सरिकाणि सन्नाणि भवन्तीति आक्षौकिः^९ ॥

वाणः अततन्तुर्भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} वोक्षेदेवा^{११}
 तन्मीभिः^{१२} अततमा^{१३} स्यादिति आक्षौकिः^{१४} ॥

१० अहर्गणे माहाप्रतिकाना^{१५} शिष्टानां करण इति ॥
 कुर्यादिति बौधायनो^{१६} न कुर्यादिति आक्षौकिः^{१७} ॥

अहर्गणे शिष्टानामेनुप्रवपण इति ॥ अनुप्रवपेरस्मिन्ति^{१८}
 बौधायनो^{१९} नानुप्रवपेरस्मिन्ति आक्षौकिः^{२०} ॥ ११ ॥ वृष्टः ॥

१ •नान्वाचौचन्ती Bu, •नान्वाचौचानि B G; the other MSS. wholly corrupt; cp. XXVI. 17

२ •हावचिर्वन्ति U, •हावचौषा Be, •हावचौच C', •हावचौचानि B G, •हावाचिर्वन्ती Bu.

३ वाक्षेदेवा C', वोक्षेदेवा Be, U (sec. m.), वोक्षेदेवा G, वोक्षेदेवा Bu B, वोक्षेदेवा U (pr. m.).

४ Thus G U C'; संचाभिः Bu, चौभिः Be, तंचंभिः B.

५ Uncertain; अततमा B Bu G U (pr. m.) C' (sec. m.); अततन्तु Be U (sec. m.), अततन्तु C' (pr. m.).

६ Thus B G Be, नचा• or नच• Bu U C' and the Viv.

- II. 269. 10. दिराच इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यजनोच्चे ऽह्नपूर्वमह्न-
र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 270. 5. तस्मिन्नुत्तरो वेददामन इति भवन्तीति ॥ उपैवेते^१ नित्याः
सहस्रे स्युरिति बौधायन^२ एत^३ एव^३ सहस्रतमाः^३ स्युरिति
शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 271. 10. द्रोणकलशस्यावप्रापण इति ॥ अन्तःपरिध्यवप्रापयेदिति
बौधायनो^४ बहिःपरिधीति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 272. 3. रूपाणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ शमेधिका-
न्ययच^६ रूपाणि जुहुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 274. 1. उद्यत्तोमेष्विति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः^७ १०
शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 274. 9. औपमदानां पुरोडाशानां मन्त्रमिन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायनस्य^८ षणीका इति शास्त्रीकिरो^९ ग्रेया एक-
कपाशाः सुवाहुत्या चैनाम्यह सहस्रजुहुयादित्यौपमन्यवः^१ ॥
- II. 275. 8. दयीर्गा उपकल्पयन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} जा १५
अथौपकल्पयोरिति, शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus G B; उपैवेति Bu, उपैवे U, उतवेवे Be, चतवेवे C'.

२ Thus B G U (pr. m.) यता एव Be C' U (sec. m.), यतमेव Bu.

३ सहस्रतमा MSS.; omitted by Be C' (pr. m.).

४ Uncertain and partially emended; *मन्त्राधनेधिकस्यायच C'.

*मन्त्र आधनेधिकस्यायच Be U; *मन्त्र आधनेधिकायनमन्त्र आधनेधिकायनयच

B G; *मन्त्राधनेधिकायनमन्त्राधनेधिकायनयच Bu.

५ *कल्पयेत् C', अथ om. Be.

. उक्तसूत्रमुद्धो यूपो भवतीति । सर्वाङ्काराण्युर्धादिति^१
बौधायनः " प्रोक्ष्यैनमुच्छेदिति शास्त्रीकिः " प्रोक्ष्योपास^२
यूपशकसमुच्छेदित्यौपमन्यवः^३ ॥

पाशूनामनुसहरण इति ॥ धिष्णिवेभ्य श्रौदम्बर्षा
। अवटादुपरवेभ्य उत्करादुत्तरवेद्यै पाशूनामनुसहरेदिति
बौधायनो " नानुसहरेदिति शास्त्रीकिः^४ ॥

अथ यदि दीक्षोपसत्सु प्रत्ययमाचक्षीरन्मंप्रकीर्षीदवसा-
नीयाभिरिष्टिभिरिष्टोन्तिष्ठेयुरिति^५ बौधायनः " एकाहः^६
सुत्तोन्तिष्ठेयुरिति^७ शास्त्रीकिर्नासः^८ प्रायः पृच्छः सडहसुत्ति-
१० ष्टेयुरित्यौपमन्यवः^९ ॥ १२ ॥

तेषामुत्थानेऽस्त्विति ॥ गच्छेयुरावभृथादिति बौधायनो^{१०}
ऽसुषोमान्ता इति शास्त्रीकिर्भुवान्ता इत्यौपमन्यवः^{११} ॥

अनकसप्तराचो^{१२} ऽतिराचः पृच्छः सडह इति बौधायनः^{१३}
पृच्छः सडहो ऽतिराच इति शास्त्रीकिः^{१४} ॥

१ सर्वाङ्काराण्युः Be, सर्वाङ्काराण्युः C', सर्वाङ्काराण्युः B G U, सर्वाङ्काराण्युः Bu; the Viv : सर्वाङ्काराण्युः । त्रिषण इति कारा : कर्मणाः संस्काराः ।

२ Thus Be C'; *प्रोक्ष्योपास Bu, प्रोक्ष्यापास G, प्रोक्ष्यापास B, प्रोक्ष्यापास U

३ इतिभिर् found only in G U C'.

४ Thus G Bu and the Viv.; रक्तसुषोः U, रक्तसुषोः B, रक्त सडहोः Be C'.

५ *राक्षो G Bu and the Viv.; *राच B Be, *राचः C' (omitting निराचः).

II. 277. 14. दशरात्राय दौर्बिध्यमाणा दशहोतारः कृत्वा दशरात्राय
दौर्बत इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सप्तहोतारः कृत्वा दशहो-
तारं जुहुयादिति श्रालौकिः^२ ॥ इति तु ब्राह्मणवान् ॥

अथ गोबलदशरात्रोऽतिरात्रः पृष्ठः षडहो वाजपेथो
महाव्रतं चातिरात्रस्याष्टमे^३ऽऽह्नि^४वाजपेथः^५ ॥ तत्र^६देवसुवा^७
चविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^८ न कुर्यादिति
श्रालौकिः^९यस्मिन्^{१०}ग्रन्थे पशुपुरोडाशमनुवर्तरेभित्यौपम-
न्यवः^{११} ॥

विजुष्यमाने पृष्ठे षडहे श्रित्यानां करण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो^८ न कुर्यादिति श्रालौकिः^९ ॥ १०

II. 281. 16. एकषष्टिरात्रे वेष्टकर्मणादित्ययोर्घृण^१ इति ॥ उत्तरे
चिष्टग्रन्थाचे गृहीयादिति बौधायनः^२ संवत्सर एवेतौ दृष्टौ
भवतः^३ संवत्सर एवेनौ गृहीयादिति श्रालौकिः^४ ॥

II. 283. 2. शौकुम्बरः^१ षोडश्रिपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२
आदिरमेवेति श्रालौकिः^३ ॥ ११

II. 283. 15. अतिरात्रपशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
शारस्वतौनेवोपाकुर्यादिति श्रालौकिः^२ ॥

१ Thus U C'; •चाह्नो भवतीति वाजपेथस्य Bu; चाह्नमेवाजपेथस्य
B G Be.

१ •पशु• om. B Be G.

१ Thus G U C' and the Viv; चादित्यवचनोर्घृण B Bu; •चोदित्यवो-
र्घृण Be.

बोद्धश्रितानां समवासां भक्षण इति ॥ अन्नाभक्षणेदिति^१
बौधायनः^२ इन्द्रपीतामिति श्रौतौकिः^३ ॥

रात्रिपर्यायेषु मुख्यानां समवासानामभिमर्शन इति ॥
सूत्रं श्रौतौकेर^४ चो ह स्माह बौधायन इन्द्राय त्रापिशर्व-
राद्येत्येव मुख्यंमुख्यं समसमभिमर्शेदिति^५ ॥

आग्निं स मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति बौधा-
यनश्च^६ श्रौतौकिः^७ इति श्रौतौकिः^८ ॥

आग्निं स चर्याया इति ॥ सूत्रं श्रौतौकेर^९ चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्त्रान्तिरोन्नक्रियानां^{१०} समवासां चर्याया^{११}
१० अनुवाग्निनेन^{१२} चरेदिति^{१३} ॥

तिरोन्नक्रियानां^{१४} समवासां भक्षण इति ॥ अनुष्टुप्-
छन्दसा भक्षणेदिति^{१५} बौधायनो^{१६} जगतीच्छन्दसेति
श्रौतौकिः^{१७} ॥

गुदहतीवेक्षिति ॥ एकादशधा कालोपपद्योपपद्येदिति
१४ बौधायनो^{१८} ऽपच्छेदमिति श्रौतौकिः^{१९} समकान्येवैगान्यनुप्रहृत्य
सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेत्तैत्यौपमन्यवः^{२०} ॥ १३ ॥ सप्तमः ॥

एकादशिन्यै संप्रदान इति ॥ सूत्रं श्रौतौकेर^{२१} चो ह

१ Thus Bu Be C' and the Viv.; अनुवाग्न्या B G U.

२ Thus Bu and Viv.; अनुवाग्न्या or अनुवाग्निः the other MSS.

३ Thus G only; चर्याया इत्यनुवाग्निः C' U (sec. m.), चर्यायानुवाग्निः
the other MSS.; चर्याया also the Vivaraṇa.

स्नाह बौधायन एकादशश्रीषोमीया एकादश खनौषा
एकादशानूबन्धा^१ इति^१ ॥

- II. 292. 2. उपश्रयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ सभेत याने नारण्य
इति बौधायनो^१ सभेतारण्ये न याम इति शास्त्रीकिं^१ नैव
याने नारण्य इत्यौपमन्यवः^१ ॥
- II. 294. 16. उपश्रयस्योपासन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१चैवोत्तरत^१
उपास्येदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 4. पान्नीवतस्य परिखेखन इति ॥ ग्रास्त्रामुखीयः शुक्रम-
भिपरिखेखेदिति बौधायन^१ उत्तरत एकादशिन्यै पान्नीवतं
मिनुयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 5. त्वाङ्गस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्व्यादिति बौधाय-
नस्य^१श्लीक इति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 296. 6. त्वाङ्गस्योत्सर्ग इति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^१चो ह स्नाह
बौधायनो ऽभिपर्यग्निकृतमेनमन्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्गुपनि-
क्रमव्याह्निरभ्युक्ष्य^१ यजमानस्याजास्यपिष्टजेदिति^१ ॥
- II. 296. 11. त्वाङ्गस्य चर्याया इति ॥ उपाः^१शु चरेदिति बौधायन^१
उचैरिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- II. 297. 4. पुनश्चिताविति ॥ सूचः शास्त्रीकेर^१चो ह स्नाह बौधा-

१ •ब्राह्मणं MSS.

१ Thus G U and a citation in the Ms.; उत्तर the other MSS.

१ Thus B Bo C' G U (sec. m.); •विष्कनसा• U (pr. m.); •विष्क-
नसा• Bu; •विष्कनसा• a citation in the Ms.

यनो षमप्यग्निं चिन्वानोऽपजानौयान्तस्त्रिषुपरि^१ पुनश्चितिं
चिन्तुयादुत्तरतश्च यूपाद्यूपं मिनुषादिति^१ ॥

कौण्डपायिनौयास्त्रिष्टिविति । अन्यन्वाधानप्रतिपत्का
इहान्ताः संतिष्ठेरन्निति बौधायन^२ आण्यभागप्रतिपत्का

इहान्ता इति शास्त्रीकिः^३ सपूर्णपात्रविष्णुकमा इत्यौपमन्यवः^४ ॥

पिण्डपितृयज्ञस्य दान इति ॥ अहरर्द्धादिति बौधा-
यन^५ आदित अन्ततश्च मासयेति शास्त्रीकिः^६ ॥ १४ ॥

३. होदृणां व्याख्यान इति ॥ सयहानृतेस्त्राहाकारानित्ये-
कमृतेयहानन्तःस्त्राहाकारानित्येक^७ सर्वामित्येकं ॥ पूर्वः

१०. कस्यो बौधायनस्योत्तरौ शास्त्रीकेः^८ ॥

स पौर्णमासीषुपौर्णमासीषु जुहुद्वादश कलः
संवत्सरे जुहुयादित्येतदेकममावास्यापौर्णमासीखित्येतदेक^९
सर्वाखित्येतदेकम् ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरौ^{१०}
शास्त्रीकेः^{११} ॥

१५ ययस्त्रिंशश्चित्ताविति^{१२} सूत्रं शास्त्रीके^{१३} चो ह

१ Doubtful. G and the Viv. read as given in our text; चिन्वा-
नोयजा. C', चिन्वादेवजा. U; चिन्वानोयजा. the other MSS. We
expect an optative derived from the root च्वा. cp. आवाजः XVII.
17: 297. 5. The Viv. periphrases by चो only.

२ नन्तस्त्राहाकारा. MSS., but cp. XX. 5: 5. 5.

३ चो ins. B Be G (sec. m.).

४ Thus C', G U (sec. m.) the Viv. and a citation in the Ms.;

५ किञ्चिन्तना. B Be, ० किञ्चिन्तना. Bu.

स्नाह बौधायनो ऽग्निगृहणः स्वयंचितिः श्वेतकृष्ण-
योरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता
कुर्यादिति^१ ॥

II. 303. 5. , अहरहसिताविति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्नाह
बौधायनो ऽग्निगृहणः स्वयंचितिः श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनम-
धिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति^१ ॥

II. 307. 13. रथचक्रचितौ पुरौषस्थोपधान इति ॥ पुरौषस्थान्ताङ्कु-
र्यादिति^१ बौधायनः^१ इष्टकाखेव पुरौषस्थानं^१ गच्छेदिति^१
शालीकिः^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

II. 310. 2. रोहिते चर्मणौति ॥ सूत्रं बौधायनस्याप्यरोहितः^१ १०
स्यादिति शालीकिः^१ ॥

उभयनीतस्य करण इति ॥ उभे^१ सचौ^१ द्विरभ्यावर्तये-
दिति बौधायनः^१ सकृदेव ब्रुवन्दिर्ब्रूयादिति^१ शालीकिः^१ ॥

^१ Thus B G Be Bu and a citation in the Ms. (cp also XXII. 4: 121. 18); C' reads 'अग्निनाधिद्रवणमिति', U. om. 'मवद्रवण'.

^२ Thus G Be: पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः U. पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः B, पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः C' ; Bu defective.

^३ Hesitatingly corrected: पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः G, पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः Be, पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः C', पुरौषस्थान्ताङ्कुर्याः U.

^४ उभौ सचौ B G, उभय सचौ Be C', उभयौ सचौ Bu, उभये सचौ U (see. m.). The two rks are, according to the Vir.: वायुः पूतः... प्राङ्मुखः etc., and वायुः पूतः... प्रत्यङ्मुखः etc.. T Br II. 6. 2. 2-3.

^५ ब्रुवन् om. Be C' U G (pr. m.); ब्रुवन् बहिर्ब्रू- Bu

प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः^१ प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोमः^१
इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥

सौचामणिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरे^१ चो
ह स्नाहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यात्त एवाहारयेदिति^१ ॥

५ सुराग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पथोग्रहा-
नयच गृहीयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

ताम्रघनेन सुगदण्डान्प्राचो वोदौषो वायातयतीति ॥
पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ॥

सुरासोमस्य संचर इति ॥ दक्षिणि ह्योत्तरेणावनये-
१० दिति बौधायन^१ उत्तरेण ह्योत्तरेणावनयेदिति
शास्त्रीकि^१ र्यंत एवैनं हरेत्त एवैनमवनयेदित्यौपमन्यवः^१ ॥

पावमानौभिरुपस्थान . इति ॥ पावमानौभिरुपस्थाय
पितृणां याज्यानुवाक्याभिरुपतिष्ठेरन्निति बौधायनः^१ पितृणा-
मेव याज्यानुवाक्याभिर्न पावमानौभिरिति शास्त्रीकिः^१ ॥

१५ अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरे^१ चो ह स्नाहौपमन्यवः
शूलैश्च मासरेण चावभृथमवेथादिति^१ ॥

आख्यातसुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^१ ॥

आख्यातमाश्विनम्^१ ॥

आख्यातं समिधां करणम्^१ ॥

१ Thus G only; प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोमः B. प्रत्यङ् सोमः
प्राङ् सोमः Be C' U, प्राङ् सोमः Bu.

१ See remark on XXI. 3 : 73. 5, 6

- II. 327. 15. वेन्द्रधस्त्रानुनिर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नानिहा
प्रथमसोमेनानुनिर्वपेदिति शास्त्रीकिः ' ॥ १६ ॥
- II. 328. 12. पौर्णमासौमेव यजेत भ्रातृव्यवाक्नामावास्यामिति ॥ उभ-
यच पौर्णमासहविर्भिर्यजेतेति^१ बौधायनो " नामावास्यायां
किंश्चन यज्ञरूपं कुर्यादिति शास्त्रीकिः " पिण्डपिदयज्ञेन
चरेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- II. 328. 15. साकंप्रत्याधीयेन यजेत पशुकाम इति ॥ सूत्रं शास्त्री-
केर^२चो ह स्माह बौधायनः सुग्भ्यामेव पुरोडाशं जुहुयाच-
मसेन शानायमिति ' ॥
- II. 329. 11. नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत ' चथो वै गतश्रियः शुश्रुवाभ्या- १०
मक्षी राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति ॥ स थो ऽन्य एतेभ्यो
महेन्द्रमियच्छेत्^३ स संवत्सरमिन्द्रमिद्धा महेन्द्रेभ्यो^४ क्षमेतेति
बौधायनो " ऽत एवापि संवत्सरमिन्द्रमिद्धा महेन्द्रेभ्यो^५
क्षमेतेति शास्त्रीकिः ' ॥
- II. 329. 16. संवत्सरमिन्द्रं यजेत ' संवत्सरं हि व्रतं नातीति ॥ ११
सूत्रं शास्त्रीकेर^६चो ह स्माह बौधायनो यस्याममावास्याया-

१ Thus B Bu, पौर्णमासौ. Be U G; C' injured.

२ Thus (इयच्छेत् and cp. XVII. 49: 329 13: इयच्छेत्) the Vivaraṇa only; महेन्द्रं वियच्छेत् G (sec. m.) B; महेन्द्रमियच्छेत् Bu. ० इयच्छेत् Be C', ० इ यच्छेत् U (pr. m.).

३ Thus B Bu G C'; महेन्द्रवाभ्यां Be U.

मादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे^१ पर्यवेते तस्यां महेन्द्रं
यजेत^२ सो ऽत ऊर्ध्वं महेन्द्रयाज्येव स्यादित्य^३चो ह स्यादौ-
पमन्ववो ऽभ्याहूढः खल्वस्यैव^४ संवत्सरो भवति यस्याममा-
वास्यायामादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे^१ पर्यवेते चा ततः
१ पूर्वामावास्या स्यात्तस्यां^२ महेन्द्रं यजेत^३ सो ऽत ऊर्ध्वं महे-
न्द्रयाज्येव स्यादिति^४ ॥

7. दाद्याथण्यज्ञेन सुवर्गकामो यजेत^१ पूर्णमासे संनयेन्मौ-
चावइष्ट्यामिच्छयामावास्यायां^२ यजेतेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३
वैमृधमप्यथानुनिर्वपेदिति ग्राह्यीकिः^४ ॥

14. १०. सांन्यायस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं ग्राह्यीकेर^१चो ह स्याद
बौधायनो यजमान एवेतमर्धमासमनुनिधाय सांन्यायं भक्षये-
दिति^२ ॥

1. आमिच्छायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति
बौधायनस्य^१प्यौकेति ग्राह्यीकेः^२ ॥

6, १५
3. इहादधे चतुश्चक्र उपोष्टुयाजस्य करण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो^१ न कुर्यादिति ग्राह्यीकिः^२ ॥ १७ ॥
नवमः ॥

1. दृष्टव्यतिष्ठे दाक्षिणानां होम इति ॥ अनुषवनं दाक्षिणानि

१ Thus (प्रक्रामेत्) C' U and a citation by Sāyaṇa; प्रक्रामेत् G (sec. m.), प्रक्रमेत् Bu Be, प्रक्रमेत् B G (sec. m.).

२ Thus U C', खल्वस्यै B, खल्वस्यैव Bu, खल्वस्य G; Be is defective.

३ स्यात् given only by Sāyaṇa in his citation.

४ वा ins. Be B U.

जुहुयादिति बौधायनो माध्यादिन एव सवने दाक्षिणाणि
जुहुयाद्दामौत्येवेतरयोः^१ सवनयोर्ब्रूयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 346. 8. हिरण्येन दृतमुत्पुनातीति ॥ मन्त्रनिर्गमेतद् दृतं स्या-
दिति बौधायनसूत्रौकमिति^१ शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 349. 6. अतुङ्गते^१ वेद्ये दक्षिणत आश्वनौयस्य दृष्टं स्तोत्रं प्रत्य-
भिषिञ्चतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ कुष्णाजिनमयचासृत्या-
भिषिञ्चेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 350. 2. माषैः पूर्णं कमण्डलुमिति ॥ सौवर्णः सौवर्णेर्माषैः पूर्णः
स्यादिति बौधायनो^१ मार्त्तिक^१ एव धान्यमाषैरिति
शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 354 16. सप्तदश मासतोः पञ्चोर्वसुतरौराक्षभत इति ॥ पृथगेवासां
मनोताः स्युः पृथक् पशुपुरोडाश इति बौधायनः^१ पृथगेवासां
मनोता स्युरेकः पशुपुरोडाश इति शास्त्रीकिरे^१ कैवासां मनोता
स्यादेकः पशुपुरोडाश इत्यौपमन्यवः^१ ॥

II. 356. 3. अग्निष्टुतोऽस्तुतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य यथाप्रकृति-^१

II. 358. 9. मेवाध्वर्युः क्षुर्धाच्छन्दोगवक्त्रा एव प्रतिविक्षुर्वीरञ्जिति
शास्त्रीकिः^१ ॥

I. 360. 10. अतिरिक्तस्तोत्रेऽस्त्विति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus B G Bu and the Viv.; दक्षौ Be U C'.

१ Thus G B; दक्षौ इति B, दक्षौमिति Be C' U.

१ Thus the Viv.; दृष्टे U G, दृष्टे Be C', दृत B.

१ मार्त्तिक G U C' Be and Viv.; मार्त्तिक B. मार्त्तिक Bu.

3. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कल्पः शास्त्रीनेह्नरो बौधा-
यनस्य ॥

एकाहानामन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ मृत्युश्रवान्
इति शास्त्रीकिः ^१ ॥

3. ५ निदधत्यस्मा एतद्विद्विष्कष्टं व्रतभाजनमिति ^१ ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^२ नाचः विद्विष्कष्टं व्रतभाजनं ^३ निदध्यादिति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

4. १ अथास्याः सद्यस्त्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां प्र-
वर्ग्यस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^२ न कुर्यादिति
१० शास्त्रीकिः ^१ ॥

10. श्रवानसो ऽधिषवणे फलके पुरुषाख्यस्य वृषणाविति ॥
सूत्रं बौधायनस्य ^२ श्रवानसो ऽप्यचारणी कुर्यादिति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

2. स यं कं च ^१ यद् गृह्णात्येवमेवैतं गृह्णाति ^२ यद् किं च
पाच ^३ सादयत्येवमेवैतसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^४ यं
१५ यद् गृह्णीयात्ततं परिमृज्य सादयेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

8. श्वेतमश्वं ददाति ^१ श्वेतां वज्रवां ददात्यश्वमश्वितं ददाति ^२

- 14; गर्भिणीं वज्रवां ललामौ ददात्यगुच्छतं ददाति ^३ चय-

१ Thus B Bu G (sec. m.); •भोजन• Be C' U G (pr. m.).

२ चय G (sec. m.) and the Viv., चयं B.

३ Thus C' only (sec. m.), all the other MSS. corrupt (•त्वमदुषं-
वचं ददाति; •त्वमदुषं ददाति, •त्वमदुषं ददाति चयं ददाति).

IL 379. 11; ^{382. 11;} ^{388. 9;} ^{406. 8, 9.} शिष्टं निष्कान्ददाति^१ । सोमचमसं ददाति^२ । शिरःपुण्यं
चमसं ददाति^३ । राशिक्षतं^४ धान्यं ददाति^५ । मराचक्षतं धान्यं
ददातीति^६ ॥ एतामि च नित्यानि च दद्यादिति बौधायन^७

एतान्येवेति शास्त्रीकिः^८ ॥ १८ ॥

^९अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामः ॥

चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमिति ब्रौधायनो^{१०} न चिन्वी-
तेति शास्त्रीकिर^{११}चो ह स्माह मौद्गल्यः पूर्वसिन्धेवाग्निचय^{१२}
इतरेषु साविषाः स्फुरि^{१३}त्येतदपि न कुर्यादित्याञ्जीगविः^{१४} ॥

अरण्योः समारोपण^{१५} इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^{१६}चो ह स्माह
गौतमो मृक्षपतिरेव प्रथममरण्योः^{१७} समारोपयेत्^{१८} इतरे सप्त १०
इति^{१९} ॥

१ निष्कं ददाति MSS., but cp. XVIII. 38 : 388. 9.

२ Thus Be C' Bu U, राशौ B G (sec. m.).

३ इति found in C' only.

४ The words एतान्येवेति शास्त्रीकिः are repeated in Be Bu U W C', indicating the end of a prāśna.

५ This kṇḍikā is not found in Be C' Bu W U; in U it is given on a loose page. The text of this, doubtless later added, chapter is given according to B G (where it is given secunda manu), a complete citation in Kṛṣṇasvāmin's prayogasāra (K) and a ditto (I) in a MS. belonging to the India Office (Catalogue by Eggeling Vol. I, p. 87). The Vivaraṇa of this chapter is missing equally.

६ •रोचय G B.

७ प्रचमद् om. K.

८ •रोचयैतत् G B, •रोचयैतत् K.

ग्राह्याया इति ॥ प्राकृतेन^१ प्रक्रमेण मौद्यामध्ये गार्हपत्य
इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतो ह स्माह ग्राह्यौकिः विपदेन
प्रक्रमेण सर्वत इति^१ ॥

चिद्विप्रायां दिशि भवति पञ्चदशो दक्षिणतः सप्तदशः
१ पश्चादेकविंश उत्तरतः^१ सर्वतो वा ज्योतिष्टोमः^२ सर्वे^३
ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति ॥

प्रवर्गस्य करण^४ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ नोक्ये^६
प्रष्टुश्रादिति ग्राह्यौकिः^१ ॥

याजमान इति ॥ अभौनाम^७ याजमानं कुर्यादिति बौधा-
१० यनः^८ " कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति ग्राह्यौकि^९र्थे ऽग्निषष्ट-
स्काराः^{१०} सुखात्काममितरत्नत्वेत्यौपमन्यवः^{११} ॥

अन्यन्वाधान इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतो ह स्माह
ग्राह्यौकिर्गार्हपत्यः^{१२} सप्तदन्वाहितः स्वाह्नामयोनिरन्वाह्यार्थ-

१ प्रक्रमेण U K I.

२ मः B G, मः U K I.

३ Thun I, सर्वे K, सर्वतो U, सर्वतो वा B G.

४ प्रक्रमेण U K I.

५ नोक्ये B G.

६ दक्षिणतः B G, but cp. XX. 18: 39. 11, the other MSS. om.
this word.

७ मन्वाह्यार्थं U.

८ नाम om. B G; instead of नामान्वाह्यः U: नान्वान्वाह्यः ।

पश्चन आहवनीयं^१ सक्तदन्वाधाय ततो ययार्थं गच्छे-
दिति^२ ॥

भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ सर्वं^४ समवधाय सक्त-
देव^५ भक्षयेदिति^६ ग्राह्यीकिः^७ ॥

मार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ सक्तदेकस्मिन्निति^९ ५
ग्राह्यीकिः^{१०} ॥

शोकाग्नीनां^{११} हरण इति ॥ सूत्रमाचार्यशोर^{१२}नो ह स्माह
दीर्घवाक्यः^{१३} पूर्वस्मिन्नेत्र याजमानं^{१४} स्यादिति^{१५} ॥

क्रतुपशूनां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१६} क्रतुपशव
ऐकादग्निनास्य विकल्पन्त इति ग्राह्यीकिः^{१७} ॥ १०

समञ्जन इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्य^{१८} यावन्तं सोमा-
स्त्वावच्छिवः प्रचरण्या समनश्नोति बौधायनः^{१९} ॥

दधिपह इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्य^{२०} पयसा वाज्येन^{२१} वेति ॥
पूर्वः कव्यो बौधायनस्योत्तरः ग्राह्यीकेः^{२२} ॥

अश्वदाभ्ययोर्गवण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२३}नो ह स्माह १५

१ After •नौयं G ins. तंतं. B तं; U K I om. चामं ...नौयं and
read स्वातं सक्तदं (thus K I), स्वाहसक्तदं (thus U).

२ इति inserted by mo.

३ सक्तदेव om B; न G instead of these words;—भक्षयेदुर U.

४ मौद्गल्यस्य U K I.

५ दीपं U K I.

६ ग्राह्यीकिर U K I.

७ U K I om. the first वा।

ग्राह्यीकिर्वाजपेये दादग्राहे सन्ने ताण्डिनामथन उद्धिदि वल्ल-
भिदीति तस्य स्वादित्येवमेव पृश्निघृहैः प्राणघृहैरिति^१ ॥

षोडश्रिगृहणां^२ गृहण इति ॥ सूत्रं बोधायनस्यानुसवनं
गृह्ययुरिति ग्राह्यीकिः^३ ॥

५ अतिपाश्चाण्या होम इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^४ माहेन्द्र-
स्यानुवचद्वारमुपगुह्ययुरिति ग्राह्यीकिः^५ ॥

षोडश्रिन् स्रोत्रमुपाकरोतीति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^६ येन
केन चिदिति ग्राह्यीकिः^७ ॥

हृदयशूलानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासयेदिति
१० बोधायनः^८ सर्वान्मृहेति ग्राह्यीकिः^९ ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^{१०} प्राञ्च एवावभृथम-
वेयुरिति^{११} ग्राह्यीकिः^{१२} ॥

१ The reconstruction of the text of this dvandva is wholly uncertain. I have given the reading presented by B which, however, has उद्धिद्वल्लभिदिति and adds ग्राह्यीकिः at the end. Thus also G. U K I have ताण्डिनामथने ॥ ताण्डिनामथने indicating the beginning of a new kaṇḍikā; moreover the following words run thus in U: उद्धिद्वल्लभिदित्येवमेव इति० in K: उद्धिदि वल्लभिदिनामथनेव इ०, in I: उद्धिदि वल्लभिदि लभ्येदितिपुनिषितिसाध्याममित्येवमेव इ० ।

२ षोडश्रिणां प्र० B G.

३ ग्राह्यीकिर् U K I.

४ बोधायनस्यः U K I.

५ ग्राह्यीकिः U K I.

६ Thus G, ०हृदयमवभृथ० U K I, ०हृदयमवेति B.

७ बोधायनो U K I.

अरथोः समारोपण^१ इति ॥ सूत्रमाचार्यश्रो^२चो^३ ह स्माह
 गौतमो^४ गृहपतिदेवारथोः समारोपयेत्त^५ इतर इति^६ ॥
 १६ ॥ दशमः ॥

॥ इति त्रयोविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus K I, समारोपण U, समारोप B G.

२ सूत्रं माचीकेरचो U K I.

३ नौधावनी U K I.

४ •रोचयै• B G.

५ Thus B G, तत इतरं सचार्यं नवेपुमैवेचः U K I.

कर्मान्तकृषम् ॥

- पक्षतयेन कल्पमवेक्षेत हृन्दया ब्राह्मणेन प्रत्ययेन न्यायेन
 सः स्यावग्नेनेति ^१ हृन्दयेति यद्वोचाम यथासायप्रणिधीदं
 पूर्वमिदमुत्तरमित्यथापि मन्त्र एव स्वरं कर्म प्रवृत्ते ^१ कर्मा-
 नुवादो भवति ^१ यथैतद्भवति प्रथमगाद्विषया बर्हिर्होर्वन-
 ५ रिचमन्विहि देवस्य त्वा संवितुः प्रथमे ऽग्निर्वाज्जम्भा पूषो
 हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपामीति ^१ यच्छन्दसा न शक्नुयात्क-
 ष्ययितुं ब्राह्मणेन तच्चिकल्पयिषेद्ब्राह्मणसु द्वैनाम्नान्नप्रश्ना-
 तान्विदधातीदमनेन करोतीदमनेनेति ^१ यथैतद्भवतीवे लोर्जे
 लेति शाखामाच्छिनन्ति वायव स्योपायव स्वेति वत्सानपा-
 १० करोतीत्यथायमन्त्राणि कर्माणि विदधाति ^१ यथैतद्भवत्यष्टासु
 प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतैकादशसु राजन्यो द्वादशसु
 वैश्य इत्येवं व्यवस्थावर्णसंयोगाद्यथो एतत्प्रत्ययेनेति हृन्दोग-
 वङ्कृषाध्वर्युप्रत्ययेनेति ^१ यथो एतद्व्याख्येनेति प्राकृते तन्मे प्राकृतं
 न्यायमनधिगच्छन्त्यामन्यायं प्रतीयादयमिहार्हताः समारम्भ
 १५ इति ^१ यथो एतत्सः स्यावग्नेनेति सोमे ऽपक्षत आदाराः स
 ष्वाशुनानि आभिषुण्णयादिति ^१ चतुष्टयेन मन्त्रा वर्तन्ते स्तुत्या
 निर्देशेनाग्निषा नैव स्तुत्या नाग्निषा न निर्देशेनेति चतुर्थमग्नेमे
 पक्ष इविराकारा औषधं पयः पशूः सोम आच्यमिति ^१ ॥१॥
 तेषां पृथक्पृथग्धर्माः पृथगधिकरणानि ^१ यथाधिकरणं

मन्त्रा दृष्टास्तान् 'मिथः स॒सादयेदनादेशाद्येनयेन' यद्विः
 स॒सिधेत्तेनतेन तत्कुर्यात्तन्तस्याधिकरणमुक्तान्यधिकरणानि'
 यज्ञ इति' किमुपज्ञो यज्ञः अद्वोपज्ञो माङ्गल' इति' का
 उ खलु यज्ञ इति' पुरुष इति' का उ खलु देवता
 दीचेति' वागिति' का उ खलु पथ्या खलिरिति' ॥
 'वागेवेति' का उ खल्वेकाक्षरा गायत्रीति' वागेवेति' क
 उ खलु यज्ञस्वारम्भः का प्रतिष्ठेति' विज्ञायते' स्वाहा यज्ञं
 मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा
 यज्ञं वातादारभ इति' वात एव यज्ञस्वारम्भो वातः
 प्रतिष्ठेति' ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

१०

कथमु खल्वेतज्जानीयादिदं तन्मन्त्रमवाप इत्यन्यन्वाधा-
 नप्रसूति तन्मन्त्रमाव्यभागभ्यामन्यचौषधान्तस्मि॒स्तन्त्रे सत्यावा-
 पस्तानानि भवन्ति यथैतद्भेदनां दोषं कपाक्षानामुपधानं
 साम्ययजुषो हरणमाज्ययज्ञा' इति यज्ञ किंचाभिनिवपत्यूर्ध्व-

१ Thus H Ben G U D C Vt, Vc, the Viv. (one copy); संसादये०
 Be, the Viv. (another copy). The meaning, according to Vc., of
 न मिथः संसादयेत् is: न सिचयेत् ।

२ Thus C U H G (pr. m.) Vt Vc and the Viv.; नांमल्ल Ben
 Be, नांमल्ल G (sec. m.), नांमल्ल D.

३ वा ins. G U (pr. m.) H.

४ In TS. I. 2, 2, 3.

५ •स्वाहा Be G U, •स्वाहा Ben D (sec. m.), •स्वाहा H, •स्वाहा D (pr.
 m.), •स्वाहा C, •स्वाहा Vt.

माव्यभागाभ्यामेव मध्यत आवापो भवति 'यस्मिन्नेतद्ब्रवी-
 श्योप्यन्ते तस्मिन्नेवावापजानि' तन्मन्त्रानं^१ भजन्ते यथैतत्प्राग्निं
 यजमानभागब्रह्मभागौ स्मिष्टकश्चेत्ता चेत्प्रदानत आवापो
 भवति तन्मन्त्रं तु प्रदानतः 'क उ खकु तन्मन्त्रावापभूयं गच्छ-
 ४ त्यावापो वा तन्मन्त्रभूयमिति' मैत्रावरुणस्योऽप्यन्यस्मिन्सन्मन्त्र-
 ५ ह निर्वपणतो भवत्यावाप उ प्रदानतो 'ऽय वावर्षीपु' च
 संज्ञानीक्षां^२ आवापो ह निर्वपणतो भवति तन्मन्त्रं तु प्रदा-
 नतो 'ऽनूयाजप्रभृति तन्मन्त्रा समिष्टयजुषो होमात्किं देवत्या
 उ खल्वनूयाजा भवन्तीत्याग्नेया इत्येवं नूयादिज्ञायते तं देवा
 १० आहुतीभिरनूयाजेष्वन्यविन्द्व्यदनूयाजान्यजत्यग्निमेव तत्स-
 मिष्ट इत्युत देवता उ खकु प्रयाजा भवन्तीति' ॥ ३ ॥
 द्वितीयः ॥

कियत्यः पाकयज्ञसंख्याः कियत्यो हविर्यज्ञसंख्याः
 कियत्यः सोमसंख्या इति 'हुतः प्रहुत आहुतः शुक्लगवो
 १५ वक्षिहरणं प्रत्यवरोहणमष्टकाहोम इति सप्त पाकयज्ञसंख्या
 इत्यपरिमिता उ हैके ब्रुवते 'यस्य किं चान्यत्र विहाराद्ब्रूयते
 सर्वाक्षाः पाकयज्ञसंख्या इत्येष हविर्यज्ञसंख्या अन्यथेय-

१ ख om. H G U (pr. m.) C;— *जानीति G (sec. m.) U (pr. m.)

२ Ben Be ins. संज्ञ ।

३ Thus (sc. इष्टिषु) D and C only; वावर्षेण the other MSS.

४ Thus Ben C and Vc.; संज्ञानीभूषी D; the other MSS. and the Viv. (one copy) and Vt. संज्ञान्येष्टी; संज्ञान्येष्टी the Viv. (another copy).

- मासि सक्तपृष्ठान्युपेयुर्दशमास्यं तृतीयः^१ सप्त घाम्या ओषधयः
 सप्तारण्याः^२ सप्त घाम्याः पशवः सप्तारण्याः^३ सप्त कन्दाः^४ सि
 चतुस्ताराणीति^५ सप्त घाम्या ओषधयस्त्रिंशमाषत्रीद्विधाः
 प्रियङ्गवो ऽणवो गोधूमाः सप्तमे^६ कुलत्यानु^७ हैके ब्रुवते^८
 ५ सप्तारण्याः श्यामाकाश्च नीवाराश्च जर्तिन्नाश्च गवौधुकाश्च
 गर्भुताश्च वास्त्वानि^९ च वेणुयवाश्च सप्तमे^{१०} कुलविन्दानु^{११} हैके
 ब्रुवते^{१२} सप्त घाम्याः पशवो गोश्वश्वमजाविकं पुरुषश्च गर्भ-
 शोश्च सप्तमे^{१३} ऽश्वतरसु^{१४} हैके ब्रुवते^{१५} सप्तारण्या दिग्दुराश्च
 आपदानि च पक्षिणश्च सरोरुपाणि^{१६} च हस्तौ च मर्कटश्च
 १० नादेया सप्तमे^{१७} सप्त कन्दाः^{१८} सि चतुस्ताराणीति गायत्र्युष्णि-
 गनुष्टुब्^{१९} दृहतौ पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्जगतीति^{२०} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥
 अथेदं चयं भवति कर्माभ्यवर्ति देवताभ्यवर्ति संख्या-
 भ्यवर्तीति^{२१} सावित्रं नु खल्विदं कर्माभ्यवर्ति भवत्यथ देवता-
 भ्यवर्ति भ्रुवाज्यं द्रोणकलशः सर्वपृष्ठेत्यथ^{२२} संख्याभ्यवर्ति^{२३} चिः
 १५ पृच्छति पृष्टतः^{२४} हवीरः शमितरित्यथापि राज्ञो मानं^{२५} क
 च खलु मन्त्रमन्तरितं कल्पयेत्स्थानादा स्थानं प्रजिज्ञासीता-
 भिरूप्येण^{२६} वा प्रौष्टेण वेति^{२७} स्थानास्थानमिति यद्वोचाम

१ Thus M Be Ben ; कुलित्यानु H G (sec. m.) U D C. कुलित्यानु Vt.

२ वास्त्वानि G (sec. m.), वास्त्वानि D C. According to the Viv.
 वाकुलम् (Chenopodium) is meant.

३ •दुम् M only.

४ i.e. सप्तारण्या कात्वेति (Vc), op. TS. II. 3, 7, 1.

५ प्रजिज्ञासीत U, •चित Vt Vc Ben.

यो ऽनन्तरं मन्त्रं आवातः स्वाप्तेनैव५ सह कल्पयेत्पूर्वकालेन
 दोत्तरकालेन वेति१ यथो एतदाभिरूपेणेति यथैतद्भवत्या-
 ग्राहानः सुवीर्यं५ रायस्योष५ स्वस्थियम् । बृहस्पतिना राधा
 स्वगाकृतो मन्त्रं यजमानाय तिष्ठेति१ यथो एतन्मौहेषेत्यग्नि-
 कल्पः स्वययमिष्टकाभूयान्समावातस्तत्र१ यो मन्त्रो ऽन्तरितः ५
 स्वादिष्टकाभूयमेनमापादयेत् ॥ ६ ॥

अथायमश्वमेध आहुतिभूयान्समावातस्तत्र यो मन्त्रो
 ऽन्तरितः स्वादाहुतिभूयमेनमापादयेत्प्रक्रान्तं प्रक्रमयेत्
 प्रक्रान्तं कर्म तृष्णौ कर्मैवाभिपूरयिषेदिति१ नाप्रक्रान्तमिति
 यद्वोचाम बर्हिर्लवनः स्वयय५ ब्रह्मो मन्त्र आवातो भवति १०
 दीर्घसु कर्म१ न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेतायायं पशो-
 र्विशसनो ब्रह्मो मन्त्र आवातो भवति दीर्घसु कर्म१ न
 कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेतायास्वा५ स्वयमाद्वन्तायां दीर्घो
 ह मन्त्र आवातो भवति ब्रह्मसु कर्म१ न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो
 विरम्येयथो१ एतस्त्रियंजुषा सकृत्तृष्णीमिति१ लोकाग्नी५श्च १५
 तेषामुपभुज्य क्षाम्यजुसेति१ यथो एतत्पञ्चकलो यजुषा

१ अथय given by Ben D C U (pr. m.) Vr. om. by H Be G U
 (sec. m.).—On इष्टकाभूयान् V comments: इष्टकाभिर्भूयान् पञ्चकः इष्टकोप-
 धानप्रचुर इति यावत् ।

१ Thus Be G U Vt Vc, विरम्येत्यथो Ben C D, विरम्येत यथो H;
 V. comments: न विरम्येत् न विरम्येत् विरम्येत्यथयान्वायः ।

पञ्चकृत्युष्णीमिति राज्ञोषां मानमुपश्रुत्येति^१ 'यथो एत-
 त्कृत्युष्णां यत्कृत्युष्णीमिति राज्ञ एव^२ तेषां^३ मानमुपश्रु-
 त्येति^४ ' यथो एतच्चतुरो सुष्टीग्नौहोणां निर्वपतीति द्वौ
 देवतायै स्निष्टकृते तृतीय इजायै चतुर्थं इति . सर्वं एवैतेषां
 १ ब्राह्मणवन्तः^५ ॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

अथात आदेशकारितानि व्याख्यास्यामो^६ ऽनादिष्टो,
 ऽग्निरपि तु यथैतद्भवत्यधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति
 रथनाभां जुहोति चतुष्पदे जुहोति वर्त्मनोर्जुहोत्याश्रयने
 जुहोति पदे जुहोत्यजायां जुहोत्यजस्रं दक्षिणे कर्णे जुहोत्य-
 १० जस्रं दक्षिणे ऋक्ते जुहोति ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते जुहोति
 दर्भस्तम्भे जुहोत्यशु जुहोत्यौदुम्भ्यां जुहोति वल्मीकवपायां
 जुहोत्यौपासने जुहोत्युत्तपनीये जुहोति ग्रामिणे जुहोत्याग्नी-
 प्रीये जुहोत्यन्वाहार्यपचने जुहोति गार्हपत्ये जुहोतीत्यना-
 १५ दिष्टं आहवनीय एव होतव्यमनादिष्टो ऽभ्यर्धुरपि तु यथै-
 तद्भवत्युच्येता जुहोति प्रतिप्रस्थाता जुहोतीत्यनादिष्टं^७ ऽभ्यर्धुणैव
 होतव्यमनादिष्टं पाचनमपि तु यथैतद्भवत्यञ्जलिना जुहोति

१...१ This clause is found in D U Be G (sec. m.) only ; it is commented upon by Bhavasyāmin.

२ Thus D ; येषां U Be G ; some of the MSS. here and supra instead of उपपत्त्य read उपपित्य, which is perhaps the preferable reading, but cp. Vc : उपपत्त्य समीपे जुनिं कृता ।

३ इति supplied by me.

४ इति found in G only.

शूर्पेण जुहोति कृष्णाजिनपुटेन जुहोति मध्यमेन पर्णेन जुहो-
त्यन्तमेन पर्णेन जुहोत्यर्कपर्णेन जुहोति पर्णमयेन सुवेण
जुहोत्यौदुम्बरेण सुवेण जुहोत्यङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति विष्णुसिका-
काण्डाभ्यां जुहोति गोमृगकण्ठेन जुहोत्यश्वफेन जुहोत्यश्व-
स्येन कमण्डलुना जुहोतीत्यनादिष्टे^१ सुचैव होतव्यमनादिष्टा^२
समिदादेशादेव समिधं जानीयादिज्ञायते नासमित्के जुह-
याद्यदसमित्के^३ जुहयाद्ययाजिके^४ अं दद्यात्तादृक्कर्मणासमि-
दत्येव होतव्यमनादिष्ट उपसमाधायैव होतव्यम्^५ ॥ ८ ॥

अथातो ऽवदानकल्पंस्तुदक्षयति चतुरवत्तं भवतीत्यना-
दिष्ट उपसम्यैव होतव्यमनादिष्टः हविरादेशादेवान्द्वीहि-^{१०}
यवेभ्यो जानीयादपि तु न खलु चिप्रसङ्गकारतममाज्यं
ब्रुवते^१ अनादिष्टः पशुरादेशादेकान्यमजाज्जानीयादेशाशा-
द्यदभिहारं तन्मः^२ खान्तदभिहारं कुर्यादन्यभिहारौ दर्शपूर्ण-
मासौ^३ सोम इन्द्राभिहारः^४ सावित्रमौषधस्य निर्वपणं बृष्टं
भवति^५ किं^६ स्त्रिंशानाव्यस्य पशो राक्ष इति^७ दोहनः^८
शानाव्यस्योपाकरणं पशोर्यदुपाशुसवनमभि मिसीते तद्वाञ्छः^९
प्रज्ञातमन्येषां हविषां पर्यग्निकरणं^{१०} किं^{११} स्त्रिंशान् इति^{१२}
यदेवादो वसतीवरौः परिहरति तद्वाञ्छ इति^{१३} ॥ ९ ॥
पञ्चमः ॥

^१ इति missing in G H U D.

^२ Thus U Ben G D C ; जुहयाद्यस्य Vt, •वाद्यदिव• Be, •वाद्यस्य• H.

^३ Thus Be, the Viv. and V. ; किञ्च D C, किञ्च H Ben G U D.

अथातः पुरोडाशाभ्यस्यास्यामः^१ सर्व एवाग्नेया अष्टा-
 कपासा अन्यच योनराधेयिकास्त्वं^२ एवैन्द्राग्रा एकादशकपासा
 अन्यचाययणाश्च शुनासीरीयाश्च^३ सर्व एवैन्द्रा एकादशकपासा
 अन्यच शुनासीरीयास्त्वं^४ एवाग्नीषोमीया एकादशकपासा
 ५ अन्यच श्यामाकास्त्वं^५ एव पशुपुरोडाशा एकादशकपासा
 अन्यच वायव्याश्च देवतः पशुस्तदेवतः पशुपुरोडाशो अन्यच
 वायव्याङ्गवति^६ सर्व एवाग्नावैष्णवा एकादशकपासा अन्यचा-
 ध्वरकस्यायै^७ तत्रैवाष्टाकपासाश्च^८ द्वादशकपासाश्च भवतः^९ सर्व
 एव सावित्रा द्वादशकपासा अन्यचाश्वमेधिकेभ्यस्तत्रैवाष्टाकपा-
 १० स्यैकादशकपासाश्च भवतः सावित्रो ऽष्टाकपास इति च^{१०} सर्व
 एव माहताः सप्तकपासा अन्यचाश्वमेधिकानां चातुर्मास्यपशूनां
 पशुपुरोडाशेभ्यो माहताङ्गैकविंशतिकपासादन्यच राजसूयि-
 कात्पञ्चशरदीयानां च पशूनां पशुपुरोडाशेभ्यः^{११} किमनु-
 ख्यानि तु^{१२} खलु ते^{१३} विलेख्यानि कपासानि भवन्तीति^{१४}
 १५ विज्ञायते^{१५} वैश्वानरं द्वादशकपासं मृगाखरे भूमिकपासं
 निर्वपेदित्येतदनुख्यानि भवन्तीत्यत्र पूर्वसंज्ञाः^{१६} पञ्चप्रधानाश्च

१ Thus C Ben U (pr. m.): *कपासी H Be G U (sec. m.).

२ तु H D C V, तु Ben Be G U.

३ om. H G (sec. m.), found in Ben Be U D C G (pr. m.) V.

According to Ve it stands for सावि. Is the word to be cancelled?

The Vivarana makes no mention of it.

४ Cp. T Br. III, 9, 17, 3.

नवप्रयाजस्यैकादशप्रयाजस्येति प्रयाजाः पूर्वसंख्याः ' पर्वग्नि-
करणं पशोदपाश्चभिषवो ऽग्निष्टोमे गवामयने चतुर्विंशम-
हस्रदपि विज्ञायते तस्य चौणि च ग्रतानि षष्टिश्च स्तोत्रौ-
चास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति ' ॥ १० ॥

अथ राजयज्ञा ' राजसूयो ऽश्वमेधः पुरुषमेधः सर्वमेधः ' ५
सोमसवः वृधिसवो^१ मृत्युसवः कानाम्भयज्ञः शुनस्कर्णयज्ञ
इति चाथादितिदेवता ' अग्न्याधेये त्वेव प्रथमश्चरुसातुर्मास्येषु
द्वितीयः ' प्रायणीयोदयनीययोरग्निदौक्षणीयायां ' त्रयो
राजसूये रत्निमानेषु^२ च प्रायज्ञेषु चादित्यां मल्हां गर्भिणी-
मासभत इति चैक इष्टिकस्य ' एको ब्राह्मस्तोमे ' चत्वारो १०
ऽश्वमेधे ऽदित्ये विष्णुपत्न्यै चरुदित्ये हस्ससाचिरदित्ये चयो
रोहितैतासिस्तो मेव्य आदित्या ' द्वौ सौचामण्यामादित्या-
विवंशा ' षडो ऽष्टादश इति च ' चौणि तन्वाणि यज्ञमन्वा-
यन्तानि भवन्ति पञ्चप्रयाजं नवप्रयाजेकादशप्रयाजमिति ' ८
पञ्चप्रयाजेन दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टय इति वर्तन्ते ' नव- १५
प्रयाजेन चातुर्मासान्येकादशप्रयाजेन पशुः सोम इति ' षड्वि-
मानि सर्वकल्पे सर्वाभिप्रायिकाणि भवन्ति ' यथैतदग्न्याधेय-

१ वृधिनोचनो or वृधियिचनो all, cp. XVIII 6.

२ Thus H Ben D C V, रत्निमैषु G Be U the Viv. (one copy),
रत्निमिषु the Viv. (another copy). Read probably रत्निमौषु (sc.
इष्टिषु).

मग्निहोचं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि पशुः सोम इति ।
तदपि विज्ञायते ऽय यदस्याग्निमुद्धरति महत्त्वं तेन काम-
दुघा^१ श्वहृद्वे^१ । ऽय यदग्निहोचं जुहोति महत्त्वं तेन वा वै
वैश्वदेवस्य माचैतदा एतेषामवममतो ऽतो वा उत्तराणि
५ अयाऽसि भवन्ति^२ । सर्वान्लोकाऽपशुबन्धयाज्यभिजयत्येकसौ^३
वै कामाद्यान्ये यज्ञकतव आलभ्यन्ते । सर्वभ्यः कामेभ्यः पशुः
सोम इति । ॥ ११ ॥ अष्टः ॥

अग्नीनाधाश्वमानः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत^४ येनास्याकुशलः^५
स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत^६ । यान्यृणान्युत्थितकालानि स्युस्तानि
१० व्यवहरेदनुज्ञापयौत वायायन्याधेय एवर्तिगां वरणं प्रथम-
मुदाहरामस्तस्य चेत्युर्वपुरुषैर्गताः स्युस्तानेव नातिवृणीताव्यव-
च्छिन्नास्येत्कौलेनाध्ययनेन मानुषेण ग्रीलवृत्ताभ्याऽस्युरिति^७
किंनत उ खल्वतिवरणं वावरणं वा भवतीति^८ सोयमशारौ-

१ Thus Be G (see. m.), *दुघावह* U D C H V, दुघावह* Ben G (pr. m.).

२ भवन्तीति C Ben.

३ After *अयति Be and G (see. m.) ins. इति ।

४ Thus (and cp. XXV, 4 init.) U G D C Be and the Viv. (one copy). येनास्या कुशलं H Ben V and the Viv. (another copy). The Vivaraṇa runs: येनास्याकुशलं स्यात् समादिना तेन सास्यं कुर्वीत, the Bhāṣya of Venkateśvara: येनास्या कुशलं स्यात् तेन संभारो नास्ति तं संवा-
हयेदित्यर्थः ।

दधमःखाद्याज्यमयाजयत्सादितं^१ कर्म तद् वाञ्छितं^१
 इत्येतेषामेकस्मिन्नतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ ताश्चे-
 दृणीतायापकाङ्गानेव वृणीत^१ कं तु खल्वेषां प्रथमं
 वृणीत^१ यो ऽस्य वःस्तुतमः^१ खान्तं प्रथमं वृणीत^१
 तेन सचिवेनान्याग्लिषेत^१ यद्यु वे यथाच्छेष्टं ब्रह्माणं प्रथमं^१
 वृणीताय होतारमथोद्गातारमथाध्वर्युं^१ ब्रह्मणो वामन्तर-
 मध्वर्युं^१ पूर्वं वोत्तरं वा यथाकर्म चेत्स्यात्सृष्टेन धनेनत्विजः
 प्रतिषंवसीत^१ नौश्वधिरुणानृत्यन्ति विनापि^१ यच्छे^१

१ Thus (दधमःखात्) all. I guess this word to be a corruption from an original दधमःख । The commentaries find the word दध 'sickness' in it. V. : आभिमुख्येन रोजवत् वायव्येन क्षितः । The Viv. : आकाशं (var. अशीमं) जिघांसति । दधं रोमे । आभिमुख्येन रोजभूत (var. रोजहत) क्षिपति । दधमंखा इति छेड् चिचः (var. छेडचः) रोजमेन क्षितः ।— सादितं all the MSS. exc. Be (सार्तं), G (sec. m. सौदं) and U C (वस्तुवित्तं) ; कुक्षितं, however, seems to be the periphrase of our word in the commentaries ; V. : सादितं कुक्षितं कर्म सेवाभिचारवजनादि । Perhaps the original reading of our passage has been : खेचनपारौ- दधमःखाद्याज्यमयाजयत्सादितं कर्म तद् वाञ्छितेति । वाञ्छित 3rd sing. root aor. med. from वाञ्छिहते । Moreover instead of the impf. चवा- जयन् we expect an aorist.

१ संस्तुतमः D and U (sec. m.).

१ Thus (विनापि यच्छे) all (also Vt, Vc). exc. C, which has विना विचक्षे ; the correct reading (see the Viv. and the Bhāṣya : बहु- निश्चायि) seems to be either विना विचक्षे (see the reading of C) or विनापीचक्षे (इचक्षे for regular इचक्षे, cp. the remark on XXIII, 17 ; 176, 12).

ऽप्राश्रिषि^१ भार्यामकरोति^१ को नु खल्वृत्तिषु धर्म इति^१
य आचार्य इति^१ कथमर्थेण इति^१ ॥ १२ ॥

आगमआगम इत्येकद्वन्द्वसुखच्छतसुख इत्येक^१ संवत्सरस्य
पार इत्येकं^१ यज्ञाधिगम इत्येतदपरं^१ को नु खल्वृत्तिषु
५ धर्म इति^१ न न्यस्तमार्त्तिष्वं कुर्यान्ननुधातं^१ नावकीतो
याजयेन्नोदृतो याजयेन्नोतिदृतो याजयेन्नोदृष्टं^१ याजयेन्न
नीतदक्षिणं^१ याजयेन्नोपरपचे याजयेन्नोति याजयेन्न मृतं याज-
येन्न चिकिषिणं याजयेन्न परिखातिक्रान्तं^१ याजयेन्नोन्नतं

१ Thus Be G and U (sec. m.) and both copies of the Viv.;
अश्रिषि U H Ben, Vt. Vc; C corrupt; the Viv.: राजकुलचोरादिभिः
द्वन्द्वसंज्ञो ऽस्ति, the Bhāṣya: राजाद्युपद्रवादिना द्वन्द्वसंज्ञो ऽस्ति ॥ On अप्रा-
श्रिषि for original अप्राश्रिषि cp. Indog. Forsch. XVIII. 421, M.S.L.
XIV. 192. See also infra XXIV. 18 : 202. 2.

१ Thus G Ben U D G (pr. m.) Vt, and cp. T Br. III. 11. 8. 8
with the remark of Sāyaṇa a. h. l.; नुदृष्टं Be, the Viv. (one
copy); नुदृष्टं G (sec. m.) C, the Viv. (another copy); नुदृष्टं H.
The Viv.: अविज्ञां यज्ञं न्यवेद्यं चोदितं करोति, the Bhāṣya: अन्वयं कुल-
नृदिभ्यः कथमस्तनः सन्तो यजति तत् ।

१ Thus (as Śāṅkh. śrs. V. 1. 10) G C, the Viv.; नोचदक्षिणं (as
Āśv. gṛths. I. 23. 20) the other MSS. The Bhāṣya (दक्षिणायमान्तरं
यस्य यस्य चिद्विजोऽनुपपत्तो सत्यां तस्मार्त्तिष्वं न कुर्यादित्यर्थः) and the Viva-
raṇa (दक्षिणादानोत्तराख्य) derive नोत from यजति; it is rather the
partic. from ज्येति; cp. नीतस्य XVIII 41 : 393 7.

४ परिषी० Be Ben C D V.

याजयेन्नान्यजं^१ याजयेन्नाननूचानं याजयेदपि वैतेषां^२ तं
 याजयेद्यः कपालान्युपहृत्याहुतिप्रेषे वर्तमाने^३ तदपि दाग्रतये
 विज्ञायते इवत्यां शुन आन्ताणि पेचे न देवेषु विविदे
 मर्षितारम् । अथशं जायाममर्षीयमानामधा मे श्वेनो
 मध्वाजभारेति^४ नैतेषामवाज्यः सहस्रदक्षिण इति^५ ॥ १३ ॥
 ॥ सप्तमः ॥

- I. 53. 3. ऊवाश्च शिकताश्चेति^१ ये भस्मरा इवोवाः खुलानाहा-
 I. 53. 4. रथेदारण्यस्य वराहस्य विहतादाहारथेदारण्यस्याखोदत्करादा-
 हारथेषां^२ ऽनुपदाशी सूदः स्नात्तत आहारथेत्सूदे^३ ऽविद्यमाने
 I. 53. 6. कुक्षीरसुविरादाहारथेदग्रनिहते^४ ऽविद्यमाने श्रौतहतमाहा- १०
 I. 53. 7. रथेद्वातहतं वा^५ शिञ्जियस्याश्रत्यश्चेति^६ येन ग्रामो वा नगरं
 I. 53. 9. वा नदी वा तीर्थं वा ज्ञायते तत आहारथेदं^७ पूर्ववाह-
 मिति^८ युवानमित्येवेदमुक्तं भवति^९ बौन्दिरण्यश्रक्तानिति^{१०}
 षड्भिमाङ्कारथेत्सौवर्णा^{११} उपासनायां^{१२} राजता अतिप्रदानार्था^{१३} ।

१ Thus Be, नांनजं G D C. Viv., Vt; ताज्जं H; Ben. om. the word; the Bhāgya: पूर्वोक्त (sc खेच) देवजानम् । इन्द्रजिवाधुमन्मित्रये ।

२ Thus H Be U (sec. m.) the Viv.; वैतेषां Ben G C U (pr. m.) and Vc. (अपि च अपि वेत्यर्थः) ।

३ Uncertain reading. H G U (sec. m.) Be (only श्रक्तोविति) and U (sec., only श्रक्तानिति : read as given in the text; बौन्दिरण्य श्रक्ता (श्रक्ता D C) श्कारथेत्सौ Ben D C; बट्टिरण्यश्रक्ताङ्कारथेत्सौ Vt. Are we to correct: बट्टिरण्यश्रक्तानिति । बौद्धोक्तिमाङ्कारथेत् ?

४ Thus Ben C H D G (pr. m.) Vt; औपास. Be G (sec. m.) the Vivaraṇa.

उभौ मानुषेणासङ्कारेणासङ्कृतौ भवतो ऽह्नतवाचसाविति
 सर्व एवान्यो मानुषो ऽसङ्कारो ऽन्यत्र नसदादातायेवैतदुदा-
 हरन्ति^१ सजसु हैके प्रतिषेधयन्ति^२ ॥ १४ ॥

ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यादिति^३ अथे पठते दादशारे
 ५ वा^४ संवत्सरे ऽपर्यवेत उदायति कथं तत्र कुर्यादिति^५ पुन-
 रेव ब्रह्मौदनः ससुत्यापयेदा समिधामभ्याधानात् त केप्रश्नश्च
 वापयीत^६ पुरस्तात्वेवैतत्संवत्सरः^७ संचचौत^८ प्राथस्त्रिप्तार्थ
 एष उक्तो^९ भवति^{१०} स यावत्कृत उदायेदेवमेव कुर्यात्पर्यवेते
 गोपनमेदेवमेव कुर्यादुपनमत्युपवस्यंगविप्रश्नति कर्म ताद्यते^{११}
 १० द्विब्रह्मौदनसु^{१२} हैके ब्रुवत उच्छेषणीयो हेतरः^{१३} सान्त्वरण
 उत्तरो^{१४} ऽय संभारेषूषास्त्रिवपन्यददश्चमपि क्षणं तन्मनसा
 ध्यायेत्तदपीहेति^{१५} सामानि चेन्न प्रत्यधीयीत धोनीर्निगदे-
 दपि वा व्याहृतीभिरपि वा हिंकारेण^{१६} प्रणीतालोकेन
 रथचक्रं प्रवर्तयेत्तस्य चेदादधानस्य पुरस्तात्तन्मा दृश्येत कथं
 १५ तत्र कुर्यादिति^{१७} यः कर्मान् आरब्धः स्वान्नं परिनिष्ठाप्य
 कर्मान्मेगोपरमेच्छो भूते परिनिक्षिपेदित्यय चेदिधो ऽभ्याशिते

१ Thus Be G; •आनेवैतत्संवत्सरं U (sec. m.); सजसु (सजसु) not found
 in Ben U (pr. m.) D C Vt.; in H the whole passage is left out.

२ Found in G Be U (sec. m.) only.

३ Thus G Be U Ben; द्विर् H G D C, the Viv.

४ Thus Be U (sec. m.) the Viv.; चौत्तर Ben H G C U (pr. m.)

Vt.; चिन्तन D.

दृश्येत कथं तच्च कुर्यादिति ^१ पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा कर्मान्ते-
नोपरमेष्ठो भूते परिनिक्षिपेदिति ^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

- I. 53. 13. अथातः स्रुतमन्त्राणामेव मीमांसा ^१ स्रुतमेवापि व्याख्या-
स्यामो ऽयं ह्यन्दाश्वौति ^१ वसन्ते ब्राह्मणो ऽग्निमादधीत यौग्रे
राजन्यः शरदि वैश्वो वर्षासु रथकार इति ^१ सर्वेषां त्वे ५
वसन्त आधानः सर्वेषां रोहिण्यां ^१ यथावर्षं त्वे ह्यन्दा-
श्वपि तु नु खलु कामनियुक्तान्यन्याधेयानि भवन्ति ^१ यथै-
तद्भवति कृत्तिकास्त्रग्निमादधीत रोहिण्यमग्निमादधीत पुनर्व-
स्रोरग्निमादधीत पूर्वयोः फल्गुन्योदत्तरयोः फल्गुन्योस्त्रिचाया-
I. 53. 16. मिति ^१ सद्यस्कांलान्येतानि भवन्ति ^१ यौग्रे राजन्यः शरदि १०
वैश्व इति नैते सद्यस्कांले भवतो ^१ ऽथातः आर्तिजान्यन्या-
धेयानि व्याख्यास्यामो ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्षे विपक्षे ऽपक्षी-
यमाणपक्ष इति ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्ष आदधानो यावान-
चावकाशः ^१ स्यात्तमभिविदधीत ^१ पौर्णमास्यां तु ^१ सद्यस्कांलं ^१
विपक्षे ऽपक्षीयमाणपक्ष आदधानो ^१ नाचावकाशः ^१ काङ्क्षाय ११
विपक्षे ^१ सर्वमेवैतदहः सद्यस्कांलं कुर्यात्स्रुतार्होत्तरः सारस्वतो
होमावन्तारभेष्टमिति ^१ ॥ १६ ॥

^१ भवन्तीति Be.

^१ Thus G Be H U (sec. m.), the other MSS. and the Viv. om.

चप ।

^१ Found in Be U (sec. m.) only.

^१ आदधीत यावानचावकाशः U (sec. m.) only. Are we to read आदधाने
with Vo ?

- अथ पौर्णमासवैश्वदेवाभ्यामिहामावास्यामेव ततः काष्ठेर्दध
 चेदमावास्यायाः सद्यस्काष्ठममावास्यान्तमथ सारस्वतौ होमौ
 जुह्वदृचेवर्चमुपसंख्यादेवं पूर्णदर्व ' एवं वाक्षोव्यतीथे ' कथसु
 खसु पूर्णाहुतिं जुहुयादग्नये पृथिव्यै वायवे ऽग्निरिषाय सूर्याय
 ५ दिवे वरुणायाज्ञः स्नाहेति जुहुयादथेदं त्वष्मौमग्निहोषमग्नि-
 सः स्कारार्थं दृष्टं भवति ' तदाज्येनैव जुहुयादवाचौमवमृ-
 ज्योर्ध्वमुन्माष्युमे एवैते सायंप्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुह्वन्त्यत
 यौपवसथिकायै रात्रेः ' सामिधेनीरनुवक्ष्यन्द्गहोतारं व्याख्याय
 व्याहृतीहक्ताय^१ हिंक्षुर्यादयानुमूयादेतदयानुपूर्व्यं^२ भवति '
 १० कथसु खसुन्याधेये सोम इति ' पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा
 ग्राह्यामध्यवस्येद्दौचणौयामाग्नेवो ऽष्टाकपास्तो ऽनुवर्तत प्रायणी-
 यामैन्द्राग्न्यादित्यस्य^३ चररातिथ्यामग्नये^४ पवमानाय पुरोडाशो
 ऽष्टाकपास्तो ऽग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमग्नये पावकायमग्नये
 शुचये प्रातःसवनौयानम्वारभेष्टिरपि वा सर्वाण्येवान्याधेयि-
 १५ कानि हवींश्च परिनिष्ठाप्य ग्राह्यामध्यवस्येदुदवमानीया-
 मन्वारभेष्टिरिति^५ ॥ १७ ॥ नवमः ॥

१ ख om Be.

२ पूर्व H.

३ Thus G U (sec. m.) and cp. XX, 19 : 20, 24 ; *मैन्द्राग्न्यादित्य-
 स्य U Vt. *मैन्द्राग्न्यादित्यस्य Be.

४ Thus Be only (sc. अनुवर्तत), cp. the Viv. : 'उदवमानीयामन्वार-
 मन्वारभेष्टिः । All the other MSS. and V : 'उदवमानीयामन्वा० ।

- I. 69. 1. अथेदं पुनराधेयं^१ कियञ्च खञ्जु पुनराधेयं भवतीत्यग्नी-
नाधाय पापीयानभूवमव्याश्रिवि^२ पुत्रो मे मृत^३ इत्येत-
स्मिन्स्त्वैतत्संवत्सरे दृष्टं भवति^४ कस्मिञ्च खल्वेतत्काले
- I. 69. 6. समुत्थापयेदिति^५ सा यावाद्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमा-
वास्या^६ भवति सा सप्तसंवत्सरस्य पुनर्वसुभ्याः संपद्यते तस्या-
मादधीतेति^७ तस्या उपवसथे ऽरक्षोरग्नीन्समारोध्योदवसाय^८
मथित्वाग्नीन्विहत्योदासन्त्येष्टेद्वाग्नीन्समारोय^९ गच्छेत्पुनरेतद-
न्यगार^{१०} सःस्कारथेदन्यदा नवं कारयेत्पुनरेतानि यज्ञ-
- I. 70. 16. पाषाणि संलेखयेदन्यानि वा नवानि कारयेत्पुनर्निष्कृतो
रथो दक्षिणेति पुनःसंस्कृत एवैष उक्तो भवति^१ पुनस्तस्युतं १०

१ Thus again (and cp. XXIV, 12: 197, 1) Ben Be G, the Viv. and Vc (twice); चव्याश्रिवि H U Vt and Rudradatta on Āp. V, 26.
3. D and Care defective. Here Bhavasyāmin remarks: चव्याश्रिवि
मन्त्रद्विष्यः (Var. मन्त्रद्वैःषचि)। यमरमनमानां सकृचेति (Pāṇ. VII, 2: 73).
य स्नातवा चव्याश्रिवीति भवितव्यं। वर्णवत्स्येव सकारस्य मकरा स्नात्। श्रीषो
ऽस्मि धनमरीरादिना ।

१ Thus all; probably the original reading was: पुत्रो मे ऽश्वेति ।

२ Instead of पुरस्तात् G H Be उपरिहत् ।

३ Thus Be Viv.: •समारोद्धो• H Ben C Vt.

४ Instead of उदासन्त्ये• one copy of the Viv. and Vt: उदासन्त्ये•,
another copy of the Viv.: उदासन्त्ये• ।— The reading •ग्नीन्समारोय
is uncertain: thus read H G U C D, •घोमरोय Be, •घोरोय Ben,
•घोमरोय Vt (pr. m.), •घोमरोय Vt (sec. m.) Vc. The Viv. gives
the periphrase: तपेवाग्नीन्मुकुञ्च, cp. Āp. V, 27, 3.

५ Thus Ben U (pr. m.) Vt, उपरिहत्स्य G H Be U (sec. m.).

वाच इति पुनःसंस्कृतमेवेतदुक्तं^१ भवति^१ पुनस्तृप्तो ऽनघा-
 नित्यवशीर्णगव एवैव उक्तो भवत्येमान्युपाशुधर्माणि भवन्ति
 यथैतदम्याधेयं पुनराधेयं पित्र्यज्ञो दीक्षणीया प्रायणीया-
 तिथ्योपसदः प्रातरनुवाकः पत्नीसंयाजा^२ अवभृथ उदयनी-
 ५ योदवशानीया चितिप्रणयनीयं त्वाज्ञो यूपविरोहणीयो
 ऽष्टापदी^३ गर्भवती^४ च^५ सहकारिप्रत्यया^६ भवन्ति^७ यथो
 एतद्वैधायनस्य कथं वेदयन्ते ॥ १८ ॥

2. सर्पराज्ञिया^१ अग्निगार्हपत्यमाद्धातीत्यपोद्धृत्य चर्मगिर
 एतस्य स्थाने सर्पराज्ञीरावपेक्षित्येनोपस्थाप्य पौनराधेयिके-
 १० नोपतिष्ठेत^१ सिद्धमत ऊर्ध्वमीजानस्य पुनराद्धानस्य संनये-
 २० संनये इति^२ संनयेदित्येक आऊरप द्वेक आऊर्ज
 संनयेदिति^३ शरीरसंस्थर्षी च यज्ञो भवति यदेव^४ पुनर्थ-

१ उक्तं supplied by me.

२ Thus Ben U (pr. m.) D C, •याजाः चपद• Vc, •याजोवद• G H
 Be U (sec. m.).

३ हापदी G and U (sec. m.) Be.

४ Thus D C U (pr. m.) Vt : गर्भ इति G and U (sec. m.) Be ;
 गर्भवती इति च Ben, गर्भवति च H

५ •कारो U (sec. m.) D.— •प्रत्ययाङ्गव• (•यान् भव•) Vt Vc. and
 Be : the word occurs also II. 2 : 35. 16.

६ Thus G U D C Ben V ; •राज्ञीया Be, शरीराज्ञिया H.

७ Plutimark only in Ben U Vt.

८ Thus Ben U D V ; यदेव G H, यदेव Be, यदेव C.

I. 70. 12. जेताय संनयेच्छताचरा भवन्तीत्युचरपङ्क्तयः^१ एतास्तत्तत् एकैका

I. 71. 12. पञ्चविंशत्यचरा^२ तच्छतमधेयं^३ द्वतीयाधेयं^४ कतरञ्च
खण्डिसुपिनिश्रयतीत्यन्याधेयं वा पुनराधेयं वेत्यन्याधेय-

I. 72. 1. मित्येव ब्रूयादथापह्ताग्नेर्नष्टारणीकस्य च^५ ब्रह्मौदनेनैव अति-
पद्यते^६ सिद्धमन्याधेयम्^७ ॥ १६ ॥ दशमः ॥

I. 1. ४. अथेमौ दर्शपूर्णमासौ पौर्णमास्युपक्रमावमावास्याश्च^८ स्वा-
वाचार्या^९ ब्रुवते^{१०} तत्रोदाहरणपूर्व^{११} मध्वराचात्पौर्णमास्यां
चन्द्रमाः पूर्यते^{१२} स एतं चापरराचं पूर्णो भवति सर्वं चाह-
वत्तरस्याश्च रात्रेरा मध्वराचादयामावास्याया^{१३} उपवसथीये
ऽहन्पूर्व^{१४} मध्यदिनाच्चन्द्रमसमादित्यो लभते^{१५} स एतं चापराचं^{१६}
लब्धो भवति सर्वां च रात्रिसुत्तरस्य चाह्न आ मध्यदिनादेतत्^{१७}
सन्धिमभि^{१८} यजेतेति^{१९} रात्रिर्ह पौर्णमास्याश्च संधेया भवत्य-
हरमावास्याया^{२०} द्वे पौर्णमास्यौ द्वे अमावास्या^{२१} पूर्वापूर्वां पौर्ण-
मास्यौ सुत्तरासुत्तराममावास्यां^{२२} या पूर्वा पौर्णमास्यौ सानुमति-

१ •पङ्क्तयः H Be G Vc; •पङ्क्तयः Ben Vt, •पङ्क्तयः U C, पङ्क्तयः D; cp. TS. I, 5, 2, 1; the four akṣarapañktis are TS. IV, 4, 4, w-z.

२ Thus G Be Ben the Viv. (and thus is to be read also III, 3 : 71, 17 instead of द्वतीया चाचार्या); द्वतीयाचमन्याधेयं H U D C V.

३ Found in Ben D G U C only.

४ Thus U G D C Be V and the Viv.; पौर्णमास्योप H Ben, see also Pitrmedhasūtra I, 1 : 16.

५ चच found in Be G (sec. m.) U and the Viv.

६ •सन्धिनी G and U (sec. m.).

येन्नरा वा राका वा पूर्वामावास्या वा सिनीवासी योन्नरा
वा कुङ्कर्णायनी वा अनुमतिस्त्रिष्टुपाकेति पौर्णमास्ये नामधेये
जगती सिनीवास्तुष्टुप् कुङ्करित्यमावास्यायै नामधेये ॥ २० ॥

अथायं चन्द्रमाः षोडशकलस्तस्य^१ पञ्चदशभिः^२ पक्षो^३
५ ऽभिविहितो^४ भवति^५ षोडशी त्वयं कक्षा बहुधा विप्रविष्टा
ब्राह्मणेष्वप्लोषधीषु वनस्पतिषु पशुष्विति^६ स यदेतानि
यज्ञे क्रियन्ते तेनैषा संभ्रियते^७ ऽथोपवसथस्थानानि चतुर्दशी
पञ्चदशी षोडशी^८ न तु त्रयोदशी सप्तदशी भवतः^९ सो
ऽयमाहिताग्निरुपवसथीये ऽह्नुरा प्रातरग्निहोत्रात्पञ्चानुप-
१० द्वादयेदन्वाधानार्थान्प्रतोपायनीयं^{१०} पाचयौत^{११} तस्याग्निर्तौ
भवतः^{१२} सर्पिर्मिश्रं दधिमिश्रमचारक्षवणमपिश्रितं^{१३} सर्वमेवै-
तदहः^{१४} कौशौधान्यं^{१५} वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यस्तस्य ब्राह्मणं प्रति-

१ Thus Be H, G and U (sec. m.); •कलः स षोडशभिर्पक्षोभिर्वि-
D C; •कलः अभिर्पक्षोभिर्वि- Ben; •कलः स पञ्चदशभिर्पक्षोभिर्वि- Vt;
Vc: श्रुतपक्षे स चन्द्रमाः पञ्चदशभिः पक्षोभिरुपविष्टः प्रतिपद्यन्तिपौर्णमासीपक्षेने-
विचतः कल्पितो भवति ।

२ Thus (पिच्छान्) U H D C and a citation by Sāyaṇa; पिच्छान् Be
Vt Vc, पिच्छानि the Viv., पिच्छान् Ben G. Sāyaṇa: शूलकाडानिचान,
Veṅkateśvara: शूलकाडानि, Bhavasvāmin: काडानि शूलानि ।

३ Thus (चारक्षवणम्) Be D and a citation by Sāyaṇa; •चारक्षव-
H, •चारक्षवणम् G U C, Vt, Vc.

४ Thus H G Be U (sec. m.) and a cit. by Sāyaṇa; ह्य om. Ben
D C V.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67, 1) G Ben, कोशी(नि). D C U H V
Be and a citation by Sāyaṇa.

पाद्यान्नीयायै तदहः शुद्रायोऽष्टिष्टं दद्यात्पत्न्या एवेतदहश्चिष्टं
दद्यात्पत्न्याऽऽश्वीत न स्त्रियमुपेयात्कामं त्वेवोपरि श्वीत
स्त्रियं त्वेव नोपेयाद्भूतचारौ त्वेव स्त्र्यात्स यदि केचनश्च वाप-
थियमाणः स्त्र्यात्केचनश्च वापथित्वा सोमानि सऽहस्य नखानि
मिहन्तवीत । स्त्र्यादादभ्यञ्जीताञ्जीत । दीषायै ह्यं कुर्वीता- ५

I. 1. 5; III. 3. 4. श्रौतान्वाध्यादपक्षं कृत्वा गार्हपत्यमूर्ध्वश्रुतान्वाहार्यपचनं प्रह-
वाहवनीयं तिष्ठन्द्वाग्नौ निगदेदिति ॥ २१ ॥ एकादशः ॥

अन्वाहिताखेदग्रय उदाधेयुः सवनीयं गार्हपत्यस्त्र्याहवनीय
उदाते भस्मोदाय्य ग्रहंत्पिण्डेन परिस्त्रिय ज्वलन्तमाहवनीय-
सुद्रुह्य न्युप्योपसमाधाय पुनरन्वाधाय व्याहतीभिर्दपतिष्ठेतां १०
चदन्वाहार्यपचनं उदाधेदेवमेवैनः हरेर्दनातां शेषा देवता
चदन्वाहार्यपचन इति । पुनरन्वाधाय व्याहतीभिर्दपतिष्ठेतां

II. 193. 17. यथाग्निमुद्रुतः सुषोः ऽभ्यस्त्रमिषाद्वाभ्युदिषादा यथासूचं
sq. वा कुषादपि वा संतनौ^१ जुहुयात्सो नो ज्योतिर्जुषतां चय-
स्त्रिःशतान्त इत्येते जुवाहुती कृत्वा व्याहतीभिर्दपतिष्ठेतां- १५
चाभ्यस्त्रमिते वाहणीः जुवाहुतिः कृत्वा व्याहतीभिर्दपतिष्ठे-
तांथाभ्युदिते नैषीः जुवाहुतिः कृत्वा व्याहतीभिर्दपतिष्ठेतां
व्याहतीभिरेवान्वाहार्यपचनमचारश्चोरग्निषु समाकृतेवात्मनि

१ चदन्वा • Ben H, चदन्वा • B G U, चद om. C.

२ See XIV, 24 : 193, 19 sqq.

३ Thus (cp. III, 14 : 84, 9) Be G D U; संतनि H, संतनी C,
संतनि Ben.

वाध्वगते न प्राधक्षितमाचार्यां न्रुवते^१ तपोदाहरन्नि काम-
मात्मनि समाकृष्टेखरस्थोदपावरोक्ष मन्वेदपि वामात्वं विद्वत्^२
तस्मिन्नुपावरोक्ष जुञ्जयादचारस्थोः समाकृष्टेषु मधिलाग्री-
न्विद्वत्य जुञ्जयादपि वामात्वं विद्वत्याग्रीनकरारणी^३ निधाय
५ जुञ्जयात्^४ ॥ २२ ॥

यथा राजविश्रासेव^५ निर्मग्न्यो दृष्टाग्रेक्षितिक्रमेण^६ न्रुवते^७
यावति क्षणान्तम् उपविशेत्तावदवराधो^८ ऽध्वगतो^९ विहारो^{१०}
ऽग्रीनन्वाद्धाद्रुतसुपेयाद्रुतोपेतस्य पर्णश्राव्यामाप्तेयादेतद्वा-

१ Ben H U D मधिला instead of विद्वत्; विद्वत् मधिला Be; G om.
pr. m. विद्वत्, sec. m. मधिला ।

२ Thus H Be G D U (sec. m.); Ben U (pr. m.) ins. मधिला
before विद्वत् (— चंतरारणी Be G U, चंतराणि Ben H, चंतराणी D. In
C this whole passage runs as follows: अपि वामात्वं मधिला तस्मिन्नुपाव-
रोक्ष जुञ्जयादचारस्थोः समाकृष्टेषु मधिलाग्रीन्विद्वत् जुञ्जयादपि वामात्वं मधिला
विद्वत्याग्रीनकरारणी निधाय जुञ्जयात् ॥ २२ ॥ Cp. also Rndr. on Āp. IX.
3. 3.

३ राज्या. Ben C and one copy of the Viv.; this seems to be the
better reading.

४ Thus Ben D U (pr. m.) C and the Viv.; नच विव. Be H G U
(sec. m.). About the meaning of these words I am uncertain.

५ Uncertain reading. G as given in our text; •वराधोध्वगतो H;
•वराधोध्वगतो U; •वराधोध्वगते C; •वराधोध्वगते Ben; •वराधोध्वगतो
Be; •वराधोध्वगतो D. The Vivaraṇa runs: नावद्वराधो अवन्वावकावत
जनी न (one copy om. न) भवति कर्षं द्वादशह विहनेचित्ताक्षरेर्विहर-
(•विहार another copy) भूमिगतः ।

नुपूर्व्यं भवत्येमेभिः^१ चीणि पलाशजातानि भवन्ति स्रष्टव्यको
 लोमशको व्रततिरिति^२ लोमशकस्यैवैषा^३ केतया भवति^४
 यावन्मात्रे गौर्निकर्षत^५ न^६ तत^७ ऊर्ध्वं किञ्चाद^८ पशव्यात
 ऊर्ध्वं^९ स्यात्, यद्यु ह्यग्निहोत्रोच्छेषात्प्रमाद्येत्तत्पुनरेवाग्नि-
 होत्रं^{१०} जुहुयादधेमाः सांनाय्यदृष्टः पशवमाः^{११} समास्ता
 भवन्ति^{१२} ताद्येत्तिष्ठ एव स्युः प्रथमां वोक्तमां वा चतुर्वि-
 ग्महोत्रादृष्टं चेद्दे एव स्यातामितरेतरां त्रिस्त्रिविगमहोत्रादृष्टं
 I. 5. 5. चेदेकैव स्यान्तामेव षड्वृत्तो विगमहोत्रादृष्टवृत्तागन्तव्यारम्भो-
 त्तरा^{१३} दोहयेदित्यपरिमितानामेवैतदुक्तं^{१४} भवतीति^{१५} ॥ २३ ॥
 द्वादशः ॥ १०

I. 6. 2. द्वादश दद्यानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि संपाद्यानीति^१
 स्पष्टं कपाक्षानि चेति पञ्च^२ वत्सं सोपावसृजत्युखां चाधि-
 श्रयतीति सप्त^३ तानि द्वादशमावास्यायामेवैतत्संनयत्^४

१ Only Be has इति after भवति ।

२ Thus U (sec. m.) and a citation by Sāyaṇa; श्व om. D Be C H G; यैषा om. Ben.

३ Equally uncertain. निकर्षयेत्तत U (sec. m.), निकर्षये न तत a citation by Sāyaṇa; निकर्षयेतत G D, निकर्षेतत Ben. निकर्षयेत C, निकर्षयेतत Be U (pr. m.), निकर्षेतत II.

४ Thus G U; प्रमाद्येत्पु. Ben C D. प्रमाद्येत्पु. Be, प्रमाद्येत् the other MSS. Tho Viv. om. तत्, as also Rudr. on Ap. I. 11. 1.

५ पशवराः D C and a cit. by Sāyaṇa.

६ After यद्वहोवात् G and U (pr. m.) ins. चित्तमेव विद्वहोवात् ।

७ दोहयत् instead of दोहयेदित्य Be G U; दोहयिमादित्य C.

८ श्व om G and U (sec. m.), H Be.

- उपपद्यते नासंयतो^१ ऽथेयं दार्शपौर्णमासिकी^२ वेदिर्बज-
मानमाची भवत्यपरिमिता वा^३ यथासज्जानि हवींश्चि संभ-
वेदेवं तिरस्त्री^४ प्राञ्ची^५ वेद्यः सावुजयत्याहवनीयस्य परि-
गृहीत्यै^६ प्रतीची ओष्णी निरूहति गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै^७
५ पुरस्तादः^८ होयसी पश्चात्प्रयीयसी मध्ये संनततरा भवतीत्येव-
मिव^९ हि योषेति^{१०} तस्यै वदतौयतौ^{११} खनति^{१२} प्रजापतिना
यजमानसुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनतीति^{१३} द्वाङ्गुलं खेये-
त्येकेषां^{१४} अङ्गुलं खेयेत्येकेषां^{१५} चतुरङ्गुलं खेयेत्येकेषां^{१६}
भीतामाचीत्येकेषां^{१७} रथवर्त्ममाचीत्येकेषां^{१८} यावत्पार्श्वे
१० श्वेतमित्येकेषामेतदेव सदन्येषामनुजिक्कान्ततरं भवति^{१९} नैता
मात्रा अतिखनेद्दक्षिणतो वर्षीयसी करोति^{२०} पुरीषवतीं
करोति^{२१} प्राचीमुदीचीं प्रवर्णां निक्षिष्ठन्ती^{२२} तौयन्तं^{२३} गृह्णा-
तीति प्रस्तरस्य वदति^{२४} ॥ २४ ॥

संखमाचो यहीतस्य इत्येकेषां^{२५} विश्रावको^{२६} यहीतस्य

१ दशपूर्वमा० G, दशपौर्णमा० Be; cp. V. 5: 133. 13.

२ इति found in H G U only.

३ G Ben H and a citation by Sāyaṇa ins. इति, but cp. TS. II.

6. 4. 2, TBr. III. 2. 9. 10.

४ Thus Ben U (pr. m.) and a citation by Sāyaṇa; निक्षिष्ठन्तीतीत्यंतं
D H C, निक्षिष्ठन्तीत्यंतं U (sec. m.) G Be

५ Thus H U (pr. m.) and Sāyaṇa (twice, in a citation); विश्रावको
Ben, विश्रावको Be G U (sec. m.), the Viv.; C D om. this passage
Sāyaṇa (and Bhavāsvalīn) remarks: विश्रावकः विश्रावदेवो जेदेव-
प्रदेवो ब्रह्मसिन्धुः, Bhav. adds: सर्वं ब्रह्म यहीता ।

- इत्येकेषाः^१ सुगदण्डमाचो यहीतथ इत्येकेषाः^१ सुवदण्डमाचो
यहीतथ इत्येकेषामुर्वस्विमाचो^१ यहीतथ इत्येकेषामङ्गुष्ठपररूपाः^१
संमितो^१ यहीतथ इत्येकेषामपरिमितो यहीतथ इत्येकेषा-
मिधतीर्भवन्तीति समिधां वदति^१ प्रादेशमाचोरेवैता उक्ता
भवन्त्येन संमिताः कार्या इत्याहुरनेन ह्यपे प्रजापतिः प्रजा ५
I. 6. 11. असृजतेति^१ किंदेत्ये उ खलु पवित्रे किंपूते भवत इति^१
वैष्णवो वायुपूते इत्येव ब्रूयादनखण्डिसे स्यातां^१ प्रणीताः
प्रणयन्ननयापः प्रणयामीति पृथिवीं मनसा ध्यासेत्समान्येतानि
कुर्यात्प्रणीता आहवनीयं ब्रह्माणमिष्टावर्हिरिति यज्ञस्य शिर
I. 8. 18. इत्येतादृशयते^१ किंप्रोचिता उ खलु प्रोचिष्यो भवन्तीति^१ १०
विज्ञायते ब्रह्मवादिनो वदन्यद्भिर्हवीः^१ प्रोच्यैः केनाप
I. 9. 11. इति^१ ब्रह्मणेति^१ ब्रह्मप्रोचिता एव भवन्ति^१ हविष्कृदेहीति
ब्राह्मणस्य वदति हविष्कृदागहीति राजन्यस्य हविष्कृदाद्रवेति
वैश्वस्य^१ हविष्कृदेहीति पर्जन्य एवैष उक्तो भवत्यथायुदा-
I. 9. 12. हरन्ति हविः^१ संस्कारौमेवैतादृशेति^१ दृषदुपलेष्टपारवेणोषैः^१
समाहन्तीति^१ विज्ञायते ब्राह्मणमुच्चेः समाहन्तवा आह

१ Thus (उर्वस्वि, not ऊर्वस्वि) all. Sāyaṇa remarks: चान्यसो ब्रूयः ।

२ Thus Sāyaṇa (cit.), •पदरूपाचो Ben, •पददृशमितो Be G, •पद-
संमितो U G (sec. m.), •पदसंमितो H. Sāyaṇa comments: अङ्गुष्ठपरं
पदं पदवा संमितः अङ्गुष्ठपरपरिमाण इत्यर्थः ।

३ Thus Ben Sāy., •संस्कारानि• D C, •संस्कारानि• U (pr. m.), •संस्का-
रिण्ये• Be H G U (sec. m.). Sāyaṇa remarks: हविःसंस्कारिणस्य मुखं
हविष्कृतं इति संस्कारौवेति चान्यथः ।

विजित्यै^१ यावन्तो ऽस्य भ्रातृभ्या यज्ञायुधानामुददतासुप-
 शृङ्खलन्ति ते 'पराभवन्तीति' दिदिर्द्विदि^२ सङ्खलदुपलार्था^३
 नवकृत्वः संपादयतीति विज्ञायते^४ ॥ २५ ॥ अथोदशः ॥

- अपाग्ने ऽग्निमामादं जहौति^५ को नु खण्णामाह्वनी-
 ५ त्पराग्निरैवैष उक्तो भवति^६ निष्कवाद् स्रग्धेत्यादृशनाग्नि-
 रेवैष उक्तो भवत्या देवयजं वहेत्याह्वनीय एवैष उक्तो भवति^७
 को^८ नु^९ खलु कव्यवाहन इत्यन्वाहार्यपचन इत्येव ब्रूयादि-
 ज्ञायते यदग्ने कव्यवाहन पितृन्यस्यृतावृध इति^{१०} कुतो नु
 ४ खलु पिष्टानि संवपेत्कृष्णाजिनादित्येव ब्रूयात्संवपन्पिष्टानि
 १० वाचं यच्छति^{११} तामविदहन्तः^{१२} अपचतेत्येव वाचं विदुजते^{१३}
 यो विदग्धः स नैच्छंतो यो ऽश्रुतः स रौद्रो यः श्रुतः स
 ३ सदेव इति^{१४} साधुश्रुतः अपचतीत्येवेदमुक्तं भवति^{१५} सं
 ब्रह्मणा पृथ्यस्तेति^{१६} विज्ञायते वामै ब्रह्म^{१७} वाचैवेनमेत-
 १६ त्संपृणक्ति^{१८} क उ खलु हविः शृङ्खल^{१९} अप्यत इति^{२०} यदेवै-
 १५ तदाप्येभ्यो^{२१} निनयत्येकताय स्वाहा दिताय स्वाहा चिताय

१ U (sec. m.) ins. चर्च but cp. TBr. III. 2. 5. 9.

२ दिः and सङ्खल once H Sây.; सङ्खल once G.

३ Thus Ben C D U (pr. m.), Sâyana; क उ H, क उ Be U (sec. m.), क G.

४ With the visarga Ben G U D C Sây., without Be H; I. 10: 13. 9 is to be corrected accordingly.

५ ब्रह्मा H Be G U (sec. m.).

६ ब्रह्म G D C U (sec. m.), Sâyana (cit.).

७ Thus Ben U (pr. m.), Sâyana (twice); सदेवनेदाये^{२२} D C, सदेवै
 ननाये^{२३} Be U (sec. m.), सदेवैवनाये^{२४} G H.

स्नाहेति^१ को नु० खल्वेतः को दितः कस्मिन् इति^२ पिता
पितामहः प्रपितामह इत्येके^३ पृथिव्यन्तरिचं द्यौरित्येके^४
ऽग्निरादित्यो वैद्युत इत्येके^५ ॥ २६ ॥

अग्नेस्त्वयो^६ ज्यायाऽसौ भ्रातर आसन्नित्येक^७ ऋषय
एतन्नामधेया^८ बभ्रुरित्येके^९ ते देवा आयेष्वमृजतेत्याय-^{१०}
नामधेया^{११} देवा भवन्ति^{१२} क उ खलु पौर्णमास्यां पितृभ्यो

I. 19. 19. दौत्यत इति^{१३} यदेवैतच्छ्रोत्रोर्निनयतीति^{१४} किमभिघारितं

I. 87. 2. नु खल्व्याजं भवतीति^{१५} सत्याभिघारितमित्येव ब्रूयाद्विज्ञायते

1. 87. 4. सत्येन त्वाभिघारयामि तस्य ते भचीयेति^{१६} पश्चानां त्वा

वातानां यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीत्यनुदिशं वाता^{१७} विष्वक्वात १०

एवैषां पश्चमो भवति^{१८} पश्चानां त्वर्तूनां यन्त्राय धर्चाय

गृह्णामीति हेमन्तशिशिरावच समासं गच्छतः^{१९} पश्चानां त्वा

दिशां यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीतीयमेवासामूर्ध्वा दिक् पश्चमी

भवति^{२०} पश्चानां त्वा पश्चजनानां यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीति

देवा मनुष्या असुरा राक्षसा^{२१} गन्धर्वा एवैषां^{२२} पश्चमा १५

भवन्ति^{२३} शरोस्त्वा पश्चविलस्य यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीत्यय-

१ Thus (•त्येके) C only, •त्येवे all the other MSS. and cit. by Sāy.

२ एवंनाम० Ben C D ; ऋषयस्त्वानाम० Be.

३ Thus G H Be U (sec. m.), •त्यायानाम० Ben D C U (pr. m.)
Sāyana.

४ Thus G U D C and cit. Sāyana बभ्रुवे० Ben, बभ्रुवेन० Be.

५ इति om. G.

६ Thus Ben U D C, रषां H Be G, रवेषां a cit. by Sāyana.

मेवैष आकाशश्चरः पञ्चबिलो भवति^१ दिशो ऽस्य पञ्च
बिलानि भवन्ति वायुर्मैत्रिमित्युपायुदाहरन्ति संवत्सर
एवापि चरः पञ्चबिलो भवत्यृतवो ऽस्य बिलानि भवन्ति
वायुर्मैत्रिमिति^१ ॥ २७ ॥ चतुर्दशः ॥ .

५ अथाध्वर्योश्च होतुश्च प्रपदनमन्तरेण वैद्युत्करौ प्रागावृत्तो^१
ध्वर्युः प्रपद्यते प्रत्यगावृत्तो होताध्वर्युरनन्तरो ऽग्नेः स्वादावै-
थमसंप्रजानानस्य प्रवरं ब्रूहीति मनुष्यद्वरतवन्मनुवदित्येव
ब्रूयाद्विज्ञायते मानव्यो हि प्रजा इति ब्राह्मणं^१ पुरोहित-
प्रवरो^१ वा^१ राज्ञो^१ ऽथाप्रज्ञातवन्भुराचार्यामुष्यायणमनुब्रवी-
१० ताचार्यप्रवरमु^१ हैव^१ प्रवृणीताथ होतारं प्रवरयेत्पयसा देवत-
मभिवर्धयेद्भ्रा खिष्टकृतं व्यतिषज्येवाङ्गुली^१ अवघेदेङ्गुष्ठपर्व-
माचाणि^१ देवतान्यवदानानि भवन्ति व्याघ्राश्चि सौविष्ट-
कृतान्येकानि च^१ चतुर्धाकरणानि^१ ब्रह्म^१ प्रतिष्ठेति^१ । ऊत्वा

१ प्रागावृत्तः G U.

१ Thus Be U (pr. m.) Sāyana; •प्रवरोच C D. •प्रवरेच (omitting
वा) H Be G (sec. m.) U (sec. m.). Is राज्ञो to be read ?

१ आप्रज्ञातः G (sec. m.) D C U, the Viv. and Sāyana; चप्रज्ञातः
Be Ben H G (pr. m.).—•बन्धोरा C and Sāyana.—•प्रवोतः all
(Sāyana alone •मुवोत), cp. Āp. XXIV. 10 17. -- •प्रवरमुवैव C D and
Sāyana; •प्रवरमुवै G (sec. m.) U (pr. m.), •प्रवरमुवै Ben, •प्रवरमनुवैव
Be U H; cp. Āp. I. c.

१ Thus G U D C and Sāyana; •बाङ्गुली चावः H Ben, बाङ्गुलीरावः
Be. The Viv. also has the dual.

१ These words are effaced in G.

I. 26. 8. क्षिष्टकृतः सुषमन्निः पूरयित्वाऽपरिधिं निमयेद्वैश्वानरे
हविरिदं जुहोमीति^१ किञ्च खण्डसमुदितं^२ भवतीति प्राणा-
नूयामिकात्संप्रैषादित्येव ब्रूयात्^३ ॥ २८ ॥

किंदक्षिणमग्निहोचं दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टयः पशुपन्थ
इत्युपदोहदक्षिणमग्निहोचमित्येके^४ शरावदक्षिणमग्निहोच-
मित्येके^५ यस्यायं जुहोति रात्रिमेव तेन दक्षिणां कुरुते^६
यन्मातरश्चरेव तेन दक्षिणं कुरुते^७ यत्ततो ददाति वा
दक्षिणेति^८ यद्द्वारापयोर्ददातीत्येवेदमुक्तं भवत्ययं दर्शपूर्ण-
मासयोरन्वाहार्यस्य पुरोडाशस्य च^९ चतुर्धाकरणं^{१०} विज्ञायते^{११}
दक्षिणैवास्त्रेणायो यज्ञस्येव क्षिद्रमपि दधातीति^{१२} यथैवाहः^{१३}
सौम्येऽध्वर आदेशस्तद्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्त एवमेवापि

II. 120. 4. दक्षिणं पुरोडाशं चतुर्धा कृत्वा वर्ध्निषदं करोति^१ वासोदक्षिणाः
काम्या इष्टयो या^२ अनादिष्टदक्षिणा^३ गोदक्षिणः पशुपन्थो^४

III. 32. 10. नित्योऽन्वाहार्यो^१ यथो एतच्छास्त्रौकेः कल्पं वेदघ्नो पत्नी-
संघायेषु सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रानेयुरित्यनभ्याहृत्यै^२
वाच पत्नीकरणहोमो होतव्यो भवत्ययं चैके राकां च क्षिणी-
वासीं च कुलं चानुमतिं च पत्नीहोमं च नारिष्ठौ च होमौ

१ •दित्वा H U G (pr. m.) Ben, •दित्वा C.

२ Given by U (pr. m.) only and by Sāyaṇa in a citation.

३ See TS. I. 7. 3. 1.

४ यथेव Ben, यथापि Be.

५ Thus Ben G (sec. m.), वाचावादि• H U D C G (pr. m.), इष्टय
वाचादि• Be; cp. XIII. 1 : 120. 4.

पुरस्ताद्गृहपतेरपजुहति च पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां वज्र-
 युक्तौ धुर्वावभूताम् । संजानानौ विजहतामरतीर्दिवि ज्योति-
 रज्जरमारभेताः साक्षा ॥ दश ते तनुवो वज्र वज्रिवासाः
 प्रीणात् यजमानो हतेन । नारिष्ठयोः प्रक्षिपमौहमानो
 १ देवानां दैव्येऽपि यजमानोऽमृतोऽभूत्साक्षा ॥ यं वा देवा
 अकल्पयन्पूर्वो भागः प्रतक्रत् । एतदां तेन प्रीणानि तेन
 दध्यतमः सहै साहेति ॥ २६ ॥ पञ्चदशः ॥

- अथेदमग्निहोचः सायसुपक्रमं प्रातरपवर्गमाचार्यां नुवते ।
 तत्रोदाहरन्ति ज्योतिषी इमे संनिपतिते भवत आदित्यश्च
 १० चाग्नेश्च १ ते न अथेद्यात्सायमाहवनीयसुहृदरग्यपुरस्तात्प्रत्यमुषो
 निवपेत्प्रातराहवनीयसुहृदरग्यसात्प्राप्तुषो निवपेत्सायमग्निहोचः
 होव्यवपरेण परीत्य जुहुयात्प्रातरग्निहोचः होव्यवपरेण परीत्य
 ३ जुहुयादेवमस्येते ज्योतिषी अथवेते भवतो १ सायसुहृदर-
 मन्त्रो वाचा त्वा होवा प्राणेभोद्वाचा चक्षुषाध्वंसा मंगसा
 १५ मङ्गसा ओजेणाग्नीधैतेसा पञ्चभिर्दैवैर्बलिमिहहृदराभि भर्तुवः
 सुवद्विद्यमाण उहृद प्राप्तानो मा यदविद्यान्यथ विदाः-
 चकार । अज्ञा यदेनः कृतमसि पापः सर्वसाओद्धृतो सुध
 तस्मादिति सायः १ राशिषा यदेनः कृतमसि पापः सर्व-
 २ साओद्धृतो सुध तस्मादिति प्रातरग्निं निदधात्यमृतताकृति-
 १० मृततायां जुहोव्यग्निं पृथिव्याममृततश्च जित्यै । तथानक्तं

काममितो जयेम प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगाद्याग्निमग्नौ वैश्वानरे
ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति वायश् ' सूर्यमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेति प्रातरैतद् ' वा अग्नेरग्निहोत्रं पयोहोच-

- I. 73. 7. मितरद्भ्योऽन्यथाहितमग्नौऽपरिषिञ्चेद्भुत्वाऽवनीयमेवैकं परि-
षिञ्चेद्भ्योऽन्यथैव जुत्वा वाऽवनीयमेवैकं परिषिञ्चेत्तैव परि- ५
षिञ्चेदित्येतदपरमथेदं परोक्षोपस्थानं भवतीहैव सक्तच सतो
वो अग्नयः प्राणेन वाचा मनसा विभर्ति । तिरो मा सक्त-

- I. 77. ८. मायुर्मां प्रहासौऽज्योतिषा वो वैश्वानरेऽपोपतिष्ठ इत्यथेमाश्
समिधं प्रवसतस्त्वष्टीमभ्यादध्यात्प्रवसन्त्याजमानं कुर्वते ॥ ३० ॥

अथेमाश् समस्तहोमं याथावरधर्मेण विद्यमानमाचार्या १०
ब्रुवते । तपोदाहरन्ति याथावरा ह वे नार्मपय आसृक्षे
ऽन्यमासृक्षे समस्तमजुबुक्षेऽस्माद्याथावरधर्मेणाध्वनिं सम-
स्तश्च होतव्यं । तस्यानिमित्तो होमः । संवेगनेन वा निमील-
नेन वोपसमाधानेन वान्तर्दध्याजं शूद्रगव्या अग्निहोत्रं

१ च ins. Be G (sec. m.) ; U om. च (प्रातरैतद्) ।

२ प्रवसन्त्या G (sec. m.) and the Viv.

३ Thus Ben H U D G (pr. m.), अध्वनिः (i.e. धन्यः ?) Be G (sec. m.). Instead of चवाज्यं Be चवाज्यम् ।

४ चध्वनि Be G (sec. m.).

५ Uncertain ; •आनिमित्तो Be C D U G (pr. m.), •आनिमित्तो G (sec. m.), •आनिमित्तो Ben H.

६ Conjecturally ; •इववाचा च H G (pr. m.) U (sec. m.), •इव-
वाचा च Ben D C U (pr. m.), •इववाचि Be G (sec. m.). Probably
we have here the genit. (dative) of •वचो, cp. चवचवचवो, वचवचो ।

जुहुयाकाहिताये न मृतवत्साये न वदसाये न वाहिन्वे^१ न
 वान्वाये न वान्ववत्साये नानुदेशप्रतिगृहीताये^२ नानुसारणी-
 प्रतिगृहीताये^३ नैकस्य दुग्धेन वदवो जुहुयुर्न वज्रीनामेवैको^४ ।
 दुग्धं क्षभमानस्योपसादनप्रभृति स्तृक्कानुमक्षणं भवति ।
 १ दीपमानेच्छद्गयमानेषु^५ यावन्मग्निहोषाश्वभृतिकामानि^६ क्षु-
 स्नानि प्रतिषंख्याय प्रतिजुहुयात्^७ यद्यनसमिते जुहुयात्पुन-
 रेवास्तमिते जुहुयादयं यदि महाराषे जुहुयात्पुनरेवौषधं
 जुहुयादिति^८ ॥ ३१ ॥ षोडशः ॥

कथमु स्तृक् जीवपितुः पिण्डदानं भवतीति^९ चेभ एव
 १० पिता ददाति तेभ्यः पुत्रो ददाति^{१०} दाभ्यां जीवपिता
 ददात्येकस्य जीवपितामहो ददाति^{११} न जीवन्ममतिदद्या-
 दित्येके^{१२} पितृव्यस्य चेतुगोत्रस्य दायमुपयच्छेत्^{१३} कथं तच्च
 पिण्डदानं भवतीति^{१४} यस्मिन्काले पित्रे पिण्डं ददाति

१ Emended; वदसाये Be G Ben U, वावाये H D, वादसाये C.

२ I am uncertain if we are to read here also वनूरेण (cp. XXIV. 13: 197. 6); नानुदेश. Be Ben C D, •नानुदेश. G U, नानुदेश. H; वनूरेण one copy of the Viv., वनूरेण another.

३ These words found in Ben D C U only; they are mentioned in the Vivarāṇa.

४ इव effaced in G.

५ Thus Be H G; •मानेच्छद्गय. D C, •मानेच्छद्गय. Ben U; cp. Rudradatta on Ap. IX. 8. 5.

६ क्षानि om. Ben U (pr. m.) C.

७ वज्रीक G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

तस्मिन्काले ऽस्य पिण्डं निवृण्वाद्दध चेदस्रगोचस्य दास्यमुप-
 यज्येत^१ कथं तच्च पिण्डदानं भवतीति^२ स्त्रेभ्यो दत्त्वा प्रतिवेशं
 बर्हिः सौत्वा बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्त्रासौ-
 पाकः अपयिला बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्यात्कथमु खसु
 पुचिकापुचस्य पिण्डदानं भवतीत्येतत्ते ऽसुय्ये तत मम पिता-
 मह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽसुय्ये पितामह मम प्रपितामह ये च
 त्वामन्वेतत्ते ऽसुय्ये प्रपितामह मम प्रप्रपितामह^३ ये च
 त्वामन्विति^४ प्रविदानकल्पेन वा दद्यात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवी-
 चक्षः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्षस्य स्वधा पितृभ्यो दिविष्य
 इति^५ पितुश्चेत्पितामहस्य प्रपितामहस्येति नामानि न १०
 जानीयात्कथं तच्च पिण्डदानं भवतीति^६ प्रविदानकल्पेन वा
 दद्यादपि वेतत्ते तत ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह ये च
 त्वामन्वेतत्ते प्रपितामह ये च त्वामन्वित्युत्तरं आयुषि लोम
 I. 81. 2. हिन्दैतेति^७ कस्मिन् खल्वेतत्काले हेतुयं भवतीत्यूर्ध्वः
 षट्षष्टिभ्यश्च^८ वर्षेभ्यो ऽष्टाभ्यश्च मासेभ्य इत्येतस्मिन्नेवैतत्काले
 हेतुयं भवतीति^९ कथमु खल्वनाहिताग्नेः पिण्डपितृयज्ञो
 भवतीत्यग्निरुपः स्त्रासौपाकः अपयिलाग्निसुपषमाधाय

१ यद्येव G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

२ Thus G (sec. m.) only; all the other MSS. om. the first. प्र ।

३ Thus Ben C U (pr. m.); षट्षष्टिश्च D, षट्षष्टिभ्यो H G U (sec. m.), षष्टिभ्यो Be.

४ Thus Ben D C U (pr. m.); भवति om. H Be G U (sec. m.).

संपरिस्तीर्याहुतीर्हुत्वा दक्षिणेनाग्निं दक्षिणाग्रं बर्हिं स्तीर्त्वा
बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्वास्तीपाकः अपथित्वा
बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्याद्यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्यचरैतमग्नि-
मुपतिष्ठेतेति । ॥ ३२ ॥

१. यथो एतद्वौधायनस्य कथं वेदयन्ते हविष्कृता वाचं
विष्टुष्याध्वानीर्जुज्यात्कस्मिन् खण्डेनाः काले जुज्यादिति ।
प्रस्तुन्दनान् कर्म कृत्वैतस्मिन्नेनाः काले जुज्यात्कथमु खण्ड-
नाहिताग्नेरापयणं भवतीत्यनिस्तः स्वास्तीपाकः अपथित्वा-
ग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याध्वारावाध्वार्याध्वभागाविद्वापयण-
१. देवताभ्यः स्निष्टकृच्चतुर्थीभ्यो जुज्यात्कामं । पुरस्तात्स्निष्टकृतो
३. ऽध्वानीरुपजुज्यात्कस्मैतेनैव मन्त्रेण प्राश्रौधाद्ग्रासः अथः
समनैष्ट देवा इत्यपि वा अतवतो ब्राह्मणस्य हुतोक्तेवणा-
५. स्तिष्ठेत । समानः प्राशनमन्त्रः । कथमु खण्डनविराजं बर्हि-
विराजमन्तर्बर्हिविराजमिति जानीयात्स्तिष्ठेनोपस्थाय विराज-
१५ क्रमैरुपतिष्ठेत प्रोक्तं पुनरागम्य विराजक्रमैरुपस्थाय नित्ये-
नैवोपतिष्ठेतेनैव बर्हिविराजमुक्रमन्तर्बर्हिविराजं चेति । सो
१६. ऽधः संवेष्ट्यमाऽऽध्वस्युपायौ प्रवसति । विपरौतनामधेय एव

१ Thus G (sec. m.) only; काल Be, कर्म D, कथं C, कर्म U, कर्म Ben, कथं H.

२ Thus G, दोष Be D, प्रोक्तं Ben C U, प्राश्र H.

३ अथ G and U (sec. m.).

४ अथ instead of the last हव Ben D C U (pr. m.).

I. 86. 5 भवति ^१ स स्निग्धचेदं प्रायश्चित्तं मध्ये^२ पतितमाश्विनो द्विक-
पाक्षसमन्तमेव^३ परिणये^४ दौक्षणीयायां चेक्ष्येप्रायणीयामनु-
वर्तते^५ प्रायणीयायां चेक्ष्येदातिथ्यामनुवर्ततेतिथ्यायां चेक्ष-
येदग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमुत्तरमुत्तरं^६ तन्ममनुवर्ती^७
स्यादयं चेदग्निदौक्षणीयायां नक्षेत्कस्मिन् खन्वेन काले ^८
निर्वपेदिति^९ दौचाहुतीकुलेतस्मिन्नेन काले निर्वपेदपि वा

III. 54. 4. प्रागौहृषणाद्यधो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते प्रवसतः
प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्गुवायै वाक्वेन पथु-
पसीथं^१ जुह्वामवधाय जुहुयात्प्रस्तरभूयं यजमानभागे गच्छ-
तीति प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेदिति^२ । १०
॥ ३३ ॥ सप्तदशः ॥

III. 55. 4. अथायं पशुः सोपवसथस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवती-
त्यजस्रैरग्निमिदवसाय षडुत्तरं^१ ऊत्वा यूपाहुतिः^२ ऊत्वा
यूपः सद्यजुषं ऊत्वा^३ वेदिं विमाय ततोपायनीयमग्निताग्नी-
नन्वाद्ध्यार्द्रतमुपेयादिघ्रावर्हिः संनद्धोपवसेदयं प्रातराग्नेयेना-^४
ष्टाकपालेन यजेतेति तु बौधायनस्य कस्यो^५ नाग्नीनन्वा-

१ मध्य H Be G U D C.

२ Thus (•समन्तमेव) G H U (sec. m.), •समन्तमेव C, •समन्तमेव Be,
•समन्तमेव Ben U (pr. m.) D.

३ Thus Ben U (pr. m.) D C; •मुत्तरमुत्तरं तथेवमनु. Be U (sec.
m.), •मुत्तरं तथेवमनु. H G (pr. m.), •मुत्तरं तथेवमनु. G (sec. m.).

४ वा ins. G Be U (sec. m.) H, not Ben D C.

५ The words षडुत्तरं unto ऊत्वा are given by G (sec. m.) after
उपेयात् (l. 15).

दध्यान्न व्रतमुपेयात्पाणी संमृशते^१ परिकृषीयात्पात्राणि
निर्णिज्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेशयेत्तूष्णीं^२ प्रणीते
तौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्प्रोक्षणीः स्रस्कृत्य पात्राणि
प्रोक्षेदाज्यं निरुष्याधिश्रित्य पर्याग्नौ कृत्वा स्फुरस्तः प्राकृत्य
४ सामयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथ गालोकेररण्योरग्नौ सम-
रोक्षोदवसाय मथित्वाग्नीविहृत्यैवमेव^३ षड्भुतारः कृत्वा
यूपाङ्गतिः कृत्वा यूपः सयजुषं कृत्वा वेदिं विमायाग्नौ न-
न्वादध्याद्ब्रतमुपेयादिभ्रावर्हिः संमृशेत्पाणी संमृशते^१ परि-
कृषीयात्पात्राणि निर्णिज्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उप-
१० वेशयेत्तूष्णीं^२ प्रणीते तौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्प्रोक्षणीः
स्रस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुष्याधिश्रित्य पर्याग्नौ कृत्वा
गार्हपत्यं आज्यं विलाप्योत्पृथक् स्तुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा
समिदत्वाहवनौघे पूर्णाङ्गतिः कृत्वा स्फुरस्तः प्राकृत्य सामय-
जुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^४ ॥ ३४ ॥

१५ स्फो यूपो भवतीति^५ कथमु खल्वस्य खरधिमन्त्रे^६
यूपशकले^७ इति^८ भवन्तीत्येतत्सैवावतस्तुयादपि वाग्यस्य

१ Thus Ben C D U (pr. m.), सूत्रोक्तं G Be H U (sec. m.).

२ After विहृत्य G ins. (on the margin): षड्भुतारं कृत्वा यूपं सयजुषं
कृत्वा वेदिं विमाय व्रतापात्रनीचमग्निमाग्नौ नन्वादध्याद्ब्रतमुपेयादिभ्रावर्हिः संमृशेत्पा-
त्राणि ।
३ जेवोन Be.

४ Not wholly certain; संमृशेत्तूष्णीं इति Ben U C D G (pr. m.),
•संमृशेत्तूष्णीं इति H G (sec. m.), •संमृशेत्तूष्णीं इति H. The Viva-
rapa, although not clear, gives •मन्त्रेण as *visayasaptami*. It seems
more probable we have here a dual.

तज्जातीयस्य वृक्षस्य कुर्याद्वेषास एव भवति । प्रोक्षणप्रभृति
मन्त्रान्माधवेदा परिव्यथणात्तृतीयवेलायां परिव्यवेदेवसुपर-
मंमितायां । पक्षारन्निप्रभृतयः पाशुबन्धिका यूपा भवन्त्या
नवारन्नेर्नवारन्निप्रभृतय आग्निष्टोमिका यूपा भवन्त्येकविंशत्य-
रत्नेत्यरन्मिषतुररन्निवां निरूढपशुबन्धस्य पालाशो यूपः ।
किमु खलु प्रवसतः पशुबन्धः सिध्यती १ न सिध्यती १ इति
सिध्यतीत्येक आह्वर्य हैक आह्वर्यं सिध्यतीति । लोकाग्नी-
श्वस्विमान्द्वितीयमन्त्राधेयं ब्रुवते । न तु खलु प्रवसतः
पशुबन्धः सिध्यतीति । ॥ ३५ ॥ अष्टादशः ॥

किञ्च खलु पशुबन्धे याजमानं भवतीति । व्रतोपायन- १०
व्रतविसर्जने यज्ञस्य पुनरात्मनः । आज्यावकाशसु हैके ब्रुवत
उपप्रेषाश्चावण इति । किदेवत्यं नु खल्विदं भवतीति ।
मृत्युदेवत्यमित्येव । ब्रूयादथेमाः पशुबन्धे षट् प्रोक्ष्यस्वित्सो
११ मन्त्रवत्यस्वित्स्रष्टृष्णीका । यवमतीरिन्द्रघोषवतीः पशु-
प्रोक्षणीरिति द्वष्टृष्णीकाः । पशुपुरोडाशीयप्रोक्षणीः पाचप्रोक्ष- १२
णीरिभावर्हिःप्रोक्षणीरिति मन्त्रसंस्कृताः । पशुबन्धे वेदा-

१ Pluti signs only in Ben C D U.

२ वस्तुखलु Be G, तनुखलु Ben, तनुखलु H, नखलु U C, न D.

३ व्रतोपायने Be (instead of 'पाचन') ।

४ Thus corrected (in accordance with the TS.) : 'देवतं' or 'देवतं'
the MSS.

५ ख U (sec. m.).

- व्यभागाबुदाजिहीर्वत्कस्मिन् खल्वेनौ काले वजेदिति ।
 स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा प्राग्गपायै । पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा
 अन्ये देवा उपरिष्टात्स्वाहाकृतयो ऽन्य इत्यादित्येवेते रभ्यः
 ३. प्राचीनास्य प्रतीचीनास्य भवन्त्यथायं पशुपुरोडाशस्तस्य कः
 ५ कर्मण उपक्रमो भवतीति । अघनेन गार्हपत्यं स्वं निद-
 ध्यात्स्वोपरि पाचो । पाच्यां ग्रीहीनावपेष्पूर्पादानप्रभृति
 कर्मान्मन्त्रायत आद्यनिनयनान्तो । अघनेन गार्हपत्यमायेभो
 निनयेत्प्राचलौष्ठेण पुरोडाशीयानि^१ पिष्टानि संयौयादेव^२
 सवनीयानां^३ यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ ३६ ॥
१०. निरवदायेवास्य स्निष्टकृतमिडामवद्येत्कथमथ चतुरवत्तं
 भवतीत्युपस्तौथं पुरोडाशं द्वेधा कृत्वाभिधारयेद्देवमथ^४ चतु-
 रवत्तं भवत्यथ द्वैक आचार्या एकादश धर्मान्पशुवन् चत्वा-
 द्यन्यन्यन्वाधानं व्रतोपायनं पृष्ठ्यां प्रक्षीतां याजमानमाव्य-
 भागौ प्राश्निचं यजमानभागब्रह्मभागौ चतुर्धाकरणं विष्णु-
 १५ क्रमानिति । किञ्च खलु पशुवन्ने दर्विहोमा वृष्टा भवन्तीति ।
 १७. वक्रुता यूपाकृति स्तोत्रा दिशंप्रतीज्यौपयज इति । किंहे-
 १८. वत्या उ खलु मनोता भवतीत्याग्नेधौत्येव ब्रूयात्किं देवत्य उ
 खलु वनस्पतिर्भवतीति । वैष्णव इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते वैष्णवा
 वै वनस्पतय इत्याद्युदाहरन्ति यज्ञो वै विष्णुरित्येवायं

१ पुरो० Ben G (sec. m.), योरो० the other MSS.

२ Thus U H Be G ; संयुजादेव Be. संयुजादेव C.

३ ० क्क Ben U (pr. m.), D C.

पशुः सार्वचैष्टुभो भवत्येकादश प्रयाजा एकादशानूयाजा
 एकादशकपालः पशुपुरोडाश एकादशवदानान्येकादशोप-
 राजा इत्येवं पशुः सार्वचैष्टुभो भवति । यथो एतच्छालीकेः
 कल्प^१ वेदयन्ते ऽरण्योरग्नौऽममारोह्योदवत्येत्तं^२ चेत्तच्च चेष्टन-
 मादित्यो ऽभ्यस्तमिवात्कथं तच्च प्रायश्चित्त^३ सिध्यती^४ न^५
 सिध्यती^६ इति । सिध्यतीत्येक आङ्ग^७य ऐक आङ्ग^८न
 सिध्यतीति । यज्ञाभिपरीत एव^९ आकाशो भवति । नैव
 सिध्यतीतीत्या^{१०} अयं पशुः सार्वचैष्टुभो व्याख्यातः । ॥ ३७ ॥
 श्कोनविशः ॥

अथातः काम्यान्पशुग्याख्यास्यामः । को नु खल्वेषा- १०
 सुपाशु भवतीति । य एवाग्नयेधिकाः प्राजापत्याः सार्विचाः
 सारस्वताः पौष्णा आत्याः पिबदेवत्या आवाष्टयिया वायव्याः
 सौर्या वेद्यकर्मणा इति । गर्भिण्यो भवन्तीति कथमत्र प्राय-
 श्चित्त^३ सिध्यती^४ न सिध्यती^६ इति । सिध्यतीत्येक आङ्ग^७य
 ऐक आङ्ग^८न सिध्यतीत्येतत्समृद्धय एता भवन्ति । नैव सिध्य- १५
 तीत्यादित्या मण्डां गर्भिणीमासभत इत्यृषिनामधेयमेवैत-

१ The kalpa of Śāliki here alluded to I have not traced in our Dvaiddhapaśāns; the prāyaścitta is, according to the Vivaraṇa, the one treated of in XIV. 24 init.

२ Thus G (sec. m.) Be; •समारोहो• the other MSS.

३ Plati signs not given by all the MSS. here and infra.

४ एव om. H Ben C.

५ सिध्यतीतीत्या H, सिध्यतीतीत्या (or चा) or सिध्यतितीत्या the other MSS.

इत्यथपञ्चदती^१ भवतीत्यहीनदतीत्येवेदसुक्तं भवत्येवं दशर्षभा
 संवत्सरमभि विहिता^२ । प्राजापत्य^३ एवेषां कद्रुर्दशमो भव-
 तीति^४ । कथमत्र ब्रह्मचर्यं^५ सिध्यती^६ न सिध्यती^७ इति ।
 सिध्यतीत्येक आञ्जरे^८य हैक आञ्जनं सिध्यतीति^९ संतिष्ठते ।
 ५ नैव सिध्यतीति^{१०} पर्यारिणौ भवतीति^{११} परिवारस्वरित्येक
 आञ्जरे^{१२}य हैक आञ्जरनुजेवैषोक्ता भवति^{१३} वेष्टित्येतामा-
 पचते^{१४} ॥ ३८ ॥

सोमापौष्यं चेतमासभेतेति^{१५} चयाणामेवेष उक्तो भवत्य-
 चायुदाहरन्ति यस्मिन्लो धयतीति^{१६} । लाङ् वडवमासभेतेति^{१७} ।
 १० यमेवैतं पुमांसं^{१८} सन्तमधिरोहति स वडवो^{१९} विषम आस-
 भेतेति^{२०} देवयजनं^{२१} वा विषमं^{२२} स्याद्यस्मिन्वा पशुमासभेतापां
 सौवधीनां स सन्वावासभत इत्युदकान्त इत्येक आञ्जरे^{२३}
 हैक आञ्जः प्राष्टवि वा ग्ररदि वेति^{२४} यस्याग्निने श्रव्यमाने
 सूचीं नाविर्भवति सौर्यं वडरूपमासभेतेति^{२५} प्रायणीये
 १५ चेदतिरात्रे^{२६} न दृश्येतारक्षणीयस्याञ्जः सवनौयस्योपासकम्भ

१ Uncertain; इत्यहीनाम० Be, इत्युहिनाम० Ben C G D, इत्युपिन० H,
 इत्युहिनाम० U (pr. m.), इत्युहनाम० I' (sec. m.). Read perhaps
 इत्युहीनामभेष० ?

२ Thus Ben C D G (pr. m.), विहिताः Be I' H G (sec. m.).

३ Thus Ben C U D G (pr. m.), पत्ता Be H G (sec. m.).

४ इति only in Be.

५ Before देव० all the MSS. exc. Be ins. वदु or व ।

कुर्वाद्य चेदुदयनीये ऽतिरात्रे न दृश्येत्काहिमे वानूबन्ध-
 न्नोपासन्भ्यं कुर्युरपि वोदवसायेवैतेन पशूना यजेरञ्जितोऽग्न्या^१
 इमे काम्याः पशवो व्याख्याताः । ॥ ३६ ॥ विश्वः ॥

॥ इति चतुर्विंशः प्रश्नः ॥

- कथसु खलु यावज्जीवप्रयुक्तानां चातुर्मास्यानामतुप्रयोगो
भवतीति^१ द्वाष्टगुन्यां वा चेष्ट्यां वा पौर्णमास्याः शुनासी-
रीथपदवा यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्णमास-
वैश्वधाभ्यां यजेताथ चेदिष्ट्या पशुना सोमेन वा यजेत कथं
५ तच्च कुर्यादिति^१ प्रतिश्रुत्येतस्य पक्षस्य शुनासीरीथपदवा
यजेतायेतेषामेकेन यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्ण-
मासवैश्वधाभ्यां यजेतेति^१ यथो एतद्वैधायनस्य कथं वेद-
यन्ते यावज्जीवप्रयुक्तान्वेव चातुर्मास्यानि स्युरन्तर्मिथुनानि^१
प्रथमे लेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति कथंमचेष्टिपशुबन्धा इति^१
१० काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेनेति^१ क उ खलु चातुर्मास्यानि
समानं गच्छन्तीति^१ राजसूये च चातुर्मास्येषु च सोमेस्त्वित्येव
ब्रूयादथाप्युदाहरन्ति दादश्राष्टे ऽपि चातुर्मास्यैर्यजेत^१ वैश्व-
देवेनेद्वा^१ चतुर्थ्यां वरुणप्रघामैरष्टम्यां च^१ नवम्यां च साक-
मेधैर्दादश्राष्टं शुनासीरीथपदवा यजेतेति^१ विज्ञायते संव-
५.१५ त्सरप्रतिमा, वै दादशराचथो भवन्तीति^१ चिष्टद्वर्हिर्भवतीति^१
दृष्ट्वाकानि हान्तराणि भवन्तीति मन्त्रवद^१ वाच्यमेतदेव^१
३. यदन्यचेष्टिसंनिपाते^१ विपरीतं भवतीति^१ क उ खलु करभ-

१ Before वैच. D G U C ins. प्रवचनायां, which, strictly spoken, is superfluous.

१ च om. U G D Ben C and Rudradatta on Ap. VIII. 1. 2; it is found in Be H and the Vivaraṇa.

१ Thus G; D Ben (pr. m.) U (pr. m.) C present the same reading, leaving out only च; U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be ins. यतस्तु; between मन्त्रवद and उ: H reads as G, only •नरेवनाहदन्त्येः: Ben •नरेनदुपयमेतदुपयदन्त्येः. Be •नरेनदुपयमेतदुपयदन्त्येः.

पाचाणि प्रथमं मन्त्रं जभन्त इति^१ प्रोक्षण^२ इत्येव^३ ब्रूयात्सह
हविर्भिः करम्भपाचाण्यभिपर्यग्नौ कुर्यात्^४ किं देवत्यानि नु खलु
करम्भपाचाणि भवन्तीति^५ वारुणानीत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते
ऽन्येभ्यः^६ वरुणस्य वयजत इत्यसं प्रेत सुदानव इति गृह्याग्ने-
-

III. 72. 1. तेत्येवेदमुक्तं भवति^१ तौ व्यतिचारः सम्यजुषी हरेयाता-
मितश्चासुतश्च^२ यन्तः^३ प्रतिप्रस्थाताध्वर्युः परिगृह्णीयात्सह^४ निह-
नस्य प्रतिप्रस्थातापो निःषिष्याध्वर्योराज्यस्य^५ वाचयेदधेभ्यो-
रतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिधमपक्रम्येव तिष्ठति^६ ॥ १ ॥

अथायं प्रतिप्रस्थातान्तरेणेभ्यः^१ चाहवनीयं सोपातीत्य
स्वमिधमाददीत^२ तावपश्चैः^३ पर्यावृत्येभ्यौ हरेयातामथा-
सुतः^४ प्रदक्षिणमावृत्येभ्यौ प्रतिष्ठाप्येतेनैव यथेतमेत्य प्रतिनि-

१ Thus Be G (sec. m.), the Viv.; प्रोक्षणाप्रवृत्तौत्येव U G (sec. m.)
Ben H, प्रोक्षणाप्रवृत्तौत्येव D, प्रोक्षणाप्रवृत्तौत्येव C.

२ Thus all, cp. the Calcutta edition of TS, vol. II. p. 41. l. 5
from bottom (TBr. I. 6. 5. 4 &).

३ चार्थं Be G U (pr. m.).

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; प्रतिष्ठः D C U (pr. m.)
Be Ben; H om. the prepos.; cp. Āp. VIII. 5. 12.

५ अध्वर्युः H Ben (pr. m.). - After वाचयन् C D Be G U (pr. m.)
ins. च, U (sec. m.) चार्थः ।

६ Thus Ben H U (sec. m.) and the Vivaraṇa : चार्थोक्तरेव Be
G C U (pr. m.) D.

७ Thus G U C and the Viv., the other MSS. om. नौ ।

८ हरिहरवामनः U (sec. m.).

- वैष्टयते प्रतिप्रस्थातान्तरेण वेदी प्राचीनमुपयमनीहारो^१
 ऽथेमा अध्वर्योः प्रोचस्थो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्णा-
 सादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवत्येथं^२ माहती दक्षिणां
 वेदिं गच्छति सप्तमी^३ हविषामधिश्रीयते^४ । कथमेतयाध-
 ५ वेतानि भवन्तीति^५ प्रतिगृह्येनामघेण दक्षिणेन^६ हवींश्च-
 नभिचारितामुदासयेदथैना पुनरधिश्रित्याभिचारितामुदा-
 स्थान्तर्वैद्यासादयेदेवमेतान्यथवेतानि भवन्त्येथं प्रतिप्रस्थाता
 माहत्यै देवतस्य सहदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेदथान्यथाध्वर्योः
 कृतानुकारो भवतीति^७ तद्यदिहोश्रावयतीह^८ वजतीति
 १० तत्प्रतिप्रस्थाता कृतानुकार एव भवत्येदं माहत्ये मेक्षण-
 ३ मघेणोत्तरवेदिकमग्निं^९ परिगृह्णानुप्रहरेद्यथो^{१०} एतदौपमन्यवस्य

१ Thus G U C D, •समनिहारो the other MSS.

२ इति after भवति ins. D U Ben C.

३ Uncertain reading and meaning. the Vivarapa of this passage is missing. G (sec. m.) reads as given above; सप्तम्यस्य हविषामधिश्रियते Ben (pr. m.) G, सप्तम्या हविषामधिश्रिय (or च)यते Be U (sec. m.) Ben (sec. m.) G (pr. m.), सप्तम्यस्यविषमिचयते H

४ Instead of दक्षिणेन (thus G, Ben sec. m. Be) दक्षिणा U (sec. m.), दक्षिणानि C Ben (pr. m.) U (pr. m.) H D.

५ Thus Ben (sec. m.) G (sec. m.), the last MS ins. इति also after •चावयति H (only •वयतिह) and the Viv. (reading वदी•) : तस्यदावा• Ben (sec. m.), तस्यदावावयतीह Be, तस्यदिवाचावयतीति तत्-
 प्रतिप्रस्था• C.

६ वेदीनर• Be H.

७ वसतिह्वानु• U (sec. m.).

- कस्य वेद्यन्ते तुषेष्ट निष्कासेन चावभृथमवेयादिति देवतं
 प्रदाय स्निष्टकृतं प्रयच्छेत्तुषात्संप्रकीर्यादकान्तं प्रत्यक्षेत्सिद्धमत
 141. 18. ऊर्ध्वमथायं गृहमेधीय आज्यभागप्रतिपत्केडान्तः^१ संतिष्ठते ।
 74. 10. तत्र नास्ति प्राश्निकं^१ दृष्ट्वा^१ समन्ताञ्चाकलान्परिधीनग्रा-
 143. 18. वनुप्रहरेदभिवास्यायामविद्यमानायाः संधिनौक्षीरं दोहये- ५
 दिति । ॥ २ ॥ प्रथमः ॥
 143. 17. अथायं महापितृयज्ञस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति ।
 बर्हिर्यजुषा कुर्याद्देवानां पितॄणां परिषूतमग्निं देवपितृवर्हिर्मां
 त्वाभ्यङ्गा तिरक्पर्व ते राध्यासमित्यपहतो ऽरुः पृथिव्यै देव-
 पितृयजन्या इत्यपहतो ऽरुः पृथिव्या अदेवपितृयजन इत्येव- १०
 मेतेष्वधिकरणेषु कुर्याद्यत्र देवाश्च पितरश्च संगिगच्छेयुः ।
 पाणी संवृणीत^१ परिसृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य स्रसादये-
 ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेष्ट्याचैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन
 गार्हपत्यं स्वं निदध्यात्स्वोपरि^१ पात्रौ^१ पात्र्यां ब्रौह्मीना-
 वपेक्षूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्तायत आप्यान्तो^१ जघनेन १५
 147. 4. गार्हपत्यमायेभ्यो निनयेदिपरिक्रामन्त्येत ऋत्विजो^१ ध्वयु-
 रनन्तरो ऽग्नेः स्याद्य यजमानो ऽय ब्रह्मायाग्नीध्रो^१ ऽपि

१ Thus G U D Ben C, *ल्होत Be, *ल्होता H: read *प्रतिपत्क
 रणान्तः ?

१ Thus (and cp. XXI. 3: 74. 10) Ben U H, *ल्लुपम् D C.
 *ल्लुपम् G (sec. m.) Be.

१ निधाय instead of निदध्यात् Ben U (sec. m.).

ib वाग्नीध्र एवानन्तरौ ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माचाध्वर्यु-
 विपरिहरन्ति इवौऽध्ययेण पुरोडाशं धाना जघनेन धानाः
 करम्भमित्येवं विपरिहतानामेवेतेषां इविषामेकैकमुदास-
 येत्^१ क उ खलु जैयम्भका निरुप्यन्त इत्युदास इवौऽपि
 ५ इद्रायाम्भिकायै जुष्टं निर्वपामीति यस्य मन्त्रवन्तः^२ कायेति
 कायं निर्वपेत्कायानुब्रूहीत्यनुब्रूयात्कं यजेति यजेत्^३ क उ खलु
 १ जैयम्भकाणां सौविष्टकृतं भवतीति^४ यदेवातो मृत आस-
 जतीत्यसमुदित स्वभं ददातीति^५ महाइविषामेवेषो ऽसु-
 दिते^६ दातव्यो भवति^७ सर्वमेव याजमानं पितृयज्ञ उत्सौ-
 १० देत्यशुवन्मे मौम्ये ऽध्वरे ऽन्यत्रतत्रोत्पत्तिवचनात्सर्वं^८ एवाग्नि-
 याजमानो ऽग्निचये सर्वमेवाग्न्याधेयश्चन्दो^९ याजमानमग्न्या-
 धेये^{१०} ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

अग्निष्टोमेन यत्प्रमाणः प्रथ्यमात्मानं कुर्वीत^१ येनास्या-
 कुग्रसं^२ स्यात्तेन कुग्रसं कुर्वीत^३ यान्यृणान्युत्थितकानि
 १५ स्युस्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वा^४ स पुरस्तादेवोपकल्प्यते

१ इति om. Ben H.

२ Emended ; ससुदिनो MSS.

३ Thus U Ben C D H ; न्यत्रतोत्पत्तिः G and the Viv. ; न्यत्रतोत्पत्तिः Be.

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv. ; •चेचचदयो H Ben D C.
 •चेचचदयो Be.

५ Thus (and cp. XXIV. 12 : 195. 8) Be D U C, •साऽनुब्रूय G.
 •साऽनुब्रूय Ben H.

I. 156. 6. प्रभूतं दणवश्च यथाव्यः स्वात्मनं कुम्भं च कुरीरं चेति^१
 विद्वत्सु इ कुम्भं भवति जायसु कुरीरं^२ दादशग्रतं दक्षि-
 णानां^३ विज्ञायते हन्द्ोगग्राह्यं वीरहा वा एष देवानां यः
 सोममभिषुणोतीति^४ ग्रतेन वीरं निरवदथते^५ दशभिर्दश
 प्राणा^६येकादशी तथात्मानं^७ यैव दादशी सा दक्षिणेत्य^८ ॥
 हैक एकविंशतिदक्षिणेन यजन्त एकविंशं यज्ञायज्ञिष-
 मिति वदन्तो^९ ऽथ हैके सप्तगुणा यजन्ते सोमकथय्यतिषि-
 ग्यनूबन्ध्यासतस्तो^{१०} मध्यतस्तदपि दाशतये^{११} विज्ञायते प्र सप्त-
 गुह्यतथीति सुमेधामिति^{१२} ॥ ४ ॥

156. 9. अथातो देवयजनकल्पः^१ च एतद्देवयजनकल्पं जोषयते १०
 पुरस्तादुदकमनूषरमनुपहितमविस्मृदार्थनिरिणमसुषिरमभजु-
 रमवल्लौकं^२ वज्रलौषधिं^३ यथान्यान्नन्या श्रोवधयो व्यतिषक्ताः

१ दक्षिणेत्य Be Ben (sec. m.). On this passage cp. Pañc. br. XVI. 1. 12.

२ After •मय• G ins. (on the margin). •वीरहा, thus also the Vīvarāṇa.

३ See R̥gveda X. 47. 6.

४ •नूपचितम• Be G (sec. m.), the Viv.; •नूपचितम• the other MSS.--•विस्मृदार्थेनि• G and one copy of the Viv.; •विस्मृदार्थेनि• Ben and another copy of the Viv.; •विरदार्थेनि• U; these MSS. point to a reading चविस्मृदार्थेनि; •विस्मृदार्थेनि• D, •वि(वि)व्य-
 ञ्चोर्धे(धे)मय• Ben C H D; these MSS. point to a reading चवि-
 वदार्थेन. Both readings occur equally in Baudh. pitṛmedha I. 4:
 7. 14 (op. Hir. pi. sū. I. 1: 33. 3). Gārgya Gopālayajvan
 comments: चविस्मृदार्थेन च विविधं दारणं प्रदत्तदिक् विदत्तं न वि-
 त्तविस्मृदार्थेन—वज्रलौषधि G U D C, the Viv.; •वयो Be •वयि Ben
 •वयि H.

- सुः प्रागुदक्प्रवणं यथा चालाससारिणीरवपः कुर्मातिप्रवणं
 यस्मादन्यत्पुरस्तात्समन्तिकं देवयजनं न विन्देयुस्तदेतां प्राची-
 नवश्राष्ट्रं ग्राह्यां मापयन्ति । कृत्तिकाः खस्त्रिमाः प्राचीं
 दिशं न परिजहति । तासां संदर्शनेन मापयेदित्येतदेकः ।
 ५ ओणासंदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं । चिचास्त्रात्योरन्तरेणेत्येत-
 दपरं । दिक्षतीकाग्रा भवतीति । दार्भिरैवैषां दिक्षती-
 काग्रा भवत्येषाप्युदाहरन्ति । वश्रगानामेवातीकाग्राङ्कुर्वा-
 दिति । द्वौ क्षोमौ प्रातःसवनं वहत इति । चिद्वत्पञ्चदशौ
 प्रातःसवनं वहतः । पञ्चदशसप्तदशौ माध्यन्दिनः सवनः ।
 १० सप्तदशैकविंशौ तृतीयसवनमेव एव वश्रसप्तदशौ भवति ।
 चत्वारो हि क्षोमा भवन्त्येव एव सप्तादशक्षोमो भवति ।
 द्वादश हि क्षोचाणि भवन्ति । यथो एतदौपमन्यवस्य कस्य
 वेदयन्ते पुरस्तादेवैतन्नैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवस्येद्विज्ञाचते
 सा वा इत्यं सर्वे वेदिरिति ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥
 ११ अथेममाग्रावैष्णवमेके प्रागप्युदीचाये ब्रुवत उपरिष्ठादाः ।

१ MSS., exc. H. •जहति (•जाचन्ति Be).

२ भवतीति MSS., but दिक्षतीकाग्रा is adj., sec. ग्राह्या ।

३ •वैषा MSS.

४ Thus (भवति) U only, अर्वात् H, भवतीत्यं all the other MSS.

५ See TS. VII. 1. 1. 1.

६ Thus C and the Viv., all the other MSS. unanimously •क्षोमी ।

७ Om. G U D C.

८ Thus Be G U D Ben (sec. m.); उपरिष्ठादां H Ben (pr.m.)
 and the Viv. one copy another, sec. m., originally reading
 उपरिष्ठादाः the Viv. explains यथा वस्ये ।

न च यत्तु दीक्षणीयायै बर्हिर्द्युवा सुर्वादिति व्युपनिधासः^१

I. 159. 10. संभाराग्राक् पाणिसंमर्शनायै यजमानं व्रतमुपनयति न पत्नीः
संज्ञातीत्यध्वरदीक्षायै व्रतं प्रणुदते^२ सर्वेवैवा व्रतोपायनीया

I. 159. 11. भवतोद्विरपसु पत्नीसंनहनं^३ न यजमानभागं करोति न
ब्रह्मभागमित्याग्नीःसंयोजनावेवेतावुक्तौ^४ भवतः^५ किमुपक्रम-
माणो यज्ञमाग्निषं वदेदित्येषापि सुभिचो व्रतोपायनीयस्य
भवतीति^६ कस्यै^७ किं सुभिचायावद्येयजमानभागस्य खलू-
त्सादनाद्ब्रह्मभाग उत्सीदति^८ संयुक्तौ ह्येतौ यजमानभागब्रह्म-

I. 159. 12. भागाविति^९ न बर्हिर्वदं पुरोडाशं करोति नाम्नाहार्यं वाच-
तीति^{१०} दक्षिणोक्तावेवेतावुक्तौ^{११} भवतो^{१२} ज्या उ खणिह १०

ib. दक्षिणाः प्रतिख्याता भवन्ति^{१३} न फलीकरणहोमेन चरति
न समिष्टयजुर्मुहोतीत्यन्तपरिक्रमिणावेवेतावुक्तौ^{१४} भवतः^{१५}

I. 159. 13. किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणयेदिति^{१६} न पूर्णपात्रे यज-
माने वाचयति न विष्णुकमाश्रमत इत्यवभृथोक्तः यत्तु पूर्ण-

१ Thus Be G (sec. m.) and the Viv. a. h. 'l. and as cited elsewhere; the prep. वि om. D U Ben H C.

२ Thus Be U (sec. m.) G (only ०६६०); ख H U (pr. m.), ०संयोजनावा- - D, ०संयोजनावेवेतावु- Ben and a citation by Sāyana; ०संयोजनावेवेतावु- C.

३ The Viv. seems to read नस्ये ।

४ Thus Be G U (sec. m.) Ben (sec. m.) and the Viv.; दक्षिणो-
क्तावेवेतावु- Ben and U (pr. m.), दक्षिणेकावो दवेतावु- D, दक्षिणेकार्षो-
दवेतावु- C, नचवयोक्तादक्षिणेकार्षोवेवेतावु- H.

५ ०अवधार्ये D C, ०आविचार्ये Be.

पाशो भवत्यन्वः खमिहावभ्यः प्रतिख्यातो भवत्यन्तपरि-
क्रमिणो विष्णुकमाः^१ किमुपक्रममाणो यश्चमनं परिणये-
दिति^१ ॥ ६ ॥

द्वादश वासवभ्यानुद्यच्छिति^१ कतमग्नि खमि-
१ माग्नि वासवभ्याग्नि भवन्तीत्येता एव सुवाज्जतोरन्वच खाहा-
कारादित्यथायुदाहरन्ति समानमंख्यातो ऽग्निर्नृषि^१ तिष्ठो
देवतास्त्वानि द्वादशार्थेदं कृष्णाजिनं नौरक्तं^१ भवत्याश्च जाम्बे-
तत्पार्श्वे एवाभिमर्षेद्विष्णुं प्रति रभं यथा नावं^१ नक्तं चेद-
मेधं पश्येदाहवनीयमेवेतेन यजुषोपतिष्ठेताधेमामि दैवाणि
१० व्रतानि सायमुपक्रमाणि प्रातरपवर्गाण्यथौपसदानि प्रातरप-
क्रमाणि सायमपवर्गाण्यथेदं^१ दैव^१ व्रतं परिश्रित्यैव व्रतयेदा-
हवनीय एवेतत्पुराग्निहोच^१ हवते स मातुष्यास्ततीति^१ ।
॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

१ See TS. VI. 1. 2. 5.

१ श्रिच्छि G (sec. m.), विदधि Be, प्रीनिति U (sec. m.), श्रिधिति C,
प्रिरिति the other MSS.

१ See TS. I. 2. 2. e (last pāda).

१ Thus Ben (pr. m.) G (sec. m.), •वेतदेनं •वेतदेच^१ H C U D
G (pr. m.) Ben (sec. m.).

१ Thus H, सनमुष्यास्ततीति Be Ben, स मातुष्यास्ततीति C U D G (pr.
m.), सनमुष्यास्ततीति G (pr. m.). The Vivarupa seems to have
read as C, etc.: स आहवनीयोऽनुष्यासोद् आहोवनम्ब हवमानं हवेति,
but we expect a future: 'if the Ahavaniya sees that I offer
somewhere else, it will... '

- I. 167. 3. अथायं प्रायणीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
 बर्हिर्द्युषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतः स्यात्प्राणी संमृश्रीत^२
 परिसृणीयात्प्राणि निर्णिज्य सः सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत
 उपवेश्याचेनोत्तरत उदपाचं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्पर्शं
 निदध्यास्फोपरि पाचौ^३ पात्रां ग्रीहीनावपेक्षू^४ पादानप्रभृति ५
 कर्मान्मस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनानं कर्म कृत्वा हवनौघे
 सुवाहुतिः कृत्वोपनिष्क्रम्य संग्रैषमुक्ताभिप्रपद्य तिरः पवित्रमप
 चानीयाधिम्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेद^५ पात्रं निर्वपे-
 द^६ पात्रमधिम्रयेद्भयं पर्यग्निं कृत्वा स्पर्शस्तः प्राङ्मुख्यं स्म-
 यजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वः^७ शंखन्तः^८ प्रायणीयः संतिष्ठते^९ १०
 को न खल्वस्य कर्मणोऽवशेषो भवतीत्या सुषां विमोकाञ्च
 चदशविषामाप्यनिनयनं विद्यत इति^{१०} स्त्रीलोभिषेव च^{११}
 I. 169. 20. निर्वपेदिति नु^१ बौधायनस्य कल्पः^२ किंदेवत्या उ खलु
 पदाहुतिर्भवतीत्याग्नेयौत्येके^३ वैष्णवीत्येके^४ प्राजापत्येत्येके^५
 I. 172. 19. वाग्देवत्येव^६ ब्रूयात्कृष्णयोर्णास्तुकथा सोमविक्रयिणमन्त्रेण १५
 I. 172. 15. भूमके^७ विध्यति^८ राजानं प्रत्यपोर्णुते यजमानः ॥ ८ ॥

१ शंखन्तः G D C U (pr. m.), शंखन्तः Be.

२ Effaced in G.

३ Om. Be H.

४ Thus H, श्वेतदेवत्येव the other MSS.

५ Thus G U (sec. m.) and the Vir. (both copies); चनेके Be.
 भूमके Ben H Kś., सुषोवीत्येव C D; cp. Baudh. grhs. I. 1 : चने-
 वासकरेव भूमके इत्येव संमार्ति ।

- वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रमित्येतयाय यदि न सोमविक्रयो
 स्वादपेण यूपावटकासं पक्षाग्रग्राह्यां निहत्य समुपनम्य राजानं
 पक्षाग्रग्राहायाः समासज्योपासीताथ यदि कश्चिन्नसवसंयुक्तं
 व्याहरेत्प्रिमिति वा त्वरध्वमिति वा कुरुतेति वा^१ तद्वाजा-
 १ नमाददौत^१ न संवादा आवर्तेरभ्य सोमविक्रयो स्वादपेयं
 प्रथमा सुत्रद्वयोकारान्तेवैषोक्ता भवत्यथायमातिथ्यस्तस्य कः
 कर्मण उपक्रमो भवतीति^१ वर्धिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्ता-
 दयजुष्कृतः स्वात्पाणी संवृणीत^१ परिसृणीयात्पात्राणि
 निर्णिष्य सः स्वादयेद्ग्राह्यं दक्षिणत उपवेश्य दक्षिणमग्न्याहं
 १ विमुच्यच्चैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्पर्शं
 निदध्यात्स्फोपरि पात्रौ^१ पात्रां त्रीहीनावपेक्षूर्पादानप्रभृति
 कर्मान्मस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म ह्यवोत्तरमग्न-
 न्नाहं विमुच्य राजानं प्रपादयेत्सिद्धमन्त्राग्निष्टोमिकं^१ कर्म
 १ जानौवादा संप्रैवात्कृष्णाजिनावध्वनेनैवातिथ्यं^१ प्रतिपद्यते^१
 १५ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१ ॥ ८ ॥ पञ्चमः ॥

स दभंपुञ्जीसमुद्भवेति^१ कतरसु खन्निदं दभंपुञ्जीसं
 भवतीति^१ यदेवैतद्गोदानयोर्निदधातीति^१ सप्त गिरीन्नि-
 स्तेति^१ कतमे तु खन्निमे गिरयो भवन्तीति^१ प्रयाजानू-

१ वेति or वोति MSS. exc. H ; om. C.

१ होमिकं G U^१ D C.

१ धवने G and the Viv. : धवने Be, धवतिने Ben, धूवने.

D U C.—१ तिथ्यं G, तिथ्य Be, तिथ्य the other MSS

वाजा^१ एवेता उक्ता भवन्तीति दीक्षणीयायाः प्रायणीयाया
 आतिथ्याया अग्नीषोमीयस्येत्थायुदाहरन्ति^२ दीक्षणीया प्राय-
 • णीयातिथ्योपसदो ऽग्नीषोमीयः सप्तम इति^३ यज्ञो देवेभ्यो
 निस्त्रायतेति^४ । कतमो नु खल्वयं यज्ञो भवतीति^५ य एवैव
 इहान्त आतिथ्यः संतिष्ठते^६ तं देवा हस्ताभ्यः रभ्येक्ष्यन्ति^७
 यदेवैतान्मूलाग्रं समवदन्तीति^८ तमिन्द्र उपर्युपर्यत्यक्राम-
 दिति^९ यदेवैतदुपसद्भिस्तरन्तीति^{१०} तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञ-
 माहरदिति^{११} कतमो^{१२} नु खल्वयं यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१३} ।
 दीक्षणीया प्रायणीयांतिथ्यै^{१४} एव यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१५} ।
 वराहो ऽयं वाममोष इति^{१६} सुत्यमङ्गां वर्षिष्ठं^{१७} तद्यजमानं १०
 वामं वसु मुष्णातीति^{१८} के नु खल्वतिथ्यस्यानुयाजा^{१९} भव-
 न्तीत्युपसद इत्येव मूलात्किं देवत्या उ खलूपसदो भवन्ती-
 I. 178. 19. त्वाग्नेय इत्येव मूलात्कथमु खलूपसदासुपक्रमो भवतीति^{२०}
 वर्षिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतः स्वात्पाणी संमृशीत^{२१}
 परिक्षणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सः सादयेन्मदन्तौः सः कृत्य^{२२}
 पात्राणि प्रोचेदाज्यं निरप्याधिमित्र्य पर्यग्निं कृत्वा स्पर्शहस्तः
 प्राकृत्य सत्ययजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^{२३} यथा प्रकृत्यामेवं प्रथ-

१ अनुयाजा MSS.

२ षोमीयस्य चेत्थया G U (sec. m.).

३ सप्त found in Be G U D C only.

४ From कतमो unto वाहरदिति missing in G H ; इति missing in Ben C Be D U.

५ इति missing in G U C.

मावासुपसदि सुचः सादयेदभूडा द्वितीयस्यामभूडतरासुतो-
 वक्षाः^१ । संतरमाणा इवोपसङ्गिः प्रचरेद्युर्नास्तमात्रिचे-
 रस्यमपाङ्गुलिः^२ सुवमादायास्त्रिवोपसदं जुञ्ज्यादिति ।
 ॥ १० ॥ अष्टः ॥

- क उ खण्ग्रीवोमीयस्य वर्ध्चंजुषा^३ कुर्यादित्युदास्य
 3. प्रवर्ग्ये प्रागाहवनीयस्य प्रणयनात्सर्वनीयेभ्यस्य वत्सातुपाकुर्था-
 द्वावच्छिन्न आहवनीये गार्हपत्ये पदद्वितीयमुपपदेदेवमुपच-
 मनीयस्येयमौदुम्बरी^४ खूणा यजमानेन संमिता कार्या
 भवत्यथायं यूपो यजमानस्यारत्निभिर्विमितो भवति ।
 १०. सवोपर^५ इत्येके^६ । ऽचो हैवेतानि^७ कुर्याद्युपावटं तु^८ परि-
 11. सिख्य पाणी संवृणीत^९ परिकृणीयात्पात्राणि निर्धिञ्च
 स्रष्टादयेत्त्रोचणीः स्रष्टव्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुषा-
 धिमित्य पथग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^{१०} ता उत्तरवेदि^{११}
 हरति प्रोचणीयाय प्रतिप्रस्थाता पञ्जीमभिसंनक्षेत्पौरौडा-

१ •उतराङ्गः H Ben U Be; •उतराङ्गः G, •उतराङ्गः D C.

२ Thus G D Ben CU (pr. m.), •मर्षाङ्गुलि Be, •मर्षाङ्गुलिः U (sec. m.). H defective. The Viv.: परिमृणीतवत्सं प्रचरमादाय ।

३ Between उपचयेदेवम् and उपचमनीयम् H Ben ins. इक्षम्, not G U Be D C.

४ Conjectural reading; सवोपर इत्येके G C Be U, सवोपरैत्येके Ben, सवोपर इत्येके H, सवोपर इत्येके D; सवोपर इ० the Viv.

५ हैवेतानि all the MSS., with न^० the Viv. (one copy) = वक्ष्यमात्राणि ।

६ om. H.

श्रिकेन।येनां गार्हपत्यमीचयेदधेनामाव्यमवेद्यत्वाव्येनाद्-
वेत्पत्न्या तदवेक्षितमुपयच्छीत तेजो ऽवीत्यधेनच्छकले-
नोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यधेनद्गार्हपत्ये ऽधिग्रयेदग्निके
तेजो मा विनैदित्यधेनद्रुलोत्तरेण प्रोचणीः सादयित्वावेष्टे-
तोत्पुलुषादाव्यवतीर्भां प्रोचणीः प्रसिद्धमाहवनीयसंकाशे ५

III. 97. 11. षडदाव्यवन्थाव्यानि गृहीतेति सिद्धमत ऊर्ध्वं यथो
एतच्छास्त्रिकेः कस्य वेदयन्ते पत्नीशास एवाग्नीषोमस्याव्यानि
गृहीतान्तानि खरे सादयेदिति समन्वानीय वासमन्वा-
नीय वा पुराणगार्हपत्यं पाणौ मन्त्रग्रीत परिक्षणीयात्पा-
चाणि निर्णय्य स्रसादयेत्प्रोचणीः स्रक्ष्य पाचाणि प्रोचे १०
दाव्यं निर्याधिमित्य पर्यग्नि कृत्वा क्षुषः संमार्ष्टि ता
अथैव सह स्रसादयन्ति प्रोचणीस न प्रतिप्रस्थाता
पत्नीमभिसंगच्छेत्पौरोडाग्निकेन नैनां गार्हपत्यमीचयेदधे-
नामाव्यमवेद्यत्वाव्येनाद्देत्पत्न्या तदवेक्षितमुपयच्छीत तेजो
ऽवीत्यधेनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यधेनद्गार्हपत्ये
ऽधिग्रयेदग्निके तेजो मा विनैदित्यधेनद्रुलोत्तरेण प्रोचणीः १५

१ 'मीदरे' instead of 'मादरे'. G here and infra l. 14. Is चप्रेत्
the better reading ?

२ Thus here and l. 14 G Be D C Ben U (sec. m.), 'चवेन H U
(pr. m.).

३ Only given by G U (sec. m.).

४ Thus G U D Be, C H Ben om.

५ Thus Be C only, the other MSS. om. न reading 'सादयित्वावेष्टे'।

सादधिलान्वेषेतोत्पुनृषादाज्यवतीर्भां प्रोक्षणीः प्रसिद्धं गार्ह-
पत्यं सकाशे पृषदाज्यवन्वाज्यानि गृहीत्वा ॥ ११ ॥

7. परिकर्मिभ्य उत्पदाय ब्रह्मणे राजानमुत्पद्यन्तेसंप्रक्षन्तेषु
सुवाज्जती^१ जुहुयात्संप्रक्षन्ताश्चैव गच्छेयुराश्वनीयाद्वाजा
१ दक्षिणार्धः स्वादथाग्निरथ यावोवायव्यान्युत्तरार्धान्याज्यान्यपि
वाग्निर्दक्षिणार्धः स्वादथ राजाय यावोवायव्यान्युत्तरार्धान्ये-
वाज्यानि^१ पूर्वया द्वारोपनिष्कस्योत्तरेण सदः परीत्याग्नीभा-
गारे ऽग्निं निधायाभिजुह्य प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीभीयं
धिष्णिथं प्रतिपद्यते^१ । ऽन्वञ्च आग्नेरौश्वनीये जुह्वेभ्यं प्रोक्ष्य
१० वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं प्रोक्ष्योपनिमीय
पुरस्तादाश्ववाहं प्रस्तरं गृहीत्वा पञ्चविधं बर्हिं क्षीत्वा प्रस्तर-
पाणिः प्राकृभिस्तृष्य कार्श्वमयान्यरिधीन्यरिधायोर्ध्वं समिधा-
वन्वाधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षि-
णमावृत्य पूर्वया द्वारा इविधानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्त बर्हि-
१५ मुष्टिः क्षृणीयाद्बर्हिषि विधृती^१ विधृत्योराश्ववाहं प्रस्तरं^१
प्रस्तरे जुह्वं^१ बर्हिर्वीतरा^१ एता अश्वदक्षिति समभिन्वज्याप
उपसृष्ट्य ब्रह्मणो राजानमादाय पूर्वया द्वारा इविधानं

१ सुवाज्जतीर्जुः MSS., but cp. the Viv. . . अं सोम जुषाय इति (TS. I. 3.

4. a and b).

१ वनिष्कस्ये Be G U D C, प्रतिपद्यते Ben, •वनिष्कस्ये H.

प्रपादयेदात्मानमभिपरिहरमाणं इव । धिक्कृतं जर्ध्वम् ।
॥ १२ ॥ सप्तमः ॥

- क उ खलु गिरिवदिभ्रावर्हिरेपवर्गं गच्छतीत्यग्नीषोमीय
इत्येव ब्रूयात्कं उ खल्वग्नीषोमीयः सुत्यमहरनुषमेतीति ।
वयस्त्रियामित्येवं ब्रूयात्कं उ खलु प्रवर्गः सुत्यमहरनुषमे- ५
तीति । वयस्त्रियामित्येवं ब्रूयात्का उ खलु देवता
सुत्रज्ञाया प्रथमाङ्गयत इति । वागेव वाचमाङ्गयतीति । क
I. 197. 2. उ खलु पितापुत्रीयाः सुत्रज्ञाया प्रथमाङ्गयत इत्यग्नीषोमी-
यस्य ऊतायां वपायां परिहृतासु वयतीवरीषु द्वितीया ।
प्रातरनुवाके द्वितीया । दक्षिणानासु ह काल एक आङ्गयन्ती- १०
I. 197. 8. त्यय जो वीक्षितः कुम्भसं याचतीति दृढ इत्येवेदमुक्तं
I. 198. 17. भवति । पयस्य वक्त्रस्य कुक्षतेति अयस्यार्थं एवेते उक्ते
I. 199. 1. भवतश्चतस्रो रश्मनाश्चतस्रो वपाश्चपणौर्ध्वमिभ्रावर्हिरिति
वयनीयस्य चानुबन्ध्यस्य चैतानि भवन्ति । काश्चतस्रः स्वासी-
र्वाचन्याः सोमपक्षणीरित्यादित्यस्वास्त्युक्थ्यस्वास्त्रापयणस्वासी १५
भुवस्वासीत्येभ्योऽपि दादशोर्ध्वपाचापि भवन्ति दक्षिणपक्ष-
मपाश्चतस्र्यमथोर्ध्वदेवत्यानां २ शुक्लामन्विनोर्ध्वदुपाचे आदि-

१ Thus Ben C Be G D' U (sec. m.); • गौडायनपरिह • H, • गौडायनमभि-
परिह • U (pr. m.).

२ Thus Ben C G (sec. m.) U (pr. m.); • वयस्त्रियामित्येव H Be U
(sec. m.).

३ उ वयिवा G U.

त्यस्यास्या औपशयं पाचमुक्त्यास्या औपशयं पाचमेषम
 एकादश चमसा भवन्ति यजमानस्य ब्रह्मणो होतुस्तदा-
 र्मेचावदस्य ब्राह्मणाच्छ्रविनो ऽप्यावाकस्य सदस्यग्रीधः
 पोतुर्नेष्टुरिति ^१ तेषां तस्यैव स्वरूपाणि कारयेन्नैयपोधानां ^१
 विज्ञायत उत्तरस्थां ^१ ततो ^१ यदस्यैकैश्चमसैर्भक्षयन्ति न्यपो-
 धचमसैरित्येतस्यान्नैयपोधा एव भवन्ति ^१ रश्मिश्च ^१ म ^१ इत्य-
 दाभ्य एवैव उत्तो भवत्यधिपतिश्च म इति प्राजापत्य एव
 दधिपत्यो भवति ^१ शारस्वतश्च मे पौष्णाश्च ^१ म ^१ इति ^१
 वसतीवरीरित्येक आऊर्य ^१ कैक आऊ राजसूयिक एव
 १० मशापत्यो भवति ^१ पोषणादु ^१ च ^१ पौष्णो भवति पशणादु ^१
 शारस्वत इति ^१ ॥ १३ ॥ अष्टमः ॥

. 16.

अथेदं महाराजिकं कर्म ^१ तस्य कः कर्मण उपक्रमो
 भवतीति ^१ हस्तपादाग्रचास्यान्तरेण चालासोत्तरौ देव-
 जन्मभि प्रपद्यन्ते ^१ तेषां अथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
 ११ भवन्त्याधुर्युराग्नेय्यर्चाग्रीधमभिष्टुग्देव्याया इविधानमित्यपो-
 परमत्येषा आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशाचं हुलाग्रीधुपचमाधाच

१ The first citation from the *ulārātutik* seems XVIII. 21
 300. 13, the second I have not been able to point out.

१ °चमस H: Ben om. म ।

१ Thus G D U C, पोषश्च म H, पोषश्चेति Ben. पोष इति Be.

१ Thus G U; पोषणादु च H D C, पोषणादिति Ben Be.

१ Thus emended: पशणानु G U Ben Be, पशणानु C. पशणानु D,
 पशणानु H.

संपरिक्षीर्य पात्राणि निर्विण्य सःसाद्याज्यं विस्त्रायोपासो^१
 ऽपरः^२ प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः सःसाद्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं
 निक्षयाधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा क्षुचः संमार्ष्टि^३ ता उत्तरवेदिः
 हरन्ति प्रोक्षणीश्चाथाध्वर्युराग्नेय्यर्चा क्षुचो ऽभिमृशति^४
 संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिसृज्यन्त^५ इति^६ वायव्याया^७
 वायव्यान्वेन्द्र्या^८ सदो^९ ऽयैव उक्तेता यावोवायव्यः संप्रसास्य
 द्रोणकलशे दद्यापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
 पुरोऽस्यः सःसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय
 दद्याग्नीध्रं रश्मावर्हिषंषादयत्यथ प्रतिप्रस्थाता पद्मीमभि-
 संक्षोत्पौरोडाग्निर्मेनथिनां गार्हपत्यमौक्षयेदथेनामाज्यमवेक्ष- १०
 यित्वाज्येनाद्रवेत्पत्न्या^{११} तदेवेक्षितमुपयच्छीत^{१२} तेजो ऽवीत्य-
 येनक्षुश्लेनोपयत्य हरत्तेजो ऽनु प्रेक्षीत्ययेनदाहवनीये
 ऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनेदित्येनदृत्वोत्तरेण प्रोक्षणीः
 सादयित्वावेक्षेतीत्यनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः प्रसिद्धमाहव-

१ ऽपरः U (pr. m.), परः D C, अपरः Ben (pr. m.), अपरः the other MSS. H. wholly corrupt.

२ Uncertain reading •सञ्ज्ञत Ben. •सञ्ज्ञत G (sec. m.), •सञ्ज्ञत G (pr. m.), •सञ्ज्ञत Be C U, •सञ्ज्ञत D, •सञ्ज्ञत D. The Viv. (one copy) •सञ्ज्ञ changed into •सञ्ज्ञ, and thus also the other copy.

३ •सैन्ध्रिषा G C.

४ •सोद्वे • again G.

५ •सञ्ज्ञत G (sec. m.), U (pr. m.) D C Ben, •सञ्ज्ञत G (pr. m.) Be H U (sec. m.).

नौघसकाग्रे पृषदाव्यवन्थाव्यानि गृह्णीते^१ षिद्धमत ऊर्ध्वम्
॥ १४ ॥

अथ ग्राह्योक्तेरेवमेवेषां यथासंग्रहं विहितानि कर्माणि
भवन्त्याध्वर्युराग्नेव्यर्चाग्नौ भ्रमभिमृग्येदेष्टव्या हविर्धानमित्य-
१ योपरमत्यथैव आग्नीध्रः पूर्वः पक्षीग्राहं द्रुवाग्निसुपसमाधाय
संपरिसौर्यं पाचाणि निर्णिव्य स्रग्साद्याव्यं विलाप्योपास्ते^२
ऽपरः प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः स्रग्कृत्य पाचाणि प्रोक्षेदाव्यं
निष्प्राध्नित्य पर्यग्निं कृत्वा कुरुः संमार्ष्टि^३ ता आग्नी-
ध्रः हरन्ति प्रोक्षणीस्त्रयाध्वर्युराग्नेव्यर्चां कुरुः ऽभिमृगति^४
१० संमृष्टानि द्विधा पाचाण्यभिसक्त्यन्त^५ इति वायव्यया वाय-
व्यान्नेन्द्र्या^६ सदो^७ ऽथैव उक्तेता यावोवायव्यः संप्रसाव्य
द्रोणकलगे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
पुरोऽव्यः स्रग्सादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाव्याय
दध्याग्नीध्रं दध्यावर्हिषपसादयति^८ न प्रतिप्रस्थाता पक्षीमभि-
१५ संनक्षेत्यौरोडाग्निनेन^९ नैना^{१०} गाहपत्यमीक्षयेदधेनामाव्यम-
वेक्षित्वाव्येनाद्रवेत्यव्या^{११} तद्वेक्षितमुपयच्छीत^{१२} तेजो ऽवीत्य

१ •यच्छीत He G, •यच्छीत U C, •यच्छीत D: H and Ben. abbreviate this passage.

२ •व्येन्द्रिया G U C, •व्येन्द्रिया Be.

३ Thus G (pr. m.) D Be C Ben; •नेना G (sec. m.) H;

•वेनावेना U (sec. m.).

४ •नोदरे again G.

५ •यच्छीत all (H. abbreviated).

येनक्कलेनोपयत्थ इरेत्तेजो ऽनु प्रेहोत्थयेनदाग्नीध्रीषे
 ऽधिअयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्थयेनद्वूलोत्तरेण प्रोचणीः
 सादयित्तावेत्तेतोत्पुनृषादाब्बवतीन्धां प्रोचणीः । प्रसिद्धमाग्नी-
 ध्रीयमकाग्ने , पृषदाब्बवन्थाब्बानि गृहीत्वा परिकर्मिन्ध
 उत्पदाय प्रोचणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्णियं प्रतिपद्यते ।
 ऽन्धश्च आच्यैरयेधं प्रोच्य वेदिं प्रोच्य बर्हिः प्रोच्य बर्हिरासजं
 प्रोच्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तरं गृहीत्वैकविधं^१ बर्हिं स्त्रीलां^२
 प्रस्तरपाणिः प्राङ्मिस्तृणौदुम्बरान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं सम-
 धावन्धाधाय बर्हिर्भुष्टिं विधत्ती प्रस्तरमित्येतत्समादाय
 प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वथा द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य १०
 बर्हिर्भुष्टिः स्तृणीयाद्बर्हिषि विधत्ती^३ विधत्तोः प्रस्तरं^४ प्रस्तरे
 जुह्वं^५ बर्हिषौतरा^६ एता अगदक्षिति समभिमृष्य योगेन
 युज्जति^७ सिद्धमत ऊर्ध्वम् ॥ १५ ॥ नवमः ॥

किमग्निहोचो दीक्षितः किमौपसदः किंप्रसुत इति^१
 विज्ञायते अतमेव दीक्षितस्याग्निहोचं^२ घर्षोष्णित्तमौपसदस्यो- १५
 पाः सन्त्यर्थाभौ^३ प्रसुतस्य^४ यो हानुदिते स सायमग्निहोच-
 भक्तिर्^५ उदिते स प्रातरग्निहोचभक्तिः^६ किं दर्शपूर्णमास^७

१ The three words एक • व • स जी effaced in G.

२ Thus G U D C Be; • पसदस्तृपाः H, • पसदस्तृपाः Ben, the Vivarapa also has योपसदस्य ।

३ Thus Be G U (sec. m.), the Viv.; • दर्शपूर्णमास H, दर्श (or दशं) दीर्घमास (or दश) H D C Ben (pr. m.), all without इति ;
 • मास इति Ben (sec. m.), • दर्शदीर्घमास इति U (pr. m.).

इति^१ विज्ञायते पौर्णमासं यज्ञमग्नीषोमीयं पशुमकुर्वन्त
 दागै यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वन्तेति^२ यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
 वेदयन्ते प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनौयागिर्वेपेत्यस्य-
 दुपश्चिन्तान्येव कपाक्षानि स्युरा समभिवामनात्सृष्टं कर्म
 ताद्यते^३ तेषामेकैकमुद्रासयेदनुसवनं येनयेन प्रचरिष्यन्त्या-
 दपि वा अभिष्टृष्टानां पिष्टानां परिश्राययौतेतरयोः^४ सवनशो-
 धैकेककपाक्षसिकीर्षितः^५ स्यात्प्रातःसवनिकैरेव^६ वर्तयेत्कृतान्ता-
 त्पौरोडागिकं कर्म प्रत्याददौतेतरयोः^७ सवनयोरनुसवनमग्रा-
 राधूहनेनैव कपालेषु प्रतिपद्येत^८ शिङ्गमत ऊर्ध्वम्^९
 १० ॥ १६ ॥ दशमः ॥

यथो एतदौधायनस्य कल्पं वेदयन्त उभयतःशुक्रा आदि-
 त्यन्तीर्वसन्तीवरौर्गच्छीयात्ताः शुक्रास्ताभिराष्यायवेत्ताभिर-
 भिषुण्णयादित्युपर्यर्धं होतृचमसं कृतेत्येतेनेषापि तृतीयेन
 वर्तयेत्तयोरपः पूर्व्या द्वारा हविर्धानं प्रपादयेद्दोहचमसौषा
 ११ वसन्तीवरौषा मैषावद्वणचमसौषा इति दक्षिणेन होतारं
 परिगृह्णापरया^१ दारैकधनार्नेतस्त्रिंश काले सर्वत्र एव मैषा-

१ Thus Ben, प्राचवे C D, ताचन H (reading यवाद् instead of वेषाद्), वर्तवेत् G Be U (sec. m.) and the Viv.

२ इतरयोः Be G (pr. m.), उत्तरयोः Ben C U D G (sec. m.).

३ यदोहः H and the Viv., यदेहः G U Ben Be; C defective.

४ सवनिकैः G U D, Viv., सवनौकैः the other MSS

५ उत्तरयोः MSS.

६ परिगृह्णायाः Be U.

वक्षणचमयोथाः पर्यस्तेतृतीयं वसतीवरीणामवनचेतृतीयमेक-
 I. 190. 12. धनानामिवमस्य प्राक्तेवकः शुक्रो भवति । सोमपक्षं गृहीषाङ्ग-
 क्षावर्षकामस्येत्यनिहन्तस्यैवैष राज्ञो गृहीतस्यो भवति । का
 उ खलु देवताः प्रथमं सोमं भक्षयन्तीत्याप इत्येव ब्रूया-
 दिज्ञायत उपुङ्गताः सोमस्य पिवतोपुङ्गतो युष्माकं सोमः ।
 पिबत्विति । क उ खलु सोमस्य सोमपौत्रो भवतीति ।
 विज्ञायते यत्ते सोमादाभ्यं नाम आगृवि तस्यै ते सोम
 सोमाय खाहेत्येव एवापि सोमस्य सोमपौत्रस्तेषां संनिपति-
 तानामानुपूर्वतेति । निपाभ्यासु वाचयित्वादाभ्येन चरेदथो-
 पांशुसवनमाददीताथ राजानं निर्वपेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं ।
 कर्म जानीयादा फलकथोरभिमर्शनात्फलके अभिमृश्य
 वृत्रिभिस्यरेदथ प्राणयह्यस्यरेदथांशुपुपसंगृहीयादथांशुना
 चरेदथोपांशुना । काले ऽन्तर्यामिणं सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।
 ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

111. 101. 7. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्त आगवणस्य गृहणे १५
 दयोर्धारयोः प्रातःसवने गृहीयान्तिष्ठणां मार्गदिने सवने
 चतस्रणां तृतीयसवन इत्युपांशुपुपस्यमयोस्य सस्त्रावः संततस्य
 शुक्र एते हे प्रातःसवने । संततस्यैव शुक्र आगवणस्योदघनेन

१ Thus G U D, •पातितावा• H Ben, •पतिताव• C, •पोभावां Be.—
 •जानुपूर्वतेति G U (sec. m.), •जानुपूर्वते H, •जानुपूर्वतेति Be, •जानुपूर्वतेति
 Ben U (pr. m.), •जानुपूर्वतेति C D.

च^१ हतीया माथ्यंदिने सवन^२ आदित्यस्नात्नामतिशिष्टो^३
 राजादित्यपक्षश्च च सप्तस्नाव आययणस्यैवोदसनेन^४ च चतुर्थी^५
 हतीयसवने^६ संपूतः राजानं चयेण श्रीणीयात्पयसा सक्तु-
 मिर्हिरयेनेति^७ स यं कं चन यत् गृह्णात्युभयतः^८ उदबुधः^९
 १० चिरण्यग्रयणमेवेनं करोति^{१०} तिष्ठता यथा होतव्या अन्यच
 प्राजापत्याश्च मन्विषः स्नावाच्चेति^{११} यथो एतस्मात्कीदृशैः कल्पं
 वेदयन्ते द्रष्टानुमन्मणीयास्त्विति सुवाङ्मतीरेवैता जुहुयात्क-
 स्मिन् सुप्तेनाः काले जुहुयादिति^{१२} संतनोर्ज्वलितस्मिन्नेनाः^{१३}
 काले जुहुयादित्यथोक्तेतरित्याह प्रार्थः^{१४} राजानं पूतभृतमभि
 १० संपवयता दद्याद्भिराधवनीयं नृद्धा न्युजतादित्युक्तसंप्रैव^{१५} एव
 ग्रेत^{१६} आवकाशेभ्यो^{१७} ऽवकाशैरपस्याय दद्याद्भिरैवेनं^{१८} नृद्धा
 न्युजति^{१९} ॥ १८ ॥

समानं कर्माग्निना दद्यादित्या^{२०} धिष्णिचव्याचारणसंपा-

१ Given by G U D only.

२ स्नात्ना चति Ben H.

३ इव om. Be G U D.

४ गृह्णात्युभयतः instead of गृह्णाति Be G (sec. m.).

५ संतनो Be, संतनोर्ज्वलित H.

६ Thus Ben H, स्तुतः च the other MSS.

७ ज्वले G U D C, ज्वले Be, ज्वले Ben, H. corrupt.

८ Thus G (sec. m.) U D, दद्याद्भिरनं C, दद्याद्भिरैवेना the other MSS.

९ Viv.: समानं कर्माग्निना दद्यादिति यथोक्ते (e.g. XI. 3 : 67. 17) तथा-

यमेव विधिः ।

- I. 213. 20. तादित्येव ससुहेगो^१ भवति^१ कथमु^१ खसु^१ धिष्णिथानां^१
 वचान्मुक्तं व्याधारणं भवतीति^१ विशुवे प्रवाचषाय खाहेति^१
 व्याचार्य रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिष्टहि मा मा मा
- I. 214. 8. चिष्टीरिति^१, सप्त वृणीत इति^१ होतैवेणा^१ सप्तमो भवत्य-
 र्गण उन्नरेख्यः सु प्रातःसवनिकं प्रसर्पणं कथ^१ खादित्या-
 सवनीयोपस्थानप्रभृतीत्येव ब्रूयात्सकृत् ष्यविघ्नानामुपस्थानं^१
- I. 217. 6. कथमु^१ खप्तेषां विष^१ स्थितसंवरः^१ खादित्यन्तरेण^१ होतुस
 धिष्णिथं ब्राह्मणा^१ च^१ सिनस^१ ये ऽधिष्णिथा^१ अथ धिष्णिथ-
 वनाः खा^१ खमेव धिष्णिथसुन्तरेण^१ परिक्रान्तेषु^१ रघेमावध्वर्षू^१
 अचमयो^१ भवतः^१ क उ खप्तेतयोर्भक्षो भवतीति^१ होदच- १०
 मस इत्येव ब्रूयात्^१ उ खप्तेतुजिजानेकाहे सोमं न भक्षयन्ती-
 त्युक्तेता पावस्तुसुत्रज्ञाय इत्येव ब्रूयात्^१ उ खसु^१ खप्ते
 दीक्षिता भक्षयेयुरिति^१ नेष्टुखमस उक्तेता भक्षयेद्वावाक-
 चमये पावस्तुदुद्गादचमये^१ सुत्रज्ञाणो^१ ऽपि वा सर्व एवाग्नी-
 प्रचमये भक्षयेयुर्विज्ञायत उन्नरक्षां ततो^१ तेषां च एवाग्नीप्रः १५
 स पावस्तुस सुत्रज्ञाणः स उक्तेतेति^१ ॥ १६ ॥ द्वादशः ॥
- I. 217. 11. यषो एतद्वौधायनस्य कथं वेद्यन्ते समानपाठ्यामेव
 III. 104. 7.

१ 'हेगो' G (sec. m.).

१ Thus H Ben (pr. m.) C D U (pr. m.), 'नविषो' Ben (sec. m.)

Re G U (sec. m.).

१ 'द्वादश' H only.

१ See XVII. 21 : 301. 2.

- खनीषासुदासयेतुरोडाग्रस्त्रैवैवो ऽबहारो . दृष्टो भवति^१ ।
 मध्यतः पुरोडाग्रमुपक्षीर्णाभिचारितसुदासयेतुरकाङ्क्षाना
 दक्षिणतः करम् पश्चात्परिवापमामिषासुत्तरतः^१ कचसु
 खन्नेवाऽऽ संचरो^१ स्यादिति^१ प्रज्ञातो हविष्यो^१ ऽद्यापरं^१ ।
 १ पूर्वथा द्वारोपनिर्हत्यापरथा द्वारा सदः प्रपाशायेण कर्तुम्
 अघनेन धिष्णिथासुत्तरेणाच्छावाकस्य धिष्णिचं पर्याहत्या-
 न्यस्यै प्रदायेतेनैव यचेतमेत्योत्तरेण सदः परीत्य पूर्वथा
 द्वारोपनिर्हत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं पर्याहत्यान्वर्षावादयेदध्वर्यु-
 खेद्विधानं^१ प्रपन्नः स्यदपनिष्काम^१ मा त्वाभिपरिचारिष-
 १० मित्येव ब्रूयाद्यो एतद्वौधायनस्य कस्य वेदयन्ते द्विदेवत्वे-
 षुत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे प्रतिनिर्घासं^१ प्रयच्छतीति वदा-
 ध्वर्युः पुरोडाग्राग्रप्रत्यङ् हरेत्तद्विधानं प्रपद्यमानं प्रतिप्रस्था-
 तारं परिगृहीयाद्वावादायोपनिष्कामत्युपनिष्कामस्यैवाध्व-
 र्युर्वावादात्ते^१ ऽपरेण परिक्रान्ताद्योत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे

१ °नौमि. Ben.

१ Thus Ben C U and G (pr. m.) the Viv. (one copy); संचरि
 D H the Viv. (another copy), संचारी Be G (sec. m.), संचर U (sec.
 m.). The Viv.: संचरसं संचरो व्रतसं तस्माच्च संचरो (°रि) मात्रः cp.
 XXVI. 24.

१ Thus H G (pr. m.) Kes., the other MSS. ins. चच before
 चध्वर्यु°

१ प्रतिनिर्घा Ben Be and one copy of the Viv

प्रतिनिर्वाच्यं^१ प्रथम्यतीति^२ जुत्वा यवनीयं^३ प्रदक्षिणमाहृत्य^४
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृहीयाद्वाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यक्
 द्रवन्पात्रेण^५ भिक्षुमत ऊर्ध्वमयेने दिदेवत्या अगनुवषङ्कारा
 भवन्ति^६ क^७ उ खल्लेषामनुवषङ्कारो भवतीति^८ विज्ञायते
 दिदेवत्यागृतुथाजान्यस्य पात्रीवतो यद्दः । आदित्ययश्-

III. 106. २. सावित्रौ^९ ताग्न्य^{१०} मानुवषङ्कथा^{११} इति^{१२} ययो एतदौपम-
 न्यस्य कथं वेदयन्ते दिदेवत्येषु दीर्घभक्षेणैवैनाम्भक्षेणैव^{१३}
 सावित्रेति प्रतिपद्य क्रत्वे दक्षाय रायस्योषाय सुवीरताया
 इत्यातः^{१४} प्रत्यभिमृशते मा मा राजन्निवीभिषो मा मे
 हार्दिं लिषा वधीः । वृषणे शुभायायुषे वर्चस इत्यथानु-^{१५}
 सवनभक्षेणैव^{१६} सवनमुखीयाम्भक्षेणैव इति^{१७} ॥ २० ॥ ययोदशः^{१८}

क उ खलु वसतीवरस्य सोचभक्तिर्भवति शस्त्रभक्तिरिति^{१९}
 विंशरूपासु ह्यस्य सोचभक्तिर्भवति प्रातरनुवाके^{२०} च शस्त्र-
 भक्तिः^{२१} क उ खलु पाश्चन्तर्यामयोर्दिदेवत्यानां^{२२} सोचशस्त्र-

१ प्रतिनिर्वाच्यं Ben Be and one copy of the Viv.

२ °बौधायनप्रदक्षिणं G U D C.

३ क उ U Be Ben C, Viv., क G H.

४ °सावित्रं Be Ben (sec. m.), °सावित्रात् Ben (pr. m.)

५ Thus G (pr. m.) U D C and cp. Āśv. śra. v. 5. 21 (Vait. sū. 20).

६ ४) ; साक्षानामनुवषं Ben (pr. m.), साक्षानामनुवषं G (sec. m.), साक्षानामनुवषं
 H, साक्षानामनुवषं Be.

७ °भक्षेणैव Be G.

८ °भक्षेणैव Be G U (sec. m.).

९ °साक्षो Be G C U (sec. m.).

भक्तिर्भवतीति^१ यदुपा५३३ अ५३३ तदुपा५३३-नार्थमयोः
 प्रसंग उच्ये^२ दिदेवत्यानामथायं प्रतिप्रक्षातर्तुयहेध्वर्षोदत्त-
 रतःसेवी भवतीतस्यामुतस्य यन्मं प्रतिप्रक्षाताध्वर्षु परिगृह्यो-
 यादथाध्वर्षुः प्रतिप्रक्षातारं प्रत्यक् द्रव्यायेण^३ सिद्धमत
 ५ ऊर्ध्वं^४ किदेवत्या उ खलुतुयाजा भवन्तीत्युदेवता
 इत्येतदेकमथापरमिन्द्र५ होता यजति^५ महतः पोता यजति^६
 ग्रावो नेष्टा यजत्यग्निमाग्नीध्रो यजतीन्द्रं ब्राह्मणाच्छ्रुषी
 यजति^७ मिचावरुणो मैचावरुणो^८ देवं द्रविणोदां चत्वारो^९
 ऽग्निनाध्वर्षुं अध्वर्षुं^{१०} अग्निं^{११} गृहपतिं गृहपतिः^{१२} क उ
 १० खल्वैन्द्राग्रस्य सोमभक्तिर्भवतीति^{१३} बहिष्यवमान इत्येव ब्रूयाथे
 के चन यथा असोषाः पवमान एव^{१४} तेषां^{१५} सोचाणि
 भवन्ति^{१६} क उ खलु माध्यन्दिनीयाः सवनौषा निहयन्त इति^{१७}
 चुल्लकवैशदेवस्य सोम इत्येव ब्रूयान्तं^{१८} तृतीयसवनौषा^{१९}
 माहेन्द्रस्य सोम इत्येव ब्रूयात्^{२०} ॥ २१ ॥

१५ नाराग५समुपदस्ता ऊतादेवेन५ होदसमसाङ्गुलीया-

१ Thus U (sec. m.), Viv.; उच्ये G U (pr. m.), उच्ये Be Ben H
 C. Acc. to the Viv. it is synonymous to मन्त्रे ।

२ Thus G U D C; अध्वर्षोऽग्निं Ben H Be.

३ Thus G Be, द्रव्यैर्वा Bon D H U C.

४ भवतीति Ben H.

५ उच्यते ins. G U D C.

६ Thus G U (sec. m.), ऊतादेवं H D C U (pr. m.), ऊतादेवं
 Ben (sec. m.) Be, ऊतादेवं Ben (pr. m.)

द्विनाराशः प्रातःसवनं च माध्यंदिनसवनं चैकनाराशः
 द्वतीयसवनं^१ चत्वार्युक्तीयमानसूक्तानि^२ भवन्तीति^३ । सवन-
 मुखेषु^४ चावाकचमसे^५ च^६ । त्रयो दीर्घभवाः^७ । न च
 खलु प्रवर्गः सुत्यमहरनुसमेतीति^८ । दधिघर्म इत्येव ब्रूया-
 १. २३४. १. त्विसुपसदाः^९ सौम्यस्य परीष्वेति^{१०} । तिरस्वर्मण्डलने पात्यो-
 दादयतीति^{११} । शुष्काभिषव इत्येतदाचचते^{१२} । कथमु खलु
 रथंतरपृष्ठे माहेन्द्रं पदं गृहीयान्माहा^{१३} इन्द्रो य ओजसेत्येतथा
 गायत्र्या माहेन्द्रं गृहीयादय दृष्टपृष्ठे महां इन्द्रो नृवदा
 चर्षणिप्रा इत्येतथा चिंछुभा माहेन्द्रमथोभयपृष्ठे^{१४} यथा पृष्ठं तथा
 गृहीयात्परोक्षमितरां कुर्यादिति^{१५} ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥ १०

कथमु खलु सवनौचस्य पञ्चोस्र्याया उपक्रमो भवती-
 तौचसूत्रं सप्तोर्थं पृषदाव्यं विहृत्य^{१६} जुह्वाः समानीया-
 न्मारेण चात्वालोत्कराबुदङ्गुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारथेदासा-
 दयेत्यशुं पञ्चहोत्रा चतसृषूपसृणीते^{१७} । मनोताप्रसृतिनेडान्नेन
 चरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथोकथ्यविशहेषु य एव प्रातःसवनिको^{१८} ॥

१ •चुंहीयमानिह। Ben H, •चुंहीयमानिह। Be, •चुंहीयह। C.

२ इति om. G.

३ Thus, hesitatingly, emended. सवनमुखेषुचावाकच (•कच•) मरीच
 सवनेच C U D; सवनमुखेषुचावाकचमसे च सवनमुखेषु G (sec. m.); सवन
 मुखेषुचावाकचमसे च सवने च Be Ben; सवनमुखेषुचावाकचमसेचसवने च H

४ After माहेन्द्रं G U D ins. चचत् ।

५ Thus H, विहृत्य the other MSS. (G is indistinct).

६ •साववीची or •सवनवीची some of the MSS.

- राष्ट्रमन्त्रः स एव माध्यन्दिनोक्तः स तृतीयसवनिको^१ ।
 देवतामेव व्यञ्जयेत्^२ मवायचमसायैव चौःस्त्रीनुरोडाग्रमक-
 खानुपास्त्रेत्^३ होतृचमस इति^४ चयाणासेवैव उक्तो भवत्य-
 चायमायणस्तयस्त्रिःशतो देवतानां गृह्यते^५ । क उ खन्वेताः
 प्रदाने विज्ञायन्त इति^६ पालीवते^७ विज्ञायते पालीवत-
 स्त्रिःशतं चौःस्त्र देवानिति^८ कथमु खलु पालीवतं भवत्ये-
 दादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
 जगतीच्छन्दसो ऽग्निना वैश्वानरेण पालीवता त्वङ्गा पीतस्य
 मधुमत उपहृतस्योपहृतो भवत्यामीति^९ ॥ २९ ॥
- १० कथमु खल्वन्तदुक्त्यो भवतीति^{१०} प्रसिद्धं तृतीयसवन
 आराधनं गृहीलोक्यं गृहीयादथैनं भुवमुपस्थाप्य चिषूभिः^{११}
 पात्रेषु विगृहीयादुपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुव-
 मुक्त्येभ्य उक्त्यायुवं यज्ञस्यायुव इन्द्रावक्षणाभ्यां^{१२} जुष्टं गृह्णा-
 मीति^{१३} पुनर्हविरसीत्युक्त्यस्त्रालौ प्रत्यभिमृशति^{१४} परिमृश्य
 १५ सादयत्येव ते योनिरिन्द्रावक्षणाभ्यां लेति^{१५} तदानीमेवापरं^{१६}
 गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्त्येभ्य उक्त्या-

१ •सावनीको or •सवनिको some of the MSS.

२ Thus D G U (pr. m.) C Ben (pr. m.), •पासेतव H, •पासेरत्न Ben (sec. m.), •पासेरत्न Be.

३ Nearly all the MSS. insert here and infra मा before जुष्टं ।

४ MSS., exc. Be once and Ben once (sec. m.), read •परीव instead of •परी ।

युवं यज्ञसायुव इन्द्रावृत्त्यतिभ्यां^१ जुष्टं गृह्णामीति^२ पुनर्ह-
 विरसीत्युक्त्यस्मात्^३ प्रत्यभिन्द्यति^४ परिन्द्य सादयत्येव
 ते योनिरिन्द्रावृत्त्यतिभ्यां त्वेति^५ तदानीमेवापरं गृह्णात्यु-
 पयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्ता देवायुवसुक्त्येभ्य उक्थायुवं
 यज्ञसायुव इन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं गृह्णामीति^६ नाथ पुनर्हविर-
 सीत्युक्त्यस्मात्^७ प्रत्यभिन्द्यति^८ दग्नाभिरेवैनां गृह्णा न्युजति^९
 परिन्द्य सादयत्येव ते योनिरिन्द्राविष्णुभ्यां त्वेत्येनाग्ने
 ऽवनीय होत्रचमये ऽवनेत्येत्सोमे सोचाप्यावपेक्ष्यसे प्रक्षाधि^{१०}
 तस्य प्रत्तस्य^{११} भव इन्द्रावृत्त्याभ्यामिन्द्रावृत्त्यतिभ्यामिन्द्रा-
 विष्णुभ्यामग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृत-
 तस्योपहृतो भक्षयामीत्येतेनैव वा भक्षयेदपि वा नित्यपूर्व-
 णादित्यवह्नयस्य सोम देव ते मतिविदस्युतीयस्य सवनस्य
 जगतीत्यन्वय इन्द्रावृत्त्याभ्यामिन्द्रावृत्त्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्या-
 मग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो
 III. 113. 2. भक्षयामीति^{१२} यथो एतदौपमन्यवस्य कथं वेदयन्ते पुरसा-
 म्निन्दाज्जती जुञ्जयाम्निन्दाज्जती ऊत्ता चारियोजनं यथं
 I. 326. 12. गृहीत्यादित्यस्य कैके चालाकदेशे ऽवस्यथं निधाय दग्ना
 पयसा मधुमिक्षेण नैक्षयनैर्हजीवमभिजुहति यत्ते याम्या

१ Here begins M (see Introd. to Vol. II, p. IV).

२ Thus U M, प्रत्तस्य D, प्रत्तस्य Be, thus or प्रत्तस्य Ben., प्रविर H G.
 om. the word altogether, प्रत्त C.

- चिच्छिदुः सोम राजसित्यवन्धयजूषि जुहोतीति^१ । कत-
 मानि खल्लिमान्यवन्धयजूषि भवन्तीति^१ । यदेवैनदाव-
 नीचे प्राकसैस्वरन्ति देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि मनुष्यकृत-
 स्यैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसौत्यवध्या-
 5. १ उताविति^१ कतमा उ खल्लियमवध्याऽऽतिर्भवतीत्यप उदृच्छ^१
 जुहोति यज्ञस्य ता यज्ञपते इविभिः । सूक्तवाके नमो-
 वाके विधेम स्वाहेति^१ तिष्ठन्त एवावधयेन प्रचरेयुः^१
 7. पराकाटनः प्रपदेनोदकानां प्रत्यस्येत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
 ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥
10. अथायमुदयनीयसांश्च कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
 बर्हिर्बज्रुवा कुर्यात्पाणी संवृणोति^१ परिक्षणीयात्पात्राणि
 निर्विण्य स्रष्टादर्थेद्विष्णुणा दक्षिणत उपवेश्याचैवोत्तरत उद-
 पात्रं निधाय अक्षनेन गार्हपत्यं स्पर्शं निदध्यात्स्पर्शोपरि
 पात्रौ^१ पात्रां त्रीहोनावपेक्षूर्पादानप्रभृति^१ कर्मान्तासाधत
 14. आ प्रस्कन्दनाम्प्रस्कन्दनानां कर्म कृत्वा तिरः पवित्रमप
 आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तपदुक्षानावपेर्दयाज्यं^१ निर्व-
 पेर्दयाज्यमधिश्रवेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा अक्षनेन गार्हपत्यमौप-
 सदायां वेद्यां सम्यजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ तस्य इतस्ता-
 दाहं^१ दक्षिणं परिधिवन्धिमपरं विमुच्य दक्षिणं वा परि-

१ See TS. VI. 6. 3. 1.

१ Thus G U M D C, उदत्त Ben हृत् H.

१ From 'आपवेक्षूर्पा' unto मंदुक्षान् om. G Be and Ben (sec. m.).

धिमणेण प्राप्तं प्रायणीयमासादयेत्प्रत्यक्षमुदयनीयमग्निमुखा
अथ देवता इत्यन्ते^१ ग्रन्थन्ते^१ उदयनीयः संतिष्ठत^१ ॥ २५ ॥

I. 263. 2. अथ यदि पशुपक्षुः स्थात्पाणी संमृश्रीत^१ परि-
स्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य
पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निहयाधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा उपमाद-
दीत^१ संप्रेषप्रभृति पाशुबन्धिकं कर्म तावते^१ सिद्धमत ऊर्ध्वं^१

III. 114. 17. यथो एतच्छालीकेः कर्षं वेदयन्ते मैत्रावरुणामिन्द्रा यजेतेति
तस्मै सह सवनीयेर्वस्थापाकरणं^१ सह सायंदोहमुदयनीयेन
चरित्वा पाणी संमृश्रीत^१ परितस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य पात्राणि प्रोक्षेदथ प्रातर्दोहं^१
धेनूर्दोहयेदथैना^१ गार्हपत्ये अपथित्वानभिचारितामुदासयेद-
द्याज्यं^१ निर्वपेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा सवनीये
वेदककान्परिधौग्परिधायायैना^१ पुनरधिश्रित्याभिचारिता-
मुदास्यान्तर्वेद्यासादयेदथाग्नये सोमायेत्याज्यभागान्मां चरेदाज्य-
भागान् कर्म कृत्वा दक्षिणे वेदयन्ते कोशशशु वपते नखानि^१

१ Thus write (G M U (sec. m.), प्रबुधन्तः Be U (pr. m.) C, चरवन्तं H, प्रबुधन् D.

२ Thus M Be Ben, यस्यान्तर्वेद्यासादः G U D C, यस्यासादः H.

३ •नं Ben (pr. m.) Be.

४ Thus H U D C G (pr. m.) Ben (pr. m.); •जानभिचारितशु• M, •जानभिचारितशु• (G (sec. m.) Be Ben (sec. m.).

५ वेदकः M only.

१७. निष्कनते^१ ऽथाव्यभागप्रतिपत्केष्टान्ता^१ संतिष्ठते^१ ऽचेयमुदव-
 सानीयोपाशु भवति पुनराधेयधर्म^१ हि^१ सक्तमाहावेष्टे
 क्षम्यजुषो हरणमसंगद्वा पत्नी यज्ञपुष्कमन्वासे^१ ॥ २६ ॥
 घोढशः ॥

१. अथेममग्निचयं अुपसत्कः षडुपसत्कं दादशोपसत्कमिति^१
 चिन्वते^१ स यदि साहस्रं अुपसत्कं चेक्ष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
 प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषासुपधाय संचि-
 ताहुती^१ जुहोति^१ द्वितीयां चितिः सपुरीषासुपधाय
 संचिताहुती जुहोति^१ श्रो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
 १०. चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषा-
 सुपधाय संचिताहुती जुहोत्यौपवसथिकैव तृतीयां यदि
 साहस्रं षडुपसत्कं चेक्ष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य
 प्रथमां चितिः सपुरीषासुपधाय संचिताहुती जुहोति^१ श्रो^१
 भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिः सपुरीषासुपधाय
 १५. संचिताहुती जुहोति^१ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं
 यदि साहस्रं दादशोपसत्कं चेक्ष्यमाणो भवति यथासूत्रं तथाय

१. *त चाव्य* Ben H.

१. Thus G Ben C D ; *चर्वाहि U. *चर्वाहि M, *चर्वाहि H, *चर्वाहि Be.

१. *चं वेति Ben H.

१. Here and infra some of the MSS. read *हुतीर्जुषो ।

१. The passage from श्रो unto जुहोति om. M Be, in G it is effaced.

१. यथासूत्रं H G (sec. m.).

यदि दिवाहसं^१ ऋषसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यो-
पसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषासुपधाय संचिताहुती
हुताहार्याः सपुरीषासुपदधाति^२ द्वितीयां चितिः सपुरी-
षासुपधाय संचिताहुती हुताहार्याः सपुरीषासुपदधाति^३
सो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिं चतुर्थीं चितिं^४
पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषासुपधाय संचिताहुती
हुताहार्याः सपुरीषासुपदधात्यौपवसधिकैव द्वितीयां यदि
दिवाहसं ऋषसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्योपसङ्गां
प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषासुपधाय संचिताहुती हुता-
हार्याः सपुरीषासुपदधाति^५ सो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य^६
द्वितीयां चितिः सपुरीषासुपधाय संचिताहुती हुताहार्याः
सपुरीषासुपदधाति^७ स एवमेव पञ्चाहमौपवसधिकैव षष्ठ्यां
यदि दिवाहसं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिसुपधायाध्यक्षपुरीषः^८
एताः रात्रिं वसति^९ सो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य^{१०}
पुरीषसुपधाय संचिताहुती हुताहार्याः सपुरीषासुपदधाति^{११}

१ दिवा० and दिवा० the MSS. promiscue ; thus also पिवा०, पिवा० ।

२ Thus Be G M, -सुपधाय the other MSS.

३ चार्यः M here and infra each time.

४ From सो unto •दधाति effaced in G.

५ Most of the MSS. ina. सपुरीषाद् after चितिः, but cp. the fol-
lowing chapter.

६ हुता हेहे चार्यो सपुरीषे उप० M.

स एवमेव यथासूत्रं तथा वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय
संचिताहुती हुलाहार्याः सपुरीषामुपधात्यौपवसथिकैव'
दादशौ' ॥ २७ ॥

अथ यदि त्रिषाहस्रं श्रुपसत्कं चेद्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
१ प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिता-
हुती हुला दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' द्वितीयां
चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुला दे आहार्यं
सपुरीषे उपदधाति' श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषा-
२० सुपधाय संचिताहुती हुला दे दे आहार्यं सपुरीषे उपदधात्यौ-
पवसथिकैव तृतीयां यदि त्रिषाहस्रं षडुपसत्कं चेद्यमाणो
भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषा-
सुपधाय संचिताहुती हुला दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिः सपुरीषा-
११ सुपधाय संचिताहुती हुला दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं यदि त्रिषाहस्रं
दादशोपसत्कं चेद्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य
प्रथमां चितिः सुपधायाः सपुरीष एताः रात्रिं वसति' श्रो
भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य पुरीषमुपधाय संचिताहुती हुला
२२ दे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' स एवमेव यथासूत्रं तथा

१ हुला दे दे आहार्यं सपुरीषे उप० M

१...१ Effaced in G.

वर्तमानः पुरीषं पुरीषमुपधाय संशिताहुती ऊत्ता देहे आहार्यं
 सपुरीषे उपधात्यौपवस्यिकैव दादशौ ' कचसु' खल्वन-
 तपसत्कं बहिरपसत्कमनर्बहिरपसत्कमिति विजानीयाद्देवस्य
 संवत्सरस्य दादशावग्निष्य राजानं क्रीणीयात्सोऽन्तरपसत्कः
 संवत्सरे पथंवेते राजानं क्रीणीयात्स बहिरपसत्को देवस्य
 संवत्सरस्य पञ्चवग्निष्य राजानं क्रीणीयात्तास्योपसदः स्युन्नरस्य
 वङ्गाचः सोऽन्तर्बहिरपसत्कः ॥ २८ ॥ सप्तदशः ॥

II. 1. 8. मृदमेताऽ समं विद्येन करोतीति^१ समं^२ भूम्यां

II. 1. 10. निदधातीत्येवेदसुक्तं^३ भवत्यथैतावन्मृदंभावुन्नरत उपस्थापयति^४
 पुरस्तादा प्रत्यक्षौ ' स यदि पुरस्तात्प्रत्यक्षौ दक्षिणो ऽथ
 उत्तरो गर्दभो ' ऽथ यद्युन्नरतः पूर्वो ऽसौ^५ ऽपरो^६ गर्दभो
 ऽग्निभ्यः पशूनास्तभत इति ' पश्चानां पशूनां ब्राह्मणं भवति
 स यद्यु^७ हैतान्यश्वानुपाकरोत्या बर्हिष उपसमनात्पाशुबन्धिकं
 कर्म वर्तयित्वा शिराऽश्वि प्रच्छिद्यापो देहानभ्यवहरेयुरपो

^१ Thus U G (pr. m.) C Ben (pr. m.) H M D, वृत्त G (sec. m.)
 Ben (sec. m.)

^२ इति given by G U and a citation in the Mahāgnisarvasva.

^३ समं D H U (pr. m.) C, समं M U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be.

^४ Thus (singul.) U (sec. m.) the Viv. and the Mahāgnis.,
 plural the other MSS.

^५ Thus (चोत्तरो) M D C U (pr. m.) the Viv. and Ms., चोत्तरो
 Be Ben G U (sec. m.); H corrupt.

^६ चय M. (i.e. yady aha).

देहान्भवश्चरन्तीति विज्ञायते^१ मासमेतं^२ ब्रह्मचर्यं चरति
 सो ऽधःसंवेष्टमाश्रयाश्चस्थुपायो भवति पूर्वदीचेत्येतामाचरते^३
 चयोदशमेवैतं मासमभि दीचमाणो मन्यते^४ ऽथ कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति सुष्टौ चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 तीति^५ कृष्णाजिनप्रभृति कर्मान्त एष भवत्यावेदनात्प्रथमाया-
 मुपसदि वेदिं विमिमीते^६ साम्ययजुश्चरतीति^७ कर्मवश-
 कारितमेवैतद्भवत्यथ^८ संभारेषूषाभिवपन्यददसन्नमसि कृष्णं
 तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति^९ ॥ २६ ॥

उत्तरमुत्तरं प्रति बलीवर्दमुत्तरामुत्तराः सीतां कृष्ण-
 १० वैषधं वपस्त्रयमाहवावकाशं नावकामेदित्यथ^{१०} हेने^{११} पुरुषे
 च स्त्रयमाहवायां च साम गायन्ति^{१२} किमु खलु स्त्रयमाह-
 वानिकोत्तं भवतीति^{१३} शिरष्येष्टका मण्डलेष्टका रेतःमिगित्वेव
 ब्रूयाद्यथमिष्टकागणमुपदध्यान्तं न व्यवेद्याहृत्त्रिणेन दक्षिण-
 मुत्तरेणोत्तरं^{१४} स यदि दक्षिणतः पुरस्तादेष्टका उपदधा-
 १५ दपसलैरचार्यतेतथा यद्युत्तरतः पश्चाद्वा प्रदक्षिणमाहृत्य
 स्त्रयमाहवामेवाभिमुख इष्टका उपदध्यात्कृतिका उपदधा-

१ Thus D C M (sec. m.) Ben Ms; मासमेतं Be H G U M (pr. m.).

२ पूर्वो ह्ये Ben H.

३ मिमीते Ben H.

४ यथ om. M G D C; नद् instead of दनद् Ben (sec. m.) Be.

५ नावका M D C; H U (pr. m.) Ms; नाति का G U (sec. m.)

Be Ben.

६ All the MSS. ins. ब्रूयते, only Ms. om.

तीति ' कतमा च खस्विमाः कृत्तिका भवन्तीति ' विद्युत
इत्येव ब्रूयादखवणार्थं^१ बौधायनस्याग्नावग्नौ पुनश्चिन्तिः ' सह
सा न पुरीषचिन्तिः षष्ठ्या चित्या वृद्धिजेति ' वृद्धिजैवेति

II. 45. 17. शास्त्रीकिः ' षष्ठं प्रच्छादमाहरमाणः कस्मिन् खन्वेनत्काश्च
आहरेदिति ' नचचेष्टका उपधायेत्येव ब्रूयात्^२ चिभिः कर्म-
भिरभिप्रेति पुरीषस्थोपधानेन साहस्रवता प्रोक्षणेन धेनुकरणे-
नेति ' सो ऽष्टाभिः कर्मभिरभिप्रेत्युत्तमे संचिताहुती शत-
वद्भूयं नमस्काराः परिवेषनं विकर्षणं सर्पाहुतीः सामभिश्च-
पस्थानमनुशंसनमिति ' ॥ ३० ॥ अष्टादशः ॥

III. 133. 1. अथ किं^३ नानाबीजानां निर्वपणे तन्त्रमिति^४ सुगादानं^५
तन्त्रं शूर्पादानं तन्त्रं^६ धूःप्रभृतयः शकटमन्त्राः सर्वे तन्त्रं
भवत्या^७ सावित्राद्भौजं बीजमभ्यावर्तते सावित्रं^८ तन्त्रं
दशहोताभिप्रव्रजनं परिदानमिति तन्त्रं भवति^९ तन्त्रं
कृष्णाजिनावध्वनं तन्त्रमुलूखलाध्वनं तन्त्रं पुरोडाशीयाना-
मावपनं तन्त्रं सुसल्लावधानं तन्त्रं शूर्पस्थोपोहनं तन्त्रं^{१०}

१ •दाखवणा• some of the MSS. and the citation in Viv. ; but cp. the vivaraṇa itself: खवति वै सा तां खवन्तीमिति (TS. v. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्थं पुनश्चितिरिति ।

२ किं and इति only given by U (sec. m.) G (sec. m.), Ms.; the other MSS. om. these words.

३ Before धूः M Be Bon D C G (pr. m.) ins. प्रत्योषवं प्रत्योषवं or प्रत्योषधवं (i.e. प्रत्योषवं ?).

४ Thus H Be G D C Ms; भवत्या Bon U M.

इविष्कृदावपनप्रवृत्तिमन्त्रो बीजंबीजमभावंतेते प्रस्कन्दनान्तो^१
 यद्यो एतच्छास्त्रीकेः कथं वेदयन्ते सः स्निष्टकृतात्याक्रान्ते-
 दित्येकादशप्रयाज एवैतदुपपद्यते न पञ्चप्रयाजे^१ यद्यो एतदौ-
 पमन्यवस्य कथं वेदयन्ते पुरस्तात्स्निष्टकृतो यावदाद्यातेना-
 १ भिषिञ्चेन्नाच कृष्णाजिनं न इक्षौ न पार्थानि भवन्ति
 कुशानेव सः स्तौथ तेध्वेनमभिषिञ्चेदिति^१ कथमु खलु
 सन्निष्णामभिषेक आवर्तत इत्यभिषेक आवेदनं प्रथमे ऽग्निभि-
 षेकः प्रथमे ऽज्ञस्यखावपणमादितस्यान्ततस्य बहिष्पवमान
 मास्तावे सुवीरखहरह्यज्ञायज्ञियस्य^१ स्तोत्रे द्वाभ्यामभिमृशे-
 १० दिति^१ ॥ ३१ ॥

कथमु खल्वेकादशिनानां^१ पशूनां चर्वाद्या उपक्रमो भवती-
 ती^१उसूत्रः सः स्तौथ पृषदाव्यं विहृत्य जुहाः समानीयान्तरेण
 चात्मास्तोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रम्य संवदेताभिचारयेदासादयेत्पशुं^१
 पञ्चहोत्रा चतसृषूपसृणौते^१ मुख्यस्य पशोर्देवतमवदाय^१

१ Corrected acc. to the Dvaidha; तेध्वेनम. MSS. (तेनवेन. M.
 तयेन. H).

१ Thus, with the Saṃhitā, G Be Ben, •यज्ञीय. H U D M C.

१ Thus(खल्वेका.) MSS. (एकादशिनोनाम् M.).

१ •दासादये. not found in Be and effaced in Ben, but cp. XXV.
 23, init.—पशुं seems, here and further on, to have been changed
 into पशून् in G.

१ •देवतम्. M U Be, the Viv.. •देवतम्. H G D C Ben.—After
 •दाय M. ins. चय ।

वृक्षमेदो यूषस्वधाय तेन जुह्वं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिन्ध्याभि-
 चारयेदथोपमृतिं स्निष्टकृते^१ सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तस्नि-
 ष्टकृते समवदाय वृक्षमेदो यूषस्वधाय तेनोपमृतं प्रोर्णुया-
 द्यूष्णोपसिन्ध्या^२ नाभिचारयेदथ^३ इदं जिह्वां वक्षस्तन्निम-
 मतश्चौ^४ वनिष्ठुमिति^५ पाठ्या^६ समवधाय यूष्णोपसिन्ध्या^७
 नाभिचारयेदथ कश्यपे वा चमसे वा वसाहोमं गृहीत्वा
 यूष्णोपसिन्ध्यायाभिचारयेत्संमृतेत्यश्वं^८ पार्श्वेन वसाहोमं
 123. 13 प्रथौयाम्प्रास्ता^९ कुम्भतो^{१०} जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावये-
 द्याज्याया अर्धर्धे प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहुयात्परिशि-
 ष्याच्च दिग्भ्यो^{११} ऽथेतरदसाहोमहवन्त्या^{१२} समवनयेद्वषट्कृते हवि- १०
 र्जुहोति^{१३} सो ऽनिष्टैव स्निष्टकृतमुदङ्कृत्याक्रम्य जुह्वां चैव
 वसाहोमहवन्त्यां चोपसृणीते^{१४} द्वितीयस्य पश्चोर्देवतमवदाय
 वृक्षमेदो यूषस्वधाय तेन जुह्वं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिन्ध्याभि-
 चारयेदथोपमृतिं स्निष्टकृते सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तसम-
 वदाय वृक्षमेदो यूषस्वधाय तेनोपमृतं प्रोर्णुयात्संमवत्त- १५

१ Not given by G U D M.

२ •सिन्ध्याभिषा• G, •सिन्ध्याभिषा• H.

३ Thus D Ben C U (pr. m.), सक्तसक्त G M U (sec. m.), सक्त H.

४ Thus we ought to read also IV. 9: 123. 7.

५ Here and further on the MSS. write संस्तः सक्तः मोस्तः संस्तः सक्तः ।

६ •वैतचो• M.

७ After •मृतं G H M ins. यूष्णोपसिन्ध्या नाभिचारयेत्, U ins. वष्णो-
 पसिन्ध्या नाभिचारयेत् इदं जिह्वां वक्षस्तन्निमतश्च वनिष्ठुमिति पाठ्या^८; C is
 incomplete.

- नेतृशूणोपविष्ट^१ नाभिचारयेत्तथैव^२ कक्षे वा चमसे वा
 वसाहोमं गृहीयाद्यूणोपविष्टेदथाभिचारयेत्संस्तुतेत्यश्वं^३
 पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मृत्तः कुम्भतो^४ जघनेनोत्तरवेदिं
 परिक्रम्यान्नावयेद्याज्याया अर्धर्चं प्रतिप्रस्थाता, वसाहोमं जुहु-
 यात्परिग्रिष्याच्च दिग्भ्यो^५ वषट्कृते हविर्जुहोति^६ स एव-
 मेव सर्वेषां पशूनां^७ स यत्र वारुणस्य स्निष्टकृते ऽवधेत्त-
 द्विरभिचारयेत्समवत्तमेवैतद्यूणोपविष्ट्याभिचारयेत्तथैव कक्षे
 वा चमसे वा वसाहोमं गृहीयाद्यूणोपविष्ट्याभिचारयेत्संस्तु-
 तेत्यश्वं^८ पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मृत्तः कुम्भतो^९ जघनेनो-
 १० त्तरवेदिं परिक्रम्यान्नावयेद्याज्याया अर्धर्चं प्रतिप्रस्थाता वसा-
 होमं जुहुयात्परिग्रिष्याच्च दिग्भ्यो^{११} ऽथेतरदशाहोमचवन्याः
 समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोत्यथ पुरस्तादमस्यतेः समान्यो
 दिग्गः प्रतियजेदथ वनस्पतिना चरेदथ स्निष्टकृता^{१२} सिद्धमत
 १३ ऊर्ध्वं^{१४} यथो एतदौपमन्यवस्य कस्य वेदयन्ते मैत्रावरुणामि-
 १५ क्षया मिकृडया यजेतेति सिद्धमचौपवस्यिकं कर्म जानौ-
 १६ याद्ययामावाच्यायाः संनयतो ऽन्यत्र पिण्डपितृयज्ञात्संवत्सरं

१ समवत्तमेवैतं. M, समवत्तमेतद् D: Ben om. समव० unto चारये०

(1. 2).

२ दृष्ट om. M. probably rightly.

३ Between दिग्भ्यो and वष० M H Ben U ins. तथैव कक्षे वा चमसे
 नावववेत्, in Ben and U these words are effaced; U (partly secunda,
 partly prima manu) तथैवेतरदशाहोमचवन्या समवनवेत् ।

न कंचन प्रत्यवरोहेन शीर्वमाऽसं खादेन वक्षसां माऽसं
 नाग्निं चित्वा रामासुपेयाग्निचिद्वर्षति धावेद्यदि^१ धावेदु-
 पावर्ततांस्त्रासमेवाभ्युपावर्तत^२ इति ब्राह्मणम्^३ ॥ ३२ ॥
 एकोनविंशः ॥

- II. 63. 8. अथास्मिन्वाजपेथे सप्तदशानाऽ रचानां चयस्त्वयो ऽद्यास^१
- I. 63. 11. एकपञ्चाशत्तसुत्तरतः प्रष्टिं नियुज्याच्चतुर्विंशतिं^२ पशूनि-
- II. 64. 4. त्वग्नीषोमीयस्यानुबन्ध्यस्य चतुर्विंशौ भवतो^३ ऽथ वै भवति
 साविचं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तादिति^४ दीक्षणीयां
 निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^५ साविचादेव साविचं भवति^६
- II. 64. 7. दीक्षाज्जतीर्होष्यन्साविचं जुहोतीति^७ साविचऽ ऊत्वा दीक्षा- १०
- II. 64. 8. ऊतीर्जुज्यात्प्रायणीयां निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^८ सावि-
 ib. 9. चादेव साविचं भवत्यन्तर्हिरण्याऽ^९ होष्यन्साविचं जुहो-
 ib. 10. तीति साविचऽ ऊत्वान्तर्हिरण्यां^{१०} जुज्यात्पदेन चरित्वा
 राजानं क्रीलोद्यातिथ्यं निर्वस्यन्साविचं जुहोतीति^{११} सवि-
 ib. 11. चादेव साविचं भवति^{१२} प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरिष्य- १५
 साविचं जुहोतीति^{१३} साविचऽ ऊत्वा प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योप-
 ib. 13. सङ्गां प्रचरेन्महावेद्यै पूर्व परियाचं परिपहोष्यन्साविचं
 ib. 14. जुहोतीति^{१४} साविचऽ ऊत्वा स्यमाददीताद्वनीयं प्रणेय-

१ यदि धावेदु om. most of the MSS.

२ Thus G (sec. m.), •विंशतिः Be, •विंशतं Ben, •विंश D H M G
 (pr. m.), •विंश U C.

३ •जा G (pr. m.) U (sec. m.) Ben H ; •जा Be U (pr. m.) M.

४ •जा U (sec. m.), •जे the other MSS.

स्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊलेभमाददौत रथवाहने
 सदोहविधानि संनेयस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊला
 रथवाहने सदोहविधानि संमिनुयाद्ग्रीवोमौ प्रणेयस्याविचं
 जुहोतीति^१ साविचः ऊलाग्रीवोमौ प्रणयेषूपसुच्छि-
 ५ यस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः ऊला प्रोचणीराददौत^१
 सर्वान् यूपसुच्छ्याग्रीवोमौ पशुमुपाकरिष्यस्याविचं जुहो-
 तीति^१ साविचः ऊला बर्हिषी आददौत^१ तस्य प्रष्टुं
 वपया चरित्वा वसतौवरीयं हौयस्याविचं जुहोतीति^१ साविचः
 ऊला कुम्भमाददौत^१ पशुपुरोडागं^१ निर्वस्यस्याविचं जुहो-
 १० तीति^१ साविचादेव साविचं भवति ॥ ३३ ॥

5. तूपरश्चतुरश्रिर्भवतीत्यनुदिशममौ^१ स्थापयित्वाग्निं च
6. सूर्यं च संमिनुयात्पक्षेऽज्ञानतिपाद्यामृच्छतीति^१ सर्वं
2. एवैते सोपचामा यज्ञौतव्या भवन्ति^१ माहृत्या प्रचर्येताम्स-
 ज्ञपथेदिति^१ तन्मसुच्छुकरणं तन्ममभिगुपैवोऽभ्यावर्तते^१
- १५ संज्ञप्तहोम ऊर्ध्वं^१ बर्हिषी^१ भिन्नात्स्वाहाकृतिप्रैष आभ्यं देधा
9. विभजेदुभयभागिन्य सोकीया^१ अथेदः रथचक्रं प्रादिशमाचं

१ Thus Ben H, ०चो: the other MSS.

१ Before सहा० Ben H Be ins. यवात्; the word is missing in M D C and effaced in G.

१ Corrected; ०वर्तव U, ०वर्तव Be, ०वर्तवे the other MSS.

१ Thus G U (sec. m.) H Ben (pr. m.), ऊर्ध्वं बर्हिषी Ben (sec. m.)
 C, ऊर्ध्वं बर्हिषी Be, ऊर्ध्वं बर्हिषी M.

- II. 75. 8. भूमेरुच्छ्रितं^१ भवत्यपरेण परीत्य पक्ष्मसौ संमृशतीति रथस्रक्ते
- II. 79. 1. एवैते संमृशत्य^२चाहाजिह्वतो^३ दक्षिणापथेनोपातीत्येति सूत-
- ib. 2. राजन्या एवैत उक्ता भवन्ति^४ माहता अघेणाहवनीयं परी-
- ib. 14. त्येति सप्तसंप्रहोतार एवैत उक्ता भवन्त्यथ यजमानं तार्थं परिधापयतीत्याज्येनैवैतत्तृप्तं^५ वासो भवत्य^६चाप्युदाहरन्ति द्रुपा नाम वृक्षाक्षेपामेवैतद्भवत्य^७थेमं वाजपेयः सर्वसप्तदशमेके^८ ब्रुवत^९ आदेष्वादेव वृक्षसामैकविंशं^{१०} वैष्णवीषु त्रिपिविष्टवतीषु सुवीरभिति^{११} ॥ ३४ ॥ विश्वः ॥

॥ इति पञ्चविंशः प्रश्नः ॥

१ • वासुसं M Ben C.

२ After संमृशति and भवन्ति some of the MSS. इति ।

३ Thus M, • वीतवत्तं D C, • वीतवत्तं G U Ben, वीतवत्तं Be, वीतवत्तं H.

४ Thus G Ben Be, पक्ष्मसं M, सर्वसप्तं H U ; D C om. सर्वे ।—Be. fore स्रक् Be U D M ins. स्रक् ।

५ ब्रुवतेन M.

६ ब्रुवन्ति instead of सुवीरभिति M C.

अथायः राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः संततते ऽर्धषोड-
शैर्वा^१ तस्मिन्सोमसंस्थाः पञ्चैकादश^२ अहीनो हिराचः^३ षट्
काका^४ अष्टौ यूपाः षड् द्वाग्निष्टोमिका द्विपत्रौ^५ पशुबन्धे^६
सौचामस्थामष्टमखावन्त एवावभृथाः^७ क उ खलु इविषो
इविर्निहयत इत्यानुमत इत्येव ब्रूयात्कृष्णं वासः कृष्णादृषं दक्षि-
णेति^८ कृष्णदशमित्येवेदमुक्तं भवति^९ काममिष्ट्या पशुबन्धेनेति^{१०}
संतन्येष्टोद्वापयणेन वा पार्वणेन वा यजेत^{११} कथमु खलु साक-
मेधपरवतीति^{१२} महाराचे पूर्वा संतनिः श्वो भूत उत्तरा प्रदोषे^{१३}
किमु खल्वसमुदितं भवतीति^{१४} प्रागनूयाजिकात्संप्रैषादित्येव
ब्रूयाद्दार्हस्यत्वं चरं निर्वपति ब्रह्मणो गृह इति^{१५} योऽन्यो
याजमानासंयुक्तो^{१६} ब्राह्मणो^{१७} भवति^{१८} भगाय चरं वावातायै
गृह इति^{१९} यान्या महिष्या^{२०} एव^{२१} सुभगा भवति^{२२} नैर्द्धतं
चरं परिवृत्तौ गृह इति^{२३} दुर्भगेवैवोक्ता भवति^{२४} पौष्णं चरं

१ Thus M only; पंचदशैः काच H. पंचादशैकाका (i.e. पञ्च षट् एकाकाः ?)
पंचादशैकाका Ben U, पंचादशैकाकिनो Be.

२ शाका MSS.—हिराचकैका the Vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. पशुपशुबन्धे Be. पशुपशुबन्धे G
(pr. m.) Ben U H, °पशुपशुपशुबन्धे M.

४ Uncertain reading; याजमानासं M Be Ben. याजमानासं H U G
(pr. m.), याजमानसं G (sec. m.). The Viv. : योन्वाजमानसंयुक्तः and यन्वा-
जमानसंयुक्तः ।

५ After ब्राह्मणो Ben G H U ins. ब्रह्मा, M नष्ट; this word is miss-
ing in Be and has been effaced in G and Ben.

६ Conjectural reading. महिष्येव H Be U Ben. महिष्येव M, महिष्ये
G (omitting एव) .

भागद्वयस्य गृह इति ' महानधिक' एवैष उक्तो भवत्युपाधु-
दाहरन्ति यो भागजाभौ? दोग्धि स एवैष उक्तो भवति '
द्वादशाहेन' रत्निनाऽ एवौऽपि ' यद्योद्ग्रे' मैत्रावरुणस्य '
द्वयो ज्वलिष्ट एतस्यैव' पूर्वपक्षस्य ' तस्मिन्संतनीभ्यां यजेताथ
चेदुक्त्ये ऽभिषेचनीये ऽग्निं चिन्वीतेतस्मिन्नेव द्विराथ आग्नि- ५
कानि सावित्राणि ऊलोखाः संभृत्य पशुग्रीवाणि च वाचयेन
पशुना यजेत' ॥ १ ॥

II. 97. 7. अर्पा पतिरसौत्यर्पापतीयाः' समुद्रियाणामेवैता उक्ता
भवन्ति' महतामोज स्वेति निवेष्ट्या' ' आवर्तानामेवैता' उक्ता
भवन्ति' सूर्यवर्षस्य स्वेत्यभिदृष्ट्याः' प्रसज्जानामेवैता उक्ता १०
भवन्ति' शक्ररी स्वेति' गोह' जराधोरेवैता' उक्ता भवन्ति'

II. 111. 15. यो ऽपैवाग्नेयेनाष्टाकपासेन यजेतेति' सद्यः संतिष्ठमान उक्त्य
एतत्सूचं भवत्यथ चेदतिप्रवर्धेत तदानीमेवाग्नेयेनाष्टाकपासेन

१ Thus Be Ben (sec. m.); साधानधिक G (sec. m.) and one copy of the Viv; महानाधिक H U G (pr. m.) Ben (pr. m.) and another copy of the Vivarāṇa; महानाधिक M.

२ ओ M Ben, ओम Be H G U.

३ ग्राही M.

४ द्वयो M. द्वयो all the other MSS.

५ यव om. M.

६ Thus G U M. निवेष्ट्या Be Ben, निवेष्ट्या H.

७ साधनार्पा or साधनार्पा MSS.

८ Thus all, against चतिष्ठान्नाः of the text proper.

९ जोरस्या seems to have fallen out.

१० Conjecturally; जोरजरायो M, जारजरायो G (pr. m.), जारजरायो Ben (sec. m.), जारजरायो Ben (pr. m.), जारजरायो H Be U, जारजरायो G (sec. m.).

यजेत^१ शो भूते खारखतेन^२ दशदशाच^३ समसमभिसंजानते
 इति^४ होतृचमसे चोद्गातृचमसे च सप्तसप्तायेतरेषु नवनव^५
 प्रसर्पणप्रभृतय एवैते^६ भवन्त्युषोमान्ता^७ अथायं प्रतीचीन-
 क्षोमः केशवपनीयो ऽतिराचः षोडशिको भवति^८ तस्य
 द्वाग्निष्टोमिकानि क्षोचाष्टावृत्तानि भवन्त्येकविंशो बहिष्य-
 वमानः सप्तदशान्याव्यानि माध्यंदिनस्य पवमानः पञ्चदशानि
 वृष्टान्यार्भवस्य^९ पवमानस्त्रिदृष्टाद्यग्निधमित्ययं^{१०} प्रतीचीन-
 क्षोमाथ केशवपनीयायातिराचाय दौचिते^{११} तस्य षड् दौचाः
 षडुपसदस्त्रयोदशां प्रसृतस्यतुर्दशसुदवक्षानमथैतस्मिन्नेव पचा-
 वग्रेवे व्युष्टये^{१२} द्विराचाय दौचिते^{१३} स एतां चैकां राशिं
 पूर्वपक्षस्य दौचितो भवति द्वे चापरपक्षस्य^{१४} तासां^{१५} द्वादशो-
 पसदो^{१६} ऽथोपवसत्यथोपवसथौचे^{१७} ऽह्न्यमावास्यायां^{१८} पूर्वमह-
 भंवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति^{१९} संतिष्ठते व्युष्टिर्द्विराचो^{२०} ऽथो-
 त्तरां^{२१} शास्त्रामध्यवख्येदं मथिलाग्नौन्विहृत्योदयनीयायाग्नि-

१ Thus Ben. खवे M, इते H Be G U.

२ Thus M G (sec. m.). भवति Ben, भवे the other MSS.

३ अच om. H Ben.

४ Thus M only, व्युष्टि the other MSS.

५ Thus G (sec. m., first hand invisible) and the Viv., which
 comments: इतोऽप्रभृतोनाम्: तस्यां H U, तस्यां Be, तस्य M, Ben,
 defective.

६ Thus, hesitatingly, emended; जोपवसत्यथोपवसथौभवतिमावा^१
 G (pr. m.); जोपवसत्यथोपवसथममावा^२ Ben, जोपवसत्यथममावा^३ G
 (sec. m.), जोपवसत्यथोपवसथोमावा H Be M (the last only 'उदये-
 मवा'), जोपवसत्यथोपवसथोमावा^४ U.

७ Thus, here and further on, M only; 'विहि' all the other MSS.

ष्टोमाय^१ दीक्षते^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां
 प्रसृतः^१ संतिष्ठत एष^१ उदयनीयो^१ ऽग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणो^१
 ऽयैतस्मिन्नेव पञ्चावशेषे क्षत्रस्य धृतिनाभिविधत्ते^१ देविकाह-
 विभिर्लक्षैधातवीयया सौचामण्येति^१ संतिष्ठते राजसूयो
 ऽर्धसप्तदशैर्मासैर^१थ ग्रास्त्रीकेः केशवपनीयान्तस्ते^१ ऽर्धषोडशाः^१ ।
 ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो ऽञ्चसवः^१ प्रसिद्धमेव प्रथमो ऽर्धमासः संतिष्ठते^१
 पञ्चाहेन चातुर्मास्यानि द्वाहेन संतनी अष्टमे ऽहनीश्रुतुरीयं
 नवमे ऽग्नि पूर्वाणि देविकाहवी^१क्षि दशमे ऽङ्गुत्तराण्येकादशे^१
 द्वादशे चयोदश इति चिषंयुक्तैस्तुर्दशे वैश्वानरो द्वादश- १०
 कपाक्षः पञ्चदशे वाहणो यवमयस्वररिति मासो^१ द्वादशाहेन
 रत्निना^१ ष्ववी^१क्षि चयोदशे मैत्रावरुणस्यत्वं द्वाहेन संतनी
 अर्धमासेनाभिवेचनीय उच्यते इति द्वौ मासावर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेयो ऽर्धमासं दीक्षितो^१ दीक्षितव्रतीति चयो
 मासा^१ अर्धमासेन प्रतीचौनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रो ११
 ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चत्वारो मासा^१ अर्धमासेन
 क्षत्रस्य धृतिरिति^१ ते ऽर्धपञ्चमा^१ अथ ग्रास्त्रीकेः^१ सप्ताहेन

१ Thus M: 'विष्टुत्तोदयनीयाया' or 'यया' the other MSS.

१ यवसुवचयनीया Ben.

१ Thus G (sec. m.) and the Viv.: 'भिविधते Be U, 'भिविधते Ben, 'भिविधते M.

१ Thus M Be G (sec. m.), 'चोदशः H U G (pr. m.), 'चोदश Ben.

१ चयुक्त Be Ben.

१ Effaced in M.

- पवित्रो ऽग्निष्टोमः स एवमेव पञ्चावशेषः सिद्धमा वाहणा-
 द्वादशादेन रक्षिणाः हवौऽपि त्रयोदशे मैत्रावरुणस्य द्वात्रिंशेन
 संतनी इति मासो^१ ऽर्धमासेनाभिषेचनीय उक्त्यो ऽर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेय इति द्वौ मासावर्धमासेन तृतीचीनस्तोमः
 ५ केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चषो
 मासो^२ अर्धमासेन चक्षुष्ट्यतिरिति^३ ते ऽर्धचतुर्था^४ अथ
 पतन्मको^५ द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः^६ सप्तमो ऽहीनो
 राजसूयो^७ यथावकाशमितरै राजसूयहविर्भिर्यजते^८ ऽथ
 देविकाहविर्भिर्यजते^९ ऽथ वेधातवीयसां यजते^{१०} ऽथ सौचा-
 १० मया यजते^{११} संतिष्ठते राजसूयः^{१२} ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

अथेममिष्टिकल्पं पञ्चदशसामिधेनीकं च सप्तदशसामिधे-
 नीकं च समामनामस्तोत्रं^१ सिद्धं^२ याजमानं बौधायनस्य
 कल्पो^३ यथावायः प्राज्ञीवे^४ स्त्रीः^५ स्तृचाननुब्रूयादिति^६ चिः
 प्रथमामनुष्य तिस्रो ऽनन्तरा अनुब्रूयात्त्रिंशत्तमां^७ ताः^८
 १५ पञ्चदश^९ पञ्चदशानुब्रूयादित्येकादशेमाः^{१०} सामिधेन्यः समा-
 मनामस्तोत्रां चिः प्रथमामनुष्य चिंशत्तमां^{११} ताः पञ्चदश^{१२}
 सप्तदशानुब्रूयादेकविंशतिमनुब्रूयात्तुर्विंशतिमनुब्रूयात्त्रिं-
 शतिमनुब्रूयाद्वाचिंशतिमनुब्रूयात् षट्त्रिंशतिमनुब्रूयाच्च-
 त्वारिंशतिमनुब्रूयाच्चतुस्त्वारिंशतिमनुब्रूयादष्टाचत्वारिंशति-

१ नक्षत्र प्रविर्धं M.

२ कल्पे M.

३ Thus corrected; ताः पञ्चदश सप्तदशानु^{१०} M Bo U H. ताः पञ्चद-
 शानु^{११} Ben; in M सप्तदश is effaced and G is defective.

मनुब्रूयादिति धाव्यालोक एता धातव्या भवन्धाग्रेथ्यः सर्वा
 गायत्र्यः^१ सर्वाणि कृन्दाः^२ मनुब्रूयादपरिमितमनुब्रूयादिति
 धाव्यालोक एवेता धातव्या भवन्ति^३ नैताः सर्वा गायत्र्यो^४
 गायत्रौ पुरोऽनुवाक्या भवति क्षिष्टुगयाज्या^५ पुरस्तात्क्षमा
 पुरोऽनुवाक्या भवत्युपरिष्ठाक्षमा याज्या^६ मृधन्वती पुरोऽनु-
 वाक्या भवति नियुलत्या यजत्युपाः^७ शुयाजमन्तरा यजतीति^८
 दर्शपूर्णमासयोरेवैतदपपद्यते नान्यत्र^९ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथेमाः काम्या दृष्टयो निष्परीषेणैव प्रयोक्तव्या भवन्ति^{१०}
 म^{११} संवत्सरं पयोव्रतः^{१२} स्याद्वादशाहं वा यावद्वा^{१३} श्मीत^{१४}
 तासां याः समानमंयोजना एकां चेत्तासां निर्वपेत्सर्वा एवेता^{१५}
 निर्वपेत्स्या भवन्ति यथो एतदनायुक्तो^{१६} ऽग्निपरिचरो ऽन्यमुद्धृत्य
 पुनरप्युद्धरति^{१७} कथमत्र प्रायश्चित्तः^{१८} मिध्यती^{१९} न मिध्यती^{२०}
 इति^{२१} मिध्यतीत्येक आह^{२२} रथैक आह^{२३} न मिध्यतीति^{२४}
 निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्यो ऽनिर्दिष्टभागो ऽन्य इत्यभावु^{२५}
 ११. १२५. ३. खल्विमावनिर्दिष्टभागो भवतो^{२६} नैव मिध्यतीति^{२७} तन्म^{२८}
 धृष्टेरादानं^{२९} गार्हपत्यसकाशाद्धृष्टिमाददीत^{३०} तथाहवनीये^{३१}
 वैश्वानरस्य कपालान्युपदध्यात्^{३२} प्रदक्षिणमावृत्य गार्हपत्ये मारुतस्य

१ Found in Ben H, the other MSS. om. the word

२ Thus G. तावद्वा द्रांसीत Be. यावद्वा द्रांसीत M U. यावद्वा द्रांसीत H
 याव — सीत Ben

३ Thus Ben Be G (see. m.) : अनुब्रूया H G (pr. m.) U. अनुब्रूया M.

४ Thus G M U. क्षमात्र H Be. Ben defective

५ तथा G (see. m.).

IV. M. 170

BIBLIOTHECA INDICA :
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1445.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR. W. CALAND,
UTRECHT.
VOL. III. FASCICULUS IV.

CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1921.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 1, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

Messrs LUZAC & Co., 48, Great Russell Street, London, W.O.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VIe.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied as soon of the Fasciculi are out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs. A
Açhvaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2
Agni Purana (Text), Fasc. 4-14 @ -/10/- each	6
Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1
Aitarīya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	14
Aitareyalocana	2
Amarakoṣha, Fasc. 1-2	4
Anu Bhāṣyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2
Anumana Dīdhiti Prasārini, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1
Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1
Aṣṭaśāstrīkṣ Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3
Atharvāna Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2
Ātmatattvavivēka, Fasc. 1-3	1
Avadāna Kalpalatā (Sāns. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24
Bālam Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2; Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1
Bauddhastotrāsaṅgraha	2
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	7
*Bhāmati (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	0
Bhāṣavṛitty	5
Bhāṣṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	4
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	1
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1
Bṛihaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	3
Bṛihadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	1
Çatadūṣanī, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	8
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14
Ditto	3
Ditto	3
Ditto	1
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	11
*Çaturvarga Chintāmani, Vol. II, Fasc. 4-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	35
Ditto	1
Ditto	1
Ditto	8
Ditto	7

- कृतानि पिष्टानि समुष्य^१ संयुत्य^१ व्यभिसृज्य^१ पिण्डौ^१ कृत्वा-
 ग्रेण^१ मारुतस्य पिण्डं पर्याहृत्याहवनीये वैश्वानरमधिपृच्छा-
 त्पदक्षिणमावृत्य^१ गार्हपत्ये मारुतं त्वचं ग्राहयित्वे^१ त्वचं
 ग्राहयेदमुं पर्यग्निं कृत्वे^१ पर्यग्निं कुर्यादमुं अपयित्वे^१ अप-
 १ येदपि वोभयमेवोभयत्र कुर्यात्तस्य गृहस्थासादनं दक्षिणं
 परिधिमंधिमपरं^१ विसृज्य दक्षिणं वा परिधिमग्रेण^१ मिद्ध-
 मत ऊर्ध्वमेतस्मिन्वा एतौ सृजाते यो विद्विषाणयोरन्नम-
 त्तौतौ^१तरमितरेणेत्येवैष^१ उक्तो भवति^१ यं सृधो ऽभि प्रवे-
 पेरत्वाद्वाणि वाभि समियुरिति^१ प्रतिवेशा राजानो सृधः^१
 स्व एव जनपदाः^१ राष्ट्राणि विशो^१ यो हतमनाः स्वयंपाप
 इव स्यादिति^१ मति बले हतमनाः स्वयंपाप इव स्यादिति^१
 ॥ माधुरूपे कुले स्वयंपापो^१ यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति^१

१ Thus Be M; संयुत्य्यूह्याभिसृज्य । G. समुष्यमृत्युपिंडौ अहत्वापेण
 Ben, संयुक्तयूह्याभिसृज्य II.

२ Thus अधिपृच्छान् Ben, अधिपृच्छान् M, अधिपृच्छान् G H I अधि-
 पृच्छान् Be, cp. XXVI 6 279. ३ अधिपृच्छनः it is synonymous to
 अधिपृच्छान् ।

४ On Ben

५ Thus all the MSS. exe M. and has परिधिमंधिमस्वितरं ।
 अपरं to be cancelled? A proposal is to it

६ Thus G. see m. १० अतः तौतरमितरेणेत्येव । अतः तौतरमितरेणेत्येव
 Ben, अतः तौतरमितरेणेत्येव M. अतः तौतरमितरेणेत्येव उच्यते Be,
 मितरेणेत्येव H partly deleted.

७ वा mss. G.

- II. 128. 17. प्रत्नमनुपाकृतं^१ 'प्रतिबध्यमानमेवैतद्भवत्येवास्यामध्वरकस्याथा-
मिहान्तं^२ प्रथमं तन्मं कुर्यादेवं द्वितीयं^३ तृतीयेन सहावशेषं
वर्तयेत्कथमत्र भक्षा इति^४ तत्तत्तच्च वा भक्षयेदपि वा
II. 130. 4. सर्वासां^५ समवदाय ऊत्तान्ततो^६ भक्षयेदन्तान्तो वा देय इति ।
II. 130. 7. यजमानस्यैवैष गौष्ठादातस्यो भवति^७ वेदिं परिगृह्णाधसुह-
II. 131. 6. न्यादधं नेति^८ दक्षिणं वा वेदेरधमपरं वेत्यै^९ न्यावदाय
वैश्वदेवस्यावद्येदयेन्रस्योपरिष्ठादिति^{१०} द्वे एवैते अवदाने उक्ते
II. 131. 9. भवत^{११} उपधाध्यपूर्वधं^{१२} वासो दक्षिणेति^{१३} प्रवेणतो^{१४}
वान्ततो वा तासाणि वा नौषानि वा सूचाण्युपहितानि^{१५}
II. 131. 13. भवन्त्यपि बोधानरज्यरेवैकोक्ता भवत्येवास्यां^{१६} संज्ञानेष्ट्यां^{१७} १.
सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाभ्रावयेद्दे^{१८} द्वास्तै^{१९} याव्यानुवाक्ये भवतः^{२०}
॥ ५ ॥

१ Thus Be; °नवापकृतं M G (pr. m.), °नवापापकृतं Ben H U;
°नवापाकृतं G (pr. m.); °नवापाकृतमप्रति °G (sec. m.)

२ Thus (प्रतिबध्यमानं) M G U, प्रतिबध्य° the other MSS. (G
अप्रतिबध्य° sec. m.).

३ Thus Ben, ऊत्तान्ततो G U M, ऊत्तान्ततो H.

४ Thus (cp. XIII. 20: 131. 5) M only, उपधाध्य° the other MSS
and the Viv.

५ Thus M Be, प्रतिवेणतो Ben. प्रवेणतो H, प्रवेणतो G U, प्रवेण: the
Viv. (both copies).

६ Thus Ben M Be °वतानि G H U.

७ Thus Ben Be U G, संज्ञानेष्ट्यां M H; the correct reading seems
to be (see XXIV. 3: 187. 7) संज्ञानौष्ट्यां ।

. अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^१ भागं
निर्वपाम्यासुष्मादसुख्ये विग्रो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति निर-
योपरमति^२ । परिदानान्तं कर्म कृत्वाथैताग्नीहोतृकृष्णाजिने
समुप्योत्तरार्धे ऽम्यगारस्यासञ्जयेदथावगते स॒सादयेत्प्रोक्षण-
प्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत^३ सिद्धमत ऊर्ध्वं^४ यथा नख-
निभिन्नावासेव॑ शतकृष्णजायां^५ पुरा वा तण्डुलानामावप-
नाद्भुक्कामवदध्याङ्कृतसुत्तरमपि^६ वैन॑ शृतमेव सुवर्णरजताभाः
रुक्माभ्यां परिगृह्णान्तर्वेषामादयेदाग्नेयस्य च सौम्यस्य वैश्वे
समाक्षेपयेदिति^७ व्यभिष्टृष्टानां पिण्डानां पुराधिष्टृष्टना-
त्समाक्षेपयितव्यं^८ भवति^९ सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति^{१०} सदै-
वतस्य^{११} सखिष्टकृत्तस्येवेदमुक्तं^{१२} भवत्यथो खलु यावतीः समा
एव्यन्त्येत तावन्मानः स्यादिति^{१३} त्रि॒शद॒र्ष॒स्तेत्यात्सप्रतिमानं
कुर्वीत^{१४} चत्वारि॒शद॒र्ष॒स्तेत्यात्सष्टिमानं कुर्वीत^{१५} एवैतस्याभि-

१ इदम् instead of इतम् Be Ben H M.

२ Probably इति has fallen out.

३ अपदध्यात् Ben M, उपदध्यात् Be G U H.

४ Thus ('धिष्टृष्टानां) M G (sec. m.), 'धिप्रजानां U H G (pr. m.).

५ धिष्टृष्टानां Be; Ben is defective; cp. चधिष्टृष्टानां XXVI. 5: 277. 2.

Bhavasvāmin gives the periphrase: प्रातर्धिययथात् ।

६ Thus U G Ben; 'नोतिचदैवस्य M, 'नोतिचदैवतस्य H, 'नितोवे-
दैवतस्य Be.

७ Thus M only; सखिष्टकृत्तस्य Be, सखिष्टकृत्तस्य or सखिष्टकृत्तस्य the
other MSS.

- II. 142. 12. वृद्धिकल्पो^१ 'ऽथ वाक्पेषु च संज्ञानेष्ट्या^२ च सक्तदेवानुवाच-
 II. 142. 16. येसुःश्रुताश्रवयेत्सक्तप्रदानाः समानदेवता^३ आपोनग्नौ च^४
 पुनरेत्य निर्वपेदिति^५ को नु खल्वपां नपाद्भवतीति^६ वैद्युत
 II. 145. 12. इत्येव ब्रूयात्कृष्णमधु चेति^७ पौत्तिकमित्येवेदमुक्तं^८ भवत्यन-
 स्त्रिगधमिति^९ त्रिवलीकमित्येवेदमुक्तं^{१०} भवत्यथाप्युदाहरन्ति
 II. 149. 13. चिच्छदिष्कमित्येवेदमुक्तं^{११} भवति^{१२} यथा त्रिधातावेव^{१३}
 संदिग्धपुरोडाशस्यावदानकल्पः^{१४} ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥
 II. 152. 2. स सर्पानसृजतेति^{१५} मासा एवैतं^{१६} उक्ता भवन्ति^{१७} स
 II. 155. 10. वयाःसृजतेति^{१८} हन्दाःस्येवैतान्युक्तानि भवन्ति^{१९} स वैव
 II. 155. 13. स्यादिति^{२०} पुराणगार्हपत्यमभ्युपदिशन्ति^{२१} तस्य पशुवेलाया- १०
 मुल्लुकमादाय दक्षिण्या दारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य
 दक्षिणेन मार्जालीयं धिष्णिणं पर्याहृत्यान्तरेण यूपं चाहव-
 नीयं सोपातिहृत्यान्तरेण चालालोत्करावुदङ्मुपनिर्हृत्य तेन
 पशुः अपचेयुरथ यदाहवनीयादुल्लुक् स्यादपया तत्सहा-

१ इतस्त om. M; Ben Be are defective here.

२ संज्ञानेष्ट्या again M G U H, see above.

३ पौत्तिकं M Ben, पौत्तिकं the Viv. (one copy), पौत्तिकं G U,
 पौत्तिकं H Be and another copy of the Viv.

४ चलोक्तं Ben H, चलोक्तं Be M G U.

५ Thus Ben: चिच्छदित्ये M, चिच्छदित्ये Be, चिच्छदित्ये H G U.

६ चेष्टातावेव Be, त्रिधातावेव M, चि (or चे चे) धातवोयेव the other
 MSS.

७ Thus M only, इतिवा all the other MSS.

- इरेयुः^१ किं देवत्यानि खल्वपायानि भवन्तीति^२ । द्वे प्राजा-
 ४. पत्ये आग्नेयं वायव्यं वैश्वदेवमितौष्ट्रं वा अध्वर्युर्यजमान-
 स्तेष्ट्रं इत्युष्णागमित्येवेदमुक्तं^३ भवत्यथाप्युदाहरण्यध्वर्युरेवैष
 उक्तो भवत्यसन्त्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्यासिदभिग्रस्या इत्यनु-
 व्याहारो ह^४ वा आसन्त्यो मन्त्रस्तस्मान्मा पाहीत्येवेदमुक्तं
 भवति^५ । तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यमित्यहोरात्रावित्येकं^६ याव-
 दग्रयः श्रौताः^७ स्फुरित्येतदेकं^८ यावदेनमभिवर्षेदित्येतदपरं^९
 द्वौ समुद्रौ विततावजूयावित्यहोरात्रावेवेतावुक्तौ भवतः
 पर्यावर्तते जठरेव पादो इत्युदरे पादा इत्येवेदमुक्तं भवति^{१०}
 १०. तयोः पश्यन्तो अतिथन्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातिथन्यन्यमित्यहः
 पश्यन्तो अतिथन्ति रात्रिं खप्तेन सेतुनातिथन्यन्यमिति^{११}
 ११. द्वे द्रधशी सततो वस्त एक इत्यादित्यो ऽहोरात्रे वस्त इत्ये-
 वेदमुक्तं भवति^{१२} । तिरोधायैत्यसितं वसानः शुक्लमादत्ते अनु-
 ह्राय जाया इति^{१३} । रात्रिं वसानस्तिरोधायैति शुक्लमादत्ते
 १५. ऽहरित्येवेदमुक्तं^{१४} भवति^{१५} । कीटावपन्नस्येति^{१६} । कतमो नु
 खल्वयं कौटो भवति^{१७} । य एवैष पिण्डान्धर्वर्तयतीति^{१८} । नित्ये

१ Thus (लब्धाद्यम्) M G U H and the Viv. (periphrase : इर्वौ वा
 उक्तुं वा) ; उक्तुं Be, उ-व Ben.

२ Only given by M Be.

३ All the MSS. om. the visarga and Be reads विता ।

४ उच्यते MSS.

५ इति ins. M G U

यद्वेषे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति ^१ पृषदाज्य एवैषानुवर्तयि-
तव्या ^२ भवति ^३ ॥ ७ ॥

- II. 171. 8. अथातो ऽतिपाद्याग्न्याख्याख्याम ^४ इमे ज्वे ^५ पृष्याति-
पाद्याः पक्षेन्द्रा वाजपेये ^६ परःसामानस्यार्वाक्यामानस्य सौधो
वैषुवते ^७ वैश्वकर्मणादित्यौ गवामयने ^८ प्राजापत्यो महामते ^९ ॥
वार्हस्यात्यो वृहस्पतिषवे ^{१०} वैश्वे चोद्भिदि च त्रिषिमिति च
वृषा सो अ२३३ः पवत इति च ^{११} दावश्मेधे महिमानावा-
देशादेवाश्वस्य वर्षा महिमाभ्यां ^{१२} परिजुहुयात्कथमु खलु
परःसामां भक्षो भवतीति ^{१३} इद्वद्वणस्य सोम देव ते मति-
विदो माथ्यंदिनस्य सवनस्य चिष्टुप्लन्दवो ^{१४} ऽह्निरोषधीभिः ^{१५}
पीतस्यौषधीभिः प्रजाभिः पीतस्य प्रजाभिः प्रजापतिना
पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो ^{१६} भक्षयामीत्येष एवार्वाक्या-
II. 177. 18. आमावृत्तो भक्षो ^{१७} ऽष्टाप्रक्षुरणं दक्षिणेत्यष्टापिण्डकमित्येवेद-
मुक्तं ^{१८} भवति ^{१९} द्वौ चन्द्रमौ ^{२०} स्यातां द्वादशप्रूट् स्यादेको ह

१ Thus M; नुवर्ति(र्त्तौ)तव्या Be G H, °नुवर्तयितव्यं U, नुवर्तव्या Ben.

२ इति ins. M G U.

३ ज्वे MSS.; the Viv. points to ज्वे ।

४ Thus (with °वा?) all (only वक्षीया Ben), also the Vivaraṇa.

५ ... Thus acc. to the Viv. and cp. Āp. XXI. 21. 4. The MSS. more or less corrupt.

६ Thus Be G U; °दावश्मेधं M; °दावृमिषिधं H; Ben altogether corrupt. Is पिण्डक = पिण्डक ? or are we to read पुण्डक ? The same word occurs VII. 6: 209. 18.

महाकोशः स्नाद्वाववातरकोशौ स्नातामवास्त्रिगर्भाया^१ आग्ने-
नैवेतान्यस्त्रानि^२ यमुदायुत्य मध्यमेन पर्षेणान्तःपरिधिं निन-
येद्भुवः सुवरिति^३ ॥ ८ ॥ पञ्चमः ॥

यदास्त्राध्यामभ्यो भवतीत्यास्त्राध्यायां चेदभ्यः स्नात्स्ना-
पयेदेवाय चेदुपाकृताध्यामभ्यः स्नादन्यमेतस्मिन्स्थाने उपपाकृत्यो-
त्तरममेघसंपन्नमेतयागमधेरस्त्रित्येमे^४ जया अभ्याताना^५
राद्वहत^६ इत्याश्रिताग्नेशानाश्रिताग्नेशान्यत्र विहाराद्वहता भव-
न्विशमारभ्यान्तेवैनानाचार्याः^७ प्राक् स्निष्टहृत उपजुह्वत्यष्टौ
वसव इति^८ कतमे तु^९ खन्विमे वसवो भवन्तीति^{१०} पृथिव्य-
न्तरिचं क्षौरग्निर्वायुरादित्यस्त्रमा आप इत्येते ऽष्टौ वसव^{११}
एतेषु वा इदं सर्वं प्रतिष्ठितं यदिदं किंच^{१२} य एवं वेद
प्रत्येव तिष्ठत्येकादश इडा इति^{१३} प्राणा एवैतं उक्ता भवन्ति^{१४}
द्वादशादित्या इति^{१५} मासा एवैतं उक्ता भवन्ति^{१६} पञ्च
गृह्यन्ते नवनव गृह्यन्ते पञ्चधा विगृह्यन्ते^{१७} नवनवाः प्रवो

१ Uncertain reading; °नर्भया the Viv.; °नर्भयाजनाभ्येना° Ben, नर्भे-
यानाभ्ये M, °नर्भेनाभ्येना° Be G U, नर्भेनाभ्येना° H.

२ °स्त्रानि G Be and the Viv., °स्त्रीणि M U Ben, °स्त्रिणि H.

३ Thus (°नरमेघ°) M, °नरमेघ° or °नरमेघ° the other MSS., but
cp. the Vivaraṇa : उत्तरस्त्रिमेघवर्जिते ।

४ Thus M; जया अभ्यातानावाह° Be G U, जयाभ्यातानावाह° Ben H.

५ Thus, in accordance with the Viv., G; °विशमारभा° M Be,
°विशमारभा° U Ben H.

६ Om. M.

७ Thus both times M and G (sec. m.); इवैता the other MSS.

भवन्त्यथ य एव 'दशमो मन्त्र एतेषामेवेषो ऽभिग्रहणाद्यो'

I. 192. 10. दृष्टो भवति ' तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्याजं नाद्या-

II. 196. 2. दिति ' भैषाय प्रत्यवस्थिताद्यैवेषा दातव्या भवति ' किंदे-

वत्या उ खलतिरिक्तसोमा' भवतीति ' यथं ग्रहमभ्यतिरि-

त्येरक्षतदेवत्या' एव कुरित्येतदेकमथापरं ' विज्ञायत उ

खल्लेषा' ब्राह्मणमथ कस्मादेन्द्रो यज आ स्रष्ट्यातोरित्येतस्या-

II. 199 5. देव्यावेष्णावा एव भवन्ति ' तेन ग्रीतीभवता षड्रस्रष्ट्यां

काङ्क्षेयुरिति ' षड्रस्रष्ट्यामेवेतद्भवत्यथ चेदहःसंयोग' एव-

मापद्येत' यथापि नव मध्यमानि सार्वत्सरिकाष्टहानि संनि-

गच्छेयुस्तदानीमेवेन' ग्रीतीकृत्वा संचितुयुरथ चेदुदयनीये १०

ऽतिराच' एतदेव' प्रजा वै स्रक्तमासत तपसाप्यमाना अजु-

कतीरिति ' तत्पृच्छन्ति' कतमस्तत्तन्' भवतीति ' यदेवे-

१ Thus M and the Viv.; all the other MSS. ख° instead of ति°

२ निरिक्तः सोमो भवतीति M. Ben (the last without दिति), °निरिक्त-
सोमो भवतीति the other MSS.

३ °देवता MSS.

४ Thus G M U H; खल्लेषां खल्ले Be, खल्लेब्राह्म Ben. The last
reading seems to point to खल्लेदेवां ब्रा°, cp. the Viv.: खल्लेदेवां ब्राह्मणम्;
but the Brāhmaṇa here cited is to be found TS. III. 3. 7. 3.

५ Thus M and the Viv.; 'संयोगं दयना° G U, संयोगमेवमा M Be H.

६ Thus M; तिराचे दयदेव H U (sec. m.) तिराचदयदेव G U (pr. m.),
तिराचोदयदेव Ben, तिराचिदयदेव Be.

७ उच्यते M only (cp. XIV. 1:152. 5), उच्यति all the other MSS.

८ Thus corrected; कतमस्तत् M Be U H, कतमस्तत्तन् Ben G (sec. m.).

तदुनाहिताग्रयो वृथाग्रमः आस्यन्येतत्सुम्^१ भवतीति ।

॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

- आश्विनं प्रागाश्विनमिति^२ कियन्तु खण्वाश्विनं भव-
तीति^३ । इदियोजनं वा यावदाश्वो ऽह्ना गच्छेद्विज्ञावा^४ वेदि-
५ भवतीत्याग्निकस्य प्रक्रमस्य चतुरश्रकृतस्याह्नायामानमाददौत^५
स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौतापि वा विश्रत्याश्र
रथाचाणामेकविश्रत्याश्र पदानामष्टाङ्गुलस्य च^६ चतुर्विंशं
भागमाददौत^७ । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते ।
चिज्ञावा^८ ऽग्निर्भवतीति^९ । अथः सप्तविधाः^{१०} । स एकविंशति-
५.१० विधो^{११} । येतौ वृद्धौ मध्यतो देवयजनस्य जोषयत इति^{१२}
किमर्थः^{१३} खण्विमौ वृद्धौ भवत इत्यमशावनो च दक्षिण
१८ आवष्टयिक उत्तरो^{१४} । द्वौ दासावनुजाये च पुत्रो ऽन्वाधेयाये
चेति^{१५} । यो ऽस्य पितुरनुजायाः पुत्रः स पुरस्तात्तयत्यथ यो
१९ ऽस्य मातुरन्वाधेयाये पुत्रः सो^{१६} ऽपरो^{१७} । जरत्पूर्वया सस्यं
१८.१५ जानु वेष्टयित्वेत्युपधानरज्जुरेवैषोका भवति^{१८} । शतं वै^{१९} तस्या

१ Thus Ben H U G (pr. m.). आस्यतेनस्य M आस्यतेनस्य Be G (sec. m.).

२ कियन्तु चकु ins Be M, कियन्तु चकु H.

३ सावाणे. M Be.

४ च given only by M and G (sec. m.), cp. XXX. 4 s fin.

५ चिज्ञावावेदिर्भ. M Be, चिज्ञावावेदिर्भ. H.

६ नु ins. Ben.

७ Thus G M Be ; सोची H U, सोचसो Ben.

८ Are we to supply वै also XV. 5: 209. 8 or to accept that the Karmānta points directly to T Br. III. 8. 9. 3 ?

- II. 209. 11. राजपुत्रा इति^१ प्रतिष्ठिता एवैत उक्ता भवन्ति^२ शतृ२^३
 II. 211. 5. राजान^४ उया इति^५ राजन्या एवैते नाभिषेच्या^६ भवन्त्यथ
 सावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपतीत्यैषैव^७ प्रथमा सावित्री^८
 वैश्वदेवपक्षि द्वितीयापराष्टे तृतीयै^९ तद्वैकाशिकं कर्म
 जानीयादुत्तरतश्च देवयजनादुदवस्थेच्चातुर्मासिकानां पशूना- १
 II. 217. 18. मेवं^{१०} वायव्याय^{११} पशव एवं त्वपराय^{१२} सप्ताहान्येतयेष्वा यजत
 इति^{१३} कथमत्र भक्षा इति^{१४} तत्रतत्र वा भक्षयेदपि वा पुर-
 सादेवैतस्मै सप्ताहाय^{१५} यूपमाह्वये^{१६} राज्जुदासमग्निष्ठं^{१७} भिनो-
 तीति^{१८} स्नेहातक इत्येवेदमुक्तं भवत्यथाप्युदाहरन्ति राज्जु-
 दासमग्निष्ठं भिनोति भूणहत्याया अपश्यै^{१९} पौतुद्रवावभितो १०
 II. 223. 5. भवतः पुण्यस्य गन्धस्थावरुद्धा इति^{२०} तृतीयं दक्षिणानां ददा-
 तीत्याग्निकानामु^{२१} इ^{२२} तृतीयं कामप्रेण सह तृतीयमतिरात्रे
 II. 223. 14. तृतीयं^{२३} चतुष्टोम एष भवति^{२४} चतुश्चरौय^{२५} एष^{२६} चतु-
 ष्टोमो भवति^{२७} ॥ १० ॥

१ Read शतमराजान ?

२ Conjectural reading ; नाभिषेया M, नाभिषिच्या the other MSS.

३ Thus G Ben ; M om. इव. reading लेषा ; त्वैषैव U H, त्वैषैव Be.

४ मेव M G U.

५ सावि Be H U.

६ इति ins. M.

७ Reading and interpunction dubious ; सावेराज्जुः M, सावेनराज्जुः G, सावेत् राज्जुः the other MSS.

८ Thus G M Be ; जानामुदाहृतं U H, Ben defective.

९ इत्येके ins. M only.

१० सावित्राय G and the Viv. ; सावित्रे M Be, सवा (for सा) इव Ben U H.

- एकस्मै स्वाहा दाभ्याः स्वाहेति^१ कथमु खल्वेताननु-
 वाकाञ्जुञ्जयादिति^२ यथाप्रकृत्यस्तथानन्तरायः^३ होतव्यास्तु-
 विःश्रुतिः रश्मना आदाय धूपानभ्यायन्ति चतस्रस्तस इतरे
 परिकर्मिण इति^४ कथमेतासु नियुज्यादित्यश्वसुपरो
 ५ गोमृग इति ते चयः समानरश्मना^५ ररात्रेषु तिस्रः^६ पथं-
 क्रोषु पश्चाद्यथे ऽनौकवते रोहिताश्विरनश्चानित्येतेष्वष्टौ^७
 सोमाय खराज्ञे ऽनोवाहानश्चावित्येतेषु सप्ताथैतेषां चय-
 स्त्रयः समानरश्मना^८ मुख्यैर्वैषां चतुर्थी भवति^९ समानं
 कर्मा पथंश्रिकरणात्यर्थंश्रिकृतानामेतेषां पशूनामून्विःश्रुति-
 १० हृत्यव्यक्तं एकचत्वारिःश्रुतमतिश्रिध्यन्ते^{१०} द्विचत्वारिःश्रुत-
 मेषाः^{११} शासा^{१२} भवन्त्यथे^{१३} ऽत्र^{१४} दौ समासं गच्छतो^{१५} ऽथेत-
 रेषां प्रतिपशुः संपद्यन्ते^{१६} इन्द्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टाराविति^{१७}
 ६. प्रासज्यावेवैतावुक्तौ^{१८} भवतो^{१९} ऽथेतस्मिञ्क्षस्मलिशर्षे^{२०}

१ •तथानन्तराय MSS. (only G : •नन्तरा see m. and M : •तथानन्तरायं) ।

२ इति supplied by me.

३ •नितितेवष्टौ G U Be.

४ क्व om. M, क्ना read Be U.

५ इतेषां instead of एषां G U H.

६ Thus M; रश्मा G Be, रश्मा Ben U H.

७ Thus M Be G (sec m.); •श्वेन Ben, चत U H.

८ Thus Be G, •पशुः or •पशुः the other MSS.

९ •पशवे Ben H.

१० Thus G M Be; सप्रसंवा• Ben, सप्रसंवा• U H.

११ Thus (इक्ष्मलिशर्षे वा•) M, •इक्ष्म Ben Ben H U, •वशाश्रुति• G

(sec. m.).

- आशुपिष्टानि^१ संयुत्येत्याशुकानामेवैतानि त्रीहोषां पिष्टानि
 ग्रहसंस्त्रिषणा संयुतानि^२ भवन्ति^३ पृथक् प्रतिप्रख्यातारो ऽव-
 II. 240. 4 सन्ति^४ तेषां मैत्रावरुणा एवानुब्रूयुस्त्वार्थेवैतानि प्रदानानि^५
 भवन्तीकुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेति^६ सूर्याष्टमसा-
 वेवैतावुक्तौ भवतो^७ ऽथाप्युदाहरन्ति संवत्सरो वा इक्षुवर्दः^८
 II. 242. 5 परिवत्सरो बलिवर्द इति^९ तस्य मूर्ध्नि जुहोति^{१०} जुम्बकाय
 स्वाहेति^{११} किंदेवत्या उ खल्वियमाहुतिर्भवतीति^{१२} वारुणी-
 I. 242. 10 त्येव ब्रूयात्किंकिदौर्विदिगय इति^{१३} विदिदिहोविकोदौ^{१४}
 II. 243. 4 किंकिदौर्विभवति^{१५} पृषत उ^{१६} पतंगो^{१७} विदीगयो^{१८} ऽथेता-
 न्यशूनुपाकरोत्याग्नेयमैश्राग्रमाश्विनमिति^{१९} यमा एवैते ज्ञाताः १०
 समानयोगयो भवन्ति^{२०} तेषामुक्तं चरणं यथेकादशिनानां
 II. 244. 2 पशूनां^{२१} किंदेवत्या उ खल्वृतुपश्वो भवन्तीत्यृतुदेवता
 इत्येतदेकमथापरमाग्नेयाः प्रथमा ऐश्रा द्वितीया वैश्वदेवा-
 तृतीया मैत्रावरुणास्तुर्या बार्हस्पत्याः पञ्चमा साविताः षष्ठाः
 संवत्सराय निवचस इति प्राजापत्याः^{२२} ॥ ११ ॥ सप्तमः ॥ १५

१ Thus (ग्रहसंस्त्रिषणं वा०) M, •ग्रह Be Ben H U, •ववाशुपि• G (sec. m.).

२ संयुता Ben, संयुक्तानि the other MSS.

३ om. Be.

४ All the MSS. exc. G ins. इति ।

५ Wholly uncertain reading. I have accepted the reading given by Be; विदिदिहोविहो M, विदिद्वहोविहो U, विदिदिहोविहो H, विद - - दिक्काहति Ben, विदिभिः विदिहेति G (sec. m.).

६ Thus Be, उतंगोविहो M, उवचनोविहो the other MSS.

- अथाचं द्वादशाह उभयविधो भवत्यहीनो वा सन्नं वा^१
 स^१ यद्यु^१ हैको^१ दीक्षते ऽहीनो भवत्येय यदि बहवः सन्नं^१
 यदि सैवाहीनो यदि च सन्नमुभययैवोभयतोऽतिराचो भव-
 त्यन्यतरतो ऽतिराचा सन्नोना भवत्युभयतोऽतिराचाणि
 १ सन्नाद्यादिशादेवोभयतोऽतिराचो ऽहीनो भवत्यादिशान्तु^१
 सन्नमनतिराचं यथैतदग्निष्टोमायनः सारस्वतमघ्नं^१ विश्व-
 ७. सृजामयनमिति^१ कथमु खल्लेषाः संनिवापः स्यादिति^१
 सावित्रेभ्यः प्रथमः संनिवपेरन्तुला सावित्राणि विशमारोक्षा-
 ग्निहोत्राणि जुहुयुरथ वायव्याय पश्चवे संनिवपेरन्तायक्नेद्वा
 १०. विशमारोक्षेवाग्निहोत्राणि जुहुयुरथ यदि^१ दीक्षणीयायै
 संनिवपेरन्तेषां तत्संन्युप्तान्येव^१ स्युर्बुदवसानोयाद्बुदवसायैव^१
 प्रतिवेशा यज्ञपुष्कानि कुर्वीरकथमु खलु संदीक्षिता विष्णु-
 क्रमाग्नमेरञ्जिति^१ महापाशाभिपरीता^१ वा क्रमेरन्तपि वा

१ Thus Ben, संयस्यो the other MSS.

१ Before द्वादशाह G (sec. m.) ins. : द्वादशाहनतिराचोऽहीनो भवति ;
 the Viv. makes no mention of these words.

१ Thus U G (pr. m.) Ben, 'सृजामघ्नं' the other MSS, only H :
 सारस्वतायनं ।

१ यद्यु M G U H.

१ तत्तत् instead of तत् G U, तेन H.

१ स्युर्बुदवसाना Ben, स्युर्बुदवसानोयात्तु (द्यु) दव Be M, स्युर्बुदवसानो-
 यादुवसाय H, स्युर्बुदवसानोयादुवसाय G ; cp. Ap. XXI. 2. 15.

१ Thus, hesitatingly, emended ; •पाशाभिःपरीता MSS. and the
 V^{१७}.

- पाशानभिसंधित्वाभिक्रमः^१ स्यादथाह^२ क्रमस्त्राथाह^३ क्रमस्त्रे-
- II. 247. 1. त्थितिगुरुस्तथा^४ कल्पः स्याद्यथो एतत्सूचं भवति षष्ठ्यामुपसृप-
III. 164. 1. न्नरवेदिः^५ संनिवपन्त्यपि^६ वैकादश्यामित्यनग्निचय एवैतदुप-
- II. 247. 11. पद्यते न साग्निचये^७ कचसु खल्वेषामहीनसंततिर्भवतीति^८
वसतीवरीणामभिपक्षणेनाध्वर्युः संतनोतीत्यावर्हिषोऽपकल्पनेन
च पथसां विश्रासनेन च वाचो^९ यम्येन^{१०} ब्रह्मातिप्रैषेण होता
पुनरभ्यासेन च सुब्रह्मण्ययोद्गाता^{११} यज्ञस्य पुनरासनेन यज-
मानः^{१२} प्रचरन्त एवैतद्ब्रुवाज्यः समाददते^{१३} ज्येमानि सव-
नानि बर्ही^{१४}चि संचिनुयुस्तेषां स्रष्टाराच उत्थायाग्नीध्र
आज्यानि गृह्णन्तो ज्वलयेरन्निति^{१५} ॥ १२ ॥ अष्टमः ॥ १०
- II. 248. 3. कचसु खलु दिवा प्रातरनुवाकस्याह उपक्रमो भवतीति^{१६}
तत्पक्षीसंधाजानं वा हृदयशूलानं वाहः कला समुपनक्ष
राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्णाहीनसंततिं कला पावो-
वाचय्यः संप्रचाक्य द्रोणकलशे दद्यापविचे समवधायाग्नीध्रं

१ Thus H U (without the visarga): पाशानभिः पर्वद्विज० Ben, पाशिनोःसंधिनाभिक्रमः M Be G (the last two omitting the visarga at the end).

२ Thus G (which has only both times •वाचं instead of वाच); instead of the second क्रमस्त्रेति Be H U have: क्रम इति, M: क्रमस्त इति ।

३ Thus H only; •वपन्त्यपि G U Ben, •वपन्त्यपि M Be.

४ वाचय्येन M. Is वाचय्येन the correct reading?

५ Thus G (sec. m.), •आवोद्गाता all the other MSS.

६ Om. M.

- द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध^१ आहवनीय उपसाद-
 यन्ति^२ परिहृतासु वसतौवरौध्वाहृताद्याः सुमन्त्राद्याः
 संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधायेभानर्हिः संगच्छ पथाः^३ वि-
 विग्रिध्याग्रीधं द्रुत्वाग्रीधे संवेगनरूपाणि कृत्वा प्रातःकर्मणा
 ५ प्रतिपद्यते^४ प्रसिद्धेन मन्त्राराचिकेण^५ सिद्धमत ऊर्ध्वमुप-
 स्तम्भनं वा एतद्यज्ञस्य यदतिग्राह्यासक्रे पृष्ठानीति^६ सिद्ध-
 चैकविंशस्य चक्रे आग्नेय उपस्तम्भनं^७ पञ्चदशस्य विणवस्य
 चक्रे ऐन्द्र उपस्तम्भनं^८ सप्तदशस्य^९ त्रयस्त्रिंशस्य^{१०} चक्रे सौर्य
 ५ उपस्तम्भनं^{११} यथो एतद्वीधायनस्य कर्त्तव्यं वेदयन्ते निर्मग्न्यो
 १० मन्त्रवाग्वतौत्याध्वर्यवा एवाच मन्त्रा आवर्तन्ते नाग्निमन्त्र-
 ९ नौयाः^{१२} स्त्रयमृतुयाजमेवेतदहर्भवति^{१३} नैतदहरन्योन्यस्मर्तुं याजं
 यजतीति^{१४} ॥ १३ ॥

- आश्राव्याध्वर्युरन्यस्मै ग्रहं प्रदायैतेनैव यथेतमेत्य जघनेन
 हविर्धाने उपविश्यात्समेवमुक्त्वोपोत्याद्य ऊत्वा व्यवनीय प्रद-
 १५ विणमाहृत्य यथायाचीनप्राडासीनो होतृभवं भक्षयेत्प्रत्य-
 १० क्तासीनो^{१५} अध्वर्युभवं^{१६} पादच्छेपौर्हीता शः^{१७} सति वासविष्ट्या
 मेचावरुणो विहरति वृषाकपिं^{१८} ब्राह्मणाच्छ्वीं^{१९} शः^{२०} सत्येवया-

१ M G Be U ins. आग्रीध ।

२ यन्त्याहृत्य Be.

३ Thus Ben; •चिन्मन्त्र the other MSS.

४ इति ins. U H, it is effaced in G.

५ Thus M; प्रत्यङ् the other MSS.

६ •सौर्य M.

- मद्यतमवाकः । किंमा^१ तर्ह्यध्वर्युर्भवतीति^१ प्रत्यागृष्टा-
 II. 252. 11. तीत्येव^१ ब्रूयाद्या एता अध्वर्युरनुष्टुभ उद्धृत्याहरति तास्यतस्यो
 गायत्र्यसाक्षिणो ऽनुष्टुभः^१ सोम राजकेष्टवरोहेत्येतस्ये गायत्र्ये
 पदमात्रेण राजानमुपावहरेत्कथसु खलु दशममहर्भक्ता^१ ५
 सर्वचतुर्विंश^१ च भवति^१ चिष्टोमं^१ चान्यच^१ तृष्णीः सोमा-
 दिति^१ चतुर्विंशो बह्विध्यमानः पञ्चदशं ब्रह्मसामं^१ च-
 स्त्रिंशमग्निष्टोमसाम^१ तासासु^१ च नवागच्छन्ति^१ तास्यतु-
 विंशतिः संपद्यन्त^१ एतदेवापि दशममहर्भक्ता^१ सर्वचतु-
 II. 256. 8. विंश^१ च भवति चिष्टोमं चान्यच तृष्णीः सोमादित्युपसृज- १०

१ Thus emended; किंमातिष्ठं Ben, किंमातिष्ठं Be G U, किंमाति-
 नृत्तं M, किंमातिष्ठं H.

१ Thus G (sec. m.), प्रत्यागृष्टाती M Be U H, वद्याद्यातीत्येव Ben.

१ Thus Ben and the Viv. only; भवतीति or भवति the other
 MSS.

१ Thus (and cp. XXVI, 16 init.) M Ben Be, सर्वचतुः G U H.

५ Om. G H Be.

६ Thus G M Be; भवतिचिष्टदग्निष्टोमं U H, भवतीत्यग्निष्टोमं Ben.

७ Thus M Be (Ben defective), वा चान्यच G U H.

८ चान्ता U (sec. m.) M G.

९ Doubtful and conjectural reading; तासासुचनव्यवहति Ben, तासा-
 सुचनव्यवहती M, तासासुचनवहति G U H; Ben defective. The mean-
 ing is clear; चवर्तिमानां नद्यः (१ नद्यासु) नव पञ्चदशसु प्रविशन्ते । तथा तयोः
 (i.e. the pañcadaśam brahmasāma or pañcadaśam mādhyandinam
 paramānam and the trayastriṃśam agniṣṭomasāma) चतुर्विधं भवति ।

१० Thus G only (भक्ता), भवत्या all the other MSS.

११ सर्वचतुः Ben Be H.

आग्ने वत्सं धारयन्धरणो धयन्निति ^१ किंदेत्या उ खनिष-
माकृतिर्भवतीति ^२ प्राजापत्येव ब्रूयादिति ^३ ॥ १४ ॥
॥ नवमः ॥

अथेमं दादशां यहायैरेव प्रतियूषामस्तस्य नवाशानि
५ प्रतियूषं गच्छन्ति यान्यन्यानि प्रायणीयोदयनीयाभ्यां दश-
माशान्को ^४ ऽथ ^५ हन्तोमास्तत् ^६ वडेव ^७ सखानो ^८ हि ^९
प्रथमस्त्रिरापो ^{१०} गायत्रीप्रातःसवने ^{११} प्रथमे त्रिरापो ^{१२} ऽष्टौ
कृत्वो ^{१३} ऽथे प्रथममुपाश्वभिषवमभिषुष्यादेकादश कृत्वो
द्वितीयं ^{१४} दादश कृत्वकृतीयं ^{१५} मशः ^{१६} हन्तो नृवदा चर्वणिप्रा
१० इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रं गृहीयाददध्नेभिः सवितः पाशु-
भिर्मित्येतया जगत्या सावित्रमष्टाकपाशाम्प्रातःसवनीया-
म्ब्रूयादेकादशकपाशाम्माध्दिनीयान्दादशकपाशाश्चतुर्थसव-
नीयान्सुमङ्गणेन गायत्र्यन्धसा प्रातःसवनीयान्मन्त्रेणैन्द्र-
वज्रणेन त्रिष्टुपन्धसा माध्दिनीयानादित्यवज्रणेन जगती-

१ ? Thus Be U H: यवदोमाना. वडेव M, यन्वदलमडेव G. यवदसन्
वडेव Ben; the Vivaraṇa also has यवदसन् वडेव ।

२ सखानो Ben. सखानो M.

३ Thus B G M, हि I' हिन् Ben H.

४ Thus, in accordance with the Vivaraṇa, U; प्रथममत्रिरापो the
other MSS.

५ गायत्री शा० G.

६ Instead of त्रिरापो here and in the similar passages further
on some of the MSS. (Ben H U) त्रिरापो ।

ऋन्दसा द्दतौयसवनीयानित्यथ जगतीप्रातःसवने^१ द्वितीये
 चिराचे दादश कृत्वो ऽपे प्रथममुपाश्रमभिवमभिषुणयाद्दष्टौ
 कृत्वो द्वितीयमेकादश कृत्वस्तृतीयं^१ महाऽ इन्द्रो य ओजसे-
 त्येतया गायत्र्या माहेन्द्रं यदं गृह्णीयादाममद्य सवितरित्ये-
 तथा चिष्टुभा सावित्रं^१ दादशकपालाग्रप्रातःसवनीयान्कुर्या- ५
 दष्टारुपालान्माध्दिनीयानेकादशकपालाऽस्तृतीयसवनीयाना-
 दित्यवद्गणेन जगतीऋन्दसा प्रातःसवनीयान्मचयेदंसुमद्गणेन
 गायत्रऋन्दसा माध्दिनीयान्द्रवद्गणेन चिष्टुपऋन्दसा द्दतौ-
 यसवनीयानित्यथ^१ चिष्टुप्प्रातःसवने^१ द्दतौये चिराच एकादश
 कृत्वो ऽपे प्रथममुपाश्रमभिवमभिषुणयाद्दादश कृत्वो द्वितीय- १०
 मष्टौ कृत्वस्तृतीयं^१ महाऽ इन्द्रो य ओजसेत्येतां गायत्रीं चिर-
 भावर्तयेदनुपयामाऽ^१ सा जगती संपद्यते^१ तथा माहेन्द्रं
 गृह्णीयाद्विरण्यपाणिमृतय इत्येतया गायत्र्या सावित्रमेकाद-
 शकपालाग्रप्रातःसवनीयान्कुर्याद्दादशकपालान्माध्दिनीयानष्टा-
 कपालाऽस्तृतीयसवनीयान्द्रवद्गणेन चिष्टुपऋन्दसा प्रातःसव- १५
 नीयान्मचयेददित्यवद्गणेन जगतीऋन्दसा माध्दिनीया-
 न्सुमद्गणेन गायत्रऋन्दसा द्दतौयसवनीयानिति^१ ॥ १५ ॥
 ॥ दशमः ॥

१ Corrected ; जगतींशः G M Be, जगताःशः H U ; Ben has a lacuna.

२ इति om. Ben G U.

३ Thus M Be ; चिष्टुभःशाः Ben U H G (pr. m.), चिष्टुभंशाः G (see. m.).

अथायं वैषुवतो सभेत मासगणानामित्येकं श्राद्धः सप्त-
 दश दीक्षा दादशोपसदो वैषुवतं चि॒श्रुत्तमं^१ कथमु खलु
 गोत्रायुभ्यां सोमा^२ भवन्तीति^३ गोर्तुं खलु पञ्चदशो
 बहिष्यवमानस्तिवृत्त्याज्यानि सर्वसप्तदशं^४ माध्यंदिनं^५ सवनं
 सर्वैकविंशं^६ तृतीयसवनं^७ सोक्यमथायोस्तिवृद्धिष्यवमानः^८
 पञ्चदशान्याज्यानि सर्वसप्तदशं^९ माध्यंदिनं^{१०} सवनं^{११} सर्वैकविंशं^{१२}
 तृतीयसवनं^{१३} सोक्यमथेमौ विश्वजिदभिजितावग्निष्टोमौ
 सप्तगतौ भवतः^{१४} के^{१५} नु^{१६} खल्वेतयो सोमा^{१७} भवन्तीत्यभि-
 जिन्तुं^{१८} खलु श्रुदयस्तुरावृत्तो^{१९} इयं विश्वजिस्तुरदयस्त्या-
 वृत्तः^{२०} कथमु खल्वेकविंशतिगर्भो भवतीत्यभिजितसुपेत्य
 पृथक्^{२१} षडहसुपेयुरथ^{२२} चीन्यरःषाक्षो इयं वैषुवतमथ चीन्य-
 क्षाक्षो इथावृत्तं पृथक्^{२३} षडहमथ विश्वजितं^{२४} कथमु खलु
 गोत्रायुषी विहते जानीथादिति^{२५} पुरस्तादभिजितो गामु-
 पेयात्स्वस्नान एवायुर्भवतीति^{२६} कियन्नो नु खलु गवामयने

१ Thus Be G U and the Viv. : सोमा भवतीति H, सोमो भवतीति M.

२ Thus Be M : सर्वैकं G U H Ben.

३ Thus G (sec. m. : अर्धदिनाया all the other MSS

४ सामं MSS.

५ Thus M Be ; सर्वैकं G U Ben, सर्वैकः स० H

६ सोमो M H U Be G (pr. m.). षड G (sec. m.), षड् Ben.

७ Thus M Ben G ; सो भवतीति H U Be.

८ षडहमथः M H Be (the last two षडहः). Ben defective.

९ इति supplied by me.

ऽग्निष्टोमा भवन्तीति ^१ व्योतिरग्निष्टोमस्त्रिष्टुदग्निष्टोमो विश्व
जिदभिजितावग्निष्टोमौ वैषुवतं दशममहर्मेष्टाव्रतमिति सप्तेति
इ वा इदं गवामथनं प्रज्ञातस्तोमं ब्रुवते ^१ तस्य होत्तरं पञ्च
आवृत्तं भवति यदन्यद्गोत्रायुभ्यां च दशराचाश्च ^१ अग्नौका-
नचावृत्तान्यहान्यहोतीयात् ^१ ॥ १६ ॥

अथेमा दक्षिणतमेकादशिन्यो गवामथने ^१ तेषां पूर्व-
स्त्रिण्यसि षोडश निष्ठीयन्ते सप्तदश ^१ एकादशिन्ये दार्ह-

II. 265. 11. सत्यो वैषुवते ^१ सवनीयः संपद्यते ^१ तस्य गवाहान्यपशुकान्य-
तिरिच्यन्त इति ^१ कतमानि खण्डिमान्यहानि भवन्तीति ^१
पृष्ठस्य षडहस्योत्तराणि त्रीणि चयन्त्यन्दोमा दशममहर्मेष्टा- १०

II. 262. 12. व्रतमुदयनीयो ऽतिराच इत्यभिज्ञवासाचीयन्ति च तदङ्गि-
रसामथनमिति ^१ पृष्ठानामच स्थाने ऽभिज्ञवानेव दधाति ^१
पृष्ठस्याचीयन्ति च तदादित्यानामथनमित्यभिज्ञवानामच
स्थाने पृष्ठानेव दधात्यग्निष्टोमास्याचीयन्ति च तत्प्रजापते-
रथनमित्युभेष्टामच पृष्ठ्याभिज्ञवानां स्थाने ऽग्निष्टोमानेव ११

१ Thus M G Be Ben U, माषां H, cp. Ap. XXI. 23. 2.

१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; नञ्चा ins. M Ben, चा ins. Ben U
G (pr. m.); H. defective; meaning and interpunction uncertain;
cp. Ap. XXI. 23. 2.

१ Thus M U Be H Ben; •चयः H G (sec. m.), •चयैः G (pr. m.),
•चयैः Ben.

दधात्यांघाटौभिः^१ पिच्छोलाभिः^२ कर्करोकाभिरित्यांघा^३
 ऽह^४ कोलोडा^५ भवन्ति^६ पिच्छोला^७ उ ह वीणाकाणभगा^८
 वीणा^९ उ कर्करोकासं^{१०} काण एव श्रुत्याटणसीत्याह्व्यादि-
 त्येवेदमुक्तं^{११} भवति^{१२} ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स वै यजेत यो
 ऽग्निष्टोमेन यजमानो ऽथ सर्वस्तोमेन यजेतेति^१ चमारि
 पञ्चदशान्याय्यानि^२ तौ द्वौ त्रिंशद्गर्गै^३ तथोरितरस्त्रिं-
 स्त्रिंशद्गर्गं तिस्र उपास्यति^४ तौ द्वौ त्रिणवचयस्त्रिंशौ^५
 16. गायत्रं पूर्वं ऽह्व्याम भवति त्रैष्टुभमुत्तर इति होतुराज्य-

१ Thus G M U, •दभिः Be H.

२ Thus (पिच्छः) H U G (sec. m.), पिच्छो (i (pr. m.) Be M,

पिच्छो Ben.

३ कर्करी Ben, कर्करि the other MSS.—•काकोर Ben H U, •कोर Ben, •काकोर M, •काकोर G.

४ ? कोलोडो H, कोलोडा G, कोलोडो M U, काकोडो Ben, कोलोडो Be (compound of काण-कोड ?).

५ Thus M H U, पिच्छोला Be G, पिच्छोला Ben.

६ ?? Thus read U H Be (with var. •हमा), वीणाकाणभगा M, वीणाकाणभगा G.

७ Thus G only; वीणाका Be H U M, वीणाका Ben.

८ MSS., exc. Ben, कर्करिका; perhaps the form with short i is, after all, preferable.

९ Emended in accordance with the text proper; instead of •हवतो the MSS. read हवतो.

- II. 270. 6. भेतानि^१ संपादयेद्देवमेवोत्तरे ऽग्निं होतुरेवाज्ये^२ अथास्त्रैषा^३
 सष्टतन्मन्यतएनौ कष्टूकतोपकृता^४ भवतीति^५ सष्टेविते-
 त्येवेदमुक्तं भवति^६ कश्चिज्जु खलु काले सप्तमं पष्ठौही^७
- II. 273. 7. वार्चनीं दद्यादिति^१ संयामं जिला राजन्य एनां^२ दद्यात्कथमु
 खलु गर्गचिरात्रेणर्तुमुखेषु विहतेन यजेतेत्यावाडे वा^३ आवणे^४
 वा पक्षे ऽग्निष्टोमेन वा^५ यजेत^६ तत्पत्नीसंयोजानं वा हृदय-
 शूक्ष्मानं वाहः कृत्वा समुपनञ्च राजानं काले वसतीवरौरभि-
 मृक्ष्याहीनसंततिं^७ कृत्वा यावोवाचय्य^८ संप्रक्षाय्य द्रोणकक्ष्ये
 दद्यापविचे समवधायाग्नीध्रं कृत्वा समिद्धारा यन्धाहृत्य
 समिध आहवनीय उपसादयति^९ परिहृतासु वसतीवरी-^{१०}
 व्याहृतायाः सुप्रक्षाय्यायाः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधाये-
 भानर्हिः संगच्छाविशिष्य^{११} पथाः^{१२}पत्रसन्धेय ओ भूते सव-
 नेज्या यजेत^{१३} ततः^{१४} क्षाम्यजुर्हरति^{१५} स एवमेवाहरहर्वसती-

१ Thus G U H, होतुराज्यानि Be, होतुराज्यानि श्रुतिनि M, होतुराजि-
 नाभि Ben.

२ वा० M.

३ Thus Ben M U, कंडूकतो० Be, कंडूकतो० G H.

४ रता Be.

५ Om. all exc. Ben.

६ Is वा to be cancelled ?

७ वरीभिः परिहृता Ben H.

८ Thus G Be U H ; कश्चिभिः the other MSS.

९ तत om. M. Ben ; are we to remove it or to read as infra (k.

19). तत वा ?

वरीः परिहरमाणस्तुरो मासः सवनेष्ट्या यजते ^१ नाग्निहोचं
जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्य-
वेतेषु परिहृतासु वसतीवरीव्याहृतायाः सुमन्त्राण्यायामहरहः
संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधायेभ्रावर्हिः संनद्या पयाऽसि
५ विग्नियोपवसन्ति ^१ ॥ १८ ॥

अथ शो भूत उक्थ्येन यजते ^१ तत्तथैव पत्नीसंयाजानं
वा हृदयशूक्ष्मानं वाहः कृत्वा समुपनद्या राजानं काष्ठे वसती-
वरीरभिगृह्णाहीनसंततिं ^१ कृत्वा पावोवाययः संप्रचाक्य
द्रोणकलशे दद्यापविने समवधायाग्नीध्रं कृत्वा समिद्धारा
१० यन्महाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति ^१ परिहृतासु
वसतीवरीव्याहृतायाः सुमन्त्राण्यायाः संवेगनीयाः समिधो
ऽभ्याधायेभ्रावर्हिः संनद्याविग्नियो पयाऽस्युपवसन्त्यथ ^१ शो भूते
सवनेष्ट्या यजते ^१ तच्च तथैव न ^१ साम्यजुर्हरति ^१ स एवने-
वाहरहर्वसतीवरौः परिहरमाणो ऽपराऽस्तुरो मासः ^१ सव-
१५ नेष्ट्या ^१ यजते ^१ नैवाग्निहोचं जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां
यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु परिहृतासु वसतीवरी-
व्याहृतायाः सुमन्त्राण्यायामहरहः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्या-
धायेभ्रावर्हिः संनद्या पयाऽसि विग्नियोपवसन्त्यथ शो भूते

१ नृतेभि. परिहृ. G U.

१ Thus M U G ; संनद्या पयासि विग्नियोप. the other MSS.

१ न read by all the MSS., but seems to be expunged in M.

१ Thus M U H ; सावाहव. Ben G, मावाह. Ben.

II. 273. 1 ऽतिरात्रेण यजते संयज्ञपुच्छेनयैताः सहस्रतमौ प्राचीं
 १११. वोदीचीं वावर्तयः स्यात् विहारं चात्मानं च न व्यवेधादिति ।

॥ १६ ॥ द्वादशः ॥

किंदक्षिणा उ खस्यहीना भवन्तीत्यर्गणोऽर्गणः सहस्र-
 दक्षिणः स्यादित्येतदेकमेकैकमहः सहस्रदक्षिणः स्यादित्येत- ५
 देकं । द्वादशशतदक्षिणः स्यादित्येतदेकं । यथाश्रद्धदक्षिणः
 स्यादित्येतदपरमादेशादेवैतस्मिन्नतिरात्रे सहस्रमनुविहितं
 ददाति । द्विरात्रप्रभृतयो ऽहीना भवन्त्यैकादशरात्राद्येमा-
 न्यहीनाभिपरौतानि । सन्नाणि भवन्ति यथैतत्संवत्सरगर्भं
 एकादशरात्रं । उभयविधो हि भरतद्वादशाहो । द्वादशाग्नि- १०

III. 168. 10. श्रोमा रथंतरसामानः । स ह भरतद्वादशाहो । ऽथोद्यत्सोमेषु
 चितृत्प्रथममहः स्यात्पञ्चदशं द्वितीयः सप्तदशं तृतीयमेकविंशं
 चतुर्थमितौषवेकमथापरस्त्रितृत्प्रथमस्याहः । प्रातःसवनं पञ्चदशं
 माध्यंदिनः सवनः सप्तदशं तृतीयसवनमथ । द्वितीयस्याहः

१ Thus M ; वावर्तयः स्यात् G, वावर्तयः स्यात् U Ben H.

२ Thus G ; •होनाभिः परौ (or रि . तानि the other MSS. ; चहीना-
 पतितानि or चहीनापरितानि the Vivaraṇa; cp infra k. 21 s. fin.

३ Thus Ben ; यद्येनत्वं the other MSS.

४ •मितीन् or मितीन् MSS. ; the following is doubtful ; •कमथा-
 परस्त्रितृ G U Ben U M, but in M स is effaced ; •कथापरं सर्वत्रि-
 Ben. The Viv. has अपरस्त्रितृ ; if this is the correct reading, we
 ought to correct also एकम् into एकौ ।

५ The MSS. here are defective ; the passage has been restored
 by me according to Sāyaṇa on TS. VII. 1. 8 (ed. Calc. Vol. VII,
 198).

पञ्चदशं प्रातःसवनं सप्तदशं माध्यंदिनं सवनमेकविंशं
 तृतीयसवनमथ तृतीयस्याह्नः सप्तदशं प्रातःसवनमेकविंशं
 माध्यंदिनं सवनं त्रिणवं तृतीयसवनमथ चतुर्थस्याह्न एक-
 विंशं प्रातःसवनं त्रिणवं माध्यंदिनं सवनं चतुर्विंशं
 'तृतीयसवनम्' ॥ २० ॥

अथेम औपसदाः पुरोडाशाः शूर्पादानप्रभृतयः
 आध्यान्ताः^१ सुवाङ्मत्या चैनाम्सह सकम्पुड्यादौपमन्यवीथेन^२
 कथेनाग्नेषानेकपासाननुसरस्वति^३ प्राश्नो यान्तीत्याहवनीय-
 सकाशाच्छ्रम्यां प्राश्नेत्सु यच्च निपतत्तद्गार्हपत्यस्यावतनं^४
 १०. आत्माचीनं^५ तत आहवनीयो^६ 'इय यद्यपर्याणा अप उप-
 धिगच्छेयुरपोनग्रीथं चरं तृतीयसवनौथानामनुनिर्वाथं कुर्वु-
 र'पोपोत्तरेषुः समायत्तेव^७ श्रम्यां प्राश्नेत्सु वा भवन्ति पञ्चाहा
 भवन्तीत्यभिज्ञवानामेवेते^८ 'ऽपच्छेदा^९ भवन्त्यष्टमे ऽग्नि वाज-
 पेक्ष इति^{१०} ' तच्च यदेव सुत्याभिपरीतं वाजपेथिकं कर्म

१ Thus Ben, 'न्यवेन the other MSS.

२ Thus G (sec. m.) only; 'नुसरस्वती all the other MSS. and my two copies of the Vivaraṇa.

३ कुर्वन्ति instead of आत् G (sec. m.).

४ ? Thus M G; 'जिव U H; समायत्त Ben, सःसमायत्तमेव Be; the Viv. gives the periphr.: 'उत्तीर्षं वमारे (रे) गान् ।

५ Uncertain; 'वैतेपचदा Be, 'वैतेपचदा H, 'वैते-चदा Ben, 'वैतेपचदेदा U and G (pr. m.), 'वैतेपचदा G (sec. m.), 'वैतेपचदेदा M. The Vivaraṇa periphrases: 'अभिज्ञवानामेवानो कोवि (or 'वान्कोवि) न वासाः ।

६ इति Supplied by me.

II. 279. 14. तत्कुर्वाद्येदं सः स दामयनमच्छन्दोमं भवतीति विज्ञा-
यतं उ खण्वस्य हन्दोमभक्तयस्तुर्विंशं चतुस्रवारिंश-
मष्टाचतुर्विंशमिति ॥ २१ ॥ अयोदशः ॥

II. 283. 1. अयायमतिरात्र उभयविधो भवत्यहो नो वैकाहो वापि
तु खण्वस्याहो नद्येव रूपं दादशोपसदो जेकमहरभि-
विधते १ उयैकाहस्यैव रूपं सकृदसतीवरीर्गङ्गाति सक-

II. 285. 13. तद्यमुपाकरोत्येकं क्रतुकरणं समवायिविशिष्टे सूर्ये चिर-
खेन षोडशिन सोममुपाकरोतीत्यर्धांशमिति इत्येवेदमुक्तं
भवति तस्य चेदमुपाकृत आदित्यो ऽभ्यस्तमियाद्वाहपत्ये तिस्रः
सुवाङ्गतीर्षुङ्गयाद्भुवः सुवरित्यथ यस्योक्त्ये ऽतिरिच्येताति-
रात्रं कुर्वीतेत्यतिक्रान्ताः खण्वस्य दौचोपसदो ऽतिक्रान्तं क्रतु-
करणमतिक्रान्तं षोडशिनो ग्रहणमथ तदानीमेव षोडशि-
पात्रमुपकृत्य तिस्रभिर्ध्वग्निर्गङ्गीयादयेतेन पुरस्ताद्वाचि-
पचाद्येभ्यश्चरेत्तत्रैवमेव संप्रैषः २ प्रतिप्रश्नातरायणहतीयं गुद-

१ Thus (and cp. TS. VII. 4. 2. 3, Pañc. br. XXIII. 19. 8) M
G U H; •चनसदोमं Be, •चनसदोमं Ben.

२ र. विज्ञायन् ?

३ Thus G (sec. m.), नेकमं Be, नेकमं M Ben G (pr. m.) U (sec
m.), जेकमं H.—Instead of अभिविधते (thus M Be G U), Ben: अवि
विद्यते, H. अविद्यते। The Viv.: अहो न रूपं दादशोपसदमेकमहरभ्य
चलाग्रमेव ।

४ Thus M G U Be; •सदं Ben, जेनं H.

५ इति om. all exo. M.

६ Thus M Ben; •सैवेन G Be U.

७ प्रका M G U.

१०. ११. द्यौषानि^१ आचनीः प्रपदाब्धं गोपायाम्नीदायिनं ते द्विक-
पाक्षः श्रुतमथपररात्रे ऽस्त्विति^१ कस्मिन् खलु काल आश्विनो
द्विकपाक्षो निदृश्यत इति^१ तार्तीयसवनिकैर्वा पुरोडाशैः^१
अद्यापि वा पुरस्तादुक्तमस्य रात्रिपर्यायस्य^१ चिद्वै सोमाना-
१०१. ११. मवमस्त्रित्परम इत्यतिरात्रमाह्वयमेवैतद्व्यत्ययेयः शौचा-
मणिकी सुरा पादकिष्णा^१ वा^१ भवत्यपि वा पक्षिका^१
ग्रण्याणि च तोक्त्राणि^१ चेति^१ यवानामु^१ ११ ग्रण्याणि
१०१. १५. भवन्ति त्रीचीणामु^१ १ तोक्त्राणि^१ मावास्तु नग्नऊरवायं कारो-
तरो दाहमयो वा वैदक्षो^१ वा मृगमयो वा चर्मणा लेवाभि-
१. विदि^१ स्वादयः सुतासुतीति^१ सुतसु^१ हास्यासुच भवत्या-
१३१. ७. सुतसु^१ हास्ये भवत्यथास्त्रिहासायण्यज्ञे कुर्यादुपाः श्रुत्याज-
मिति^१ ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥

१ Om. G U H Be.

१ पश्युरो H, पुरोडाशैः M.

१ पादकीचा H. U., पाकीचा G, पादकिष्णा M, पादकिष्णा Be. The Viv., although corrupt, mentions the word किष्णा ।

१ वा om. H Ben.

१ •वि both times G Be, once •वि once •मि M, •मि both times Ben H U.

१ यवानां Ben ; read perhaps यवानाजः ।

१ वैदक्षो M H U Ben, वै G Be.

१ Thus all exc. Ben (•विदि). The Viv. seems to give the paraphrase: चर्मणा (r. च•) वज्रोक्षः (var. वज्रोक्षः) ।

१ r. सुतमवासा ?

१० •भवत्यसुतसु Ben, भवत्यासुतसो M Be H.

- II. 292. 1. अथास्यामेकादशिन्यां धूपाहुतिस्तन्मं यागौ ह्यथे^१ ऽथा-
 मयनजा संचारिणी^२ स०स्यर्गकं^३ कर्म तद्भवत्यग्निष्टां^४ प्रथम-
 स्थाभिः^५ सक्तदायन्याद्विदितौयस्य चिसृतीयस्येवमेवेतरेषामनु-
 पूर्वं ह्येदमन्नायाय चाथ वेदिविमानं^६ दशानां च रथाणां
 मेकादशानां च पदानामष्टाङ्गस्य च^७ चतुर्विंशं भागमाद-
 II. 293. 9. दीत^८ च प्रथमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीतायेमावुपस्थावानी
 चतुरङ्गसमाचेष विहृतमौ^९ स्यातामयेतरे रथाचान्नराक्षा^{१०}
 II. 293. 10. एव स्युरित्यथ वै भवत्युपरसंमितां मितुषात्पिदलोककाम-
 II. 293. 12. स्येति यावत्यग्निष्ठस्योपरं^{११} तावन्माषा इतरे भवन्ति^{१२} सषास-
 संमिताभिर्भ्रियकामस्येति यावदग्निष्ठस्य रथना तावन्माषा^{१३}
 II. 293. 13. इतरे भवन्ति^{१४} सर्वान्समाग्रतिष्ठाकामस्येति सर्वान्समाग्रतिष्ठा-
 II. 293. 14. कामस्य करोति^{१५} ये चयो मध्यमास्तासमान्यशुकामस्येति
 II. 294. 1. तासमान्यशुकामस्य करोति^{१६} अतिषजेदितरानिति^{१७} स एवमेव
 II. 294. 3. दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ धूपान्यतिषजत्यथ वै भवति यं कामयेत
 प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं तस्य मितुषादन्तरार्धं^{१८} वधिष्ठमथ^{१९}

१ स्यादूर्ध्व Be. Instead of स०स्यर्गकं कर्म a citation in the Mahāgni-
 sarvasva gives संस्थां कर्म ।

२ Thus according to Ms. (text and comm.); •मिहान्नाभिः the
 MSS.

३ Om. Ben Be U; cp. XXX. 4.

४ विप्रक्ष• M Ben.

५ •चान्नराक्षा M Be, चान्नराक्षा H.

६ Thus MSS.; r. यावदग्निः ?

७ M Ben ins. अतिषजति ।

294. 6.

द्विषीयाऽसमित्युत्तरार्धमत्र वर्षिष्ठं भिनोति दक्षिणार्धं द्विषी-
याऽसमेव वै गर्तमिच्छत्येवं भिनोति ताजक् प्रमोयत इति
ब्राह्मणं^१ दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं मिनुयात्तुवर्गकामस्याय द्विषीयाऽ-
समिति ॥ २३ ॥

५ अङ्गुष्ठपर्वमाचेणाङ्गुष्ठपर्वमाचेणोत्तरमुत्तरं यूपः द्विषी-
याऽसं मिनुयादपि वा यूपवटानामेवैता माचा अतिष्ठनेदपि
वोपग्रथमेवोपनिदधते^१ । तामिमां चाभिरभिसंपादयेत्कथमु-
च्यते यूपवटाऽस्य परिलिखतो यूपः सोऽङ्गुष्ठयतः^२ पशूः सो-
पाकुर्वतः संचरी^३ स्वाद्रित्यन्तरेणाग्निष्ठं^४ चोपस्थावानं चोपा-
१० तीत्य जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्यान्तरेणाग्निष्ठं^५ चोपस्थावानं^६
चोपातीत्यैकैकं परिलिखेदोऽङ्गुष्ठेदोपाकुर्वादापि वा यथं
परिलिखेदोऽङ्गुष्ठेदोपाकुर्वादा तंतं न व्यवयाहृक्षिणेन दक्षिण-
मुत्तररेणोत्तरमपि वा सर्वानेवापेण यूपान्परीत्यैकैकं परिलि-
खेदोऽङ्गुष्ठेदोपाकुर्वादा^७ अतिषष्ठं^८ तेन पूर्वाः संपद्यन्त^९ एवं

१ विधत्ते U.

२ द्रवती M, द्रवती Ben U.

३ Corrected; कः सचरी M G Be H, कः संचरी Ben, संसचरी U. The
Mahāgnisarvasva संचरः (without कः). संचरी (cp. also XXV. 20 :
251. 4) has the meaning of जगत् (Viv.).

४ कः most of the MSS.

५ Thus M and a citation in the Ms.; वाग्नि the other MSS.

६ एव given by Ben only.

७ पते Ben, पत Ben, पतं H.

अतिवक्तानामेवैतेषां पशूनां^१ पञ्च दक्षिणार्धान्यशूतुपक्रमैव^२
 स्थापयेयुर्वाहणं प्रथममत्यानयेयुरथानुपूर्वमितरानन्तरेण चा-
 त्वाप्तोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रम्य^३ प्रक्षाम्वा^४ निश्चन्दुरपि वा मण्डली-
 कृताः^५ स्तोत्रां वपा उत्विद्याहरेयुर्थया^६ वपाभिर्विहारं चात्मानं

II. 296. 3. च न अवेयुरेयायं पालीवतो ऽङ्गुष्ठपर्वमात्रेणोत्तरार्धाद्युपाङ्गुली- ५

याः^७ स्थादपि वा यथाब्राह्मणमवाङ्मनाभिमन्त्रयामनवस्तीर्थ-

II. 297. 15. मथेद^८ सर्पाणामयनं स्तोमतो विहृतं भवत्येदं विम-

II. 298. 11. सूत्रामयनं कथमिदानीन्तनेषु स्यादिति^९ शतं दौष्टाः शत-
 सुपसदः सप्त^{१०} प्रसृतः^{११} ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥

II. 299. 10. अथेदं कुण्डपाथिनामयनमग्निहोत्रपूर्वमेके ब्रुवते सोमपूर्व- १०
 सुपयन्ति^{१२} तत्पत्नीसंयाजान्तं वा ददशूक्तान्तं वाचः कृत्वा

१ Om. Ben Be.

२ पशून् ins. all the MSS. exc. Ben (cp. XVII. 14 : 295. 10).

३ •पशून् G U.

४ Thus Ben only and Ms. (प्रक्षाम्वाक्कमावक्षितान्), and the Vivaraṇa (प्रक्षाम्वाक्कितानि (sic) कृः); प्रतिप्रक्षावा U (pr. m.), प्रति-
 प्रक्षाम्वा the other MSS.

५ Thus the Ms. (तेषां संज्ञायां वपाः चार्धयुवा उत्विह्वाः परिकर्मिण
 वाचवनीर्थं प्रति बवेयुः); उत्विह्वयेयुर्वा the MSS.

६ चमवक्षितम् instead of चमवस्तीर्थं G (sec. m.).

७ These words are missing in G Be U H; प्रहृतः M, प्रहृतं Ben.

८ Uncertain reading; •सुपयन्ति G (sec. m.) Ben; •सुपयं U H,

•सुपयं M, •सुपययं Be; the Viv.: च दश चारणयोऽग्रमयः ।

समुपनञ्च राजानं काले वसतीवरौरभिगृह्णाद्भौनसंततिं^१ कृत्वा
 प्रावोवायव्यः संप्रचाण्य द्रोणकलशे दद्यापविचे समवधायाग्नीध्रं
 द्रुत्वा समिद्धारा यन्थाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति ।
 परिहृतासु वसतीवरौव्याहृतायाः सुव्रह्मण्यायाः संवेगनीयाः
 ५ समिधो ऽभ्याधायेभ्यार्चिः संनञ्चाविशिष्य पथाः स्तुपवसन्त्येव
 श्वो भूत आमावास्त्रेण हविषा यजते । तच्च न क्षम्यजुर्हरति ।
 त एवमेवाहरहर्वसतीवरौः परिहरमाणा अष्टाविंशतिमहा-
 न्यामावास्त्रेण^२ हविषा यजन्ते । नाग्निहोत्राणि जुह्वति न
 पौर्णमासीं यजन्ते । स यच्च द्वतीयसवने धिष्ण्याग्निहरति
 १० तदजसं मार्जास्त्रीयं करोति । समासक्षेपु हविःषु गार्हपत्ये
 करम्भपाचाण्यभिपर्यग्नि कृत्वा तैर्मार्जास्त्रीये प्रचरति । गार्हपत्य
 एव पिण्डपिद्वयज्ञः अपयित्वा तेन मार्जास्त्रीय एव प्रचरति ।
 प्रतिपूरवसुदेवैषां^३ प्रवराप्रवृणोत । एकैकस्त्रैवेषां चयःक्षयः
 पिण्डार्क्षे पच्यदग्र^४ । महापिद्वयज्ञे स्त्रीर्षे^५ वर्धिर्भवति न वेदि-
 १५ मास्त्रिहति^६ न क्षम्यजुर्हरति नाप्याग्नि गृहीते । स यच्च

१ Emended (cp. XXVI. 18, 19) ; •वरौभिः परिहृताः U H, वरौरभि-
 परिहृताः M G Ben, •वरौभिपरिहृताः Be.

२ Emended ; •विंशतिरष्टाः MSS.

३ Thus M G U H and the Viv. ; •पुचवः Ben Be.—•सुदेवैषां my
 conjecture (उचव = उ एव), •सुदेवैषां MSS. exc. G (•सुदेवैषां) ।

४ पंचदश M Ben Be.

५ शोर्षे M Be H.

६ After विहति Ben ins. न कवति ।

द्वतीयसवने धिष्णिथान्विहरति तदजसं मार्जासीधं करोति^१
 समासकेषु हविःषु गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपथित्वा
 तैर्मांजासीधे प्रचरेद्वाहवनीधे माहत्या प्रचरेद्भक्तनेवावस्थः^२
 परीचाद्द्वितीया^३ वेदिर्भवति प्रक्रमाणास्तु च द्वतीयं नवमस्तु^४
 भूमेर्भागो भवतीति^५ ॥ २५ ॥ षोडशः ॥

II. 302. 12. अथ पञ्चहविषमिष्टिमिहान्वहं पुनरावृत्तनेकैकेन हविषा
 चजेतैकं चेहे वा हविषौ पर्यवेते स्वातामय संवत्सरः समा-
 ध्येत कथं तच्च क्षुर्यादिति^१ प्रतिष्ठयैतस्य पञ्चस्य पञ्चहविष-

II. 302. 16. मिष्टिं निर्वपेद्वा संवत्सरतमे ऽग्निं पञ्चहविः स्वादिति^१ प्रथमे
 द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेति^२ प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वान- १०
 चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमयाष्टाहोनां संव-
 त्सरसुत्तमयां तरां चतुरहोनां चतुरहोनानेकैकया^३ चतुर-
 चतुरो^४ मासान्प्रत्याददीत^५ चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छे-
 चतुरहं मध्यमया चतुरचसुत्तमयापि वा चतुरचतुर एव
 मासानेकैकयोपसदा गच्छेदित्युत्तमे^६ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वी- १५
 तेत्युत्तमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वानो ऽष्टाहोनां संवत्सरं प्रथम-

१ Thus M (sec. m.) G; •रेदंनैवावस्थः Be; •रेदंनैवावस्थः U H,
 •रेदंनैवावस्थः Ben; op. the Vivaraṇa: चतुरचोऽग्निं गच्छेत् ।

२ Thus (परीचाद्) M Ben; परीचाद् the other MSS.

३ नवमं Ben.

४ Instead of दत्तान् (thus Ben M the Viv.) दत्तान् H Be G U.

५ Thus G U M H Be; चतुरचचतुरहोनां Ben.

६ इति om. G.

योपसदा गच्छेत्तुरहं मध्यमया चतुरहसुत्तमयायेतराश्च-
तुरहो नानेकैकया^१ चतुरश्चतुरहो नामासाग्रत्याददीत^२ । चतु-
रहं प्रथमयोपसदा गच्छेत्तुरहं मध्यमया चतुरहसुत्तमयापि
वा चतुरश्चतुर^३ एव मासानेकैकयोपसदा गच्छेदिति^४ ॥ २६ ॥

293. G. ५

अथ लोकंष्टया इष्टका उपदधन्मासमेतीति^५ । लोकंष्टया
इष्टका उपदधन्मासं गत्वा चिष्टशतमस्यामहः^६ सर्वं प्रच्छादं
प्रच्छादयेदपि वा चिष्टशतो ऽवकाशं कृत्वा लोकंष्टया इष्टका
उपदधन्मासमेतीति^७ । कथमेतं मासं गच्छेदितौष्टिः प्रथमाच
पूर्वाह्निके प्रवर्ग्योपसदावष्टेष्टका^८ । अथापराह्निके^९ प्रवर्ग्योपसदौ
१० मासि वसोधांरिति^{१०} । मासं पुरीषेण यन्तीति^{११} । कथमेतं मासं
गच्छेदितौष्टिः प्रथमाच^{१२} । पूर्वाह्निके प्रवर्ग्योपसदावथ पुरीष-
मथापराह्निके प्रवर्ग्योपसदौ^{१३} । चतुरो मास उपसङ्गिरे-

१ Instead of चतुराह some of the MSS. again इमाह;—चतुरहो नाम
twice (as above) H, and one of my copies of the Vivaraṇa.

२ ? Thus (and is so to be read also supra, 308. 12 ?) M U G,
चतुरश्चतुरो नामासाग्र. K, चतुरश्चतुरहो नामासाग्र. Ben, चतुरश्चतुरो नामा-
साग्र. Be.

३ Thus Ben H and one copy of the Viv.; चतुर the other MSS.

४ Are these words corrupt? The Vivaraṇa periphrases:
विंशत्यने ऽह्नि चतुर्मुपधेयं चतुर्मुपधेयम् ।

५ Thus according to the Viv.; •वेदकान्वाप. G, U Ben; the
other MSS. are incomplete.

६ चतु om. the MSS; it is given in the Vivaraṇa.

तीति^१ । यदमुच^२ मासेन करोति तदिह दशरात्रेण करोति ।
चतुरो मासः सुनोतीति^३ । कतमे नु खण्डिमे मासा भव-
न्तीति^४ । गवामयनस्य प्रथमोत्तमौ च मासौ यौ चाभितो

II. 306. 1. विषुवतः^५ सद्य वैषुवतेन^६ वसतीवरौषु मृत्पिण्डमन्वधायेति^७ ।
किमर्थो^८ नु खण्ड्यं मृत्पिण्डो भवतीति^९ । संतन्यर्थ एष^{१०}
भवतीति^{११} । भिक्षे कुम्भे ऽन्यस्मिन्कुम्भे एतं मृत्पिण्डमन्वधा-
द्याप^{१२} । आनयेत्तत्पक्षौ संयाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा
समुपनद्या राजानं काले वसतीवरौरभिष्टङ्गाहौ न संतति^{१३} । कृत्वा
षावोवायव्यः संप्रचाक्ष्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं
कृत्वा समिद्धारा यन्थाहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति^{१४} ।
परिहृतासु वसतीवरौष्वाङ्गतायाः सुम्रङ्गाण्यायाः संवेशनीयाः
समिधो ऽभ्याधायेभावर्हिः संनद्धाविशिष्य^{१५} पयाः स्तुपवसन्त्येष
शो भूते सवनेष्ट्या यजन्ते^{१६} । तच्च न सान्वयजुर्हरति^{१७} । त
एवमेवाहरहर्वसतीवरौः परिहरमाणाः संवत्सरः सवनेष्ट्या
यजन्ते^{१८} । नाग्निहोत्राणि जुहुति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजन्ते^{१९} ।

१ Thus Ben and the Viv. ; उपसद्य उपसक्तिरेतीति the other MSS.

२ Thus the Viv. ; सद्य the MSS.

३ वैषुवतोः Ben.

४ Thus Be U G H M ; •पिण्डमन्वधाये Ben.

५ Thus Ben ; the other MSS. om. चतु ; Be defective.

६ Thus Be G U H ; •वरौरभिष्टङ्गा• M (sec. m.).

७ Thus M G U Be ; संवत्सरविशिष्य Ben H.

८ •हरति MSS.

ऽग्र संवत्सरतस्यां^१ पर्यवेतायां परिहृतासु वसतीवरीव्याह-
तायाः सुनक्षत्रायामहरहः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधा-
येभावरिः संनक्षत्रा पयांसि विशिष्योपवसन्थय श्वो भूते^२
ऽभिजितेष्टोत्तिष्ठन्ति^३ । ॥ २७ ॥ सप्तदशः ॥

306, 8. ५

अथ वै भवति कन्दस्थितं चिन्वीत पशुकाम इत्यभ्यादा-
नप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा^४ वायव्यात् प्रत्यक्षं वायव्येन पशुना
यजेत प्रत्यक्षं दीक्षणीययोश्चाप्रवृत्तनप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा
वात्सप्रविष्णुकसेभ्यः^५ प्रत्यक्षं वात्सप्रविष्णुकसैः क्रमिन्वा निगदे-
देवेतरान्मन्त्रान्विहरेदग्नौ^६ । कृपाणि^७ दर्शयेद्गच्छेदिरिणं^८
१. तच्च नैर्जन्तान्मन्त्रान्निगदेत्^९ प्रत्यक्षं गार्हपत्यमुपतिष्ठेत्^{१०} प्रत्यक्षं
प्राचणीयया^{११} प्रत्यक्षमातिथ्यया^{१२} कार्ष्णाजिनोप्रभृतीन्मन्त्रा-
न्साधयेदा^{१३} कर्षणवपनाभ्यां^{१४} प्रत्यक्षं कर्षणवपने^{१५} प्रथमां

१ Thus emended; •संवत्सरतस्यां Be U H, •संवत्सरतस्या G Ben.

२ Thus Ben and G (sec. m.); भूतेष्वभिजिते U, भूतेष्वभिजिते H Be,
भूते दहोतिष्ठन्ति M.

३ Corrected; इत्यभ्यादानं Ben, इत्यात्मादानं the other MSS.;
The Vivaraṇa details इत्यभ्यादानं (sic), cp. X. 2 : 2. 3.

४ Doubtful; G (sec. m.) reads as given in our text and cp.
the Vivaraṇa विचरेत् चिनुवाग्निम्; विचरेदग्नौ कृपाणि Ben, विचरेदग्नौ
कृपाणि Be, विचरेदग्नौ कृपाणि H U, विचरेदग्नौ कृपाणि M; the comm. on the
Sulba cites the passage with चग्निहोत्राणि ।

५ Emended; नैर्जन्तानां M Be G (sec. m.); नैर्जन्तानां Ben U,
नैर्जन्तानां H.

६ Thus (कार्ष्णाजिनो) M Be H U (cp. X. 23 : 21. 17); •जिनि-
G (sec. m.) •जिन Ben.

चितिः सपुरीषां निगदेदेवं द्वितीयमेवं तृतीयाः^१ सर्वां^१
 चितिः सपुरीषाः सवर्णां चितिः सपुरीषां^१ निगदिषां^१
 अक्षान्तःशालोकाः^१ आहुतयः स्रुजुष्ट्यादेव ता^१ अथ य
 औत्तरवेदिका मन्त्राः स्रुर्निगदेदेव तान्^१ ॥ २८ ॥

अग्निबोचं वै दग्धोत्तुर्निदानं दग्धपूर्णमासौ षट्सोऽतुरि- ५
 त्येकं आनुपूर्व्यं^१ ब्रूवते^१ ऽथाप्युदाहरन्मन्त्राभेयं पूर्वस्थां तता-
 वेकादग्रप्रयाजः सर्वः^१ स्रुतोत्यजमृतवः षडुतेति^१ षाण्मासः^१
 एष पशुबन्ध उक्तो भवत्युदाहृत्य षट्सुषट्सु मासेष्वा-
 क्षिताग्निना पशुना यष्ट्यं भवत्युभे काष्ठे अभिव्रजेत^१
 मासमासे^१ धनिष्ठाभिरुत्तरेणैति भानुमानर्धाक्षिवक्ष्य आवणक्ष्य^१
 दक्षिणेनोपनिवर्तत इत्येते काष्ठे भवतस्तदन्ततो ऽजीजानक्ष्य^१

१ The reading of this passage is wholly uncertain; I have accepted the reading of M (on वच cp. XVII. 25 and 26); सर्वाचितिः सपिंढा चितिः सपुरीषां U H; सर्वाचितिः सपिंढा चितिः सपुरीषां G, सर्वाचितिः सपिंढा - - - चित्सपुरीषां Be, सर्वाचितिः संवसा - - चितिः सपुरीषां Ben.

१ Thus G (sec. m.), which however, as do all the other MSS. exc. U, reads •चांताःशा• instead of •चान्तःशां; निगदेदेवंचांताः शाक्षिका G (pr. m.), निगदेदेवंचाक्षाचांताः शाक्षिका M., निगदेदेवाचांताः शाक्षिका H, निगदेदेवाचांताः शाक्षिका U, निगदेदेवा - - - चांताः शाक्षिका Be, निगदेदेवाचांताः शाक्षिका Ben.

१ Thus M Ben U G (sec. m.), •पूर्वं Be, षट्सुपूर्वं H G (pr. m.).

१ Thus Be U G and the Viv. (one copy); षण्मास M H Ben and the Viv. (another copy).

१ •मासेष Ben U (sec. m.).

१ Are we to read with the Vivarapa. ऽजीजानक्ष्य ?

34. 6. संवत्सरो जातीषादय चातुर्मास्येषु सोमेषु मन्त्रज्ञोतां सप्तज्ञोतु
 खानं प्रत्येत्य य एष चातुर्मास्यसंयोजनो निर्मग्न्य उत्थीद-
 त्येष पशुसंयोजन एव^१ भवति^१ परिधौ पशून्विमुञ्चीतेति^१
10. 17. माह्वणनेतदूपा एव तदस्माकं भवत्ययं^१ महापितृयज्ञे स्त्रीर्षे
 १ वरिर्भवति न वेदिमास्त्रिखति न स्तम्भयजुर्हरति नाव्यानि
 द्युञ्जीते^१ स यच्च द्वितीयसवने धिष्ण्यान्निहरति तदजसं
 मार्जास्त्रीयं करोति^१ महाहविर्भिक्षरित्वा समासमेव हविःषु
 गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींश्चि अपयित्वा तैर्मार्जास्त्रीये प्रच-
 रेद्वाहवनीये माहृत्या प्रचरेदन्तमेवावभृथः^१ प्रतीयास्तस्य प्रचमां
 १० चितिः पुरीषवती^१ मन्त्रवती भवतीति^१ प्रथमेवास्य चितिः
 पुरीषवती मन्त्रवती भवत्येतरास्तूष्णीका^१ यांयां चितिः
 सपुरीषां ब्रुवते सासैवास्य चितिः पुरीषवती मन्त्रवती भव-
 त्येतरास्तूष्णीकाः^१ ॥ २८ ॥ अष्टादशः ॥
343. 1, १११. अथेम एकाहास्तेषां यान्यहान्यनादिष्टान्यग्निष्टोमा इत्येव
 ११ तानि जानीयादयाहीनरात्रिसन्नेषु यान्यहान्यनादिष्टान्युक्त्या
344. 12. इत्येव तानि जानीयान्माध्यन्दिनीया एवैनं चमसा निमृजन्तो

१ इष the MSS.

१ पशू instead of पशून् M.

१ Thus M G U H Be; सप्तदूपा सप्ततस्माकं भवत्ययं Ben.

१ Thus Ben (only चरेन् instead of प्रचरेन्); चरेदन्तमेवावभृथः G H,

चरेदन्तमेवावभृथः U, चरेदन्तमेवावभृथः Be, प्रचरेदन्तमेवावभृथः M; cp. XXVI.

25 : 308. 3.

१ सपुरीषवती MSS.

- यन्तीति^१ । सद्याधीनं माध्दिनीया एवेनं यमसा गित्-
 II. 344. 13. जन्तो यन्ति भचार्यास्तुर्विष्टं एष भवति^२ शुक्रामन्विनोः
 II. 345. 4. स्रस्त्रावेणाभिषिञ्चतीति^३ यजमानायतन आधीनं शुक्रा-
 II. 345. 9. मन्विनोः स्रस्त्रावः समानीयाभिषिञ्चति^४ । चतुष्टोम एष
 भवति^५ सप्त हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेषो ५
 ऽष्टाकपालः पौष्णश्चरुः साविचो^६ द्वादशकपालस्त्राग्रो ऽष्टा-
 कपालो वारुणो दशकपालो वैशदेवश्चरुर्मासतः सप्तकपाल
 II. 346. 4. इत्यष्टौ हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेषो ऽष्टाकपालः
 सौम्यश्चरुः साविचो^७ द्वादशकपालो वार्हस्पत्यश्चरुर्ग्रीषोमीथ
 एकादशकपालः सारस्वतश्चरुर्वारुणो^८ दशकपालो आवापृथिव्य १०
 II. 346. 17. एककपाल इति^९ यत्किंच राजसूयमृतेषामं तत्सर्वं भव-
 तीति^{१०} मासतं चात्रैकविंशतिकपालं प्रतिषेधयत्यौपसदा-
 II. 347. 14. सेष्टीरर्धचतुर्दशैरेष^{११} मासेः संतिष्ठते^{१२} यत्किंच राजसूयमनु-
 त्तरेदीकं^{१३} तत्सर्वं भवतीति^{१४} द्विपशुं चाप्यष्टवत्सं प्रतिषेध-
 II. 348. 19. यति^{१५} चातुर्मासानि चाध्यर्धमेष^{१६} मासेन संतिष्ठते^{१७} सिंहे १५

१ इति om. M Ben U.

२ Thus G H U Be, यमवनीया• M, यमनीया• Ben.

३ The words द्वादश• unto साविचो (incl., l. 6) are given only by Ben, which, however, reads साविचो दशकपा• instead of सा• द्वादश• ।

४ Thus Ben, साविचश्च the other MSS.

५ Thus M Ben ; •वेधयन्तो• Be U H, •वेधयन्तो• G.

६ •वेदिर्वा• all, but cp. T Br. II. 7. 5. 2.

७ Thus Be, •यति the other MSS.

८ Thus G only ; वाच्य• all the other MSS.

1. 14. व्याघ्र उत या वृद्धाकाविति ¹ किंदेवत्या उ खलियमाकृति-
भवतीति ¹ ॥ ३० ॥
1. 16. इन्द्राणीदेवतेत्येव ¹ ब्रूयात्सप्तदशिना पशुबन्धेनेहोवाः
संभृत्य पशुग्रीवाणि च वायव्येन पशुना यजेतापि वा पुरस्ता-
५ देव तूष्णीं ^२ संभृताः ^३ संभृत्य मन्त्रवतीं मृदः ^४ संभृत्य तथानु-
56. 8. प्रक्षिप्य ^५ नियुनक्तुम्यस्योपयामगृहीतो ऽस्यग्नये त्वा वृद्धते
वयस्वत उक्थायुवे यन्ते अग्ने वृद्धयस्तस्मै त्वा विष्णावे त्वा
जुष्टं गृह्णामीति ¹ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरग्नये लोक्या-
६८. 14. युव इति ¹ नियुनक्ति ध्रुवस्य मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या
१० मघवन्तमृताय जातमग्निम् ^६ । कविः ससाजमतिथिं जनाना-
मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ उपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय
त्वा मघवते जुष्टं गृह्णामीति ¹ परिमृज्य सादयत्येष ते योनि-
५७. 3. रिन्द्राय त्वा मघवत इति ¹ नियुनक्ति पात्नौवतस्योपयाम-
गृहीतो ऽसि वृहस्पतिसुतस्य त इन्द्रो ^७ इन्द्रियावतः पत्नौवन्तं
१५ यष्टं गृह्णामीन्द्रा ^८ पत्नौवा इति ¹ नियुनक्ति हारियोजन-

१ इन्द्राणी० Ben.

२ तूष्णीमेव M.

३ संभृतां all, but cp. the Vivaraṇa: तूष्णीं संभृता उक्ता संभृत्य ।

४ Thus M, तथानुप्रक्षिप्य Be, तथानुप्रक्षिप्य G (sec. m.), तथानुप्रक्षिप्य
Ben H U.

५ जातमिन्द्रमग्निं M.

६ Thus M G U. इन्द्रो the other MSS.

७ Uncertain; •नीन्द्रा इ G (sec. m.), •नीन्द्रा Be, •नीन्द्रा
H •नीन्द्रा U, •नीन्द्रा - ७ Ben, •नीन्द्रा M.

सोपयामगृहीतो ऽसि रोहिदसि रोहिद्योजनो रोह्यो स्वाप्ता
वज्रस्य भर्ता पृथ्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयजुष स्तुतस्सोमस्य
ग्रक्षोक्थस्य रोहिदन्तं यदं गृह्णामि रोह्यो स्य रोह्योर्धानाः
सहसोमा अग्नये स्वाहेति ^१ यो ऽग्निष्टुतोऽस्यर्गस्तमुसादयेद्यं
इन्द्रस्तुत्यग्निर्गस्तमुसादयेन्नित्या अन्या देवताः ^२ किंदेवत्यानि ५

- II. 366. 10. सख्यतिरिक्तलोपाणि भवन्तोत्याश्विनामीत्येव ब्रूयाद्यच्च ^३ किंच
रात्रिमुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमितौन्ध्वेकमेयापरमाग्नेयं
प्रथममैन्द्रं द्वितीयं वैश्वदेवं तृतीयं वैष्णवं चतुर्थमिति ^४
॥ ३१ ॥ एकोनविंशः ॥

II. 366. 11. स यौग्यस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु ^५ यवेध्विति ^६ प्रमृदि-

II. 366. 12. तेध्वित्येवेदमुक्तं ^७ भवत्यधिकरणेत्येवेदमुक्तं भवत्युत्विजः ^८ पदे-

II. 367. 1. नाङ्गापयतीति ^९ तत्पूर्वं ^{१०} वेत्यथैनमभ्यस्य पवथिलोदानयतीति ^{११}

चिह्नमचाग्निष्टोमिकं कर्म जानौयादोत्तरस्मादुपघातादेत-
स्मिन्स काले चोणि बर्ही ^{१२}पि यजुषा कुर्याद्दोषणीयायाः

१ • सवि M.

२ • मितौन्ध्वकः, मितौन्ध्वकः, मितिन्ध्वकः the MSS.

३ Thus M G (sec. m.) and the Viv. ; प्रजितेषु Be, प्रजमितेषु H U G (pr. m.), प्रजमितेषु Ben. ; the meaning is, acc. to the Viv., प्रपक्षेषु ।

४ प्रमुदिते Ben.

५ भवन्तोत्युत्विजः Ben.

६ पदं ना-पयतीति Ben, पदं नाङ्गायतीति Be U, पदं नाङ्गायतीति G, पदं ना-
ङ्गायतीति H, पदं नासौदययतीति M, but इ cancelled.

७ Conjectural reading. तत्पूर्वं यत्यथे Ben G (sec. m.), तत्पूर्वं यत्यथे
Be H U M G (pr. m.).

- प्राचणीयाया आतिथ्याया इत्यथ निर्वपेद्दौचणीयां प्राचणी-
 यामातिथ्यादाव्येन^१ वर्तयेद्यावद्द्रया^२ आगच्छेयुः^३ सहनिरुप्त-
 माव्यं निष्पु स्यात्तौषु विगृह्यीयाद्या दौचणीयायै स^४ स्या^५
 तथा^६ दौचणीयाः संतिष्ठापयिषेत्प्रणीताभिः प्राचणीयस्य
 ३०४. २. ४ प्रतिपद्येतै^७ एवातिथ्याया उपक्रमो भवतीति^८ चिवत्सेन
 साखेन वत्सतरेण राजानं क्रीलोह्यातित्यं निर्वपतीति^९ चि-
 द्वायणेनेत्येवेदमुक्तं^{१०} भवति^{११} कथमु सख्यस्य मन्त्रानभिनमये
 ३०४. ३. चिदसि^{१२} मनो^{१३} ऽसि^{१४} धीरसि दक्षिणो ऽसि यश्चिथो ऽसि
 चचिथो ऽस्यदितिरस्यभयतःशिराः^{१५} स^{१६} नः सुप्राङ् सुप्रत्यङ्
 १. संभवेत्येकगणः^{१७} उपसदो भवन्तीति^{१८} पूर्वाङ्गिका एवेता उक्ता
 ३०४. ३. भवन्ति^{१९} खलेवालो यूपो भवतीत्येतामेवैषां^{२०} मेघौ कुर्वन्ति^{२१}

१ & Thus Be U H. •आमाव्येन G. •आपृषदाव्येन M. Ben utterly corrupt.

२ Thus the Vivaraṇa : all the MSS. are hopelessly corrupt ; G has the least corrupt reading, यावद्द्रयावद्वेयुः ।

३ Thus M G U : Be, संख्या H. संख्यान Ben.

४ Thus M G U. प्रतिपद्येतैव Be Ben. प्रतिपद्येतैवचया H.

५ •सायनेने• MSS. exc. Ben

६ भवन्तीति MSS. exc. M.

७ •भिसंनये• G.

८ सचासि MSS. exc. H.

९ Thus Be G U Ben, •शिरौ H, •श्रीर्वाणि M.

१० •गुवा MSS.

११ •येतैवेषां Ben ; are we to correct : •येतानेवेषां (iṇā) ? Viv.

२० तानेव चर्षणीनार्थं कुर्वन्ति ।

- य खलेवासीं यूपस्तस्यै कटे परमिव चषासभाजनं भवतीत्या-
 II. 369. 1. कुह^१ इत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतान्पशूनुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेय-
 मनुबन्धमिति^२ यमा एवैते कागाः समानयोनयोऽभवन्ति^३
 तेषामुक्तं चरणमथान्याः सद्यस्त्रियामनुक्रियां परिक्रियामति-
 क्रियामवभृथप्रभृत्यस्तमिते^४ यज्ञपुच्छं^५ तासां प्रथमैव सरथा^६
 प्रथमा चित्सोमकयणी प्रथमाग्निहोत्रोच्छेषव्रतायास्याः^७
 सद्यस्त्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां त्रिस्तनद्विस्तनैक-
 स्तनव्रतस्य^८ रूपाणि^९ कुर्वन्ति^{१०} क^{११} उ^{१२} खल्लेकादे दृष्टः^{१३}
 संनिवापो भवतीति^{१४} प्रात्यस्तोमे चेन्द्राम्योस कुलाथ इत्येव
 II. 371. 5. ब्रूयादथस्मिन्प्रात्यस्तोमे^{१५} बहव एकस्मै दौचिते^{१६} । दौचिता^{१७}
 II. 373. 8. एवैमान्याजयन्ति^{१८} । दण्डोपानय^{१९} । शामुलाजिनमिति^{२०} शा-

१ Thus G M Ben, *कह U H, *कह Be, the Viv. reads चाकुट and details : चावतन्वानं विमलतस्य ।

२ Instead of चतिक्रियाम् here and I. 7 the MSS. read चमि., चवि. or इति. ।

३ Thus corrected ; सरथा Be M G, सुरथा : H U, सपथा : Ben

४ Corrected ; *सद्यव्रत तोमचास्यां M G U Be, *सद्यवततमचास्यां H Ben.

५ Corrected ; *स्तनव्रतरूपाणि Ben H, *कहतस्य क. M Be G U.

६ Thus M G Be U, कच H क Ben

७ दृष्टी : Ben, दृष्ट Be

८ Thus M Ben, *चेतस्मिन्प्रा. the other MSS.

९ Thus M G ; दौचवे Be U H, एकस्मिन् दौचवे Ben.

१० दौचित ... जयति H.

११ ? दंडोपानयनं G (sec. m.) Ben, दंडोपचयनं G (sec. m.), दंडोमन-
 यनं Be, दंडोपनयन H, दंडोपनयनं M

मुल्लकानामु^१ ह दध्मिन्नाः^२ कम्पला भवन्ति स च भवति^३
येतं^४ चौरभ्राजिनम्^५ ॥ ३२ ॥

१. ३. ४ म एष^६ ज्येष्ठानामग्निष्टोम^७ एष एव मन्त्रनीयसामुक्त्य-
१८६. ६. खतुष्टोमं पूर्वमहर्भवति पञ्चस्तोममुत्तरं^८ रथो^९ हविर्धानं^{१०}
१८६. ८. कुर्यात्तत्पुनरुत्तरं हविर्धानमुत्तीदेयुः शकटमन्त्रा^{११} दौ चय-
स्त्रिंशौ मध्यत स्तोमौ भवत इति^{१२} पृष्ठस्तोमावेवेतावित-
स्यामुत्तरं^{१३} प्रतिस्तोमौ^{१४} भवतो^{१५} ऽयामावास्यायां^{१६} प्रतिमस्य
१८६. १०. चान्द्रमसं पिण्डपितृयज्ञं दद्यात्तं ब्राह्मणः सन्तं पर्यपविश
भवयन्ति यदृतं मन्यन्ते तेन ब्राह्मणं^{१७} ब्राह्मणो वै वर्णना^{१८}
१०. श्रेष्ठो^{१९} ऽग्निर्देवानामित्येतेन वा भक्षयेदपि वा व्याहतीभि-
१८६. १२. खतुष्टोम एष भवतीति^{२०} चतुस्तरीय^{२१} एष^{२२} दिशं चतु-

१ Thus M Be and Viv.: सामुल्लाकाः the other MSS.

२ Corrected according to the Viv.: दध्मिन्ना M G (sec. m.). दध्मि
Ben., नर्द्धमिन्ना Be U H.

३ भवन्ति MSS.

४ येतां MSS.

५ चोर Ben (च चौरध-भ्राजिनम् c).

६ एष Ben and Viv.: एव the other MSS.

७ Thus M only, •मुल्लकमथो the other MSS.

८ Thus M G (sec. m.) Be Ben.: •तत्पुनरुत्तरं U H G (pt. m.).

९ Refers acc. to the Vivarapa to the दुरज (XVIII, ३७).

१० Thus M Ben., श्रेष्ठो G U Be H.

११ Ben om. इति, rightly?

१२ Corrected: •नरोवादिष M G U Be., •नरोवादिष H. •नरोवादिष

- II. 392. 6. होमो भवत्यंयास्मिन्कानान्धयज्ञे^१ ऽवष्टुषप्रभृत्यसमिते यज्ञ-
- II. 395. 8. पुच्छं^२ तस्य दशसु बह्विष्यवमानः श्रुते सहस्रे ऽपुते नियुते प्रश्रुते^३
 ऽर्बुदे न्यर्बुदे ससुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पदे^४ पन्ने नित्यसुक्ता^५
 मनसैव स्तुवानो मन्यत एतावति^६ मे^७ स्तुतमित्यथ सक्तप्रवर्ग्य
- II. 405. 18. एकमेवाग्निहोचमंयास्मिच्छुनस्कर्णयज्ञे^८ तिस्रमिभ्रमशिला म-
 त्स्याम्बादिला^९ चारमाचं^{१०} पिबेदय सामपथे संविशेत्स्वप्नादेव
- II. 406. 8. स्रग्ने गच्छति^{११} राशिकृतं^{१२} धान्यं ददाति मरायकतं धान्यं
- II. 407. 4. ददातीति^{१३} मूतकृतमित्येवेदसुकं भवति^{१४} प्रचरन्ति प्राश्वः
 प्रत्यक्षः प्रचरन्तीति^{१५} यः प्रत्यक्षं विहारो दक्षिणत उपचार
 एष भवत्येतेनैवापि सर्वतोमुखो व्याख्यात^{१६} एतेन सहस्र-^{१७}
 ग्रासो^{१८} ऽथैनमिह^{१९} पवथिलामुच पवथनीति^{२०} सिद्धमच-

१. कानां० (or कानां० ?) M.

२. Om. G U.

३. पदे G U Ben and probably also M; पद्य Be, हे H; are we to correct here and XVIII. 43. बहे ?

४. Thus Ben: नित्यसुक्ता the other MSS.

५. Thus M G U; इतावतीनेव H, एतावतीने Be, इतावतीनेव Ben.

६. सादिला H.

७. Thus G U; •माच M. चारमाच H, चरमाच Ben, मचारमाच Be.

८. राशौ. G Be U H.

९. Conjectural reading. ऐनमिह MSS (ऐरनसूच M). I have not been able to point out the passage in the text proper here referred to.

१०. •पवतीति G (sec. m.) Be.

- 12 4. ग्रिष्टोमिकं कर्म जानीथादुत्तरस्यैव^१ ग्राह्याये^२ च द्वौ चिराचौ^३
 कुक्षत एकं च द्विराचमिति^४ । दौक्षोपसङ्गिरेवास्मैतान्यहान्य-
 भिविधत्ते^५ । ऽहोमविधो^६ ऽति यज्ञं दद्यात्तदिदं^७ प्रोक्तं यद-
 कृत्स्नं सूचतः^८ । सामयिकं त्वेव क्रतुयोगं^९ यज्ञे यज्ञमुपलक्षये-
 ५ तेति बौधायनो यज्ञे यज्ञमुपलक्षयेतेति बौधायनः । ॥
 ३३ ॥ विश्वः ॥

॥ इति षड्विंशः प्रश्नः ॥

। कर्मान्तः समाप्तम् ।

१ Thus the MSS. : read •दुत्तरस्यै च ?

२ द्विराचौ G U.

३ चिरा• MSS. exc. M.

४... Wholly uncertain. •होमविधोतिवन्नदद्यात्तदिदं G. होमविधोतिवन्न
 दद्यात्तदिदं U. होमविधोतिवन्नदद्यात्तदिदं Ben Be. होमविधानिवन्न दद्यात्तदिदं
 H. होमविधोतिवन्न दद्यात्तदिदं M. The Viv. seems to point, at least
 also to the reading वन्न दद्यात् ।

५ Thus M G U H. क्रतुवेधं Ben, क्रतुवेधं Ben

प्रायश्चित्तसूत्रम् ॥

अथातो मन्त्रगणाद्यातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः ।
 सर्वत्रोपरिष्ठात्प्रत्यक्षतं यद्यधस्तात्क्षिपतेद्ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्ये-
 तथा प्रतिष्ठाप्येतथैव स्तुवाङ्गतिं जुहुयाद्देवा वा^१ प्रतिष्ठापये-
 द्ब्रह्मानन्तरं^२ कर्म कुर्यादेवमन्येष्वप्यतिक्रान्तं कर्म नाद्रियेत
 प्रत्यर्थंक्षुप्तं भवति । सर्वत्राश्रावितप्रत्याश्रावितवषट्काराणाम-
 युक्तानुक्तहौनेष्वाश्रावितमत्याश्रावितमित्येतथा स्तुवाङ्गतिं जु-
 हुयात्सर्वत्र देवोच्चारणेषु^३ भागिनीं देवतामनुच्चारयित्वा^४
 प्रोन्यामुच्चारयेद्यदो देवा अतिपादयानौत्येतथा स्तुवाङ्गतिं
 जुहुयात्सर्वत्र देवतावाहनेषु भागिनीं देवतामनावाहयित्वा
 प्रोन्यामवाहयेदितथैव स्तुवाङ्गतिं जुहुयाद्यत्र स्मरेत्तदुपोत्या-
 प्रैना मनसावाहयेदथातिरिक्तमाज्येन यथोढां यजेत । सर्वत्र
 ण्यौतानां प्रणौयमानानां प्रणौतानां^५ वा यदि^६ विप्रुषो^७
 विपतेयुः^८ स्तवेदा चमस^९ आपो^{१०} हि ष्ठा मयोभुव इति
 तैस्त्रिभिर्हविः पुरयित्वा ततं म आपस्तद ताथते पुनरित्ये-

१ Om. H

२ Thus H U C' B Viv., देवावागन्तरं Tr.

३ Thus H U B. देवतोच्चारणेषु C', -चारणे Tr.

४ देवतानुच्चारः B.

५ प्रविष्टितानां H B.

६ Thus Tr., विप्रुषो यदि विपतेयुः the other MSS.

७ Thus C' H, चमसं आपो U चमसमापो B. चमसमापो Tr. ८

तथा सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि सुर्वो
 नाविर्भवत्यन्यथादेशाददथ^१ तममस्यर्धं तु त्वं चित्रमित्येताभिः
 सुवाङ्मतीर्जुहुयाद्यदि सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं^२ विद्यत एतदेवाथ
 यति यजमानस्यर्त्विजां वा स्वप्नं रेतोविमर्गः स्यादिसं मे
 १ नरुण तत्त्वा यामौत्येताभ्यां सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वं च इवि-
 देवतायाञ्चापुरोनुवाक्याङ्मतीनां जुताङ्मतमेवेत्यनरिते विप-
 र्याये च त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्न इत्येताभ्यां सुवाङ्मती
 जुहुयात्सर्वं च दर्विकूर्चप्रस्तरपरिधिर्वर्हिर्विष्टतिपविचवेदोपवे-
 षेभद्रव्यमभाराणं^३ केददाहोपघातेषु नाग्ने विनाग्ने वाच्यं
 २ यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गमुपसाद्य त्वमग्ने अथासि प्रजापत
 इत्येताभ्यां सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि ॥ १ ॥
 यदि पुरा प्रजापतेभ्यो बहिःपरिष्कृष्टारा अभिपर्यावर्तैर-
 न्नाह्मणोक्तं प्रायश्चित्तं कृत्वेमं जीवेभ्यः परिधिं दधामीत्येतथा
 सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि यज्ञभेष
 १ आगच्छेदिष्टेभ्यः स्वाहा^४ वषडनिष्टेभ्यः^५ स्वाहेत्येतैरष्टाभिः^६
 सुवाङ्मतीर्जुहुयात्सर्वं च वितते यज्ञकर्मणि यदि अन्यं भयमा-

१ Thus U C Tr Viv., •न्यचदेशा• B न्यचादेशा? H

२ Thus C U Viv.: सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं B. सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं Tr H.

३ B U ins. वितते यज्ञकर्मणि ।

४ दर्वि• Tr C U Viv. दर्वि B H and Pray. candrika Instead
 of •वेदोपवेष्टा• Tr B read वेदोपवेष्टा •

५ Om. Tr.

६ तद्विः C, •त्येताभिः Tr

गच्छेद्यत इन्द्र भयामहे क्षन्तिदा विग्रस्यतिरित्येताभ्याः
 सुवाङ्मती जुहुयादभये वा पुनर्धजेत ^१ 'सर्वचोपाः प्रसृति
 वाच' स्थानानाः स्मराचरपदवृत्तभेषेष्वाभिर्गौर्भिर्द्यदतो न
 ऊनमित्येतया सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वचानां ज्ञातप्रायश्चित्तेष्वना-
 ज्ञातं पुनश्च संमित इत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वचेष्वभिर्द्विषः ^२
 प्रयाजानूयाजानां ^३ पाकचाकर्मसु ^४ यत्पाकचा मनसेत्येतया
 सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वच स्तुभे भिक्षे द्विक्षे भग्ने ^५ नष्टे ^६ क्षाने
 विपर्यास उद्वाह ^७ ऊनातिरिक्ते वा ^८ यन्मा आत्मनो मिन्दा-
 भृत्यनरग्रिश्चरदादित्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वेष्वभ्युप-
 चातेषु पुनस्त्वादित्या इन्द्रा वमवः समित्येतमित्येतया समिध- ^९
 मादध्यादेतथैव सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वेषु यज्ञकतुषु पत्नीः
 संयाज्य प्राङ्मेत्य ध्रुवामाष्याज्य ध्रुवातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहोति
 नञ् प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनामुवाकेन प्रत्युचमय वै भवति
 समिष्टयजूंषि जुहोति यज्ञस्य समिष्ट्यै ^१ यद्वै यज्ञस्य क्रूरं
 यद्विलिष्टं यदत्येति यज्ञात्येति यदतिकरोति यज्ञापिकरोति ^{१५}

१ In H U the *prāyascitta* सर्वचेष्वभिर्द्विषः (1. 5) is given here, but cp. T. Br. III. 7. 11. 5.

२ वाचि U, वाचि H.

३ अनुयाजा H Tr.

४ पाकचकर्मसु B Tr.

५ Om. Tr. B; the last om. also भिक्षे द्विक्षे ।

६ ? उद्वाह Tr. उद्वाहो H. उद्वाह B U, विपर्यासिचरदादे C' : the Viv. explains as उद्वाहने ।

७ Om. Tr.

तदेव तैः प्रीणातीति ब्राह्मणमेतान्येव ब्राह्मणविधिविहिता-
न्याषाद्यनामि^१ मन्त्रवन्ति^२ भवन्तीति बौधायनो^३ मन्त्र-
गणाज्ञातानि नैमित्तिकानीति शास्त्रीकिः^४ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथ कपासकरणे रथसकचित्याकृत्यश्रममाच^५ स्थानं
१ कश्चितं भवति^६ संकल्पो^७ अधिकारः कपासवृद्धिः कपास-
वृद्धौ वा कपासानामनभिप्रचने व्याहृतीभिराहवनीये सुवा-
ज्जतीर्जुज्जयाद्भुवं^८ सुवरित्येतावदेव नानाप्रचने चातिप्रचने
चाथ हविषामशृतद्रवदाहोत्सेकनिस्रावे^९ प्रायश्चित्तिर^{१०} श्रुते
वद्राय स्नाहेत्याहवनीये^{११} सुवाज्जतिं जुज्जयाद्भवे वायवे विदग्धे
१० निश्च्ये^{१२} यदि दग्धः^{१३} स्नाद्यन्त^{१४} श्रुतः^{१५} स्थानेन^{१६} प्रचरेद्दथ
यदि सर्वमेव दग्धः^{१७} स्यादपो ऽभ्यवहत्य मिन्दाज्जती जुज्जया-
दयान्यं निर्वपेदाज्जेन वा प्रचरेत्सै^{१८} ततः प्रायश्चित्तिर्धैयस्यै^{१९}
दिश्वसिष्येत तस्यैतस्यै देवतायै सुवाज्जतिं जुज्जयाद्यदि प्राग-
ग्रथे यदि दक्षिणतो यमाथ यदि पश्चाद्वरणाथ यद्युत्तरतः

१ U ins. sec. m. नित्यानि B ins. प्रायश्चित्तानि नित्यानि ।

२ मन्त्रवर्चवन्ति B and U (sec. om.)

३ संकल्पे B.

४ •वायेऽ Tr.

५ आहवनीये om Tr. B.

६ Thus C' Tr. and Viv., स्नाद्यन्त H. स्नाद्यन्त B U'.

७ चच Tr. ins. after स्नात् ।

८ Thus also the Vivarana.

सोमाद्याय^१ यदि सर्वत एवोत्पिच्येतेताभ्यः सर्वाभ्यो देव-
ताभ्यः सुवाङ्मतीर्जुङ्मयात्तमाभ्येनाप्यायनौभ्यामाप्याययत्याप्या-
यस्य सं त इत्यथ हविषामुदामनकाले पतनफालनस्यष्ट-
नोदर्तनमसृषपणविपरीतव्यवायकरणेषु^२ ३ व्याहृतीभिराहवनीये
सुवाङ्मतीर्जुङ्मयाङ्गर्भुवः सुवरित्यान्तरेण वेद्युत्कराबुदङ्गुपनि- ४
कृत्या तमितोबदङ्गुपनिःसृप्य^५ व्याहृतीरुक्ता व्याहृतीभिरेव
प्रतिपद्यते^६ ॥ ३ ॥

व्याहृतसस्तु^१ चतुष्पादा नवाग्नास्य षडक्षराः ।

चतुर्णामपि वेदानामादिमध्यावसानिकाः^२ ॥

मन्त्रोऽनं वातिरिक्तं वा दुरिष्टं वापि यद्भवेत् । १०

यपोहयन्ति^३ पाप्मानं तस्माद्वाहृतयः स्मृता इति ॥

यद्युक्तो यज्ञश्चेष्ट आगच्छेद्भूरिति गार्हपत्ये जुहुयाद्यदि
यजुष्टो भुव इत्यन्वाहार्यपचने^४ यदि सामतः सुवरित्याहव-
नीये^५ यदि सर्वतः सर्वा जुहुयाद्^६

१ चय om. B U.

२ Instead of 'फलन' B. कालन. - Before संसृषप B U have
बलमवेपन.

३ Before वा A B ins. प्रायश्चित्तं, C' प्रायश्चित्तिर्.

४ Thus U C', परिहृत्य H (pr. m.), पश्यत्य Tr H (see, m.), सूर-
वाय B.

५ पश्यत्य Tr H, पद्यते B U C' (प्रविद्येत् the Viv.)

६ व्याहृतीरु U only

७ वायव्याः H U.

८ Thus H U B C', योहति च Tr.

उद्धृते तु पुरोडाशे वेपिते स्यन्दिते^१ तथा ।
भिक्वे सः^२सर्पणे चापि^३ प्रायश्चित्तं कथं भवेदिति ॥

विज्ञायते

उद्धृते तु^४ कुलः^५ हन्यादेपिते नश्यति प्रजा^६ ।
भिक्वे सः^७सर्पणे चापि यजमानः प्रमौयत इति ॥

अथ^८ पतनफालनखण्डनोदतनसः^९सर्पणेषु^{१०} प्रसिद्धमुदाहृत्य बहि-
षदं कृत्वा प्रभृतेन सर्पिषावमिष्याभिमन्त्रयते किमुत्पतसि
किमुत्प्रोष्टाः शान्तः शान्तेरिहागहि^{११} । अघोरो यज्ञियो
भूत्वासौद सदनः^{१२} स्वमासौद सदनः^{१३} स्वमिति^{१४} ब्रह्मणे वरं
१० दत्त्वान्तर्वद्यावाद्येत्तस्याः^{१५} सः^{१६}स्थितायाः^{१७} सुरभिमतीं निर्वपे-
त्तस्याः^{१८} सः^{१९}स्थितायां तन्तमतीं निर्वपेद्^{२०} ।

आयुष्यत्यस्तु कर्तव्या उत्तराश्वन्दमः^{२१} क्रियाः ।
हविर्भेषविधिस्त्वेष^{२२} विहितस्तत्त्वदर्शिभिरिति ॥

१ स्यन्दिते Tr. C^१

२ वापि U

३ Thus C U Tr, नु H, B om

४ प्रजाः U C.

५ Instead of अथ Tr ब्राह्मणम् ।

६ B again •कालन• instead of •फालन•

७ शान्तेरि Tr

८ १ Thus U Viv (sec. m.), •राःकंदः H, •राश्वान्दमः C^१, •राश्वदः

Viv (pr. m.) Tr B.

९ हविर्भेष Tr.

स्तुते गृह्णन्निर्वापे^१ द्रव्याणां चतुस्रक्षणे ।
 यस्मिन्काले विजानीयान्तत्कुर्यात्कर्मसंस्तरे^२ ॥
 प्रणवो व्याहृतयश्चेव^३ यज्ञ एव परो ऽवरः ।
 तस्माद्यज्ञस्य यस्त्वनं विपरीतं च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं व्याहृतीभिः^४ कुर्यादन्यथ च वषट्कृतात् ॥
 अजानद्भिः कृतं यच्च त्वरमाणैश्च यत्कृतम् ।
 व्याहृतीनां प्रयोगेण यत्कृतं कृतमेव तदिति ।
 कपालानां प्रमाणानि ब्रूयादाध्वर्यवे विधौ ।
 समानि चतुरश्राणि द्वाङ्गुलानि समन्ततः ॥

इविर्विकाराणां प्रमाणेन समविषमाणि^५ वर्धयन्तीति^६ ॥

बौधायनः । ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथारणितानामात्मगतानामजस्रणामन्वाहितानां^७ स-
 वनगतानां चाग्नीनामुदातानां^८ प्रायश्चित्तिररणिगतं मथित्वा
 विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्यं आज्यं विस्वाप्योत्पूय सुचि चतु-

१ पचयन्ति Tr.

२ P Thus Tr B, संस्तरेत् C', संचरेत् U H

३ Thus H Tr C', •इतिच B U.

४ Thus Tr, •तिभिः H C' U (pr. m.), •इतिः B, •इति U (sec. m.)

५ च ins. Tr B U (sec. m.).

६ Thus Tr U (sec. m.), वर्धयन्तीति B, वर्धयेदिति C' H U; the Vivaraṇa periphrases वेदयन्ति ।

७ अजस्राणां om. Tr.

८ चाग्नी U H.

गृहीतं गृहीत्वा हवनीये संतनौ^१ जुहोति मृगो ज्योतिर्जुषता-
 माभ्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु । या इष्टा उषसो
 निघ्नुष्य ताः संदधामि हविषा हतेन स्नाहेत्येतन्मायश्चित्त-
 मनुगते ऽज्जते ऽभ्युदिते ऽभिनिघ्नते चे'तत्परिविन्नस्यै'तत्परि-
 विन्नस्यै'तत्परिविविदानस्यै'तत्सोमवामिने' सोमातिपविताय^२
 भवान्नरितस्यै'तद्गन्धर्वरहितस्यै'तत्परोष्ठस्यै'तत्परिधत्तुरेतदेव यज्ञ
 पुरुषो रथो ऽसौ गौर्महिषो वराहो ऽहिर्गन्धः सा वान्यदा
 सापदमन्तराग्नौग्गच्छेदेतदेव^३ "यस्याग्नेरेकदेशमपचरेयुरेतदेव
 सर्वास्तेवाग्निश्चेत्स्यात्तिष्ठु मनस्वत्या प्रायश्चित्तिः क्रियत' इष्टा
 १० बौधायनश्रौतौति ब्राह्मणम्^४ ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथ दर्शपूर्णमासयोजनार चत्विर्जलोवामेकस्मिन्नविद्यमाने
 त्रयः प्रचरेयुर्दो वाय^५ यद्येक एव स्यात्परा प्रयाजेभ्य आज्य-
 स्यात्त्याः सुवेणोपघातमेकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि जुहोति जुष्टो
 वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्यतये देवि वाक् । यदाचो मधुमत्त-

१ Thus Tr, संतनि C', संतनि B U, संतति H

२ Thus (and cp. Āp. IX. 12. 11) B; after परिविन्नस्यैतम् Tr H C'
 U ins. परिविदानस्यैतम्; Tr reads instead of परिविविदान- परिविदान० ।

३ ०पवितस्यैतम् U C'

४ After ब्रह्मन् H C' and U ins. the following passage (which
 however, is put between brackets in U) यतदेव विष्णुः (H. C'
 विष्ठाद्व) पुरौषकोदितरतोमांवाञ्छिमज्जानेभ्याम्वाधानं समारोष भविष्या एवमा-
 नेष्टिर (०नेष्टिराहु U).

५ Before यज्ञ B U H C' ins. यज्ञ ।

६ य found only in Tr C' and the Vivaraṇa.

स्मिन्ना धाः सरस्वत्यै स्वाहा ॥ इमानेवाग्निना यज्ञस्य यदाचो
यदुरिष्टम् । तदग्निनौ भेषजेन संधाताः^१ स्वाहा ॥ चाता-
रमिन्मवितारमिन्ः इवेहवे सुहवः शूरमिन्म । ऊवे नु
ग्रहं पुरहृतमिन्ः स्वस्ति नो मघवा धालिन्ः स्वाहा ।
यन्मे मनसग्विद्रं यदाचो यष मे इदः । देवास्तन्मथन्तु ।
सर्वः सोमो वृहस्पतिश्च स्वाहा ॥ यद्विदाः सो यद्विदाः सो
सुग्धाः कुर्वन्वृत्तिजः । अग्निमां तस्मादेनसः अद्वा देवौ
च सुहताः स्वाहा ॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत यां यन्मा-
तरं पितरं वा जिह्मि^२मिम । अग्निमां तस्मादेनमो गार्हपत्यः
प्रमुञ्चतु दुरिता यानि यज्ञम करोतु मामनेहसः स्वाहा ॥ १०
ब्रह्मणे होत्र आध्वर्यव आग्नीध्रे याजमाने^३ चैक एव यज्ञे
यत्पर्याणि^४ तन्मे^५ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा हिः^६सिषुः
स्वाहा ॥ अहं ब्रह्माहः संताहमध्वर्युरहमाग्नीध्रो ऽहं यजमान
एक एव यज्ञे पर्याणि^४ तन्मे^५ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा
हिः^६सिषुः स्वाहेत्येकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि ऊत्वान्तर्वेद्यासीनः १५
सर्वा देवता यजतीति विज्ञायते ।

चतिक्रान्तेषु होमेषु पर्वस्वाययणेषु च ।

अरक्षोर्ध्रियमाणेषु कथं तन्मं न जुष्यते ॥

१ Thus H C'. संधातारो Tr. संधामारो B U.

२ Om. H C' Tr.

३ Thus Tr B; पर्याचित्तमे or तन्मे C' H U. I take पर्याणि as stand-
ing for परिषाणि, 1st conj. praes ep अवर्याणि ।

शुचिश्च पावमानी च तन्तुमानय पायिकृत् ।

एता इष्टयः^१ प्रयोक्तव्यास्तत्तन्त्रं न लुप्यते ॥

शुचिः शोधयते पापं तन्तुस्तन्त्रं न लोपयेत् ।

पथिकृत्यन्याममारोहेत्^२ पावमानी तु पावयेदिति नु^३

१ बौधायनस्य कस्यो^४ दर्शं व्यतीते पायिकृतौ कार्या पौर्णमासे
व्यतीते वैश्वानरी कार्योभये व्यतीत उभे^५ कार्यं वज्रपु व्यती-
तेष्वन्वारम्भणीया^६ स्यादिति^७ शास्त्रीकिः^८ ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ यद्यरणौ जीर्णे स्यातां जन्तुभिर्मन्त्रेण वा समाने
नवे अन्ये अरणी आहत्यामावास्यासुपोष्य^९ शो भूते दार्श-
१० नेद्वा तस्मिन्जीर्णे शकलौकृत्य गार्हपत्ये प्रक्षिप्य प्रज्वाल्य
दक्षिणेनोत्तरारणिमादाय^{१०} सव्येनाधरारणिसुपर्णग्री धारय-
न्प्रपत्युदुध्यस्त्राग्ने प्रविशस्व योनिमन्त्रां देवयज्यां वोढवे जात-
वेदः । अरण्या अरणिमनुसंक्रमस्व जीर्णां तनुमजीर्णया निर्णु-
दस्वेत्ययं^{११} ते योनिर्हस्तिव इत्यरण्योरग्रीन्समारोह^{१२} मन्त्रेण-

१ इहोः वयुञ्जीन मतं Tr.

२ Thus Tr. •संजानारोहेत् (C) •रुज्जानमारोहेत् B, ज्ञानमारोहेत् H U.

३ नु given by U C only

४ उभये B U.

५ भवौ Tr.

६ गार्हपत्ये U.

७ •गमावास्यासुपोष्य om. Tr B.

८ •रक्षीमादाय H.

९ निर्णु Tr: after •दस्वेति H U (C) ins चय ।

१० •ग्रि instead of •ग्रीष् B; •रोष Tr B

स्वाहृता गाहंपत्यः^१ मयित्वा^२ विहारं कल्पयित्वा गाहंपत्य
 आह्वं विस्वाप्योत्पूथ क्षुषि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संतनी^३
 जुहोति मनो^४ ज्योतिर्जुषतामाह्वं विच्छिन्नं यज्ञं^५ समिमं
 दधातु । या इष्टा उपसो निमुचस्य ताः संदधामि हविषा
 हतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपाशं निर्वपति^६ ।
 शरावं^७ दक्षिणां ददाति^८ वा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^९ ॥ ७ ॥
 पञ्चमः ॥

अथारण्योर्वापत्तिः^१ व्याख्यास्यामो^२ ऽष्टाभिर्निमिक्तैर्विन-
 शत्यनेधश्चपाङ्गाक्षशूद्रवायसपतितरासभरजस्वसाभिश्च^३ स-
 ण्यग्ने ऽरण्योर्विनाशस्तथोक्तसृज्य^४ समाने नवे अन्ये^५ अरणी १०
 आहृत्याग्निष्वमन्याधेयमरणिगतं^६ पुनराधेयं नष्टारणी अणु
 निमज्जति^७ भवतं नः समनसावित्यथोत्तरां हित्वा भित्त्वा

१ Tr om. आ० म०, B om. आ० ।

२ Thus Tr B U, संतति H C'.

३ All the MSS. abbreviate the mantra.

४ Thus Tr C' H and the prāy. candrikā: शरावं B U.

५ अथानीरणी० H U C';-- आ०पनी० Tr.

६ हभि० instead of ऽष्टाभि० Tr B U.-- अष्टाक्ष० Tr.

७ ? Thus (°काशोद°) Tr C' and the Viv., °शशोद° H, °काशोद° B U.

८ Om. H U.

९ ? °सृज० Tr C' H B and the Viv., °नत० U-- °माम्ना० Tr.--

°रविजतं Tr and the Viv., °रशोवतं C' H U °रचवतं B.

१० निमज्जति B C', निमज्ज Tr H B and the Viv.

प्रकलीकृत्य मन्त्रनसामर्थ्यं समारोपणसामर्थ्यं मन्त्रनश्रेष्ठं वा
प्रमन्त्रनं^१ च कुर्यात्समस्तप्रत्यवर्जं^२ संतिष्ठते ऽरथोर्थापत्तिः^३
॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

अथ हविर्दोषाभ्याख्यास्यामो यथैतन्नीकमक्षिकाश्रान्तिका^४
१ मत्कुण्डैश्चग्निरसोर्युक्ते^५ कौटो वा पिण्डकारौ स्यात्कुण्डकौट-
मक्षिकापिपौलिकावर्जं^६ समार्जारनकुलकुलकुटमर्कटध्वज्जाखु-
पुरीषसिक्पदकेप्रमृत्तनखकुलखपूतिद्रुषखेदाखकुखेदाशुकासख-
वखार्द्रमणैर्वोपहतमन्यैर्वोपहतं^७ रजस्रस्रया वा स्पृष्टं तथाप्रय-
तेन^८ भूषणैर्न वा दृष्टं तथापपाषेणामेधे^९ वा देशे^{१०} स्तकं दृष्टं
१० हविरपो ऽभ्यवहरन्ति^१ श्रौते^२ भस्मनि वा निधापयति^३
मिन्दाज्जती जलाथान्यन्निर्वपेदाज्जेन^४ वा प्रचरेदपि^५ तु^६

१ Thus B H and the Viv.; प्रचरेत् U C', प्रसवे Tr.

२ Thus (•श्रान्तिका i. e. श्राश्रान्तिका according to the Viv.), B and the Viv., •श्रान्तिका H C', •श्रौतिका U.; Tr om.

३ Thus (•वेष्ट) U H C' and the Viv., •वेष्ट B, •वेष्ट Tr.

४ •चवध्या• my conjecture; •चवध्या• Tr, •चवधा• H, •त्ववध्या• U, •चवधा C', •वध्या• B.; the Viv.: चवधा; सुतं ।

५ •प्रपतेन H; चप्रपतो नामादृष्टिः the Viv.

६ श्रौते Tr C'.

७ •चति Tr H U.

८ •चान्यन्नि Tr, •चान्यनि B, •चान्यनि C' U, •चान्यनि H.

९ After प्रचरेत् H U C' ins. नैव तत्र प्रायश्चित्तिः ।

१० Thus Tr C' Viv. (acc. m.), तु H U B Viv. (pr. m.).

सुप्रसिद्धाकारमाख्यं^१ भुवत इति^२ भिन्दाऊतो ऊत्ता
मनस्यती^३ जुहोति^४ सेवततः^५ प्रायश्चित्तिः^६ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातो ऽग्नीनामुदातानां प्रायश्चित्तिराहुतयः सुप्रसा-
रार्था इष्टा भवन्ति^७ चतुर्होतार इत्येके^८ व्याहृतय इत्येके^९
भिन्दाऊतो इत्येके^{१०} मनस्यतीत्येके^{११} महाव्याहृतय^{१२} इत्येके^{१३} ॥
॥ अथ यदि सर्वं एवोदायेयुराद्यतनेभ्यो ऽरथोरग्नीन्समारोह्य^{१४}
मन्थनस्याहता गार्हपत्यं मन्थतीतः प्रथमं जप्ते अग्निः स्नातो-
नेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया^{१५} विष्णुभा जगत्या देवेभ्यो
हव्यं वसुत प्रजानञ्जिति^{१६} हन्धोभिरेवेन^{१७} स्नातोनेः प्रजनय-
तीति ब्राह्मणमथ^{१८} यदि मथ्यमानो न जायेत यचान्यं पश्ये- १०
त्तत आहृत्य होतव्यमित्यथान्यमन्तरमाहः^{१९} पुनर्मन्वेदथ यदि
जात एवोदायेत्समारोपणमन्त्रं अपित्वा पुनरेव मन्वेदथैगमुप-

१ •सुप्रसारतमना• U (pr. m.) Viv. (rec. m.), •सुप्रसारतना• C'.

२ ततः Tr, तत U B H C'.

३ H U C' add इति विज्ञापये ।

४ Om. Tr C'.

५ •रोह B U H.

६ गायत्र्या MSS.

७ After ब्राह्मणम् H C' insert the passage (I. 11-12): यच यदि...
पुनरेव मन्वेत् ।

८ Instead of the words: यचान्यमन्तरमाहः...पुनरेव मन्वेत् (I. 11-12)
H C' have (and cp. Rudradatta on Āp. IX. 2. 3): होदिकमग्निनाहृत्य
विष्णुवाग्नीषमन्तरमाहः विष्णुवाग्नीषमन्तरमाहः मन्वेदुतं मन्थनम्; these
last two words not in C'.

तिष्ठत इषे रय्यै रमय्य सव्ये शुवाद्योर्जे ॥ ५ ॥ पत्यायेत्येनमुप-
 समिद्धे चारक्षतौ लोत्सौ समिन्धाताः सवाउषि विराड-
 वीत्येनमुपसमाधायात्वाहार्थपचनमाहृत्य ज्वलन्तमाहवनीय-
 मुद्धृत्य न्युषोपसमाधाय^१ गार्हपत्यं आच्यं विस्राप्योत्पूय क्षुषि
 ५ चतुर्होतं गृहीत्वा दग्धहोतारं मनवानुद्धृत्याहवनीये जुहो-
 त्यन्वारब्धे यजमाने स्नाहेत्यथ प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्माहृत्य^२
 गार्हपत्ये दग्धात्मकं ब्राह्मण एकहोतेत्येतस्यानुवाकस्य दग्ध
 कुवाञ्जतोर^३ यद्यन्वाहार्थपचन उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्यात्वा-
 हार्थपचने चतुर्होतारं जुहोति गार्हपत्ये दग्धात्मकमथ
 १० यथाहवनीय उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्याहवनीये पञ्चहोतारं
 जुहोति^४ गार्हपत्ये दग्धात्मकमथ यदि सवनगतानामग्नीना-
 माग्नीध्रीय^५ उदायेच्छास्त्रासुखीयादेनमुद्धृत्याग्नीध्रीये षड्होतारं
 जुहोति शास्त्रासुखीये दग्धात्मकमथ यद्यौत्तरवेदिक आहव-
 नीय उदायेदाग्नीध्रीयादेनमुद्धृत्यौत्तरवेदिक आहवनीये सप्त-
 १५ होतारं जुहोत्याग्नीध्रीये दग्धात्मकम् ॥ १० ॥
 एतच्चैवाहृतैकस्मिन्नुदाते दयोर्वा प्रतिविभज्य होतृकुञ्जया-
 द्वाहृतीत्येष्ट्याः समस्ताश्च कुञ्जयान्तथा मिन्दाञ्जती कुञ्जया-

१ These two words found in C' H U (in U they are cancelled),
 U ins. चय after •धाय ।

२ These two words om. Tr C' H.

३ H B read ऊमा and insert जुञ्जयात् after दग्धात्मकम् ।

४ सवनगतानामग्नीयात् om. Tr.

अगस्त्यौ चेदाश्वनीये जुहुयात्सैवाजस्राणामन्वाहितान् ५
 सवनगतानां चाग्नीनामुदातानां प्रायश्चित्तिरेतदेव^१ होमकाले
 ऽन्वाधानवर्जमथ यस्याग्निरुद्धतो^२ ऽहुते ऽग्निहोच उदायेदिति
 यथासूत्रं^३ वा कुर्यादपि वा गार्हपत्यादिभ्रमादीय^४ मन्थन-
 मधिमन्थनसुपसमिन्धनमित्येतामन्वाजिगदेपि^५ वा ज्योति-
 सतौमिष्टिं निर्वपेदपि वा ज्योतिस्तौभ्याम्वग्भ्यां पूर्णाहुतिं
 जुहुयादपि वा ज्योतिस्तौ^६ सुवाहुतिं जुहुयादग्नये ज्योति-
 सते स्नाहेतौष्टपूर्णाहुतिस्सुवाहुतीनां पूर्वपूर्वं विधिं बलौया-
 समाचार्या ब्रुवते^७ तत्रोदाहरन्ति

येषे विशेषा जघवो यत्रयत्रोपसञ्चिताः ।

१०

कर्म तैर्न प्रयत्नेन कुर्यादापत्सु तद्वनम्^८ ॥

विशेषान्सर्ववेदेभ्यः^९ प्रयत्नेनोपधारयेत्^{१०} ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु^{११} च समाग्न्यादिति ॥

१ Thus C' H B U (pr. m.) and the Viv.; •तिषैव Tr, •तिरेवाच
 चदि U (sec. m.).

२ यथासूत्रम् Tr.

३ Viz. according to the ritual exposed in XIII. 7 : 124. 1.

४ Instead of चादीय H U चयत् ।

५ अधिमन्थनम् found in C' Tr H U (pr. m.).

६ सवुत् H U.

७ •हेवेभ्यः H Tr and once in the Viv.

८ प्रयत्नेनो B.

९ प्रविचारा B U.

• यदि प्रसङ्गेन ऊतं च^१ लौक्ये^२ मुग्धैर्वा^३ बालैर्जतः^४
 स्याद्विद्वत्^५ च पत्न्या तानरण्योरग्नौ^६ समारोहोदवसाय^७
 मथित्वाग्नीन्विहृत्य पूर्णाहुतिस्तनुमतौ च कार्येत्यथ यद्यप्रस-
 ङ्गेन ऊतं च^१ लौक्ये^२ मुग्धैर्वा^३ बालैर्जतः^४ स्याद्विद्वत्^५
 च पत्न्या तान्ग्याहतीभिर्विहृत्य पूर्णाहुतिस्तनुमतौ च
 कार्येति^८ ॥ ११ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति^९ निर्धृतिर्वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्या
 कस्या च हविः चायति^{१०} यद्यवदानानि विन्दन्ति नात्र प्राय-
 क्षित्तं कुर्वन्ति^{११} दहति ह वा एषो ऽध्वर्युरवदानानि^{१२}
 १० समू^{१३} हैतान्येव^{१४} तर्पयति^{१५} दहति ह वा एष य^{१६} आल्य^{१७}

१ ? लौक्यं Tr U, लौक्ये C' the Viv., लौक्ये H, लौक्ये B

२ Thus B C', मुग्धैर्नवा H, मुग्धैर्नवा Tr U the Viv

३ विहृते H U.

४ Thus Tr and the Viv., तानरण्यो H, तारण्यो B U, तारण्यो C'.

५ समारोहोदवसाय H U, समारोह्य B, समारोह्य Tr C'.

६ Thus Tr C' the Viv., लौक्यं B, लौक्यं H, लौक्यं U.

७ Thus B, मुग्धैर्नवा H, मुग्धैर्नवा U C', मुग्धैर्नवा Tr.

८ Thus Tr B, बालैर्जतः C', बालैर्जतः H U.

९ These three words not in H Tr.

१० Thus (and cp. Ap. IX. 1. 17) Tr B U the Viv. चारयति C',

चपयति H.

११ सवृक्षैर्नान्येव संतर्पयति U, सवृक्षैर्नान्येव तर्पयति Tr, सवृक्षैर्नान्येव संत. H,

सवृक्षैर्नान्येव संत. B, सवृक्षैर्नान्येव संत. C'.

१२ Thus Tr and the Viv., यद्वा अन्यं the other MSS.

पुरस्तादङ्गलायावदानानि जुहोत्याज्येनोपरिष्ठाकाभिचार-
यति^१ तेषां संदग्धानां न देवास्तृयन्ति^२ न यजमानो^३ ऽथ
हैनान्येष संतर्पयति य आज्यं पुरस्तादङ्गलायावदानानि जुहो-
त्याज्येनोपरिष्ठादभिचारयति^४ तेषां संदग्धानां तृयन्ति^५
देवास्तृयन्ति^६ यजमानो^७ ऽथ यथाग्नेयात्पुरोडाशादग्नीषोमौ
यजेताग्नीषोमीयादग्निं यजेत नेतत्प्रदानमित्याहवनीये जुवा-
ऊतिं जुज्वाद्यदो देवा अतिपादयानौति^८ देवपवित्रमाग्नेयो
याव्यापुरोनुवाक्या देवपवित्रमैन्द्रियो^९ देवपवित्रं प्राजापत्या
देवपवित्रं व्याहृतय इत्यथ यदि होता याव्यापुरोनुवाक्यासु
सुज्जेत सर्वाभिराग्नेयोभिर्विज्ञेतेति^{१०} विज्ञायते ऽग्निः सर्वा^{११}
देवता इत्येङ्ग्रीभिर्विज्ञायत इन्द्रो वै सर्वा देवता इति^{१२}
प्राजापत्याभिर्विज्ञायते प्राजापतिः सर्वा देवता इति^{१३} व्याह-
तीभिर्विज्ञायते सर्वा वा व्याहः सर्वाणि सामानि सर्वाणि
यजूंषि यज्वाहृतय इत्यथ यदि यजमानो याजमानेषु
सुज्जेत व्याहतीभिरेवान्तरेण वेद्युत्करौ प्रपदन्^{१४} व्याहतीभि- १५

१ देवतासु० U (sec. m.).

२ Thus Tr, देवा (or देवता) कृप्यत्वच यज्य० U (sec. m.) B, देवास्तृ-
यन्ति यजमानो H; C' incomplete.

३ Thus U, •निद्रियो C', •नेन्द्रियो Tr U the Viv., •नेन्द्रिया H.

४ After the instrumental here and infra some of the MSS.

५ वा ।

६ यवाहर्न Tr. C'.

देवीपनिष्कमणं आहतीभिरेवानुमन्त्रणं^१ निश्चायते^२ सर्वा वा
 श्वः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूंषि यज्ञाहतय इत्युपा-
 सते इ वै यज्ञं देवा^३ अन्तरिता^४ इदमु नो हविर्न ऊतं
 तद्धोव्यत^५ इत्यां स्विष्टकृत इत्येक^६ एताया इत्येक^७ आनु-
 याजेभ्य^८ इत्येक^९ आ ग्रयुवाकादित्येक^{१०} आ समिष्टयजुष
 इत्येक^{११} ऊर्ध्वं सेसमिष्टयजुषः क्षरेत्स्वः स्वायैतामिष्टिमन्वा-
 मिष्टिमनुषवणां तन्वीत^{१२} यज्ञो इ वै यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते ॥ १२ ॥ नवमः ॥

अथ सांन्याय्यदुहो^१, धयेयुश्चेदत्सा वाचयथा^२ ववाग्ना^३
 १० सायं यजेतायेकस्यां दुग्धायां न^४ धीता^५ दोहयेद्दुग्धाभिः
 स्वः स्वायादुग्धानां^६ वत्सानपाकृत्य सः सांन्यायेन यजेत^७ ।

१ च ins. H U C'.

२ देवता H C'.

३ Thus H U C', अन्तरिता Tr B.

४ नवादी Tr.

५ Thus, not चानू the MSS.

६ देव Tr.

७ वाग्नादी Tr, वाय्वदुहो H.

८ Thus C' Tr and the Viv.; वाचयथा ववाग्ना B C'. वाचयथा-

ववाग्ना C'.

९ वाचीनां Tr, नवीना B, नवीनां H U C'. The Vivaraṇa peri-
 phrases : ववाग्नादीनां नो दोहयेत् (sic) ।

१० वाच दुग्धानां Tr H.

सायंदोहस्येदार्तिमार्कैर्दिश्याथ^१ त्रीहीभिस्त्रयोपवसेदिति यथा-
 समाजातमपि वा प्रातर्दीहं वैधं क्लान्त्यतरदातथ^२ सायं-
 दोहस्थाने क्षुर्थाच्छृतस्थान^३ इतरप्रातर्दीहस्येदार्तिमार्कैर्देहं
 वा माहेन्द्रं वा पुरोडाशं निरूप्य तेन दध्ना सह प्रचरेदुभयं
 सेदार्तिमार्कैर्देहं^४ पञ्चशरावमोदनं निर्वपेदिति^५ प्रसिद्ध-
 माग्नेयेन प्रचर्येन्नेण प्रचरेत्सर्वाणि चेद्धवींश्चि दुष्येयुर्नश्येयु-
 रपहरेयुर्वाग्येनैता देवताः प्रतिशंख्यामिष्टैतामिष्टिमन्या-
 मिष्टिमनुषवणां^६ तन्वीत^७ यज्ञो ह^८ वै^९ यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते^{१०} ॥ १३ ॥ दशमः ॥

अथातम्वन्द्यनाजातानि^{११} ऊतानुमन्त्रणानि व्याख्या- १०
 खामो^{१२} वैमृधमिष्टमनुमन्त्रयत इन्द्रस्य वैमृधस्याहं देवयज्य-
 चेन्निषायसपत्नो वीर्यवाञ्छीमान्भूयासित्यसपत्नो वीर्यवान्भूया-

१ After इन्द्राय C' H U and the Viv. ins. वा नहेन्द्राय वा but cp. T Br. III, 7. 1. 6.

२ •म्यतरमातथ B U, •म्यतरदापिथ C'.

३ क्षुतस्थान इतरन् only in H U C'.

४ दार्तिमार्कैर् om Tr H C'.

५ प्रतिशंख्यामि Tr; C': प्रतिशंख्यामि; the Viv. and B U as given in the text.

६ वैव Tr.

७ The Prāyaścitta candrikā makes the interesting statement, that these anumantṛa formulas are taken from the Kāṭhaka (कौटीक sic). Some of them occur indeed in the Kāṭhaka (v. i: 44. 5 sqq.).

समिति वा^१ ' पर्यन्त्यस्याहं देवयज्यया सुयवसो^२ भूयासः^३
 सोमस्याहं देवयज्यया प्र प्रजया च पशुभिश्च जनिषीष
 सुरेता रेतो धिषीषेति वा ' सवितुरहं देवयज्यया स्मृति-
 माग्न्यश्वमान्भूयासः^४ ' सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमजायं
 ' पुषेयः^५ ' सरस्वतो ऽहं देवयज्यया अह्मामना भूयासं^६ ' पूष्णो
 ऽहं देवयज्यया पुष्टिमाग्न्यश्वमान्भूयासं^७ ' महतामहं देव-
 यज्यया प्राणैर्ह्यथासं^८ ' विरेषां देवानामहं देवयज्यया प्राणैः
 सायुज्यं गमेयं^९ ' द्यावापृथिव्योरहं देवयज्ययोभधोर्लोकयो-
 क्तंथासं भूमानं प्रतिष्ठां गमेयमिति वा ' वाजिनामहं
 १० देवयज्यया रेतस्वी भूयासं^{१०} ' वरुणस्याहं देवयज्यया धर्म-
 भाग्यभूयासं^{११} ' कस्याहं देवयज्यया अविष्टो^{१२} भूयासं^{१३} ' विश्व-
 कर्मणो ऽहं देवयज्यया विश्वानि कर्माण्यवन्मोघादित्या अहं
 देवयज्ययाऽहसो सुच्येय^{१४} ' वायोरहं देवयज्यया रत्नभाग्य-
 यासः^{१५} ' सूर्यस्याहं देवयज्यया सुदृशीको भूयासमग्राविष्णवो-
 १६ रहं देवयज्यया वीर्यवान्भूयासं^{१६} ' विष्णोरहं देवयज्यया

१ H U C' ins. पर्यन्त्यमिहमनुमन्त्रवदे H U C', and thus each time
 further on, mutatis mutandis, before each formula (e.g. after
 सुयवसो भूयासमिति सोमसिहमनुमन्त्रवदे सोमस्याहं etc.). But cp. the
 expression (p. 312. 2.) अथादेवमिहमनुमन्त्रवदे ।

२ स्मृतिवसो Tr only.

३ पशुमान् in Tr C' and Prāy. candrikā only.

४ मविष्टो Tr B.

अपि विष्टो भूषाद्यमर्थम्पो ऽहं देवयज्या सुवर्ग^१ लोकां
 गमेयमिति^२ यथादेवतमिष्टमनुमन्त्रयत^३ एवमनादिष्टानष्टा-
 कपाक्षानाग्नेयविकारानाचक्षत एकादशकपाक्षानग्नीषोमीय-
 विकारान्द्वादशकपाक्षान्यैश्वदेवविकारानेककपाक्षं भूमिकपाक्षं
 च द्यावापृथिव्यविकारावतो^४ ऽन्यानाग्नेयविकारांश्चक्षुः^५ सौम्य-
 विकारान्दधिपयन्नामिचापश्वः^६ सान्नाय्यविकारा^७ वनस्पतिः
 स्निष्टकविकार^८ उपांशुयानानुपांशुयानविकारानाचक्षत^९
 इत्यथाप्युदाहरन्ति^{१०} इविःसामान्यं देवतासामान्यं कपाक्ष-
 सामान्यमिति इविर्देवताकपाक्षसामान्ये इविःसामान्यं बलीय^{११}
 इत्यपि^{१२} वाच्यं यज्ञस्यागुर उदृचमग्नीधेति सार्वचिकम् । १०
 ॥ १४ ॥ एकादशः ॥

॥ इति सप्तविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus U C' Prāy. candr., लव Tr B H.

२ •देवत• H U C'.

३ Thus B U H Viv., •विकारानतो Tr C'.

४ Thus (•विकारान्दधि•) U C' and Viv.; •विकारान्दधि• Tr,
 •विकारान्दधि• H, •विकारानिति शास्त्रीकिर B. — C' breaks off after
 यवक्षानाचक्षन्त्यु (sic).

५ Thus Tr U B, •विकारान् H.

६ Thus U; •कारावचक्ष इत्य• H, कारानित्यत्र Tr B.

७ Thus B H U and the Viv., बलीयोऽपि Tr.

अथ वै भवति यः पापयज्ञादृहीतः क्षाप्तो वापदधेत
 देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्य^१ सेनाभिग्रस्तो
 ऽभिग्रस्तमानो वा रक्षसेषा यजेतेत्येतदेषा यज्ञमाण उप-
 कल्पयते हिरण्यं^२ तस्याः प्रज्ञात उपवसथो^३ ऽय प्रातर्जते
 ४ ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्गार्हपत्यं आज्यं विलाप्योत्पूय सुषि
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनौघे जुहोत्यन्वारभ्य यजमाने येन
 देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पाव-
 मान्यः पुनन्तु मा स्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनौघ
 एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रं शतेश्यामं^४ हिरण्यमयम् ।
 १० तेन ब्रह्मविदो वयं पूर्तं ब्रह्म पुनीमहे स्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वा हवनौघ एव जुहोतीन्द्रः सुनौती सह मा पुनातु
 सोमः स्नस्त्वा वरुणः समौत्था । यमो राजा प्रमृष्टाभिः पुनातु
 मां जातवेदा मोर्जयन्था पुनातु स्नाहेत्यथ वृष्ट्या^५ क्षीर्त्वापः
 प्रक्षीयाग्रये ऽहोमुचे ऽष्टाकपात इति दशहविषमिष्टिं निर्व-
 १५ पति अपचिलासादयति^६ तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः^७ समि-
 ध्यमानां च^८ समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाम्ये दधात्यपा-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे^९ पावकवन्तावेवाज्यभागवग्नी^{१०}
 रक्षाश्चि वेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईश इति

१ B U ins. पश्यन्, which is neither found in the Prāy. prādīpa
 देवेभ्यः पितृभ्यः ऋषिभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्यः Tr, देवेभ्यः ऋषिभ्यो ब्राह्मणेभ्यः पितृभ्यः H.

२ इत्यां Tr B, ई H.

३ एव given by Tr only.

पुरोनुवाक्यामनूय्य यत्ने पवित्रमर्चिष्यग्रे विततमन्तरा । ब्रह्म
 तेन पुनौमह इति यजति ^१ यो धारया पावकया परि-
 प्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरसो न कल्पिय ^२ इति पुरोनुवाक्या-
 मनूय्या कस्यग्रेषु धावति पवित्रे परिषिष्यते । उक्थैर्यज्ञेषु
 वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्नेर्मन्त्रे प्रथमस्य प्रचेतस इत्ये-
 तस्मिन्नुवाके थाव्यापुरोनुवाक्याः सहसंथाव्या भवन्त्यथ ^३
 पुरस्तात्स्निष्टकृतः सुवाज्जतीरपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्ये-
 तेनानुवाकेन प्रत्यूचं ^४ प्रसिद्धेऽथाव्याहार्थमावाद्य हिरण्यं
 ददाति ^५ समानं कर्मा पत्नीसंथाजेभ्यो ^६ ऽथ पुरस्ताद्गृह-
 पतेः सुवाज्जतीरपजुहोति यद्देवा देवसेजनमित्येतेनानुवाकेन १०
 प्रत्यूचत् ^७ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपाचविष्णुकमा ^८ विद्वजते
 व्रतमेतथैव यजेतर्तुव्यतिक्रमे ^९ दारव्यतिक्रमे ऽथोनौ वा रेतः
 सिद्धौ तथैव यजेत पातकोपपातकसंयुक्तो ^{१०} द्वादशाहं महा-
 पातकसंयुक्तो मासं पुष्यमिच्छन्संवत्सरमृतुं वा तामेतां महा-
 पवित्रेष्टिरित्याचक्षते नृगारेष्टिरिति वा रक्षेष्टिरिति ५
 बौधायनः ^{११} ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

१ Thus Tr U H, कल्प B.

२ भवतीत्यथ Tr.

३ यजेतर्तुव्यतिक्रमे Tr.

४ पातकोपपातकं Tr, पातकोपातकं B. The Viv.: पातकोपपातकः
 महापातकानां रक्षेष्टकामात् ।

५ Tr B H repeat the last three words.

यद्यो एतत्सो ऽपरिमितं प्रवसतीति^१ न संवत्सरमति
 प्रवसतीत्येवेदश्रुतं भवति स उ चेदति प्रवसेत्पवित्रेणा यजे-
 तेत्येतच्चेष्टा यज्यमाण उपकल्पयते शिरणं^२ तस्याः प्रज्ञात
 उपवसद्यो^३ ऽयं प्रातर्जते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाङ्गार्हपत्य
 १ आश्वं विस्वाण्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनीये जुहो-
 त्यन्वारभ्य यजमाने येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा ।
 तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा क्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वा हवनीय एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामश्
 शिरण्ययम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनोमहे क्वाहे-
 १० त्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनीय एव जुहोतीहः सुनीती
 सह मा पुनातु सोमः क्वाह्या वरुणः समीच्या । यमो राजा
 प्रष्टुणाभिः पुनातु मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु क्वाहे-
 त्यथ वृक्ष्याश्च क्षीर्त्वापः प्रणीयाग्नये पवमानाय पुरोडाग्रमष्टा-
 कपाकं निर्वपति सरस्वत्ये प्रियाया उपोश्चाव्यमग्नये पांव-
 ११ काय पुरोडाग्रमष्टाकपाकं निर्वपति सवित्रे सत्यप्रसवा-
 योपाश्चाव्यमग्नये शुचये पुरोडाग्रमष्टाकपाकं निर्वपति
 वायवे नियुक्त उपोश्चाव्यमग्नये व्रतपतये^४ पुरोडाग्रमष्टा-
 कपाकं निर्वपति विष्णवे अग्निविष्टाद्योपाश्चाव्यमग्नये वैशा-
 नराय पुरोडाग्रमष्टाकपाकं निर्वपति दक्षिणाव्य उपोश्चा-

१ इति not in the MSS., but cp. III. 14 : 85. 2.

२ नच इति Tr

अमिति ' अपथिवासादयति ' तस्याः सप्तदश सामिधेयः
 समिधमाणां च समिद्धां चाकारेण पावकवत्यौ धाम्ये दधा-
 त्यपामिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे ' पावकवन्तावेवाज्यभागा-
 वग्नौ रक्षांश्चि सेधति शुक्रगोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईश
 इति पुरोनुवाक्यामनूय यत्ते पविचर्षिष्यग्ने विततमन्तरा । ४
 ब्रह्म तेन पुनीमह इति यजति ' यो धारया पावकया
 परिप्रच्छन्दते सुतः । इन्दुरशो न कृत्विय इति पुरोनुवाक्या-
 मनूया कक्षग्रेषु धावति पविचे परिषिष्यते । उक्थैर्यज्ञेषु
 वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्न आयूश्चि पवसे ऽग्ने पवस्ते-
 त्यग्नेः पवमानस्योत नः प्रिया प्रियास्त्रिमा जुह्वाना युष्मदिति १०
 सरस्वत्याः प्रियायाः अग्ने पावक स नः पावकेति पावकस्या
 विश्वदेवमा सत्येनेति सवितुः सत्यप्रसवस्याग्निः शुचिप्रततम
 वदग्ने शुचयस्तवेति शुचेर्वायुरपेग वायो शुक्रो अयामि त
 इति वायोर्नियुक्तस्त्वमग्ने प्रतपा अग्नि यदो वयं प्रमिनाम
 प्रतानौति प्रतपतेः प्र तत्ते अद्य किमिन्ते विष्णो परिष्वस्यं १५
 भूदिति विष्णोः अपिपिविष्टस्य वैशानरो न ' ऊत्या पृष्टो
 दिवौति वैशानरस्य दधिक्राव्यो अकारिषमा दधिका इति
 दधिकाव्यो ' ऽथ ऊतानुमन्त्रणमग्नेः पवमानस्याहं देवयज्यया
 शुचिः पूतो मेथ्यो विपाभा ब्रह्मवर्चस्यज्ञादो भूयासमग्नेः
 पावकस्याग्नेः शुचेरग्नेप्रतपतेरग्नेर्वैशानरस्याहं देवयज्यया शुचिः २०

- पूतो मेध्यो विपाप्मा ब्रह्मवर्चस्वत्पादो भूयांसमित्युपाशु-
 याजायामुपाशुयाजवदित्यथ^१ पुरस्तात्सिद्धकृतः सुवाङ्मती-
 रूपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमतिथि-
 वत्यौ^२ दमूनवत्यौ संयाज्ये जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं
 ५ नो यज्ञमुपयाहि विद्वान् । विश्वा अग्ने अभियुजो विहृत्य
 ग्रन्थतामाभरा भोजनानि ॥ मर्जास्यो मृज्यते स्वे दमूनाः
 कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः । सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा
 विश्वाः अग्ने सहस्रा प्रास्यन्वानिति^३ प्रसिद्धेऽप्यान्वाहार्थमा-
 साद्य शिरस्थं ददाति^४ समानं कर्माः पत्नीसंयाजेभ्यो^५ ऽथ
 १० पुरस्ताद्गृहपतेः सुवाङ्मतीरूपजुहोति यद्देवा देवहेतुनमित्येते-
 नानुवाकेन प्रत्यृचः^६ मंतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुकमा
 विष्टुजते व्रतमेतथैव यजेताभिग्रस्तो ऽभिग्रस्तमानो वैतथैव
 यजेतर्तुव्यतिक्रमे^७ दारव्यतिक्रमे ऽथोनौ वा रेतः सिल्लै-
 तथैव यजेत संवत्सरमर्धपादमेकविंशतिरात्रं^८ वा^९ तिथ्यगो-
 १५ मिगताः श्रातीः जात्यन्तरे^{१०} वर्तमानान्मुष्कृतेरपहङ्गान्दश पूर्वा-

१ •युयाजविकारवदित्यथ H U.

२ •नत्यौ U.

३ Thus B U H and Prāy. candr.; Tr. omits the passage.

४ Thus (•वर्धपादम्) H and Prāy. candr., •वर्धपाद• U, मन्धपाद•

Tr B. The meaning acc. to the Vivaraṇa is: दो माघौ ।

५ श्रातीन् Tr and the Viv. •श्रातान् U; B and H. om.

न्दशापरानात्मानं चैकविंशं^१ पङ्क्तिं च पुनाति न^२ च^३ पुन-
रावर्तन्^४ इत्येषाण्युदाहरन्ति

वैश्वानरो^५ ब्रातपती^६ पविचेष्टिं तथैव च ।

अतादृती प्रयुञ्जानः पुनाति दशपुरुषमिति^७ ॥ २ ॥

द्वितीयः ॥

अथातो नक्षत्रेष्टीर्वाख्याख्यामो^१ ऽग्निर्वा अकामयताम्नादो
देवानां^२ ख्यामिति ता ब्राह्मणेन^३ व्याख्याताः^४ वा वा
वैशाख्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमावास्या भवति स सप्तसंव-
त्सरस्यापभरणौभिः^५ संपद्यते तस्यामारभेतेति^६ तस्या उप-
वसथे ऽरक्षोरग्नौ चमारोद्धोदवसाय^७ मथित्वाग्नौ चिह्नित्वाजज्ञा- १०
न्वापि वा^८ पौर्णमास्याममावास्यायां वोपपसेद्यस्यां^९ तज्ज्ञा

१ Thus B U, विंशति H Tr and Prāy. candr.

२ These words omitted by Tr as also the following इति; the Prāy. candrikā reads न च पुन० ।

३ Thus (and cp. Baudh. dhś. I. 2. 17, Vas., dhs. XXII. 10) Tr B (the last only •पुनच• and U (sec. m.) and Prāy. candr.; पविचेष्टिस्तदृती । अतरेष्टिं प्रयुज्यावः पुनात्वाविंशतिं (or पुनाति वि०) कुञ्च-
मिति H and U (pr. m.).

४ See T Br. III. 1. 4 sqq.

५ Thus Tr B U (sec. m.) •भरणा H U (pr. m.) Prāy. candr.

६ •रोषी• B U H Prāy. candr.

७ Om. U B.

८ उपपसेद् om. Tr.

संप्रयते । तत्रैवोऽत्यन्तप्रदेशो^१ हविर्दृष्टिमतो^२ यजमानो^३
 भवतीति विज्ञायते ऽपि वा जन्मनश्च कुर्यादायुष्कामस्य^४
 यावज्जीव^५ श्वरार्थो वा प्रयोगो^६ जीववन्तावाज्यभागौ
 यजत्या नो अग्रे सुकेतुना^७ त्वं सोम महे भगमित्यथ^८
 १० निर्वपत्यग्रये कृत्तिकाभ्यो जुष्टं निर्वपामीत्यग्निं^९ कृत्तिका
 यजेति संप्रेष्यत्याग्नेयमष्टाकपास्तमनुमत्यै चरमिति^{१०} सर्वचानु-
 यजति नक्षत्रहविर्मध्ये^{११} अपयित्वासादयति^{१२} । तस्याः सप्तदश
 सामिधेयः^{१३} समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण श्रीमत्यौ
 धाये दधाति स्नाह्वा स्रष्ट श्रियो दुग्ने ऽदाभ्यः पुरणतेति^{१४}
 १० रश्मिमन्त्रौ पुष्टिमन्तावाज्यभागौ^{१५} यजत्यग्निना रश्मिभ्यश्च-
 स्कानो अमौवहेत्यथ हविषामग्निर्मूर्धा भुवो ऽतु नो ऽद्यातु-
 मतिरन्विदनुमते त्वमिति संश्रयोर्थाज्यापुरोस्तुवाक्वा^{१६}

१ •प्रतोषाचो H १'

२ Om. Tr.

३ Thus reads Tr; the three other MSS . •दायुष्कामकप्रप्राजो;
 the manuscript tradition, however, seems to be defective, the
 Vivarapa runs . अवि वा कृत्तानि क्रियेतायुष्कामः किं नच सज्जन्मनश्चरैवत्या-
 मिहिं यावज्जीवभक्ष वा श्वरार्थः प्रयोगः^१ कृत्तिकाचरैवत्यामिति जन्मनश्च विरावर्त-
 वेदायुष्कामोऽत ऊर्ध्वं चचाचवमायुष्कामस्य ।

४ The two mantras are given Sakalapāṭhena in B.

५ इति om. U B H.

६ इति om. Tr B H.

७ पुष्टिमन्त्रौ om. Tr.

नक्षत्रविधानग्निर्नः^१ पातु कृत्तिका^२ इति यथासमाज्जातमेष
पुरस्तात्स्निष्टकृतः क्षुवाङ्गतीक्ष्णस्रोत्यग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः
स्वाहेति यथासमाज्जातः^३ स्निष्टवत्यौ^४ संयाम्ये इत्यवाहः
स्निष्टमिति^५ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा^६ विष्टजते
प्रतम् ॥ ३ ॥

एवमुत्तरमुत्तरं^७ प्रतिनम्नमुत्तरउत्तरे^८ ऽहनि यजेत^९
विशेषाभ्याख्यास्यामः^{१०} प्रजापतिः सवितेत्युपाहृत्य सर्पभ्य
आग्नेषाभ्य^{११} आग्ने करभामिति^{१२} सर्वे यवा भवन्धधिस्रवण-
काले तिरः पवित्रमाज्यमानौयाधिस्रित्य^{१३} तिरः पवित्रं कर-
भानावपति^{१४} पिदम्भो मघाभ्यः पुरोडाशः चद्रुपालमिति^{१५} १०
पेदयग्निकेन निर्वपणप्रोक्षणाधिवपनसंवपनादीनि^{१६} व्याख्यातानि
भवन्ति^{१७} तार्तीयसवग्निकेन^{१८} सौम्येन प्रक्षरणकस्यो व्याख्यातो^{१९}

१ •नक्षत्रोऽग्निः H.

२ Tr gives a longer citation of the pratika.

३ Tr. ins. च च ।

४ •कृत्तौ U H.

५ इत्यवाहः U H.

६ Thus Tr; प्रतिनम्नमुत्तरं H U, नक्षत्रं B and the Viv.

७ Thus (•ये•) B and Prāy. candr. as T Br. III. 1. 4. 7; •ये•

U H Tr.

८ अधिस्रित्य given only by Tr.

९ Thus Tr B H and Prāy. pradipa; •भानावपति U.

१० •संवपणं om. Tr; •संवपणादीनि the Viv.

११ •सवग्नौवेन Tr.

- श्वेतहायवे निष्ठाये गृध्रौ दुग्धमिति ^१ ययसः प्रातर्दोहव-
 त्सुस्कार ^२ । आ ^३ विशाखाभ्यामिहा तदानीमेव पौर्णमासी-
 माज्येन यजेताय श्वो भूते मिषाद्यानूराधेभ्यश्चरमित्युत्तराभि-
 रघाढाभिरिहा ^४ तदानीमेवाभिजिता यजेताय श्वो भूते
 ५ विष्णवे ओणाये पुरोडाशं चिकपाक्षमित्युत्तरेषु प्रोष्ठपदेषु
 पुरोडाशं भूमिकपालमिति ^५ कपालमाच ^६ भूमौ परि-
 क्षिप्याङ्गारमधिवर्तयति ^७ । तस्येककपालवत्सुस्कार ^८ । आप-
 भरणीभिरिहा ^९ तदानीमेवामावास्यामाज्येन यजेताय श्वो
 भूते चन्द्रमसे प्रतीदृष्ट्याये पुरोडाशं पञ्चदशकपालमित्यभि-
 १० नीयेवाहनि ^{१०} निर्वपेदुदिते चन्द्रमसि प्रचरेत्ते एतमहो-
 राचाभ्यां चरुं निरवपतां इयानां त्रीचीणां शृङ्गानां च
 कृष्णानां त ^{११} सवात्योर्दुग्धे श्वेताये च कृष्णाये चेत्यभिनीयेवा-
 हनि ^{११} निर्वपेदस्त्रमिते प्रचरेदपि वा मन्वावेव निर्वपेत्सन्वावेव
 प्रचरेन्निरवपन्वायेन ^{१२} प्रचरेदयेतसुषसे चरमित्यभिनीयेव
 १३ रात्रौ निर्वपेदुषसि प्रचरेदयेतसौ नक्षत्राय चरुं निर्वपति ^{१३}
 यथा त्वं देवानामस्येवमहं मनुष्याणां भूयासमिति निर्वपण-

१ ? Thus Tr B; •रोचावि• H, •रोचवि• U.

२ •चानुराधे• Tr.

३ •जंघं• Tr.

४ प्रक्षि• U H.

५ ? Thus B; •रोचाचभ• U, •रोचभ• H Tr.

६ चरि ins. H.

७ निर्वपणस्यासौ प्रचरेत् in Tr only.

काष्ठे यजमानायन्न आसीनो यजमानो जपत्यभिनीधैवा-
 हनि^१ निर्वपेदुदितेषु नक्षत्रेषु प्रचरेदथैतः सूर्याय नक्षत्रेभ्य-
 क्षरमित्यभिनीधैव रात्रौ निर्वपेदुदिते सूर्ये प्रचरेदथैत-
 मदित्ये चरमथैतं विष्णवे चरमिति यजति^२ । यज्ञो वै
 विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठतीति मास्त्रणं^३ वरो^४ दक्षिणा ५
 भवतीति^५ विज्ञायते ऽपावावदा^६ । प्रसिद्धः पशुः^७ पायि-
 क्षत्येभ्येहा दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत नक्षत्रक्षत्रेण द्युतिरान-
 न्नाय^८ । 'ज्योतिषामयनेनेहा पापं निर्णुद्य^९ ज्योतिषमुपजायते
 ऽप पुनर्मुत्युं जयतीति १० स्माद्^{१०} बौधायनः । ॥ ४ ॥
 तृतीयः ॥

१०

नवेरेवामावास्यायां^{११} पौर्णमास्यां^{१२} वा यजेत नवैवाग्नि-

१ हविर् ins. H.

५ Om. Tr.

२ वरा दक्षिणा भवतीति Tr.

३ Thus (and cp. the Journal of the German Oriental Society, Vol. LVII, p. 742) U Tr. पावावदा B, पावादा H. The Vivaraṇa runs: अपावावदा दक्षिणा इति शेषः । यथा अपावादा न्यूनो दक्षिणाः तादृग्निदि पशोर्वी वराण्डस्यान्वृत्तं च निवे चाभारः सचक्ष्वा इति (cp TBr. III. 12. 4. 7).

४ Tr ins ज्योतिषा ।

५ निर्णुद्य Tr.

७ Om. B.

११ Thus Tr H and the Viv.; 'मावास्यां पौर्णमासीं वा U, नवेरेव पौर्णमासीमवास्यां वा B; the accus. instead of the locat. also Ap. VI. 30. 13.

होचं जुहुयादपि वाग्निहोचो वा^१ नवानादधित्वा^२ तस्याः
 पयसा जुहुयादपि^३ वा^४ नवानां^५ यवानां^६ सायंप्रातरग्निहोचं
 जुहुयादपि वा गार्हपत्ये चतुःशरावमोदनम् अपयित्वाययण-
 देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो^७ जुहुयादपि वा नवेरेव ब्राह्मणा-
 १ अग्नयेत्^८ एव^९ दक्षुपचारकल्पो^{१०} हरितयवग्रमौधान्यौषधि-
 वनस्पतिमूलफलशकाकानामनिहाययणं^{११} याथाकामी^{१२} स्वात्पत्ति-
 वैषम्याद्ब्रौहिभिरिद्वा^{१३} ब्रौहिभिरेव^{१४} यजेता यवेभ्यो यवेरिद्वा
 यवेरेव^{१५} यजेता ब्रौहिभ्यो^{१६} ऽपि वा ब्रौहिभिरेव^{१७} यवैर्वा
 यजेत^{१८} मंतिष्ठन्त आययणानि ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

१ Thus H U and the Viv.; नवेरेवा• B Tr.

२ Thus U and the Viv., वा नवानदधि• Tr, नवानादधि• H,
 नवानादधि• B.

३ Om. Tr; cp. Ap. I. c. 15.

४ Thus (as gṛhyasūtra and Hir. Sū. III. 8. 23) Tr B. •वर्षाभ्यो
 (as Ap. I. c. 16,) H U.

५ Thus U and the Viv., •स यवैव Tr, H B om. स ।

६ Thus Tr; दक्षुपचार• B U, दक्षुपचारि• H.

७ •मिषी• instead of •मनी• H; •फलफल• instead of •मूलफल•
 U; •निहायि instead of •निहाययणं (thus B U H and Viv) Tr.

८ Thus B H, यथा• Tr U Viv.

९ Thus U and the Viv.; स्वात्पत्तिवै• B, स्वात्पत्तिवै• H, स्वात्पत्ति-
 पत्तिवै• Tr.

१० एव om. Tr.

११ एव om B U

अथातः पशुप्रयश्चित्तानि व्याख्यास्यामः ।^१ स यदि पशु-
 वपाकृतो वाक्येन यदस्य पारे रजस इत्येताः^२ ऊत्वा नैमि-
 त्तिकी^३ द्वितीया जुहोति यस्माद्धीवावाग्निष्ठाकृतो नो अभयं
 तद्धि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड नमो रद्गाय मीढुषे स्वाहेति^४ ।
 यस्माद्धीवावेपिष्ठाः पकायिष्ठाः समन्नास्याः शक्तदक्षया मूत्रम-
 त्ता इत्येतेषु^५ निमित्तेषु य इदमकस्तस्यै नमस्तस्यै स्वाहेति
 द्वितीया^६ । स यदि निषोदेयस्माद्धीवा न्यषद इत्येताः^७ ऊत्वा
 तं मेचावदणदण्डेनोत्थापयेदन्वेनौदुम्बरेण वेर्मा उदुम्बर ऊर्कं
 पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवदद्व इति माह्वणमुदुस तिष्ठे-
 त्युसमुदयेत्यसद्वृक्कागेति कागमुक्तेति मेघमुदग इति १०
 इमा^८ । स उ चेन्माकु पर्यग्निकरणाभिव्येत याश्चमेधे प्राय-
 क्षित्तिस्तां कृत्वायान्यं^९ तद्देवत्यं^{१०} तदूर्णं^{११} तदयसं^{१२} तद्रूपं
 तज्जातीयं पशुमाश्रमेत^{१३} । तस्योपाकरणादि सर्वमावर्तते निर्म-
 ण्य सामिधेनौतच्छेवाचारसंप्रैषसंमार्गप्रवरप्रयाजवर्जमयं^{१४} यदि
 तज्जातीयं न विन्देताजावयो^{१५} गोश्रमा इत्यन्योन्यस्य प्रति- १५

१ •नित्तां H U.

२ इति only in U (sec. m.)

३ Thus U (pr. m.) इत्येव B, इत्येवमेतेषु Tr, इत्येवमेतेषु H.

४ Thus (and cp. XVIII. 11 : 355. 15.) Tr B; H U om. च ।

५ तदे • Tr and the Viv.

६ तद्रूपं तद्रूपं H U.

७ •वायिधेयित • Tr, •वायिधेयित • H U.

८ Thus Tr, •ताजोवयो H U, •ताजावि B.

निधयो भवन्तीति^१ । तेषां ह्यगच्छ^२ मेवसोपाकरणोपावसाभे^३
 न्यनममाकमेत^४ । त्वाङ्गेण प्रचरणकस्यो व्याख्यातो^५ । ऽयाक^६
 ग्ररीरमस्यु प्रवेष्टयति न वा उवेतभ्ययस आशानां ता विद्या
 आशा इति दाभ्याम् । ॥ ६ ॥

- १ अथ यद्यङ्गहीनः पशू रूपतो वर्णतो वाग्नेषीमाशा-
 वेष्णवोमेष्ट्रीं वायव्यां प्राजापत्यामिति च ऊला तमेवोपा-
 कुर्यादथ यदि वपामाङ्घ्रियमाणाः ष्मेनो. ऽपहरेन्नष्टेदा^७
 पाद्याः शिरष्ठमन्तर्धाय^८ चतुर्गृहीत^९ गृहीताहवनीये जुहो-
 त्यन्वारब्धे यजमान उद्युक्तुपर्णो^{१०} न विभाति सर्वः शिरष्ठ-
 १० कुक्षिः सप्तशिराः पुरस्तात् । सर्वेषु लोकेषु विभुः प्रविष्टो
 गातुमस्मिन्यङ्गे यजमानाय विन्द^{११} स्नाहेत्यथेतस्ये^{१२} वपाये
 स्नाजे यत्किञ्चिदोदो रूपमवशिष्ट^{१३} स्नातदुत्पाद्य^{१४} तेन प्रचरे-

१ भवन्ति B U H.

२ Partly conjectural reading; ह्यगच्छ मेवसोपाकरणोपावसाभे-
 रीवावस्यन्तम्. U, ह्यगच्छेदुपाकरणोपावसाभेदम्यन्तम्. H, ह्यगच्छ
 मेव सोपाकरणोपावसाभेदम्यन्तम्. Tr, ह्यगच्छमेवसोपाकरणोपावसाभेदम्यन्तम्.
 B. The Viv. तेषां ह्यगच्छ मेवसोपाकरणोपावसाभेदम्यन्तम् ।

३ U ins. after वाक्यः चतुर्गृहमभिनिर्द्दशति, H ins. before वाक्यः
 (वाक्यान्)रेधाक्य चतुर्गृहमभिनिर्द्दशति (cp. IX. 19 : 296. 3).

४ Thus B Tr U; H corrupt.

५ Om. Tr.

६ चयम्. H, चयस्य. U Tr, उद्युक्तु. B.

७ Thus Tr, विन्दन्ता. B H U.

८ Thus B, उद्युक्तु Tr U H.

दथ यद्येनां पुनर्विन्देत नैनामाद्विद्येताथ यदि वपा विरव-
 दानं वा स्तन्वेदा त्वा ददे यद्यथे वीर्याय चास्मास्तन्निधा
 यूयं दधाथेन्द्रियं पय इत्यादाय जुहोति यस्ते द्रप्सो यस्त
 उदर्षो देव्यः केतुर्विश्वं भुवनमाविवेश । स नः पाद्धारिण्यै
 स्वाहेत्यथ यद्यस्य स्थिते पशौ प्रकुनिश्वषास उपविशेऽश्वषासं ५
 प्रचास्य यूयं प्रोक्ष्य तथैवाज्येन जुहोत्यापवस्त्रं वदस्व^१ वा^२
 मोमपोतथे गातुमस्मिन्यज्ञे यजमानाय त्रिन्द^३ स्वाहेति^१ ।
 ॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथातश्चातुर्मासान्नरासन्नतानि व्याख्यास्यामस्तस्यैतद्भूत^१ ।
 नानृतं वदति^१ न माश्वसमन्नाति^१ न स्त्रियमुपैति^१ नान्य^२ १०
 पक्ष्मक्षनेन वासः पक्ष्मक्षयन्त्यमृन्मयपाव्यशूद्रोच्छिष्टो^१ स्वयं
 पादौ प्रचालयते^२ न स्रवणमन्नाति^१ न कौश्रीधान्यमन्य^३
 तिष्ठेभ्यो^१ नासन्धा^४ ग्रथीत^१ न स्त्रियमुपेयात्काममृतौ
 जायामुपेयाद्यज्ञातपुत्रः स्यादुभयोः काशयोर्मधुपूर्वं व्रत-

१ ? Thus U, वदस्व H, वदस्व वा B, वदस्व वा Tr.

२ Thus Tr again, विदस्वा० B U H, विदस्वा० Prāy. candr.

३ Thus B : व्याख्यास्यामो व्रतं चरेदिति तस्यैतद्भूतं Tr; after व्याख्यास्यामः
 H and U have a passage which seems to be interpolated (from
 XXI. 1. : 69. 2, 3) : नान्य^२ (these two words only in H) वावज्जीव-
 प्रथोभ्योत्वेन चातुर्मासानाम(न)न्नाश्विहवनि प्रथमे जेच संवत्सरे व्रतं चरेदिति ।

४...४ om. Tr.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67. 1) B, कौश्री० H U Prāy. candr.
 कौश्री० Tr.

सुपैति 'मध्वन्नातीति ब्राह्मणं'¹ छतमित्येवेदमुक्तं² भवति¹ ।
 दैव्यं मध्विति³ विज्ञायते ऽज्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वन-
 स्यते मधुना दैव्येनेति⁴ नान्यस्योष्किष्टं सुञ्जीत⁵ नान्यस्या-
 र्त्विष्यं कुर्वीत⁶ नाञ्जीत⁷ नाभ्यञ्जीत⁸ न आङ्गं⁹ सुञ्जीत¹⁰
 न लोमानि वापयौत¹¹ न दतो धावते¹² न नखानि
 निकृन्तते¹³ कामं पर्वसु¹⁴ केशशस्त्रलोमनखानि¹⁵ वापयौत¹⁶
 चतुर्षुचतुर्षु मासेषु निवर्तयेतेति ब्राह्मणः¹⁷ संवत्सरादूर्ध्वं
 दार्शपौर्णमासिकमेव¹⁸ व्रतमुपदिशन्ति तस्य चेदैशदेवस्य कालो¹⁹
 नातीयाद्यद्यतीयादग्नये²⁰ व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपासं निर्व-
 १० पति¹ । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठत आमावास्याकाशादिति²¹
 व्याख्याताः²² काशातिक्रमेष्वापदि²³ यजेत²⁴ ॥ ८ ॥ घष्ठः ॥

१ Thus Tr B; • छ वेदमुक्तं भवति छतमित्येतद् द्वे II, • छ वेदेदमुक्तं भवति
 छतमित्येतद् U; on this passage cp. Rudr. on Ap. VIII. 4. 11.

२ आवाणि Tr.

३ Thus U H. वापयते B, विहीत Tr.

४ Thus MSS., we expect the optat.

५ यर्वति Tr.

६ लोमनखानि om. Tr.

७ दार्शपूर्वमासिकं Tr.

८ Thus is the reading of U sec. m. U (pr. m) B and Tr. om.
 the words यद्यतीयाद् and B has काशीतीयाद् instead of काशीमाती¹ ।

९ अरावं दक्षिणां ददाति U ins. on the margin.

१० • काशा काशादिति Tr.

११ Thus also the Vivaraṇa, काशा चतिः H. (rightly ?).

अघातो ऽध्वरदीक्षाप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो^१ दीक्षित-
 स्नेहमृतं वदेद्विमं मे वक्ष्य तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो
 अग्न इति चतस्रो वाक्पणीर्जपेत्^२ कृष्णाजिनाङ्गुवच्छिन्नो दण्डाद्वा
 देवाञ्जनमग्न्यश्नस्ततो मा यज्ञस्याग्नौरवतु । वर्धतां भूतिर्दध्ना^३
 हतेन सुञ्जतु यज्ञो यज्ञपतिमश्नस इति अपेर्दमेधमनिष्टं^४
 वा वृद्धा जपतीत्युक्तमेतद्भिष्टुष्टो ऽभिष्टुष्टमाणो वा^५ जपती-
 त्युक्तमेतद्भूतधिलाप आशम्य जपति शिवाः पीता भवथ यूथ-
 मापो ऽस्माकं योनावुदये सुमेवाः । इरावतौरनमीवा अना-
 गथः स्नासि नो भवथ औवथ इति^६ कर्दधित्वा निडीथ वा
 जपति यदचापि रथस्य मे निरष्टविषमस्तुतः^७ । अग्निष्टुष्टोमः १०
 इधिवौ पुनरात्मन्धधातु म इति^८ रेत स्नानमनुमन्यते
 यज्ञे रेतः परीतोषान्तदर्पिथ^९ । अग्निहोचमिव^{१०} सोमेन तदहं
 पुनरादद् इति^{११} मूषं करिष्यन्परीषं वा इधिव्या^{१२} सोष्टुमा-
 दन् इयं ते यज्ञिया तनूरिति^{१३} करोत्यपो सुञ्जामि न

१ दध्ना om. H.

२ om Tr.

३ निरष्टविषम् B U H and the Prāy. candrikā, निरष्टविषम् Tr and
 a prayoga of the collection Burnell;—चक्षुतः or चक्षुत Tr B H
 and the same prayoga, चक्षुत B and the Prāy. candrikā.

४ परीतो Tr B, परितो U H Prāy. candrikā—•पिथं यज्ञि Tr,
 पिथं । यज्ञि prayoga Burnell, •पिथं यज्ञि H, •पिथं यज्ञि U. •पिथं यज्ञि
 B, cp. Āp. X. 18. 10.

५ इधिव्या Tr U.

प्रजामश्चोसुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति^१ । सोष्टं
 प्रतिनिद्धाति पृथिव्या संभवेति^२ । बौभत्या नाम^३ स्वापः^४
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेत्यश्रु^५ । कफस्या^६ नाम स्वापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति स्मूहानं^७ । तपस्या नाम स्वापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति स्वेदं^८ । दुःस्वप्नं दृष्ट्वा अपत्यभि-
 पर्वावर्तते^९ । दुःस्वप्नं पापस्वप्नादभ्युत्थे^{१०} । नञ्ज्ञाहमन्तरं करवै न
 हि स्वप्नमुपपद्यते^{११} इति । स्वप्ने अं भुक्त्वा अपति यदन्नमद्यते
 नक्तं न तन्नातः जुधो ऽवति । सर्वं तदस्मात्मा हिःषीन्न हि
 तद्दृष्ट्वा दिवेति^{१२} । सोन्नितमुत्पतितं दृष्ट्वा कण्डूय^{१३} वा अपति
 १० नमो रुद्रियाभ्यो ऽज्ञः स्वाहेति^{१४} । न वर्षति धावेद्यदि धावे-
 क्कमो रुद्राय^{१५} वास्तोष्यतय^{१६} इत्येतान्मृचं अपेक्षान्येन दीक्षितेन
 समेयाद्यदि समेयात्कया नक्षिच आभुवदित्येतान्मृचं अपेक्ष-

१ Thus (and cp. Āp. X. 14. 1) Tr, नामाप खः H U Viv. and Prāy. candrikā ; B om. this passage.

२ Thus the prayoga Burnell ; •चो Tr, •नुपादे U ; H totally cor- rupt and B defective.

३ Thus Tr, Viv. and prayoga Burnell ; कफे निगते कफस्या U.

४ Thus the prayoga Burnell, चोर्च Tr, चेर्च B and Viv, कस्या H.

५ Thus MSS., read with Av. VII. 100 अपति पर्वावर्तं ।

६ The original reading of Baudh. is difficult to restore. •माचय- मुच्यते B, •प्रोपुच्यते Tr, •प्रोपुच्यते U Prāy. candr. •माचयते H.

७ Thus B U Tr and Prāy. candr., •प्रच H.

८ Thus MSS.

९ वाचवे Tr.

यजनादन्यथाभुदितो ऽभिनिष्पन्नो वा सूर्यो मा देवो देवेभ्यः
पालिति जपेदितौस्वा^१ इमानि^१ सर्वास्वेवाध्वरदौचासु प्राय-
श्चित्तानि भवन्तीति^१ बौधायन^१ आवान्तरदौचाथै विषर्गा-
दिति शास्त्रीकिः^१ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातः सर्वयज्ञानां प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः^१ सर्वत्र
स्मृतिस्मृतिभिन्नभग्नपृष्ठदृष्टविपरीतहौनेषु^१ ॥ इतिः स्मृत्या-
न्वावितपतितस्फुटितेष्वदिजघानविडासकाकस्वरगुणपशुपचि-
सरोक्षपादीनामन्यत्कौटानामृत्वजो^१ ऽग्नीनामन्तरागतानां^१
दादशगृह्यहौतेन^१ सुचं^१ पूरयित्वा दूर्गां^१ मनस्वतीं^१ महा-

१ Thus Tr (reading only •न्वा). जपेदितौमानि B U H.

१ च स्वाच ins. H U.

१ Thus the Prayāścittapradīpa, and H and the Viv., the last two omitting, however, •द्विजः •स्मृतिस्मृतिभिन्ने भग्नः B U, स्मृतिभिन्ने-
द्विजो भग्नः Tr; •हौन B.

१ इतिः स्मृत्या B, इतिः स्मृता II, इतिः स्मृत्या Tr, इतिः स्मृत्या U.

१ One of the most difficult passages ! स्मृतिवैचित्र्यं U, स्मृति-
वैचित्र्यं B U, •स्मृतिवैचित्र्यं Tr. The Viv. reads •वदिजः (दिजा-
भिरेक्ताः इन्द्रादयः) - ज्ञानवि (or वि)डासः all, but the Viv. •ज्ञानवि-
डासः explaining ज्ञानः इन्द्रादयः this points to वदिजज्ञानविडासः -
Before च H U have इन्द्रादयः - सरोक्षपादि H U and the Viv.,
सरोक्षपादि Tr, सरोक्षपादीनाम् B. - अन्यत्कौटानाम् the Viv, अन्यत्कौटो
B, अन्यत्कौटानाम् H U. - अग्नीनामन्तरागतानां U (sec. m.), अग्नीनामन्तरा-
गतानां H U (pr. m.) अग्नीनामन्तरागतानां B Tr, अग्नीनामन्तरागतानां
Viv.--Read perhaps instead of अग्नीनामन्तरागतानां अग्नीनामन्तरागतानां. In
the Gṛhyasūtra (IV, 8) this passage also is to be found equally
corrupt.

१ Thus Tr, सुचंमनस्वती B U H.

व्याहतीक्ष्णो जुहुयाज्जातवेदसे सुनवाम० सोममरातीयतो
 निदधाति वेदः । स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव
 सिन्धुं दुरितात्यग्निः स्नाहेति^१ । कार्यविपर्याये च^२ मन्त्र-
 ब्राह्मणमाच^३ दर्भभाबर्हिःपरिधिविधृतिपवित्रहविःकपालसुक्-
 १ सुवारणिकृष्णाजिनं प्रणीताम्युदासनेन^४ यत्किंचित्कार्यविप-
 र्यायः स्नाद्ये चान्ये चाज्यस्थाल्याः सुवेणोपचातं प्रायश्चित्तानि
 जुहोति प्रजापतये स्नाहा हिरण्यगर्भाय स्नाहेत्यथ पितामहां
 जुहोति भृगूणां पतये स्नाहाङ्गिरसां तपसे स्नाहेत्यथ महा-
 व्याहतीर्जुहोति भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्नाहा भुवो
 १० वायवे चान्नरिचाय च महते च स्नाहा सुवरादित्याय च
 दिवे च महते च स्नाहा भूर्भुवः सुवसन्त्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च
 दिग्भ्यश्च महते च स्नाहेत्यथ व्याहतीर्जुहोति भूः स्नाहा
 भुवः स्नाहा सुवः स्नाहा भूर्भुवः सुवः स्नाहेति^५ ॥ १० ॥
 ॥ अष्टमः ॥

११ मन्त्रहीने ऽतिरिक्ते वा दुरधीते दुरागते ।
 अनागते ऽवषट्कारे^६ अतीते^७ वापि^८ यद्भुते^९ ॥

१ दुर्गा ins. B.

२ च found in H Tr and the Vivaraṇa.

३ Thus B, माच Tr, मन्त्रभेदे च U, माचोभेदे च H.

४ This whole passage is incomprehensible to me. चवि om.

B K. - कपालनामसु० H U - वरसो० B K U - प्रचौतामाभ्युदासनादि
 H U.

५ दहते H.

६ Thus Tr, ज्योते H U, यतीते B.

७ वापि Tr, B.

८ १ वे B Tr, न H U.

हविषः^१ स्यन्दनादग्नेर्होतुर्हीनस्तरेण^२ च ।
 अतिदाहे च हविषां यत्किञ्चित्पाचभेदेन^३ ॥
 कपासनाग्ने भेदे च चतुष्पाद्यन्तरागते^४ ।
 प्रणाग्ने च पविचक्ष^५ आग्न्यस्यैवावलोडने^६ ॥
 हविषां च विपर्यासं च लिख्यप्रयतेषु च ।
 यज्ञप्रसारणीकाले^७ दैधीभावे समुत्थिते ॥
 मिन्दाङ्गती च होतव्ये व्याहृत्यः प्रणवादिकाः ।
 वारुणस्तन्मृत्युस्यान्वग्निसं^८ मनस्तती ॥
 महाव्याहतयः सप्त प्राजापत्या तथैव च ।
 प्रसंधानाय यज्ञस्य^९ त्वेते^{१०} मन्त्राः प्रकीर्तिताः ॥ १०
 अप्रायश्चित्तिको यज्ञो ह्यसुरैः संप्रभुष्यते ।
 असुरैर्भुक्तयज्ञस्तु^{११} देवान्दोषेण^{१२} संप्रयेत् ॥

१ Thus Tr and the Viv. हविषां U, हविषां B, हवि H.

२ जीह्व. Viv.

३ Thus Tr B and the Viv., •व्याहृत्यरागतौ U, •व्याहृत्यरागतौ H.

४ Thus U, •चतुष्पाद्यन्तरागते Tr H, •चतुष्पाद्यन्तरागते B.

५ P Thus U H, प्रसारणां Tr, प्रसारणां B; प्रसारणिकाले यज्ञप्रसारणिकं
(sic) यज्ञविचारः the Vivarana.

६ Thus Tr H T U, •मृत्युस्यान्वग्निसं B.

७ Thus Tr, यज्ञस्यैव U (pr. m.) and H, यज्ञस्यैव U (sec. m.).

८ यज्ञस्यैव B.

९ Thus H U B, •यज्ञस्य Tr.

१० Thus Tr B, यज्ञस्य U, यज्ञस्य H.

अग्निजो यजमान^१ च^२ आयुषो^३ ब्रह्मवर्षात्^४ ।

प्रस्थानवेदुरिष्टं तत्तस्माद्दोषान्प्रणाशयेदिति^५ ॥

॥ ११ ॥ नवमः ॥

अथातो ऽनुषङ्गान्धास्यास्यामः^६ । साय^७ होमं चोपोद^८

१ जुहुयात्प्रातर्होमं चोपास्तमयं^९ कालेन कालमनतिक्रम्य^{१०}

कालो^{११} दर्शपूर्णमासयोरग्निहोत्रस्य च न^{१२} स्कन्दते^{१३} न यथत

इति^{१४} विज्ञायत^{१५} । आ प्रातराहुतिकालात्सायमाहुतिकालो

नातोयादां सायमाहुतिकालात्प्रातराहुतिकालो^{१६} । ऽथ यदि

साय^{१७} सायं दोषा वस्त्रोर्नमः^{१८} स्नाहेत्यहुतिः^{१९} ऊत्ताग्निहोत्रं

१० जुहुयाद्यदि प्रातः प्रातर्दोषा वस्त्रोर्नमः^{२०} स्नाहेत्याहुतिः^{२१}

ऊत्ताग्निहोत्रं जुहुयादथ यदि पूर्वस्थमाहुत्या^{२२} ऊताया-

१ Thus B K U^१ (pr. m.), मानस Tr, मानं वा U (sec. m.)

२ सायुषो Tr.

३ वर्षात् Tr.

४ Thus H U; तस्मात् B. तुतस्मात् Tr—The last words repeated

in B Tr.

५ Thus Tr B and the Viv., नुक्त्वास्यामः H U.

६ Thus U H. चो B Tr and the Viv.

७ Thus H; साय U, कालेन B कालेन च Tr.

८ Thus H U, वस्त्रोर्नमः B, स्कन्दे Tr; •चोपेयं च स्कन्दं यथेते Viv., cp. the citation of Bhāradvāja in Rudradatta's comm. on Āp IX. 7. 3.

९ च ins, H U.

१० चक्षुर्दोषो U and Prāy. candrikā.

माहवनीयो ऽनुमच्छेदग्निद्वारौ दारावग्निरिति वदच्छकले^१
 हिरण्यं निधायोत्तरामाहुतिं जुहुयात्कालातिक्रमेष्वापह्नोम^२ ।
 आमावाख्य^३ काक्षात्पौर्णमासस्य कालो नातीयादा पौर्ण-
 मासादामावाख्य^४ ग्रीष्मायणस्य काक्षाच्छ्रामाकायणस्य
 कालो नातीयादा श्रवायणस्य^५ काक्षाद्ग्रीष्मायणस्य^६ ५
 श्रामाकायणस्यश्रवायणस्य^७ वरुणप्रघासानां काक्षाद्देश्यदेवस्य
 कालो नातीयादा साकसेधेभ्यो^८ वरुणप्रघासानामा शुनासी-
 र्यासाकसेधानामा वैश्वदेवाच्छ्रुनासीर्य^९ दक्षिणायनपग्नोः
 काक्षादुत्तरायणपग्नोः कालो नातीयादोत्तरायणपग्नोर्दक्षिण-
 यनपग्नोरौत्तरवसन्त्योतिष्ठोमस्य^{१०} काक्षात्पूर्ववसन्त्योतिष्ठो- १०
 मस्य^{११} कालो नातीयात्समस्तस्य संवत्सरस्य^{१२} निज्यासुत्या^{१३} ।
 चषयो इ स तत्प्रययुगा^{१४} आस^{१५}ले ऽर्धमासाद्यार्धमासाद्याग्नि-
 होचमजुह्वुः^{१६} । प्रतिपदि सायं चतुर्दशगृहीतानि गृह्णाति ।

१ Thus U, वदच्छ• Tr, वदेह• B H.

२ Thus Tr, •बीमसामा• U, बीमसामा• B U.

३ Thus Tr, •षषवाद्ग्रीष्माय• B H, •षषवाकालाद्ग्रीष्माय• U.

४ श्रामाकायवा• Tr.

५ Thus U, •षावां H B, •षावां काक्षाद्य• Tr.

६ Thus Tr, •षशोत्तरवसन्त• B U.

७ Thus Tr, •सूर्यवसन्तकायो• B, •सूर्यवसन्तकायो• U.

८ ? Thus Tr U, •सर्वस्य षावां• B : H om. this passage.

९ तत्प्रययुगा Tr. प्रयोज H and the Viv. (pr. m.) तत्प्रयोज B, प्रयोज U.
 प्रयोजमा Viv. (sec. m.) which explains अतिप्रवेन प्रयोजविदः ।

१० Thus Tr B, •धमासेधेमासीग्नि• H U - •चतुर्दशः Tr, •चतुर्दशः U H,
 •चतुर्दशः B : on this passage cp. Hir. pi. ३१. II. १ : ५६, ११.

सहदुपस्थाने हविरेका^१ समित्सहदुमः^२ सहदुपस्थानः^३ सह-
 त्याणिनिमार्जनमेवं प्रातरथ षण्मासानुष्ठते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पथि
 कृते ऽग्नये तन्तुमते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति^४
 १ पुरोडाशाग्निहोत्रः^५ जुला^६ दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वापय-
 णैश्चातुर्मासैः^७ पशुबन्धेन च^८ संवत्सरमनुष्ठते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पव-
 मानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये ऽग्नये पथिकृते ऽग्नये तन्तु-
 मते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति पुरोडाशाग्निहोत्रा-
 १० ऽग्निहोत्रः^९ जुला^{१०} दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वापयणैश्चातुर्मासैः पशु-
 बन्धेन च^{११} ॥ १२ ॥

अथ हविवामर्यै^१ त्रौहिषवौ^२ तथोरत्नाभे^३ प्रियङ्गवः
 कोद्रवोदारवरकवर्जः^४ श्शमाकनीवारवेणुयवाक्षरसंपाककन्द-
 मूलफलान्यापः^५ सकृन्मिति^६ दृढमाव्यर्थ^७ गव्यमिति प्रत्यय-

१ Thus Tr B, रंकाः सविधूः U H.

२ B U H put व्रतपतये before वैश्वानराय ।

३ Tr ins. ऽग्निहोत्रं जुलात् ।

४ •मार्जित Tr.

५ Thus B Tr, the Viv. and the Prāy. candr. ; •रमावे H U.

६ & Thus Tr H U, •बोहारकः B ; •बोहारकमावर्जं the Prāy.

dipika.

• Uncertain reading ; •संवादवद् Tr. •संवादवद् B U,

•संवादवद् H, •संवद् Prāy. pradipa.

• Thus H U, सकृन्मिति B •सकृन्मिति Tr.

संस्त्रासाभे माहिषमाजं वा हतमाज्यार्थे प्रयुज्जीत^१ । भोजने-
 खविद्वं मन्यन्त^२ एके । तयोरसाभे तैलं प्रतिनिधिसंस्त्रा-
 साभे अर्तिसंस्त्रासमंतसौकुसुमसर्षपवार्चकेश^३ इति^४ शिष्ट-
 प्रामाण्यादेत ऊर्ध्वमसाभे यवपिष्टानि त्रीक्षिपिष्ठानि श्यामा-
 कपिष्ठानि वाह्निः सःस्रव्याज्यार्थे प्रयुज्जीत^५ । कुशा स्तर-
 णार्थे^६ । तेषामसाभे ग्ररमयकुतपाश्वालसुस्रसुगन्धितेजना-
 जुंमादारदूर्वाश्यामाकाः^७ शीरदृषा इक्षव इत्येतेभ्यः । प्रस्तर-
 वर्चिर्विधृतिपवित्रयूपरग्रमाशासाकपरिस्तरणान्धर्मासनग्रयम-
 कोचोपाकरणार्थाः कार्यः सर्वदृषेभ्यो वा शुष्कशुद्धिनल-
 वक्षजलज्वाह्लादपवर्ज^८ । पासाग्रः खादिरो वेभ्रस्तयोरसाभे १०
 याज्ञिकानां वा^९ दृषाणामन्यतमस्तेषामसाभे ऽरदकपित्यको-
 विदारग्रस्तसिस्त्रेष्वातकनीपनिम्नतिलकवाधकविभौतकराजदृ-

१ Thus B U, प्रयुज्जवे Tr., H. omits the passage.

२ B U ins. इति ।

३ Emended; •वार्चकेशाभिद्वं Tr., •वार्चवावेवावेद्वं B, वार्चवावेवा इति शिष्टं H U.

४ सास्तरवा H U.

५ ग्ररमय Tr., ग्ररमय H U, ग्ररमयः H U - •जुंमादार Tr., •जुंमादारा B U, जुंमदरा H.

६ Thus Tr (reading only श्वर्च instead of शुद्धि); श्वर्च H U, •शीर्षविलक्ष्ण B; •शुद्धिगवक्ष्ण H, •शुद्धिगवक्ष्ण U. Sāyana (citing in his bhāṣya on the darsapūrṇamāsa) gives श्वर्च instead of शुद्धि ।

७ Om. by Sāyana in his citation.

चकरक्षपसाष्टुवर्ज^१ । सर्ववनस्यतौनामिभ्यो भवतीत्येके^२ ।
दक्षिणानां काले गौर्द्विरण्यं वासस्तेषामलाभे फलानां मूल्यानां
भक्ष्याणां^३ दद्यात् त्वेव न यजेत ।

नित्यं^४ नित्येषु युक्तः स्यात्तथैवाजस्त्रिकेषु च ।

५ • यस्य नित्यानि छुप्तानि^५ तथैवाजस्त्रिकाणि च ॥

विपद्यन्ते^६ न स^७ स्वर्गं गच्छते पतितो हि सः ।

तस्मात्सूक्तैः फलैर्वापि^८ मधुना तरयेन्^९ वा^{१०} ।

नित्यं नित्यानि कुर्वीत न च नित्यानि शोपयेत् ॥

न च नित्यानि शोपयेदिति ॥ १७ ॥ दशमः ॥

॥ इत्यष्टाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus Tr and B (B reading, however, 'शकस्यो' and 'पर्वाजुन' instead of 'पल्लव' : both have 'वाग्वाच' instead of 'वाचक'). Say. in a citation agrees with the above given reading, putting only करक्ष between क्षपित and कोविदार; U reads: नौपनिषत्तिलकवाचक विभोतकराजहचक्राकुमक्षिरक्तं (sec. m. चरव करंजपित्तकोविदारसेनातक-पक्षांशु (sec. m. पर्वाजुन) वलें; H: नौपनिषत्तिलकवाग्वाचकविभोतकराजहच-क्राकुमक्षिरक्तं करंजकोविदारसेनातकपक्षांशुवर्जं ।

२ After एके the MSS. exc. Tr and the Viv. ins. यद्यदि ।

३ Thus H U, बक्ष्याणां B, भक्ष्याणां Tr.

४ Thus B U and Viv.; नित्या Tr, नित्यं H

५ छुप्तानि Tr.

६ Thus Tr B and Viv.; विपद्यन्ता U H.

७ स U च Tr.

८ Thus U H and Viv.; इत्यप्युक्तैः Tr B.

९ Thus B and Viv. तरंजपित्वा Tr U H.

अथाभिदग्धानि^१ सदोहविधानानि समस्तदेवयजनमाहु-
तेव^२ क्रियेरन्नाहुता^३ वा^४ वसतीवरीः प्रथमं गृह्णीयादिति^५
वाधून्कस्य मतमप्येतरानानुपूर्वमित्यथ^६ यदि °भिक्तेषु कपा-
लेषु सर्वाणि^७ निपतेयुस्तत्र यावन्मृतं^८ पुरौषमादाय वसती-
वरीभिः संयुत्य^९ विस्त्राय प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं यद्वाणामेकेन ।
जुहुयादाद्गौध्रीयविनाश आग्नेय्यर्चा^{१०} जुहुयादग्निर्मूर्धा दिव
इति^{११} वैष्णव्या हविर्धाने^{१२} विष्णो त्वं नो अन्नम इत्याग्नेय्या^{१३}
सुक्षयमग्निः सहस्रिण इति^{१४} वायव्यया वायव्येषु वायो शतम्
इतीणामित्येन्द्रिया^{१५} सदानीन्द्रं विष्वा अवीरुधमिति^{१६} वैश्व-

१ अथाति० H U and the Vivaraṇa.

२ Thus Tr H U and Prāy. candrikā, समस्तदेव० B.

३ Thus Band the Viv., क्रियेरन्नाहुता Tr H U, cp. Rudradatta on
Āp. XIV. 25. 2.

४ Om. T B, given by U H and the Vivaraṇa.

५ Thus Tr B, गृह्णीरन्निति H U.

६ Thus B, °तरानानुपूर्वमित्यथ Tr. °तरानानुपूर्वं भवत्यथ U, °तरानानुपूर्वं
भवत्यथ H.

७ Om. H.

८ कपालानि कप ins. B, कप ins. Tr.

९ यावन्मृतं U and Viv., यावन्मृतं B H, यावन्मृतं Tr.

१० Thus U, °दुष्य H B, °दुष्य Tr.

११ °देव्या B U H.

१२ °र्चाम् B Tr.

१३ The passage अग्नेय्या...इतीणामिति found in H U only.

१४ °त्येन्द्रोषा H B °त्येन्द्रा Tr, त्येन्द्रा U.

देव्या प्राम्ब॒ग्ने विश्वे देवाः शृणुतेम॒ग्ं हव॑ म इति । सर्वेषु
मिन्दा॒ज्जती जु॒ञ्जयाद्वा॒ज्जती॒र्षापि वेष्टिं॑ निर्वपेदगारद॒हने॑
चामवान्॑ सर्वविनाग्ने तन्तुमती॑ । दग्धेषु॑ सोमेषु॑ वा नष्टेषु
वा सोमानामुपघाताप॒हारेषु॑ वा यथासाभम॒ग्ं शृण्व॒न्तीत्वा
॥ वस॒तौ वरीभिः॑ संयुत्याभिषुत्य॑ प्रचरेत्सर्वविनाग्ने ओषधीभि-
रभिषुत्य॑ प्रचरेत्तत्कृत्वा॑ पुनर्यजेतेति श्रुतिरेवमेव कुर्षात्सा॑
प्रायश्चित्तिरिति । ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ होचकाणामन्योऽन्यस्य मैत्रावरुणस्योदधेदपि॑ वान्यो-
ऽन्यस्य याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यां॑ यजेत॑ तस्य प्रायश्चित्तं ।
१० ब्राह्मण एकहोतेत्यस्यानुवाकस्य प्रथमेन होतुर्जुञ्जयाद्वितीयेन
मैत्रावरुणस्य तृतीयेन ब्राह्मणाणां॒ग्ं चिनस्यतुर्येन पोतुः पञ्चमेन
नेष्टुः षष्ठेनाच्छावाकस्य सप्तमेनाग्नीध्रस्याध्वर्युः प्रधानदेवता-
मनुस्मारयित्वा योन्यामुच्चारयेद्यद्दे॒ देवा अतिपादयानीत्ये-
तया सुवा॒ज्जतिं जु॒ञ्जयाद्वा॒ज्जती॒र्षात्केनाष्टमेन नवमेन पूर्वोक्तं

१ Thus Tr U Viv. •दादे B H

२ Thus all the MSS. and the Vivarapa.

३ Thus Tr and the Viv, नती B H U.

४ दग्धेषु Tr.

५ Thus Tr B; सोपघाताप॒हारेषु॑ U, वे॒षघाताप॒हारेषु॑ H.

६ •वरीभिःसंयुत्य U. •वरीः संयुत्य H, Tr B om. these three words.

७ नव om. H U.

८ सा om. U Tr.

९ Thus Tr •सोदयत्यपि B U H and the Viv. : H om. अपि वा ।

१० Thus Tr B and the Viv., •वा॒ज्जयाद्वा॒ज्जती॒र्षात् H, •वा॒ज्जया॒ भवति U.

प्रायश्चित्तं कुर्यात्कुक्ष्यपर्यायेषु^१ यथाक्रमेण जुहुयाद्ग्रमेन
 चोडग्निराग्निपर्यायेभ्यो^२ रायंतराय संधये^३ तथा शिपिविष्ट-
 स्तोत्रे वाजपेथे^४ तथातिरिक्तस्तोत्रेष्विति^५ यथाचोदितमन्यो
 यजेत्तदग्रमो^६ यजेज्यपेदा स्त्रयं चोदितः स्त्रयमेव यजे-
 द्वितीय एव^७ प्रायश्चित्तं भवेत्सोमे ऽन्यत्रैवं कुर्याद्भोतान्येन^८
 यजेदन्येनैव^९ मैत्रावरुणो वा पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यात्तथा
 चाव्यापुरोऽनुवाक्यास्त्रयथान्यप्रायश्चित्तं^{१०} भवेदयाममेधस्यास
 होमेष्वावरुणां पशूनाः^{११} सुवाहुत्या जनातिरिक्तपुनरुक्त-
 व्यावातेषु^{१२} मिन्दाहुतौ जुहुयात्तथेष्टकोपधाने^{१३} ऽथ^{१४} देव-
 सुवाः^{१५} इविषामन्यद्वौजमन्यदेवतस्य^{१६} कुर्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य^{१७}
 यजेदतिशिष्टः^{१८} सद्य यजेज्यपेदा^{१९} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्या-
 दिति^{२०} ॥ २ ॥ द्वितीयः ॥

१ 'क्व' H U.

२ Thus B H, चोडग्निराग्निः Tr U.

३ इति in Tr only.

४ Thus Tr U, यजेतसु B, यजेतसु II.

५ सद्य B only.

६ Thus B U, यजेताम्य देवतं Tr (H om.).

७ ? Thus Tr, 'क्यास्त्रयथान्यप्रा' B, 'क्यास्त्रयथान्यप्रा' प्रा. H,
 'क्यास्त्रयथान्यप्रा' U.

८ ? Thus Tr, जनातिरिक्तेषु पुनरुक्तव्यावातेषु U, जनातिरिक्तेषु H,
 न्यूनातिरिक्तेषु B.

९ य om. H U.

१० ? 'यामन्यद्वौजमन्यदेव' B, 'यामन्यद्वौजमन्यदेव' Tr H, 'यामन्य-
 दन्यदे' U.

अथ वितते यज्ञकर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः-
 चौषधं पयः पशुः सोम आज्यमित्येतेषु न्यूनेषु वा नष्टेषु
 वापद्यतेषु^१ वा^२ पुनस्तथा गृह्योपायं कारेत्प्राक् स्निष्टकृत
 उपादानं भवति^३ स्निष्टकृत ऊर्ध्वं^४ कारेत्तत्संस्थाप्येतेनैव^५
 पुनर्यजेत्सह यजेद्वा^६ यदि निरयं कारेदन्यं^७ देवतमसुभे
 लेति प्रतिविभज्याभिमृश^८ सर्वं जुहुयादसुभे स्नाहेति^९ यत्^{१०}
 कारेत्तथैवमेव कुर्यादासादनादयं^{११} यथासाथं कारेदन्वायात्य
 स्नानेषु जुहुयादन्यदा^{१२} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यादन्यासु देवता-
 स्निष्टासु^{१३} नष्टेषु दुष्टेषु वा^{१४} दोषवति^{१५} तन्मे प्रधानमावर्तये-
 १० सर्वैरिरेषेत^{१६} कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^{१७} भागिनो
 देवतस्य शूर्पादानप्रभृति कर्म कृत्वा अपथित्वासाथं स्नाने^{१८}

१ These two words in Tr only.

२ तन् om. B H.

३ न्यजेत H.

४ तदानीमेव ins. U.

५ वा ins. B U H.

६ जुहुयात् instead of कुर्यात् Tr.

७ अन्यत् in U only. Is it to be cancelled ?

८ Thus B U, •साधनेदुष्टेदु वा H, •सुष्टेदु वा Tr.

९ Thus B U, क्षेपवति Tr, - यवति B.

१० •H आवर्तये instead of आवर्तयेत् ; •सर्वैरिरेषेत Tr, •सर्वैरिरेषे-
 षेत B U, •सर्वैरिरेषेत H ; सर्वैरिरेषेता gives the Virarapa.

११ क om Tr.

प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं मिन्दाज्जती जुहुयाद्वाहतीसैवं^१ पश्चादुपा-
करणप्रभृत्या^२ स्विष्टकृतः^३ पूर्वोक्तं^४ प्रायश्चित्तं^५ कुर्यादथ^६ यदि
प्रातरनुवाकमनुपाकृतमादित्यो ऽभ्युदियात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं
भवतीत्युवाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम् । देवेभ्यो
मधुमत्तमः स्वाहेति मिन्दाज्जती व्याहतीस ऊलोपाकुर्वादथ^७
यदि प्रातरनुवाके ग्रस्यमान आदित्यो ऽभ्युदियादुदयं तमस-
स्यर्धं^८ त्वं श्वित्रमित्येताभिः सुवाज्जतीर्जुहुयादथ यदि सोमो
नाविः स्यान्नवोनवो भवति जायमानो यमादित्या अश्वमा-
याययन्तीत्येताभ्याः^९ सुवाज्जतीं जुहुयादथ^{१०} सूर्याचन्द्र-
मखोर्ध्वणं^{११} विद्यत एतदेव^{१२} ॥ ३ ॥

अथ यदि पशाम्पक्षीयमाणो भागिनीं देवतामगृहीत्वा
थोन्वां गृहीत्वाप्तयामुक्ते^{१३} स्वाहेति तदानीमेव सर्वं जुहुया-
द्भागिनीं पुनर्गृहीत्वा मिन्दाज्जती जुहुयादपि वा पशणा-
नेकेन जुहुयात्सर्वान्वाचस्यते विधे नाममित्येवमादीन्पश-
न्धोचकाणां^{१४} पक्षेषु वा चमसेषु वा हविर्दोषोक्तदोषो^{१५} भवे-

१ •व H U.

२ Thus Tr, •प्रकृतितयास्विष्ट• H U B.

३ Thus Tr, पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तमथ B, पुनस्तत्र H U.

४ एताभ्यां सुवाज्जतीर (sic) and यदि only in Tr.

५ सूर्याचन्द्र• B U H.

६ •वादवा• H U.

७ Thus Tr, सीतवा or सीतवा B U H.

८ Before भवेत् H U ins. वा ।

तथापो^१ ऽभ्यवहृत्य^२ तत्प्रायश्चित्तं^३ कृत्वा तथा पुनर्दृष्ट्वा
 जुहुयादमवेषु^४ पुनरुज्जीय जुहुयाद्भुत्वा वा तस्मिन्निदमम-
 र्धायाप आनीय भक्षयेत्सैव ततः प्रायश्चित्तिरयं यदि सवन-
 कालो ऽतिक्रमेदग्निर्मूर्धां दिव इत्येतस्यानुवाकस्य प्रथमेन
 १ गायत्रेण^५ जुहुयात्प्रातःसवने^६ । तथा चैष्टुभेन^७ मार्यादिने
 सवने । तथा जागतेन^८ तृतीयसवने । ऽत ऊर्ध्वमतिरात्रं^९
 उत्तरमहर्णाधिगच्छेद्यदि गच्छेद्यज्ञभेष आगच्छेत्तत्र प्राय-
 श्चित्तं^३ सर्वान्नोदृज्यजुह्यादिज्ञायते ब्रह्मा वै चतुर्ह्यतार इति ।
 तस्माच्चतुर्ह्यतनेव जुहुयादत ऊर्ध्वमहःसंख्यां^{१०} नाधिगच्छे-
 १० देकाहेष्वयं^{११} सवनीयानां प्रायश्चित्तिरयं यदि पूतिगन्धः^{१२}
 स्यात्तदुत्सृज्य पुनरेवोत्पाद्य प्रचरेदपि वोष्णोदकेन प्रचास्याज्ये^{१३}
 ऽवधाय^{१४} पुनः अपथित्वा प्रचरेत्तत्रापि यदि^{१५} पूतिगन्धो
 भवेत्तदुत्सृज्य पुनरेवोत्पाद्य प्रचरेत्तत्रा सवनीयानां पुरो-

१ • तथापहत्य Tr.

२ Thus Tr, चवनेषुवा B H U.

३ नायथा Tr.

४ प्रातः सवने जुहुयात् B H U.

५ चिष्टुभा, जगत्या Tr.

६ तिराचादुत्तरं Tr.

७ Thus H and Viv. ; संख्या B U, संख्या Tr.

८ यदि ins. Tr.

९ Thus B and Viv., पूतीगंधः U, पूतीगंधः H, पूतीगंधं Tr.

१० Thus U, • ज्ञेनावधाय H, • ज्ञेन—B, • ज्ञेन, omitting चवधाय, Tr.

११ in U only.

डाशानां^१ तथा शानाध्यानामथ यदि सोचः५ ग्रहं प्रतिगरं
 वोत्सृजेन्मिन्दाऊती ऊलोपाकुर्थादथ यद्येकाः सोचीयाः५ सूक्तं
 वर्षं वार्धर्षं वा प्रतिगरं वोत्सृजेन्मिन्दाऊती ऊत्वा जपेत्सोचो-
 पाकरणप्रभृत्या^२ होमादाचं यच्छेद्यदि वाचं विसृजेद्देष्णवी-
 रुचं जपेदथ यद्याश्राव्य वाचं विसृजेद्देष्णवीरुचं जपेदिष्णो
 त्वं नो अन्नम इति^३ पुनरेवाश्राव्यं यजेद्गुणातिरिक्तपुनश्च-
 व्याघातेस्वल्पेषु वान्यत्र प्रायश्चित्तं^४ मिन्दाऊती जुहुयात्सर्व-
 स्थानेषु मिन्दाऊती यज्ञशरीरमिति श्रुतिसंस्मृत्यैवामाचा-
 र्याणां प्रशस्तमिति^५ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथ यदि ऊताऊतौ सोमौ सः५ सृज्येयातामाहवनीया- १०
 दुदीचो^६ ऽङ्गारान्निरुह्य^७ तेषु जुहुयाद्यज्ञस्य हि स्य चलि-
 याविश्राप्ती चेतनस्य च । ऊताऊतस्य दृष्यतमऊतस्य ऊतस्य
 च ॥ ऊतस्य चाऊतस्य चाऊतस्य ऊतस्य च । इन्द्राग्नी अस्य
 सोमस्य वीतं पिबतं जुषेथाः५ स्वाहेति^८ तस्य नित्यमवमनु-
 वर्तयति^९ मा^{१०} यजमानं तमो विदन्मर्लिजो मो रमाः प्रजाः । १५
 मा यः सोममिमं पिबात्सः५ सृष्टुमथं कृतमित्यथ यद्यन्य-

१ Thus Tr B, •सोचादानप्रभृत्या U H.

२ यद्य om. Tr.

३ •तेषु Tr.

४ •वादेवोदीचो Tr B.

५ Thus Tr U, •स्त्रिर्वर्त्य B H.

६ •वर्तयेन्मा U.

ऊतासमवा अन्यऊतैः स॒सृष्ट्येरन्धोमे वा. सीममभिगृहीया-
 दित्येतदेवाथ यद्यन्यदृता अतिजो ऽन्यदृतैः स॒सृष्ट्येरन्धौ-
 क्षिता^१ दौक्षितैर्वान्यत्र प्रात्यक्षोमात्सत्ताच्चेत्येतदेवाथ यदि सुतः
 सोमो ऽभिवृष्येत^२ तदित्यदं^३ प्रत्यक्षे पिपौषत इत्येताभ्यां
 ५ सुवाऊतो ऊता^४ तस्य^५ नित्यभक्षमनुवर्तयतीन्दुरिन्दुमवागा-
 दिन्दोरिन्द्रो ऽपात् । तस्य त इन्द्रविश्रपीतस्य मधुमत उप-
 क्षतस्योपहृतो भक्षयामीत्यथ यदि सुते .सोमे यजमानो
 विधेय भयं वागच्छेत्सर्वाणि हवौऽपि पाश्याः समवधाय
 द्रोणकक्षणे सोमं जुहुमामाद्यं पशुमन्यस्यामित्येकामाऊतिं
 १० जुहुयाद्ये^६ देवा येषामिदं भागधेयं बभूव येषां प्रयाजा
 उतानूयाजाः । इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो ऽग्निहोत्रेभ्यो देवेभ्यः
 स्वाहेति ऊत्वात ऊर्ध्वं पैदमेधिकं कर्म प्रतिपद्येताभवे^७ वा^८
 पुनर्यजेत^९ जीर्णस्याग्रक्ष^{१०} चाग्निहोत्रवेष्टायामात्मन्यग्निसमा-
 रोपणं^{११} विद्यत इत्यात्मनि समाकृतेष्वग्निषु^{१२} न खादेश पिबे-

१ •दौक्षितो B H U.

२ •हृष्येततददित्यदं H, •हृष्येततददित्यदं B U, •हृष्येतदित्यदं Tr.

३ जुहुयात्स Tr.

४ जुहोति वे Tr.

५ •पद्यतेभवे Tr.

६ H. om. वा ; it is added sec. om. in U and found in B Tr.

७ Thus Tr, •क्षस्याग्निषो H U B.—•क्षस्याग्निषो Tr, •क्षस्या B U H.

८ चाग्निं om Tr.

ओपरि श्रव्याः^१ श्रयीत नाप्सु निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेत्कामं
 खादेत्कामं पिबेत्कामं त्वेवोपरि श्रव्याः^१ श्रयीत नैवाप्सु^२
 निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेदिति^३ । प्रक्षालितपादपाणिरप आसन्न्य
 प्राङ्मुख उपविश्याग्निहोत्रयजुषा^४ यावन्मात्रं व्रतयित्वा दूष्णीं
 भूयो व्रतयेन्नजापतिं मनसा ध्यायन्नित्येवमेवोपासीता शरीर-
 विमोक्षणात्^५ ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवति^६ यथा वै पुत्रो जातो सिध्यत एवं वा एष
 सिध्यते यस्याग्निहोत्र उदायति^७ यन्निर्मग्नं कुर्याद्विष्णु-
 ह्वादेव्यमसौ जनयेत्स एव पुनः परीध्यः^८ खादेवैनं सोमेर्जन-
 यति^९ नासौ भ्रातृव्यं जनयतीति ब्राह्मणमुख्येदुदायेदसु^{१०}
 भस्म प्रवेश्योखाः शक्तत्पिण्डेन परिलिप्य पुनरेवेना^{११} प्रवृज्य
 परिदायाकृतिषाहं कृत्वायेना^{१२} सुवाकृतिभिरभिजुहोति^{१३}
 सुवर्गं घर्मः खाहा सुवर्गार्कः खाहा सुवर्गं शुक्रः खाहा सुवर्गं
 ज्योतिः खाहा सुवर्गं सूर्यः खाहेत्यर्कवतौभ्यामर्कमिधावभ्या-

१ श्रव्यायां H B U.

२ नलेवाप्सु B U (H def.).

३ इति om. Tr.

४ Thus the Vtv., •होत्रं यजुषा the MSS.

५ •वि० om B H U.

६ See T S. V. 7. 5. 1.

७ पुनरेवेनं B, पुनरेवान्वा Tr.

८ •वेनं Tr, •वेनां B.

९ •ज्योतीभि० Tr H U.

दधात्यर्कः पवित्रं पवित्रमर्कं रजसो विमानं इति दाभ्यां^१
 मुञ्चकुलायप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येता कृष्णाजिनवाचनादथ^२ .
 वै भवति तमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निरुच्य उदायति ।
 मृत्युस्तमः^३ कृष्णं वासः कृष्णा धेनुर्दक्षिणेति^४ कृष्णं वासः
 ५ कृष्णां धेनुं प्रतमानं^५ हिरण्यमिति ददाति^६ तमसैव
 तमो मृत्युमपहते^७ ऽथो तेजो वै हिरण्यं^८ तेज एवात्मन्भव
 इति ब्राह्मणमथ यथासन्दौ शिक्वमगारं वा दक्षेत वेश्वा-
 नरौभिः समिधो ऽभ्यादध्याद्वैश्वानरो न ऊत्येत्येतेनाष्टार्चनीय
 यदि वसतौवरीकलशः^९ पाञ्चजनं^{१०} एकधनाः^{११} कुशेष्टकाः^{१२}
 १० कथनेष्टका^{१३} वा परासिन्धेरन्यूपो वा भिद्येत रजना वा विद्येत
 चषाणं वा भिद्येतौदम्बरो वा भिद्येत यावा वा भिद्येत
 द्रोणकलशो वा दौर्यतान्यदा यज्ञे दाहमथं मृन्मथं^{१४} वा पात्रं
 भिद्येत तत्त्वेनैव यजुषा स्व^{१५} आयतने^{१६} निधायोपधायाभि-
 मन्त्रयते^{१७} भूरायुर्म धारयत प्राणं मे धारयत प्रजां मे

१ Tr ins. च । ०

२ Found in Tr only and in a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ Thus Tr, the Viv. and the Prāy. Candrikā, वसतौवरकल० H
 U, वसतौवरः कल० B.

४ Thus B and the Prāy. Candrikā, पाञ्चजना H. पाञ्चजनौरेक० U,
 पाञ्चजनौरेक० Tr.

५ Thus Tr B, कथने० U, कथने० H.

६ दक्षयं Tr.

७ Thus Tr. and the Viv. सस्यकाने U, सस्यकाने B H.

८ Thus Tr, निधायोपधायाभि० B, निधायोपधायाभि० H U.

धारयत पशून्मे^१ धारयत मा म आयुः प्राणः प्रजाः पशवः
 पराचिद्येरन्नित्य^२ यदि दारुमयं पाचमाहवनीये^३ ऽनुग्रहरे-
 दयं^४ यदि^५ मृन्मयमपो^६ ऽभवहरेद्भूमिर्भूमिमगान्माता^७
 मातरमप्यगात् । भूयास्त पुत्रैः पशुभिर्वा नो देष्टि स
 भिक्षतामिति^८ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

^१अथातो ऽग्निहोत्रस्य लौकिकविधिं व्याख्यास्यामः^१ पुरा-
 ग्निहोत्राङ्गार्हपत्यादरण्योरग्नौत्समारोपयन्त्य^२ ते योनिर्हन्ति
 इत्यन्तर्वेद्यरणौ निधाय लौकिके^३ ऽग्नौ जुहुयात्सायमुद्धरति^४
 सायमाहुतिः^५ ऊत्वा^६ प्रातरुद्धरति प्रातरुद्धरति प्रातराहुतिः^७
 ऊत्वेति विज्ञायते^८ ऽथाग्निहोत्रं चतुर्भिर्लुप्यते^९ होमोपस्थान- १०
 त्रतदर्शपूर्णमासैरिति^{११} तन्मत्येष्वेहा^{१२} दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत^{१३}
 संतिष्ठते विष्किन्नप्रायश्चित्तिः^{१४} ॥ ७ ॥ षष्ठः ॥

१ After पाचं H U B ins. भिन्नम् ।

२ अथ यदि om. Tr.

३ मृन्मयं Tr.

४ •वहरेदुर्भूतिः H U.

५ The first part of this kh. differs considerably in the MSS. I have given the text of Tr, which, on the whole, agrees with the Vivaraṇa.

६ पुराग्निहोत्रस्य 'काङ्गाङ्गार्हपत्यादरण्योरग्नौत्समारोपयन्त्य' सप्तसृष्ट्या (or सप्तसृष्ट्या) रण्योः समारोपयत्ययं B U H.

७...७ लौकिकमग्निमाहृत्य सायमुद्धृत्य B U H.

८ इति विज्ञायते ins. B U H.

९ Thus the Viv., •लुप्येत the MSS.

१० इत्या om. Tr.

११ Thus Tr and the Vivaraṇa ; ग्निहोत्रस्य लौकिकविधिः B U H.

अथापद्यग्निहोत्राणां^१ समासस्तद्यथा रज्ज्विभ्रमो व्याधयो
 ऽध्वगमनं गृहकुलवासो देशकालद्रव्यानुपपत्तिरन्येष्टायोगो^२
 यासु^३ विद्यत इति^४ तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^५
 कामं पूर्वाह्ने वापराह्ने वाग्निहोत्रवेलायां वा यथासूत्रं^६ वा
 ५ कुर्यात्प्रसिद्धं वा^७ यंजमानस्या प्रसावात्प्रसूतः^८ प्रसिद्धं प्रतिपदि
 सायं^९ चतुर्दश चतुर्दशीतानि गृह्णाति सोपवसथे पार्वणे
 वाचेतरस्त्रिंशदश^{१०} प्रसिद्धं सर्वं^{११} समिप्रभृति कर्म^{१२}
 मन्वा^{१३}श्चैकवत्स^{१४}स्याय सायमग्निहोत्राणि^{१५} ऊत्वा प्रातरग्नि-
 होत्राणि^{१६} जुहुयात्सायमुपक्रमः प्रातरपवर्गः^{१७} काले^{१८} पार्वणे न
 १० यजेत^{१९} मोर्ध्वं^{२०} पाक्षिकात्समासो न प्रसज्जे नाश्रद्धानस्याया-
 प्युदाहरन्ति^{२१}

१ Thus Tr and the Viv. ; अथापद्यग्नि० B U H.

२ Tr ins. जोम after 'काल' ।

३ Thus H U, यासु Tr (grantha!), बान्यासु B.

४ Instead of these four words Tr प्रसिद्धं only.

५...५ Thus Tr ; प्रवसतः प्रसूतः प्रतिपदीत्याय U H, प्रवसन् प्रतिपदि
 सायं B.

६ वा only in Tr.

७ Thus U, 'वाचां' Tr B H.

८ Thus U, 'वाचां' Tr B, 'वाच्ये' H.

९ कालोच H

१० Thur Tr, मोर्ध्वं B U H. .

११ Thus Tr, 'श्रद्धानंश' अथाप्यु० B, 'श्रद्धानमव' B 'श्रद्धानमव' U (the
 last two ०m. अथाप्युदाहरन्ति).

अश्रद्धा^१ परमः^१ पाप्मा पाप्मा ज्ञानमुच्यते ।

अज्ञानाबुध्यते धर्मो लुप्तधर्मो ऽधमः^१ स्मृतः ॥

अद्वया शुध्यते बुद्धिः अद्वया शुध्यते मतिः ।

अद्वया प्राप्यते ब्रह्म अद्वया पापप्रणाशिनौ^१ ॥

तस्माच्छ्रद्धधानेनाप्रसङ्गेन^१ संपन्ने^१ काले^१ तन्तुमत्या यजे-
ते^१ वं लौकिकप्रयोग एवमज्जत एवं विध्यपराधे सायाषुदा-
हरन्ति न वृथाग्रीनुदासयेन्नैवानापत्सु^१ वीरहा वा एष
देवानां यो ऽग्निमुदासयत इति^१ तस्माच्छ्रद्धधानस्याप्रासङ्गि-
कस्य^१ चान्यथापि^१

येये विशेषा लघवो यचयचोपलक्षिताः ।

१०

तैः कर्मसंस्कारैः^१ कुर्याद्याथोपेतं यथा भवेत् ॥

स्वशास्त्रे विद्यमाने^१ यः परशास्त्रेण वर्तते ।

भूणक्षत्या समं तस्य स्वशास्त्रमवमन्यतः ॥

आर्वेयस्य स्वशास्त्रस्य प्रदेशास्तद्गुणैः समाः ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु च समाप्नुयादिति, ॥ ८ ॥ ११

१ परमा MSS.

२ Thus B H U, धर्मः Tr.

३ Thus Tr, •प्रणाशिनौ U, •प्रलोचनौ B H.

४ ? Thus Tr (only संपन्नेन), •प्रसंजेन प्रसंजेन संपन्नेकाले U, •प्रसंजेन काले B H; the Viv. also has प्रसंजेकाले ।

५ ? Thus H U, •धानस्याप्रसंगिक• B, •धानेनाप्रसंगिकस्य Tr.

६ Thus Tr, •कस्यान्याथापि B, •कस्य च अन्यथापि U, •कस्य च H.

७ Thus B U H, •संस्कारैः Tr.

८ •मानो H U.

यथो एतत्सो ऽपरिमितं प्रवसति न संवत्सरमिति प्रवसतो-
 त्यविशेषाज्जायापत्योराहितान्योरित्येवेदमुक्तं भवति ^१ विज्ञा-
 यते चार्धे वा एष आत्मनो यत्पत्नीत्यथ यदि प्रवसति
 यजमाने पत्न्याः प्रवासनिमित्तः^२ स्थान्तदासोऽप्यतौयः^३ ऊत्ता-
 ५ ध्वर्युः समारोपयेदथ ते योनिर्यत्नित इति ^४ यच्च गच्छेत्त-
 चानो हरेत्तच्च प्रायश्चित्तिं^५ मयित्वा विहारं कल्पयित्वा गार्ह-
 पत्यं आज्यं विज्ञाप्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनीये
 संतनीं जुहोति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विष्किञ्च यज्ञः^६
 समिमं दधातु । या इष्टा उषसो निमुच्यताः मंदधामि
 १० इविषा हतेन स्वाहेत्यग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपाकं
 निर्वपति ^७ शरावं दक्षिणां ददाति ^८ सा प्रसिद्धेष्टिः संति-
 हते ^९ ऽथ यदि यजमानस्यैव^{१०} पत्नौ चोभौ त्वेव^{११} निष्कामतो
 यामान्ते यामसीमान्ते वा वसतो^{१२} ऽग्निहोत्रमेव^{१३} जुषेता-
 विहृतमग्न्याधेयं कुर्वीताग्नीधरन्तो गोच्छ्रेयुधेषुच्छ्रेयुरग्नयो
 १५ लौकिकाः संपत्तेरन्नो विना समारूढेष्वग्निषु^{१४} नाद्रियेत^{१५}
 श्रम्याप्रासे^{१६} सत्त्वनिदर्शनात्^{१७} ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ प्राय only in Tr.

२ नच H U.

३ त्वेवमेव H U

४ ? Thus B, वसातेष्टिः Tr, वसेताष्टिः U, वसत्यष्टिः H, वसेते the Vivaraṇa.

५ अग्निषु नाद्रियेत om. Tr.

६ ? श्रम्याप्रासेनचनिदः Tr, श्रम्याप्रासेनचनचदः B. श्रम्याप्रासेनदीपचनिदः U, श्रम्याप्रासेनदीपचनिदः H.

अथ वै भवन्ति सर्वाण्या एषो ऽग्नौ कामाग्नेवेत्यथि यो
 ऽग्नीनन्वाधाय व्रतसुपैति स यदग्निहोत्रं प्रयायादिति ^१ स
 यदग्निहोत्रं प्रयास्यन्भवति तद्गार्हपत्यं ^२ आज्यं विस्वाप्योत्पूय क्षुचि
 चतुर्गृहीतं गृह्योत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्य यजमाने तुभ्यं त
 अग्निरस्तमेति ^३ यो ऽग्नीनन्वाधाय व्रतसुपैति स यद्युदाय-
 तीति तत्पुरस्ताद्वास्यातं ^४ यस्याहिताग्नेरग्निरपचायति याव-
 द्दन्त्यया प्रविध्येद्यदि तावदपचायेत्तत् स भरेदिदं त एकं पर
 उत्त एकमिति ^५ संभृत्यानुप्रहरेदग्निहोत्रकालेषु ^६ वान्तेषु
 वा ^७ यदि परस्तरांमपचायेदनुप्रयायावस्येदित्यनुप्रयायावस्ये-
 त्तद्यपैवावस्येत्तत् ^८ बोदास्येयुरोवधीर्वा ^९ एतस्य पशून्पयः ^{१०}
 प्रविशति यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धयन्ति ^{११} तान्यहुक्षा-
 द्यातयासा हविषा यजेत ^{१२} यज्ञं दृष्ट्वाद्यज्ञपरत्तरन्करियादायया
 यवागूं निर्वपेदित्यथैतेषां दोहयित्वा ^{१३} तस्मिन्नप आनीय
 त्रीहिप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वमथ यस्य सायं दुग्धं ^{१४} हवि-
 रार्तिमार्ज्जनीश्राय त्रीहीभिश्चप्योपवसेदिति ^{१५} निर्वपणान्तं ^{१६}

१ Thus B, तदगार्हपत्यं H U, गार्हपत्यं Tr.

२ च Tr. H.

३ Thus Tr U and the Viv. (only वान्तेषु instead of वा०); कालेषु
 वा H, कालेषुवान्तेषु वा B.

४ Thus H U, वस्येत्तपैवावस्येदोषधी० Tr, वस्येत्तप्यपैवावस्येदोषधी० B.

५ किंचिद् ins. Tr and the Viv.

६ निर्वपणान्तं Tr, निर्वपणान्तं Viv.

कर्म कृत्वा शो भूत आग्नेयेन प्रचर्येन्नेष 'प्रचरेच्छृतस्नानं
तत्कुर्यादथ' यखोभयः हविरातिमार्क्षेत्येकं पञ्चशरावमोदनं
निर्वपेदिति ' प्रकृत्या वा निर्वपेच्छरावेण वेति ' प्रकृत्या
निर्वपेत्तथा शरावपरिमाणार्थः शरावमिति वदन्तस्तथा चतु-
५ व्याचं निर्वपेदित्ये पाश्चात्मेव निर्वपेत्सामान्यस्थाने कुर्या-
द्यस्य प्रत्ये ऽहन्यन्त्यनालभ्यका भवति तामपहृथ यजेतेति
तामपहृथैव यजेत सर्वेष्वेव यज्ञेन यजते ' तामिहोपहृथे-
तामूँ हमस्मौत्यृतुकाः उपगमनमग्नौ ऽग्न्यन्वाधानप्रभृत्यप-
हृथैव यजेत तथैकाहानाम् ॥ १० ॥ नवमः ॥

१. अथ यदि दीचोपसत्सु तथा हर्गणेष्वन्येष्वहःसु वा यथा
अथ पर्यवेते गोमूत्रेणोष्णोदकमिश्रेण सोहितं हित्सेत्युक्ताः

१ Thus Tr and B; U and H read (after कृत्वा): धितान्नीचीन्कूपे
समुप्याहिरभ्युक्ष्यासंजयेदथ वागते सप्तादयेत्योच्चप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत निबन्धन
जर्धूमय यखोभयः etc.

२ These three words not in Tr.; प्रकृत्येव B

३ तथा not in Tr.

४ After निर्वपेत् Tr. has: न प्रकृत्या प्रसिद्धमाग्नेयेन प्रचर्येन्नेष प्रचरन् ।

५ कुर्यात् only in Tr.

६ एव not in Tr.

७ येतान्नीचम. U and the Viv. (pr. m.) येतेत्यन्नाचम. Tr, but cp.

T Br. III. 7. 1. 9.

८ यदौ. Tr, यदौ. B.

९ ? वाच Tr.

१० ? विमृशे. Tr, विमृशे. B H U and the Viv.

प्रचास्य दर्भपुञ्जीलैः पवयतीति ^१ विज्ञायत आपो वै दर्भा-
 लैर्हि ^२ स्नाता भवतीति ^३ विज्ञायते ब्रह्महत्यायै स्नोषा वर्ष
 प्रतिमुच्यता इति ^४ तस्माद्ब्रुविर्नाम्नीचेत न स्पृशेदित्यथ
 सूतिकाया ^५ दशाहे पर्यवेते यथास्नातः शौचं कृत्वा पत्नीं
 कर्मसु योजयेत्तत्कर्म पुत्रो ^६ ब्रह्मचारौ वा ^७ कुर्यात्तन्मन्त्रं यज-
 मानो जपेद्देवा पश्यकुशलौ ^८ यदि स्यादेवमेव कारयेदित्यथ
 यदि ^९ संनाय्ये. घर्मे वा प्रवृत्तायां पयो न स्याद्येन ^{१०} केन
 सिदुपायेन किञ्चित्पयो ^{११} दोहयित्वाग्निः सः सृज्य प्रचरेन्नैवा-
 न्यत्यथ आनीय कुर्यात्त्वेव ततः ^{१२} प्रायश्चित्तिरप्य यदि सोमा-
 धानमारभ्य पुरा ^{१३} दौक्षणीयाया अनालम्बुका भवति नाग्नि- १०
 शौचं जुहोति ^{१४} अहे पर्यवेते ^{१५} ऽपुदौचाप्रमृति सिद्धमत
 ऊर्ध्वमथ यदि पुरा व्रतदोहनादनालम्बुका भवति अहः
 हविष्यमश्रीयाद्यदि व्रते ^{१६} दुग्धे ^{१७} हविष्यमेव ^{१८} व्रतमपो ऽभव-

१ Thus H U, दर्भा इति तैर्हि B, दर्भा इति तेन Tr.

२ Thus H. स्नायां Tr B U.

३ तत्पुत्रो Tr.

४ Thus Tr and U (sec. m.); कुशलौ B H U (pr. m.).

५. ५ Thus Tr; संनाय्यं वा घर्मे वा व्रतमो नञ्शेद्येन B, संनाय्ये वा घर्मे
 वा प्रवृत्तायां पयो नञ्शेद्येन U, H is corr. but reads at the end पयोनस्याधेन ।

६ किञ्चित्पयिन् Tr.

७ तत्र B H.

८ पुरस्ताद् Tr.

९ यथास्नातं शौचं कृत्वा ins. U.

१० Thus B U H and the Viv., नं दुग्धं Tr.

११ Only in Tr.

इरेत्^१ अहे^२ पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमतं ऊर्ध्वमथ^३ यदि
पुरा प्रवर्ग्यस्य^४ स्यात्^५ प्रवृत्त्याद्विविध्यप्रभृति यथाज्ञातः^६ ग्रीचं^७
कुत्वा गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ यदि प्रवृत्ते^८ ऽनासन्नभुक्ता
भवति इविविध्यमेव^९ तदहः^{१०} सः^{११} स्याप्य अहे^{१२} पर्यवेते गोमूत्रादि
५ सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^{१३} दीक्षित वाचं यच्छ त्रय वाचं यच्छ^{१४}
पक्षि^{१५} वाचं^{१६} यच्छेति संप्रैषादेकस्मिन्प्रभृत्यानासन्नभुक्ता^{१७} भवति
सिद्धमावभृथात्कुत्वा अहे पर्यवेते ऽवभृथमवयन्ति^{१८} सुत्ये ऽहनि
मार्जाक्षीये सिकतोपोन्ने परिश्रित्योपविशेदन्त्येव^{१९} स पक्षौ-
शाक्षायामेवोपविशेत्प्राक्^{२०} न प्रपद्येत^{२१} ॥ ११ ॥ दशमः ॥

१० अथातः प्रायश्चित्तसमुच्चयं व्याख्यास्यामः^१ सर्वचानादिष्टेषु
मनस्वती मिन्दाऊतौ व्याहतयो होतार इति जुहुयात्सर्वस्व-
त्रत्येषु^२ मिन्दाऊतौ पितृयज्ञक्षोपे सप्तहोतारमिति^३ जुहुया-
दथ^४ यद्यग्न्याधेये सर्वभौपासनमभिप्रजयेयुः पुनस्त्वादित्या
वद्वा वसवः समिन्धतामित्येतया स्मवाहुतिः^५ ऊत्वा^६ कौकिने

१ अहे... ऊर्ध्वम् only in Tr.

२ ? Thus U B, प्रवर्ग्यस्य न Tr, प्रवर्ग्यस्यासन्न H.

३ प्रवृत्ते MSS. and Viv.

४ Thus Tr, ० अनेतदहः B H U.

५ Instead of अहे... ऊर्ध्वम् Tr has only निदम् ।

६ Only given by Tr.

७ Thus Tr, संप्रैषादेकः B H U.

८ उपविशेत् om, H U.

९ Thus Tr, ० पु त्रत्येषु B U H.

१० इति जुहुयात् in Tr only.

११ तस्मिन् ins. Tr.

ऽग्नौ गृह्णाणि कर्माणि प्रयुञ्जीत^१ यद्यर्धमवशिष्येतां^२ यदि
 ब्रह्मौदनिको धारितः स्वादौपासनवत्स्यात्तथोद्वाते पाकादूर्ध्वं
 जयादींश्च जुहुयादथ यदि गार्हपत्यमनाहितमादित्यो ऽभ्यु-
 दियादादित अरभ्यान्त्यस्त्रिंशकाश्च आदध्यान्मध्ये चेदग्निविनाश
 एतदेवायं^३ यदि पत्नीमृत्युं^४ विन्देत प्राग्दक्षिणाया एत- ५
 देवांत ऊर्ध्वमपरोधो ऽग्निहोत्रे च सोमे^५ चावभृथादिषु^६
 सर्वेष्टिपशुसोमेषु^७ तावन्मात्रं^८ पश्या वा सर्वमथ यदि गार्ह-
 पत्याहवनीयाबुद्वायेतामभिनिस्तोचेदभ्युदियादाम्याधेयं^९ तत्र
 प्रायश्चित्तिः^१ पुनराधेयमित्येके^१ ऽथ^२ यदि पत्नी बहिः
 सीमां पुनराधानमथ यथात्मनि समाकृढेज्वन्नत्वं चरेदरणिवि- १०
 नाग्नेक्तोषो^{१०} वा^{११} भवेदग्न्याधेयमरणिविनाशेनाग्निविनाश^{११}
 उक्तो^१ ऽथ यदि ग्राममर्यादां नदीं वाग्नीमतिश्चरेयुरेतामे-

१ अथ ins. Tr.

२ Thus H U, ०शिष्येदथ Tr, ०शिष्येतातस्त्रिंशदादथ B.

३ अथ in Tr only.

४ Thus Tr, पत्न्युलियं B U H.

५ Thus B H, सोमे चावभृथात् U, सोमेनावभृथादिषु Tr.

६ Thus Tr B, सर्वेष्टि० U H.—०सोमेषु Tr B, ०तत्रेषु U H.

७ च ins. U H.

८ Thus Tr, चाहवनीयगार्हपत्याबु० B U H.—उद्वायेताम् Tr.

९ In Tr only.

१० ०रौ B U H.

११ In H U only.

१२ Tr om. अग्न्याधेयम्, rightly ?

वाग्रीन्द्रियमाणानम्वारभेयातां^१ । प्रवसति न्यजमाने न^२ पत्नी^३
 प्रवसति^४ नाच प्रायश्चित्तं^५ भिक्षयोनिश्चेदन्वाहार्यपचन उदा-
 वेशा^६ प्रकृतिसत्^७ आहरणं पृथगरणी वा^८ ॥ १२ ॥

अथ यद्येककपालः परावर्तते^९ प्रजापतेर्वर्तनमनुवर्तस्ते-
 ५ त्थर्ध्वर्युः स्वस्थाने^{१०} प्रतिष्ठापयेत्प्रति^{११} अचे प्रतितिष्ठामि रात्रौ
 विश्वमन्याभिवावृध इत्येताभ्यां यजमानो ऽनुमन्त्रयते^{१२}
 ऽस्काण्यौः पृथिवीमस्कानजनि प्राजनीत्येताभ्याः सुवाञ्छतो
 जुहुयात्^{१३} स्थिते वैश्वानरीमिष्टिं^{१४} निर्वपेद्विज्ञायते च यत्पाङ्^{१५}
 पथेत देवलोकमभियेष्टुं इच्छिणा पितृलोकं^{१६} यत्प्रत्यपथा^{१७} वि-
 १० यज्ञः इत्युर्थे^{१८} दुदङ् मनुष्यलोकमभियेष्टुं तिष्ठतो होतव्य
 इत्यथ यदि पशुबन्धः सोमो वा लुप्येत वैश्वानरीमिष्ट्वा पुन-
 र्यजेत^{१९} सर्वं चेत्सुत्यमचरतिक्रामेत्समन्वारम्बाः^{२०} प्रागुपवेशना-
 दपच्छिष्टैरन्वमाप्य पुनर्यजेत^{२१} सोमेन दीक्षितो न^{२२} दद्यात्^{२३}
 जुहुयात्^{२४} पचेन्न जपेदित्यादित^{२५} एव विभजेदित्याहुर्प्रतो-

१ Instead of स्थानेन B U H एतदेव ।

२ Thus Tr, B om. न, प्रवसति H. S प्रवसति वा U.

३ Thus Tr B, •वेशाया U H.

४ Instead of तत Tr तद् ।

५ परावर्तते Tr.

६ इष्टिम् alone in Tr.

७ प्राङ् H.

८ दद्यात् ins. U.

९ After •क्रामेत् U ins. सर्वं चे — Instead of •रम्बाः (thus Tr.) •रम्बा

वा U, रम्बा वा H B.

१० न जुहुयात् दद्यात् Tr.

११ इति om. Tr.

पेतो^१ न^१ आयाधापो^१ ऽवगाहेत न वासो जज्ञाञ्च रजः^१
 प्रज्ञावचेत्सर्वं च यजमानस्यर्लिजां च यावत्कर्म व्रतमुपदिशन्ति
 नर्लिजामर्लिज्यमन्यत्र विद्यते न महर्लिजाः समासो^२ न^१ सर्वं^३
 यजमानस्यर्लिज्यमन्यत्र सप्तात्सर्वेषु^४ सोमेषु सोमापचार-
 कालातिक्रमान्तरितविपर्ययव्यवायसमासादिष्वन्येषु^५ चाज्ञा-
 तेषु^६ ज्ञातेषु च दोषेषु^६ प्राक् समिष्टयजुष आच्यस्यात्मः
 सुवेणोपघातः^७ सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयाजघानित्येके^८ ऽध्या-
 तानानित्येके^८ राष्ट्रभूत इत्येके^८ ऽमात्यहोमानित्येके^८ हन्दाः-
 बीत्येके^८ सौरीरित्येके^८ तनूरित्येके^८ होतृनित्येके^८ दशा-
 त्मकमित्येके^८ पौदसीरित्येके^८ वैष्णवीरित्येके^८ महाव्याहती- १०
 रित्येके^८ व्याहतीरित्येके^८ प्राजापत्यामित्येके^९ प्रणवमित्येके^९
 सर्वानित्याचार्यः^८ सर्वानित्याचार्यः^८ ॥ १३ ॥ एकदादशः ॥

॥ इत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

१ इ० न आयात् in U only.

२ Thus Tr, वासः B U H.

३ ? Thus reads U, समासोऽन चापि (यज०) Tr, समासोऽनेन सर्वं B, समासोऽनेन सर्वं H. The meaning of the whole passage is unclear to me.

४ सप्तात्सर्वेषु Tr.

५ सोमोपचारः Tr.—सादिषु चान्येषु B.

६ Thus (only वाज्ञा instead of चाज्ञा) Tr, वाज्ञावेषु दोषेषु B, चदोषेषु U H.

७ Thus Tr, प्राजापत्यानि० H B, प्राजापत्यानी० U.

८ ० चार्कः Tr H, ० चार्काः B U.

अथेने ऽग्निचयास्तेषां भूमेः परिमाणविहाराभ्याख्या-
 सामो ' ऽथाङ्गुलप्रमाणं चतुर्दशाणवस्यतुस्त्रिंशत्तिलाः पृथु-
 सःस्त्रिष्टा इत्यपरं ' दशाङ्गुलं चतुर्दशं ' दादश ' प्रादेशः ' '
 पृथोत्तरयुगे चथोदशिके ' पदं पञ्चदशाष्टाश्रीतिग्रतमौषा
 ५ चतुःशतमवः ' षडश्रीतिर्युगं ' दात्रिंशत्तिलाः ' षत्रिंश-
 त्त्व्यावाह ' द्विपदः प्रक्रमो ' द्वौ प्रादेशावरत्निरथाप्युदा-
 हरन्ति पदे युगे प्रक्रमे ऽरत्नाविधति ग्रान्यायां च मानार्थेषु
 यायाकामीति ' पञ्चारत्निः पुरुषो व्यामस्य ' चतुररत्नि-
 व्याथामस्यतुरत्रं ' चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षन्तावतीः रज्जुमुभयतः-
 १० पाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति ' लेखामालिख्य तस्या मध्ये
 शङ्कुं निहन्त्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य ' लक्षणेन मण्डलं परि-
 लिखेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्त्यात्पूर्वस्मिन्पाशं प्रतिमुच्य
 पाशेन मण्डलं परिलिखेदेवमपरस्मिन्क्षेत्रे यत्र समेयातां तेन
 द्वितीयं विष्कम्भमायच्छेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्त्यात्पूर्वस्मि-
 १५ न्याशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन मण्डलं परिलिखेदेवं दक्षिणत एव
 पश्चादेवसुत्तरतस्तेषां ये ऽन्याः सःसर्गास्तचतुरत्रः संपद्यते '
 ऽथापरं ' प्रमाणाद्विगुणाः रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये
 लक्षणं करोति ' स प्राच्यर्थी ' ऽपरस्मिन्नर्धे चतुर्भागोने

१ दादशानुसंशदेवं M.

२ Thus T, च not in my copies.

३ Thus throughout B U M; सः instead of सः, throughout H.

४ प्रमुच्य B M H.

लक्षणं करोति । तत्र्यञ्जनमर्धे ऽष्टमार्धे । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ
 प्रतिमुच्य न्यञ्जनेन दक्षिणापायम्यार्धेन ओष्णः सान्निर्हरे^१ दौर्ध-
 चतुरश्रं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेतावत्यां भूम्यां^२ दौ शङ्कुं निहन्त्या-
 द्वौ द्वावेकैकमभितः^३ समौ^४ यावती तिर्यङ्मानौ तावती^५
 रञ्जुमुभयतः पाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । पूर्वेषामन्वयोः ।
 पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायस्य लक्षणे लक्षणं
 करोति । मध्यमे पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणस्योपरिष्ठादक्षिणा-
 पायस्य लक्षणे शङ्कुं निहन्त्या^६ सो ऽष्टम^७ एतेनोत्तरो ऽष्टमो
 व्याख्यातस्तथा ओणी^८ यत्र पुरस्तादष्टमौ मितुयात्तत्र
 तदर्धं लक्षणं करोत्यथापरं प्रमाणदधर्धा^९ रञ्जुमुभयतः-
 पाशां कृत्वापरस्मिंस्तृतीये षड्भागेन लक्षणं करोति । तत्र्यञ-
 जनमिष्टे^{१०} ऽष्टमार्धे^{११} । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य न्यञ्जनेन
 दक्षिणापायस्येष्टेन ओष्णः सान्निर्हरेत्समचतुरश्रस्याक्ष्णयारञ्जु-
 दिस्तावतीं भूमिं करोति । प्रमाणं तिर्यग्दिकरण्यायामस्त-
 ष्णाक्ष्णयारञ्जुस्त्रिकरणी । तृतीयकरणे तेन व्याख्याता । नव-
 मस्तु^{१२} भूमेर्भागो भवतीति^{१३} । दौर्धचतुरश्रस्याक्ष्णयारञ्जुः
 पार्श्वमानी^{१४} तिर्यङ्मानौ च यत्पृथग्भूते कुरुतस्तदुभयं करोति ।

१ Thus my copies, भूमी T.

२ वेकमभितः B, वेकैकमभितः H.

३ नमिष्टेन सार्धं M.

४ Before नव० M ins. विभागस्तु तावत् ।

५ भवति M.

६ च ins. M.

तासां^१ चिकचतुष्कथोर्दादशिकपञ्चिकथोः^२ पञ्चदशिकाष्टि-
कथोः^३ सप्तिकचतुर्विंशिकथोर्दादशिकपञ्चविंशिकथोः^४ पञ्च-
दशिकषट्त्रिंशिकथोरित्येतासूपलब्धिः^५ ॥ १ ॥

नानाचतुरश्रे समस्यस्कनौयसः करणा वर्षीयसो वृधसु-
५ लिखेद्वृधस्याह्णयारंजः^६ समस्तयोः पार्श्वमानी भवति^७
चतुरश्राचतुरश्रं निर्जिह्वीर्षन्यावन्निर्जिह्वीर्षन्तस्य करणा वर्षी-
यसो वृधसुलिखेद्वृधस्य पार्श्वमानीमह्णयेतरत्पार्श्वसुपसङ्ग-
रेखा यच्च निपतेत्तदपच्छिन्नाच्छिन्नया निरस्तः^८ समचतु-
रश्रं दौर्घचतुरश्रं चिकीर्षस्तदह्णयापच्छिद्य भागं देधा
१० विभज्य पार्श्वयोरुपदध्याद्यथायोगमपि^९ वैतस्मिन्चतुरश्रः^{१०}
समस्य तस्य करणापच्छिद्य^{११} यदतिग्रिथ्यते तदितरचोपदध्या-
दौर्घचतुरश्रं समचतुरश्रं चिकीर्षस्तिर्यग्मानौ करणौ कृत्वा
शेषं देधा विभज्य पार्श्वयोरुपदध्यात्खण्डमावापेन^{१२} तत्संपूर-

१ Found in all my copies; not given by T.

२ M om. द्वादशिक...कथोः ।

३ पञ्चिकचतुष्कथोः M.

४ •चि०ग्रन्ति• instead of •चि०ग्रि• M.

५ हृद instead of हृध the MSS. here and infra. cp. Thibaut, Paṇḍit X, pp. 17, 18.

६ •उपसङ्गध्या• M U B.

७ Thus अपि वैत• my copies, not अपि वैत•, as Thibaut reads.

८ Thus B H U, •चिद्व्याद् M only.

९ •Instead of पार्श्वयोः T: विपर्ययेतरत्न ।; उपसङ्गध्या• B H U.

येत्तस्य निर्वार^१, चतुर्ष्वत्तुरश्वमेकतोऽपिमक्षिकीर्षमक्षितः
 करणीं तिर्यग्वाणीं कृत्वा शेषमक्ष्णया विभज्य विपर्यस्येत्-
 रचोपदध्याच्चतुरश्वं प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षद्विस्तावतीं भूमिं
 समचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शकुं निहन्वात्तस्मि-
 न्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोः ओष्णोर्निपातयेद्दक्षिणम-
 पच्छिन्वाच्चतुरश्वमुभयतः प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षद्विस्तावतीं
 भूमिं दीर्घचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शकुं
 निहन्वात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोर्मध्यदेशयो-
 र्निपातयेद्दक्षिणमपच्छिन्वादेतेनापरं प्रउगं व्याख्यातं^२ चतुरश्वं
 मण्डलं चिकीर्षमक्ष्णयार्धं मध्यात्पाशौ मभ्यापातयेद्यदति-
 श्रियते^३ तस्य सह तृतीयेन मण्डलं परिसिखेन्मण्डलं चतुरश्वं
 चिकीर्षन्विष्कम्भमष्टौ भागां कृत्वा भागमेकोनविंशधा^४
 विभज्याष्टाविंशतिभागानुद्धरेद्भागस्य च षष्ठमष्टमभागोनमपि
 वा पञ्चदश भागां कृत्वा द्वावुद्धरेत्सैवानित्या^५ चतुरश्वकरणीं
 प्रमाणं तृतीयेन वर्धयेत्तच्चतुर्थेनात्मचतुस्त्रिंशोनेन^६ सविशेषः^{१५}
 ॥ २ ॥

अथान्याधेयिके विहारे^१ गार्हपत्यादाहवनीयस्याघतनं^१

१ निर्वारं B U, cp. Z D M G. LV. p. 579.

२ व्यापातये B M.

३ विंशधा H M.

४ Thus U M; अरेदेवा H B and T.

५ Thus my copies.

६ Thus, not विहारी, my copies.

- विज्ञायते ऽष्टासु प्रक्रमेषु ब्राह्मणे ऽग्निमादधीतेकादशसु
 राजन्यो द्वादशसु वैश्व इत्याद्यामदतीयेन त्रीणि चतुर-
 आख्यनृचीनानि कारयेदपरखोत्तरस्थाः^१ ओष्ठां गार्हपत्य-
 स्तस्यैव दक्षिणे ऽऋषे ऽन्वाहार्थपचनः पूर्वखोत्तरे ऽऋषे
 ५ आहवनीयो^१ ऽपि वा गार्हपत्याहवनीयधोरन्तरालं पञ्चधा
 षोढा वा संभुज्य षष्ठं सप्तमं वा भागमागन्तुकमुपसमस्य^२ समं
 चैधं विभज्य पूर्वस्मादन्ताद्वयोर्भागयोर्लक्षणं^३ करोति^४ गार्हपत्या-
 हवनीयधोरन्तौ नियम्य स्रवणेन दक्षिणापायस्य स्रवणे शकुं
 निहन्ति^५ तद्वक्षिणाग्रेरायतनं भवत्यपि वा प्रमाणं पञ्चमेन
 १० वर्धयेत्तत्सर्वं पञ्चधा संभुज्यापरस्मादन्ताद्वयोर्भागयोर्लक्षणं^६
 करोति^७ पृष्ठान्तयोः पाग्रौ प्रतिमुच्य स्रवणेन दक्षिणापायस्य
 स्रवणे शकुं निहन्ति^८ तद्वक्षिणाग्रेरायतनं भवति^९ विपर्यस्तौ-
 तेनोत्करो व्याख्यातो^{१०} ऽपरेणाहवनीयं यजमानमाचौ भवतीति
 दार्शपौर्णमासिकाया वेदेर्विज्ञायते^{११} तस्यास्तिभागोनं
 १५ पद्यान्तिरक्षौ^{१२} तस्या एवार्धं पुरस्तान्तिरख्येव^{१३} दीर्घचतुर-
 अनेकतोऽग्निमदिहत्य स्रक्त्रिषु शकूनिहन्त्याधावती पार्श्वमानी

१ •दपरखोत्तरखोत्तरस्थां B M.

२ •संतुमुपसमस्य H U.

३ Thus (and cp. Thibaut's remark) B; the other MSS. स्रवणात्
 instead of स्रवणात् ।

४ •न्तिरक्षौ यावद् M.

द्विरभ्यस्ता^१ तावती^२ रज्जुमुभयतःपाशां हत्वा मध्ये लक्षणं
 करोति^३ दक्षिणयोः पार्श्वयोः^४ पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन
 दक्षिणापायस्य लक्षणे शङ्कुं निश्चन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य
 लक्षणेन दक्षिणं पार्श्वं परिलिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यातं^५
 पूर्वं पार्श्वं तथा द्विरभ्यस्तया परिलिखेदेवंपरं^६ दशपदा
 पञ्चान्तरस्यै द्वादशपदा प्राच्यष्टापदा पुरस्तान्तरस्यैति
 पाशवन्धिकाया वेदेर्विज्ञायते^७ मानयोगस्तस्या व्याख्यातो^८
 रयसंमितेत्येकेषां^९ विराट्संपन्नेत्येकेषां^{१०} शम्यामाचौ चतुः-
 स्रक्तिर्भवतीत्युत्तरवेदेर्विज्ञायते^{११} समचतुरश्राविशेषादिद्वितीया
 वेदिर्भवतीति पैदव्या^{१२} वेदेर्विज्ञायते^{१३} महावेदेस्तृतीयेन^{१४}
 समचतुरश्रकृतायास्तृतीयकरणी^{१५} भवतीति^{१६} नवमस्तु भूमेर्भागो
 भवति^{१७} यजमानमाचौ चतुःस्रक्तिर्भवतीत्येकेषां^{१८} दिक्षु स्रक्तयो
 भवन्ति^{१९} वेदिद्वितीये यजेतेति औचामणिकौ वेदिमभ्युपदि-
 शन्ति^{२०} महावेदेस्तृतीयेन समचतुरश्रकृताया अष्टादशपदा
 पार्श्वमानौ भवति^{२१} तस्यै दीर्घकरणासेकतोऽष्टिमत्करणां च^{२२}
 यायाकामीति^{२३} ॥ ३ ॥

१ द्वापवती B.

२ ? Found in H M U ; B. om. Thibaut omits the word.

३ चतुच the MSS.

४ पैदवन्धिकाया B, and U originally.

५ •कृतायाः करणी द्वितीयकरणी B U, and cp. Thibaut's remark on this passage.

६ भवति M U, भवती H.

७ भवतीति M.

- प्रातःश्रुतिः षोडशप्रकमायामो द्वादशव्यासो^१ । अपि वा
 द्वादशप्रकमायामो दशव्यासस्तस्य मध्ये द्वादशिको विचारः^२ ।
 स्त्रिंशत्पदानि प्रकमा वा पञ्चान्तिरस्यै भवति षट्त्रिंशत्पदाणी
 चतुर्विंशतिः पुरस्तान्तिरस्यैति महावेदेर्विज्ञायते^३ । मान-
 १० योगस्तस्या व्याख्यात^४ । आहवनीयात्षट् प्रकमान्महावेदिस्त
 एकस्मिन्सदसद्व्यक्तमुदक् सप्तविंशत्यरत्नयो^५ । ष्टादशेत्येकेषां^६
 ततश्चतुर्षु हविर्धानं^७ । तद्व्यक्तं द्वादशकं च^८ । मानयोगस्त-
 योर्व्याख्यातो^९ । यूपवटीयाश्चक्षोरर्धप्रक्रममवशिष्योत्तरवेदिं
 विमिमीते^{१०} । दशपदोत्तरवेदिर्भवतीति सोमे विज्ञायते^{११} ।
 १० मानयोगस्तस्या व्याख्यातस्तत्प्रातः श्रुत्यामात्रोऽपरिमितो
 वाचोपरवाः प्रादेशमुखः प्रादेशान्तराला^{१२} । अरत्निमात्रं
 समचतुरश्रं विहृत्य स्तम्भेषु ग्रहून्निहन्त्यार्धप्रादेशेनार्धप्रादेशे-
 नैकैकं मण्डलं^{१३} परिस्त्रिंशत्सदसः^{१४} । पूर्वाधार्ष्टिप्रक्रममवशिष्य
 धिष्यन्तानां^{१५} द्विप्रादेशो विष्कम्भस्तथान्तराला^{१६} । आग्नीध्रीभारस्य^{१७}
 १५ पार्श्वमानौ पञ्चारत्नैरेतेन मार्जासीथो व्याख्यातस्तस्योदीचो
 द्वारं कुर्वन्ति^{१८} । रथाशान्तराला यूपवटा भवन्तीत्येकादशिन्यां

१ द्वादशपदवाचः M, which omits the following words up to दशव्यासः ।

२ परिमंडलं M and U (sec. m.).

३ मण्डः H.

४ Thus, not धिष्यन्तानां, the MSS.

५ आग्नीध्रीयाः T.

विज्ञायते^१ तस्या^२, दद्यानां च रथावाणामेकादशानां च
 पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाददौत^३ स प्रक्रमः
 स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^४ । इथाश्वमेधे^५ विश्वत्यास्य रथावाणा-
 मेकविंशत्यास्य पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाद-
 दौत^६ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^७ । इथ^८ प्राश्वे- १
 कादग्निन्या^९ धूपार्थं वेदेः पूर्वार्धात्पदार्धस्यासमपच्छिद्य^{१०}
 तत्पुरस्तात्प्राञ्चं^{११} दद्यान्नाष्टाङ्गुलं विद्यते^{१२} न व्यतिषङ्गो^{१३}
 धूपपाटाः पदविष्कम्भास्त्रिपदपरिणाहानि धूपोपराणीति^{१४}
 ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अर्धाष्टमाः^{१५} पुष्याः^{१६} प्रथमोऽग्निरर्धमवमा दितीयो^{१७} १.
 अर्धदशमास्तृतीय^{१८} एवमुत्तरोत्तरो^{१९} विधाभ्यास ऐकादश-
 विधात्तदेतत्सप्तविधप्रभृत्येकशतविधान्तमंत ऊर्ध्वमेकशतविधा-
 नेव प्रत्याददौतानग्निकान्वा यज्ञकद्वन्नाहरेदन्यथाश्वमेधादश-
 मेधमप्राप्तं चेदाहरेदत ऊर्ध्वं विधामभ्यख्येत्तरदाद्विषेतातीतं^{२०}

१ तस्यै U originally and a citation in the Mahāgnisarvasva.

२ •सीताश्वमेधे M, cp. XXVI. 23 : 304. 6.

३ •सीताश्च again M.

४ प्राश्वे• M, प्राश्वे• the other MSS. ; •स्या U.

५ Thus M; पूर्वार्धात्पदार्धस्या• U, पदार्धस्या• B, पूर्वार्धात्पदार्धस्या• H.

६ •प्राञ्चा M.

७ अर्धाष्टमपुष्याः T.

८ •नरे M.

९ •भस्मेदव्यतरदादि• M.

वेदाहरेदाहृत्य कृतान्तादेव प्रत्याददौतः^१ कथञ्च क्व
विधामभ्यखेद्यदन्त्यप्रकृतेस्तत्पञ्चदश भागाभक्त्या विधायां-
विधायां दौदौ भागौ समखेत्ताभिरर्धाष्टमाभिरग्निं चितु-
द्यादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पञ्चमस्य चतुर्विंशेनैके^२ समा-
मनन्त्यैव हैक एकविधप्रभृतौनपचपुष्काश्चिन्वते^३ तन्नोपपद्यते
पूर्वोत्तरविरोधादय हैकेषां ब्राह्मणं^४ भवति खेनचिदग्नीनां
पूर्वां ततिरित्येषापरेषां^५ न ज्यायाः^६ चित्वा कनीयाः^७
चिन्वीतेत्येषास्माकं^८ पचौ भवति^९ न ह्यपचः पतितुमर्हत्ये-
रक्षिणा पचौ द्राघौयाः^{१०} भवतस्तस्मात्पचप्रवयाः^{११}
वयाः^{१२} चिन्वीत^{१३} व्याममाचौ^{१४} पचौ च पुष्कं च भवतीति^{१५}
नापचपुष्कः खेनो विद्यते^{१६} न चासप्तविधस्य पचपुष्कानि
विद्यन्ते न च सप्तविधं चित्त्वेकविधप्रसङ्गस्तस्मात्सप्तविध एव
प्रथमोऽग्निर्भेदान्मर्जयेद्धरोत्तरयोः पार्श्वसंधानं भेदा
इत्युपदिशन्ति^{१७} तदन्यत्तेषु न विद्यते^{१८} न स्रक्पिपार्श्वयोः^{१९}
बाह्वं चिन्वीत प्रथमं चिन्वान इति^{२०} पञ्चमायां वा चितौ

१. उज्जैवेके T.

२. See XXIV. 5: 188. 14.

३. चापरं M.

४. ब्राह्मणं ins. U on the margin; the brāhmaṇa is found T. S.

V. 2. 5. 1.

५. विद्यते U.

६. See T. S. V. 6. 8. 2.

संख्या^१ पूरयेद्विग्रतासेचिकीर्षत्पञ्चषोडाभिर्नाकसदः^२ समान-
संख्या^३ प्रतीयात्^४ ॥ ५ ॥

पशुधर्मो^५ ह वा अग्निर्यथा ह वै पशोर्दक्षिणेषामश्व्यां
यदक्षिणं पार्श्वं तदुत्तरेषामुत्तरं यदुत्तरेषां दक्षिणं तदक्षिणे-
षामुत्तरं यदवाक्^६ चोर्ध्वं^७ च^८ तत्सर्मानमेवमिष्टकानां^९ ५
रूपाद्युपदध्याद्यां दक्षिणादृतो लेखास्ता दक्षिणत उपदध्या-
त्सव्यादृत उत्तरत^१ अजुलेखाः पञ्चाश्व^२ पुरस्ताच्च भवन्ति^३
आलिखिता मध्ये^४ इथ या विग्रयस्या^५ यथा ह वै पशोः
पृष्ठवत्पशो नैवेकस्मिर्गार्श्वं व्यतिरेकेण वर्तते नैवापरस्मिन्नेवं
तासामुपधानं प्रतीयादद्यापि ब्राह्मणं^६ भवति प्रजापतिर्वा^७ १०
अथर्वाग्निरेव दध्यङ्गायर्वणस्तस्मैष्टका अस्यानीति^८ तस्माद्द-
क्षिणत्वं चेच्चतुयात्तन्मोपह्वयमध्वैरात्मोपह्वयमध्यात्मदध्यात्माश्च-
मेनं^९ चितुत इति विज्ञायते^{१०} ऽष्टकाणीभिरनिष्टकाभिर्न^{११}

१ om. M.

२ •मतांश्चे U, •मतांश्चे•B.—•षोडाशकसदः M.

३ •सं H U, सं M, •सं B.

४ •धर्मा B M U.

५ यदवाक् M; यदवाक् चो• B.

६ Thus H M U, पञ्चात् B.

७ Thus with T; विग्रय• my copies.

८ T. S. V. 6. 6. 3.

९ Some of the MSS. write (as Lāṭy. I. 5. 7.) उपह्वय or ह्वय, some (as Drāhy. II. 1. 10.) उपह्वय ।

१० •बोभिरिष्टकाभिः M B.

संख्यां पूरयेदिष्टकचिदा^१ अन्यो ऽग्निः पशुष्विदम्य इत्येतस्मा-
 द्वाङ्मन्त्रात्पशुर्वा एव यदग्निर्द्यौनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते,
 यत्प्राचीनमैष्टकाद्यनुः क्रियत^२ इति च^३ । श्लोकवाधीनि^४
 द्रव्याण्यवटेषूपदध्यान्पञ्चकमृषभं विकर्णोमितीष्टकासु^५ कक्षाणि
 १ प्रतीचादिष्टकामन्त्रयोरिष्टकाव्यतिरेके श्लोकंष्टणाः संपद्यन्ते
 परिमाणाभावादतीतामेव^६ वेष्टकागणानश्वेषूपदध्यात्पञ्च^७
 श्लोकंष्टणा^८ मन्त्रव्यतिरेके ऽक्ताः शर्कराः संधिषूपदधा-
 त्प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति गणेषु रीतिवादः^९
 प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति कर्तुंमुखवादः^{१०} पुरस्ता-
 १० दन्याः प्रतीचीरुपदधाति पश्चादन्याः प्राचीरित्यपवर्गस्यतुरग्रा-
 ख्येवैतदुपपद्यते ॥ ६ ॥

न खण्डासुपदध्यान् भिक्षासुपदध्यान् कृष्णासुपदध्यान्
 जीर्णासुपदध्यान् लक्षणासुपदध्यान् स्वयमादृष्टाः स्वयंचिता-
 सुपदध्यान्^{११} प्रमाणमिष्टकानां जानोः पञ्चमेन कारयेदध्वं

१ See T. S. I. 5. 8. 2.

२ •यत इति B U, but we have one single citation: T. S. V. 2.

10. 1.

३ om. H.

४ With ४ my copies: T. with ४ ।

५ विकर्णो is, according to the Mahāgnisarvasva, विशाखकर्णो जी ।

६ Thus B U, •जीमानेदे• M, H is incompl. T reads as M;
 inserting, moreover, द्य after •नाना ।

७ Thus H, लक्षणा M U; लक्षणादु• T.

नाकषदां पञ्चसोडशानां च^१ यज्योवपाकाभ्यां प्रतिहृषेत^१
 पुरीषेण तत्संपूरयेत्पुरीषस्यानियतपरिमाणत्वाद्वा^१याममाचौ
 भवतीति गार्हपत्यचितेर्विज्ञायते^१ चतुरश्रेत्येकेषां^१ परिमण्ड-
 लेत्येकेषां^१ चतुरश्रं सप्तधा विभज्य तिरस्त्रीं^१ चेधा विभजे-
 दपरस्त्रिप्रसार उपदौषीरुपदधाति^१ समचतुरश्राखेदुपदधा-
 द्वायामषष्ठेनेष्टकाः कारयेच्चतुर्थेन हतौयेनेति^१ तासां नव
 प्रथमा द्वादश द्वितीया इति पूर्वस्त्रिप्रसार उपदधाति^१
 पञ्च हतीयाः षोडश प्रथमा इत्यपरस्त्रिपरिमण्डलायां
 यावत्संभवेत्तावत्समचतुरश्रं कृत्वा तत्सप्तधा विभजेत्प्रथोऽस्त्रि-
 धाचिधेत्यपरं^१ प्रसारं^१ तथोपदध्याद्यथा प्रथमीकेषु कृतयो १०
 भवन्ति^१ धिष्यथा एकचित्तौकाश्चतुरश्राः परिमण्डला वा^१
 तेषामाग्नीध्रीयं नवधा विभज्यैकस्या स्नाने ऽज्ञानमुपदध्यादयं
 होतुर्धिष्यं^१ नवधा विभज्य पूर्वाऽस्त्रिभागानेकैकं देधा
 विभजेदचेतराक्षवधानवधा विभज्य मध्यमपूर्वौ द्वौ^१ भागौ
 समखेदयं मार्जालीयं चेधा विभज्य पूर्वापरौ भागौ पञ्चधा ११
 विभजेदुख्यभस्मना षष्ठ्यष्टेष्टकाः कारयेदिति^१ संवत्सरभृत^१
 एवैतदुपपद्यते न रात्रिभृत^१ एवमस्य मन्त्रवती चित्तिवृत्तिश्च-

१ Thus U and T; नेत् H M B.

१ परस्त्रिप्रसारे M B.

१ धिष्यं H M.

१ होतौ M.

१ See X, 12 : 11, 13.

नक्षितं^१ विषादस्य परस्ताद्विन्वीत कामविवेकान्तस्य रूपं
श्लेनाकृतिर्भवतीति^२ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति^३ श्लेनाकृतं विन्वीत सुवर्गकाम इत्या-
कृतिर्देविचं^४ चतुराश्रात्मा श्लेनाकृतिश्च^५ विज्ञायत उभयं^६
ब्राह्मणं^७ पञ्च दक्षिणायाः ओष्णामुपदधाति पक्षोत्तरस्यां^८
वसो वय इति दक्षिणे ऽऽस उपदधाति^९ दृष्टिर्वय इत्युत्तरे^{१०}
आम्नो वय इति दक्षिणे पञ्च उपदधाति^{११} सिंशो वय
इत्युत्तरे^{१२} पुरुषो वय इति मध्य इति चायापरं^{१३} वयसा वा
एव प्रतिमया चीयते, यदग्निरित्युत्पततां क्रावयेत्यर्थः^{१४}
१. समचतुरश्राभिरग्निं चिनुते^{१५} दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्या
इति मैत्रायणीयब्राह्मणं^{१६} भवति^{१७} तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य
चतुर्थेन पक्षमेन वष्टेन दशमेनेत्यग्निं विनिमीते^{१८} यावान्पुरुष
जर्ध्वाऽऽस्तावदन्तरास्ते वेदोऽग्निद्वे^{१९} करोति मध्ये द्वतीयं^{२०}

१ See XVII. 28 : 306. 8. and XXVI. 28 : 311. 5.

२ H adds प्रकृतिमात् and thus also T, but see the comm. :
इतिकरचः परिभाषाचमात्रार्थः ।

३ See T. S. V. 4. 11. 1.

४ The first brāhmaṇa is found T. S. V. 3. 1. 5. (cp. Baudh.
X. 38 : 36. sqq.) the second T. S. V. 5. 3. 2.

५ U and Mahāgnisarv. ins. पञ्चयोरेव बौर्ध इति ।

६ Thus my copies ; विन्वीत T.

७ I have not been able to trace this passage in the agniciti-
brāhmaṇa of our Maitrāyaṇī Samhitā.

८ Thus M ; वेदोऽग्निद्वे H U, वेदोऽग्निद्वे B and Thibaut.

यदमुच्यते स्यात्करोति तदिह वेणुना करोति । तस्यात्मा
 समचतुरश्रत्वारः पुरुषाः । पक्षः समचतुरश्रः पुरुषः । स तु
 दक्षिणतो ऽरन्निना द्वाधीयान्तेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः । पुच्छः
 समचतुरश्रः पुरुषस्तमवसानाद्ग्राहेणैव वर्धयेद्देवः सारन्निप्रादेश्चा
 समविधः संपद्यत । उपधाने पक्षापादुत्तरतः पुरुषद्वितीयवेक्षायां
 चतस्रः पञ्चम्यस्यासामभितो देवे पादेष्टुके । ततो ऽष्टौ चतुर्थ्यः ।
 पक्षेष्वपि षड्भागीयाभिः प्रच्छादयेद्देतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः ।
 पूर्वापरयोः पुच्छपार्श्वयोस्तुर्भागीया उपदध्याद्विष्णोत्तरयोः
 पादेष्टुकाः । शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेद्देव दिशतः
 प्रक्षारो । ऽपरस्मिन्प्रक्षारे पक्षापादुत्तरतो ऽर्धव्यायामवेक्षायां १०
 तिस्रस्तिस्रः षष्ठ्यो देवे द्विपदे इति विपर्यायमुपदध्यान्तयोत्तरे १
 दक्षिणस्याः श्रोण्यां नव षष्ठ्यस्तुरश्रकृतास्तथोत्तरस्यां । नवनव
 षष्ठ्यो देवे द्विपदे इति दक्षिणादः सादोत्तरादः साद्विपर्या-
 यमुपदध्यान्तेनमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेद्देव दिशतः
 प्रक्षारो व्याख्यातं चितुयाद्यावतः प्रक्षाराः शिकीर्वेत् ॥ ८ ॥ १५

अथापरः । पुरुषस्य पञ्चम्यस्या एवैकतो ऽर्धधांशोऽसामर्थाः
 पाद्यास्योपधाने पूर्वापरयोः पक्षपार्श्वोरर्धेष्टका उदीचीरुप-
 ध्यान्तयोत्तरे । दक्षिणोत्तरयोः पुच्छपार्श्वयोस्तस्यतस्यतो
 ऽर्धधां उदीचीः । पुच्छस्यावसानात्तस्यो ऽर्धेष्टका उदीचीः ।-

१ चक्षुषां instead of चक्षुषां M.

१० दध्यादेवमुत्तरे B.

१ उपपक्षयोः B.

सामभितो दे पादेष्टके^१ जघनेन पुष्पायययोरैकैकामर्धेष्टका^१
 प्राचीः^१ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रक्षादयेदेष दिशतः
 प्रक्षारो^१ ऽपरस्मिप्रक्षार आत्मस्मिपु चतस्रः^१ पादेष्टका
 उपदध्यान्नासामभितो देदे अर्धेष्टके^१ पूर्वस्मिजनीके पञ्च^१
 ५ पषाययोस्मिस्मिस्मि ऽध्यर्धा उदीचीन्नासामनरासेवेकैका-
 मर्धेष्टकां प्राचीः^१ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रक्षादयेदेष
 दिशतः प्रक्षारो^१ व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रक्षाराः^१ स्मिर्धत्^१
 ॥ ६ ॥^१

अथ वक्त्रो व्यस्तपुष्कल्लेष्टकाः कारयेत्पुष्कल्य चतुर्थ-
 १० स्नासामर्धाः पाद्याः^१ नित्यमच्छयापक्वेदनमनादेशे^१ पादेष्ट-
 कास्तुभिः^१ परिमृज्जीयादर्धपदेन पदेनाध्यर्धपदेन पदसवि-
 शेषेणेति^१ ते दे यथा दीर्घसंस्मिष्टे स्थातां तथार्धेष्टकां
 कारयेदद्याग्निं विमिमौत^१ आत्मा द्विपुष्पायामो दशपदद्या-
 सस्तस्य दक्षिणादः^१ सादुत्तरतो ऽध्यर्धप्रक्रमे लक्षणं करोत्ये-
 १५ वमपरतस्तथोपरिष्ठात्सन्ध्या^१ नित्यम्याः^१ समपक्विन्धादेतेने-
 तरासाः^१ लक्ष्मीनामपक्वेदा व्याख्याताः^१ स आत्मा^१ शिरो

१ पुष्पाः U, पुष्पायययो M.

१ पादेः M; T om.

१ Here ends probably the third adhyāya; no indication of it is found in my copies.

४ •चेति B U H.

५ •द्वर्धत्तुभिः my copies.

६ •Between नित्य and चतुर्थ M ins. अनुसन्धि ।

ऽर्धवष्टपदायामनर्धमुत्पत्त्यासं^१ तस्याऽष्टौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणा-
 पच्छिन्धात्पुच्छस्य षट्पदा प्राची द्विपुरवोदीची^१ तस्य पूर्वं
 क्षत्तौ त्रिभिस्त्रिभिः प्रक्रमैरपच्छिन्धात्पञ्चो द्वादशपदायामो
 दशपदव्यासस्तस्य मध्यात्प्राश्चि^१ षट् पदानि प्रक्रम्य शङ्कुं
 निश्चन्याचक्रोष्ठोरेकैकमयेन^१ स्यन्वया परिचिनुयादन्तस्तस्य- ५
 मपच्छिद्य तत्पुरस्तात्प्राश्चं दध्यात्सं निर्णाम^१ एतेनोत्तरस्य
 पञ्चस्य निर्णामो व्याख्यातः^१ पञ्चापयोः प्रक्रमप्रमाणानि पञ्च-
 पञ्च चतुरश्राण्यनूचीनानि कृत्वा सर्वाण्यवाञ्चमक्ष्णयापच्छिन्धा-
 दर्धान्युद्धरेद्देव^१ सारं निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^१ उपधाने
 शिरसो ऽप्यथे चतुर्थीसुपदध्याङ्क^१ समुखीं पुरस्तात्पादेष्टके १०
 अभितस्तयोरवस्तादभितस्तस्तस्तस्तस्तस्तुरअपाद्याः^१ शेषे पादे-
 ष्टका^१ अपि वा शिरसो ऽपे ष्ट^१ समुखीसुपदध्यात्सं^१ अव-
 स्ताच्चतुर्थीसुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितस्त-
 स्तस्तस्तस्तुरअपाद्याः^१ शेषे पादेष्टकाः^१ शिरसो ऽवस्तात्पञ्च
 पादेष्टका व्यतिपक्ता उपदध्यात्सं^१ पा पुच्छस्य पुरस्ताद्यष्टदपच्छिन्सं १५
 तस्मिन्^१ षट्ष्टकाः पादेष्टकास्तोपदध्यात्^१ षेपमग्निं चतुर्भागीयानिः
 प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्धाभिः संख्यां पूरयेद्देव^१ द्विगतः^१
 प्रस्तारो^१ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे ष्ट^१ समुखीस्तस्तस्तस्तभिः पादेष्ट-
 काभिः संयोजयेद्यथा दीर्घचतुरश्रं^१ संपद्यते^१ तत्तिर्यङ्

१ प्राचं M.

१ These three words not in B; T omits them.

स्वयमाहवावकाश उपदध्यात्^१समुखौ प्रतीच्यौ पुष्पाण्ये^२
 ऽर्धपदेनात्मनि विग्रये^३ तथोरवसादभितक्तिसः पादेष्टकाः
 प्राप्नुखीरपदध्यात्पुष्पावसात्पञ्चदश पादेष्टका यतिवक्त्रा
 उपदध्यात्पादेष्टके अर्धेष्टकेति पञ्चपञ्चाणां प्राचीर्यत्यासं
 ५ चिनुयादिग्रये यदपेष्टिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदधा-
 ष्वेषमग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेत्याद्याभिः सार्धाभिः
 संख्यां पूरयेत्^४ ॥ १० ॥

अथापरः^५ । पुरुषस्य पञ्चमीभिः श्रतमश्रीतिः सप्तार्धं च
 शरन्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^६ तासां पञ्चाग्रहे चात्मन्यर्ध-
 १० चतुर्थ्यः^७ शिरसि^८ पञ्चदश पुष्के^९ ऽष्टपञ्चाग्रस्तार्थां देशिणे
 पञ्च उपदध्यान्त्योक्तरे^{१०} ऽर्धव्याघामेन सक्तौनामपेष्टेदः^{११}
 संगतं पुष्कं^{१२} पञ्चथोस्त्रिभिस्त्रिभिररन्निभरपनामो^{१३} ऽध्वर्याभिः^{१४}
 वट्पट्पञ्चाणि कुर्यादाकृतिः शिरसो नित्यायेष्टकानां विकाराः^{१५}
 पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽध्वर्यास्ता एवैकतः सपादाः^{१६} पञ्चम-
 १५ भागीयायाः पाद्याः सार्धास्तथाध्वर्यास्तथाष्टमभागौ^{१७} तथा
 स्त्रेवचेद्यथा तिस्रः सक्तयो भवन्ति^{१८} पञ्चमभागीयायाः स्याष्टम्यक्तानि
 दशात्मनि पञ्चमभागीयाः सार्धा उपदध्यान्त्या पुष्के^{१९} पञ्चथो-
 स्त्राध्वर्याः सार्धाः^{२०} शिरसि याः संभवन्त्यपरस्मिन्प्रकारे पुर्वेषोः

१ पुष्पाण्ये U.

२ ० परं M.

३ ० तुर्थाः B.

४ Thus B, अध्वर्याभिः M U, ० अध्वर्याभिः T.

५ ० सप्तार्धायाः M U.

पद्याययोरैकैकाशुभयौमुपदध्यादेकैकामपरयोर्द्वे श्रिरसः
 पार्श्वयोः^१ पुच्छस्यावस्तादध्यर्धाः प्राचीर्यथावकाशं^२ पार्श्वयोः पाद्याः
 साष्टमभागाः^३ पञ्चयोस्याध्यर्धाः सावयवाः^४ श्रेवं यथायोगं
 यथासंख्यं यथाधर्मं^५ उपदध्यात्^६ ॥ ११ ॥

कक्षचित्तं^१ एतेनात्मा पुच्छं च व्याख्यातः^२ श्रिरसि
 पञ्चोपदध्यान्तस्याकृतिर्याख्याता^३ सप्तपञ्चाशद्विंशे पञ्च उपद-
 ध्यान्तयोत्तरे^४ व्यायामेन सप्तादेऽग्रेण पञ्चयोरपनामः^५ पञ्चम-
 भागीयार्थाभिः षट्षट् पक्षाणि कुद्यादध्यर्धावग्नियते^६ तथा
 पुच्छस्यावस्तात्पादावरज्जिमाचावरज्यन्तराक्षौ प्रादेशव्यासौ
 भवतस्तयोरवस्तादभितो द्वौदावष्टमभागौ प्राग्भेदावुपदध्यादेव^७ १०
 शारजिप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^८ ऽथेष्टकानां विकाराः^९
 पञ्चमभागीयाः सावयवाः^{१०} पादेष्टका^{११} चतुर्भिः^{१२} परिगृही-
 त्वादधेप्रादेशेनाध्यर्धप्रादेशेन प्रादेशेन प्रादेशसविशेषेणेत्यध्य-
 र्धेष्टका^{१३} चतुर्भिः^{१४} परिगृहीत्वादधेव्यायामेन द्वाभ्यामरज्जिभ्या-
 मरज्जिसविशेषेणेति^{१५} ताः षट्^{१६} तासां चतुरश्रपाद्याः साष्टम-^{१७}
 भागाः पादयोरुपधाय श्रेवं यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्मं^{१८}
 उपदध्यात्^{१९} ॥ १२ ॥

१ •भागीयाः M.

२ यथाधर्मं my copies throughout.

३ See XVII. 28 : 307. 1.

४ श्रिरसौ जित्वा ins. M.

५ पादेष्टकाचतुर्भिः M.

अव्यञ्जित^१ एतेनात्मा शिरः पुच्छं, च व्याख्यातं पदा-
वपोद्गत्य^२ चिषष्टिर्दक्षिणे पक्ष उपदध्यान्तयोत्तरे^३ पुरुषेण
पक्षयोरपनामो^४ ऽपरस्मादपनामात्माश्चमरमिं मिला तस्मि-
न्यस्यां निवन्त्यापरं पक्षपक्षापच्छेदमन्वायच्छेदेवं^५ पक्ष पक्षन्वः
५ सार्धा उद्गृता भवन्ति^६ पादेष्टकामपनाम^७ उपधास तासां
चतुरश्रपाद्याः साष्टमभागा अपोद्गत्य शेषं^८ यथायोगं
यथासंख्यं यथाधर्मं चोपदध्यात्^९ ॥ १३ ॥

प्रउज्जितं चिन्वौतेति^{१०} यावानग्निः सारत्विप्रादेशस्ता-
वत्प्रउजं कृत्वा तस्यापरस्याः करस्या द्वादशेनेष्टकास्तदर्धस्यावाः
१० कारयेत्तासामर्धाः पाद्याश्च^{११} तासां दे चर्धेष्टके बाह्यसविशेषे^{१२}
चतुर्क उपदध्यादर्ध्यान्तयोः^{१३} शेषमग्निं दृष्ट्वौभिः^{१४} प्रच्छा-
दयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे ऽपरस्मिन्ननीके
सप्तचत्वारिंशत्पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्याच्चतुर्क एकाः
शूक्ष्मपाद्या^{१५} दौर्ध्वं चेतरे चतस्रः स्रज्यमाहवावकाश उपदध्या-
१५ दर्ध्यान्तयोः^{१६} शेषमग्निं दृष्ट्वौभिः प्राचौभिः प्रच्छादयेद-
र्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^{१७} ॥ १४ ॥

१ See XVII. 28 : 307. 4.

२ पक्षपक्षमपक्षे. M, पक्षयनापक्षे. B.

३ पादेष्टकानामपनाम B.

४ Thus (not जेना as T) my copies

५ See XVII. 28 : 307. 7.

६ Thus my copies ; बाह्यसविशेषे T.

७ M ins. प्राचौभिः, rightly !

८ Not given by T in the text.

उभयतः प्रउगं चिन्वीतेति^१ यावानग्निः सारणिप्रादेश-
 सावदुभयतः प्रउगं कृत्वा^२ नवमेन तिर्थज्ञान्याः प्रउगचितोक्ता
 विकारास्तपोपधानमपरस्मिन्प्रसारे चुबुकयोर्दे^३ पादेष्टुके
 उपदध्यास्तंध्यन्तयोश्च दीर्घपाद्ये^४ दीर्घे चेतरे च^५ सतस्रः स्रव-
 मादस्रवकाश्च उपदध्यादर्ध्यास्तन्तयोः^६ शेषमग्निं दृष्टतीभिः^७
 प्राचोभिः^८ प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^९ ॥ १५ ॥
 चतुर्थः ॥

रथचक्राक्षितं चिन्वीतेति विज्ञायते^१ इयानि तु^२ स्रव-
 रथचक्राणि भवन्ति साराणि च प्रधियुक्तानि चाविशेषान्ते
 मन्यामहे^३ अन्यतरस्याकृतिरित्यग्निं विमिमौते^४ यावानग्निः १०
 सारणिप्रादेशसावतीं भूमिं परिमण्डलां कृत्वा तस्मिन्वावत्सं-
 भवेत्तावत्समचतुरश्रं^५ कृत्वा तस्य करण्य द्वादशनेष्टकाः कार-
 णेत्तसां षट् प्रधायुपधाय शेषमष्टधा विभजेदपरं^६ प्रसारं
 तर्थापदध्याद्यथा प्रथमीकेषु स्रक्तयो भवन्त्युपापरः^७ पुन-
 र्वाधात्पञ्चदशनेष्टकाः समचतुरश्राः कारयेन्मानार्थास्तां दे^८ १५
 श्रते पञ्चविंशतिश्च सारणिप्रादेशः सप्तविधः^९ संपद्यते^{१०}
 तास्तन्यास्तुःषष्टिमावपेत्ताभिः समचतुरश्रं करोति^{११} तस्य

१ See XVII. 28 : 307. 9.

२ Not in the text as given by T.

३ नावत् not in the text of T.

४ After विभजेत् U ins. (probably taken from the bhāṣya):

चस्मिन्प्रसारे चतुरथचक्रौरवानारदेशात्प्रतिपदादेद० ।

५ After भवन्ति U ins. इति ।

- षोडशेष्टका^१ पार्श्वमानौ भवति^२ चयस्त्रिंशदतिश्रित्यन्ते^३
 ताभिरन्त्यान्तर्वशः परिचितुथाकाभिः षोडश मध्यमास्तुःषष्टि-
 ररास्तुःषष्टिर्वेदिर्नेमिः शेषा^४ नाभिमन्ततः परिलिखेन्नेमि-
 मन्ततस्त्वान्तरतश्च^५ परिलिख्य नेमिनाभ्योरन्तरासं दाधिः प्रह्ला
 ५ विभज्य विपर्यासं भागानुद्धरेद्देवमवाप उद्धृतो भवति^६ नेमिं
 चतुःषष्टिं कृत्वा व्यवलिख्य मध्ये परिलिखेत्ता अष्टाविंशतिश्रितं^७
 भवत्येवरास्तुधास्तुधा^८ नाभिमन्तधा त्रिभजेद्देव प्रथमः
 प्रस्तारो^९ उपरस्त्रिप्रस्तारे नाभिमन्ततस्तुर्थवेक्षायां परि-
 कृषेन्नेमिमन्तरतो^{१०} नेमिमन्तरतस्तुःषष्टिं कृत्वा व्यवलिखेद्देराणां
 १० पञ्चधा विभाग आ परिकर्षणयोर्नेम्यामन्तरालेषु द्वे द्वे नाभा-
 मन्तरालेष्वेकैका^{११} यच्छेषं नाभेस्तदष्टधा विभजेत् एष षोड-
 शकरणः सारो रथचक्रचित्^{१२} ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

द्रोणचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^{१३} इयानि तु^{१४} खलु
 द्रोणानि भवन्ति^{१५} चतुरश्राणि च^{१६} परिमण्डलानि चावि-

१ •ष्टकाः my copies.

२ •मिमन्ततः पर्यस्य तस्य परिलिखेन्नेमिः M, B om. परिलिख्य, U has तस्य after परिलिख्य; cp. XVII. 29 : 307. 16.

३ Thus T and U; अष्टाविंशतिश्रितं B, अष्टाचकारिः प्रह्लातं M.

४ Thus U M; विभजेन् instead of the second चतुर्धा B T.

५ नेम्यन्तरतः U, नेम्यन्तः M, नेमिमन्ततः B.

६ •चक्रः B M.

७ See XVII. 29 : 308. 3.

८ Only in U B.

९ Only in U.

१० om. B.

शेषान्ते मन्यामहि । अन्यतरस्याकृतिरित्युपाश्रितं विभिमौते ।
 चतुरश्र आत्मा भवति । तस्य त्रयः पुरुषास्त्रिभागोनाः
 पार्श्वमानी । पश्चान्सर्वभवति । तस्यार्धपुरुषो दशान्गुलानि च^१
 प्राची । त्रिभागोनः पुरुष उदीचौत्येव^२ सारन्निप्रादेशः
 सप्तविधः संपद्यते । ऽथेष्टकानां विकाराः^३ पुरुषस्य षष्ठ्यस्ता^४
 एवैकतो ऽध्वर्धास्त्रिसामर्थ्यास्त्रिर्यग्भेदाः पुरुषस्य चतुर्थ्य इति ।
 तासां त्वरश्रोत्र्यन्तराक्षयोः षट् षष्टौरुपधाय शेषमग्निं
 दृष्टतौभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे
 दक्षिणे ऽध्वे ऽध्वर्धमुदीचीमुपदध्यान्तथोत्तरे । पूर्वस्मिन्न-
 नीके षड्भागीया उपदध्यादक्षिणोत्तरयोस्तुर्भागीयास्तस्रोः ।^५
 पुरस्तात्पान्थयोर्दे चतुर्भागीये उपदध्यान्तथोरवस्तादभितो देदे
 अथर्धे त्रिषूची । तथोरवस्तान्मध्यदेशे^६ दे^७ षष्ठ्यौ प्राच्यौ ।
 शेषमग्निं दृष्टतौभिः प्राचीभिः^८ प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेत् ॥ १७ ॥

अथापरः । पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशशत^९ सारन्निप्रादेशः ।^{१०}
 सप्तविधः संपद्यते । तासामेकामपोद्गत्य शेषाः परिमण्डलं
 करोति । तत्पूर्वेण रथसकचिता व्याख्यातः^{११} षोडशीं पुरस्ता-

१ Only in U.

२ इति om. U.

३ मध्येदेशे B.

४ om. B.

५ om. U.

६ End of sixth adhyāya ?

७ •विंशतं B. विंशतिवत् M.

द्विग्रथ उपधाय तथा सह मण्डलं^१ परिचिच्छेदवत्सादपक्षिणं
 तत्पुरस्तादुपदध्यात्प्रधीनाः सप्तधा विभागः^२ 'प्रधिमध्यमाः
 प्रक्रमव्यासा भवन्ति^३ चतुरश्राणामर्थाभिः संख्यां पूरयेद-
 परस्मिन्प्रस्तारे प्रधिमध्यमामोष्ठ उपधाय यद्वत्सान्निधेया
 विभजेत्^४ एष भवकरणो द्रोणचित्परिमण्डलः^५ समूह-
 परिचाय्यौ^६ पूर्वेण रथचक्रचिता व्याख्यातौ^७ समूहस्य दिशु
 चालाकाग्न्यान्निधत्वा तेभ्यः पुरीषः^८ समूहोपदध्यात्परिचाय्य
 दृष्टकानां देशभेदस्तः^९ सर्वाभिः प्रदक्षिणं परिचिनुद्यात्^{१०}
 ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

१०. अग्रानचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^१ 'सर्वमग्निं चतुरश्रा-
 न्यस्रदग्र भागाग्नत्वा तेषामाख्यातमुपधानं^२ 'चिभिर्भागैर्भा-
 गार्धव्यासं^३ दीर्घचतुरश्रं विद्वत् पूर्वस्थाः करणा मध्याह्नोष्णी^४
 प्रत्यासिख्यान्तावुद्धरेत्तस्य दग्रधा विभागस्तानि विष्ट्रतिः सर्वो
 ऽग्निः संपद्यते^५ 'परस्मिन्प्रस्तारे प्रउगमध्ये^६ 'नूचीनं विभजे-
 त्स्य वड्धा विभागस्तै दे पार्श्वयोः उपदध्याद्वागदतीयायामास-
 तुर्यव्यासाः^७ 'कारयेत्सामर्थ्यास्तिथ्यभेदास्ता अन्तयोः उपधाय

१ परिमण्डलं M.

२ See XVII. 29 : 309. 6, 8.

३ See XVII. 30 : 309. 1.

४ भागार्धं om. B.

५ Thus my copies (cp. the bhāṣya) ; चर्वाह्नोष्णी Thibaut.

६ प्रधिमध्यमाः B.

शेषमग्निं दृष्टतीभिः प्राचीभिः प्रष्ट्यादधेर्दधेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेदूर्ध्वप्रमाणमग्नेः पञ्चमेन वर्धयेत्तत्सर्वं चैधा विभज्य
 दयोर्भागयोस्तुर्थेन वा नवमेन^१ वा चतुर्दशेन वेष्टकाः
 कारयेत्ताभिस्तस्यो वा नव वा चतुर्दश^२ वा^३ चितोरपधाय^४
 शेषमवाप्तमष्टायापष्टिन्त्यादर्धसुद्धरेत्तस्य नित्यो विभागो^५
 यथायोगमिष्टकानां ऋषयश्चक्री ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

कूर्मं चितं चित्नीत यः कामयेत ब्रह्मलोकमभिजयेयमिति
 विश्रायते^१ दद्याः खलु कूर्मा भवन्ति वक्राङ्गाश्च परिमण्ड-
 लाश्चविशेषान्ते^२ मन्यामहे^३ अन्यतरस्याकृतिरित्याग्निं विभि-
 मीते^४ चतुरश्र आत्मा भवति^५ तस्य दश प्रक्रमाः पार्श्वमानी १०
 भवति^६ तस्य द्वाभ्यां द्वाभ्यां प्रक्रमाभ्यां^७ सप्तौ नामपञ्चेदः^८
 पूर्वस्त्रिजनीये प्रक्रमप्रमाणानि चत्वारि चतुरश्राणि कृत्वा तेषां
 ये जग्ये ते अष्टायापष्टिन्त्यार्देवं दक्षिणत एवं पश्चादेव-
 सुत्तरतः^९ स आत्मा^{१०} शिरः पञ्चपदायाममर्धपुरुषस्यासं^{११}
 तस्याः सौ प्रक्रमेण प्रक्रमेणापष्टिन्त्यात्सत्त्वपञ्चेदः^{१२} पादा- १५
 युजयेत्तस्य द्विपदास्तथा तिरस्त्री तद्विगुणायाममर्गुची^{१३} तस्य
 द्विपदास्तथा पूर्वमष्टमपष्टिन्त्यार्देतेनेतरेषां पादाना-

१ पञ्चमेन M.

२ वचीरपधाय M.

३ See XVII. 30 : 309. 6.

४ परिसंख्यानां U.

५ प्रक्रमेण once M.

- मपच्छेदा व्याख्याता^१ अपरयोः पादयोर्परवावसावपच्छि-
 न्नादेव^२ सारनिपादेशः सप्तविधः संपद्यते^३ तस्येष्टकाः कार-
 चेत्युत्पत्त्य चतुर्थसामर्थ्याः^४ पाद्याश्चाधर्धपाद्याश्चतुर्भिः^५
 परिगृहीयात्प्रक्रमेण द्वाभ्यां पदाभ्यां पदसंविशेषेणेति^६ ते दे^७
 १ यथा दीर्घसंज्ञिष्टे स्यातां तथेकां कारयेद्विपदात्प्राधान्येन
 समचतुरश्रमेकासुपधाने श्रियो ऽपि चतुरश्रमुपदध्यात्^८
 ममुखाववस्तात्पञ्चपञ्च चतुरश्रा देहे पादेष्टके इति पादेषु-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टका^९ उपदध्याच्छेवमग्निं^{१०} चतुर्भा-
 गीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां^{११} पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे
 १० श्रियो ऽपि चतुस्सुखीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्ताद-
 भितो देहे अधर्धपाद्ये^{१२} विषुची^{१३} तयोरवस्तादभितश्चेदसंज्ञिते
 दे पादेष्टके^{१४} देहे द्विपदे तिस्रस्तिस्रो ऽर्धेष्टका इति पादेषु-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टकाश्चोपदध्याच्छेवमग्निं
 चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^{१५}
 १५ ॥ २० ॥ नवमः ॥

१. परवावसावप. M.

२. चतुर्वीक्षा. B, but cp. XXX. 10 : 403. 9.

३. अधर्धपाद्यां चतुर्भिः Thibaut, but cp. XXX : 10 : 403. 10.

४. om. T. but cp. l.c.

५. Thus M ; तस्मिन्नर्धेष्टकाश्चोप. B, and Thibaut ; तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टका-
 चोप. U (rightly ? cp. XXX. 10 : 404. 16).

६. चतुर्भा. T.

अथापरः^१ पुनस्तस्य षोडशीभिर्विंशत्यक्षरा^२ सारनिप्रादेशः
 सप्तविधः संपद्यते^३ तासां पञ्च षोडशीरपोद्धृत्य शेषाः परि-
 मण्डलं करोति^४ तदुत्तरेण द्रोणसिता व्याख्यातमथ ताः पञ्च
 षोडशसाम्भिरवान्तरदिक्षु पादानुसूचि^५ पुरस्तात्तासां
 परिकर्षणं व्याख्यातं^६ प्रधौना^७ सप्तधा विभागः^८ प्रथिमध्यमाः^९ ५
 प्रक्रमव्यासा भवन्ति^{१०} यदतिरिक्तं संपद्यते तच्चतुरश्रस्या-
 मध्यर्धाभिर्योयुक्तेपरस्मिन्प्रस्तारे पादानां शिरोवदिभागः
 शिरः पादवद्वा^{११}त्यासं क्षिनुषाद्यावतः प्रस्तारा^{१२}क्षिकीर्वैष्ण्वैर्मस्थाने
 तनुपुरौषमुपदध्यान्मध्ये बज्रसमेतदेव^{१३} द्रोणे विपरीतमथ द्वैक
 एकविधप्रभृतीप्रसंगादौगुवते^{१४} समचतुरश्रानेक आशा-^{१५}
 र्यास्तस्य करणा द्वादशनेष्टकाः कारयेत्तासामर्धाः पाद्याद्या-
 यनेधिकस्याग्नेः पुनश्चाभ्यासो नारनिप्रादेशानां^{१६} प्राकृतो^{१७} वा
 शिगुणस्त्रिंशदो ऽग्निर्भवतीत्येकविंशो ऽग्निर्भवतीत्युभयं
 ब्राह्मणमुभयं ब्राह्मणम्^{१८} ॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति शुक्लसूत्रं समाप्तम् ॥

१ •विभक्तं B U, विभक्तं M.

२ Thus my copies; before शिरः Thibaut reads पञ्चमाशु० but the locata cannot be correct and पञ्चमाशु would be superfluous.

३ Thus my copies, प्रथिमध्याः Thibaut, but cp. XXX. 18 : 411. 2.

४ एव only in U and in one of Thibaut's MSS.

५ Thus H U, प्रकृतौ B, ता M.

६ See XXVI. 10 : 285. 4, where, however, only the first brāhmaṇa is found.

अथातः प्रवरान्धाव्याख्यामः^१ सप्तानामृषीणामगत्याष्ट-
 माना^२ पक्षा भवन्ति^३ चयः पक्षा भृगूणां पक्षार्षेया वत्सा
 विदा आर्हिषेणाखिलार एवाङ्गिरसः कौमण्डा दीर्घतमा
 रौचायका^४ गर्गाश्च^५ गर्गाणां आर्षेयो विकल्पो^६ विद्या-
 मिचपक्षे^७ पूरणा द्वार्षेयाः^८ शुनकवसिष्ठा^९ एकार्षेया^{१०} अतो
 अन्ये चिप्रवरा भवन्त्येतेषु भृमङ्गिरसो भिन्नविवाह^{११} कुर्वन्ते
 न चेत्सप्तानार्षेया बहवः स्युरिति मतं बौधायनस्येति^{१२} ॥१॥
 अथातः^{१३} ऊर्ध्वानध्वर्ध्वणीते^{१४} ऽसुतो ऽर्वाचो होतेत्येष
 एवोभयोः सर्वचोद्देशो^{१५} द्वार्षेयसंनिपाते^{१६} ऽविवाहस्यार्षेयाणां^{१७}
 १० आर्षेयसंनिपाते ऽविवाहः पक्षार्षेयाणामसप्तानप्रवरैर्विवाह^{१८}

१ •सप्तानगत्याष्ट• Be U.

२ रौष्या• G M T.

३ •चये Be U.

४ शुनकावसिष्ठा BU.

५ According to the Pravaramañjari the reading ऽभिन्न• is also admissible.

६ Here ends the first k. according to Be U; according to the other MSS. it ends after •चोद्देशः (line 9); but the Pravaramañjari remarks रतिकरश्चमध्यायपरिसमाप्तिबोधनायम् ।

७ Thus all the MSS. and Āp. XXIV. 5. 8; r. चयेन and op. Āp. II. 16. 9.

८ श्वोर्ध्वान्• Be U.

९ Thus T M; •चोत्सप्तानम्• Bu G; Be U and Pm om. the two words चवत्सा विवाहः; op. Ásv. árs. paridīṣṭa (p. 891 of the Calcutta edition).

एक एव च विधायिवत्प्रवरेष्वनुवर्तते । तावत्समानगोचरत्वमन्य^१
भृग्वज्जिरसां^२ गणादिति^३ पञ्चानां त्रिषु सामान्याद्विवाह-
त्विषु द्वयोः । भृग्वज्जिरोगणेष्वेव शेषेष्वेको^४ ऽपि^५ वारये-
दिति^६ ॥ २ ॥

भृगूणांमेवादितो^७ व्याख्यास्यामो^८ मार्कण्डेया माण्डूका^९ ।
माण्डूक्याः काश्यप्य^{१०} आश्लेषना दार्भायणाः^{११} मार्कराद्याः^{१२}

१ Instead of अन्य Be U चते ।

२ •जिरोगणा• Be U, •जिरसां गणा• T M G, omitting the following passage; गणैरिति Bu, equally omitting the following passage.

३ एक instead of एको Be U.

४ This śloka is found only in Be U of the MSS.; it is not treated by the author of the Mañjarī, but we find it cited in the Gotrapravarānirṇaya of Raghunātha, in the Saṃskāraratna-mālā p. 418, the Prayogaratna fol. 64. C. 1, the Nirṇayasindhu, III, fol. 30. a. 5. Instead of एव we find I sometimes cited with एवं (rightly ?). Instead of विवारयेदिति Be U have विवाहयेदिति and the metric bhāṣya on the Pravaraparīṣiṣṭa of Kāty. (Verz. der Berl. HSS. I. p. 62, 25) has निवारयेत; Gopināthadikṣita (Ratna-mālā l.c.) remarks : शेषेष्वेको ऽपि प्रवरः समानश्चेत्तद्विवाहं वारयेदित्यर्थः ।

५ भृगूणांमेवादितो Be U; एव om. Bu T Pm Pn.

६ Thus M G Bu, माण्डूका T; माण्डूकेया Be U Pm Pn Rm.

७ Thus G T Pn : काश्यप Pm, काश्य M, काश्य Bu; काश्येया Be U Rm.

८ दार्भा• M Bu.

९ Thus G Pn; मा (or म)र्कराद्या the other sources.

देवतायनाः^१ ग्रीनकायना माण्डूकेयाः^२ , पौर्विकाः^३ वाङ्मा^४
 ग्राम्नायनाः^५ पैक्षाः पैक्त्रायायना दाम्नेययो^६ बाङ्गकयो^७ वैशा-
 नरयो वैहीनरयो^८ विरोहिता^९ बाङ्गा^{१०} गौडायना^{११} यष्टेयः^{१२}
 काश्रक्तन्ना वाग्भूतया^{१३} ऋतभागा^{१४} ऐतिश्रायना जामायनाः^{१५}

१ Thus Bu U Rm Pn, देवता० or दैवता० the other sources.

२ Thus M G Rm; माण्डूकेया Bu; T om.; माण्डूकेया the others.

३ Thus M G Bu Pn Pm; T om.; पौर्विकाः the others.

४ ? साङ्कप्रान्तायनाः Bu (grātha), साङ्कप्रान्ता० M G, साङ्काप्रान्ता० Be U, साङ्काः प्रजायनाः Pm, साङ्काप्रान्ता० Sk, साङ्काः प्रान्ता० Rm, साङ्काः प्रान्ता० Pn (cp. gaṇa āśvādi).

५ ? Thus M G T Pn, दाम्नेयः Bu, दाम्नेयकयो U, दाम्नेयककयो Be, दाम्नेयकाः Sk, दाम्नेयकयो Pn.

६ वा० M Pn Be U.

७ Thus M T Rm Pn; वैहीनराः Bu, वैहीनरयो (1, वैहीनरयो Be U, वैहित० Sk (cp. PW. s. v. विहीनर) ।

८ Thus Be U Pm Pn; विरोहिता M G T Bu, वैरोहिता Sk Rm.

९ ? Thus M Pm, बाङ्गा G T, बाङ्गाः Bu, बाङ्गा the others.

१० ? Thus M G T Bu, गोडायना Pm, गोडायना Rm, गौडायना Be U.

११ Conjecturally. यष्टेयः M G T, यष्टेयः Bu, यष्टे (or यष्टे)केया Be U Pm, डीकयः Rm, डीकयाः Sk, डीकयः Pn.

१२ ? Thus G T; बाङ्गभू० M, बाङ्गभू० Bu, बाङ्गनका Be U, बाङ्गनका Rm Pm, बाङ्गनका Sk, बाङ्गनका Pn.

१३ ऋत० Be U, ऋत० Rm Sk Pn.

१४ Thus (and cp. gaṇa āśvādi) T Bu Pm Pn, जामा० M, जामा० G, जामायनाः Be U Sk, जामायनाः Rm.

पाणिनिर्वाल्मीकि^१ श्लोकापिण्डयः^२ श्रैखावता^३ जिहीतयः^४
 ,सार्वाणिर्वाकायना^५ बालायना शौकतयो मण्डविसौविष्टयो^६
 हस्त्यग्रयः^७ श्रौद्धकयो^८ वैकर्णा^९ औपजिह्व^{१०} औरग्रयः^{११}
 काम्बसोदरयः^{१२} काठोरकद्वैहलिर्विष्पाचा^{१३} दृक्ताया उच्चैर्म-
 न्यवो देवमत्या^{१४} आर्कायणा^{१५} मार्कायणाः काङ्गायना^{१६} ५

१ ? Thus M G ; श्रैखानिताः Bu, श्रैखावता T, श्रैखावता Be U, श्रैपा-
 तवाः Sk Pn, श्रैपातवा Pm, श्रैपातवा Rm.

२ Thus Be U Pm Pn Rm ; जिहि० T Sk, जिह्वतयः G, जिह्वतीयः
 M, जिहीतयः Bu.

३ Thus Be U Pm Pn Rm Sk ; आर्कायना T, आर्कायणा G, आकायना
 M, आकायनाः Bu ; आकायनि Mān. sū., आगायना Laugākṣi.

४ शौविष्टययो M G T, शौविष्टययाः Bu.

५ ? Thus Be U Pm Sk ; हस्त्यग्रयः G T, हस्त्यग्रयः M, अगस्त्यग्रयः Bu,
 हस्त्यग्रयो Pn, हस्त्यग्रयः Rm, हस्त्यग्रयः Sk.

६ Thus M G T Sk Rm Pn ; औ० Pm, शौकतयः Bu, शौकतयो Be U.

७ Thus Bu Rm ; the others have वैकर्णा, वैकर्ण्या, वैकर्ण्या or
 वैकरण्या (cp. Pān. IV. 1. 117).

८ Thus G only ; श्रौ० M T ; श्रौ० Be U Pm, श्रौ० Bu ; श्रौकजि०
 Rm Sk, श्रौकजि० Pn.

९ Thus M G T Bu, औरग्रयः all the others.

१० कांभसोदरयः M G T, कांभसो० Bu, कांभस्यः Be U, कांभसोदरयः Sk
 Rm, कांभसोदयः Pm.

११ ? Thus M G T ; काठोरक Bu, काठोरक Be U Pn, आकायना Rm
 Sk, कठोरक Pm (cp. कठार ? gaṇa śivādī).— वैष्पाचा U, वैष्-
 पाचा Be.

१२ Thus M Bu T ; देवमत्या G, देवमत्या Pm, दृक्ताया the others.

१३ Thus (as Laugākṣi) M G T Bu, आर्कायणा the others.

१४ Thus M Bu Be U Sk Pn ; आकायना G, आकायना T.

वायवायनिनो^१ श्रांकरवाः^२ कारववङ्गान्नमसा^३ नात्रिया
 अनुपेया^४ याज्ञिका^५ जावालिर्वाङ्गमिचायणा^६ आपिम-
 क्षयो^७ वैष्टपुरेया सोहितायना^८ उद्वाचा नाडायनाः^९ शार-
 दतायना^{१०} राजितवाद्या^{११} वत्सा वात्सायना^{१२} इत्येते वत्सोक्षेया
 पञ्चार्थेयः प्रवरो^१ भवति^१ भार्गव आवानाप्रवानौर्व आम-
 दम्येति होता^१ अमदग्निवदुर्ववदप्रवानवच्छावनवद्गुवदि-
 त्यध्वर्यः^१ ॥ ३ ॥

१ ? Thus M G Bu, वायवोक्षधनिनः T, वायव (or वा)वत्सायनाः Be U, वायवायनिनः Pn, वायववायनिनः Rm, वापनयः वायनिनः Sk, वायवावावाया-
 यिनः Pm (cp. वायवायन Mān. sū).

२ Thus (with Mān. sū.) Pm, श्रांकरवः M (T, श्रांकरः Bu, श्रांकर-
 राचाः Be U, श्रांकरवाः Rm, श्रांकरवाः Sk.

३ कारवव० G, कारवङ्ग० T, कारववः Bu, कारववः M, कारववः Pm.
 Not found in any of the other MSS. or nibandhas; cp. perhaps
 काववव of Āp. XXIV. 9. 1, although there as Viśvāmītra.—
 मसा Be U T Sk Rm; मसो M Bu G Pm Pn.

४ ? Thus M G T Bu, नोवेया Be U Pn, नोवेया Pm, नोवेया Rm,
 नोवेय Sk.

५ Thus M G T Bu Rm; याज्ञिया Be U, याज्ञिया the other
 nibandhas.

६ Instead of जावालिः (cp. Āp. XXIV. 5. 14.) M G T Bu have
 पारिमण्डलिः, cp. पारिमण्डलि of Laugākṣi.

७ Thus Be U Pm Pn Sk Rm; आपिमक्षेयो or आपिमक्षेयो M G
 T Bu.

८ रो० Be U, लो० Pn (perhaps better).

९ See Pāṇ IV. 1. 99; नाडायनाः M G T Bu; नाडायनाः the
 others.

१० Thus all exc. T and M, which have वाडव० ।

११ Thus M G Bu T; राजितवाद्या Be U Pm, राजितवाद्या Pm Sk.

१२ Thus Be U Pm Rm Pn Sk; वात्सायना G, वात्सायना M T,
 वत्सायना Bu.

विदाः ग्रीसाः^१ चूवटाः ग्रीसाः^१ प्राचीनयोग्या^१ अभयजाताः^२
 काण्डरचयो वेदभृताः^३ पुलस्त्य^४ आर्कायणा^५ मार्कायणा^५
 नाङ्गायणाः क्रौञ्चायना बुध्नायना^६ जामलायना^७ इत्येते
 विदोऽस्तेषां पञ्चार्चयः प्रवरो भवति^८ भार्गवः^९ व्यावनाप्रवानौर्व
 वेदेति होता विदवदूर्ध्ववदप्रवानवच्छवनवद्भ्रावदित्यध्वर्युः^{१०}
 ॥ ४ ॥

आर्द्धिषेणा नैरचयो^{११} घाम्नायणाः^{१२} काण्डयस्यान्द्रायणाः^{१३}
 प्रौढकलायनाः^{१४} सिद्धाः सुमनायना गौराभिराभिरित्येते^{१५}

१ Found only in M G T and Be U.

१ •योगा M G T Bu.

२ Thus also (and cp. *gaṇa gargādi*) Laugākṣi and Mānava :
 अभयदानाः Be U and the nibandhas.

३ Thus (and cp. *gaṇa gargādi*) corrected in acc. with the
 Mānava text; वैत० M G T Bu, वैत० Be U and the nibandhas.

४ Thus M G T Bu; पुलस्त्य Pm. पुलस्त्य the others.

५ Perhaps these two (cp. p. 418. 5), the last of which is
 missing in Bu, ought to be cancelled.

६ Thus M G T Bu; बुजा० Be U: fails in all the nibandhas.

७ ? Thus Be U; जामला G, जालो M, जमला T, बोधाः भार्गवः Bu;
 नाङ्गामला Pm.

८ Thus the MSS. and Pm Pn; नैरचयो Rm Sk.

१० घाम्नायणः Rm perhaps rightly, cp. *gaṇa tikādi* and घाम्ना-
 यणि of Laugākṣi.

११ ? काण्डय० M T, काण्डया० G, कण्डयः Bu; कात्यायना० Be U, कार्का-
 यनाः Rm Pn, कारकायुनाः Pm, कारायनाः Sk.

१२ Thus M G T, पाण्डकायनाः Bu, प्रौढकलायनाः Be U Pn Pm Rm,
 प्रौढकलायनाः Sk.

१३ Thus M T Pm; गौराभिराभि० G, गाराभि० (omitting ग्राभिः) Be
 U, गौरा Bu, गौराभिः Sk Rm, गौराभिराभिः Pn.

आर्हिषेणालेपां पञ्चार्धयः प्रवरो भवति^१, भार्गव ष्यावनाप्र-
वानार्हिषेणानूपेति^२ होतानूपवदृष्टिषेणवदप्रवानवच्छावणवद्गु-
वदित्यर्धयुर्वत्सा विदा^३ आर्हिषेणा इत्येतेषामविवाह^४ एते
पञ्चावन्तिनः^५ ॥ ५ ॥

१ यस्का मौनो^१ मूको^२ बाधूलो वर्षपुण्यो बालेयो^३
राजिततायिनो^४ दुर्दिनो^५ भास्कारो देवन्तायनो^६ बाष्कलेयो^७
माध्यमेया वाग्रयः^८ कौगाम्बेयाः कौटिल्याः^९ सत्यकश्चित्रसेना^{१०}

१ Thus the pravara in Be U and all the nibandhas (cp. Ap. XXIV. 5. 15); the four other MSS. are more or less confused.

२ The words after चर्धयः given only by Be U T Bu Pm, but in Be U : •विवाहलेपां पञ्चावन्तिन इति ।

३ Thus Be U and the nibandhas; मौना G, मुनो T M, अमुनः Bu.

४ मुको Be मुका G, मौकी Rm.

५ ? Thus T Bu M, बाळायो G; माताबाळोयो Be U, मातल्लयो Pm, भागलेयो Rm Sk, नागल्लयो Pn.

६ Thus all (•तापिनो Be U, रातिन. Pm). the other nibandhas substitute a name from the Laugākṣi pravarasūtra (भागविज्ञेयो) ।

७ दुर्दिनो Be U^१.

८ ? (cp. p. 417. 1) Thus M G Be U Pn. देवन्तायना T, देवन्तायना Pm, देवन्तायनो Sk.

९ ? Thus Be U, बाष्कलेयो T G, बाकलेयः Bu, बाकलेयो M, बाकलेया Pm, बाकलेयो Pn Rm Sk.

१० Thus M Bu वाग्रयः G T वाग्रयः Be U and the nibandhas.

११ Thus Be U, कौटिल्याः M, काटिल्याः Bu, क्रौटिल्याः T, कौटिल्याः G; after this name Be U have चित्रसेनाः क्रौटिल्याः, the last name (instead of कौटिल्याः) also Rm Sk Pn कौटिल्याः Pm.

१२ Instead of सत्यक. (thus Be U M T Pm) सत्यकि. G, सत्यकः Bu, सत्यकः Pm, सत्यकयाः Rm, सत्यकपयः Sk.

भाग्नयो वाक्यक्षयः^१ श्रौत्या^२ श्रौतचितयो^३ भागुरित्यथ
इत्येति यस्मात्क्षिप्तां श्रौतैः प्रवरो भवति^४ भार्गव वैतहव्य
सावेतवेति^५ होता^६ मवेतोवदीतहव्यवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ६ ॥

मिचयुवो^८ रौक्षायनाः^९ श्रायण्डिनाः^{१०} सापिण्डनाः^{११}
सुराभिना^{१२} माख्या^{१३} वाख्या^{१४} महावाख्यास्ताख्यायणा

१ Thus emended (cp. उकाक्षिक of the Laugākṣisūtra); वाक्य-
क्षय M G T, वाताकाक्षिकेय Be U.

२ ?? श्रौत्या M, श्रौत्या T, श्रौत्या G, श्रौत्याः Bu; Be U and the
nibandhas omit this name.

३ ? श्रौतचितयो G, श्रौतचितयो Be U, श्रौतचितयाः T, श्रौतचितया M,
श्रौतः चितयाः Bu.

४ The MSS. exc. Bu (which has साचेतवेति) and Pm Sk, have
all सावेदवेति ।

५ Instead of सवेतोवत् MSS, exc. Bu (which has सचेतसवत्) and
Be U (which have सवेदोवत्), all सवेदसवत् ।

६ Thus Be U and the nibandhas; मिचयूषा M G T, मिचयूषाः Bu.

७ Thus (and cp. Census p. 120) Be U (after श्रायण्डिनाः, after
मिचयुवो they have रौक्षायणाः), रौक्षायनाः Rm, रौक्षायणाः Pm, रौक्षायनाः
Sk, रौक्षायणाः G, रौक्षायणाः M T, रौक्षायणाः Bu.

८ ? Thus T, श्रायण्डिनाः M, श्रायण्डिनराः Bu, श्रायण्डिना Be U. All
the other MSS. and the nibandhas om. this name. Be U ins.
after it (cp. foregoing note) रौक्षायणाः ।

९ ? Found only in Be U (सापिण्डायनाः) G (सापिण्डिनाः), Sk and
Rm (सापिण्डिनाः), Pn (सापिण्डिनाः) Pm (सापिण्डिताः). The Census l.c.
has sāpindana.

१० Thus T Bu, सुराभिना G, सुराभिनाशाना M, सुराभिनेया the others.

११ ? Thus Be U and all the nibandhas; माख्या M G, माख्या T,
माख्याः Bu.

१२ Thus Be U, यवाख्या M, यवाख्या G, यवाख्या T, यवाख्याः Bu; all the
nibandhas om. this name.

औरुक्षायणा^१ वाजायना^२ मादायनः^३, कौतवायना इत्येते
मित्रयुक्तेषां^४ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^५ भार्गव वाध्वश्च देवो-
दावेति होता^६ दिवोदासवदध्वश्चवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ७ ॥

वैन्याः पार्था वाक्कलास्तेषां^८ श्यार्षेयः प्रवरो भवति^९
१ भार्गव वैन्य पार्थति होता^{१०} पृथुवदेनवद्भृगुवदित्यध्वर्युः^{११}

॥ ८ ॥

शुनका गार्त्तमदा यज्ञपथः^{१२} सौगन्धयः^{१३} खार्दमा-
यना^{१४} गाङ्गायना^{१५} मत्स्यगन्धाश्चैवाः^{१६} श्रोत्रियास्तैत्तिरीयाः^{१७}

१ ? Thus Be U ; औरुक्षायणा M G, उरुक्षायणा Pn, उरुक्षमायनाः Bu ;
T and the other nibandhas om.

२ ? Thus Be U Pm ; वाजायना M G T, वाजायनाः Bu ; not in
the nibandhas.

३ Thus (and cp. मदाय) M G, मादायनः T, मदार्यनः Bu, माजायनाः
Be U, माजायना Pm.

४ मित्रयवः M T, मित्रायणाः Bu.

५ Instead of वाक्कलाः, Bu पाक्कलाः, T पाक्कलाः, Pm वाक्कलाः ।
After this name Be U add वाक्कलाः, Bu adds चेनाः, Sk, श्रमेनाः, Rm
and Pn श्रमेनाः (cp. Āśv. XII. 10 11). In M the *vainyāḥ pārthāḥ*
are left out. The Census report has as fourth name *shveta*.

६ वैन्य instead of वेनः MSS. exc Be U.

७ ? Thus all (perhaps better with the Laugākṣisūtra याज्ञपथः)
the MSS. and Pm Pn, यज्ञपथः G and Sk only.

८ Thus Be U Sk Pm ; शौर्भक्यः Bu, सपथः M T, शौपथः G.

९ खार्दः G only (खर्दमायनाः Lau., Mān.).

१० माजायनाः Bu.

११ Before चौकाः Be U have भार्गवयाम् and after it वैत्रियाः ।

१२ Thus Be U Pm Sk ; श्रौत्रियाः M G T, श्रौत्रियाः Bu.

पत्न्या^१ इत्येते । शुनकाक्षेपामेकार्षेयः प्रवरो भवति ।
शौनकेति होता । शुनकवदित्यध्वर्युर्गार्त्तमदेति होता गृत्स-
मदवदित्यध्वर्युर्वा^२ ॥ ६ ॥ प्रथमः ॥

अङ्गिरसो व्याख्यास्याम । आयास्या आशीवेयाः^३ काचा-
चथो^४ मूढाः^५ सात्यकयस्त्रैदेहाः^६ कौमारवंत्यास्तौषिर्दाभि-
दैवकिः^७ सात्यमुयिः^८ कौवाद्या^९ बौध्या^{१०} नैकरिः^{११} स्त्रैषकिः^{१२}

१ ? Thus T G, पत्न्या M, चापत्न्याः Bu, पिप्ल्या Be, विप्ल्या U;—
प्रत्युषाः Sk, प्रत्युषाः Pn, both probably after the Laugākṣi—(प्रत्युषाः)
and the Mānavasūtra (प्रत्युषाः) ।

२ After the first अध्वर्यु Bu ins., omitting वा at the end, गार्त्तम-
दानामेकार्षेयः ।

३ Conjecturally (cp. gaṇa *subhrādi* on Pāṇ IV. 1. 123);
आनिवेयाः M T, अनिवेयाः Bu, आशीवेयाः G, आषिवेयाः Be U Pm, आषि-
वेयाः Pn, आषिवेयाः Sk Rm.

४ कौचा० Bu; all the nibandhas om. this name.

५ ? Thus M G T Bu, मूढवरयाः Be U, मूढरयाः the nibandhas.

६ सात्य० M G T Bu, सत्य० Be U and the nibandhas.

७ त्रैदेहाः Bu, त्रैदेयाः T, त्रैन्देहाः G M; त्रैदेहाः Be U, त्रैदेहाः Sk,
त्रैदेहाः Pm Pn Rm, r. perhaps त्रैदेयाः ?

८ Instead of तौषिर्दाभिः (thus Be U) तौषिभिः M T, तौषिकिः G
Bu; instead of देवकि, दैवकिः Rm Sk.

९ •मुयि T, •मुय M G, •मदकिः Bu; सत्य० Be U Pm.

१० Thus (or कौवा०) Be U and the nibandhas; कौवाद्या or
कौवाद्या M G T Bu.

११ बौध्या or बोध्या Be U Pm Pn Rm, वैश्याः Sk; बोध्या M G T Bu
(cp. Pāṇ. IV. 1. 107).

१२ Thus (नैकरि०) MSS. exo. Bu (करि०), Rm (नैकरि०), Sk
(नैकरिः) ।

१३ I have adopted the reading, however doubtful, of Be U,
which is supported by Sk Rm Pn; the four other MSS. have
(in connection with the foregoing name) नैकरिद्वैषेकिः (G), नैक-
रिद्विकिः (M), नैकरिद्वैषिकिः (T), नैरिद्वैषिकिः (Bu).

कीलाक्षयः^१ कारुणिः^२ काठोरिः कागौवाजाः^३ पार्थिवा
इत्येत आयास्या गौतमास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
रसायास्य गौतमेति होता^४ गौतमवदथास्यवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^५ ॥ १० ॥

५ शारदता^६ आभिजिता^७ रौहिण्याः क्षीरकरम्भाः सौमु-
चयः^८ सौयमुना^९ औपविन्दवो^{१०} राङ्गणा^{११} राणयो^{१२} मार्षणा^{१३}
इत्येते शारदता^{१४} गौतमास्तेषां^{१५} आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-

१ किला० Bu G Pm Pn.

२ कारुणिः M only; the nibandhas, however, all point to का० ।

३ काशि० M G T Rm Pn; after this name Be U add काशौयाः ।

४ Instead of गौतम० and आयास्य० (thus Be U) गो० and आ० the other MSS.

५ Corrected; शारदता T, शरदता M G Bu and the nibandhas;
शरदता Be U; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.

६ Thus Rm only. अभि० all the MSS. and the other nibandhas.

७ ? Thus Be U and the nibandhas; सौमुरयः M G T, सौमुरयः Bu.

८ ? Thus Be U; सौयामुरा G T, सौयामुरा M, सौयामुरा Bu. Per-
haps two names: सौयाः, मुराः ?

९ R. औपविन्दवयः ? cp. gaṇa bāhvādi; औपविन्दवो Sk Rm Pn;
कोपविन्दवो Be U Pm, रौपविन्दवो M G T Bu.

१० Thus Be U, राङ्ग० or राङो० the other MSS. and the nibandhas.

११ Thus (and cp. gaṇa pailādi) M G T, राषेयाः Bu, मषया Be U
and the nibandhas.

१२ ? माषणा Be U Pm Pn, माषणा M G, मषणा T, माषणा Bu,
भाषणा Rm.

१३ शरदंतत् Be U Bu (omitting गौतमाश्), शरदता G M, शरदता T.

१४ गौतमाश् om. Be U T.

रस गौतम शारददेति होता^१ शरद्वद्वोतमवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^२ ॥ ११ ॥

कौमण्डा मामन्यरेषणा^३ मासुराचाः काष्ठरेषय^४ ऊर्जा-
यना^५ वानजायना^६ वाग्रय^७ इत्येते कौमण्डा गौतमास्तेषां
पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौच्य^८ काचीवत गौतम ॥
कौमण्डेति होता^१ कुमण्डवद्वोतमवत्कचीवददुष्यवदङ्गिरो-
वदित्यध्वर्युः^९ ॥ १२ ॥

दीर्घतमसा^{१०} पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौच्य^८ काची-
वत गौतम दीर्घतमसेति^{११} होता^१ दीर्घतमोवद्वोतमवत्कची-
वददुष्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{१२} ॥ १३ ॥

१ Thus Be U only, शरद्वद्वोतम. the other MSS.

२ Be U add मासरेषयः ।

३ Thus M G Bu, काष्ठरेषय T, काष्ठ. Be U Pm, काष्ठरेषयः Sk.
काष्ठरेषयः Rm.

४ Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1) M G, ऊर्जया T. वीजायनाः
Bu, वीजायना Be U Pm Rm Sk.

५ ? Thus MG, वाना T, Bu om. ; वानायायना Be U, वानायन Pm,
वानायायनाः Sk Rm.

६ Thus Be U F G Sk, पाग्रय M Bu.

७ नन्य Be U and in the adhvaryu formula उतन्यवत् ।

८ Thus Be U only नक्तचीवतम. the other MSS.

९ Corrected (see, however, p. 415. 3) ; दीर्घतमस Be U, दीर्घ-
तमाना the other MSS.

१० Thus Be U (r. दीर्घ. ?), दीर्घतमेति the other MSS.

११ Thus Be U, दीर्घतमव. the other MSS.

श्रौशनसा दिष्टाः^१ प्रशस्ताः सुवृषाणां महोदरा विग-
दकाः^२ सुवृषा^३ निक्षिता^४ गृह्णा^५ इत्येते श्रौशनसा गौतमा-
स्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतमश्रौशनसेति होतो-
ग्रनसवद्भोतमवदङ्गिरोवदित्यध्युः^६ ॥ १४ ॥

कारेणुपालयो वास्तव्याः^७ श्वेतौघाः पौञ्चिष्ठ्य^८ श्रौदशा-
यना^९ बान्धुव्या^{१०} आजगन्धय^{११} इत्येते कारेणुपालयो गौतमा-
स्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम कारेणुपालेति
होता^१ कारेणुपालवद्भोतमवदङ्गिरोवदित्यध्युः^{११} ॥ १५ ॥

वामदेवानां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम वाम-

१ Thus Be U G and the nibandhas; दिष्टाः M Bu, दिष्टयः T.

२ ? Thus M G T, विगदकाः Bu, विगदताः Be U and the nibandhas.

३ ? सुवृषा Be U Pm, सुवृषिया G, सुवृष्या M. सुवृषयः Bu, सुवृष्या T,
सुवृषाः Sk, सुवृष्या Rm.

४ निक्षिता Be U and the nibandhas exc. Rm.

५ Om. Be U Pm.

६ Be U add वामदेवा ।

७ Thus T, पौञ्चिष्ठ्य MG, पञ्चिष्ठाः Bu, पौञ्चिष्ठा Be U Rm, पौञ्चिष्ठाः
Sk Pm.

८ ? (cp. श्रौदशायनि *gana tibādi*) श्रौदशायना M G, श्रौदशायना T,
श्रौदशायनाः Bu, श्रौदशायना Be U, श्रौदशाः the nibandhas.

९ ? Thus M G T, बान्धुव्याः Bu, मधुव्याः Be U and the nibandhas
exc. Sk (बाधुः) ।

१० ? आजगन्धय Be U, राजगन्धयः M G T Bu, आजगन्धयः Rm,
राजगन्धयः Sk.

११ कारेणुपालयः Be U, कारेणुपालयः the other MSS.

देवेति होता^१, वामदेववद्भोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्यु^१ गीत-
मानाः सर्वेषामेवाविवाहः^१ ॥ १६ ॥ द्वितीयः ॥

भरद्वाजाः^१ चान्यायणा मामण्डा^१ देवाभ्या उदह्वयाः
प्राग्ग्रथो वाहलया^४ बाह्योगा^४ वासिनायनास्तौदेहा^४
आज्ञा^४ औचा^४ भूरयः पारिणद्वेयाः^४ गैखेयाः^४ शौद्रकय^४ ५
जह्वाः^४ खारिणीवय^४ औपग्रथो वयोचिभेदा आग्निवेष्ट्या

१ The last three words in M T Be U only, the last two omitting यव and adding इति at the end.

१ भर० (here and infra 432, 1) U only (and Sk Pm), all the others भार० ।

१ ? Thus M G, नामंया T, नामण्डाः Bu; संगदा Be, संगदा U Pm, भेगदा Rm, भेगयाः Sk.

४ ? वाहलया M G T, वाहलकाः Bu, वाहलकाः Sk, वहालभा Pm, वाह-
लया Rm, देववेष्टा Be U.

५ ? Thus Be U and the nibandhas; वन्योगा T G, वन्योगा M, वन्योगाः Bu.

४ (cp. वासिनायनि P W) वासिनायना० G, वासिना० T M, वासिना० Bu;
वासिनायना० Be U, वासिनायना Pm, वासिनायना Rm, वासिनायनाः Sk.

७ ? ? ? Thus M G T Bu, आज्ञा Be U, Sk Rm, आज्ञा Pm.

८ ? Thus Be U Bu Sk Rm Pm, औचा M, औचया G, औचा T.

९ Thus Rm only, पारी० G, पारिचद्वेयाः Sk, पारिचद्वेयाः Be U M,
पारिचद्वेयाः T, पारिचद्वेयाः Pm पारिचद्वेयाः Bu.

१० Thus M G T Bu, गैखेयाः Be U and the nibandhas.

११ Thus M G. शौद्रिकय T. शौद्रिकय Bu, शौद्रिकय Be U Sk, शौद्रिकय
Rm Pm.

१२ Thus G T Be U Rm, जह्वाः M, जह्वाः Bu, जह्वाः Sk,
जह्वा Pm.

१३ भार० Be U Rm.

वेधाः^१ षठा^२ गौरिदायनाश्वेलका^३ स्तनकूर्णा ऊरुका^४ माण-
भिन्द्याः^५ काङ्कोदकास्तौजलयो^६ देलाः^७ वाग्नादयो^८
भारुण्डिया माद्रुण्ययः^९ मौरोभङ्गाः^{१०} शुङ्गा^{११} देवमतय^{१२}

१ वेधाः Be U (the nibandhas om. this name).

२ Thus M Bu Pm, षग Be U, षला T गं G षयः Sk, षया Rm.

३ Thus (with न) Bu G Rm; गौरिदायनाः M, गौरिदायनाः Pm,
गौरिदायनाः Sk, गौलाः रेखायनाः Be U.

४ ? Thus Be U T, •खेळका M G, खेळकाः Rm Sk, खेळकाः Pm,
खोचकाः Bu.

५ ? Thus M G, खोचकाः Bu, उरुका T, उरु Be U, उरुकाः Sk
Pm Rm.

६ Thus M T; माणभिन्द्याः G, माणभिन्द्याः Bu, माणभिन्द्याः Be U
Rm, माणभिन्द्याः Sk (to be taken together with the foregoing
name ?).

७ ? Thus M G, काकोदका• T, काकोदकाः Bu, कङ्कोदकाः Be U (which
add : काजोवकाः), कङ्कोदकाः Rm, कङ्कोदकाः Sk.

८ ? Thus M T Bu; •स्तौजलयो G, स्तौजलयो Be U, स्तौजलयो Pm,
स्तौजलायाः Sk Rm.

९ ? Thus Bu Sk Rm, वेलाः Be U Pm, वेलाः M G T.

१० Thus emended, cp. gaṇa bāhvādī; वाग्नादयो M G, •दयो T,
वाग्नादयोः Bu, वाग्नादयो Be U, वाग्नादयो Pm.

११ Thus M G T, माच• Bu, भद्ररथा Be U, भद्रादयः Pm, भद्रादयः
Rm Sk.

१२ ? Thus M G T, शीरभगाः Bu, शीरभगाः Be U Sk Pm, शीरभगाः Rm.

१३ Thus Bu Pm Sk Rm, शुङ्गा Be U, शुभागा M G, शुभागा T.

१४ Thus, and cp. gaṇa lauhalyādī, M G T, देवमत्तय Bu Be U
and the nibandhas.

इधुमता^१ शौदमेघयः^२ प्रवाहणेयाः कक्षाया राजस्तम्भिः^३
 सुधूपहदाराहयो^४ वलभिकय^५ उद्योगता^६ ग्राहाहकयो
 देववेला^७ महावेला^८ निविष्टायना^९ धन्यायनाः^{१०} ग्राहालयः
 ग्राहूलयः कात्कला^{११} वाक्कला^{१२} वैद्यकेलाः^{१३} क्रौडायणाः^{१४}

१ R. येधुमता ?

२ Thus, and cp. *gaṇa pailādi*, Be U Rm; शौदमे. Sk; शौदो-
 मेघयः M G, वैदादोदमे. T, दीदोमेघयः Bu.

३ Thus M G Bu T Pm; •क्षंवाः Be U, •क्षवयः Rm Sk.

४ Thus M G T Bu, साधुपहतयो Be U, संधोपहतयः Sk Rm,
 संयोधोपहत Pm.

५ Thus (and cp. बाराह P W) M G T, पराहया Bu, राहयो Be U,
 पराहरयो Pm Rm Sk.

६ Thus M G T, वलभिकयो Pm, वलभोकयो Rm Sk; उपलभिकयाः
 Bu, वलभयो Be U.

७ ? ? Thus M G T, इन्दोदताः Bu, इन्द्रागययाः Be U Sk, इन्द्रागययाः
 Pm Rm

८ Thus M G T Bu, वेदवेला Be U, वेलाः Sk, वेदवेला Rm, वेदवेला-
 यना Pm.

९ Only in M G T Bu.

१० ? ? Thus M G, निविष्टायना T, रज्यायनाः Bu; नृत्यायना Be U Pm
 Rm Sk.

११ Thus (and cp. धान्यायन *gaṇa aśvādi*) M G T Bu, Be U
 and the nibandhas omit this name.

१२ ? Thus G Bu, काक्कलाः T (cp. perhaps Pāṇ. IV. 2. 145),
 कात्कला M, काहाकला Be U, काहला Rm Pm, काहलयः Sk.

१३ ? Thus M G, वाक्कलाः Bu, फाक्कलाः T, वा (or वा)क्कलाः Be U
 and the nibandhas

१४ ? Thus G; •कलाः M, वैद्याः केन्दाः Bu, सद्यकेलाः T, सत्यकेताः Be
 U, सत्यकेयाः Sk, वैद्यकेयाः Rm, वैद्यकेयाः Pm.

१५ क्रौडा. T, क्रौडा. M G Bu, क्रौडा. Be U, क्रौडा. Pm, क्रौडा. Sk,
 क्रौडा. Rm (क्रौडायन Kāty.).

कौटिल्या^१ ब्रह्मस्तम्भा राजस्तम्भा अग्निस्तम्भा वायुस्तम्भाः
 सूर्यस्तम्भाः^२ सोमस्तम्भा^३ यमस्तम्भा इन्द्रस्तम्भा विष्णुस्तम्भा,
 यज्ञस्तम्भा^४ आपस्तम्भा ये चान्ये स्तम्भशब्दाः^५ क्षिष्टा^६
 आरण्यसिन्धुः^७ कौमुदगन्धिः^८ शक्तिः^९ कौगिवायना^{१०} आचेया-
 यणाः^{११} भामण्या^{१२} धूमगन्धाः^{१३} कुकाः^{१४} कौकाक्षयो भेतुन्दयो
 दार्भयः शानेया मत्स्यकायाः^{१५} कौकायनाः^{१६} कारपययः

१ ? Thus M G Pm, कौटि. T, कौटिल्याः Bū, कौटिल्या Bo U
 कौटिल्याः Rm Sk.

२ Thus Be U and the nibandhas; सौ. सूर्य. M G; Bu om.
 सोम., in the following names the order is somewhat different
 in the MSS.

३ Only in M G T Bu

४ संभसंबशब्दा Be U (cp. Āp. XXIV. 7. 1).

५ Om. Be U and the nibandhas.

६ Thus M G T; आरण्यसिन्धु Pm, यम (or यम)सिन्धव Be U,
 आरण्याः (or आरण्याः) सिन्धवः Sk Rm.

७ गन्धयः Be U and the nibandhas.

८ Instead of these two names Be U and the nibandhas have
 one name : शिञ्जायना ।

९ Thus (and cp. gaṇa āśvādi) Be U, Pm, आचेयायणा Rm Sk,
 आचेयवा M G T, आचवाः Bu.

१० ? Thus Be U; भामण्याः the nibandhas; भामण्या M G T, यम-
 नायन Bu.

११ Om. Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T, कुकाः Bu, कुकाः Be U Pm Rm Sk

१३ ? Thus Be U Pm Rm, •कायाः Sk, मत्स्यक्रोडाः Bu, •कायाः M
 G T.

१४ ? Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1.) T, केको. M G, काकायवाः
 Bu, काकवायवाः Be U and the nibandhas.

कारीषायणाः^१ कात्मन्था^२ इत्येते भरदाजदिषा^३ चार्षेयः
प्रवरो भवत्याङ्गिरस वार्हस्पत्य भारदाजेति होता^४ भरदाज-
वद्धस्यतिवदङ्गिरोवदित्यध्युः^५ ॥ १७ ॥

रौषायणानां^६ पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वार्हस्पत्य
भारदाज वान्दन मातवचसेति होता^७ 'मातवचोवन्दनव-
भारदाजवद्धस्यतिवदङ्गिरोवदित्यध्युः^८ ॥ १८ ॥

गर्गाः सांभरायणाः सखीनयो^९ गन्धरायणा^{१०} वाङ्मल-
कयो^{११} भ्रष्टका^{१२} भ्राद्रबिन्दवः^{१३} कौष्टुकयः^{१४} सौयामुनिभ्राजि-

१ कारी० Bo U G Pm, कारि० the other MSS. and Sk Rm.

२ ? कावल्था Be U, कावल्था G T Bu, कावल्था M, कावल्था Pm Sk Rm.

३ भार० M G T Bu Be, भर० U Pm.

४ रौषा० (and cp p. 415. 4) G Be U Sk Rm; रौष्या० M G Bu — In Be and U of the MSS. only and in Sk Rm Pn of the nibandhas (not in Pm), a list of nine names is given finishing : इति रौषाः, taken, as it seems, from the Kātyāyana pravarasūtra, cp. Verz. der Berl. HS². vol. I, p. 56, l. 30 sqq. The raukṣāyanaṣas correspond with the ṛkṣas of Āp and Āśv. and the rukṣa-bharadvājas of the Mānavasūtra (cp. also Verz. l.c. p. 60, l. 23).

५ Thus Bo U G Pn; सखीन (or त)यो the nibandhas; सखिनयो T M, सखिनाःयो Bu. — After this name Be U add सखायणा.

६ सांभरायणाः Sk Rm.

७ Thus Be U M G Pm Pn, वङ्ग० T, वाङ्मलका Bu, वाङ्मलयो Sk Rm.

८ Thus (and cp. gaṇa upakāṇḍi) M G T Bu Pm; आद्रका Be U, आद्रकाः Sk Rm Pn.

९ आद्र० M T, अद्र० Bu.

१० कौष्टुकयः Be U Pm, कौष्ट० Rm Sk, कौष्टुकयः G T, कौष्ट० M, कौष्टकाः Bu.

नाल्लेया^{११} होवापचयः सत्यापचयः काष्ठाथना^१ औपमत्क-
 टायना^{१०} आपवत्पलाशग्राखावन्तयः^१ संप्रहृत्या^१ वैदुहा^{१०}
 निखोहताः^{१०} कारिरौतिः कैवल्या^१ राजयः^{१०} पौल्य इत्येते
 गर्गाक्षेपां पञ्चार्ष्यस्त्यार्षयो वा प्रवरो भवत्याङ्गिरस वाक्ष-
 १ सत्य भारदाज श्रेय गार्ग्यति होताङ्गिरस श्रेय गार्ग्यति
 वा^१ गर्गवच्छिनिवद्भरदाजवद्वृहस्यतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गर्ग-
 वच्छिनिवदङ्गिरोवदिति वा^१ भरदाजानां सर्वेषामेवा-
 विवाहः^{११} ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

१ होवा G T, औजा Bu. *

११ ? भाजिनाल्लेया T, भाज M G, भाजिनाल्लेया Bu; भाजिनाल्लेया Bo
 U, भाजिनाल्लेया Pm, भाजिनाल्लेया Pn Rm Sk.

१ Be U om. this and the following name. In the nibandhas
 none of the following gargas is found.

* Thus (and cp. Kāty. Verz. d. Berl. HSS. p. 55, l. 40) T
 only; औपमत्कटायना M G, औपमत्कटाः धना Bu; r. perhaps औपमत्कटा-
 यना, cp. उपमत्कट of the Mānava— and Laugākṣi sūtra.

* Thus M G T, शोषव Bu, अनवानव Bo U.—पचयः instead
 of वन्तयः Be U. *

१ Thus T G, गुल्लो Be U, संप्रव M, संभव Bu.

१० ? वैदुहा M G, वैदुहका T, वैदुहा Bu; वैदुभरिः Be U.

१० ? निखोहताः M G, निखोहताः T, रिखोहताः Bu; औपय (but cp. the
 last syllable of the foregoing name in these two MSS). Per-
 haps the first name ends on •रिः ।

१ Thus M G T Bu, औवालो Be U.

१० ? Thus M G T Bu, रां (or रां)कृन्त् Be U.

११ The four last words only in M T (here भा०) but they are
 quoted in Pm Pn.

‘विष्णुवृद्धाः’ शठमर्षणा^१ भद्रणा^२ मद्रणाः^३ ग्राम्बरायणा^४
 वादरायणा वात्सप्रायणाः^५ सात्यकिः सात्यकायना नैतुष्या
 स्तुत्या^६ भावण्या^७ वैशोढा^८ दैवस्थानय^९ इत्येते विष्णुवृद्धा^{१०}केषां

१ Be U begin no new adhyāya, but take adhy. 3 and 4 together as the third. Moreover, in these two MSS., the sequence of the Kaṇḍikās is somewhat different : here, after the gargāḥ, follow the kapayaḥ, the haritāḥ, kānvāḥ, rathitarāḥ, viṣṇu-vṛddhāḥ, mudgalāḥ, saṃkṛtayāḥ and finally *again* the kapayaḥ. Pm agrees on the whole, giving, however the kapayaḥ only once, at the end.

२ शठानरणा Be U Pm.

३ भद्रिणा MSS. and Pn, मद्रणा Sk, मंद्रणा Rm, भद्राणा Pm.

४ मद्रिणाः M T, मद्रोणाः Bu, मन्त्रिणाः G, भद्रणा Sk Rm, मद्राणां Pm.

५ ? Thus M G, ग्रांनु० T, ग्रांनु० Bu ; ग्रांनु (or लू) लायना Be U, not given in any of the nibandhas as belonging to the Baudh. pravara ; Pn Sk mention further on ग्रांनरायणाः ।— After this name Be U Sk have वात्सरायणा ।

६ वात्स्या० Be U.

७ Thus Be U T and the nibandhas ; स्तुत्या G Bu, स्तुत्या M.

८ Thus Be U Bu and the nibandhas ; भावण्या M, भावण्या G, वा-ण्या T.

९ Thus T and the nibandhas ; वैशोढा M G, वैशोढी Be U.

१० Thus M G (and cp. gaṇa pailādi). दैवस्था० T, नैवस्था० Bu, दैव० Be U and the nibandhas.

आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस पौलस्तुः ज्ञानदक्षेति^१ होता^१
 वसदस्तुवत्पुलस्तुवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^१ ॥ २० ॥

कण्ठा औपमर्कटायना^२ बाष्कलाः^३ ग्रीलाहलिनो^४ मौञ्जि-
 मीञ्जयो^५ मौञ्जिगन्धा^६ वाजिर्वाजयो^७ वाजश्रवसा इत्येते
 कण्ठाक्षेपा आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसाग्रमौठ काक्षेति
 होता^१ कण्ठवदग्रमौठवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^१ ॥ २१ ॥
 हरिताः कौत्साः^८ ग्राह्या^९ दाभ्या^{१०} ग्रीभङ्गो^{११} भेमगवो^{१२}

१ Thus MSS. r. •दक्षेति ।

२ MSS. exc. Be U वसदस्तुवत् ।

३ Thus G Rm Sk, •साकंरायद्वा Pm, •पसाकंरायद्वा Be U.

४ बाष्कलाः M, यत्कलाः Bu, यत्कला T, cp. Census report, p. 121.

५ ? Thus M, ग्रीलाहलिनो T, ग्रीलाहलयो G, चलनः Bu; पौलहालिनो
 Be U, पौलहालिनो Sk, पौलहालिनो Rm, पौलहालिनो Pm, पौलहालिनो Pn.

६ ? Thus M, मांजिमांजयो Be U, मांजिमांजयो Pm, मौञ्जिमांजयो Pn,
 मौञ्जिमांजयो Rm Sk, मौञ्जीमौञ्जयो G, मौञ्जीमौञ्जयो T, माजायाः Bu.

७ Thus G Sk Pn, मौजि Bu M, मांजि T Be U, मौधि Pm,
 मौनि Rm.

८ ? Thus M G, वाजिः वाजयः Bu, वाजिवाजयो T, विजया Be U,
 विजिवाजयो the nibandhas.

९ Thus Bu, कौत्सा T, कौत्साः M G कुत्तभेयाः Be U.

१० Emended (cp. Ásv. XII 12. 3), चांक्षो M G T Bu Pm, चंक्षः
 Rm Pn Sk, चाक्षेया Be U.

११ Thus Be U, दभ्यः M G T, दभं Bu, दभंयः Rm Pn Sk.

१२ Thus M G, ग्रीभङ्गो T, ग्रीभः Bu; औभगा Be U, औभागाः Sk,
 औभाना Rm Pm Pn

१३ Thus Be U Pn, ग्रीभङ्गो M G T; cp. Ásv. I. c.

मनायुर्लम्बोदरो^१ मूहोदरो नैमिश्रयो^२ मिश्रोदनाः^३ कौटपाः^४
 कारोषयः^५ कौल्यः^६ पौल्यः^७ पौण्डलो^८ मान्भूपो^९ मान्धातु-
 माद्रिकारय^{१०, ११} इत्येते हरिताक्षेषां श्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
 रवाम्बरीष यौवनाश्रयेति हेता^१ युवनाश्रवदम्बरीषवदङ्गिरोष-
 दित्यध्वयः^१ ॥ २२ ॥

१ ? मतायुः Be U, मलायुः Pm, मतायवो Pn, मतायवाः Sk Rm,
 नवमनायुः M G T.

२ ? Thus T, लावोदरो G, लवोदरो M; वावोदरो Be U, वावोदराः
 Sk Rm, ववोदरा Pn.

३ Thus (and cp. gaṇa *taulvalyādi*) Bu and the nibandhas.
 नैमिश्रयो M G T, नैमिश्रयो Be U.

४ Thus Pm, मिश्रोदनाः Be U, मिश्रोनः Bu, मिश्रोदराः M G T,
 मिश्रोदकाः Sk Rm.

५ ? Thus M, कौतपाः Be U and the nibandhas; कौटपाः T,
 काट्टपाः Bu, कूपोदरः G.

६ कारोः G Pn, कारिः M T Pm, करीः U Bu Sk Rm, करिः Be.

७ cp. p. 433. 3.

८ ? Thus M G, पौण्डलो Be U Pm, पौण्डुरः Bu, पैण्डो T, पौण्डला
 Sk, पौण्डला Pn, पण्डोळयः Rm.

९ Thus G Be U, मायुवो Pm, मांयुवो T, मायूपो M, मयूपः Bu.

१० ? Thus M G T, मान्धातुः Bu, माधातु Pm, मांधातु Be U. Why
 the genitive ? मान्धातारो Pn points to मान्धाता, मांधातवो Sk Rm as
 from a nom. sing. मान्धातुः ।

११ Thus G T, माद्रिकारय M, माद्रिकार Be U, माद्रिकारयः Sk Pm Rm.

संज्ञतथो लमकाः^१ पौत्यस्तष्टिः^२ शङ्खुः^३ शैवगवः^४ परि-
 भवस्तारकाद्या^५ हारिणीवा^६ वैतलेयाः^७ श्रौतायनासारायणा^८
 आयायणा^९ आर्षयश्चान्द्रायणा^{१०, ११} आपन्नापयः^{१२} प्रतिमाषा^{१३}
 इत्येते संज्ञतयस्तेषां आर्षयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस संज्ञतय
 १ गौरिवीतेति श्रौता^१ गौरिवीतवत्संज्ञतिवदङ्गिरोवदित्य
 ध्वयुः^{१५} ॥ २३ ॥

- १ ? लमकाः Bu, लमकाः M & . लमकाः T, मलकाः Be U Pm.
 २ Thus M G T, पौत्यकः Bu, पौत्यः Be U Pm.
 ३ शङ्खुः Bu (शङ्खुः Áśv. XII. 12. 5).
 ४ Thus (cp. Áśv. I. c.) Be U Pm, शैवगवः M G T Bu Pm.
 ५ भवाः Be U Pm.
 ६ Thus M G T Pm, तारका Be U Bu.
 ७ ? Thus Be U Pm, हारिणा M G T, हारिण्डः Bu.
 ८ ? Thus M G T Bu : शैवगवः Be U, शेषयाः Pm.
 ९ श्रौताः Be & T, श्रौताः M G, श्रौताः Bu, श्रौताः Pm.
 १० Thus Be U ; आयायणा M G Bu (T om.). रायाः Pm.
 ११ Thus M G T, आर्षयः Bu ; Be U Pm om. ; आर्षि occurs also
 in the Mānavasūtra.
 १२ In M G T Bu only.
 १३ ? आपन्नापयः G. आपन्नपयः M. आपन्नपयः T, अपन्नपयः Bu ; आपन्नपयः
 Be U, आपन्नपयः Pm.
 १४ Thus Be U Pm, माषा M G T Bu.
 १५ Corrected (cp the var. lect. on Ap. XXIV. 10 8) ; गुरवोतः
 Be U M Pm, गुरवीतः G, गुरवीतः Bu, गुरवीतः T.

रथौतरा हस्तिदासिः^१ काष्ठाभयना^२ नेतिरक्षयः^३ ग्रेला-
सथो^४ भैलिभिर्लौभायनाः^५ सावद्वा^६ भैलवाहा^७ हैमगवा^८
इत्येते रथौतरास्तेषां चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वेरूप
राथौतरेति होताङ्गिरस वेरूप पार्षदयेति^९ वा^१ रथौतर-
वदिरूपवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः प्रषदस्यवदिरूपवदङ्गिरोवदिति^९ ।
वा^१ ॥ २४ ॥

सुग्नता विरण्याचा ऋषभा^{१०} मिताचा^{११} चय्या^{१२} चय्या-
यणा^{१३} दीर्घजगाः प्रसम्बजगास्तदणा^{१४} भिन्दवा^{१५} इत्येते

१ हस्तिदासि T, हस्तिदासिः M G, हस्तिदासि Be U Pm Pn, हस्तिदाः Bu, हस्तिदासि Rm Sk.

२ ? Thus M G T Bu; Be U have two names: कांभायनाः काष्ठनाः; काष्ठाभयनाः the nibandhas.

३ ? Thus (and cp. Census report p. 121) Be U and the nibandhas; नेतिरक्षयः M T, नेतिरक्षया G, नेतिरक्षयः Bu.

४ ? Thus Be U; ग्रेलासथो Pm Pn, ग्रेलसथो M G T, ग्रेलासथोः Bu.

५ ? भैलिभिर्लौभायनाः Be U (भैलयोभिलौभायना Rm Sk Pn); भैलिभि-
रायनाः M G, भैलिभिर्लौभायना T, लौल्लवायनाः Bu.

६ ? Thus Be U and all the nibandhas; सावद्वाहा G, संवाद्वाहा M, सावद्वाद्वाहा T, सावद्वाहाः Bu.

७ भैलवाहा Be U.

८ है० M G T Bu. है० Be U and the nibandhas

९ Thus, on the whole, M T (G is defective); instead of पार्षदयेति and प्रषदस्यवद् Be U: पार्षेति (पार्षतेति Pm) and पार्षवत्; Bu पार्षेति and पार्षवत्; cp. Āp. XXIV. 9. 5.

१० ? रूपभा U, रपाभा Be.

११ मिता चा (or चा) यास्या Be U.

१२ मूपायना Be U.

१३ प्रसम्ब in Be U only; *नारणा M G T, *नारणा Bu. .

१४ Thus M G, बिन्दः T, भिन्दः Be U.

सुद्रक्षालेषां श्राव्यैः प्रवरो भवत्याङ्गिरस, भीमश्च मौद्रक्षेति
होता । सुद्रक्षवद्भूम्यश्च वदङ्गिरो वदित्यध्वर्युः^१ ॥ २५ ॥

कपथो वेतलानामेति श्रायनाना पतञ्जलानां तरङ्गिनां
ताण्डिनां भोजसिनाः^२ शाङ्करवाणां^३ करशिखण्डानां^४
मौषीतकिष्कागलयः^५ पौष्य^६ इत्येते कपथलोषां श्राव्यैः
प्रवरो भवत्याङ्गिरसामहय्यवौ हचयेति^७ होतो हचयवदमहय्य-
वदङ्गिरो वदित्यध्वर्युः^८ ॥ २६ ॥ चतुर्थः ॥

अचीम्याख्याखामो^९ ऽचयो भूरयम्हान्दिम्हान्दोभिः^{१०}

१ भव्यैश्च. MSS

१ The following names are all given in the genitive plural in M G T and in Pm. although this nibandha otherwise uses to agree with Be U. The last mentioned two MSS. and Bu have the nomin. plur.

२ Thus G T, शाङ्करवाः Bu, शाङ्करवाणाम् M, काङ्कणां Pm; Be U the first time (the Kapayah are given twice in these MS).
शारङ्गवायनाः ।

३ Thus M G T, करशिखण्डानां. Pm. काशिखण्डाः Bu, सरसिखंड (or शि)ना Be U the first time. कासकरणारसिखंडा आसौ. the second time.

४ १ Thus (cp. Pāp. IV. 1 117) T only. ० वाजसयः M Bu, वाज-
वौयो G, वाजस्य Be U (first time), सङ्गयः (sec. time), वाजस्य Pm.

५ Before पौष्य (Be U: पौष्य and पौष्या) G ins. माषश्रावः ।

६ Thus (not वासवीथ, वसवीथवन्) MSS.; after चतुर्थः Be U add
(the first time) भरद्वाजाणां सर्ववासविवाह इति, cp. the end of k. 19.

७ भूरयम्हान्दिहान्दोभिः Be U. भूरयम्हान्दिम्हान्दोभिः M, भूरयम्हान्दिम्हान्दोभिः
G. भूरयम्हादिः हान्दोभिः Bu, भूरयः हान्दोभिः T; हान्दोभि also the Lau-
gākṣi, and हान्दोभि the Mānavasūtra; cp Census rep. p. 120
bhuri chāndi.

पौष्टिका^१ माङ्गल्यः^२ श्रैवाश्लागलासृणविन्दवो^{३,४,५} भागन्तयो
 मासकुजो^६ व्याडकः^७ श्राम्भ्यायनाः^८ कार्मर्यायणयो^९ दाचि-
 सौदेहा गाणित्यथ^{१०} श्रौहासकिर्द्रोणभावा^{११} गौरिघौवथो
 गाविष्टिराः शिशुपालाः कृष्णाचेया गौराचेया^{१२} अहणाचेया
 नीलाचेयाः श्वेताचेयाः श्यामाचेया महाचेया श्रुचेया^{१३} हल्लेया^{१४} ।

१ Thus Bu Pm, पौष्टिका Be U, पोष्टिका G Rm Pn, पोष्टिका T M.
 पोष्टिका Sk.

२ ? Thus M G T Bu, माङ्गल्यः Be U Pn, माङ्गल्यः Pm, मोङ्गल्यः
 Sk, मोङ्गल्यः Rm.

३ Thus M G Bu (T om.); शेषा० Be U, शेषा० Pm, मोवा० Sk,
 शेषा० Rm, शेषा० Pn.

४ Thus (and cp. Pāṇ. IV. 1. 17) Sk Pm Pn. जगवः Bu. जगल्ल०
 M G T Be U. Before this name Be U Pn have जरागाश्च and
 Sk Rm जगल्लाम् ।

५ विन्दुर् G M T Bu.

६ ? Thus M G T, मल्लःकुजाः Bu; मालवयो Be U and the
 nibandhas.

७ With ल instead of उ M G T Bu, with ल the others.

८ Thus T and (with स्रि० instead of श्रि०) Rm Sk; श्रव्भ्यायनयः
 G, श्रव्भ्यायनाः Bu, श्रव्भ्यायनयः M; सावन्थाः Be U.

९ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 155) T only; कार्मर्याय
 नयो M, कार्मर्यायनयो G, कर्मर्यायणः Bu; कार्मर्यायनयो Be U, कार्मा (or म)र्या-
 (or र्य)नयो Sk Rm.

१० ? Thus M T, गाणपतय G, गणपतय Be U, गाधिः स्वतयः Bu

११ Thus M G Bu and the nibandhas; द्रोणभावनः T, द्रोणिभवो
 Be U.

१२ This and the following names, up to महाचेया are given by
 M G T Bu in the singular, the nibandhas also have the plural.

१३ In M G T Bu only.

१४ Thus (and cp. Kāty. śra. X. 2. 21) M G Bu, हल्लाचेयः T,
 मल्लेया Be U and the nibandhas.

वालेयाः^१ श्रौभेया^२ वामरथीनां^३ वैतभावयः^४ श्रौद्रेयाः
 कौद्रेया गोपवनाः^५ कालपवय^६ आनौषादया^७ आनङ्गि-
 मानङ्गिर्दोरङ्गिः^८ सौरङ्गिः पुष्ययः^९ श्रेष्ठयः^{१०} साकेतायना
 भारद्वाजायना^{११} इन्द्रातिथिरित्येते ऽत्रयस्तेषां आर्षेयः प्रवरो
 भवत्येवार्चनानसं श्वावाश्चेति होता^१ श्वावाश्चवदर्चनानस-
 वदचिवदित्यध्वर्युः^{१२} ॥ २७ ॥

१ Thus G Bu Sk Rm Pn : इलेयाः T ; M. om : कोलेयाः Be U,
 कोलेयाः Pm.

२ Thus (cp. Kāty. l.c.) T M G, श्रौभेयाः Bu, ल्योभेय Pm, ल्योभेया
 Be U, श्रौभेया Pn

३ Thus Pm only, वामरथीनां G, वामरथिना M T, वामः रथीनर
 Bu, वामरथिनी Be U, वामरथ्या Pn.

४ ? Thus M G Bu, वैतभावः T, वैतभाव Be U, वैतभावा Pm, चेतभावाः
 Sk Rm, चेतभावाः Pn.

५ गोपवमानः M G T Bu.

६ ? कालावय M G T, कालाग्रयाः Bu, कालापवय Be U, काला (or क)
 पवय(or या) the nibandhas, कालयवयो Pn.

७ ? Thus M G T Bu ; आनौलायना Be U Pm, लौलायना Pm.

८ सारङ्गि instead of आनङ्गि Bu G

९ सौरङ्गि instead of दौ G, सौरङ्गि Bu M. सौरङ्गिः T.

१० ? पुष्यायनः Be U (? लोप्यायनाः), सौपुष्ययः Pn (cp. Katy. in Verz.
 d. Berl. HSS. p. 59. 2).

११ Thus M, श्वायः G Bu, श्वायः T, सैवयः Pm, this name not
 found in Be U and the other nibandhas.

१२ Thus Be U Bu and the nibandhas, भारद्वाजायनय M G T.

१३ Thus MSS, we expect चचनयनयन् instead of चनयनयन् ।

वाङ्मतकानां^१ श्यर्षेयः प्रवरो भवत्याचेयार्चनानस वाङ्मत-
केति^२ होता^३ वङ्मतकवदर्चनानसवदचिवदित्यध्वर्युः^४ ॥२८॥

गविष्ठिराणां श्यर्षेयः प्रवरो भवत्याचेयार्चनानस गवि-
ष्ठिरेति होता^३ गविष्ठिरवदर्चनानसवदचिवदित्यध्वर्युः^४ ॥२९॥

सुङ्गलाः^५ गालिसंधय^६ और्षनाभयो^७ द्वाक्षिवैतवाहाः^८
गिरौषयः^९ गालिमतो त्रौहिमतो^{१०} गौरौषितो^{११} गौरिकथो^{१२}

१ वङ्ग० and वाङ्ग० the MSS promiscue.

२ Bu, in reading मङ्गला, stands alone; nevertheless this might be a better reading (cp. Āp. XXIV. 8. 14: सुमङ्गल), as the mudgalas it is true as a gotra of the Bharadvājas, have been treated already: whichever may be the right reading, this branch answers to the atithis of Āpastamba, the pūrvātithis of Vāikhānasa.

३ ? Thus G, गालसन्धिः M T, गालिसंधयः Pn, गालसन्धाः Bu, लिसंधयो Be U, गालिसंधयः Sk Rm, गालिसंधि Pm

४ Thus Pn Sk, चार्णवावो Be U, चारणरवो Pm, चौर्यवावो M T, चौर्यपावो Bu, चार्णवावो G.

५ Conjecture; धावा Be U, and the nibandhas. धवाक्षिकि० T, धवाक्षीकि० M G, धवाक्षिकिः Bu; दाक्षि is mentioned amongst the pūrvātithis in the Mānavasūtra.

६ Thus Be U and the nibandhas; वैतभाषयः the other MSS.

७ Thus (also the Mānavas) B U and the nibandhas; गौर्येयः Bu, रोषयः M G, रोषयः T.

८ Only in M G Bu.

९ ? गौरिवीतो Be U, गौरिताः Rm Pn Sk, गौरितयो Pm. om. by T Bu.

१० गौरकयो Rm Pm Pn.

वाचवना^१ वायुपृटा^२ इत्येते मुञ्जलाक्षेप्ता^३ आर्षयः प्रवरो
भवत्येचेवार्चनानमपौर्वातिथेति होता^४ पूर्वातिथिवदर्शनान-
सवदन्निवदित्यध्वयः^५ ॥ ३० ॥ पञ्चमः ॥

^१ विश्वामित्राख्याख्यास्यामः^६ कुशिकाः पार्ष्णिज्या वारक्या^७
^४ श्रौदरिर्माणिर्हृदग्निरासविराघद्विरापयपा^८ ^५ अन्नकाः^९

^१ Thus Be U Pm ; वाचवना M G. वापायना T, वाजवतः Rm Pn
Sk, वाकायनाः Bu.

^२ Only in M G T Bu (the last : वायुचूडः) ।

^३ The arrangement of the text differs for the following
adhyāyas in the MSS. Be U treat firstly of the Viśvāmitras,
then of the Kaśyapas, then of the Vasiṣṭhas ; in the other MSS.
(M G T Bu) we have first the Kaśyapas, then the Vasiṣṭhas,
then the Viśvāmitras. I have adopted the sequence proffered
by Be U for two reasons ; the first is that the text of Baudhā-
yana seems to point to it, as treating in its paribhāṣa (p. 415,
4) of the Viśvāmitras *before* the Vasiṣṭhas ; the second reason
is, that Āpastamba Hiranyakeśin and Aśvalāyana observe the
same order.

^४ Thus Be U and the nibandhas ; (amongst the Viśvāmitras a
वारकि is mentioned by Hiranyakeśin). पारक्याः Bu, पारकुष्या M G T

^५ Thus M G T Bu (and cp. श्रौदरि of Kāty.), श्रौदलि Be U,
श्रौदलयो the nibandhas.

^६ हृदद्वि instead of श्रुद्वि. M G T (Bu as Be U).

^७ Thus (आसवि, read perhaps आसवि) Be U ; श्रुद्वि. Pm ;
आसवयः, आसवयः or आसवयः the nibandhas ; श्रुद्वि. G, आपयवराः
Bu ; M T om. this name.

^८ Thus (आसविः) G T, वहनिः Bu, श्रुद्वि. M, श्रुद्वि. Be U
Pm ; आपयवयः or आपयवयः the nibandhas.

^९ ? Thus M G. श्रुद्वि. T, आपयवः Bu, आपयवः Be U, आपय
(or व)याः the nibandhas.

^{१०} Found in M G T only (perhaps dittogr. from the following
name ?).

कामन्तका^१ वार्यकप्यस्यिकिता^२ कामकायना^३ ग्राहकायनाः^४
 ग्राहकायना^५ लौका^६ गौराः सौगन्तयो^७ यमदुता अनभिज्ञाता-
 तारकायणाश्चैवसा^८ जावाकयो^९ यज्ञवस्का^{१०} विदण्डा^{११}

१ Thus Be U Bu and the nibandhas, कामन्तयो M G T.

२ ? Thus M G Bu, पाप्य० T; वर्यकथा० Be U and the nibandhas.

३ Thus Be U, कामकायना Rm Sk, कामकायनाः Pn, कामकायनाः Pm; कामकायनाः Bu, कामकायनाः M G, कामकायनाः T.

४ Thus (cp. Āp. XXIV. 9. 1) the nibandhas only; ग्राहकायनाः Bu, ग्राहकायनाः Be U, not found in M G T.

५ Thus Be U Pm; Pn om; कास्यायना Sk Rm; कास्यायनाः Bu, कांके (or को)तायना M G T.

६ ? Thus the nibandhas, लौक Be U, लौका M G T Bu.

७ ? सागन्तयो M G Bu, स्यागन्तयो T, सौगन्तायना Be U, सौगन्तयाः the nibandhas.

८ Thus (and cp. gaṇa śivādi) Be U, अनभिज्ञाता० M, अनभिज्ञता अभिनिज्ञता० G, अभिनन्ताता० T, अयनद्रिताः अनभिद्रिताः Bu; the nibandhas are still more corrupt.

९ Thus (तारकायनाः) Be U G and the nibandhas (also amongst the Viśvāmitras acc. to Hir.) नारायना० M— ? चैलका Be U and the nibandhas, चैलका० M G T, चैलकायनाः Bu.

१० Thus Be U and the nibandhas; जालाकयो M G, जालाकयः Bu, लयो T. Before this name M G T ins. चोदुवसा, Bu वेमवसाः ।

११ Thus (cp. Āp. l.c.) M G T; यज्ञवस्का Be U and the nibandhas. After this name M G T have a few names more; पदजासाः (पादजासाः), जयवस्कोकाः, दान्तयो यज्ञवस्का ।

१२ ? Thus Be U, विदण्डा Pm, विदण्डा Sk Pn Rm, वदण्डा M G, वदण्डा T.

भौवनयः^१ सौवभ्रवय^२ औपदहनय औदुम्बरिभरिष्टिकयः^३
 शानेयास्येचेयाः शास्त्रावता^४ मयूराः सौमत्याश्चित्रतन्त्रवो^५
 मनुतन्त्रवो^६ मान्तवो^७ ये चान्ये तन्त्रशब्दा^८ बाभ्रव्याः^९ कलापा^{१०}
 उत्तरयः^{११} इत्येते कुशिकास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवति ।

१ Thus M T, भौवनः G, नुवलयः Be U and the nibandhas.

२ ? Thus M G, सौवभ्रवय T (Bu wholly corrupt). सौवृतय Be U, सौवृतयाः Sk, सौवृतयः Rm, सौवृतयः Pn.

३ Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 173) M G T Bu, उदपरि० Be U Pm, उदपरयो Sk Rm Pn.

४ ? Thus M G T, आदयः Bu, आदयाग्याः Be U, आदय्याः Rm, आदय्याः Sk Pn Pm.

५ Thus (and Hir. also mentions them amongst the Viśvā-mitras) M G T Bu, तास्त्रवता Be U, तास्त्रवता Pm Pn, तास्त्रवता Rm Sk.

६ Thus conjecturally; चित्रतन्त्रयः Be U and the nibandhas; चित्रतन्त्रयः Bu, चित्रतन्त्रयो M G, चित्रतन्त्रो T, to which answers more or less चित्रतन्त्रो which now follows in G only; Be U add चित्रतन्त्रा (माततायना, स्वाततायना, मयंततायना the nibandhas).

७ Conjecturally; cp. the plural मनुतन्त्रवः of the nibandhas; मनुतपाः Bu, मनुतयो T, मनुतपो M G; मनुततन्त्रवो Be U.

८ Thus Be U, and the nibandhas; मान्तपो M G T. ९ Conjecturally; यचान्येन्द्रशब्दा M, यचान्येन्द्रशब्दा G, यचान्येन्द्रशब्दा T, यचान्येन्द्रशब्दा Bu, यचान्येन्द्रशब्दा Be U. All the nibandhas corrupt.

१० See Pāṇ IV. 1. 106 : बाभ्रवः कौशिकसेन् (Schol.).

११ Thus Rm, कालाया Be U Pn Sk, कालाया M G, कालाया T, कालायाः Bu.

१२ ? Thus Be U and the nibandhas, उत्तरशय्यय G, उत्तरशय्यय M, उत्तरशय्यय T, वाजुसरयः Bu.

वैश्वामित्र दैवरातौ दत्तेति होतो^१ दक्षवहेवरातवद्विश्वामित्रः
वदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३१ ॥

लोहिता दाण्डकयश्वाक्रवर्मायना^{१,२} श्रृङ्गायना^३ वाञ्छा-
यना^४ मादाययः^५ कैतवायनयो^६ वाग्रय^७ इत्येते लोहितार्क्षेणां
आर्षेयः प्रवरो भवति^८ वैश्वामित्राष्टक लोहितेति होता^९ ।
लोहितवदष्टकवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^{१०} ॥ ३२ ॥

विश्वामित्रदेवश्रवसदेवतरसः श्रौमतकामकायनाः^{११} काम-
कायमिनस्तेषां^{१२} आर्षेयः प्रवरो भवति वैश्वामित्र देवश्रवस
देवतरसेति होता^{१३} देवतरसवहेवश्रवसवद्विश्वामित्रवदित्य-
ध्वर्युः^{१४} ॥ ३३ ॥

१ दंडकयः Be U M Pn, ताण्डकयः Bu, दंडाकया० T, कुडका० M.

२ Thus M; शार्ङ्गवर्मायना G and the nibandhas, शार्ङ्गवर्मायना T,
चाञ्छायना Be U.

३ ? missing in Be U and the nibandhas, badly corrupted
in the other copies. M. reads as given above and probably
also Bu; श्रृङ्गायना G, रधरधायना T.

४ Thus Be U Pm; वाञ्छायना: Bu, वञ्छायना M G T.

५ Only in M (G T (the last : मादाययाः) ।

६ (cp. *gana tikādi*). Only in M (कैतवायनयो) G (कैतवानयो)
and T (कैतवायनायो) ।

७ Thus M G T, वंशयः Bu, वासय Be U.

८ Thus T; श्रौमति० the other MSS.; कामकायनाः T M, कामकायः
Bu, G om.; कामकायनाः Be U, आसका० the nibandhas.

९ Thus M G T Bu and Pm; कामकायना० Be U and the other
nibandhas.

१० Thus all.

रौचकासौदूहला^{१०} रेणवाश्च^{११} तेषां^{१२} आर्षेयः प्रवरो
भवति^{१३} वैश्वामित्र रौचक^{१४} रेणवेति^{१५} होता^{१६} रेणुवद्रुचक-
वद्विश्वामित्रवदित्यर्धयुः^{१७} ॥ ३४ ॥

०कताः षेरिन्वाः करभा^{१८} वाजायनाः सांहितेयाः
१ कौकत्याः गैग्निरेया औदुम्बरायणाः पिण्डघौवा नारायणा
नाराय्या^{१९} इत्येते कताक्षेपां आर्षेयः प्रवरो भवति^{२०} वैश्व-
मित्र कात्याक्नौलेति होनात्कौलवत्कतवद्विश्वामित्रवदित्य-
र्धयुः^{२१} ॥ ३५ ॥

धनंजयाः कारीषय आश्ववतास्तुलभाः^{२२} सैन्धवायना

१ Thus G and the nibandhas (also the Census report, p. 120 : *raukṣak*), रौक्षका० T M Be U, रौक्षाः का Bu.

२ Hopelessly corrupt : सौदूहला Be U, सौदूहला Rm Pm Pn, सौदोहला M, सौदूहला G.

३ Thus G Be U, रैवण० T Bu M and the nibandhas.

४ Thus G, रौक्षक० the other MSS.

५ रैववेति MSS. exc. G Be U.

६ Thus (रैववत्) Be U only, रैवववत् or रैवणवत् the other MSS.; instead of रवक० (thus my emendation) the MSS. have रौचकवत् or रौक्षकवत् (उक्थिवत् M only).

७ The Katas and Dhanamjayas are missing in Be U, the nibandhas differ wholly from the other MSS.

८ कारभा Bu.

९ नाराय्या M Bu (T corrupt).

१० साङ्गा० M Bu.

११ ? तुलभाः M, त० लभाः Bu, सता० तालभाः T, सता (सा)नवाकलभाः G.

उवाचा महार्चा इत्येते धनंजयास्तेषां आर्षेयः प्रवरो
भवति^१ वैशामित्रि माधुच्छन्दस धानंजयेति होता^२ धनंजय-
वन्मधुच्छन्दोवद्विशामित्रिवदित्यर्ध्यः^३ ॥ ३६ ॥

अजानां^४ आर्षेयः प्रवरो भवति^५ वैशामित्रि माधुच्छन्द-
माजेति होता^६ जवन्मधुच्छन्दोवद्विशामित्रिवदित्यर्ध्यः^७ ॥ ३७ ॥

अघमर्षणाः^८ कुशिकास्तेषां^९ आर्षेयः प्रवरो भवति^{१०}
वैशामित्रिअघमर्षण कौशिकेति होता^{११} कुशिकवदघमर्षणव-
द्विशामित्रिवदित्यर्ध्यः^{१२} ॥ ३८ ॥

इन्द्रकौशिकास्तेषां^{१३} आर्षेयः प्रवरो भवति^{१४} वैशामित्रिन्द्र
कौशिकेति होता^{१५} कुशिकवदिन्द्रवद्विशामित्रिवदित्यर्ध्यः^{१६} ॥ ३९ ॥

पूरणा वारिधापयन्तास्तेषां^{१७} आर्षेयः प्रवरो भवति^{१८}
वैशामित्रि पौरणेति होता^{१९} पूरणवद्विशामित्रिवदित्यर्ध्यः^{२०}
॥ ४० ॥ षष्ठः ॥

कश्यपान्धाव्याख्यमः^{२१} कश्यपान्धागरयो^{२२} मठरा ऐति- १५

१ Thus Be U only, अजानजानां T G, अजानजनां M, अजायनाः Bu.

२ Thus Be U, अर्षेयः कौशिकः T Bu, अर्षेयकौशिकः M G.

३ Thus all the nibandhas; पूरणा पारिधापयन्त्यः Be U, अर्षेयः पारिधापयन्त्यः G, अर्षेयः पारिधापयन्त्यः M, अर्षेयः पारिधापयन्त्यः T.

४ Only T adds विशामित्रिणां सर्वेषां विवाहः (sic).

५ MSS. exc. Be U G, काश्यपः ।

६ Thus M G T Bu, अर्षेयमिन्द्रो Be U, कश्यपान्धाग्रयो Pm, अर्षेयमिन्द्रो the other nibandhas.

श्रायना आभृत्या^१ वैशिप्रा धूमा^१ धूमाक्षणां धौम्या^१ धाम्या-
यणा^१ श्रौदन्नजिराघायणा^१ वैम्बकयः^१ प्रावाहार्था^१ रुद्रोगाः^१
काश्यातपा^१ आपान्मानिका^१ मौषोतकिष्ठागस्यो^{१,११} माष-

१ ? Thus Be U Pm. आभृत्या Pn, आश्रुत्या Sk Rm, आहृत्या M G T, अहृत्या Bu.

२ Thus Be U and the nibandhas, धूमा M G Bu, धूदा T.

३ Thus (in accordance with Hir. : एवमविक्रान्ते धौम्याभिषेकमावरा-
णाम्.) corrected : धौम्या Be U and the nibandhas, धौमा M Bu,
धौम्या T, धौम्यायोमा G.

४ Corrected ; धाम्यायणा Be, धाम्यायणा Pm Pn, धार्यायणा U, धौम्या-
यणा M, धौम्यायणा T, धौम्यायणा : Bu, यौम्यायणा G. (cp. gaṇa akṛādi).

५ Corrected (cp. gaṇa pailādi). श्रौदन्नजिराघायणा M G T, श्रौध-
प्रकराः श्राघायणाः Bu श्रौदृष्टा श्राघाः Be U. श्रौदृष्टाश्राघाः Pm, श्रौदृष्टा-
राघाः Rm, श्रौदृष्टाश्राघाः Sk. (श्रौदृष्टा Kāty. श्रौदृष्टा Mānavasūtra).

६ Thus corrected acc. to Pat. on Pāṇ. IV. 1. 97 ; वैम्बकयः Pn,
वैम्बकयः Rm, वैम्बकयः M G T, वैम्बकयः Bu, वैम्बक Be U. वैम्बकयः Pm.

७ Thus M T, प्रवाहार्थाः Bu, प्रवाहा G, प्रवर्था Be U Pn, प्रवर्था Rm,
प्रवर्था Pm.

८ Thus Be U and the nibandhas ; रुद्रोगयः G Bu, रुद्रोगयः M,
रुद्रोगयः T.

९ ? (viz. काशी-आतापाः ?) काश्यातया M G, काश्यातया T, काश्यातयः
Bu ;—कातया (without काशी) Be U and the nibandhas.

१० ? Thus M G, आपान्मानिका T, आपानानिः Bu (but cp. the
following), आपानानिः का U, आपानानिः का Be. आपानानिका Rm Pn, आपान-
निका Pm.

११ ? Thus M G, काठमौष्टिः Bu ; T, om. ; मेषाननिकः Be U, मेषान-
निको Rm Pn, मेषाननिकः Pm (मौषिकिदि Kāty., मौषिकिये Mān., मौषिकरिति
Laug.). After this name Be U add : माषस्यो and M T काम ।

१२ ? Thus T, कामस्यो M, कामस्यो G, कामस्यः Bu ; माषस्यो Be U,
माषस्यो Rm Pn, कामस्यो Pm.

शरावयः^१ सौधवयः^१ सायत्या^२ आसुरायणा^३स्वागव्याः^४
 सौनद्या^५ सौनकेययो^६ वार्धक्य^७ औपव्या^८ लाक्षणयः^९ क्रोष्टा^{१०}
 जौवतयः^{११} खार्दमायणा^{१२} लोहितायना^{१३} मितकुम्भा^{१४} पिङ्गाक्षय
 औडल्यो^{१५} मारायणा — — —^{१६} वैकर्णयाः^{१७} कौषीतकेया^{१८}

१ Thus M G T, माघरावयः Bu; माघसरावयः Be U Rm Pn.

२ ? Thus Be U; सौधवयः Pm, सैन्धवयः Rm, सौधवयः G, but these have been enumerated already amongst the Viśvāmitras, p. 445. 1, if our constitution of the text there is correct.

३ Thus Be U M G and the nibandhas; साधत्या T, सयसः Bu.

४ Thus Be U Pm Sk, °स्वागव्याः Rm, °स्वागव्याः M T Bu, °स्वागव्याः G.

५ Thus M G T; सौनद्यः Pn, सौनभ्यः Bu, सौनयः Pn, सौनयः Rm Sk, सौनपाः Be U.

६ Thus Be U and the nibandhas; to this reading also points Bu (वार्धक्य); बोद्धक्य M G T.

७ Thus M G Pm Sk Pn; औपाव्या Rm, औपव्या Be U, औपव्या T, औपव्याः Bu.

८ Thus in accordance with the texts of the Mān. and of Kāty.; लाक्षायणाः Be U and the nibandhas, लाक्षणा the other MSS.

९ ? Thus M G T Bu; क्रोष्टो Rm Pn, क्रौष्ट Be U, क्रौष्टा Pm, क्रौष्टका Sk.

१० Thus M Bu T, खार्दुः G; खार्दायणा Be U Pm, खार्दाविषो Pn, खार्दायणा Rm, खार्दायणाः Sk.

११ ? रोहिः Be U and the nibandhas.

१२ निषः M G.

१३ ? Thus Be U Sk औडुल्यः Pm, औडुल्यो Rm Pn, औज्जल्यो T G (M only औ—यो), औज्जल्यनः Bu.

१४ Utterly doubtful; यवय Be U, पवय Pm, यौल्यो Rm Pn, पैल्यो Sk, यव च M G; Bu is useless and T has a blank of three akṣaras.

१५ cp. Pāṇ IV. 1. 124 (काक्षरे) ।

धूमलक्ष्मण्यः^१ सुरा गौरिवायणा^२ विमत्स्या^३ आग्निग्रन्थिणा^४
 श्रौक्थ्यायनाः^५ काम्बरोदरयो देवयाता वैदो^६ऽन्ना वेलथा^७
 महाचक्रेयाः पैठीनसा^८ पानस्या^९ विषगणा दाक्षायणयो^{१०}
 भालन्दनाः शाङ्खमित्रेया^{११} हरित्याः^{१२} पाञ्चाला^{१३} जारमास्थो^{१४}
 १. वार्षगाणिः^{१५} शौविश्रवसो^{१६} वैशंपायनाः खैरकिः कालग्रथ^{१७}

१ Thus M G T ; ० लक्षणः Bu, धूमलयायनय Be U, धूमलक्ष्मण्यः Pm
 Pn Sk, धूमलक्ष्मण्यः Rm.

२ Thus T only, गौरिवायना M († and all the nibandhas ; गौरि-
 वापायन Be U.

३ This and the next seven (?) names in M G T Bu only.

४ Also in the Kātyāyana Laugākṣi texts.

५ श्रौक्थ्यायना M.

६ Thus M G only ; T om. this and the following names up
 to भालन्दनाः, Bu : बोदरवाः जलाः ।

७ ० स्याः Be U and the nibandhas

८ ? Thus Be U and the nibandhas ; पानसा M G, पानसाः Bu.

९ Thus Sk only ; दाक्षायणयो Be U, दाक्षायणयो Pm, दाक्षायणयो
 M G Bu Pn Rm.

१० Thus Be U Pn Rm Pm ; ० गन्धः Sk ; शाङ्खमित्रेयो M G T,
 शाङ्खाः मित्रेयाः Bu.

११ Thus Be U and the nibandhas : हरित्याः M T Bu, हरिण्याः G.

१२ In M G T Bu only.

१३ Conjecturally (cp. gaṇa gargaṇḍi) ; जारमास्थो T, जारमास्थो Be
 U Pm, जारमास्थो Pn, जाः मास्थः Sk, जारमास्थः Rm, जारमास्थो M,
 जारमास्थो, वारकाणाः Bu.

१४ ? Thus M G T, रमाणि Be U Pm, रमाणयो Pn, रमाणयः Sk Rm.

१५ Thus M G T, शौरिः Bu ; शौविश्रः Be U and the nibandhas.

१६ ? Thus M G T, जालग्रथः Bu ; कामलाय Be U, Pn Sk Rm
 काशलाय Pm.

शौक्लायणिर्माज्यायनः^{१०} कांसायना^१ दैवो होता^४ शुचयः
 खरेभा आयसूणा भागुरयः पाथिकार्या^५ गौमायना^१ हिरण्य-
 पापा^७ आग्निदेवित्वासासूया^८ सुसला^९ आग्निश्रेष्ठा उत्तर-
 तोगण्डमाना^{११} मन्विता^{१२} वैकर्ण्य^{१३} स्थूलविन्दव^{१४} इत्येते

१ ? Thus M G, शौक्लायनि० T, शौक्लायणिः Bu; उक्तायनि० Be U, उक्तायनि Pn, उक्तायिनयो the other nibandhas.

२ ? Thus M G T, Bu; माज्यायनाः Be U. माज्याला० the nibandhas.

३ ? Thus M G T, कांसायना Be U Pm, कासकायना Rm Pn Sk.

४ ? Thus Pm; दैवो होतुः M G T, दैवहोतुः Bu, देवोहोता Be U, देवा होतारः the other nibandhas.

५ Thus (and cp. gaṇa kurvādi) M G T, पथिकय Pm, पाथिकयो Be U, पाथिकया Rm Sk Pn.

६ Thus corrected (cp. gaṇa āsvādi); गोमायना Be U and the nibandhas (some गोमयना); गोमयाला G, गोमयता M, गोमयाः T, गोमयाताः Bu.

७ ? Thus M G Bu (T om. this and the following); हिरण्य-वाथाः Sk Rm Pm, हिरण्यवः Pn, हिरण्यपा Be U.

८ Conjecturally; आग्निदेवि० or •वी० the MSS, and Pm, आग्नेयो देवयो the other nibandhas.

९ ? •यासूया M G Bu, •यासोर्वा Be U. •यासोया Pm; सोर्वा (without तच्चा) the other nibandhas.

१० cp. gaṇa gargādi.

११ Doubtful. I have accepted the reading of M G: उत्तरतो-मर्जमानाः Bu, उत्तरतोमर्जेषुदला Be U, उत्तरतोमर्जेषुदला Pm, उत्तरतो-मर्जेषव Pn, उदली Rm Sk.

१२ Thus (cp. gaṇa kaṇvādi) the nibandhas; आमन्विता Be U, मन्वितः Bu, मन्वितः G M.

१३ Thus Be U and the nibandhas; वैकर्ण्याः the other MSS (cp. p. 450. 4).

१४ Thus Be U and the nibandhas; स्थूल० M G Bu.

निधुवाः^१ कश्यपास्तेषां^२ आर्षेयः प्रवरो भवति^३ काश्यपावत्सार
निधुवेति होता^४ निधुवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युः^५ ॥ ४१ ॥

रेभाणां^६ आर्षेयः प्रवरो भवति^७ काश्यपावत्सार रेभेति^८
होता^९ रेभवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युः^{१०} ॥ ४२ ॥

ग्रष्टिजाः कौहडाः^{११} पावकाः^{१२} पार्यकाः^{१३} शौदमेघाः^{१४}
शौदानवः सावचसः कारेयाः^{१५} कौकुण्डेयाः^{१६} ऐषिकयो^{१७} मही-
दकयः^{१८} कौशयो^{१९} कामशयो^{२०} मौञ्जायनाः^{२१} जाणवत्याः^{२२}

१ Thus Be U, निधुव० the other MSS.

२ काश्य० all but Pm.

३ Thus Be U Pm only; with ष instead of भ the others.

४ कौहडाः M, कौहलाः Be U, कौहलाः (or लाः) the others.

५ Thus G M T Rm; पावकाः Pm, पायकाः Be U Pn, पायकाः Sk.

६ Thus M T Bu, पार्यका G, पारिका Be U, पायिका Pm, पायिका Pn Rm, तपिका Sk.

७ Thus Be U and the nibandhas; कारेयुः M G T; Bu om.

८ Thus T G Bu, कौकुण्डेयाः M कौकुण्डकयः Pm, कौकुण्डयः Be U Rm Pn Sk.

९ ? Thus M G, ऐषिकय T, दैषीकय Bu, तैषिमाचकयो Pm Pn, तैषिमाचयो Sk, तैषिमाचवयः Rm, तैषिमाचलकयो Be U.

१० Thus Be U M and the nibandhas; महीदकयः T महीदकाः Bu, महीदका G, but M G Bu ins. before this name one more: महीदकयो or महीदकायो ।

११ Thus M T, कौशयो G, कौशेयः Bu; कौशयो or कौशयो Be U and the nibandhas.

१२ In M G T only.

१३ मौजा० Be U Sk Pm, मौजयनाः Rm.

१४ ? Thus M G T, राच० Bu; जाणवत्याः Be U, जाणवंशाः Pm, जाणवेजाः Sk Pn, भाजावंशः Rm.

स्वावभायना^१ गात्रायना वात्सभासयो^२ गोभिला^३ वेदायना^४
 वात्स्यायना^५ वाद्यायनयो^६ बह्मद्रयो^७ भागुरिः^८ गार्दभीमुखा^९
 हिरण्यवाङ्मोदेहा^{१०} गोमूत्रा वार्कखण्डा^{११} जानन्तरिजासन्ध-
 रिर्धन्वन्तरित्येते^{१२, १३} ग्रण्डिलास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवति^१
 काश्यपावत्सार ग्राण्डिलेति होता काश्यपावत्सार देवलेति

१ ? स्वावभायना Be U, स्वावभायना Rm Pn, स्वावभायन Pm, स्वावभायना Sk, स्वावभायना M G T, चाद० Bu.

२ ? वात्सभासयो Be U, भासयो the nibandhas, वात्सभासयो M G, वात्सभासयो Bu, वात्सभासयो T.

३ Thus (as Kāty., Mān.) Be U and the nibandhas; गोवि (or वि)हा the others.

४ वेदा० Be U and the nibandhas; वेदा० M G Bu, वेदा० T (वेदायनाः Kāty., Mān., वेदानां Laug.).

५ Thus Be U and the nibandhas; वाद्यायना G, वाद्यायनाः Bu; T M om.

६ Found in M T G only (वा० G).

७ ? Thus Be U and the nibandhas; बह्मद्रयो the other four MSS.

८ Plural Be U, singul. the other four and Pm

९ Emended hesitatingly in accordance with Mān. Laug. and Kāty (Verz. d. Berl. HSS. I. p. 58, l. 12 from bottom); चादभि-
 मुखा M T, चादभिमुखा G, चादभिमुखा Bu, चादभिमुखा Be U and the
 nibandhas.

१० Instead of वेदेहा Be U and the nibandhas वेदेहा or वेदेहा ।

११ ? Hesitatingly emended (cp. Gobh. gṛhs. III. 10. 8 and
 ह्यवाङ्मोदेहा of Laug.); वाक्खण्डा M G T, वाक्खण्डाः Bu, वाक्खण्डा Be U
 and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T; जानन्तरि Bu. जानन्तरि Pm, जानन्तरयो Pn Rm
 Sk, जानन्तरि Be U.

१३ Thus Be U Pm Pn, जानन्तरि the other four.

वा काश्यपावत्सारासितेति वा शण्डिल्लासितं देवसेति वा
शण्डिल्लवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यर्ध्युदेवसवदवत्सारवत्कश्यप-
वदिति वासितवदवत्सारवत्कश्यपवदिति वा देवसवदवत्सार-
वत्कण्डिल्लवदिति वा । ॥ ४३ ॥

१ लौकाक्षयो^१ 'दार्भायणा मैत्रवादिर्वेदेहाः^२ काष्ठेयाः^३
कापुटिस्तथा कल्यः^४ काश्यपाचयस्य^५ भालकायनिमित्तर-
शोविरोदकिः^६ कौनामिः^७ शैतयः^८ शैतकिः^९ शंभरिरा-

१ Thus (cp. gaṇa kṛtakaujapādi) M G T Bu, लौकाक्षयो Be U and the nibandhas.

२ ? Thus Be U and the nibandhas; मैत्रवाङ् the other MSS.

३ ? Thus M G T, वैभवः Bu, वेवला Be U; all the nib. are corrupt. After this name M adds: वासिष्ठैः, G, वासिष्ठः T, वासिष्ठैः ।

४ Thus (काष्ठेयाः) G Rm Sk Pn; कालेयः M T. काळ्यः Bu, कलेपि Be U.

५ Wholly doubtful; तथाकल्यः Be U Pm. without तथा, the other nibandhas; तथाचयस्य M G T, तथाचयः Bu.

६ ? Thus M G T, काश्यपायः Bu, काश्यपः पाचय Be U, कश्यपाचय Pm, कश्यपाचा Rm Sk, काश्यपाचा Pn.

७ ? Thus Be U and Pm; फालुकाः M G, फालकाः T, भालुकाः Bu.

८ Utterly doubtful. Be U read as given in the text; शयनिः समसाविरोदकिः M T, शालकिः G; शयनित्यरसविरोधकि Pm, नित्यरातादयः शोदकयः Sk, नित्यरासा च शोदकयः Pn. Probably the last name is शोदकिः (cp. gaṇa bāhvādi).

९ Thus (cp. gaṇa bāhvādi) M Pm, कौनामिकः G, कौनामिः Be U, कौनामयः Sk Bm Pn.

१० Thus Be U Pn Rm, शैतय Pm, शौमनयः Sk, शैतयः M, शैतयः T; G om.

११ Partially emended with hesitation; शैतकिः शंभरिरानिहिदेविकिः M T G (the last only, शैतकिः), शैतकिदिरभोनिहिदेविकिः Be U, शैति-
किदिरभोनिहिदेविकि Pm, शैतिकयोदिकेराः निदयः शैतिकयः Sk.

निष्ठिरेषिकिः^१ सोसुकिश्चैरन्दिः^२ पशुभिश्चोक्षपला^३ यौथ-
 कालकिलोकाचयो^४ यौथपासाजपाला^५ इत्येते लोकाचयो^६
 ऽहर्वसिष्टा नानां कश्यपाक्षेपां श्यार्वेयः प्रवरो भवति^७ काश्य
 पावत्सार वासिष्ठेति होता काश्यपावत्सारसितेति वा^८
 वसिष्ठवद्वत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युरसितवद्वत्सारवत्कश्यपव-
 दिति^९ वेतेषामेवाविवाहः^{१०} ॥ ४४ ॥ सप्तमः ॥

१ Partially emended with hesitation; सैतकिः सांभरिरानिष्ठिरेषिकिः
 M T G (the last only •टैषिकिः), सोत्किष्ठिरभोनिष्ठिरेषिकः Be, U सौनि-
 किष्ठिभेरोनिष्ठिरेषिकि I'm, सौनिकयोष्ठिमेराः मिठयः रेविकयः Sk.

२ Thus Be U Pm, सोसुकियः Rm, सोसुविकयः Sk, सोसुकिन० Pm.
 सोसरि० M. सोभरि० G T.

३ ? Thus Be U, चैरभयः Sk Rm, चैरियय० Pn, चैरिद्रः M, चैरिचः G,
 चैरियः T, चरंदि Pm.

४ I have accepted the reading of G, which is, however,
 highly doubtful; पशुभिश्चोक्षपलाययौथकालकिलो M, and thus also T
 (only चोपलाय instead of चोक्षपलाय); यौथपायोथकालकिलो Be U,
 यौथपायोथकालकयो Sk, योथयः कालकयः Rm, योथपायोथकालकेकलो Pm.

५ लोकाचयो M G T and with क here also Be U (लोकाचयो),
 लोकाचयो Pm.

६ Thus again G M, योथपाया T, वाजपाक्षयः Bu, वाचवाजया Be
 U Pm.

७ Instead of अविन and अविनवन् Be U; काश्यप and कश्यपवन्,
 rightly ?

वसिष्ठानेकार्ष्याग्याख्यासामो^१, वैकैलिवांराटकिः^{११}
 साखला^१ गौरिश्रवसा^१ आशुलायनाः कापिष्ठाः^१ ग्रीचिष्टका
 वेद्यान्नपद्या^१ वाह्यकायनिवांटव्या^{१२} जातृकर्णा^{१०} शौडुलोमिः^{११}
 कौभोजिः कौलायनाः सुन्दरहरितीः^{११} काण्डेविद्धिः^{११} सौयव-

१ वासिष्ठा० MSS. exc. Be U.

११ Thus M T Bu, वैतरकि० Be U, वैतालकि० Pm, वैतालकवयो (cp. वैतालकि of the Viṣṇupurāṇa ?) G Rm Pn Sk. .

१ Thus (cp. gaṇa gahādi) M T, वाटालकिः Bu, वाटारकिः Be U, वाहरकि Pm, रकयः G Rm Pn, करकवयः Sk.

११ Thus Be U Pn. सखलाः Sk, सरवला Rm, साखला M G, साखलाः Bu, सावला T.

१ Thus the nibandhas. ०वस the MSS.

१ Thus the MSS. and Pm, कपिष्ठ(or ट)लाः the other nibandhas.

३ Thus emended; आन्नपद्या Be U, ०पादो Pm, ०पादः Pn Rm Sk, आन्नपादयो M G T Bu.

८ वा० all (cp. gaṇa tikādi).

६ ! Thus M G T. Instead of this single name all the other sources preserve two: शौपवना शौपवना Be U (and precisely so Laugākṣi), मायनेर्नापत्या Pm, मायनयो नवाद्याः Sk Rm, मायनयोनायाद्या Pn.

१० Thus Pn, ०गुहर्णा M T G Bu, ०गुहर्णा Be U and the nibandhas. .

११ Thus (cp. Pān. IV. 1. ४५, Yārtt. ४, Schol.) G T Bu (only ०नः), शौडुलोमिः M; the other MSS. and all the nibandhas corrupt.

११ Thus Be U, सुन्दररितिः Pm, सुन्दररितिः M G T Bu, सुंदाहारितिः Pn, सुवाहरितिः Sk, सुवाहाहरितीः Rm.

११ Thus (as also Mān., Kāty.) corrected; काण्डेविद्धिः Be U Pm, काण्डेविद्धिः T G M.

सायना^१ आसनीयना^२ क्षौमायनाः^३ सखाः^४ कार्षिताः^५
 पार्श्वकायनास्त्रौडकायनाः^६ पार्श्ववस्त्रा^७ देवना^८ गौरव्याः^९
 आविष्टायना^{१०} वाचकयय^{११} आविश्चितयो^{१२} ऽश्वयाजयाः^{१३} पूति-
 मावाः^{१४} सप्तवेला^{१५} वासिष्ठ^{१६} इत्येते वसिष्ठाक्षेपामेकार्षेयः
 प्रवरो भवति वासिष्ठेति होता^१ वसिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४५ ॥^१

१ Thus G, सौपवसायना Pm, सौपवत्स्यायनाः Rm Sk, सौपवत्स्यायना Pn, सौप० T, (०ष्टि)वपवत्स्यायना Be U.

२ Hesitatingly emended (cp. gaṇa *kuñjādi*), क्षमन्याः Be U Pm Bu, क्षौमन्याः M T G, क्षौमायनाः Sk, Pn, क्षौमायनाः Rm.

३ ? Thus (or कर्षिताः) Be U and the nibandhas; पारिरक्षिताः G. कारिरिच्यक्षिताः M, कारौषयः क्षिताः T, कावयनयः Bu.

४ पार्श्व० Be U Pm, पार्श्विका० the other nibandhas.

५ In M G T Bu only.

६ Thus the nibandhas; पारौषवल्की M G Bu, परिषवल्की T, पार्श्ववल्की Be U, पार्श्ववल्की Pm.

७, ८ ? Thus the nibandhas; देवरगौरव्याः Be U, देवाकोदिव्या M G, देवाकोदोष्याः T, देवतकायनाः Bu.

९ Thus (as also Kāty.) M G T Bu; अविज्ञायना Pm, अविज्ञायना Be U, विज्ञायनाः Sk Pn. After this name M G T Bu have again सुदृष्टरित ।

१० Only in Be U G and the nibandhas (वाचकाया G).

११ Thus M T G, आधि० Bu, आविश्चितयो the others.

१२ ? अश्वयाजयाः Be U, अश्वदयः M G T, आसपादयः Bu, वस्त्रा (or पा)-जया the nibandhas.

१३ Thus M G T, सप्तवेलाः Bu, सप्तवेला Pm, सप्तवल्की Pn, सप्तवेलाः Be U, सप्तवेलाः Sk, सप्तवेलाः Rm.

१४ Thus M G T Bu (the last वसि०) and Pn, missing in the other nibandhas; प्रविष्टा Be U, रनिष्ठा Pm.

कुण्डिना सोहायना^१ गुग्गुलिरोपवस्तिर्वैकर्षयो^२-
 ऽस्मरथा^३ वाहवः^४ कौञ्चोक्ताः^५ सांमङ्गलिनः^६ कापटवः^७
 पैठकाः^८ नवधामाः^९ हिरण्वाद्यायणाः^{१०} पैष्पलादयो भाक्षिर्माथ्य-
 दिनाः^{११,१२} शान्तिः सौपतिथिरित्येते^{१३} कुण्डिनास्तेषां श्राव्यैः

१ सोहितायना G only.

२ Thus T, गुग्गुलुः Bu, गुग्गुला G, गुग्गुलयो Be U and the niban-
 dhas exc. Pm, which, reading युगलि, points to the sing.

३ Thus hesitatingly emended after the Mānava text; सोप-
 वधिः M G, ०रौपवधिः T, ०सत्यः Be U Rm, ०वधयः Pm, ०पया Pn.

४ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 124 : वैकर्ष्यः काशपसेत् ।
 वैकर्षिरन्यः) Be U Pn, वैकर्ष्य Rm ; Sk Pm om. The names follow-
 ing after this name I am unable to restore; in Be U we read
 one only : चाविष्ठा (or च)दय (चविष्ठादयो Pm), in M G : भिन्दव चावला
 (or का)वदरो, in T : ह्रदभिन्दव चावलावदरो, in Bu : भिन्दवः विल्ववदरः, in
 Rm : सोपवस्त्रा, in Pn ; सोयस्यंसा ।

५ ०रवा Be U and the nibandhas, ०रव the other MSS.

६ Thus M G T Bu and all the nibandhas, वाहवयः Be U.

७ ? Thus Be U, कौञ्चोक्ता Pm, कौञ्चोक्ताः the other nibandhas,
 कौञ्चोक्ताः M G, कौञ्चोक्ताः T, कौञ्चोक्ताः Bu.

८ ? Thus M G T Bu, सांमङ्गलिनः Be U, सांमङ्गलिनः Pm, सांमङ्गलिनः
 the other nibandhas.

९ Thus Be U M and the nibandhas ; कापटः Bu, कापटवः G T.

१० Thus (cp. gaṇa śivādi) G Be U. पैः the nibandhas, पैठको
 T, पैठका M, पैठः Bu.

११ ०धाम्या M T G.

१२ Thus (r. पैः ?) Be U and all the nibandhas, हिरण्वाद्याः M G,
 हिरण्वाद्याः T, ०द्यः Bu.

१३ ? Thus M G T Bu, भाक्ष्यधिः Be U Pm.

१४ ०निः M G T, ०नः Bu, ०न Be U Pm, ०नाः the other niban-
 dhas.

१५ ? Thus M G T, सोपयिथः Bu, सोमपधिः Be U, सोपतिः pm,
 सोमप(or य)वयः the other nibandhas.

प्रवरो भवति^१ 'वृषिष्ठ मैत्रावरुण कौण्डिन्येति होता'
कुण्डिनवस्मिन्नावरुणवद्विष्टवदित्यध्वयः^१ ॥ ४६ ॥

उपमन्यव श्रौपगवा^१ माण्डलेख्यः^१ कापिञ्जला^१ जासा-
गताक्षपोखोकात्त्वैवर्णाश्चैव^{१५} पार्णागारिः^१ सुराचराः^१ ग्रीसा-
लथो^१ महाकर्णायना^१ वालग्निका^१ श्रौङ्गाहमानयो^{११} बासा-
यना^{११} भागुरित्यायना^{११} कुण्डोदरायना^{१५} साक्षणेयाः^{१५}

१ Thus Be U T Bu (श्रौपगवाः) Pm, श्रौदलयो G and the other nibandhas; in M the Upamanyus are omitted.

१ Thus Be U G and the nibandhas; श्रौदलयः T, श्रौदलयः Bu.

१ Thus (cp. gaṇa śirvādi) MSS. and nibandhas (कपिः Be U).

१ ? Thus Be U and the nibandhas; जासाग्रवा G, जासाजाः Bu, वासा-T.

५ Thus Be U and the nibandhas exc. Pm (जयोः), जलौकाः G (instead of तपोलौकाः), तल्लकाः T, गृहपतिः साकाः Bu.

६ ? पार्णागारिः T, पाञ्चागारिः Bu, पार्णागि G, वालग्निरथः Be U, वासागारि Pm, पार्णगिरथः Rm Pn, पार्णगिरथः Sk.

७ Thus T G Bu; सुराचरा Be U Pm, सुराचरा Pn, सादाचराः Sk Rm.

८ Thus Bu, श्रौदलयो Be U Rm Pn, श्रौः Pm, श्रौलाः Sk, जासा-
लयो T G.

९ Thus the MSS. and Pm, श्रौदलयना the other nibandhas.

१० बासाः Be U Pm, बासाः the other MSS. and nibandhas.

११ Thus (cp. gaṇa pailādi) T, श्रौङ्गाहमाना Pn, श्रौङ्गाहमानाः Sk, श्रौदाः or श्रौदाः the others.

१२ Thus T G Bu, बलाः or बलाः the others.

१३ Thus G T (with श्रौदाः), Be U (with श्रौदाः), Pm (with श्रौदाः) भागुरित्यायना Sk Pn Rm.

१४ कुण्डिनोः Be U.

१५ cp. gaṇa śubhrādi (सुवर्णश्रौतयोर्विष्टे) ।

काचान्तयो^१ वार्कसिकयो^२ आनृचराय्ययो^३ आसववा^४
 कपिकेशाः^५ इत्येत उपमन्यवस्तेषां आर्वेद्यः प्रवरो भवति^६
 वासिष्ठैश्चप्रमदाभरदसवेति^७ होत॥भरदसुवदिश्चप्रमदसुवदिष्ठ-
 वदित्यध्वर्युः^८ ॥ ४७ ॥

पराशराः^९ काण्डूश्रया^{१०} वाजयो^{११} वाजिनतयो^{१२} वैसतायनाः^{१३} ।

गोपाक्षिरेषां पञ्चम एते कृष्णाः पराशराः ॥

प्रारोहयो^{१४} वैकल्यः^{१५} श्लाघयः^{१६} कौशुदादयः^{१७} ।

हार्द्यन्दिरेषां^{१८} पञ्चम एते गौराः पराशराः ॥

१ ? ? Thus G ; काचान्तकयः Bu, काचायधो T, कचधय Be U, काचायधो Pm, वाचकिया (or -यो) the other nibandhas.

२ Thus G ; वाक० T, वक्ताः चक्रयः Bu, वार्कस्य Be U.

३ ? Thus Be U, चन्द्रचरमः Bu, चन्द्रचरा G, चन्द्रचरा T.

४ ? आरववाः G, आरववाः T, आरववाः Bu, आसववाः Be U Rm Pn.

५ कापि० T.

६ Thus Bu, •भरदसवेति Be U T G.

७ Thus G Rm (also Laugākṣi) ; कंडूश्रया Be U Pn. कडूश्रयो M, कडूश्रयो T, कडूश्रयः Bu, कडूश्रया Sk, कडूश्रयो Pm.

८ Thus M G T Bu, वाजिनंतयो Be U and the nibandhas.

९ Thus (cp. *gāṇa arihanādi*) Pm : वैसतायनिर् M T, वैसतायनिर् G, वैसतायना Be U, वैसतायनाः Sk Rm.

१० गोवा० Be U and the nibandhas, cp. also *Matsyapurāṇa* 201 33 sqq. To obtain a śloka we should read : कण्डूश्रया वाजिनंतयो वाजयो वैसतायनाः ।

११ प्ररो० Be U Pm.

१२ Thus the nibandhas ; वैकल्यः Be U, वैकल्यः M G T Bu.

१३ श्लाघयः Be U.

१४ Thus also the *Mānava* text ; कौशुडा० Be U.

१५ Thus I'm and, in the plural. the other nibandhas ; •दि० Be U, •नो० M G T Bu.

ब्रह्मायनयोः^१ गोपयः^२ कास्तयः^३ श्वातयातयः^४ ।

वाहणिरेषां पञ्चम एते ऽवणाः पराशराः ॥

भालुका वादरिखेव^५ काङ्गायनाः^६ कौकुशास्यः^७ ।

चैमितिरेषां^८ पञ्चम एते गौलाः पराशराः ॥

कण्वाजिनाः कापिशुभाः^९ श्वासायनयः^{१०} श्वेतयूपयः^{११} ।

पोष्करसादिरेषां^{१२} पञ्चम एते श्वेताः पराशराः ॥

१ Thus (r. ब्रह्मा० ?) T M G, ब्रह्मायनः Bu, ब्रह्मायनयो Be U Pm ;
ब्रह्मायन the Mānava text.

२ Thus T Pn Rm; गोप्रायः Pm, गोपियाः Sk, गोपयः G M Bu,
गोपयः Be U.

३ ? Thus Bu; कास्तयः G, कास्तयः M, कास्तयः T; Be U and the
nibandhas omit this name; कास्तयः the Mānava text.

४ ? Thus M Bu, श्वासाया० G, श्वातया० T; श्वातयो Be U, श्वात (or
न) यो Sk Rm Pm, श्वातयो Pn.

५ वाजरि० Be U and the nibandhas.

६ Doubtful; thus Be U M G, काङ्गायना Pm, काङ्गायनाः Rm,
काङ्गायनाः T, काङ्गायाः Bu.

७ Equally doubtful; thus reads G, कौकुशास्यः Bu, केकौकुशास्यः
T, केकौकुशास्यः M; कौकुशयः Be U, कौकुशयः Pm कौकुनेय Rm.
(Kāty. कौकुवादया, Laug. : कौकुवादयः) ।

८ Thus M G, चैमिति० T, चैमिति० Bu, चैमिति Be U, चैमये० Pm,
चैमितय Pn, चैमितयः Sk, चैमितयः Rm.

९ ? Thus M G, कापीः शुभाः Bu, कापिशुभः T; पयिशुभाः Be U, का-
(or क)पिशुभाः the nibandhas.

१० ? Thus Bu; श्वासायनयः Be U Pm, श्वासायनय M, श्वासायाया T,
श्वासाः G, श्वासायनयः Rm Sk.

११ श्वेतयूपयः Be U only.

१२ पोष्कल० M T.

वाग्नायनयो^१ वार्षीया^२ श्वामेयाः^३ श्रौतिभिः^४ सह ।

श्रौतिरेषां पञ्चम एते श्वाभाः पराग्रराः ॥ .

कृष्णा^५ गौरा अरुणा नीलाः श्वेताः श्वाभा वे परा-
ग्ररास्तेषां^५ श्रौतिभिः प्रवरो भवति^५ वासिष्ठ ग्राह्य पराग्रर्षेति
५ होता^५ पराग्ररवच्छ्रितवद्विष्टवद्विष्टध्वयः^५ ॥ ४८ ॥ अष्टमः ॥

अगस्त्यीत्याख्यास्यामो^५ गस्त्यो^५ विशाखाद्या^५ स्वाहा-
यना^५ श्रौपद्वनयः^५ कल्याणदण्डिर्धावणिलामणिलम्बावुदो^५ ११

१ Uncertain : वाग्नायनयो M G, वाग्नायनयो T, मा (भा)ग्यनयो Be U
नाग्यायनयो Pm. नाग्यायनयो the other nibandhas.

२ Thus M G T, वार्षीयाः Rm, वार्षीयाः Sk. वार्षीयाः Be U Pm.

३ Thus (cp. note 15 on p. 460) Be U Pn, श्वामेयाः M G
श्वमेया T.

४ ? श्रौतिभिः Be U, श्रौतिभिः M, श्रौतिभिः G, श्रौतिभिः T श्रौतयः (or
श्रौतः) Pn Sk Rm (Pm om).

५ Thus Be U and Bu (the last, however, omits, as do also M
G T, वे); in M G T this enumeration (कृष्णाः . . पराग्रराः) is given at
the end of the adhyāya, after the kaṇḍikā and adhyāya number

६ Thus Be U and the nibandhas; गस्त्योभिः श्वाखाद्याः M G T,
वाशिष्ठानाः Be Bu.

७ ? Thus Be U Pm Pn. (r. perhaps स्वाहायना), स्वाहा Rm,
वाहा Sk, स्वाहायना M G, स्वाहायना T, स्वाहायनाः Bu.

८ Thus Be U M G and the nibandhas; श्रौपद्वनयः Bu,
श्रौपद्वनयः T.

९ Thus MSS. and cp. the Laugākṣi text : कल्याणदण्डिना ।

१०-११ श्रौतिभिः found in M G T Bu only; for the following I
have adopted the reading of G; the last name only is uncertain;
• श्रौतिभिः श्रौतिभिः Be U, श्रौतिभिः (श्रौतिभिः Pm) कल्याणद्वयो the niban-
dhas; श्रौतिभिः श्रौतिभिः M, श्रौतिभिः श्रौतिभिः T, श्रौतिभिः श्रौतिभिः Bu.

वैरिण्यो^१ बुद्धोद्दरयः^२ श्रैवपथयः^३ शास्त्रावता^४ मौञ्जकथः^५
 पाण्डुहृदा^६ शारिणीवथो^७ रौहिण्या^८ मौञ्जकथ^९ इत्येते ऽगस्त्य-
 संतेषां श्रवण्यः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युतेभवाहेति होतृभ-
 वाश्चवहृदश्रुतिवदगस्त्यवदित्यध्वर्युः^{१०} ॥ ४९ ॥

सोमवाहानां^{११} श्रवण्यः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युत^{१२}

१ Thus (and 'cp. वैरिणि of Kāty.) G m, वैरिण्यो the other sources.

२ ? Thus M G, बुद्धोद्दरयः Bu, बुद्धोद्दरयः T; बुद्धोद्दरयो Be U, बुधो Pm, बुद्धो Pn, मुद्धो Rm, मुद्धो SE.

३ Thus (cp. श्रैवपथा of Kāty.) all exc. Be U (नैकप०) and Sk (श्रैवपथः) ।

४ ? Thus M G T Bu; शास्त्रावता Be U Rm, शास्त्रावताः Pm, शास्त्रावताः Sk, शास्त्राता Pn.

५ Thus M Bu; माञ्ज० G, माज० T, मौञ्जकथः Be M, मौञ्जकताः Sk, Rm, श्रौपमौञ्जकथः Pn, मौञ्जीकरा Pm.

६ ? Thus M G, पण्डाः T, पन्थाः हृदाः Bu, पाण्डोहृता Be U, पाण्डोहृता Pm, पाण्डोहृता Pn, पाण्डोहृताः Rm.

७ Thus M G T, शरीवाः Bu Sk, शरीवा Be U Pm, शरीवी Rm Pn.

८ ? Thus M G Pn, रौहि—T, रौहिण्या Rm, रौहिण्याः Bu, रौहिण्या Be U Pm.

९ Thus (and cp. gaṇa gargādi) Be U M G, मौञ्जकथः Bu.

१० Between k. 49 and 50 M G T Bu have one more : शंभ-
 वाहानां श्रवण्यः प्रवरो भवत्यागस्त्य इ० शंभवेति शोता शं (or शं)भवाश्च० etc.
 Moreover in M G T the sequence is: *Sāmbhavāha*, *Yajñavāha*,
Somavāha. It is highly probable that these *Sāmbhavāhas*,
 who are neither mentioned in Pm, have originated dittb

सौमवाहेति^१ होता^१ सोमवाहवहृड्युतिवदगक्षिवदित्यध्वर्युः^१
॥ ५० ॥

यज्ञवाहानां श्वार्षेयः प्रवरो भवत्योगस्त दार्ढ्युत याज्ञ-
वाहेति^१ होता^१ यज्ञवाहवहृड्युतिवदगक्षिवदित्यध्वर्युः^१

॥ ५१ ॥ नवमः^१ ॥

अग्निथापां श्वार्षेयः प्रवरो भवति^१ मानवैरु^१ पौरुरवसेति
होता^१ पुरुरवोवदिडावन्मनुवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ५२ ॥

वैश्यानां श्वार्षेयः प्रवरो भवति^१ भास्वन्^१ वात्सप्र^१
माङ्गिसेति होता^१ माङ्गिस्वदत्सप्रवहृड्युतिवदित्यध्वर्युः^१ ॥
॥ ५३ ॥

नाराग्न्यान्वाख्यास्याम^० । आग्नेयवाध्वमवाधूस्ववसिष्ठ-
कस्वशुनकसंज्ञतियस्कराजन्यवैश्या^१ इत्येते नाराग्न्याः प्रकौ-

graphically in the Somavāhas. as there must be 49 gotras, the
last of which is that of the Yajñavāhas, cp. Pm. fol. 59. a :

वत्सादीनां यज्ञवाहानानानेकोनपञ्चाशदध्वर्युः etc.

१ Thus Pn only, सोम० all the MSS.

१ Thus T Pn only, यज्ञ० the other MSS.

१ वैरु Be U with ४ the others.

४ दत्ता० Be U, दत्ता the others.

५ Thus Be U, भास्वन् and पञ्चमन्वत् M G T.

६ Thus Be U, वात्सप्रमद and वत्सप्रमदवत् M G T.

७ See Baudh. X. 11 : 10. 11 (T S. IV. 1. 8).

८ Instead of 'संज्ञतियस्व' Be U read शृङ्गस्व० and Pm वंशुस्व०

तिंतास्तानूनपादितरिषां^१ चचिद्यवेष्टानां^२ पुरोहितप्रवरो^३
भवतीति विज्ञायते^४ मनुवदिति वा सर्वेषां गोचाणां^५
मानस्यो हि प्रजा इति विज्ञायते^६ सगोचां गत्वा चान्द्रायणं
चरेद्भूते^७ परिनिष्ठिते ब्राह्मणौ न त्यजेन्माद्ववङ्गमिनीवङ्गभौ^८
न दुष्यति^९ कश्चप^{१०} इति विज्ञायते^{११} ऽथ^{१२} संनिपाते^{१३} विवाह

१ Thus Be U Pm; *तास्तानूनपादीनन्येषां गोचाणां M G T.
probably after Baudh. X. 11, but an accus. would here be
unaccountable.

२ Thus Be U Pm, उभवेचां M G T.^१

३ M G T ins. (probably after Āśv. XII. 15. 4) राज्ञो ।

४...५ Om. M G T, found in Be U and Pm (fol. 57. b), cp.
T S. V. 1. 5. 6.

५ उपदिष्टेत् (instead of चरेत्) M G T; कुर्यात् Pm (thus also
Govindasvāmin on Baudh. dhś. II. 1. 38.

६ त्यजन्ते (instead of त्यजेत्) M G T.—माद्ववङ्गमिनीवत् । पिष्टयादिति
शेषः Govindasvāmin l.c.

७ Uncertain; thus read Be U Pm and Govindasvāmin l.c.;
दुष्यत इति काश्चप M G T; perhaps, though, काश्चप in the better
reading, cp. Schol. on Kāty. śrs. IV. 1. 2 and Pm fol. 59. a : च
मर्गः सगोचायास्तुत्यङ्गो ऽपि तद्वन्मर्गोचो ऽपि सन् कश्चपो भवतीति विज्ञायते ।

८ This sentence (up to विज्ञायते p. 467. 2.) is not given by Be
U, neither is it found in the quotation of the last kaṇḍikā given
by Pm, but nevertheless in the discussion of this k., it is
mentioned and commented upon by the author of the Pm; the
text given above is that of Pm.

९ Thus Pm, चाक्षि. the three MSS.

सदध्यायं^१ वर्जयेद्बौधायनस्य तत्प्रमाणं^२ हि कर्तव्यं^३ मानस्यो
हि प्रजा इति च विश्वायते^४

गोपाणां तु सहस्राणि प्रयुतान्वर्षुदानि च ।

ऊनपञ्चाशदेवैषां प्रवरा ऋषिदर्शनात् ॥

विश्वामित्रो जमदग्निर्भरद्वाजो ऽय गौतमः ।

अचिर्वसिष्ठः कश्यप इत्येते सप्त ऋषयः ॥

तेषां^५ सप्तर्षीणामगच्छाष्टमानां^६ सदपत्यं तद्गोचमित्यु-
च्यते^७ न^८ भवत्ययाजनीयो यः प्रवराणां पुरा^९ विजा-
नाति^{१०} मन्त्रो ब्राह्मणं वेद इत्याचक्षते^{११} तस्मात्प्रवरद्वाने
१० यत्रो^{१२} महाद्विजैः कार्यः^{१३} आहुविवाह ऋत्विजो^{१४} देवा^{१५}
क्षोचं^{१६} गोचमूल्यानि च^{१७} महाप्रवरे^{१८} संतिष्ठते^{१९} नित्यं पर्वणि-

१ विवाचनदध्यायैः Pm ; M reads : सान्निपाताय वा विवाच्याय वर्जये ; the whole passage is obscure to me.

२ Thus Be U ; instead of तेषां सप्तर्षीणां T and Pm : सप्तर्षीणां, M G om. these two words.

३ Thus M G T Pm. In Be U this passage runs : भवत्ययाजनीयो यः प्रवराणां पुरा ।

४ विजा० Be U Pm, जानाति M G T.

५ यत्रो M G T ; read 'विज्ञाने, to obtain a śloka ?

६ Thus M T G, इत्येवो Pm, आहुविवाहादिद्विविधयो Be U.

७ Thus Be U Pm, न देवात् M G, देवाश्च T.

८ क्षोच Be U.

९ Not found in Be U Pm.

१० Thus Be U Pm, महाप्रवरेषाः M G T.

११ Thus all, १. इत्येव ? But the whole passage is not clear to me. After संतिष्ठते Be U ins. च इदं विजानाति ।

पर्वणि स्वाध्यायी^१ , ब्रह्मलोके महीयते ब्रह्मलोके महीयत
इति^२ । ॥ ५४ ॥ दशमः ॥

॥ इति प्रवरप्रश्नः ॥

१ ? Thus M G T. स्वाध्याय Pm. स्वाध्याये निविष्टो Be U.

२ Be U om. इति । After इति M G T ins. इत्याह भगवान्बोधाथनः ।
but the repetition marks the end of the prasna.

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1460.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM

A SANSKRIT WORK OF THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR. W. CALAND,
UTRECHT.

VOL. III. FASCICULUS VI.
(Concluding the work.)

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL, 1, PARK STREET.
1924.

NOTICE

BIBLIOTHECA INDICA

PUBLISHED BY
THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

THE Bibliotheca Indica is a collection of works belonging to or treating of Oriental literatures and contains original text-editions, as well as translations into English, and also bibliographies and studies.

The publication was started in 1849, and consists of an Old and a New Series. The New Series was begun in 1860, and is still running.

As a rule the issues in the series consist of fascicles of 96 or 100 pages print, though occasionally numbers are issued of double, triple or larger bulk, and in a few cases even entire works have been published under a single issue number. Several different works are always simultaneously in progress. Each issue bears a consecutive issue number. The Old Series consists of 265 issues; in the New Series, till November, 1923, inclusive, 1459 issues have been published. These 1724 issues represent 237 different works; these works again represent the following literatures:—

Sanskrit, Prakrit.
Rājasthānī, Kāshmirī, Hindi.
Tibetan.
Arabic, Persian.

Several works published are partly or wholly sold out, others are still incomplete and in progress. A few works, though incomplete, have been discontinued.

Various price lists and notices concerning the Bibliotheca Indica are available and may be had on application. Other lists are in preparation. Revised lists are published from time to time.

The standard sizes of the Bibliotheca Indica are three:—

Demy (or small) octavo.
Royal (or large) octavo.
Quarto.

The prices of the Bibliotheca Indica as revised in 1923 based (with some exceptions) on the following scale per set of 96 or 100 pages in a fascicle as the case may be:—

INDEXES.

I. INDEX OF PROPER NAMES.

(a) NAMES OF SĪMANS.

- अग्नेर्हृदयम् X. 49 : 50. 16.
 अरण्ये जेयाणि सामानि XVI. 4 : 250. 3.
 अष्टाद्वीपीयम् IX. 16 : 289. 6.
 उद्दण्डोद्यम् XVIII. 15 : 380. 6.
 अतुल्यायज्ञायज्ञियम् X. 49 : 50. 18.
 कण्ठरथंतरम् XVIII. 7 : 349. 13.
 कालेयम् XVIII. 15 : 359. 15.
 गायत्र्यम् XIV. 25 : 196. 19.
 गौरिवीतम् XIV. 25 : 196. 18.
 जराद्वीपीयम् XVIII. 15 : 380. 4.
 नोषसम् XVIII. 15 : 359. 14.
 प्रजापतेर्हृदयम् X. 49 : 51. 1.
 दृष्टम् II. 17 : 63. 4; X. 49 : 51. 1 and elsewhere.
 भद्रम् XVI. 22 : 268. 4.
 भासम् XVI. 13 : 261. 17.
 यज्ञायज्ञियम् X. 59 : 61. 10, 11; XVI. 3 : 247. 13.
 यामम् XV. 28 : 232. 9.
 रथंतरम् X. 49 : 50. 17; XIV. 4 : 157. 17. and elsewhere.
 दैवतम् XVIII. 15 : 359. 15.
 वाजिनाम् साम XI. 8 : 77. 1, 5.
 वामदेवम् II. 17 : 62. 4; X. 49 : 51. 1; XIV. 12 : 174. 8; XVIII.
 15 : 359. 12.
 वारवन्तोद्यम् X. 49 : 50. 17; XII. 18 : 114. 11.
 वार्षाधारम् IX. 16 : 289. 5.
 विक्रान्तम् XVI. 13 : 261. 17.
 वैशालसम् XVI. 24 : 270. 1.
 वैराज्यम् XVIII. 15 : 359. 11.
 वैरूपम् XVIII. 15 : 359. 14.
 प्राकारम् XVIII. 15 : 359. 12.
 श्वेतम् II. 17 : 63. 5; IX. 16 : 289. 18; X. 49 : 50. 18.
 वाचनीयम् XII. 18 : 114. 11.

4 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

सौहविषम् XVIII. 15 : 360. 5.

हविष्मन्निधनम् XVI. 24 : 270. 3.

हविष्मन्निधनम् XVI. 24¹ : 270. 2.

(b) NAMES OF PEOPLES AND LOCALITIES.

कारह XVIII. 13 : 357. 6. (कारह XVIII. 44 : 397. 11, but here the reading is not wholly certain), also dhś. I. 2. 14.

कारक्षर XVIII. 13 : 357. 6, cp. dhś. l.c. (where the MS. Haug has also कार० not कार०) and Āp. XXII. 6. 18. (a var. with कार०)

कश्मि II. 3 : 40. 9 ; XVIII. 13 : 357. 7.

काशिविदेह XVIII. 44 : 397. 10.

कुवपक्षाल XVIII. 44 : 397. 10

कुवमक्षम् XVIII. 25 : 374. 8.

गान्धार XVIII. 13 : 357. 6 ; XVIII. 44 : 397. 11 (?).

पक्षाल XVIII. 25 : 374. 9 ; XVIII. 38 : 389. 3.

महावर्ष II. 3 : 40. 7, cp. महावर्ष AV. V. 22. 4, 5 and Śat. Br. Kāṇva text IV. 2. 3. 10 (कुवमहावर्षः).

दुजवन् II. 3 : 40. 8 ; VI. 14 : 172. 2.

विदेह II. 3 : 40. 7.

मफाल XVIII. 13 : 357. 9.

सोवीर XVIII. 13 : 357. 5.

कावन् (?) II. 3 : 40. 7.

स्यम् (?) XVIII. 44 : 397. 11.

कुवक्षे XVIII. 45 : 399. 11 ; XVIII. 47 : 403. 12.

बाण्डव प्रक्ष XVII. 18 : 298. 6.

प्राक्ष प्रक्षव XVIII. 29 : 276. 5 ; XVI. 30 : 276. 14.

विषवती (plur.) XVIII. 45 : 399. 11.

वर्षिणीप्रक्ष XVIII. 49 : 407. 14.

दुवर्षवती XVIII. 45 : 399. 11.

(c) RITUALISTIC AUTHORITIES

साक्षिगवि VII. 4 : 205. 4 ; XI. 2 : 66. 5 ; XIV. 15 : 180. 8 ; XX. 2 : 7. 2, etc.

साक्षे XXI. 21 : 108. 11. 12.

सार्तमानिपुण XXI. 16 : 99. 9.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 5

- बोपमन्यव XIII. 1 : 119. 12. and passim in Dvaidha and Karmānta.
 बोपमन्यवोपुन passim in prāśna XX.
 कात्य II. 15 : 57. 15; VII. 4 : 205. 4; XI. 2° : 66. 6; XX. 4 : 12.
 12; XX. 5 : 15. 13; XX. 16 : 35. 13; 36. 10.
 कौषपतन्त्रि XX. 13 : 30. 1.
 गौतम XXI. 3 : 74. 15; XXIII. 19 : 184. 2.
 आयान् कात्यायनः XXIII. 7 : 158. 5
 दक्षिणाकारो राघोतरः XX. 11 : 26. 1
 दोषवाक्य XX. 10 : 23. 5; XXI. 20 : 107. 2; XXI. 22 : 109. 10;
 XXIII. 19 : 182. 8.
 बोधायन VII. 4 : 205. 3; XI. 2 : 66. 4; XIV. 15 : 180. 7. and
 passim in Dvaidha and Karmānta.
 माह्वै XXIV. 2 : 186. 3 name of an ācārya according to Veñk.
 and according to एकै in the Viv.; see माह्वै in the Index of
 words.
 मन्वेय XX. 1 : 4. 3; XX. 24° : 53. 8.
 मोद्गल्य XVI. 13 : 261. 16; XVIII. 2 : 344. 2; XX. 1 : 3. 13;
 XX. 13 : 29. 14, etc.
 राघोतर VII. 4 : 205. 5; XX. 1 : 4. 5; XX. 5 : 14. 8, etc.
 राघोतर plur. XX. 16 : 33. 8; XX. 18 : 38. 12.
 राधूलक XXIX. 1 : 368. 3.
 शाकौकि passim in Dvaidha and Karmānta.

(d) PROPER NAMES OF MYTHICAL, LEGENDARY AND HISTORICAL PERSONS OUTSIDE THE PRAVARA-PRAŚNA.¹

- अहिरस् (plur.) II. 16 : 60. 6.
 अत्रि XVI. 28 : 274. 3.
 अमलवसु XVIII. 44 : 397. 8, 11, son of Purūravas.
 आश्व (आज, आद्य ?) III. 29 : 103. 7.
 आचंय VIII. 6 : 241. 7, 10, 11; XV. 37 : 242. 3.
 आयु XVIII. 44 : 397. 8, 9, son of Purūravas.
 आरवि XVI. 27 : 273. 8.
 उर्वशी XVIII. 44 : 396. 2.
 उग्रनाः कायः XVIII. 46 : 402. 1 sqq.

* 1 The names of the serpents XVII. 18 have been omitted.

6 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- ऋतुपर्वः भाद्राश्विनः XVIII. 13 : 357. 8.
 औपोदितिः गोपः सायनः वैशाखपक्षः XVIII. 26 : 374. 8, 17 ; 375. 4.
 कानान्न वाध्यन्तः XVIII. 41 : 392. 6 ; 393. 5.
 केमिन् XVII. 54 : 334. 3.
 केमो दास्यः XVIII. 26 : 374. 12 ; XVIII. 38 : 389. 1.
 कौत्सः VI. 14 : 171. 19 ; VI. 15 : 172. 12 sqq.
 कौत्सायः यास्तः XVI. 27 : 273. 7.
 काण्डिनः XVII. 54 : 334. 3.
 कान्तवायवः बालेयः चाग्निवेद्यः XVIII. 26 : 374. 15.
 गोवाकः XXIII. 13 : 170. 4.
 जनकः XXIII. 13 : 169. 13.
 जयन्ती XVIII. 46 ; 403. 2, a daughter of Indra (r. जयन्त्या च).
 जैम्वः कश्यपः XVIII. 45 : 401. 6.
 पार्थिवः XVIII. 49 : 408. 5.
 पुच्छरवः रेवः XVIII. 44 : 396. 1.
 पूर्वक्षितिः XVIII. 45 : 397. 13, an apsaras.
 प्रयोजुगः XXVIII. 12 : 364. 12. (proper name ?)
 वृषः सोमः XVIII. 26 : 374. 7.
 भरतः XII. 9 : 99. 15 ; XVI. 32 : 278. 8 ; XXVI. 20 : 300. 10, 11.
 भार्गवः XII. 18 : 114. 11.
 भृगु (plur.) II. 16 : 60. 6.
 मनुः वैवस्वतः XVIII. 47 : 405. 1.
 मन्त्रकः गर्ग्यः XVI. 27 : 273. 8.
 रोहिणेयः क्रोष्टुनिः XVI. 27 : 273. 6.
 वसिष्ठ (plur.) X. 11 : 11. 11 ; (sing.) XIV. 20 : 187. 4 sqq. ; XVII. 54 : 334. 2.
 बालेयः II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no proper name.
 क्षितिः औशीनरः XVIII. 49 : 407. 9 sqq.
 ग्रन्थकः शैव्यः XVIII. 48 : 405. 18.
 चार्क्षेनिः XVII. 54 : 334. 4.
 दुर्देवकाः XVIII. 13 : 358. 2.
 दुर्गयः शैव्यः XVIII. 19 : 365. 19.
 ऊर्ववर्चस् XVIII. 46 : 402. 4, a gandharva
 औदासः XVII. 54 : 334. 2.
 बालेयः II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no proper name.

(c) PROPER NAMES IN THE PRAVARA-PRAŚNA.¹

- बभ्रुः page 463. line 6, 464. 4.
 बभ्रुवृक्ष 431. 1, a bharadvāja.
 बभ्रुवृक्ष 448. 6, a viśvāmitra.
 बभ्रुवृक्ष 424. 4 sqq.
 बभ्रु 448. 4, 5, a viśvāmitra.
 बभ्रुनीड 435. 5, 6. son of aṅgiras.
 बभ्रुवृक्ष 447. 4, son of kata.
 बभ्रु 439. 8, etc.; 467. 6.
 बभ्रुभिस्त्रात 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
 बभ्रु 421. 2, son of ṛṣiṣeṇa.
 बभ्रुवान 419. 6, son of cyavana.
 बभ्रुयज्ञात 420. 1, a vida bhṛgu.
 बभ्रुवृक्ष 439. 6, son of aṅgiras.
 बभ्रुवृक्ष 436. 4, son of aṅgiras.
 बभ्रुवृक्ष 425. 3, son of aṅgiras.
 बभ्रुवृक्ष 440. 4, an atri.
 बभ्रुवृक्ष 441. 5, son of atri.
 बभ्रु 420. 1, a vida bhṛgu.
 बभ्रुवृक्ष 453. 2; 456. 5, son of kaśyapa.
 बभ्रुवृक्ष 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 बभ्रु 446. 4, son of viśvāmitra.
 बभ्रु 455. 3; 456. 5, son of avatsāra.
 बभ्रुवृक्ष 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
 बभ्रुवृक्ष 428. 6, a bharadvāja.
 बभ्रुवृक्ष 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 बभ्रुवृक्ष 437. 3, a saṃkr̥ti bharadvāja; 449. 2, a nidhruva
 kaśyapa.
 बभ्रुवृक्ष 424. 4, an ayāśya gotama
 बभ्रुवृक्ष 440. 5; 465. 11 an atri.

¹ Those names only have been given, which are more or less certain; some of them, being wholly doubtful, have been omitted. To each name have been added the names of the gotra and sub-gotra, designed, for convenience's sake by the unchanged proper names; strictly spoken, I ought to have written e.g. not 'a garga,' 'a bhṛgu' but 'a gargya,' 'a bhārgava.'

8 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- আবেদায 431. 4, a bharadvāja, cp. gaṇa śāsvādi (আবেদ অরদ্বাজে) on
 Pāṇ. IV. 1. 110.
 আত্রি 441. 2, an atri.
 আত্রিয 441. 2, an atri.
 আত্মজ 431. 3, a bharadvāja.
 আত্মজি (•আত্মজ) 419. 2, a vatsa bhṛgu.
 আত্মরত্ন 461. 3, son of indrapramada.
 আত্মজিত 425. 5, a śāradvata gotama.
 আত্মি 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 আত্মজ 452. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
 আত্মজ 424. 4, 425. 2, an ayāśya gotama.
 আত্মজি 431. 4, a bharadvāja.
 আত্মজি 418. 5, a vatsa bhṛgu; 420. 2 (?), a vida bhṛgu.
 আত্মি 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja.
 আত্মি 415. 1; 420. 7, 421. 3 a bhṛgu.
 আত্মজ 458. 1, a vasiṣṭha.
 আত্মি (r. আত্মি ? , cp. gaṇa gaurādi) 443. 5, a kuśika viśvā-
 mitra.
 আত্মজ 416. 6, a vatsa bhṛgu.
 আত্মজি 458. 3, a vasiṣṭha.
 আত্মজ 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
 আত্মজ 457. 2, a vasiṣṭha.
 আত্মজ 447. 9, a dhanamjaya viśvāmitra.
 আত্মজ 450. 1, a nidhruva kaśyapa.
 রত্না 465. 7, daughter of manu.
 রত্নজ 464. 3, son of dṛḍhaocyuta.
 রত্নকৌশিক 448. 9, a kuśika.
 রত্নপ্রসাদ 461. 3, son of vasiṣṭha.
 রত্নজ 431. 2, a bharadvāja.
 রত্নজি 441. 4, an atri.
 রত্নজ 430. 1, a bharadvāja.
 অঙ্গির 426. 6, son of aṅgiras.
 অত্রি 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 অত্রি 446. 1, son of devarāta.
 অত্রি 428. 3, a bharadvāja.
 অত্রি 460. 3, 461. 2 a vasiṣṭha.
 অত্রি 439. 6, son of amahayya.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 9

- ଗମନସ (sic) 427. 4, son of gotama.
 ଗହ୍ମାସ 419. 3, a vatsa bhr̥gu; 448. 1, a dhānamjaya viśvā-
 mitra.
 ଗହ୍ମାସ 428. 6 : a bharadvāja gotama.
 ଗର୍ଜାୟନ 426. 3, a kumāṇḍa.
 ଗର୍ବ 419. 6, son of apnavāna.
 ଗର୍ଭାତ୍ମନ 417. 4, a vatsa bhr̥gu.
 ଗର୍ଭାସ 438. 7, a mudgala bharadvāja.
 ଗର୍ଭାୟସ 438. 7, id.
 ଗର୍ଭାସ 438. 7, a mudgala bharadvāja.
 ଗର୍ଭାସେ 421. 2, son of apnavāna.
 ଗର୍ଭାୟନ 417. 4, a bhr̥gu; 439. 3, a kapi bharadvāja; 448.
 15, a nidhruva kaśyapa.
 ଗର୍ଭାସି (?) 456. 1, a lokākṣi kaśyapa.
 ଗର୍ଭାୟନ 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
 ଗର୍ଭାସି 450. 4, id.
 ଗର୍ଭାସିମି 457. 3, a vasiṣṭha.
 ଗର୍ଭାୟନ 427. 5, a kareṇupālī gotama.
 ଗର୍ଭାସେ 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
 ଗର୍ଭାସେ 430. 1, a bharadvāja.
 ଗର୍ଭାସି 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
 ଗର୍ଭାସି 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
 ଗର୍ଭାୟସ 447. 5, id.
 ଗର୍ଭାସି 445. 1, a kuśika viśvāmitra.
 ଗର୍ଭାସିମାନି 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
 ଗର୍ଭାସି 440. 3, an atri.
 ଗର୍ଭାସ (?) 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
 ଗର୍ଭାସି 418. 3, a vatsa bhr̥gu.
 ଗର୍ଭାସି 445. 1, a kuśika viśvāmitra; 463. 7, an agastī.
 ଗର୍ଭାସି 425. 6, a śāradvata gotama.
 ଗର୍ଭାସି 433. 1, a garga bharadvāja.
 ଗର୍ଭାସି 435. 3, a kaṇva bharadvāja.
 ଗର୍ଭାସ 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
 ଗର୍ଭାସି 428. 6, a bharadvāja.
 ଗର୍ଭାସି (ଂସି) 418. 3, a vatsa bhr̥gu.
 ଗର୍ଭାସି (ଂସି) 442. 5, a mudgala atri.
 ଗର୍ଭାସ 427. 1, 2, a gotama.

10 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- कचीवन् 426. 6, son of ucathya.
 कण्ठ 435. 3, 5 ; 465. 12, son of ajamīdha.
 कन 447. 4, 6, son of viśvāmitra.
 कपि 439. 3, 5, a bharadvāja.
 कपिकेह 461. 2, an upamanyu vasiṣṭha.
 करभ 447. 4, a kata viśvāmitra.
 करमिश्रण्ड 439. 4, a bharadvāja.
 करेणुपाल 427. 8, son of gotama.
 कल्पा 430. 1, a bharadvāja.
 कल्पादग्नि 463. 7, an agasti.
 कश्यप 448. 15, sqq.; 466. 5.
 काश्याणि 424. 4, an ayāśya gotama.
 काठेरि 425. 1, id.
 काश्यायन 433. 1, a garga bharadvāja.
 काण्डेविदि 457. 4, a vasiṣṭha.
 काण्डरयि 420. 2, a vida bhṛgu.
 काण्डु 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 कापिष्ठ 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
 कापिष्ठ 457. 2, a vasiṣṭha.
 कापुटि 455. 6, a lokākṣi kaśyapa.
 कामकायन 446. 7, a viśvāmitra.
 कामकायनिन् 446. 7, id.
 कामनक 444. 1, id.
 कामरोदरि 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
 कामलोदरि (?) 418. 4, a vatsa bhṛgu.
 का(का)बल्य 432. 1, a bharadvāja.
 कारिरौति 433. 3, a garga bharadvāja.
 कारौ(रि)वायण 432. 1, a bharadvāja.
 कारौमि (कारिणि) 436. 2, a harita bharadvāja ; 447. 9 a dhanam-
 jaya viśvāmitra.
 काशयि 425. 1, an ayāśya gotama.
 कावपयि 431. 6, a bharadvāja.
 कारेणुपालि 427. 5, 6, a kareṇupāla gotama.
 कारेय 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
 कामर्यायि 440. 2, an atri.
 काकपवि (?) 441. 2, id.
 काकाप (?) 445. 3, a kuśika viśvāmitra.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 11

- कालिय 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
 कालिक (?) 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 काशकृत् 417. 4, a vatsa bhr̥gu.
 काशौवाज 425. 1, an ayāśya gotama.
 काष्ठरेचि 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
 काशायन 418. 5, a vatsa bhr̥gu; 462. 3, a nila-parāśara vasiṣṭha.
 कौलालि 425. 1, an ayāśya gotama
 कुक 431. 5, a bharadvāja.
 कुण्डिन 459. 1, a vasiṣṭha; 460. 2, a son of mitra-varuṇa (?).
 कुण्डोदराय 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
 कुमण्ड 426. 6, son of gotama.
 कुशिक 443. 4; 445. 4, a viśvāmitra; 448. 6, son of aghamarṣana
 कृष्णजिन 462. 5, a nila-parāśara vasiṣṭha.
 कृष्णाच्य 440. 4, an atri.
 कृतवायन 423. 1, a mitrayu bhr̥gu.
 कृतवायनि 446. 4, a lohita viśvāmitra.
 कौकचि 431. 5, a bharadvāja.
 कौकृत्य 447. 5, a kata viśvāmitra.
 कौटिल्य 421. 7, a yaska bhr̥gu.
 कौत्स 435. 7, a harita bharadvāja.
 कौट्र्य 441. 2, an atri.
 कौनमि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 कौवाज 424. 6, an ayāśya gotama.
 कौभोजि 457. 4, a vasiṣṭha.
 कौमण्ड 415. 3; 426. 3, 4, a gotama.
 कौमारवत्य 424. 5, an ayāśya gotama.
 कौमुदगमि 431. 4, a bharadvāja.
 कौमुदादि 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 कौलायन 457. 4, a vasiṣṭha
 कौमान्य 421. 7, a yaska bhr̥gu.
 कौशिरायन 431. 4, a bharadvāja.
 कौशितकेय 450. 4, a nidhruva kaśyapa
 कौ(कौ)ट्टिक 432. 8, a garga bharadvāja.
 कौचड 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa
 कौशायन 430. 3, a vīda bhr̥gu.
 कौशायन (?) 431. 4, a bharadvāja.
 कौश्याय 428. 3, id.

12 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- शौरवन्त 425. 5, a śāradvanta gotama.
 वैमिति 462. 4, a nṛ̥ṣa-parāśara vasiṣṭha.
 वरेभ 452. 2, a nidhr̥va kaśyapa.
 वल्गायनि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वारवादि 429. 2, a bharadvāja.
 वारि(वार)वैवि 428. 6, a bharadvāja.
 वादेनायन 423. 7, a śunaka bhṛgu; 450. 3 (?), a nidhruva kaśyapa.
 गन्धरायन 432. 7, a garga bharadvāja.
 गर्भ 415. 4, a bharadvāja; 432. 7, sqq. son of śini.
 गविष्ठिर 442. 3, an atri; 442. 4, son of arcanānas.
 गाङ्गायन 423. 8, a śunaka bhṛgu; 454. 1, a śaṇḍila kaśyapa.
 गाङ्गेय 419. 1, a vatsa bhṛgu.
 गार्त्तमद 423. 7, a śunaka bhṛgu.
 गादेभौमुच 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
 गाविष्ठिर 440. 4, an atri.
 गुणुलि 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 गुच 427. 2, an uśanas gotama.
 द्दत्तमद 424. 2, son of śunaka.
 मोतस 425. 3, son of ayāśya.
 मोपवन 441. 2, an atri.
 मोपालि 461. 6, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 मोपि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 मोभिल 454. 1, a śaṇḍila kaśyapa.
 मोदूच 454. 3, id.
 मोलन 425. 2, 467. 5.
 मोलायन 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
 मोर 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
 मोराचेय 440. 4, an atri.
 मोराभि 420. 8, an ṛ̥ṣiṣeṇa bhṛgu.
 मोरिक्कि 442. 6, a mudgala atri.
 मोरिचौवि 440. 3, an atri.
 मोरिवायन 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 मोरिवीत 437. 5, son of samkṛti.
 मोरिचवच 457. 2, a vasiṣṭha.
 चाय्यायन 420. 7, an ṛ̥ṣiṣeṇa bhṛgu.
 चाङ्गवर्मायन 446. 3, a lohita viśvāmitra.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 13

- बान्द्रस 419. 1, a vātsa bhr̥gu.
 बान्द्राय 420. 7, an ṛṣiṣeṇa bhr̥gu; 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja.
 बाराय 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
 बिकित 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
 विचनन्तु (?) 445. 2, id.
 विचसेन 421. 7, a yaska bhr̥gu.
 वेलक 429. 1, a bharadvāja.
 वैवेय 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
 वीच 423. 8, a śunaka bhr̥gu.
 वीडकायन 458. 2, a vasiṣṭha.
 वीलि 463. 2, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 चवन 419. 6, son of bhr̥gu.
 बागटि (?) 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
 बागल 440. 1, an atri.
 बागलि 439. 5, a kapi bharadvāja.
 बागव 450. 1, a nidhruva kaśyapa.
 बाग्दोमि 439. 8, an atri.
 जमदग्नि 419. 6; 467. 5, son of ūrva.
 जादूक 457. 3, a vasiṣṭha.
 जानायन 417. 4, a vatsa bhr̥gu.
 जाबलि 444. 3, a kuśika viśvāmitra; 419. 2, a vatsa bhr̥gu.
 जामालायन (?) 420. 3, a vatsa bhr̥gu.
 जारभाष्य (?) 451. 4 a nidhruva kaśyapa.
 जिहोमि (?) 418. 1, a vatsa bhr̥gu.
 जीवनि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 तखि 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.
 तरलिन् 439. 3, a kapi bharadvāja.
 तवण (?) 438. 8, a mudgala bharadvāja.
 तखिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.
 तारकाय 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
 तारकाय 444. 3, a kuśika viśvāmitra.
 तार्याय 422. 5, a mitrayu bhr̥gu.
 तवविन्दु 440. 1, an atri.
 तैत्तिरीय 423. 8, a śunaka bhr̥gu.
 तैदेय 428. 4, an ayāśya gotama; 440. 3, an atri; 464. 3, a
 śaṇḍila kaśyapa.

14 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- वसदस्यु 435. 2, son of purukutsa.
 वैवर्ष 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 दाक्षायणि 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 दाक्षि 440. 2, an atri; 442. 5, a mudgala bharadvāja.
 दाण्डकि 446. 3, a lohita viśvāmitra.
 दाप्रैषि 417. 3, a vatsa bhṛgu.
 दामायिष 416. 6, a vatsa bhṛgu; 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
 दार्मि 424. 5, an ayāśya gotama; 421. 6, a bharadvāja.
 दार्य 435. 7, a harita bharadvāja.
 दिवोदास 423. 3, son of vadhryāśva.
 दिम्न 427. 1, an uśanas gotama.
 दीर्घजङ्घ 438. 8, a mudgala bharadvāja.
 दीर्घतन (•तनस्) 415. 3; 426. 9, son of gotama.
 दुर्दिन 421. 6, a yaska bhṛgu.
 हव्युत 465. 1, son of agasti.
 देवकि 424. 6, an ayāśya gotama.
 देवतरस 446. 7, 9, son of devaśravasa.
 देवयात 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
 देवरात 446. 1, son of viśvāmitra.
 देवल 455. 2, son of avatsāra.
 देववस 446. 7, 9, son of viśvāmitra.
 देवास 428. 3, a bharadvāja.
 देवनायन 421. 6, a yaska bhṛgu (? perhaps जैव, cp. Pāṇ IV. 1. 103.)
 देवमति 429. 4, a bharadvāja.
 देवमत्य 418. 5, a vatsa bhṛgu.
 देवस्त्रानि 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 दौरहि 441. 3, an atri.
 द्रोणभाव 440. 3, id.
 धर्मजय 447. 9, a viśvāmitra; 448. 2, son of madhuochandas.
 धन्वन्तरि 454. 4, a śaṇḍila kaśyapa.
 धान्यायन 430. 3, a bharadvāja.
 धार्यायिष 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
 धूमजन्म 431. 5, a bharadvāja.
 धूय 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
 धृवायव 449. 1, id.
 धीम्य 449. 1, id.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAÜDHĀYANASŪTRA. 15

- नवधास 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 नाडाथन (?) 419. 3, a vatsa bhr̥gu.
 नारायण 447. 5, a kata viśvāmitra.
 नाड्यायण 420. 3, a vida bhr̥gu.
 निप्रुव 453. 1, a kaśyapa; 453. 2, son of avatsāra.
 निषित (?) 427. 2, an uśanas gotama.
 नीलात्रेय 440. 5, an atri.
 नैकरि 424. 6, an ayāśya gotama.
 नैतिरथि (?) 438. 1, a rathitara bharadvāja.
 नैतुन्दि 431. 5, a bharadvāja.
 नैतुन्द्य 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 नैमिषि 436. 1, a harita bharadvāja.
 नैरथि 420. 7, an ṛṣiṣeṇa bhr̥gu.
 पतञ्जल 439. 3, a kapi bharadvāja.
 पराशर 461. 5, a vasiṣṭha; 463. 5, son of śakti.
 परिमु 437. 1, a saṁkṛti bharadvāja.
 पलाशग्राहवन्ति 433. 2, a garga bharadvāja.
 पाञ्चाल 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 पाणिनि 418. 1, a vatsa bhr̥gu.
 पाथिकार्य 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
 पारिषदेय 428. 5, a bharadvāja.
 पारिमण्डलि (var.) 419. 2, a vatsa bhr̥gu.
 पार्शकायन 458. 2, a vasiṣṭha.
 पार्श्वज 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
 पार्श्ववल्क 458. 2, a vasiṣṭha.
 पार्श्व 423. 4, a vena bhr̥gu.
 पार्थिव 425. 1, an ayāśya gotama.
 पावक 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
 पित्राणि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 पिण्डघोष 447. 5, a kata viśvāmitra.
 प्रवकुल 435. 2, son of āṅgiras.
 प्रवरवल् 465. 7, son of idā.
 प्रुखलि 420. 2, a vida bhr̥gu.
 प्रूतिनाथ 437. 3, a saṁkṛti bharadvāja; 458. 3, a vasiṣṭha.
 प्रूर 415. 5; 448. 12, a viśvāmitra; 448. 13, son of viśvāmitra.
 प्रूर्तिमिषि 443. 2, son of arcanānas.
 वल्क 423. 5, son of vena.

16 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- वृषदत्त 438. 5, son of virūpa.
 वेङ्कटायन 417. 2, a vatsa bhr̥gu.
 वेङ्कट 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वेङ्कटिन 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 वेङ्कटादि 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वेङ्क 417. 2, a vatsa bhr̥gu.
 वेङ्कटि (?) 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
 वेङ्कट (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
 वेङ्क 433. 3, a garga bharadvāja; 436. 2, a harita bharadvāja.
 वेङ्करसादि 462. 6, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
 वेङ्गि 439. 5, a kapi bharadvāja.
 प्रवाचयेय 430. 1, a bharadvāja.
 प्रवृत्त 427. 1, an uśanas gotama.
 प्रवृत्ति 428. 4, a bharadvāja.
 प्राचीनयोग्य 420. 1, a vida bhr̥gu.
 प्रान्तायन (?) 417. 2, a vatsa bhr̥gu.
 प्राची 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 प्राची 461. 7, id.
 बादराय 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 बादरि 402. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
 बाधव 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
 बालायन 418. 2, a vatsa bhr̥gu; 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 बाष्पल 423. 4, a vena bhr̥gu; 435. 3, (?), a kaṇva bharadvāja.
 बाष्पलेय 421. 6, a yaska bhr̥gu.
 बाष्प 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 बाष्पिनाय 419. 2, a vatsa bhr̥gu.
 बाष्पिक 432. 7, a garga bharadvāja.
 बाष्पिक 417. 2, a vatsa bhr̥gu.
 बाष्पिन (?) 428. 4, a bharadvāja.
 वृषदत्ति 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
 वेङ्कटि 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
 वेङ्कटायन 415. 7; 467. 1.
 वेङ्क 424. 6, an ayāśya gotama.
 वृषदत्त 431. 1, a bharadvāja.
 वृष 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 वृषदा 428. 3, 432. 1, 2; 467. 5, son of bṛhaspati.
 वृषदा 465. 9.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 17

- भाषि 459. 3, a kuṇḍīna vasistha.
 भागनि 422. 1, a yaska bhr̥gu; 440. 1, an atri.
 भागुरि 452. 2, a nidhruva kaśyapa; 454. 2, a śaṇḍīla kaśyapa.
 भागुरित्वायन 460. 6, an upamanyu vasistha.
 भागुरिति 422. 1, a yaska bhr̥gu.
 भारद्वाजायन 441. 4, an atri, cp. gṇa aśvādi : भरद्वाज चात्रेय, on
 Pāṇ. IV. 1. 110.
 भारद्वाज 429. 3, a bharadvāja.
 भारद्वाज 431. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 भारद्वाज 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 भारद्वाज 462. 3, a nīla-parāśara vasistha.
 भारद्वाज 421. 6, a yaska bhr̥gu.
 भू (द्व.) ज्ञायन 420. 3, id.
 भूरि 439. 8, an atri.
 भृगु 416. 5.
 भृगुश्च 439. 2, son of aṅgiras.
 भैरव 435. 7, a harita bharadvāja.
 भोजसिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.
 बहक 432. 8, a garga bharadvāja.
 बाह्विन् 432. 8, id.
 बह्विन् 465. 9, son of vatsapra.
 बह्व 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
 बह्वित् 418. 2, a vatsa bhr̥gu.
 बतवचस् 432. 5, son of bharadvāja.
 बतवज्राच (?) 431. 6, a bharadvāja.
 बतवज्राच 423. 8, a śunaka bhr̥gu.
 बह्व 431. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 बह्विन् 448. 3, son of viśvāmitra.
 बभू 465. 9.
 बभूतम् 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
 बभूत 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
 बभू 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
 बभूकर्षायन 460. 5, an upamanyu vasistha.
 बभू 448. 1, a dhanamjaya viśvāmitra.
 बभूच 451. 3, id.
 बभूच 440. 5, an atri.
 बभूच 422. 5, a mitrayu bhr̥gu.

18 INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA.

- ऋद्धि 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
 ऋद्धि 427. 1, anṇuśanas gotama; 436. 1, a harita bharadvāja.
 ऋद्धि (?) 429. 1, a bharadvāja.
 ऋद्धि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
 ऋद्धि 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
 ऋद्धि 416. 6, a vatsa bhr̥gu.
 ऋद्धि 416. 5, id.
 ऋद्धि 417. 1, id.
 ऋद्धि 423. 1, a mitrayu bhr̥gu; 446. 4 (?), a lohita viśvāmitra.
 ऋद्धि (?) 436. 3 a harita bharadvāja.
 ऋद्धि 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 ऋद्धि 421. 7, a yaska bhr̥gu.
 ऋद्धि 441. 3, an atri.
 ऋद्धि 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
 ऋद्धि (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
 ऋद्धि 436. 2, id.
 ऋद्धि 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
 ऋद्धि 416. 5, a vatsa bhr̥gu.
 ऋद्धि 418. 5, a vatsa bhr̥gu; 420. 2 (?), a vāta bhr̥gu.
 ऋद्धि (?) 425. 6, a śāradvata gotama.
 ऋद्धि 449. 3, a nidhruva kaśyapa.
 ऋद्धि 426. 3, a śāradvata gotama.
 ऋद्धि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 ऋद्धि 438. 7, a mudgala bharadvāja.
 ऋद्धि 422. 3; 423. 2, a bharadvāja.
 ऋद्धि 438. 7; 439. 1, son of bhr̥myasva; 442. 5; 443. 1, (?), an atri.
 ऋद्धि 452. 3 a nidhruva kaśyapa.
 ऋद्धि 421. 5, a yaska bhr̥gu.
 ऋद्धि 424. 5, aṇṇuśaya gotama.
 ऋद्धि 475. 5, a lokakṣi kaśyapa.
 ऋद्धि 464. 1, an agastī.
 ऋद्धि 453. 7, a śaṇḍila kaśyapa.
 ऋद्धि (?) 435. 3, a kṇva bharadvāja.
 ऋद्धि 435. 4, id.
 ऋद्धि 421. 5, a yaska bhr̥gu.

INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANASŪTRA. 19

- मौषीतिक 439. 5, a kapi bharadvāja; 449. 3 (?), a nidhruva kaśyapa.
 मौसलि 464. 2, an agastī.
 यज्ञपि 423. 7, a śunaka bhr̥gu.
 यज्ञवन्क 444. 3, a kuśika viśvāmitra
 यज्ञवाच 465. 3, son of ṛd̥dhacyuti
 यज्ञस्तम्भ 431. 3, a bharadvāja
 यमदुल 444. 2, a kuśika viśvāmitra
 यमस्तम्भ 431. 2, a bharadvāja.
 यम्क 421. 5, 422. 2; 465. 12, a bhr̥gu.
 यमनाच 436. 4, son of ambariṣa.
 रघोत्तर 438. 1, a bharadvāja; 438. 1 son of virūpa
 राणि 425. 6, a śāradvata gotama
 राजस्तम्भ 431. 1, a bharadvāja
 राजस्तम्भि 430. 1, id.
 राजितनायिन् 421. 6, a yaska bhr̥gu
 राजितवाच 419. 4, a vatsa bhr̥gu.
 राक्षगण 425. 6, a śāradvata gotama
 रुचक 447. 2, son of viśvāmitra
 रुणु 447. 2, son of ruksaka
 रभ 453. 3, 4, son of avatsara
 रणव 447. 1, a viśvāmitra.
 रोचक 447. 1, id.
 रोचायण 415. 4; 432. 4, a bharadvāja.
 रोह्यायन (?) 422. 4, a mitrayu bhr̥gu.
 रोहिण्य 425. 5, a śāradvata gotama
 शाक्यणि 450. 2, a nidhruva kaśyapa
 शाक्यण्य 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha
 शामकायन 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
 शोकाचि 455. 5; 456. 2, a kaśyapa
 शोकायन 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 शोचिम 446. 3, a viśvāmitra; 446. 6, son of astaka.
 शोचिमायन 419. 3, a vatsa bhr̥gu; 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
 शोक 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
 शोमायन्य 458. 1, a vasiṣṭha.
 वसु 415. 3; 419. 4, 421. 3, a bhr̥gu.
 वल्हप्र (sic) 465. 9, son of bhalandana.

20 [INDEX OF PROPER NAMES IN THE BAUDHĀYANAŚŪTRA.]

- वङ्कतक 442. 2, son of arcanānas.
 वङ्कत 423. 3, son of bhṛgu.
 वन्दन 432. 5, son of bharadvāja.
 वयोविभेद् 428. 6, a bharadvāja.
 वर्यपुत्र 421. 5, a yaska bhṛgu.
 वल्लभिकि 430. 2, a bharadvāja.
 वसिष्ठ 457. 1, sqq. ; 467. 7.
 वाजलि 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वाजसवस 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
 वाजायन 447. 4, a kata viśvāmitra.
 वाजि 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
 वाङ्मायन (?) 446. 3, a lohita viśvāmitra.
 वाङ्मायस 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 वाङ्मायन 454. 2, a śaṇḍila kāśyapa.
 वाङ्कतक 442. 1.
 वाङ्कत 421. 5, 465. 11, a yaska bhṛgu.
 वाङ्कत 465. 11.
 वाङ्मायस 426. 4, a kumaṇḍa gotama.
 वामदेव 427. 9, a gotama ; 428. 1, son of gotama.
 वामरश्मि 441. 1, an atri.
 वायुपूठ 443. 1, a mudgala atri.
 वायुलक्ष 431. 1, a bharadvāja.
 वारक 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
 वाराटकि 457. 1, a vasiṣṭha.
 वाराधि (?) 430. 2, a bharadvāja.
 वारिधापयन 448. 12, a pūrāṇa viśvāmitra.
 वासि 462. 2, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वाङ्कत (?) 454. 3, a śaṇḍila kāśyapa.
 वाङ्कतकि 422. 1, a yaska bhṛgu ; 461. 1, an upamanyu vasiṣṭha.
 वाङ्कत 450. 2, a nidhruva kāśyapa.
 वाङ्माय 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 वाङ्मायस 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
 वामेश 441. 1, an atri.
 वाङ्कतकि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 वाङ्कत 421. 7, a yaska bhṛgu ; 426. 4, a kumaṇḍa gotama ; 446.
 4, a lohita viśvāmitra.
 वाङ्मायन 428. 4, a bharadvāja.

- बाह्वल 427. 5, a kārṣṇupālī gotama.
 बाह्वल्य 458. 3, a vasiṣṭha.
 बाह्वल्य 457. 3, id.
 बाह्वल्य 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
 बिद् 420. 1 : 420. 5 ; 421. 4, a bhr̥gu.
 बिलह्य 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 बिरुष 438. 5, son of aṅgīras.
 बि(वै)रुषा 418. 4, a vatsa bhr̥gu
 बिह्वल्य 443. 4, sqq. ; 467. 5.
 बिह्वल्य 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
 बिह्वल्य 434. 1, 3, a bharadvāja.
 बिह्वल्य 431. 2, id.
 बीतव्य 422. 3, son of bhr̥gu.
 वत्सा 418. 4, a vatsa bhr̥gu.
 वेध (?) 429. 1, a bharadvāja.
 वेन 423. 5, son of bhr̥gu.
 वैकर्ष 418. 3, a vatsa bhr̥gu.
 वैकर्ष 452. 4, a nidhruva kaśyapa ; 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वैकर्ष 450. 4, a nidhruva kaśyapa.
 वैकलि (०लेय) 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 वैतभावि 441. 1, an atri
 वैतल 439. 3, a kapi bharadvāja.
 वैतवा 442. 5, a mudgala atri.
 वैदभ्य 420. 2, a vīda bhr̥gu.
 वैव्य 423. 4, a bhr̥gu.
 वैमलायन 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
 वैवाप्रपद्य 457. 3, a vasiṣṭha.
 वैशंपायन 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 वैश्विप्र 449. 1 id.
 वैश्वानरि 417. 2, a vatsa bhr̥gu.
 वैष्टुरेय 419. 3, id.
 वैचलि 418. 4, a vatsa bhr̥gu.
 वैचौमरि 417. 3, id.
 वाहि 440. 2, an atri.
 मोचिमन 442. 6, a mudgala atri.
 ब्रह्म 431, 4, a bharadvāja ; 463. 5, son of vasiṣṭha.
 ब्रह्म 429. 1, a bharadvāja.

- बरुमर्ष 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 बरुसि 453. 5, a kaśyapa; 455. 2, son of avatsāra.
 बभ्रु 437. 1, a saṃkṛtī bharadvāja.
 भरद्वाज 426. 1, son of gotama.
 भारद्वाज 419. 1, a vatsa bhṛgu; 439. 4, a kapi bharadvāja.
 भारद्वाज 444. 2, a kuśika viśvāmītra.
 भारद्वाज 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
 भारद्वाज 435. 7, a harita bharadvāja.
 भार्गव 459. 4, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 भार्गव 440. 2, an atri.
 भार्गव 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 भारद्वाज 425. 5, 7, a gotama.
 भारद्वाज 419. 3, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
 भार्गव 416. 6, id.
 भार्गव 430. 4, a bharadvāja.
 भारद्वाज 444. 1, a kuśika viśvāmītra.
 भारद्वाज 436. 3 a bharadvāja.
 भारद्वाज 445. 2, a kuśika viśvāmītra; 464. 1, an agastī.
 भारद्वाज 430. 2, a bharadvāja.
 भारद्वाज 442. 6, a mudgala atri.
 भार्गव 433. 6, 7, son of bharadvāja.
 भार्गव 442. 6, a mudgala atri.
 भार्गव 440. 4, an atri.
 भार्गव 429. 35, a bharadvāja.
 भार्गव 452. 1, a nidhruva kaśyapa.
 भार्गव 423. 7; 424. 1; 465. 12, a bhṛgu.
 भार्गव 415. 5.
 भार्गव 420. 1, a vīda bhṛgu.
 भार्गव (?) 438. 1, a rathitara bharadvāja; 460. 4, an upa-
 manyu vasiṣṭha.
 भार्गव (?) 440. 1, an atri.
 भार्गव (?) 437. 1, a saṃkṛtī bharadvāja.
 भार्गव 464. 1, an agastī.
 भार्गव 447. 5, a kṛta viśvāmītra.
 भार्गव 457. 2, a vasiṣṭha.
 भार्गव 441. 1, an atri.
 भार्गव (?) 428. 5, a bharadvāja.

- गौतमायन 417. 1, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
 शौचेय 441. 1, an atri
 श्यामाचेय 440. 5. id.
 श्याम्य 431. 6, a bharadvāja; 445. 2, a kuśika viśvāmitra;
 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
 श्यावाश्व 441. 5, son of arcanānas.
 श्रविष्ठायन 458. 3, a vasiṣṭha
 श्रोत्रिय 423. 8, a śunaka bhṛgu.
 श्रोतायन 437. 2, a saṃkr̥ti bharadvāja
 श्रोमत 446. 7, a viśvāmitra.
 श्वतयूपि 462. 5, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
 श्वताचेय 440. 5, an atri.
 श्वतोय 427. 5, a kareṇupāli gotama.
 मङ्गति 437. 1, 4; 465. 12, a bharadvāja; 437. 5, son of aṅgiras.
 मयश्चतुस्य 433. 2, a garga bharadvāja
 मयस्क 421. 7, a yaska bhṛgu.
 मत्यापचि 433. 1, a garga bharadvāja.
 मप्रवैल 458. 4, a vasiṣṭha.
 मवेतस् 422. 3, son of vītahavya.
 माञ्चितय 447. 4, a kata viśvāmitra.
 माक्रनायन 441. 3, an atri.
 मात्यकायन 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 मात्यकि 424. 5, an ayāśya gotama; 434. 2, a viṣṇuvṛddha
 bharadvāja
 मात्ययुपि 424. 6, an ayāśya gotama.
 मापिप्पन (?) 422. 4, a mitrayu bhṛgu.
 माक्षरायण 432. 7, a garga bharadvāja.
 मायस्य 450. 1, a nidhruva kaśyapa
 मावचम 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
 मावशि 418. 2, a vatsa bhṛgu.
 मिह 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 मुग्ध (?) 427. 2, an uśanas gotama.
 मुमनायन 420. 8, an ṛṣiṣeṇa bhṛgu.
 मुर 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
 मुरालर 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
 मुरुपाच 437. 1, an uśanas gotama.
 मूर्धस्य 431. 2, a bharadvāja.

- लैतकि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 लैतवायव 447. 9, a dhanamjaya viśvāmitra.
 लैरित्य 447. 4, a kata⁴ viśvāmitra.
 लोमपात्र 464. 5, son of dr̥dhacyuti.
 लोमसाण 431. 2, a bharadvāja.
 लोमति 418. 2, a vatsa bhṛgu.
 लैति 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
 लौदानव 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
 लौवधवि 445. 1, a kuśika viśvāmitra (cp. var. on 450. 1).
 लौमत्य 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
 लौमुचि (०रि) 425. 5, a śāradvata gotama.
 लौमुज 425. 6, id.
 लौवाहुनि 432. 8, a garga bharadvāja.
 लौरति 441. 3, an atri.
 लौविजवस (?) 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 लनकच 429. 1, a bharadvāja.
 लुत्य 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
 लुहपिन्नु 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
 लौककेति 450. 2, id.
 लौकपिन्दि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
 लक्ष्य 458. 1, a vasiṣṭha.
 लिह 431. 3, a bharadvāja.
 लैरति 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
 हरित 435. 7; 436. 3, a bharadvāja.
 वस्य (व्या) मि 418. 3, a vatsa bhṛgu.
 वारिमीति 464. 2, an agastī.
 वारंति 461. 8, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
 वासेय 440. 5, an atri.
 वाहितराति 438. 1, a rathitara bharadvāja.
 विरसाण 454. 3, a śaṇḍila kaśyapa.
 विरसाण 438. 7, a mudgala bharadvāja.
 विरसाणव 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
 वृद्धो 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
 रैतव 438. 2, a rathitara bharadvāja.
 रौवावचि 433. 1, a garga bharadvāja.

II. INDEX OF WORDS.

This index of words, which, to a certain degree at least, replaces the commentary, for an edition of which no sufficient manuscript materials were available, comprises in the first place those words, that are new in Baudhāyana or known hitherto from later texts or from the grammarians only. It contains also those words, which, it is true, are known well enough, but for which the bhāṣyas give an explanation that I thought it worth while to mention. All the references in the aupanuvākyā prāśna (prāśna XIV) to previous parts of the Sūtra are to be found also in this index. Many words have, moreover, been registered in order to facilitate the finding of the passages referred to in other prāśnas. Wherever no source is indicated, the explanation of a word or of an expression is taken from the vivaraṇa of Bhavaśvāmin, which is known to me only for prāśnas I—XIV (incl.), the^aatirātra, the ekādaśinī, the sautrāmaṇī, the aptoryāma and the dvaidha and karmānta prāśnas. For the prāyāścitta prāśnas the vivaraṇa of Gopāla has been consulted. *Keś.* means the prayogaśāstra of Keśavaśvāmin. *Sūry.* the bhāṣya of Śaṅkara on prāśna I and on the corresponding dvaidha and karmānta passages; *M.S.* the mahāgnisarvasva, an excellent bhāṣya on the agniprāśna (X) and on the ekādaśinī-sūtra; *Veñk.* designs the bhāṣya of Veṅkateśvara (I.O. 776. a) extant only for the first 21 kaṇḍikās of the first karmānta-prāśna.

अ ।

अपुनः II. 11 : 52. 4. अपुनः ।

अपुनयय VI. 10 : 166. 12. सोमसानाद्यम् ।

अपुनीय VI. 22 : 182. 11 ; VI. 23 : 182. 21 : VI. 27 : 190. 7 ; X
23 : 21. 11 ; X. 26 : 25. 10.

अकाल II 3 : 36. 13. अन्नतद्वारितः Veñk.

अकापुनयय (?) XII. 2 : 87. 6.

अकालनियत (?) XXI. 26 : 116. 3. (see the crit. note).

अकालादि II. 3 : 36. 13.

अकाल XXIV. 12 : 195. 8. (see the crit. note); XXV. 4 :
231. 13.

अकाल XXIII. 7 : 158. 9.

- चच् c. निस् (निरट्) XV. 1 : 205. 1; XV. 7 : 202. 10; XVIII. 11 : 354. 12, cp. Śat. Br. XIII. 4. 2. 5.
- चच् XXX. 1 : 389. 5, a measure, cp. रचाच् ।
- चच्चुर् XXI. 14 : 95. 8, 9.
- चच्चपाणि I. 5 : 7. 7; XX. 5 : 15. 10. चचापम् ।
- चच्चिकट XVIII. 9 : 353. 1.
- चक्षययामान (probably one word) VI. 22 : 182. 1, 7; VI. 25 : 185. 13; X. 19 : 17. 15, 19; XXVI. 10 : 285. 5.
- चक्षय II. 3 : 36. 13. अभिज्ञदन्तमचक्षितोष्ठं च Venk.
- चक्षिचय II. 1 : 34. 15; XXIII. 19 : 180. 7; XXV. 3 : 231. 11; XXV. 27 : 259. 5; XXX. 1 : 389. 1. A manner of building the 'agni.'
- चक्षिदीक्षणीय X. 12 : 12. 6; XV. 13 : 217. 11; XXIV. 33 : 220. 5.
- चक्षिदीक्षाकृति X. 12 : 12. 11.
- चक्षिपद् XX. 17 : 37. 5.
- चक्षिपरिचर XXVI. 5 : 276. 11. चक्षिपरिकर्त्री ॥
- चक्षिप्रथम X. 27 : 26. 12. *प्रथमाः संभृतद्रव्याण्यपतः कृत्वा ।
- चक्षियोजन XX. 23 : 51. 21.
- चक्षिद्युत् XVI. 35 : 280. 14; XVIII. 12 : 358. 3; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 : 316. 4.
- चक्षिहोमायन XXVI. 12 : 289. 6.
- चक्षिसंयोजन fem. *नी XXIII. 9 : 162. 13.
- चक्षिस्पर्श XXVI. 31 : 316. 5.
- चक्षिहोत्रोष्ठेवचनत II. 20 : 67. 4; XII. 20 : 116. 11.
- चक्ष्यगारिक XX. 25 : 55. 10.
- चक्ष्यभिहार XXIV. 9 : 192. 13. चक्षिप्रचुर Venk.; cp. बदभिहार ।
- चक्ष्यतःपुष्कर XX. 16 : 33. 13.
- चक्षिरसामयन XVI. 13 : 262. 15; XXVI. 17 : 296. 11.
- चच् c. चि-उत् X. 25 : 24. 8. यचाग्रवं बुद्धयन्ति and the following : यचाग्रवं यथाज्ञातं यस्य ते वक्षीयदीक्षणीयोलुजन्ति । चक्षुषां वा गतिः सैव युगलाज्ञातवराचाम् । यदाध्वर्योऽस्तीव यदि कस्य चित्तेषां मध्ये तस्मीव युगलाज्ञातं साधारणमेव । (cp. also Pi. Sū. I. 15 : 22. 15); XV. 8 : 212. 15, 17; XVIII. 29 : 377. 10.
- c. नि VI. 31 : 190. 17. दक्षिचा न्यचति । नोचैवेतमज्ञं करोति ।
- c. चच् XV. 16 : 220. 12.
- चक्षनच XXV. 19 : 250. 10.

- अवायम् XV. 14 : 218. 6; XV. 19 : 223. 19 (meaning ?).
 अयम् XXIII. 1 : 147. 16.
 अजवशा XIV. 15 : 179. 6. अजा वासी भवति यथा च। XX. 25 : 55.
 7. (cp. T.S. III. 4. 3. 2); XXIII. 7 : 158. 4.
 अजिह्म XXIV. 8 : 192. 7.
 अजानि III. 12 : 82. 8, 19 (T.S. V. 7. 2. d—h); XVI. 29 : 276. 3 :
 XVI. 30 : 276. 12; XX. 22 : 48. 16; XXIV. 33. 219.
 6. 11.
 अज्ञस्य XXVI. 3 : 274. 7 (r. अज्ञःस्य ?), a var. of the rājasūya.
 अज्ञःस्यकात्तिर XIII. 40 : 148. 6; XXIII. 4 : 154. 11. a var. of
 the kārīrīṣṭi.
 अतिज्ञास्य VIII. 6 : 242. 2; XIV. 20 : 187. 15 (T.S. III. 5. 3. a—c);
 अतिज्ञी XVIII. 23 : 371. 1; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32
 318. 4. 7, a var. of the sadyaskrī.
 अतिगुह्य XXVI. 12 : 290. 2. 'too difficult.'
 अतिथिगवी XXV. 4 : 232. 7.
 अतिदृष्ट्य XII. 8 : 97. 10. भूमिदृश्यते यासु ताभ्यां दृष्टीनाः।
 अतिप्रययन (sc. अग्निः) XXV. 1 : 228. 8.
 अतिप्रययन XXVII. 3 : 325. 7.
 अतिप्रदान (nom. act. to अतिप्रययन्ति) XXIV. 14 : 198. 14. cp. II.
 16 : 61. 4.
 अतिप्रवण XXV. 5 : 233. 1.
 अतिप्रोक्ष XV. 7 : 211. 18; XV. 26 : 230. 9. 'an extra sprinkling.'
 अतिप्रैव XVI. 3 : 248. 1.
 अतिरिक्तलोच XXVI. 9 : 284. 4.
 अतिरिक्तलोच XVIII. 15 : 360. 4.
 अतिवरण XXIV. 12 : 195. 13, 196. 2. अतीत्य वरणम्।
 अतिविलम्ब XXI. 11 : 89. 9. अतीत्य नयनम्; cp. विलम्ब।
 अतिबाध XVIII. 48 : 405. 15. name of an ekaha.
 अतीकाश IX. 11 : 281. 10. अतीकाशेन अवकाशेन।
 अतीलोच II. 11 : 52. 13; VIII. 6 : 242. 2; XIV. 20 : 188. 10;
 XXIII. 8 : 160. 5 (T.S. III. 5. 4. a—f).
 अत्यग्निहोत XIV. 20 : 187. 11; XXIV. 4 : 180. 3. प्रागुक्तोऽग्निहोत एव
 षोडशिता अधिकलादत्यग्निहोतः Veñk.
 अत्यन्तप्रदेश XXVIII. 3 : 349. 1.
 अत्याकर XXVI. 21 : 108. 3.
 अत्याक्रमण XX. 12 : 27. 10; XX. 30 : 65. 12.

अत्यायमन XXII. 1 : 117. 19. नयनम् MS.

अत्यायावण XX. 28 : 62. 4.

अधिकिषिन् II. 3 : 36. 7. अयः कृषाञ्जिकृषाः । चिकृषा येषां ते चिकिषिनः । यथा । आघातकृषः सङ्गमुधमिमित आस्त्रोटकृषः । द्यूतासननिमित्तं गुणकृषः । हस्तिदसननिमित्तो वैवेयकृषः ।

अत्ययक XXV. 13 : 243. 5.

अयर्वगिरिस् XXII. 7 : 126. 13 sqq.

अदितिदेवता XXIV. 11 : 194. 7. अदितिर्देवता येषां ते अदितिदेवताः । The eighteen carus here mentioned are : 1. अग्न्याधेये, see Baudh. II. 19 : 66. 9; 2. चातुर्मास्येषु, see Baudh. V. 17 : 153. 6; 3. प्रायणीयायाम्, see Baudh. VI. 10 : 167. 4; 4. उदयनीयायाम्, see Baudh. VIII. 21 : 262. 12; 5. अग्निदीच्यायाम्, see Baudh. X. 12 : 12. 7; 6. राजसूये रक्त्विनीषु (thus to be read ?), see Baudh. XII. 5 : 91. 16; 7. राजसूये प्रयुजेषु, see Baudh. XII. 19 : 116. 7, 8; 8. Baudh. XII. 19 : 115. 11; 9. एक रष्टिकल्पे, see Baudh. XIII. 8 : 125. 8; 10. एकौ ब्रात्यस्त्रोने, see Baudh. XVIII. 25 : 373. 16; 11. अचनेधे, see Baudh. XV. 37 : 243. 7 (cp. T.S. VII. 5. 14); 12. ib. (cp. T.S. VI. 6. 19); 13. ib. (cp. T.S. VI. 6. 18); 14. ib. (cp. T.S. VI. 6. 19); 15. 16. द्वौ सोऽनमन्तौ कौकिल्याम्, this kind of sautrāmaṇi is not found in our texts of Baudh.; cp. Āp. XIX. 5. 5 and XIX. 10. 10; 17. आदित्याविर्ब्रजा गवामयने, see T.Br. I. 2. 5. 2; 18. तत्रैव यश्चादित्य सोऽष्टह्यत इति (sic). ? ?.

अथस्यदम् adv. VI. 28 : 191. 7; X. 2 : 2. 17; XV. 6 : 210. 4; XXI. 15 : 96. 12.

अथःसंवेदिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 7; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.

अधिककथ adj. XI. 6 : 73. 5; XII. 7 : 95. 15.

अधिकरथ adj. fem. ० षो IX. 1 : 265. 5, 18; X. 1 : 1. 5, 16. खलाम-
धिकरथीम् ॥ उपरिहादुआक्रियायोग्याम् MS.; subst. neutr. XX. 2 : 8. 4; XXV. 3 : 230. 11; XXVI. 32 : 316. 12; XXIV. 12 : 196. 8 : औष्ठधिकरथान्ययाञ्चयाजमन्त्राणि भवन्ति Vœnk.; XXIV. 2 : 186. 2 : अधिकरथानि अधिक्रियन्ते उन्माद्यन्ते वैज्ञान्यधिकरथानि साधन-
द्रवाणि Viv. and Vœnk.

अधिञ्ज XXII. 5 : 123. 17.

अधिदेवता XIV. 17 : 182. 11, 14; XXIV. 8 : 191. 7.

- अधिद्रव्य XIV. 20 : 188. 9 : उक्तं शुक्लसन्निहोरधिद्रव्यम् (T.S. III. 5.
3. d, e) see Baudh. VII. 13 : 221. 13.—XXII. 4 : 121. 18;
XXIII. 15 : 174. 2.
- अधिद्रव्य XXVI. 6 : 279. 9. अधिद्रव्यम्; cp. ३३।
- अधिमन्त्रन nomen act. XXIII. 1 : 149. 2;—(sc. मन्त्रः) XXVII.
11 : 336. 5.
- अधिवर्तन in अङ्गाराधिवर्तनो मन्त्र XX. 8 : 19. 11.
- अधीवाक्या XVIII. 24 : 372. 8.
- अधीवास XII. 14 : 107. 10 : अधीवासम् विलारिकाम् । XV. 28 : 232.
8 : कृतिं आधीवासं च, in T.Br. III. 9. 20. 1 one word कल्पोवासं
(loc.).
- अध्यवदानौव X. 59 : 62. 1 : सदावदानौवा । XVII. 56 : 336. 9 : XVII.
62 : 342. 6; XXII. 12 : 135. 1, 2.
- अध्यवसान XIV. 1 : 153. 4 : उक्तमध्यवसानस्य see Baudh. VI. 9 : 166.
5.—XXI. 7 : 70. 5 : XXI. 11 : 88. 17 : XXII. 3 : 121. 11.
- अध्यात्मम् adv. XV. 19 : 224. ८ : 'in the 'body' of the agni' (?).
- अध्युद्यन् XX. 6 : 17. 4 : XXV. 16 : 247. 9 : XXV. 31 : 264. 14.
- अध्यगत XXIV. 22 : 207. 1; XXIV. 23 : 207. 7.
- अध्वरकन्या XIII. 16 : 128. 18 : XXIII. 2 : 150. 8; XXIV.
193. 8; XXVI. 5 : 278. 1 : name of an ṛṣi.
- अध्वरदोला XXV. 6 : 234. 3.
- अध्वरदोलाकृति XV. 13 : 217. 17.
- अध्वराकृति X. 52 : 54. 17.
- अध्वर्युतः XIV. 4 : 157. 15 : रत्नोन्वा अध्वर्युतः । एतावदेवाध्वर्युते भंसवे
विशेषः ।—XVI. 10 : 257. 6.
- अध्वर्युपथ XVI. 9 : 256. 6, 7.
- अध्वजि X. 12 : 11. 14 : दोर्वाध्वजिः कासावधिः ।
- अन् c. अप III. 27 : 99. 6; X. 46 : 46. 12 : XIV. 10 : 170. 9 :
उन्कुसिनि ।
- c. अनु-अप VII. 6 : 209. 5.
- c. अनु-प्र X. 31 : 29. 5 : अनुप्राणिनि । वायुं नाभिकक्षयां निन्क्रामयति ।—
- c. वि X. 39 : 37. 19 : अन्यात् । प्राण्यापानिनि भ एव व्याजः see the
text.
- c. अभि-वि XIV. 12 : 174. 9 : अभिव्यनिनि । प्राण्यापानिनि ।
- अनलसङ्ग IV. 1 : 108. 2. अनलसङ्गं विन्द्याम् । अलो यावति स्थायौ न भक्ष्यते तावति
विन्द्याम् । अकटस्य गृह्णतोऽधीः यथा ग्राह्यं भवतीत्यर्थः ।
- अनलसङ्ग I. 4 : 6. 12; XXIV. 25 : 210. 7.

- अनग्निष्य XXVI. 12 : 290. 3 : चित्यभावे ।
 अनहुच्छत XVIII. 38 : 388. 9 ; XXIII. 18 : 179. 17.
 अनतिहस्त I. 13 : 20. 7 : बर्हिर्नतीत्य यथा वेदिर्न दृश्यते तथा क्षुषाति ।
 अनतिपातयेत् XX. 11 : 25. 17 : अनतिक्रम्य पातयेत् Śāy.
 अननुदुभ XVI. 6 : 252. 10.
 अननरायम् absol. XXVI. 11 : 287. 2 : अवधानेन ।
 अननर्गर्भ XX. 11 : 26. 3.
 अनपोम्ब XIII. 42 : 149. 15 : अनपोम्बो जायेत । ऋभिरप्रपृष्य अत्यद्येन ।
 अनभिहित XII. 2 : 87. 6, see अभिहित ।
 अनर्थ XII. 8 : 97. 10 : अनर्थाः निष्प्रयोजनाः वचन्यादयः ।
 अनवदानौय XI. 5 : 71. 5 ; XI. 11 : 79. 9 ; XI. 13 : 83. 12 (cp.
 T. Br. I. 8. 8. 4) : अनवदानौयम् अवदानेभ्यो यदन्यत् मांसं प्रयक् पक्वम् ।
 अनवसर्पण VI. 28 : 192. 12 : अनवसर्पणाय असंचलनार्थम् ।
 अनवानम् absol. XIV. 12 : 174. 8
 अनादिह XXIV. 8 : 191. 6 : अनादिहो ऽग्निरिति । आदिहं विशेषविधिः ।
 तद्रचितो ऽनादिहः । यत्र विशिष्यहोमाधिकरणं न विहितं तत्राग्निरिति आनौ-
 यादिति Veñk.
 अनादिहदक्षिण XIII. 1 : 120. 5 ; XXIV. 29 : 214. 13.
 अनादिहस्थान XIII. 1 : 119. 4.
 अनायुक्त XXVI. 5 : 276. 11 : अविद्वान् ।
 अनार्तं XXIV. 22 : 206. 11 : अनार्ताः..देवता । आर्ता (r. आर्ति)-विनाशिनो ।
 अनार्तेहि XIII. 1 : 119. 5 : अनार्तेष्टयः काम्येष्टयः ।
 अनित्य XXX. 2 : 392. 14 : खूल ('gross,' Thibaut).
 अनिधायम् absol. to निधायति VI. 2 : 158. 5 ; XXI. 8 : 82. 9 :
 अपरिवर्तयन् ; cp. T.S. VI. 1. 1. 6.
 अनिरुत XXIV. 32 : 218. 17 ; 33 : 219. 8 : यथोपपन्नमेव ।
 अनिरुक्तीर्ण part. to निरुक्ताति IX. 5 : 271. 1 : असुविष्टः ।
 अनिरुहसिद्धन् adj. XI. 7 : 74. 3 ; XII. 10 : 100. 12.
 अनुक्ती a variation of the सद्यस्त्री XVIII. 23 : 370. 9 ; XXIII. 18 :
 179. 8 ; XXVI. 32 : 318. 4.
 अनुक्ता name of the ṛk T.S. IV. 1. 2. k, II. 13 : 55. 4 — 'vedic
 authority,' equivalent to ब्राह्मणम्, XX. 16 : 33. 10 ; XXI.
 22 : 109. 3, cp. also pi. sū. I. 10 : 15. 15 ; cp. एतदनुक्त,
 किरमुक्त ।
 अनुपच XXVIII. 12 : 363. 4.
 अनुच्छिद्यन् part. II. 14 : 56. 11 ; XV. 3 : 207. 9 : अनुच्छिद्यन्नियानु-
 क्रमेण विभक्त्येव साधारणेनेत्यर्थः ।

- अनुच्छिद्योक्त VI. 12 : 168. 18.
 अनुसर्गम् absol. XVI. 16 : 262. 11.
 अनुदेशप्रतिष्ठापना (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2 : सतायद्यन्न (var. सताद्यान्न, सताद्याज) कर्षादि सत्वायै नवनादभोजनदक्षिणायै वा ।
 अनुनिष्ठास्य XXI. 11 : 89. 11. (cp. VI. 12 : 169. 15. where with T.S. VI. 1. 8. 1, we ought to read अनुनिष्ठासति).
 अनुनिष्ठास्ततर XXIV. 24 : 209. 10 : ' more easy to be followed (to be stepped in).'
 अनुनिधायम् absol. XIV. 15 : 180. 8.
 अनुनिर्वपणं XXIII. 16 : 176. 1.
 अनुपदासिन् XV. 1 : 204. 6 ; XXIV. 14 : 198. 9.
 अनुपयाम XXVI. 15 : 294. 12. ' without the. formula उपयाम-
 य्द्वौतोऽपि.'
 अनुपरिहरणं XXI. 25 : 114. 11.
 अनुपसारिणम् adv. IV. 6 : 117. 6 : परिसरं प्रति परितमन यथासंभवम् ।
 अनुपचितं XXV. 5 : 232. 11. '
 अनुपोत्तं VII. 2 : 202. 8 ; VII. 7 : 211. 16 : अनुपोत्ते भृत्यान्व ।
 अनुप्रकम्पनं XXI. 20 : 107. 3 ; XXI. 22 : 109. 11 ; XXI. 23 : 111. 8.
 अनुप्रकारम् absol. to अनुप्रकिरति, XVII. 24 : 303. 8 and probably XVII. 31 : 311. 1.
 अनुप्रवपणं XXIII. 11 : 167. 12.
 अनुभताच्च (?) XII. 15 : 109. 15 ; the viv. in wanting.
 अनुमतिं XXIV. 20 : 204. 14 ; XXIV. 29 : 214. 17 : पूर्वां दोषमाणा ।
 अनुसूपलं XVI. 29 : 378. 1.
 अनुवर्तिन् XXIV. 33 : 220. 4.
 अनुवाचनतः XXII. 3 : 151. 16.
 अनुवेचं XV. 14 : 218. 10.
 अनुव्याहारं XXVI. 7 : 281. 4.
 अनुश्लेषणं XXV. 30 : 264. 9.
 अनुशर्करम् adv. XVII. 29 : 307. 15 ; 308. 10.
 अनुपतिन् XXI. 10 : 87. 3.
 अनुसंन्यास्तुतः subst. XXI. 14 : 94. 12 ; XXIII. 11 : 166. 8.
 अनुसृष्टरुचं XXI. 2 : 71. 4.
 अनुसरति adv. XXVI. 21 : 301. 8.
 अनुसवनम् VII. 17 : 229. 2 and often : अनुमतः सवनमनुसवनः ।
 अनुसवनम्. Adv. XXIII. 18 : 277. 18 ; XXIII. 19 : 183. 3 ; XXV. 16 : 247. 5, 8.

अनुसामिधेनि adv. XX. 3 : 9. 6 : 'in accordance with the (number of the) sāmīdheni verses.'

अनुस्यन्त्यम् adv. VI. 22 : 182. 2; VI. 24 : 183. 18; VI. 25 : 187. 1; X. 19 : 18. 1.

अनुसरणीप्रतिगृहीता (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2.

अनूय VI. 10 : 166. 14; X. 12 : 11. 16 : अरलिमात्राणि शीर्षाण्यनूयानि (r. probably शीर्षण्य, cp. Śāṅkh. śrs. XVII. 2. 8) । अरलि-
मात्राणि मात्राणि । शीर्षाणि मात्राणि । अनूयानि उपर्यधोभावेन स्थापितानि ।

अनूदेष्टा XXIV. 13 : 197. 6. see crit. note.

अनेङ XVIII. 48 : 406. 5 : 'without (at the end. the word) idā,' cp. ऐङ ।

अनग II. 3 : 36. 8 : अनगः प्रसिद्धदेशगतः । दृषलीपतय इत्यन्ये । XXIV. 13 : 197. 8 : अनगमन्तदेशं प्रत्यक्तदेशे स्वेष्टदेशमिति यावत् or अनगवर्धं गच्छति शुद्धमिति गच्छति Veñk ; प्रत्यक्तं गतवान् Viv.

अनःपक्षसम् adv. XI. 7 : 76. 6 : अनःपक्षसमेनां (sc. काष्ठां) कृत्वा । पक्ष-
योर्मध्ये यन्मासधोऽर्था कृत्वा ।

अनपरिक्रमिन् XXV. 6 : 234. 12 : 235. 1 : अनगमनधर्माधौ ।

अनारवसाविन् X. 33 : 30. 15 : तस्यानारवसाविणो हे सुवाङ्मनो जुधेति ।
सिकतापूर्णायामुखायां दक्षिणोत्तरपाशंसमीपे यथा दृप्तं प्रविशत्येकां दक्षिणं
पाशे एकाम् Viv. ; अनरेव यथा वाङ्मनिसाधनभूतदृते जगतः न तु उखाया
वधिः तथा जुधेति MS.—X. 48 : 48. 10 : अनः अवसावः विद्रमस्या-
न्तोत्पन्नारवसावो MS. (= अन्विद्रः).—XIX. 4 : 422. 1.

अनाराद्धनम् adv. IX. 11 : 280. 16 (आद्धनम् has apparently the
same function as the absol. अद्धम्, cp. Āp. XV. 11. 6) :
अथैनमनाराद्धनं मध्ये परिधौ सत्स्युद्धत् सादयति । अथैनमन्तर्मात्रप्रदेशं
मध्यमस्य परिधेर्यथाकर्मभवति तथा संस्युद्धं सादयति ॥ cp. अवाद्धनम्,
जर्ध्माद्धनम्, वधिराद्धनम् ।

अनारवसाः XXV. 24 : 255. 10 : अग्निष्टोमे आपयमाननारवसुक्वो ऽष्टघ्ने
सो ऽनारवसाः ।

अनउपसक्तः XXV. 28 : 262. 2, 4 : दीक्षाकाले उपसदो यस्य सो ऽन-
उपसक्तः ।

अनर्बहिरुपसक्तः XXV. 28 : 262. 3, 7 : दीक्षाले ऽर्धमुपसदो वधिर्यस्य सो
ऽनर्बहिरुपसक्तः ।

अनर्बहिरिवाजः XXIV. 33 : 219. 14. 16, see under अनर्बिराजः ।

अनर्भिषुजः XXI. 1 : 69. 3; XXV. 1 : 227. 8.

अनर्बर्ते VI. 27 : 189. 16 : अनाराखेषु दृषपूजाद्व्यस्ति ते ऽनर्बर्ता इत्युच्यते ।

अनर्वासः XVIII. 44 : 397. 2, 3; XVIII. 45 : 398. 7, 399. 8.

- अन्तर्विराज (viz. अग्न्युपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13 : नर्यं प्रजाभित्यादयो (T.Br. I. 2. 1. 25 sq., Baudh. III. 14 : 84. 16) विराजः । चेष्टा भेदाः । ते मध्ये वा षड्विधेभिर्यतो वा । स्वयमेव विष्टेयमिति (in the following passage) । नित्यो मम नामेति (T.S. I. 5 10. 1, Baudh. III. 13 : 83. 13). The antarvirājam upasthānam thus consists of the upasthāna with the विराजः enclosed by the नित्यः । cp. अन्तर्विष्टिविराज, षड्विष्टिविराज ।
- अन्तर्विष्टम् part. XX. 1. 5. 11; XX. 5 : 15. 2, not explained by Bhavasvāmin or Śāyana.
- अन्तर्हित IX. 8 : 276. 18 : अन्तर्हिते परित्रिते, cp. IX. 13 : 284. 11.
- अन्तर्हिरण्य XI. 2 : 64. 9; XXV. 33 : 268. 12, 13.
- अन्तःशरैर्यम् adv. X. 20 : 18. 13; X. 23 : 22. 7; XVII. 29 : 307. 15, etc.
- अन्तःशाल्यम् adv. VI. 30 : 194. 11; XIV. 9 : 167. 15 : अन्तःशाल्यं प्राप्तये ।
- अन्तःशालीक XXVI. 28 : 312. 3.
- अन्तर्हित XXIII. 7 : 158. 9 : पार्श्वान्ति (sic).
- अन्तर्ह्यन्य XXX. 10 : 404. 5 '(a square) enclosed by the cord' (Thibaut).
- अन्तर्ह्यह VI. 26 : 187. 15, 188. 1 : प्रादेशान्ताद्यान् प्रादेशान्तराणां ।
- अन्तःशरैर्यम् adv. VI. 29 : 193. 12.
- अन्तःशालाकार (or अन्तःशाला, thus probably better) XX. 5 : 15. 5; XXIII. 15 : 173. 9.
- अन्तर्ह्य (var. अन्तर्ह्य) II. 3 : 36. 8 : प्रत्यन्तं जाताः । शबरपुलिन्दादिषु ।— XXIV. 13 : 198. 1 : प्रत्यन्तजातः or शूद्रां नमयान् । तन्मां (शूद्राणां) प्रकृतं इत्यन्ते ।
- अन्तर्ह्यनीया (viz. समित्) X 16 : 15. 14, 17; XXII. 3 : 120. 9 : a piece of wood put on the fire with the mantra अन्तर्ह्यनीय नो देहि (T.S. IV. 2. 3. a).
- अन्तर्ह्यनीयान्तिराज XXVI. 12 : 289. 4.
- अन्तर्ह्यनीय VIII 13 : 252. 5; XXI. 23 : 111. 6 : शक्यते नदनुपरिहृतम् ।
- अन्तर्ह्यनीय नो देहि ।
- अन्तर्ह्यनीय XVII 27 : 306. 5.
- अन्तर्ह्यनीय adj. fem. XV. 1 : 205. 2; XV. 5 : 208. 18; XXVI. 10 : 285. 12, 14.
- अन्तर्ह्यनीय II 21 : 67. 18 : अन्तर्ह्यनीये अनेन दत्तपूर्वमावाधित्यन्तर्ह्यनीयः । अन्तर्ह्यनीयेत्यर्थः ।—XIV. 20 : 187. 3 : अन्तर्ह्यनीयः । यान् अन्तर्ह्यनीये

- जेनेत्यन्वारक्षोऽन्वारक्षणीयत्यर्थः । प्रथमोऽनुवाक इत्यर्थः । (T.S. III. 5. 1)
 see Baudh. I. 21 : 67. 18 sqq.
- अन्वारक्षेष्टि XX. 18 : 39. 9 ; 40. 13.
- अन्वारोह X. 31 : 29. 8 ; X. 39 : 38. 1 ; X. 46 : 46. 15, designation
 of the different mantras indicated in each passage ;—XIV.
 6 : 161. 12. 19 : पवमानानामन्वारोहाः viz. T.S. III. 2. 1. sqq.
- अन्विष्टकम् adv. IX. 17 : 292. 8 ; X. 19 : 18. 9.
- अपचिन्ति XVIII. 38 : 389. 2, name of an ekāha.
- अपच्येद् subst. masc. XXVI. 21 : 301. 13 ; XXX. 11 : 405. 11.
- अपच्येद्म् absol. XX. 12 : 26. 12 ; XX. 30 : 66. 8 ; XXII. 15 :
 139. 8 ; XXIII. 13 : 171. 15.
- अपदाति XV. 1 : 205. 6.
- अपग्नदन् XXIV. 38 : 225. 1.
- अपग्नान XXX. 11 : 405. 12 ; XXX. 12 : 406. 7 ; XXX. 13 : 407.
 3, 5, = निषाम ।
- अपरान्नि XXIV. 26 : 211. 5.
- अपर्याय VI. 9 : 165. 15 : परिहृत्य गन्तुमशक्याः । XXI. 10 : 88. 6 ;
 XXII. 3 : 121. 6 ; XXVI. 21 : 301. 10 : मध्ये मार्गे वर्जयित्वा
 गन्तुमशक्याः MS. ; stands for अपरियाय, cp. पर्याय, पर्याय ।
- अपर्याययजुस् XXII. 8 : 129. 3.
- अपग्नय XXIV. 23 : 208. 3.
- अपग्नयक XXVI. 17 : 296. 8.
- अपसर्था II. 5 : 39. 4 (meaning ?).
- अपस्य X. 19 : 17. 12 ; 18. 2, 10 ; X. 35 : 32. 9 ; XVII. 28 : 306.
 12 ; XIX. 1 : 416. 2 : not iṣṭakās proper bût शर्कराः ।
- अपस्यतान्नि XXIV. 19 : 204. 4.
- अपावा XIX. 8 : 429. 12, see crit. note.
- अपावावन् XXVIII. 4 : 352. 6, see crit. note
- अपापनीय XII. 8 : 97. 7 ; XXVI. 2 : 272. 8.
- अपाकज्य VII. 15 : 223. 19 ; VII. 17 : 229. 9 and often : अपाकज्यः
 पश्चादवनीषायां वहा रज्जुर्यद्विधा भारवाद्या । अपाकज्य Āp.
- अपाय XIV. 3 : 156. 5 : उक्तमपायानां अरचय् । प्रजानन् इत्यादि (T.S. III.
 1. 4. c—g) see Baudh. IV. 6 : 117. 6—9 ;—XIV. 5 : 160
 11 ; XXVI. 7 : 281. 1
- अपिहित XXIV. 21 : 205. 11 : अनापय Venk.
- अप VI. 30 : 195. 3 ; VII. 3 : 203. 14 ; VIII. 9 : 246. 11 ; XIV

- 7 : 163. 7, 17; 164. 8 sqq.; XVIII. 15 : 260. 2; XXI. 17 : 100. 7 : विन्दुः or लोकाः ।
 अश्वीर्योम (a-stem) XIV. 20 : 187. 13, 14; XVIII. 25 : 359. 7; XXIV. 4 : 188. 4 sqq.
 अयय XXX. 9 : 403. 1; XXX. 10 : 404. 10 : 404. 1; XXX. 11 : 406. 1 : 'joining point.'
 अप्रज्ञातवन् XXIV. 28 : 213. 9.
 अप्रताप V. 1 : 129. 10; अप्रताप उक्तरहितदेश Kes.
 अप्रतिच्छिन्नाप I. 4 : 6. 12.
 अप्रत XII. 11 : 102. 9; XVIII. 17 : 362. 20.
 अप्रत्यवरोहिन् XVIII. 2 : 344. 10.
 अप्रयत XXVII. 9 : 333. 8 (see crit. note); XXVIII. 11 : 362. 5.
 अप्रसृत XI. 7 : 76. 7 : अननुज्ञाताः ।
 अप्रसृत X. 59 : 61. 11 : एकयाप्रसृत भवति । अन्याया लोभोकायाः प्राक् प्रस्तावात् ।
 अप्रासङ्ग्य XVIII. 35 : 385. 4* ep. प्राप्तज्ञ ।
 अश्वदीक्षा XXV. 6 : 233. 15.
 अश्वदीक्षा (thus probably to be read with the Viv.) VIII. 17 : 258. 12.
 अश्वदीक्षाम् XXII. 21 : 145. 15; XXIII. 13 : 169. 12.
 अश्वीष्टका (i.e. अविष्टका) XIX. 10 : 431. 1. 6.
 अत्राश्वेष XVI. 33 : 279. 1. 6; XVI. 34 : 279. 13; XVI. 35 : 281. 3; XVI. 36 : 281. 6; XVII. 30 : 309. 6. 9 : 'for which there is no brāhmaṇa,' 'not treated in the brahmaṇa.'
 अभङ्गुर XXV. 5 : 232. 11 (also pt. sū. I. 4 : 7. 14) : न भवति । मृडितकपालं न भवति ।
 अभिगर II. 3 : 37. 1 : प्रतिगरस्य स्मरयित्वा ।
 अभिगच्छ XXVI. 9 : 284. 1.
 अभिगच्छोयश्रिण्य XIV. 20 : 187. 15 : अन्यानि लोचितालोकादि ।
 अभिञ्जन् XX. 20 : 43. 6.
 अभितीक्ष्णपथं X. 33 : 30. 8.
 अभिददि VIII. 14 : 253. 15 (ep. T.S. VI. 6. 7. 2) : उपरिदूयम् ।
 अभिदन् XI. 8 : 97. 10; XXVI. 2 : 272. 10.
 अभिनिश्चय (viz. दृष्टिः) XIII. 1, 119. 7. see XIV. 24 : 193. 17.
 अभिप्रवज्ज XXV. 31 : 264. 13.
 अभिप्रोक्षणीः XVIII. 11 : 354. 14 sqq.
 अभिभुत in द्विरन्याभिभुतरजन XVIII. 23 : 370. 3-5.

- अभिभूति XIV. 4 : 157. 3, 158. 3 : an āhuti offered with the formulas संवेद्यान् ता, etc. (T.S. III. 1. 7. 1).
 अभिमर्शन masc. I. 17 : 25. 12, see under उपस्नान ।
 अभिवाञ्छ adj. XV. 1 : 204. 7.
 अभिहृदि XXVI. 6 : 279. 13.
 अभिवेक XII. 10 : 101. 10; XII. 11 : 102. 3. पाचान् अभिवेकाद्यान् ।
 अभिसमारम्भ XXVI. 9 : 283. 8 : आभिसृज्यमानाविशेषवाक्यानादप्रकरणाधो-
 तत्वादित्यर्थः ।
 अभिचार्य adj. XV. 1 : 204. 8.
 अभिचिह्नार (thus, in one word, to be read) III. 27 : 99. 4.
 अभिहित XII. 2 : 87. 3 : अभिहितो रथः वसोभिश्चक्रः किञ्चल्कादिना वा ।
 अभिहोत XXI. 1 : 71. 1; XXI. 15 : 96. 1; XXII. 6 : 125. 19;
 126. 1.
 अभीनासम् absol. XX. 18 : 39. 11 (see crit. note); XXIII. 19 :
 181. 9.
 अभीष्ट XX. 12 : 27. 6, see crit. note. •
 अभ्यस ? III. 28 : 101. 10 : यद्य वा अभ्यसा वषट्काराः स्तुः । यद्यजामश्ववषट्कार-
 प्रवचनान्ता उपर्युपरि वषट्काराः स्तुः प्रयाजादिषु ।
 अभ्यङ्गन XVIII. 48 : 406. 9, 407. 1, name of an ekāha.
 अभ्यर्थात् XI. 5 : 71. 5; XIV. 14 : 178. 9; XVIII. 40 : 391. 7
 (thus is probably to be read instead of •र्थात्); XX. 2 : 7.
 19; 8. 2; XXII. 11 : 133. 10 : इयम् ।
 अभ्याकारम् absol. XX. 10 : 22. 8 : अभ्याकारमिति ब्राह्मणे श्रवणाद्युक्तः
 पुनर्हीरेव संमार्जनमिति Sāy.
 अभ्युदिता (viz. रश्मिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIV. 24 : 194. 9.
 अभ्युदितेहि XX. 1 : 5. 1.
 अभ्युदुता (viz. रश्मिः) XIII. 1 : 119. 6, see XIII. 7 : 123. 21.
 अभ्युपाकारम् absol. XIV. 26 : 198. 2; XV. 6 : 211. 2; XV. 21 :
 225. 8; 11; XV. 24 : 228. 12.
 अभ्युष XV. 1 : 205. 2; XV. 6 : 210. 7, 11 corresponding with
 उदूष of T. Br. III. 8. 4. 3 and Āp. XX. 3. 16.—XX. 6 : 17.
 7; XX. 8 : 19. 16.
 अमाशुचाग्निम् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 16; XXIV. 33 :
 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.
 अमाश्व XVIII. 25 : 373. 3, 5.
 अमात्ययोम II. 11 : 52. 6, 12; II. 13 : 55. 2; XXIX. 13 : 388. 8 :
 अदीना ईवरेवममितादयः ।
 अदन्तवचाग्निम् II. 20 : 66. 19; XXVIII. 8 : 356. 11.

- अनेवसंघ XIV. 15 : 179. 6 : नेवसंघितान्यहानि । न भविष्यन्ति मेवा इति ।—
XXVI. 9 : 283. 6 : नेवसंघितम् ।
अयोदीर्घ X. 18 : 16. 19 ; 17. 2.
अरखे जुवाक्खो गयः X. 53 : 56. 1 : अरखे मन्नेय उपय धुनिसंत्थादि (Taitt.
Ār. IV. 25).—XII. 10 : 100. 9 : धुनिसंत्थादिना (Taitt. Ār.
IV. 24).
अरखे जुवाक्खेन मन्नेय XXI. 21 : 108. 2 : भूभुवः सुवमं इत्यादिना (prob-
ably Taitt. Ār. IV. 21).
अवसपिण्ड XVII. 1 : 283. 1 ; XVII. 3 : 285. 15 ; XVII. 5 : 286.
14 : सन्धावर्षे मोरोचनवर्षे वा ताववर्षे वा ।
अय्ये XII. 8 : 97. 9 : अय्यः सप्रयोजनः उपयानादाः पयोदध्याश्चमिधूमिनि ।
अर्धवेला VI. 14 : 171. 14 ; VI. 21 : 180. 2 ; VII. 5 : 205. 17 ;
VII. 19 : 231. 17 ; VIII. 9 : 248. 6 : अर्धमात्रम् ।
अर्धमोर्ध IV. 5 : 115. 17 : दक्षिणमध्यमंशोर्धम् is equivalent to दक्षिणे
अर्धिरसि of Āp. VII. 13. 8.
अमकपाल IX. 1 : 265. 4, 10 ; IX. 3 : 268. 4 ; X. 1 : 1. 4, 15 ; X.
5 : 5. 1 : अमकपालकपालानि Viv ; नदीपुल्लिनेषु विमुक्तपङ्क्त्या कपालानि
इत्यन्ते तानि । विनष्टपामसम्यक्तानि वृक्षानि भिन्नपत्रेण अशानि कपालानि
वा Keś.
अमं masc. II. 5 : 39. 3.
अर्धं XIV. 4 : 156. 15 (cp. T.S. III. 1. 7. 1) : अर्धं अन्नपङ्क्तुः ।
अर्धम् XXIV. 1 : 185. 14 : अर्धंतां मन्धादीनाम् Viv. and Veñk. .
अलंकरीय XX. 2 : 6. 12 ; XX. 20 : 44. 6 : cp. also pi. sū. I. 1 : 3.
11 (thus to be read instead of अलं कर्मेण). II. 5 : 9. 1 (ed.
Raabe). The word is hitherto known only from the
grammarians (Pāṇ. V. 4. 7).
अलज्जित् XVII. 28 : 307. 4 ; XXX. 13 : 407. 1.
अवकाश VII. 8 : 213. 17 ; VIII. 2 : 236. 16 ; VIII. 11 : 248. 11 ;
XIV. 8 : 165. 11 ; XXV. 18 : 249. 11 : अवकाशेसरति । अवेच-
वोपलक्षितैर्मन्त्रैश्च अनुपमानम्, T.S. III. 2. 3. b-r --IX. 8 : 276.
14 : Taitt. Ār. IV. 7. १-२३
अवमथ XVII. 48 : 328. 14, 15 : 329. 9 ; XVII. 51 : 332. ५ ; XVII
52 : 333. 1 ; XVII. 53 : 333. 16 ; subst. from the verbal
root मथ् भिन्नोकरणे ?
अवपादशः XX. 6 : 16. 9 ; XXI. 8 : 82. 16 : अवपादशायय ।
अवप VII. 17 : 258. 12, cp. निप ।
अवपमथ XXI. 2 : 71. 9 ; XXI. 21 : 108. 1.

अवगाप्य XXII. 12 : 134. 13; XXIII. 12 : 168. 6; XXV. 31 :
265. 8.

अवद्रवण XXII. 4 : 121. 19; XXIII. 15 : 174. 2, 6.

14; XXV. 31 : 264. 14 : nom. act. to अवधनोति ।

अवनेत् XVII. 43 : 324. ॥ (also gr̥hyasūtra I. 2).

अथर्व VIII. 19 : 259. 11; VIII. 20 : 261. 6: अथर्वसमवेदार्थानि
वक्ष्यमाणानि ।

अवस्थाऽति XXV. 24 : 257. 5.

अवरु XXIV. 12 : 195. 13 ; 196. 2 : वरणाभावः Venk.

चवशीर्षगव XXIV. 18 : 203. 2 : शीर्षः जीर्षः वृद्धः Venk.

अथर्ववेद VII. 11 : 216. 18.

अवहन्तौ nom. ag. fem. I. 6 : 9. 20 : अवहन्तकर्त्ता । पत्नी दासौ वा ।
दासौ पित्रिष्ठ पत्न्यावहन्ति । विपर्येतमित्येके Sây.

अथान्नपिठ V. 5 : 133. 8; IX. 1 : 265. 5, 17; IX 3 : 268. 4;
X. 1 : 1. 4, 15; X. 5 : 5. 2 : 'अथान्नपिठः स्रक्षपिठः Viv.;
अथपिठः Kes; अन्ननादपि स्रक्षं पिठः Ms.

अबाङ्गन् 1X. 4 : 270. 15; 1X. 17 : 290. 16; X. 8 : 7. 20; X.
13 : 13. 6 (also pi. sū. 1. 13 : 18. 4) अबाङ्गन् पिट्ठा सत्त्वपेषणं
पिट्ठा।

अवतारकोश XXVI. 8 : 283. 1.

अवाप्तदिश fem XV. 19 : 224. 5 (also Maitr. S. III. 11. 7 : 173. 12).

अवान्तरदोषः VI. 19 : 178. 12 : अवान्तरदोषामुपपद्यति । पूर्वदोषाया उपप
पाद्ययति अध्यर्थरूपदिशन्तीति ।—VI. 31 : 196. 19 : IX. 19 : 294. 4.

ष्वानरशफ X. 3:3. 1, 3: दक्षिणानरशफे। पदान्तपुरखाने Viv.:
पदस्थाने शफखानस्य द्वेधा विभक्तस्य दक्षिणार्ध इति तावत् Ms.

अथान्तरिका III. 18 : 90. 19; III. 28 : 102. 1. XIII 23 : 134. 5 :
 दोतुर्चसं स्वप्नाभिडाम् ।

अविवाह Subst. pravara-prasna 415 9 and passim.

अविष्कृत्य XIX. 90 : 431. 4.

अविच्छेदः, or अद्वयः XXV. 5. 232. 11 (cp. pi. sū. I. 3 : 7. 13),
विप्रकृतद्वयं न भवति, see also the crit. note.

अबोधित ११. १३ - ५६. ३ : दुर्बला खवन्तौति ।

अवेष्टि in दिशामवेष्टि XII. 19 : 115. 6; XIII. 1 : 120. 2; XVIII. 5;
347. 10; XVIII. 6 : 348. 14.

अध्यापकजन XXI. 21 : 108. 12 : अद्यवर्षित प्रतिपद्यन (१० १. वचनन);

- अथवेन XXIV. 30 : 215. 13.
 अथापन्न XX. 1 : 5. 3, 4, 8; XX. 25 : 56. 15.
 अथापन्नाह II. 3 : 36. 12; XXIV. 12 : 196. 3; अथिकलाहः ।
 अन्नस्य प्रायश्चित्त IX. 20 : 297. 7
 अन्नस्य XVII. 18 : 299. 3 'hunger,' also Ait. Br. VII. 15. 6.
 अष्टद्विष्टिन् II. 20 : 66. 19. XXVIII. 8 : 356. 11.
 अक्षतेजो XV. 15 : 219. 13; XV. 31 : 237. 15; XV. 34 : 239. 14;
 XV. 35 : 240. 8, 10.
 अक्षपदिक II. 7 : 44. 10 - आक्षवनीयः ।
 अक्षत्रज XV. 1 : 204. 13.
 अष्टावसाव XII. 11 : 107. 7, cp. चतुरपसाव ।
 अष्टापलिक (?) XXVI. 8 : 282. 13, cp. पिलकावन् and अष्टापूर्व ।
 अष्टाश्रुत XVII. 15 : 359. 16
 अष्टापूर्व XIV. 14 : 177. 18 : अष्टापूर्वद्विरण्यम् अष्टापूर्वक द्विरण्यम्, cp. अष्टापलिक
 and पिलकावन्; the corresponding expression of the Ka-
 thaka is अष्टाश्रुत द्विरण्यम् (XIII. 10 : 192. 7, 8).
 अष्टम Subst. neutr. XV. 16 : 220. 6; XV. 19 : 224. 7, seems to
 be a kind of receptacle for food
 अम् (अस्थति) c. अम् VIII. 16 : 257. 15 : अन्वस्यन्ते प्रतिपत्ति मुनेः; XV. 2 :
 206. 12.
 c. परि-उप X. 57 : 60. 10; XI. 7 : 74. 10; XII. 10 : 101. 6;
 XVIII. 1 : 343. 13, etc.
 c. परि-नि IV. 4 : 114. 15 : यावदपर तावत्परोक्ष प्रत्यादयति; VI.
 27 : 189. 7. अन्यूनमनतिरिक्त कला भूमिसम न्यस्यति ।
 c. प्र XV. 29 : 233. 17 प्रास्य केरण seems to be equivalent to
 विप्रस्य के० ।
 c. प्रति-सम् XXVI. 33 : 319. 7.
 असंख्यर XXII. 3 : 119. 22 : संख्यर मनमियाय M-
 असंख्यर XXIII. 5 : 155. 13, 14.
 असंख्यपन्न XXIII. 7 : 158. 12. see crit. note.
 असंकाश III. 13 : 83. 16 : असंकाशोऽनिधिः । यावति न इत्यन्तं प्रत्ययान्न । ०
 असंज्ञम् II. 14 : 56. 7; XV. 3 : 207. 6; XVIII. 8 : 350. 12 :
 अचक्षयम् ।
 असंखर VI. 28 : 191. 9; XX. 10 : 22. 12; XX. 28 : 63. 4 : सन्ध्या
 यत्र न संखरन्ति तत्र । VII. 15 : 225. 13 : असंखर अनिच्छुसंखरान् ।
 असनीय II. 10 : 51. 6, 16 : उत्सर्गयोग्यम् ।
 असमित्त्व XXIV. 8 : 192. 6.

- अममुदित XV. 6 : 210. 8; XV. 9 : 214. 8; XVIII. 5 : 317. 1;
XVIII. 6 : 348. 6; XIX. 5 : 424. 18; XXIV. 28 : 214.
2; XXV. 3 : 231. 8; XXVI. 1 : 271. 9; for the meaning
see the last citation; usually the Samvāda is the colloquy
between the adhvaryu and the āgñīdhra : I. 19 : 29. 6.
असंभिद्व VI. 26 : 188. 1.
असंभिद्व V. 5 : 133. 14 : विस्लिष्ट ।
अशितम् XVIII. 29 : 377. 14.
अशिपय XV. 30 : 235. 9 (T.Br. III. 9. 6. 4).
अशोच XXV. 21 : 253. 11.
अश्वयुषायिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 8; XXIV. 33 :
219. 17; XXV. 29 : 263. 2.
अव्यस्य I. 19 : 28. 1; XX. 25 : 55. 10
अविमर्श XXVI. 8 : 283. 1.
अवसवार्थ XXV. 30 : 264. 2 : अवति वै सा तात् अवन्तोमिति (T.S. v. 4.
10. 3) दोषनिवृत्त्यर्थं पुनश्चिन्ति ।
अवररश्चिन्ति XXIII. 15 : 174. 4.
अवीनयिषि XVIII. 51 : 411. 15.
अवीनयन्ति XV. 18 : 223. 7; XV. 32 : 238. 6; XV. 36 : 241. 8;
XVI. 3 : 247. 11; XXVI. 12 : 290. 4; XXVI. 13 : 290.
13; XXVI. 18 : 298. 8; XXVI. 25 : 307. 1; XXVI.
27 : 310. 8.

आ ।

- आकुह XXVI. 32 : 318. 1 : आहतम्भानं निवृत्तम् ।
आह्नाच XVIII. 48 : 406. 10.
आशीय XIV. 13 : 175. 1; XXIII. 11 : 166. 15, see crit. notes.
आशीयन् XVI. 16 : 262. 12—14; XVII. 18 : 298. 7; XXIII. 11 :
167. 1, 5; XXVI. 17 : 296. 11—14 : equivalent to आह्नाच
of the other texts.
आमन्तु XXI. 10 : 87. 9 : भिन्नजातोयम् ।
आग्निषावसानं III. 8 : 76. 18; 77. 13, 14; III. 21 : 93. 18; XX.
20 : 45. 5 sqq.
आग्नीषीचरवण XIV. 27 : 199. 1.
आवाडी (or •दि) XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2;
XXVI. 17 : 297. 1.

- आचारपथ XX. 13 : 29. 12.
 आचारायन XX. 1 : 5. 9 : आभिमुख्येन समनम्, cp. द. c. आच ।
 आचोदन I. 2 : 2. 15 ; XX. 2 : 7. 16 ; 'the stubbles' equivalent to
 आस्रवाः of Āp.—nom. act. to आचिजति XX. 1 : 5. 13.
 आच्यप्रोच X. 27 : 26. 1, 10 ; X. 50 : 51. 15 ; X. 51 : 53. 18 ; 54.
 4 ; XXII. 9 : 131. 8, see पयःप्रोच ।
 आच्यवत XVIII. 32 : 382. 6 ; XVIII. 33 : 382. 15.
 आच्यवकाश XXIV. 36 : 222. 11 : आच्यवेचयम् ।
 आक्षन् XVIII. 48 : 406. 9 ; 407. 1, name of an ekāha.
 आक्षन् IX. 11 : 80. 18 ; 281. 2, r. तथान्तराक्षन् and तथैवान्तराक्षन् ।
 आचिवन् XI. 6 : 73. 5 ; XII. 7 : 95. 15 : सर्वमाचिवदुच्यते । आचिवन् ।
 आचान्ते चक्षुभारणार्थं गङ्गापानिः । तद्वद्व्यं गङ्गां युज्यते । तथा विभिक्षिभिः
 गङ्गापानि वलीवदैः ।
 आदित्यानामथन XVI. 16 : 262. 13.
 आधवन XXIII. 6 : 157. 6.
 आधात XXII. 19 : 143. 11.
 आधाव plur. XIV. 12 : 173. 12 : designation of the formulas T.S.
 III. 3. 3. d—p ; sing XVI. 3 : 248. 11, cp. Drāhy. IX. 1. 3.
 आधि XXII. 7 : 127. 6 : आधिसाधीयते अयं इत्यादिः कृतमित्थानव-
 युपदध्यात् । यदा अयं तदा उपदध्यादिति यावन् । cp. perhaps उपधि ।
 आनन्दिन् XVIII. 29 : 378. 9 ; 379. 2.
 आपरहृदिक XXI. 9 : 86. 7 ; XXI. 19 : 103. 6.
 आभिकृय XXIV. 6 : 189. 17 ; 190. 2 : आभिकृयेष वा । आभिकृयः समर्थः । तन्मा
 भाव आभिकृयं सामर्थ्यं लिङ्गमिति यावन् Venk. ; मन्त्रलिङ्गाभिकृयम् Viv.
 आभासिन् VI. 26 : 188. 4 ; VI. 29 : 193. 7 : IX. 1 : 265. 14 ; IX.
 5 : 271. 14 sqq. ; X. 1 : 1. 13 : उज्ज्वल गोभायुक्तम् Viv. : प्रकाश-
 वनम् Ms.
 आसध्दिनम् adv. XVII. 39 : 319. 3.
 आसपक XIII. 37 : 145. 13.
 आसात्य II. 8 : 46. 9 ; II. 12 : 52. 6 ; XXIV. 22 : 207. 2. 4 :
 लौकिकाग्निः ।
 आसावसव XVIII. 44 : 397. 12 : 'from Amāvasu.'
 आसुद्रुक्षिक (?) XV. 18 : 222. 11, cp. Āp. XX. 7. 8.
 आसुवी (viz. वाक्) XVIII. 42. 394. 13.
 आसतिगव II. 14 : 56. 5 : आसति गवो वक्षिणां तदायतिगवम् । तिष्ठद्गवमिति-
 , गान् (cp. gaṇa तिष्ठद्गव) आसवीभावनात् पुंसकम् ।
 आसव XVIII. 44 : 397. 10 : 'from Āyu.'

- आवातन nom. act. to आवातयति XX. 11 : 25. 7; XXI. 19 : 105. 3; XXI. 24. 112. 10; XXII. 8 : 128. 1; XXII. 10 : 132. 3; XXII. 15 : 138. 6 : आपनम् ।
- आवसकेतुक XIX. 10 : 431. 1; 435. 4.
- आर्तिज XXIV. 16 : 200. 11 : आर्तः संभवति आर्तिप्रयुक्तानि आधिपौडितपुष्प-
कर्तव्यानि Venk.
- आर्तेष्टि XIII. 1 : 119. 6 : आर्तेष्टयः प्रायश्चित्ताद्याः ।
- आवश्विक XXVI. 10 : 285. 12 : अवश्वार्थः । *
- आवाजशः XXII. 5 : 124. 14 : प्राचीं कीर्तां औत्ता पुनः प्रत्यानौष प्राचीं
पुनश्चायैव आवाजशो वजेर्मत्यर्थम् ।
- आवापज XXIV. 3 : 187. 2 : आवापजानि भेदेन कृतानि Viv. ; आवापजान्या-
दृष्टिजान्यानि आवर्तनोपादानि । कानि चिदिति शेषः Venk.
- आविद् XII. 9 : 99. 13, name of the formulas T.S. 1. 8. 12. g.
- आवेद्य XII. 2 : 87. 4, seems to be the counterpart of स्रव्यक ।
- आव्य XIV. 10 : 170. 1 : आव्यम् अवर्षे देहे रक्षणीयं वाधिः, cp. T.S. III. 2. 9. 4 and II. 2. 6. 3.
- आवचन IV. 1 : 108. 4; XXIV. 8 : 191. 8.
- आवचनज XXVI. 23 : 304. 1 : an offering with the formula
वनस्पते वनवचनः (T.S. 1. 3. 5. h) on the आवचनम्, cp. IV. 1 : 108. 3.
- आवय V. 13 : 147. 4; V. 14 : 149. 1; X. 7 : 7. 11; X. 10 : 9. 13; XX. 12 : 27. 1; XXI. 2 : 71. 4.
- आवातिक XXVII. 9 : 333. 4 (cp. Taitt. Ār. 1. 8. 7) : a kind
of vermin.
- आवाप्रतिगर्ज XIV. 10 : 107. 7 : आवाप्रतिगर्जे न क्षादिति । पूर्ववाञ्छानः
मत्स्यप्रतिगर्जः आह पूर्वस्य पश्यते गजकः तथाकाले करणम् (sic).
- आशिरोवनयनम् XIV. 9 : 169. 3 (T.S. III. 7. 8. i-m), see Baudh
VIII. 10 : 247. 11.
- आशिष् XXIV. 1 : 185. 17; as an example the Viv. cites : वशिषोऽप
देववचनवा प्रजावाक्यवाचम् (T.S. I. 6. 4. 1).
- आशीर्षं VI. 25 : 185. 15.
- आशीर्षीजन XXV. 6 : 234. 5.
- आद्यक XXVI. 11 : 288. 1.
- आद्यपिह XV. 30 : 235. 6; XXVI. 11 : 288. 1.
- आद्याधिक (?) XXI. 7 : 80. 3.
- आद्यिन XXVI. 10 : 285. 3, a measure of distance.
- आद्यज्ञ, see उन्मत्तपञ्च ।

- चासन् VII. 1 : 201. 8; XIV. 4 : 156. 17; XXVI. 7 : 281. 5, an offering with the formula चासन्वाक्सा (T S. II. 1. 7. 1).
 चासुड XI. 1 : 63. 6, equivalent, to चासुड ।
 चाहररघ्रीति V. 15 : 150. 8 : चाहररघदेव प्रीतिर्यस्य तदाहररघ्रीति ।
 चासर्त्तं XXI. 7 : 80. 4.
 चासार्थं XXV. 27 : 260. 4. sqq. : द्वितीयाहारमिनाम् ।
 चास्ति XXIV. 31 : 217. 1 : चास्ति (नोः) । चास्तिश्चोता (thus both copies of the Viv.); गर्भिणीत्यर्थः ।
 चाकृत XXIV. 4 : 187. 14; a kind of pakayajña : यदुना दद्या चादौयते स चाकृत उपनयनादि Viv.; चाकृतः । कृत्यते दौयते चादौयते यच्च स चाकृतः । उपसर्गेणादानादिकर्षार्थलाभः । होमदानात्मकः कर्मविशेषः चाकृत इत्यर्थः Veñk.
 चाकृतिवाक् IV. 3 : 111. 14; X. 52 : 54. 17 : चाकृतियोग्यं कृत्वा । जलक्षयिता ।

इ ।

- इ c. आच्छ (sic) I. 1 : 1. 7; XXIV. 23 : 207. 8 : पर्वाशावाभाश्चेति । आभिमुख्येन पर्वाशावां गच्छति आशु वा । आकारः प्रमादपाठ इति केचित् । आभिमुख्यार्थत्वादाश्चेत्याशयत्वादाभिमुख्येनाशु गच्छतीत्यर्थः । वक्षिरेष्टैत्यादिषु शोभयं विवक्षितं मर्यादाधीना वा । आशावाया गन्तव्यमित्यर्थप्रामितिं वदन्तदुल्लेखेऽपि न प्रतिनिधिरिति ।
 c. उप-चति I. 20 : 30. 14; III. 13 : 83. 17; III. 21 : 93. 6 and often.
 c. अपि XIV. 14 : 177. 5 : अपिथलम् । मां गच्छन्तम् 'to cover.'
 c. क्षति-परि IX. 17 : 290. 18.
 c. वि VIII. 4 : 238. 16 : आश्रावश्च यव इति । भिद्यत इत्यर्थः 'there is a difference.'
 इदमन्त IV. 1 : 107. 6; IV. 8 : 122. 2. 15; XI. 5 : 70. 12; XV. 31 : 236. 15; XVI. 20 : 267. 6; XVI. 21 : 268. 4; XX. 29 : 64. 7; XXV. 23 : 254. 12; XXV. 32 : 265. 12 : इदा कृदिका वैदही । इना पलका; cp इदमन्त of the Śatap. Brāhmaṇa.
 इदाद्व XVII. 52 : 332. 6; XXIII. 17 : 177. 15 : a kāmya darśa-pūṇamāsa.
 इदाधान IV. 8 : 122. 12 : इदाधापम् ।
 इदोपहवन Śīdj. I. 18 : 26. 20 : इदोपहवते ऽस्तिद्वितीयोपहवनं पापम् Śāy.; 'equivalent to इदाधापम् ।

- इक्षोपकृत XII. 16 : 110. 8.
 इक्षु XVII. 31 : 309. 15; XVII. 32 : 311. 5 : इक्षुं चडाधारकं
 हवैर्मन्त्राकारम् ।
 इत्थंगोष VI. 5 : 161. 14.
 इदानीकन XXVI. 24 : 306. 8.
 इप् c. उप I 8 : 12. 5; V. 1 : 129. 4.
 इन्द्रवीचवन् IV. 2 : 110. 11, 15; XXIV. 36 : 222 : 14, cp. IV.
 3 : 110. 17.
 इन्द्रतुल्य XII. 4 : 89. 14; XXVI. 3 : 274. 80.
 इन्द्रवक्त्र XVIII. 36 : 386. 8; XVIII. 48. 405. 17 (twice men-
 tioned!) : name of an ekāha.
 इन्द्रस्य XV. 14 : 218. 9; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 :
 316. 5 : name of an ekāha.
 इन्द्रस्योम XVI. 35 : 280. 15.
 इन्द्रस्यम् XXVI. 31 : 316. 4.
 इन्द्राग्न्योः कुलाय XXVI. 32 : 318. 9.
 इन्द्राग्नय XV. 14 : 218. 11; XV. 19 : 224. 4; XV. 22 : 225.
 18; 226. 1, 4.
 इन्द्राभिहार XXIV. 9 : 192. 14, see यदभिहार ।
 इषु XVIII. 36 : 386. 5 : name of an ekāha.
 इषुषित (?) XV. 37 : 242. 6.
 इष्टकावत् adv. XXII. 8 : 129. 4.
 इष्टकोक्त XXII. 2 : 119. 7. इष्टकोक्तमिष्टकाद्यु शब्दितम् इक्षयनस्यैव वा MS.
 इष्टने XIV. 4 : 146. 14, 15; XXVI. 7 : 281. 2 (cp. T.S. III. 1. 7.
 1) : इष्टनो वा इति । इष्टीरिति केचित् । अङ्गारकर्षार्थं काष्ठमित्यर्थे ।
 अक्षयमित्यर्थे ।
 इष्टिपथ XXIII. 1 : 247. 5.

ई ।

- ईप् c. परी caus. IV. 4 : 113. 11.
 c. सम् with instrum. VIII. 13 : 251. 17 : इषोषा समीक्ष्य संवाहं
 कुला आननी क्षीति ।
 ईर्षं VI. 12 : 169. 15; XXI. 9 : 84. 12.
 ईषा XXX. 1 : 389. 4, name of a measure.

उ ।

- उत्तरग्रैव XXV. 18 : 249. 10.
 उक्ताविषय XXI. 19 : 103. 8. sqq. ; XXV. 23 : 254. 15.
 लङ् c. प्रति I. 13 : 19. 18.
 उच्येवत् XVIII. 40 : 391. 2, 7 (also in the Śatap. Br.).
 उक्तासन्धी X. 12 : 11. 15.
 उच्य XV. 5 : 209. 11 and elsewhere ; XXI. 10 : 86. 15, sq. ;
 XXVI. 10 : 286. 2.
 उचार (in प्राकृतधार) II. 20 : 67. 1.
 उच्येवयोः XXIV. 15 : 199. 10 : उच्येवयाङ् Viv. ; ब्रह्मोद्गोच्येव संनिध
 अभ्यासावाधीयन् इत्युच्येवयोः संनिधोऽभिधानान् उच्यते । संनिधाभिधान
 यको ब्रह्मोद्गप्रकार इत्यर्थः Venk.
 उच्छ्रायो VIII. 19 : 259. 11 ; X. 27 : 25. 18. XV. 17 : 222. 5 :
 उच्छ्रायां कटे Viv. ; उच्छ्रायते ज्ञेयतुच्छ्रायो आर्यादिः MS.
 उक्ताः VII. 4 : 203. 20 : उक्ताः इति मकारं गच्छति ।
 उक्तौ X. 9 : 9. 1, see crit. note.
 उत्सृज्य XXI. 5 : 78. 1.
 उत्पन्नोऽयं (viz. अग्निः) II. 7 : 44. 2 ; II. 13. 54. 16 ; XVIII. 8 :
 350. 7 ; XVIII. 16 : 361. 8 ; XVIII. 40. 391. 5 ; XXIV.
 8 : 191. 12 : कपालादिमत्तापजः Viv. ; कपालाग्नौ दध्नुर्हिमादौ यत्किञ्चिद्गो
 मुष्टान्तरमादौ यत्ततोऽयमुद्गताग्नौ उत्पन्नोऽयं चोद्भेदविर्क ज्ञेयादिति
 Venk. ; ep. pi. sū. 1. 2 : 5. 10.
 उत्तरतः सेविन् XXV. 21 : 253. 2.
 उत्तरदण्ड XXII. 1 : 117. 14. Ms. after the words of X. 3 : 3.
 10 : तदुपरि द्वात्कुब्जाजिनं निधाय, continues : उत्तरदण्डमिति शब्दः । दण्डं
 वै कुब्जाजिनमनौ पुष्करपत्रं माभ्यामनैव नुभयतः परिच्छेदनातीति दध्नुर्मात् (P.S.
 V. 1. 4. 3) । दध्नुः शब्दपक्षापन्यासं उत्तरदण्डज्ञानमादनात् । तथा च पुष्कर-
 पत्रं नोत्तरदण्डं च स्मृत्वातीति शब्द बोधायनस्य यथावत्तैवेव मन्त्रोक्तोवाहिति
 ब्राह्मणिकः । यथावत्तन्न उच्यते न भयं यथा स्मृतं तथा मन्त्रोक्तोवात् । अथ-
 दण्डेनेति यावत् ।
 उत्तरयुग XX. 25 : 57. 1 ; XXX. 1 : 389. 4, designation of a
 measure.
 उत्तरार्ध XX. 7 : 18. 7 : अथ विग्रहमग्रदण्डः Say. ; equivalent to
 अथरक्षोम ।
 उत्तररक्षोम IX. 17 : 292. 3 ; X. 32 : 30. 1 ; X. 33 : 30. 4 : उत्तर-
 रक्षोम इति परिनिर्वाहः ।

उत्तरवर्ग XII. 12 : 104. 2; XIII. 38 : 146. 9; XXIII. 3 : 152.

1 : उत्तरावर्ग ।

उत्तरा नतिः XXV. 13 : 243. 5; XXV. 19 : 250. 15.

उत्तरावर्ग XVII. 41 : 321. 5.

उत्पु 1. 6 : 9. 14 उत्पुत्तुष Sāy.

उत्पितकाल XXIV. 12 : 195. 9; XXV. 4 : 231. 14 : प्रायकाल Venk.

उत्पु XVIII. 30 : 309. 7, 9.

उत्पुर्निवासन XVII. 22 : 301. 7.

उत्पु XVII. 31 : 310. 10 : अवसावपे ।

उत्पुर्वाणि III. 29 : 103. 7 : उत्पुधारा ।

उत्पुर्ग VI. 26 : 187. 12, see प्रायगम् ।

उत्पुर्गता VI. 29 : 193. 14 (read here also *उत्पुर्गताया instead of *उत्पुर्गताया); VII. 8 : 214. 3; VII. 10 : 216. 4; VII. 11 : 216. 10, 17; 217. 6.

उत्पु VI. 34 : 198. 19; 299. 4; VII. 6 : 208. 3; VII. 7 : 212. 4; VIII. 9 : 245. 14; VIII. 10 : 247. 7; XXV. 18 : 248.

18, 249. 2 : उत्पुर्गान् उत्पुर्गान् ।

उत्पु I. 3 : 5. 11.

उत्पु XXV. 18 : 249. 4.

उत्पुर्गान् XXIII. 5 : 155. 11, see crit. note.

उत्पुर्ग XIV. 21 : 190. 8 : उत्पुर्गान् (viz. आर्तः) T.S. III. 5, 5. g) see Baudh. VIII. 21 : 262. 14.

उत्पुर्गान् XIV. 21 : 189. 19 : उत्पुर्गान् (T.S. III. 5. 4. 3-4) see Baudh. VIII. 22 : 263. 3.—XXIII. 12 : 169. 7.

उत्पुर्गान् XXIII. 7 : 159. 11.

उत्पुर्गान् XX. 28 : 63. 5; XXI. 8 : 83. 9; XXI. 23 : 112. 4.

उत्पुर्गान् XXI. 22 : 110. 4.

उत्पुर्गान् XXI. 11 : 89. 7.

उत्पुर्गान् XXI. 15 : 97. 3, 5; XXI. 18 : 102. 13, 15.

उत्पुर्गान् XX. 11 : 25. 1.

उत्पुर्गान् XXI. 7 : 80. 4, see crit. note.

उत्पु XXVII. 2 : 324. 8.

उत्पुर्गान् VI. 10 : 166. 10; 167. 11; VI. 24 : 184. 2 : अवपुर्गान्
उत्पुर्गान् Kesī.

उत्पुर्गान् XIV. 21 : 190. 8 : उत्पुर्गान् (T.S. III. 5. 5. c, d) see Baudh. VIII. 10 : 246. 14.

उत्पुर्गान् XXIII. 19 : 183. 1; XXVI. 2 : 282. 6 : name of an ekaha :

- उद्यम्बोम XVI. 28. 274. 1; XXIII. 12 : 168. 10; XXVI. 20 : 300. 11.
- उद्गीयमानस्त XXV. 22 : 254. 2.
- उपकाश XV. 18 : 223. 14, ep. Āp. XV. 18. 13.
- उपघात XXVI. 32 : 316. 13 : अन्तरस्यादुपघातान्। अवास्ता एतद्विद्विह. •
मित्यादि (XVIII. 20 : 367. 5) ऐतस्यादेव। तावदुपघातः। उपघातये
प्रकृतः क्रमो येन वैकृतेन स उपघातः।
- उपचारतः XI. 4 : 69. 5 : आग्नेय उपचारतः। आदावुपचारणीयः स उपचारो
विशिष्यते आग्नेयमेवाध्वर्युरित्यादि; XV. 28 : 232. 4; XVII. 14 :
295. 13 : स्मार्थकस्तद्विह (ep. Pāp. V. 3. 7) निवारणमोपचारो भवति
इतिषा भवतीति यावत् Ms.
- उपहारः XXIV. 29 : 214. 5 : अग्निहोतार्यं स्वाभ्यां दुग्धा पुनरित्यत्र दुग्धम्।
- उपधान in द्रव्योपधान XVII. 39 : 317. 4.
- उपधानरज्जु XXVI. 5 : 278. 10; XXVI. 10 : 285. 15 : उपधानरज्जुरारणे
वितानस्त।
- उपधि I. 8 : 11 18 : उपधिः कोषकोचं मध्यमद्वयपूर्वार्थं क्रमसं संबन्धितं-
मित्यर्थः Śāy.
- उपनिषद्ब XXVI. 12 : 90 13.
- उपनिषाद्बम् absol XXI. 20 : 206. 1 : उपनिषाद्बोपनिषाद्ब।
- उपनिषयन XXI. 6 : 78. 10; XX. 26 : 60. 5; XXI. 12 : 89. 17 ;
XXII. 4 : 123. 5; XXII. 5 : 124. 3; XXII. 16 : 140. 3.
- उपनिषद्ब XVII. 21 : 301. 2.
- उपन्युपसंभार XVII. 17 : 297. 6.
- उपपद्ब XVII. 40 : 319. 15; XVII. 41 : 321. 5. equivalent
to मोदाय ?
- उपपातक XXVIII. 1 : 344. 13.
- उपलोचन XXII. 5 : 123. 14.
- उपयमन adj.; fem. •नो II. 17 : 62. 2; IV. 2 : 109. 11; X. 51 :
53. 2, 14 : उपयम्यते प्रियर्थाभिः (स्त्रिभिः) आबद्धित इति। पुरोचं प्रययनेषा-
धारार्थम्।
- उपययनीवार XXV. 2 : 229. 1.
- उपयाम subst. masc. XI. 1 : 63 7; XI. 3 : 67. 4, 8; उपयामान-
स्तकास्तान् (?)
- उपरिहास्तावास्तान् XXIV 36; 223. 3
- उपरिहास्तक XXVI. 4 : 276. 5
- उपयर्थ III. 10 : 79. 18; VII. 6 : 208. 3; VII. 7 : 211. 18; VII.
13 : 220. 9, 10; VIII. 2 : 235. 14; XXV. 17 : 247. 13.

- उपसृजि XXX. 1 : 391. 3.
 उपसृजयन्नि• XXIV. 15 : 199. 9 : गोपिहयः Venk., op. II. 8
 उपसृजयन्नि II. 1 : 34. 1⁹ : प्रारिक्तित्वा कर्मव आरम्भनमौपे वचनम् ।
 उपसृजयन्नि XIV. 30 : 203. 11 : XX. 1 : 3. 2 : उपसृजयन्नि ।
 उपसृजय XXX. 6 : 398. 12 sqq., cp. पक्षोपसृजय ।
 उपसृजय XXIII. 3 : 152. 4 see crit. note.
 उपसृजय adj. ('subsidiary, supplementary') IX. 5 : 272. 4 : IX. 15 : 286. 15 ; XV. 14 : 218. 8 ; XV. 15 : 219. 16 ; XV. 23 : 226. 14 ; 227. 9 ; XVII. 11 : 292. 2 : XVII. 13 : 294. 16 ; XVII. 14 : 295. 8 : एकादशयूयानां समीपे यः ऋते न उपसृजयः Ms. ; XXIII. 14 : 172. 3, 6 ; XXVI. 24 : 305. 7.
 उपसृजयन्नि absol. VI. 13 : 170. 3.
 उपसृजयान्नि XXIV. 31 : 216. 14 : जलनम् ।
 उपसृजयन्नि absol. IX. 8 : 276. 7 : उपसृजयन्नि कानि । पतितान्युक्तकानि पुनः पुनः प्रक्षिपन्ति ।
 उपसृजयन्नि (viz. मन्त्रः) XXVII. 11 : 336. 5.
 उपसृजय subst fem. VI. 6 : 163. 3 : क्षिप्तोनामुपसृजयमिति । क्षिप्तोना-
 मानानां प्राप्तायानामुपसृजयमुपसृजयमिति । नैः सङ्गच्छन् इत्यर्थः ।
 उपसृजयान् masc. I. 17 : 25. 22 : पुत्रिद्विदंशाश्चान्द्रसः । केषांश्चित्पाठः समान-
 गोपसृजयः समानाभिभूयन् इति । अस्मिन् पाठे समान उपसृजयानो मन्त्रो यस्या
 पुरोडाशस्येति । एवं समानाभिभूयन् इति समानप्रत्ययान् इति च Sāy.
 उपसृजयान् XV. 14 : 218. 7 ; XV. 22 : 226. 10 ; XVII. 12 : 293. 9 ; XXVI. 23 : 304. 6 ; XXVI. 24 : 305. 9, 10 : उपसृजयानो
 अग्निहोत्रपक्षोपसृजयमिति दक्षिणोपसृजयं यूपो MS.
 उपसृजय VI. 18 : 177. 18 and often : तेषूपसृजयमिदं । सर्वेषामध्वर्यादीनाम-
 ध्वर्युपसृजयस्येत्यादि कर्मनामधेयगोपसृजयमिदं ।
 उपसृजय XVIII. 28 : 376. 3. name of an ekāha ; also XVI. 3 : 277. 19 ? the reading of XXI. 20 : 106. 7 is uncertain.
 उपसृजय (?) XVIII. 46 : 402. 5 ; instead of उपसृजय आस r. perhaps :
 उपसृजयास ; in this case the word is उपसृजयिन् ; the meaning
 is आस ।
 उपसृजयान्नि absol. to उपसृजयन्नि VII. 17 : 228. 12.
 उपसृजयान्निगोपसृजयान्नि XIV. 10 : 171. 5 (T.S. III. 2. 10 : l, m).
 see Baudh. VII. 5 : 207. 8 and VII. 6 : 209. 6.
 उपसृजय VII. 8 : 213. 1 ; VIII. 2 : 236. 9 ; VIII. 11 : 284. 4 ; XIV. 11 : 172. 17 : designation of the formulas T.S. III. 3. 2. a ; XIV. 3 : 156. 4 : प्रज्ञानगुणकरवस्य (ज्ञाना) प्रज्ञापते-

- ज्वायमाना इत्यति (T.S. III. 1. 4. a. b) see Baudh. IV. 5 : 115. 5.
- उपाकरवीथ XIV. 14 : 177. 9; XIV. 15 : 179. 9; XXIII. 6 : 157. 17 : the two rks are again T.S. III. 1. 4. a. b.
- उपाह्वन masc. VI. 24 : 185. 5.
- उपाधाय्यपूर्व XIII. 20 : 131. 5, 9; XXVI. 5 : 278. 8 : पाच्यो-
त्तरदोर्वा रक्षानि वा नोक्षानि वा सूत्राणि वल्लभ नद्वयम् ।
- उपाधिरननकाह XIII. 1 : 119. 6 : *काहः । उत्पत्तिमनोपकाहः ।
- उपोत्तरेद्यः adv. XXVI. 21 : 301. 12.
- उपोह्यन nom. act. to उप-जहति XX. 6 : 17. 6; XX. 7 : 17. 14 ;
XX. 16 : 35. 10; XXV. 31 : 264. 15.
- उपासन nom. act. to उपास्यति XIV. 15 : 179. 14 : उपाहने वधिर्उपास्यति
इतिनाः संशयः पाच्योति. see Baudh. IV. 6 : 117. 16;—XXIV.
14 : 198. 14 : उत्तरतो विरक्ष्यन्तमुपास्यतीति. see Baudh. II
16 : 61. 3
- उपासनवन् VIII. 12 : 251. 1 : उपासनवन् । उपास्यन इत्युपासनं पुरोहार-
वन्वा वक्ष्यमाणः सामान्येनोच्यते । ते महानः ।
- उज्ज् ०. प्रति IX. 5 : 272. 13 : प्रत्युक्ति वज्रस्य । वज्रसं कर्करमपि (r. वक् ० ?)
कटेन घटयति Viv. : वेद्यकटेनाच्छादयति । कटादिना ज्ञानाग्निं बाह-
यति Keś.
- उभयतःप्रञ्ज XVII. 28 : 307. 9; XXX. 15 : 408. 1.
- उभयतःशृङ्ग VII. 13 : 220. 14. 17; VIII. 15 : 225. 5, 7; XXI.
15 : 96. 8; XXV. 17 : 247. 11.
- उभयतोऽतिरात्र XXVI. 12 : 289. 3, 4.
- उभयतोऽभिपत्तन (?) XVIII. 40 : 391. 4, 7.
- उभयतो-मद् (-मीद्) VIII. 13 : 252. 7; VIII. 15 : 255. 14; XVII.
4 : 285. 20; XXI. 23 : 112. 6.
- उभयनील XXIII. 16 : 174. 12 : संभवालो विरक्ष्य (r. निरिच्छ ?) ; नील
is apparently part. from न्यति ।
- उभयवह XXV. 22 : 174. 12.
- उभाकाष्टकवच (?) XII. 2 : 87. 3. see crit. note. *
- उर्वणि in उर्वणिमात्र XXIV. 25 : 210. 2 (with उ०, not ऊ० as Āp.
XVI. 13. 6), see crit. note.
- उवह (or ऊ० ?) II. 5 : 39. 9; 40. 5. meaning ?
- उज्ज्वली IX. 18 : 293. 6.
- उज्ज्वलवृक्ष XXIII. 12 : 269. 1.
- उज्ज्वलप्रथम IV. 6 : 117. 10 : उज्ज्वलवृक्षलोभप्रथमः कृत्वा

- उष् c. अग्नि-उष् XIV. 26 : 198. 8.
 c. परि-उष् XX. 31 : 67. 18.
 उषवा XXI. 12 : 90. f, name of the Soma-plant, cp. उषवा
 , Śat. Br.
 उषपुठ XI. 1 : 63. 6.
 उष्याय XXVI. 7 : 281. 3 : इवीं वा उष्याकं वा ।
 उष्व nom. act. to उष्वति XXI. 26 : 115. 8.
 उष्व XXI. 26 : 115. 8 : उष्वनेत् । उष्वन्नेनाभिदधत् ।

ज ।

- जनीकलम् IX. 1 : 265. 4, 10 : IX. 2 : 267. 6 : पूतीकलम् श्लाकदुर्वा वा ।
 जर्ध्वित् X. 20 : 18. 20 : X. 26 : 25. 13 : उच्छ्रिताः शर्करा मन्त्रमुवायं
 चर्वाग्युवति ।
 जर्ध्वान्नम् IX. 11 : 281. 5, cp. अन्नराज्ञम् ।
 जर्मिकारम् VIII. 9 : 246. 13 : उद्वन्मर्मिकारमविचिह्नम् । जर्मियं वा संभवति न
 चिह्नते च सोमो वदिसवावति ।
 जम् c. अग्नि-जिः XV. 19 : 224. 2.
 c. अनु-जि X. 20 : 19. 2, 4 ; X. 26 : 25. 15 ; XIX. 2 : 417.
 2, 4 : अनुज्युवति । संभारान् शर्कराज्ञानेषु प्रकीर्यं ज्वनं करोति ।
 c. प्रति-जि XXVI. 15 : 293. 3 : प्रतिज्युवामः । प्रतिज्युवं प्रत्यहं
 विभानं करिष्यामः ।

झ ।

- झञीष VII. 6 : 208. 10 : झञीषं किह्रिहम् ।
 झतपेष XVIII. 32 : 381. 14.
 झतायु III. 14 : 84. 14 : झतायुवः अविमहं यजमिच्छामः ।
 झतुदीवा XV. 13 : 217. 17, 19, 20 ; XV. 20 : 224. 16.
 झतुदेवत XXV. 21 : 253. 5.
 झतुपर्वायम् adv XV. 38 : 244. 2.
 झतुपद्म XV. 38 : 244. 2 ; XXVI. 11 : 288. 12.
 झतुपतिह्नम् XXVIII. 1 : 344. 12 ; XXVIII. 2 : 347. 13.
 झतुपथ XVIII. 4 : 346. 13.
 झतेपथ XXIII. 15 : 173. 9.
 झतेवावाकार XX. 5 : 15. 4 ; XXIII. 15 : 173. 8.

अविपुनराधेय (thus to be read) III. 3 : 71. 11 : अद्यायम् । अतोतीति वाक्ययोः ।
 अवयव X. 5 : 6. 2 ; X. 6 : 6. 8 sqq. and 'often in praśna X ;
 XXII. 2 : 119. 5 ; XXII. 7 : 127. 3 ; XXX. 6 : 399. 4,
 a kind of istakā : अवयवेष्टकाः उक्तप्रकारा उपरि अवभाकारं कृत्वा ।
 अविनाशधेय (?) XXIV. 38 : 224. 16.

इ ।

एकमथ XXVI. 32 : 317. 10.
 एकचर XIV. 3 : 156. 4 : एकचरं निरुद्धं ।
 एकचर XX. 8 : 18. 13.
 एकचित्तिक XXII. 4 : 122. 4 : XXX. 7 : 400. 11.
 एकचिक XVIII. 34 : 384. 10, 12, name of an ekāha.
 एकनारायणः XXV. 22 : 254. 1.
 एकयाजिन XIV. 4 : 158. १ : इति अंकाचयाजिनः (thus or इतोऽम्बा
 एकाचयाजिन is to be read, cp. XIV. 26 : 198. 11) । एतदेकाचमयवे ।
 एकराशीच XVIII. 1 : 343. 7.
 एकवहूत XVI. 1 : 245. 8.
 एकविंशतिमर्गं XXVI. 16 : 295. 10.
 एकवेदस् adj. XVIII. 33 : 383. 6, cp. चित्रेदस ।
 एकचर VI. 10 : 166. 15 ; X. 12 : 12. 1 : एकमुच ।
 एकचक IX. 18 : 292. 15 : एकचकः एकचरः कृत्वाकः ।
 एकस्थ adj. IV. 2 : 110. 13 ; X. 51 : 58. 15 (एकस्था लंका) ।
 एकादशितो XVII. 11 : 292. 1 ; XXX. 4 : 395. 16.
 एकापलाव XV. १ : 206. 4
 एकाटका XIV. 13 : 176. 5, 7 : XVI. 13 : 200. 6, 8 : साचक्रकाटको ।
 एकाचयाजिन XIV. 26 : 198. 11, see also एकयाजिन ।
 एतत्सुदृष्टि adj. XXIV. 38 : 224. 15.
 एतदग्नि adj. XXIII. 7 : 159. 6.
 एतदनुष्ठा adj. XXIV. 10 : 193. 16 : एतद्वाच्य, cp. अग्निष्ठा ।
 एतदनुदिष्ट VI. 18 : 165. 5 : चादौ यां प्रत्यनुदिष्टा एतदेवानुदिष्टमन्त्राः सा
 एतदनुदिष्टा । स एवानुदेष्टः । न भूयो अनुदेष्टव्यः ।
 एतद्वचश्च adj. XIV. 27 : 199. 16.
 एतद्वाच्यं adj. XXIV. 27 : 212. ५.
 एतद्वचश्च द्वन्द्वानुद्वा. II. 8 : 45. 9 ; III. 10 : 79. 12, 14.

रे ।

रेकादशिनपद्य adj. XXIII. 11 : 167. 6.

रेकादशि XXII. 3 : 120. 2 : रेकादशिवेवाग्निः नाहोमवत्तेषु Ms.

रेन्नाग्रपद्य adj. XXIII. 11 : 166. 10.

रो ।

रोकारान् XXV. 9 : 237. 6.

रोदमस्य XVIII. 8 : 349. 15.

रोह XXX. 18 : 411. 4, a certain kind of *iṣṭakā* in the *droṇacit*

रो ।

रोदुम्बर XII. 13. 104. 8; XII. 14 : 106. 7 : ताचं ताचेव प्रच्छन्नं वा ।

रोदुष्य VI. 4 : 160. 3; X. 13 : 12. 15; XXI. 8 : 84. 9; XXIV. 33 : 220. 7, the offering with the formula T.S. I. 2. 2. c.

रोपमन्मयोऽयं XXVI. 21 : 301. 7.

रोपयजिक् IV. 11 : 126. 14 : उपयद्प्रयाजनी ऽग्निः ।

रोपयद् XVIII. 45 : 400. 10 sqq., name of an *ekāha*.

रोपय्य VII. 12 : 219. 8, 21; VII. 18 : 230. 13; VII. 19 : 231. 17; VII. 20 : 233. 1; VIII. 4 : 238. 13; VIII. 8 : 245. 3; VIII. 9 : 246. 1; XXV. 13 : 243. 1.

रोपासन XXI. 22 : 110. 15 sqq., XXIV. 8 : 191. 12, cp. Journ. of the German Or. Soc. LVIII, 508.

रोरभाजिन XXVI. 32 : 319. 2.

रोर्यं XII. 8 : 97. 8 : अग्निंभ्यो यजौताः ।

रोरयस्य XVIII. 47 : 403. 12; XVIII. 47 : 405. 3.

रु ।

रुद्विद् XVII. 28 : 307. 1; XXX. 12 : 406. 5.

रुद् XXIII. 7 : 159. 12, replaces the *vayāt* at certain *abhicāra* offerings.

रुदिन XVII. 31 : 310. 9 : रुदिके (pic) समानापूर्वाणाम् ।

- कचुक्त XVI. 24 : 270. ७; XXVI. 18 : 298. 2, equivalent, ap-
parently, to उपपत्त्या of Āp. XXII. 15. 8.
कदम्ब XV. 45 : 326. 8.
कद्रु XXIV. 38 : 225. 2, cp. T.S. II. 1. 4. 2.
कनोपशानुष्य XVIII. 26 : 374. 4.
कपाक्ष XXIV. 13 : 198. 2 : यः कपाक्षानुपयति । यः कपाक्षानुपयत्य संयं
इदानीं Veñk. ; दारिद्र्यं विन्यात् Viv.
कमचकुम्भ XX. 4 : 11. 10.
कयायुषीय XIV. 4 : 158. 2, cp. T.S. VII. 5. 5. 2.
करच I. 11 : 15. 7 ; VI. 23 : 182. 15 and often : करच अपतोनां नराः
कथ्येति करचमन्त्रो ऽह्वायं अपतोति वचनात् ।
करचोय IX. 1 : 265. 3 : X. 1 : 1. 2 : सइं करचोयाम् करचयोयाम् ।
कर्कटीका XVI. 20 : 266. 10 : XVI. 21 : 267. 9 : 268. 3 : XXVI.
17 : 297. 1, 3
कर्कश subst. masc. II. 5 : 40. 3, meaning ' '
कर्ष in प्राचीनकर्ष VI. 25 : 186. 6 : VI. 27 : 189. 3. 11 : प्राक्षयिष-
विज्ञायाः ।
कर्माभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : कर्म प्रत्याभियुक्त्यावर्तनशोक्तम् Viv.,
कर्माभियुक्त्यावर्तनशोक्तम् । कर्मभेदनिबन्धनाहलितदिति यावत् Veñk.
कम्प XI. 11 : 80. 5 : कम्पः । कम्पशब्दबहुवचनैः (T.S. I. 7. 9. d).
कम्पिषु V. 11 : 143. 19., etc. : जयनस्योपरि विचारिका Keś.
कम् c. परि caus. XIV. 21 : 190. 4. see crit. note.
काकपिच्छ IX. 18 : 293. 4 : मङ्गः ।
काकव II. 11 : 52. 12, see crit. note.
कानान्यवच XXIV. 11 : 194. 6 : XXVI. 33 : 320. 1.
कार subst. masc. XXIII. 12 : 169. 1 : त्रिषण इति कारः कर्तव्यः
संस्कारः प्रकाशनादयः ।
कायविश्व XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 10 : कायविश्वः are prob-
ably 'the manufacturers and the vaiśyas,' or 'the vaiśyas,
who are manufacturers.'
काश II. 13 : 55. 15 ; IV. 2 : 108. 10, and often. This word,
equivalent to कानम्, occurs at least 34 times in our text.
काशावचक XV. 15 : 219. 6.
काश XX. 1 : 5. 2, 4, 8. .
काशानुज XXII. 14 : 137. 20.
किंकरावनाम XVIII. 24 : 372. 3. If Whitney is right in render-

ing AV. VIII. 8. 22 किंकरा by 'the attendants,' the reading किंकरावतना might, after all, be better.

किंकरेण XXVI. 14 : 292. 1.

किंनत XXIV. 12 : 195. 13 : किंनवे किंप्रकारे Viv. ; किंप्राप्ते कौटम्भमेवहिते .
• प्राप्ताये Veñk

किंदश्चि XXIV. 29 : 214. 4 ; XXVI. 20 : 300. 4.

किंदशंपूर्वभाष XXV. 16 : 246. 17.

किंदेवत्य XXIV. 36 : 222. 12 and often in the Dvaidha and Karmānta.

किमपिचोच XXV. 16 : 246. 14.

किमनुष्य XXIV. 10 : 293. 13 : किंप्राप्त्य, cp. अनुष्ठा ।

किमभिचारित XXIV. 27 : 212. 7.

किमुपक्रममाच XXV. 6* : 234. 5, 13 ; 235. 2 : किमारम्भः ।

किमुपस्य XXIV. 2 : 186. 3 : किमुपस्यः । उपस्य आश्रयम् । प्रथमोपक्रम इति पर्यवसितो ऽर्थः । का उपस्य यस्य किमुपस्यः । किमुपक्रमः किमारम्भ इति थायन् । किं प्राथमिकमङ्गमिति प्राप्तार्थः Veñk. : किमुपस्यः किमारम्भो यस्य Viv. ; cp. वदोपस्य ।

किमोपसद् XXV. 16 : 246. 14.

किंपूत XXIV. 25 : 210. 6.

किंप्रसृत XXV. 16 : 246. 14.

किंप्रोक्षित XXIV. 25 : 210. 10

कौट XXVI. 7 : 281. 16 (कौटावपस्य XIV. 9 : 167. 8), probably 'ant.'

कुक्षपाविनामयन XVIII. 20 : 299. 10 ; XXVI. 25 : 306. 10.

कुमारय XVIII. 46 : 402. 8 : कुमारयो वक्त्रे, known hitherto only from Dhātupāṭha X. 331 (ed. Böhtl.) : कौटायाय ।

कुम्ब VI. 1 : 156. 6 ; VI. 4 : 160. 8 ; VI. 5 : 161. 2 ; XXV. 4 : 232. 1 (and see the next word) : वंशविदं जातस्य नेमिभूतम् ।

कुम्भकुरीर VI. 5 : 161. 2 ; XV. 15 : 219. 17. cp. Ap. X. 9. 5, 7. and infra कुरीर ।

कुम्भतः IV. 9 : 123. 13 ; XX. 30 : 65. 8 ; XXV. 32 : 266. 8 ; 267. 3, 9 : मांसतः मांसवत्प्रदेशेन Viv. : मूलप्रदेशेन Keś.

कुम्भा (?) XVIII. 24 : 372. 7.

कुम्भमिच XXI. 24 : 113. 12.

कुम्भी X. 28 : 27. 6 : वसनाः कुम्भाः ससनाः कुम्भाः Ms.

कुम्भेरका X. 27 : 26. 3 ; XXII. 6 : 125. 11.

- कृत्तोर VI. 1 : 156. 6; VI. 4 : 160. 9; XXV 4 : 232. 1 : आशब् ।
 see also कृत्तुकृत्तोर ।
 कृत्तुविन्द XXIV. 5 : 189. 6
 कृत्तुव्य XXIV. 5 : 189. 4.
 कृत्तायिनी IX. 17 : 202. 4, 5, name of a certain istaka.
 कृत्तोरदुष्टिर XXIV. 14 : 198. 10.
 कृत् c. उन् X. 10 : 9. 13 : उन्कृत् प्रताप्य रामाणि दग्धा ।
 c. अग्नि-उन् (?) X. 10 : 10. 1
 कृत्तु XXIV. 20 : 205. 2 : XXIV. 29 : 214. 17 : उत्तराभावात् ।
 कृत्तु XII. 12 : 103. 8; XII. 13 : 105. 16 : XVIII. 24 : 372. 2.
 कृत्तुचित् XVII. 30 : 309. 6; XXX. 20 : 412. 7.
 कृत्तुशब्दम् X. 50 : 52. 13. 14 : कृत्तुशब्दम् । यत्तुविन्दितं कृत्तुशब्दशब्दम्
 (viz. बन्धमात्रप्रोक्तं).
 कृत्तुशब्द II. 11 : 52. 12.
 कृ (करोति) c. प्रति-वि XXIII. 18 : 178. 16 : प्रतिविदध्यः ।
 कृत्तानुकर XXV. 2 : 229. 9.
 कृत्तिकाः XXV. 5 : 233. 3; XXV. 30 : 264. 1.
 कृत् c. नि XXIV. 23 : 208. 3 see crit. note.
 कृत्तुशब्द XII. 1 : 85. 12 : 86. 3; XIII. 37 : 145. 12; XXVI. 1 :
 271. 5 : कृत्तुशब्दम् ।
 कृत्तुशब्दश्च VI. 10 : 166. 9; VI. 14 : 170. 13; XVIII. 24 : 371. 9 :
 कृत्तुश्च च बलशो च कृत्तुशब्दश्चौ ।
 कृत्तुशब्दु XXVI. 6 : 280. 4.
 कृत्तुशब्द XI. 1 : 63. 3; XI. 9 : 79. 9. 18. XIII. 23 and 24 passim :
 कृत्तुशब्दानि गुणप्रमाणाणि Viv. : कृत्तुशब्दप्रमाणाणि Kes and elsewhere
 the same author : कृत्तुशब्दम् कृत्तुशब्दपरिमाणं सुवर्णशब्दम् ।
 कृ c. चनु-प्र IV. 2 : 109. 22. cp. also चनुप्रकारम् ।
 c. चम्-प्र XV. 19 : 224. 1; XXV. 2 : 230. 2
 कृत्तुशब्दनीच XII. 20 : 117. 1. 12 : XXVI. 2 : 273. 4. 8; XXVI. 3 :
 274. 15; 275. 5
 कोकोट (?) XXVI. 17 : 297. 2.
 कोकमिन् XIV. 14 : 179. 4 : कोकादिकम् । विरयोकोपवाचि ।
 कोट XX. 6 : 15. 17. कृत्तुशब्दः Viv. ; कोकाशब्दः शकटः Skt.
 कोकवाचिनी (plur.) XXIV. 4 : 188. 2 : कृत्तुवाचिनाशब्दम् ।
 कोकवाचिनीच XXIII. 14 : 173. 3.
 कोकवाचिन् neutr. XXI. 1 : 69. 11.

ऋतुकरच XXI. 17 : 100. 9; XXII. 11 : 134. 7; XXII. 13 : 136
10; XXIV. 4. 188. 5 : चण्डिहोमस्य ऋतुकरचं यनद्वयण्डिहोमस्य यनप्र
इति (T.S. I. 3. 13. 2.) अङ्गोति । — XXVI. 22 : 302. 7, 11.

*ऋतुबोध XXVI. 33 : 321. 4.

ऋच् c. चभि-चव X. 28 : 26. 14 : दक्षिणमण्डलमभ्यवज्जाननम् । दक्षिणमणं
दक्षिणपूर्वकोषादवतरनम् ।

c. चम्-उन् IV. 7 : 120. 13; XV. 31 : 236. 11.

c. चि-परि (' to change places ') V. 13 : 147. 3 and elsewhere.

c. चि VIII. 16 : 257. 11 : विज्जम् विगतो पादो हलापतः इत्यन्व ।

ऋच् c. चि चव caus. VIII. 1 : 234. 14 : जिह्वीकयन्ति । पाषाणानुरिचय
नीचैः पतन्तो मृचोन्ना ऋचयन् इवाभियन्ति ।

ऋर XIV. 18 : 184. 3 : यद्वाचः ऋरं तेन वषट्करोति । स्वाहाकारस्याने चद् पठे
इत्यादीनि निवृत्त्येवैकमन्त्राद् (sic.) चतस्रस्तन्त्रानेष अङ्गोति वा सर्वाद् कश्चिति
वा ।

ऋराचयन XX. 2 : 7. 7.

ऋद्यु II. 5 : 39. 11, meaning ?

ऋचनेहका XXIX. 6 : 377. 10.

चा c. चव XIII. 7 : 124. 5; XIV. 28 : 200. 15, 16; XIV. 19 :
186. 10 : चवचाचानि उल्लुकाणि ।

चामकाव II. 14 : 56. 14; V. 10 : 142. 5, 9; XXI. 25 : 114. 7.

चिच् c. चम्-चव XXII. 14 : 137. 19, with obj. चचाय, ' to lay the
whip upon.'

चित्रचण्डार XVII. 9 : 173. 17; XXIV. 9 : 192. 11.

चुद् c. परि V. 11 : 144. 11; XIII. 25 : 136. 2; — c. चम्-चव caus.
यमवचुदा चकार XVIII. 41 : 393. 1.

चुद्गवद् VI. 22 : 182. 5, 6; XXX. 1 : 389. 3, name of a measure.

चुचवैचदेव XXV. 21 : 263. 13 (cp. Pāṇ. VI. 2. 39).

च ।

चम् c. चि XXIV. 24 : 209. 11.

चि XXII. 1 : 117. 10 : चिन्म लोके चद् मृचानि, cp. Āp. II. 2. 5.

चलेचाङ्गी XXVI. 32 : 317. 11; 318. 1.

चारी IX. 4 : 269. 14; 270. 17; X. 7 : 7. 5; X. 8 : 8. 3 : चारीच्
चैचविचैचल्ला विचोचिक्का वा ।

चारीचिचव XVI. 30 : 276. 13.

- बातोविषयिन् XVI. 30 : 276. 7.
 बातोहोम XV. 20 : 225. 4.
 बुर adj., fem. बुरौ XVIII. 24 : 371. 13, cf. perhaps बुर in gaṇa
 bahvādi.
 ब्रा c. सम्-वि-भा XIV. 11 : 173. 2.

ग ।

- गभा XIII. 37 : 146. 17.
 गन्धर्वयज्ञम् IX. 16 : 289. 18.
 गन्धर्वाङ्गति X. 50 : 52. 5.
 गम् c. उप-चधि II. 16 : 59. 4, 16, 22 : VI. 6 : 163. 4 : VI. 9 : 165
 13, 15 : IX. 18 : 293. 10
 c. वि-चप II. 9 : 48. 11 : प्रथम् कुर्वन्ति । अपगमनं चपचपदः ।
 c. चभि caus XIII. 28 : 138. 12 (T.S. II. 3. 6. 2) : XIII. 42 :
 149. 13 (T.S. II. 4. 11. 5) : सर्वेषामभिजनयन्नयति । ऋक्षैकमयदानं
 युगपदाद्या चयायां गृहीतं भवति तद्यायति ।
 c. सम्-भा desid. XVIII. 40 : 390. 16.
 c. परि desid. XVI. 29 : 275. 5
 गन्धि X. 56 : 59. 4 : चपां... गन्धिम् । गन्धीरे श्वदे ।
 गन्धिराच XVI. 27 : 273. 11 : XXVI. 18 : 298. 5
 गन्धूनि XVIII. 20 : 367. 7 : the half of a yojana : two kroṣas
 गानुक् XVIII. 15 : 360. 8 : चान्... गानुक् : विनाशजननोक्तः ।
 गार्धपत्यन्ति XXX. 7 : 400. 3
 गुप् c. नि XX4. 13 : 93. 1 : निगुप्तम् दुरक्षितम् ।
 गुणकृत XI. 2 : 66. 5 : XI. 3 : 67. 1 : गुणकृतान् संहितान् ।
 गृ c. चभि-प्रति XIV. 10 : 170. 6, 8 (TS. III. 2. 9. 5) : सदभिप्रति-
 गृहीतान् चनामत स्वायन्त्राग्नीप्रतिगृहीतान् ।
 गैरेव XV. 16 : 220. 13, 'living on the mountains.'
 गोदधि XIII. 1 : 120. 5 : XXIV. 29 : 214. 13. •
 गोदोहन adj IX. 5 : 270. 21 : 271. 12 : 272. 9 : IX. 13 : 284. 4 :
 कृषा गोदोहनो । गोर्दुहते यस्यां वहा मा गोदोहनो ।
 गोधूमकक्षापी XI. 1 : 63. 5 : XI. 2 : 65. 5 : •पीम् । अभयनःपीकां वनाप-
 नासाय ।
 गोष्वाच XXII. 17 : 141. 12, see crit. note.
 गोवहद्वाराच XXIII. 13 : 170. 4.

नोभाजन् II. 11 : 52. 5 : नोभाजन् इति मां भजन् इति नोभाजाः । प्रत्येकमिति नोभाजं सार्धं वा । एवं च स चक्षन्मानसं नोदात्तार इत्येके । Many other attempts to explain this expression follow.

नोवन् XII. 15 : 108. 16 : नोवन्तः ।

नोवन् XVIII. 7 : 349. 1.

पृ. X. 20 : 18. 11 and often : चाकन्वाधिं गृह्णीते । चाकन्वाधिमिमाकन्वेव गृहीते गृह्णीते आरयति । आरयामीत्यवधार्यं मन्त्रम् (viz. T.S. v. 7. 9. a, b) उच्चारयति ।

c. चव XI. 7 : 76. 6 : सव्यामवगच्छ दक्षिणैरनुपरिवर्तयाध्वे । सव्याग्नीहोतृमुक्ताम्बारायिता दक्षिणैः पर्यावर्तते (sic) एकं चक्रमन्तः (var. चक्रमन्तः) कला अपरेव वधिः पर्यावर्तध्वम् । But to सव्यान् (and दक्षिणैः) we must rather supply चभीष्टम्, cp. Lāty. II. 8. 12, Drāhy. IV. 5. 12, 13.

d. वि-चव XXIII. 3 : 152. 8, 10 : विभन्व गृह्णीतामि ।

e. नि VI. 18 : 177. 12 : विच्छिद्य मन्त्रेव प्रभावा गृह्णीति ।

f. उप-नि VI. 25 : 186. 11 ; VI. 27 : 190. 3 : द्वावर्चो कुग्रहस-
नुपरिमृच्छ । तस्मा वृद्धतः कुग्रहद्विं सप्त क्षूयवा गृह्णीति । X. 5 : 5. 6 :
उपरिमृच्छति । विग्रहयतीत्यर्थः Ms. ; II. 15 : 57. 20 : उपरि
क्षेपयति ।

g. अति-प्र XV. 8 : 213. 1 ; XV. 9 : 214. 4.

h. उप-प्र VII. 15 : 224. 6.

चामवीचव XVIII. 4 : 346. 13.

चामन्वाधे XXIV. 1 : 185. 14 : चामन्वाधम् आर्तन्वाधमिति चावत् आर्तप्रभावा-
विमिषोष्मं चतु चाचामेदित्यादि Venk.

चामवीचि XX. 1 : 3. 9 ; XXIII. 4 : 154. 15 ; XXIII. 19 : 181. 13.

चामाग्नि XX. 17 : 37. 13 ; XXI. 3 : 74. 13 ; XXI. 5 : 77. 16 ;

XXII. 2 : 119. 7 ; XXII. 16 : 139. 18 : षोडशकानिः Ms.

चाव्यवादिन् XIII. 21 : 132. 8 : चान्ते चाव्य (sic) वचनं चावी (sic) भवति
प्रधान इत्यर्थः ।

चाव्यवोच XXI. 21 : 107. 9.

चावीवाचव dvandva neutr. VI. 30 : 195. 14 ; XXI. 24 : 113. 14 ;
XXV. 12 : 241. 5, 6 ; XXV. 14 : 244. 6 ; XXV. 15 : 245.
11 ; XXVI. 13 : 290. 13 ; XXVI. 18 : 298. 8 ; XXVI. 19 :
299. 8 ; XXVI. 25 : 307. 2 ; XXVI. 27 : 310. 9.

चीवातः XX. 7 : 18. 4.

चुहुति XX. 13 : 283. 16 ; IX. 16 : 289. 2 ; X. 50 : 51. 15 : चुहुतिः
क्षुब्धं दग्धं हुतिः Viv. ; दग्धाग्नी दग्धं हुतिः । दग्धापुवर्गी हुतिर्वाग्नी वक्त्री
दग्धतः पितुः Kś. ; क्षुब्धं दग्धं हुतिः । उच्चारणोपन्यासः Mn.

घ ।

- घर्मेदुवा IX. 5 : 271. 5 (घर्मेदुवे dual); IX. 5 : 272. 11; IX. 8 : 277. 7 (घर्मेदुवः gen.); IX. 9 : 277. 4 and elsewhere (घर्मेदुवश् accus.).
 घर्मेदुवा IX. 17 : 292. 4.
 घर्मेदुविह XVI. 2 : 246. 14.
 घातच् c. परि XVIII. 2 : 366. 9.
 घास XXII. 8 : 127. 13.
 घासीन XXI. 2 : 72. 13.
 हतपिच XXII. 8 : 128. 16.
 हवेदुवा X. 45 : 43. 21; XXII. 8 : 128. 14.
 मा c. चव inf. चवज्जातोः XV. 27 : 231. 1.

च ।

- चच् c. चा with instr. XVIII. 42 : 393. 10, 'to call after.'
 चतुवत्तर XXIV. 5 : 189. 3, 10 : चत्वार्यष्टराक्षुत्तराक्षधिकानि वेदां तानि चतुवत्तराणि ।
 चतुवत्तरीय XXVI. 10 : 286. 13; XXVI. 33 : 319. 11.
 चतुर्वद्वय XXVI. 16 : 295. 9.
 चतुर्वपचाव XII. 14 : 107. 7 : चतुर्वपचावम् । चतुष्पन्नादौचतुर्भवतो हे । चतुः कथमन्यथपरमित्यन्ते ।
 चतुर्वपचिन् XX. 5 : 15. 12.
 चतुर्धाचरव XXIV. 28 : 213. 13; XXIV. 29 : 214. 9.
 चतुर्धाम XVII. 53 : 333. 3; 54 : 333. 17; XXIII. 17 : 177. 15 : a kāmya darsapūrṇamāsa.
 चतुर्द्वय XXIV. 1 : 185. 16 : चतुर्द्वयम् । चतुर्वपचरेण चतुर्द्वयम् । चतुर्धा मन्त्रा वर्तन्त इत्यर्थः Viv.; चतुर्भिः प्रचारितैर्मन्त्रा वर्तन्ते चतुर्द्वयपुष्पान इत्यर्थः Voñk.
 चतुष्पथ V. 16 : 151. 12; XXIV. 8 : 191. 8.
 चतुष्पात् XII. 7 : 96. 5; XII. 16 : 110. 3 : चतुष्पात्तुष्टयम् ईदहानि चत्वारि निवर्तमानि (cp. BR. s.v. निवर्तन i.) चत्वारि ।
 चद् c. चि-चति absol. XXV. 1 : 228. 5.
 c. ऋति XVII. 15 : 296. 9; XVII. 16 : 296. 12, 15. 18 : वचावाः प्रतिचरति । वचाप्रवचनानि चाप्येव प्रचरन्तीत्यर्थः Ma.

ବଦେଶ **adj.** 1. 7 : 11. 2.

अथ XX. ८ : १९. ४ ; XX. २२ : ४८. ७ : अथप्रथमः ।

बहु c. बहु-प्र caus. IX., 28 : 293. 14.

चण्डालोवीय X. 50 : 51. 18 : चण्डालोवीयम् । लोचनबलान्नं चण्डालमुद्र-
 तीमि चण्डालमुच्यते । मुखलोमाचंभित्तयः Viv. ; चण्डालोवीयं रघुचण्डालोमाचं
 चण्डालोवीयचण्डालं रघुचं चण्डालोवीयमुच्यते । तत्र क्रियमाणा लोमाचण्डाल-
 लोमाः । तदर्थो रघुचण्डालोवीयः Ms. (op. X. 54 : 57. 2).

चातुष्पाद XX. 6 : 15. 16 : चातुष्पादाचतुष्पादनाचं मध्यत इति द्वावा
 आरभ्य ।

बालाहसामि XXV. 5 : 233. 1.

बार्नप adj., fem. • **बो** XII. 16 : III. 6, 7 ; XVIII. 16 : 361. 4 ; XVIII. 19 : 365. 7 ; the Viv. (corrupt !) : बार्नपबोबाद-
नेचमी ।

वि ०. वि VI. 2 : 157. 20 : विहितम् । अभ्यर्च्य सा सप्तशो विभक्तम् ।

पितृकुत्रि X. 36 : 34. 10; X. 38 : 36. 18; X. 40 : 39. 7; XVII.
17 : 297. 11; XIX. 4 : 421. 4, 5; XXX. 7 : 400. 17.

चित्प्रिप्रचयनौय XXIV. 18 : 203. 5 : चित्प्रिप्रचयननियप्रचयनविशेषे ऽप्रिः
प्रचययते ऽनेनेति चतुष्पा चित्प्रिप्रचयनौयप्रचयेनाप्रितरचयनयते Venk. ; प्रचय-
नौयचित्प्रिप्रचयनौय ऽप्रिःनेनाप्रितरचयः Viv.

चिप्रिय II. 12 : 53. 7; II. 6 : 42. 11; XXIV. 14 : 198. 11 :
चिप्रियस्य ग्रामादेशिजभृतस्य चयत्तस्य ।

बुध VI. 25 : 185. 13 ; 186. 2 ; VII. 8 : 214. 4 ; VIII. 2 : 236. 19 ; VIII. 11 : 248. 14 : चरके ग्रन्थे ।

पूर्वतः XV11. 31 : 309. 13, op. 311. 1. मावचूर्णम्।

с. я caus. IV. 8 : 121. 10.

बहु ०. चम्-प्र ॥. ७ : ४४. १ ; ॥. १३ : ५४. १५ and often.

पञ्चसिद् XVII. 28 : 306. 8, 9; XXVI. 28 : 311. 5; XXX. 7 :
400. 17.

काण्डोक्त XVI, 28 : 274. 2, 7 ; 275. 4 ; XVIII. 15 : 359. 16.

सन्दोक्तः XIV. 4 : 157. 15 ; 158. 1 : अथ सन्दोक्तः । उद्गाहयकायाहिनेषः ।

बन्दीबद्ध XIV. 26 : 197. 11 ; XXIII. 8 : 161. 6, 8 ; XXIII
11 : 165. 15 ; XXIII. 18 : 178. 16.

अन्वयः XVI. 10 : 257. 7.

अन्वोनाद्य II. 2 : 35. 20, op. Ṣaḍvimeśabrāhmaṇa II. 10. 22-24
ed. Eelsingh; XXIII. 5 : 156. 20, see crit. note.
विद् c. प्र II. 9 : 48. 6 : प्रविन्दति इयक् करोति न

ज ।

- जयन्वाद्य (?) XVIII. 20 : 366. 8
जयन्वाद्य XVIII. 20 : 366. 11.
जयन्वाद्य XVI. 29 : 275. 11; XVI. 30 : 276. 8; Ap. XXII. 12
5 has जयन्वाद्ये ।
जयन्वाद्य XXIII. 13 : 169. 13.
जय XII. 9 : 99. 8 : द्रष्टः ।
जयन्वाद्य XVIII. 25 : 373. 4, 7, op. कद्रव Kauṣ. br. 1. 5.
जयन्वाद्य V. 16 : 151. 7 : जीर्णमुद्र ।
जयन्वाद्य XV. 1 : 205. 2; XV. 5 : 208. 19; XXVI. 10 : 285. 14 :
'an old pūrvā,' with pūrvā corresponds वेद्व of Ap. XX.
3. 9.
जयन्वाद्य XVIII. 25 : 373. 5, 7.
जयन्वा subst fem. II. 5 : 40. 11
जिज्ञ see जिज्ञ ।
जा c. चय caus. XXIV. 12 : 195. 10 with obj जयन्वाद्य वाक्प्रादिकाना
जयन्वाद्यानां जयन्वाद्यः Veñk.
c. चय XXIII. 14 : 173. 1 : जयन्वाद्यो वाक् (sic.); the mean-
ing probably is : 'to have a had meaning about some-
thing.'
c. प्र desid. XXIV. 6 : 189. 16.
c. वि desid. med. XIV. 13 : 176. 6; XVI. 13 : 260. 4, 8.
c. चय desid. med. XIII. 20 : 131. 14.
जयन्वाद्य XIV. 18 : 184. 13; XVIII. 14 : 359. 5 : जयन्वाद्य जयन्वाद्यः ।
जयन्वाद्य जयन्वाद्यः (Pāṇ II. 1 72 and the corresponding
gana) द्रष्टः ।
जयन्वाद्यजिज्ञोस XVIII. 26 : 374. 3.
जयन्वाद्यजिज्ञोस XVII. 61 : 340. 17.
जयन्वाद्यजिज्ञोस XVII. 59 : 339. 3.
जयन्वाद्यजिज्ञोस XXVIII. 4 : 352. 8.
जयन्वाद्यजिज्ञोस (viz. इति) XXVII. 11 : 330. 5.

त ।

- तच् c. चव XXIV. 35 : 221. 16.
- *तच् c. चव-चा XII. 5 : 91. 7. 15 ; 92. 10. ; XXIII. 9 : 163. 12.
- तज्जातीय XVIII. 11 : 355. 16 ; XXIV. 85 : 222. 1 ; XXVIII. 6 : 354. 13, 15.
- तप्त्रत्वाच्चेद्य adj. XIV. 19 : 186. 4 : तप्त्रत्वाच्चेद्यां पर्यन्त्याण्यु वृषि।
तप्त्राचप्रयोजनायाम् (तमाच० or तमाच० my two copies of Viv.).
The same expression occurs Pi. Sū. I. 8 : 13. 1 : तप्त्रत्वाच्चेद्येन
पर्यन्तेन वृषेच (sq I now read with the best MSS.). Perhaps
we ought to divide : तप्त्रति ('expressly for this purpose')
चाच्चेद्येन ('to be manufactured'), but then in the aupānu-
vākya-passage we expect *च्चेदायाम् instead of *च्चेद्याम्।
- तदभिहार see यदभिहार।
- तदम्रज adj. XVIII. 44 : 397. 1.
- तद्वचन XVII. 39 : 318. 9, see crit. note.
- तनुपुरीष X. 21 : 19. 14 ; X. 37 : 35. 1 ; X. 46 : 45. 15 ; XIX. 4 :
421. 9 ; XXX. 21 : 414. 9 : ऋद् पुरीषम्। यथा रज्ज्वाचमिन्
हृन्मवे। 'loose soil.'
- तनु II. 18 : 62. 2 ; तन्वः the formulas designated by the follow-
ing ; योराक्षन्वः ib. : 64. 9 ; synonymous to तनुचवौष्टि XX.
19 : 41. 12.
- तनुचविष्ट II. 7 : 44. 13.
- तन्महर XXI. 1 : 70. 12 ; XXII. 12 : 135. 3.
- तन्मन्त्र I. 9 : 13. 1 : तनुर्मन्त्रो यज्ञः च तन्मन्त्रः।
- तन्मन्त्रान् XXIV. 3 : 187. 2 : तन्मन्त्रान् भजन्ते। तन्मन्त्रं योजयद्यं प्रतिपद्यन्ते
Viv. ; तन्मन्त्रं भजन्ते। तन्मन्त्रं तन्मन्त्रीति यावत् Veñk.
- *तन्मन्त्र fem. *मौ (वाङ्मन्त्रतन्मन्त्रो वाङ्मौ) I. 3 : 4. 4, 8.
- तपश्चित्तानवन् XVII. 23 : 302. 8.
- तपार्हेयत subst. neut. III. 6 : 74. 14, 19 ; X. 21 : 19. 11. and
often : the murmuring of the formula : तवा देवतवाहि-
रकाशुवः वीर।
- तरी subst., plur. तर्षः XVII. 31 : 310. 7, 10 : वस्तुतस्तुलीः the
word seems to be a byform to तरी 'dried out' (sterilis),

op. जेमुहरी Maitr. S. II. 5. 4 : 52. 11, Kāth. XIII. 6 : 187.
17 ; तर्कनेवेवाद्यु बाधं करोति Maitr. S. I. c. 13, करोतिकेति Kāth.
I. c. 20.

तत्पक्ष XXVI. 33 : 319. 5 : चट्वा नदत्तम् ।

ताडिमानवन् XXIII. 19 : 183. 1.

ताडनवाली (so. चट्) X. 11 : 10. 11 ; 11. 1. viz. T S. IV. 1. . b.

तापयित (so. चट्) IX. 12 : 283. 11.

ताप XXVI. 5 : 278. 9.

ताप्य XI. 11 : 79. 11, 14 ; XII. 9 : 98. 13 ; 99. 10, 11 ; XIII. 41 :
148. 15 ; XIII. 42 ; 149. 14 ; XV. 28 : 232. 9 ; XV. 29 :
234. 8 ; XXII. 15 : 138. 4 ; XXV. 34 : 270. 4 : ताप्यम् ।

ताप्येन दत्तं वायः कौशेयं च ।

तिलकवन् XV. 37 : 242. 3 ; XVIII. 1 : 343. 6.

तिलपत्रिन् XVI. 20 : 267. 4 ; XVI. 22 : 268. 5.

तीव्रता XVIII. 30 : 379. 10, 14.

तीव्रहृत् XVIII. 41 : 393. 6.

तीव्रहीन XVI. 31 : 277. 18 ; XVIII. 29 : 379. 2.

तूपर XI. 1 : 63. 5 : तूपं तूपरम् । सम्यग्दोषम् Viv. ; चपाङ्गान्तरितम् Kāth.

तूष्णीहृत्तोम XVI. 7 : 254. 2 ; XVI. 8 : 255. 6 ; XXVI. 14 : 292.
5, 10.

तूष्णीमग्निहोत्र XXIV. 17 : 201. 5.

द्वयवर्त VI. 27 : 189. 17, see चत्वार्यवर्त ।

द्वयोद्व dvandva VI. 9 : 165. 14 : द्वयोद्वकाच । द्वयार्थमनङ्गोः । उद्वार्थ
वा चर्वेत्वात् ।

द्वतीयमाधानम् III. 3 : 71. 12 (thus to be read), 17.

द्वतीयवेला VII. 18 : 230. 14 ; VIII. 9 : 246. 1 : वेलाद्वयः प्रमाद्यवचनः ।

द्वतीयाधेय XXIV. 19 : 204. 2.

द्वप् o. दु-द्वप् caus. I. 14 : 21. 15 (द्वयन्तर्भवति) ; I. 18 : 27. 4 (द्वयङ्गम्).

द्वप् XXV. 34 : 270. 5.

विधिविन् XXIV. 13 : 197. 8 : चवः विधा यथा च विधिवी । विधा

चावातादिषा देवताति विज्ञानि । चपत्यविधिविज्ञानम् मनुष्यवचनार्थ-
स्वीकृतवाचातमारादिवचनैवत्यङ्गः विधाः विधिविज्ञानः । द्वाद्विधविधिवचनयो

द्वेलापि विधेयं पुनं न बाधवेदित्वर्थः Venk. ; चाविष चास्वीकृतविधः

विधेयविधः बाधद्वयमवधिषया विधिवि (विधेय var.) इत्यने Viv.

विधय XIII. 37 : 145. 13 ; XXVI. 6 : 280. 5 : चत्वार्यवर्तोरथे बाध-

नविज्ञानं निर्वन्नात् । एवं तथा प्रचरे द्वाद्वयं तद्विधम् । विधेयविधा द्वयोः

चवयोर्ध्वं चवर्त्तम् ।

- विश्वदिङ् XXVI. 6 : 280. 6.
 विवक्षि XXI. 7 : 91. 9.
 विवक्षीक XXVI. 6 : 280. 5.
 विवेदस् XVII. 20 : 300. 11 ; XVIII. 32 : 382. 11 ; XVIII. 33 :
 . 382. 15 : 'knowing the three vedas ; being at the same
 time hotṛ, adhvaryu and chandoga.'
 विद्युक् XVIII. 1 : 343. 4, 6.
 विवेचि XI. 3 : 67. 13, 15 ; XII. 14 : 137. 1.
 विपुल XII. 4 ; 90. 4 ; XXVI. 3 : 274. 10.
 विस्वाव XXVI. 10 : 285. 9 ; XXX. 21 : 414. 13. cp. दिस्वाव ।
 वैन XXIV. 39 : 225. 8 (cp. T.S. II. 1. 1. 6) ; BR : 'dreizahl.'
 but cp. the expl. of the Karmānta itself.
 वैभानवीच (•वा, viz. दृष्टि, •यस् sc. वृत्ति) XII. 20 : 118. 6 ; XIII.
 41 : 148. 12 ; XV. 38 : 244. 6 ; XVIII. 5 : 347. 13 ; XVIII.
 6 : 348. 18 ; XXVI. 2 : 274. 4 ; XXVI. 3 : 275. 9.
 वैविध्यत XXI. 11 : 88. 18 ; XXV. 8 : 233. 8 : विविधभावकैविध्यं
 विवृतेष्वित्यर्थः i.e. probably विवृतेष्वग्निषु ।
 जलोक् XXVI. 16 : 296. 4.
 जवरार्थं XXVIII. 3 : 349. 3.
 जातिवित IX. 17 : 292. 3 ; X. 32 : 30. 1 ; XXX. 6 : 398. 8 : an
 istakā : तिथौ देवा उपरिहता ।
 जुद्व XXVI. 16 : 295. 9.
 जुवि X. 5 : 5. 14, 15 : तिथ उदयो यस्या उच्चायाः वा जुविः तन् पूर्वायातोः ।
 उपसर्गे वोः किरिति (Pān. III. 3. 92) । कि (or कं) प्रत्ययः । दयङ्ङा-
 देहन्त्यान्त्यः Ms. and partly Viv.
 जुपसन्त XXV. 27 : 254. 5, 6 ; 260. 1 : 261. 4.
 जगत्तावेचन XX. 16 : 33. 12, 14.
 निविद्यन् XXVI. 8 : 282. 6 (cp. XVIII. 39 : 389. 11 sqq.) :
 name of an ekāha.

इ ।

- इष्टवीच XVII. 18 : 298. 8, r probably इष्टवीच ।
 इच adj. XXI. 24 : 112. 13, see crit. pote.
 इक्षिवाव XXI. 21 : 108. 4.
 इक्षिवावन् X. 25 : 24. 8 ; XVI. 1 : 245. 2 ; XVII. 27 : 308. 6, 7 :
 इक्षिवावता इक्ष्वावेन चवीनेन वा (id oppos. to चव).

- दक्षिणोत्तरि III. 28 : 100. 13 ; III. 31 : 106. 5 : दक्षिणं पादं सवस्त्रो-
परि कृत्वा । VI. 19 : 178. 8 ; VI. 21 : 180. 15 : सवस्त्रं पाणिमुत्तानं
कृत्वा तस्योपरि दक्षिणं बाहुं न्यस्य च प्राजापतमन्त्रं कुर्वन्ति Keś.
दक्षीणामण्डलं dvandva XXVI. 32 : 318. 11.
दक्षिणश्च XIV. 22 : 190. 11 : उत्तरो दक्षिणश्च : (T.S. III. 5. 8) see Baudh
VII. 4 : 204. 9 sqq.
दक्षिणं XIV. 9 : 166. 11 : उत्तरो दक्षिणं : (T.S. III. 2. 6. b) see
Baudh. VIII. 3 : 237. 5.
दन्तधावन XVII. 39 : 317. 1 : ' a piece of wood used for cleaning
the teeth ' (?) .
दधमिष XXVI. 32 : 319. 1 : ग्रामुलकानामु च दधमिषाः कम्बला भवन्ति ।
ग्रामुलकानामुर्वाभिरीयन्मित्राः सोताः (r. प्रोताः) कम्बला भवन्ति । ग्रामवर्षा
दधकाषावर्षाभिः कृताः कम्बला इत्यन्ये । ग्रामुलकम्बलार्थं यषो जिनशब्दार्थः ।
दर्भश्च subst. VI. 25 : 186. 11 ; VI. 27 : 190. 3 : दर्भश्च सुषिम् ।
दर्भनाडी VI. 12 : 169. 3, 4 ; XII. 9 : 97. 12, 15 : दर्भसुलम् ।
द्वं XV. 19 : 224. 11.
दर्विहीमाकारम् adv. X. 53 : 55. 16 : सर्वान्दर्विहीमधर्माङ्गला ।
दशपेय XII. 18 : 115. 4 ; XXVI. 3 : 274. 14 ; 275. 4.
दशमास्य XVI. 16 : 262. 12.
दशहविम् (sc. इष्टिः) XV. 17 : 221. 10 ; XXVIII. 1 : 343. 14.
दशमालक XXVII. 10 : 335. 7 sqq. ; XXIX. 13 : 388. 9.
दा c. उत्-प्र VI. 30 : 194. 12, absol. to उत्पृच्छति ।
दाक्षाययश्च XVII. 51 : 331. 7 ; XXI. 1 : 69. 11 ; XXIII. 17 : 177.
7 ; XXIV. 4 : 188. 1 ; XXVI. 22 : 303. 11, a kāmya
darsapūrṇamāsa.
दाक्षयतिष्ठत XXVIII. 1 : 344. 12 ; XXVIII. 2 : 347. 13.
दाक्षयसंयुत IX. 6 : 273. 14 : दाक्षयसंयुतानि पिष्टानि संयुत । अरसंवर्तिनानि
पिष्टानि संयुत the Vivaraṇa ; it is more probable that दाक्षयसं-
is equivalent to संयुतानि, cp. gaṇa kāmthādi on Paṇ. VIII.
1. 67.
दाक्षयश्च XXII. 5 : 124. 10 ; XXII. 6 : 126. 6 ; XXIV. 13 : 135. 11 :
दाक्षेण युक्तो दक्षस्य विकारो दाक्षयश्चः आदिरादिः ; we expect rather
दाक्षयश्च or दाक्षयः ।
दाक्षयिष XV. 14 : 218. 5 ; XV. 19 : 223. 18 ; XVIII. 40 : 391.
2, 6.
दाक्षयश्च XXIV. 13 : 198. 2, see RS. IV. 18. 13 ; XXV. 4 : 232.
8, see RS. X. 47. 6.

- दिक्षतीका VI. 1 : 156. 11; XV. 1 : 204. 11; XXV. 5 : 233. 6 ;
 दिक्षु कृतातीकाया द्वार एवातीकाया यस्याः सा दिक्षतीकाया ।
 दिग् X. 9 : 8. 8 : दीक्षन् अपभ्रम् । अक्षत्रौडनेन पराजितादपभं गृह्णति Ms. ;
 देविला जिला गृह्णति Viv.
 दिग् o. उप-चति XVIII. 34 : 383. 10.
 दिग्प्रतीक्षा XXIV. 37 : 223. 16.
 दीक्षितमतिन् XXVI. 3 : 274. 14.
 दीक्षितावकीर्णं XVIII. 24 : 372. 11.
 दीर्घं VII. 15 : 224. 13; VIII. 4 : 239. 17; VIII. 12 : 250. 13;
 XXI. 20 : 106. 2; XXV. 20 : 252. 7; XXV. 22 : 254. 3.
 दीर्घं VI. 28 : 192. 9 : दीर्घंमे द्विरापादौ उपप्रादौ वा ।
 दुरवगत XVIII. 12. 357. 1.
 दुरम् XVIII. 37 : 386. 10; XVIII. 38 : 388. 7, name of an ekāha.
 दुर्गा (so. चाङ्गतिः) XXVIII. 10 : 360. 9.
 दुर्गा XVIII. 38 : 388. 8; 389. 1, name of an ekāha.
 दुर्भेन XXVI. 1 : 271. 13, as expl. of परिहृति ।
 दुर्गापत्ति XXI. 24 : 112. 12.
 दूर्गेष्टका X. 32 : 29. 19; XXII. 5 : 124. 7.
 दृग् o. वि XVIII. 13 : 357. 14.
 देवताभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : देवताभ्यावर्तते देवताभ्यावर्ति Viv.,
 see also Venk. as cited s.v. सर्वश्रु ।
 देवपुद् XV. 19 : 224. 2 : a kind of shed (?).
 देव XXV. 7 : 235. 9, 11.
 दोष (so. सुतस्य, मलस्य) XIV. 9 : 168. 7 sqq., 169. 1.
 द्युतिरागन्ध XXVIII. 4 : 352. 8.
 द्रवानुमन्त्रवोच XIV. 4 : 158. 17, viz. T.S. III. 1. 8. d : XIV. 5 :
 160. 12, viz. T.S. III. 1. 8. d and III. 1. 10. c-e; XXV.
 18 : 249. 7.
 द्रु o. अनु II. 21 : 68. 1, 3, 4; XXI. 8 : 34. 7.
 o. सन्-अनु XIV. 16 : 181. 1, 17; XX. 6 : 16. 10.
 धीवर्षित् XVII. 29 : 308. 3, 5; XVII. 30 : 309. 7, 10; XXX. 17 :
 409. 13; XXX. 18 : 411. 5; XXX. 21 : 414. 3.
 दादमन्त्र् XXVI. 8 : 282. 14, cp. चटाग्रम् ।
 दादमोक्षान adj. X. 12 : 12. 1.
 दावाङ्ग VI. 25 : 186. 11, 14; VI. 27 : 190. 3, 6 and often :
 दादमन्त्र् ।
 दिक्षर XXIV. 5 : 189. 8.

- विदेवत्यानां चर्वा XIV. 10 : 171. 6 (T.S. III. 2. 10. n-p), see Baudh.
 VII. 12 : 218. 18 ; 219. 13 ; 220. 4.
 दिनाराष्ट्र XXV. 22 : 254. 1.
 दिपद्म XXVI. 1 : 271. 3 and elsewhere.
 दिप्रवर II. 3 : 36. 9 : एकस्मिन् गोत्रे अत्यन्तो ऽपरस्मिन् गोत्रे दत्तः Veñk.
 दिनसौदन XXIV. 15 : 199. 10.
 दियोम XV. 24 : 228. 13 ; XXIII. 20 : 366. 10 ; 367. 7.
 दिवायाम II. 9 : 48. 8, 9 : 'taking twice.'
 दिवेष्टि XI. 3 : 67. 12, 15 ; XXII. 14 : 137. 1.
 दिस्वाव XXVI. 10 : 285. 4, cp. विस्राव ।
 द्विःस्वावाकारम् absol. XXIII. 7 : 159. 3.
 द्युति VII. 8 : 213. 12 : द्विकोषम् ।

ध ।

- धनुर्धि XVIII. 24 : 372. 1.
 धनुर्वष्टि XI. 2 : 65. 4 (see crit. note) ; XXII. 13 : 136. 5.
 धर्म XXIV. 2 : 185. 19 : तेषां पञ्चानां दृष्टम् धर्मः । सोषधस्यावचननादयः ।
 धर्मो दोषनादयः । पशोऽवपाकरवाऽदयः । सोमस्य क्रथाभिपवाऽदयः । आभ्यस्य
 विज्ञापनोत्पवनादयः ।
 धा c. अनु-नि XXIII. 17 : 177. 11 ; caus. XXII. 3 : 121. 10.
 c. वि-अप-नि XXV. 6 : 234. 1 : समोपे स्थापयित्वा ।
 c. सम्-नि pass. X. 31 : 29. 2 : संनिधीयेरन् स्रष्टा भवेयुः ।
 c. प्रति pass. X. 12 : 11. 12 : अपरपक्षः प्रतिधीयते । दधानोर्ध्वार्वाक्ष
 धार्यते दोषधीया । अपरपक्षमुदस्यतोत्ययः । This is probably *not* the
 meaning.
 c. अवि-वि XIV. 15 : 179. 7 : प्राज्ञावामिषिणिताः प्राज्ञावोक्तः ; XXIV.
 16 : 200. 14 : तममिविदधीत । तमवकाशम् । अवकाशमभिसृज्य अवकाशं
 प्रतीक्य, etc. Veñk. ; XXIV. 21 : 205. 5 (but see the crit.
 note) ; XXIV. 38 : 225. 2 ; XXVI. 2 : 274. 3 ; XXVI.
 22 : 302. 5 ; XXVI. 33 : 321. 3.
 c. सम् IX. 9 : 277. 13 : संधाव । पादौ समस्य पञ्चा ।
 c. अनु-सम् IV. 2 : 110. 14 : एकस्याया नञ्चयानुसंधेष्टि । अविच्छिन्नां कुप
 दोषज्ञानादारभ्य तस्यानु नञ्चानविच्छिन्नायां कुप यावदसौ निवृत्तीति ।
 धातुभः XX. 11 : 25. 10.
 धीमन् X. 59 : 61. 7 ; XI. 13 : 82. 8 ; XII. 16 : 111. 2 ; XII. 18 :

114. 15; XV. 18 : 223. 10; XV. 36 : 241. 11; XVII. 2 : 284. 13; XVIII. 22 : 369. 8 : खे धानम् । खानानि ।
 धाव् c. धाति caus. XV. 5 : 209. 6; XV. 6 : 210. 2; XV. 24 : 228. 8.
 c. धाति-धा XVI. 3 : 248. 7.
 c. दध्-प्र VI. 2 : 157. 16; VI. 3 : 159. 1 : संप्रधाव शोधयिषा ।
 धू c. उत् IX. 18 : 293. 16, see crit. note.
 धून XX. 3 : 10. 7.
 धेनुकरश्च XXV. 30 : 264. 6.
 धौरेयग्रन्था XX. 26 : 57. 11.
 ध्रुवगोप II. 3 : 37. 2; XVII. 18 : 298. 4; XVII. 19 : 299. 2 :
 ध्रुवस्य रक्षिता ।
 ध्रुववन् XVII. 2 : 284. 17 and elsewhere : ध्रुववह्निश्चरिता । ध्रुववत्सङ्घै-
 चरिता ।
 ध्रुवस्य चर्वा XIV. 9 : 169. 3 : उक्ता ध्रुवस्य चर्वा (T.S. III. 7. 8. n-s) see
 Baudh. VIII. 14 : 254. 18; VIII. 15 : 255. 16. sqq.
 ध्याव् c. प्र caus. med. (obj. चक्षौ) IV. 11 : 126. 18; 127. 1, 5;
 XIV. 13 : 176. 1.
 ध्याङ्गावच्छ XIV. 9 : 167. 8.
 ध्यान XX. 15 : 32. 12.

न ।

- नक्षत्रपथ X. 46 : 45. 8.
 नक्षत्रप्रयोग V. 1 : 128. 2.
 नक्षत्रपथ XXVIII. 4 : 352. 7.
 नक्षत्रेति XXVIII. 3 : 348. 6.
 नक्षत्रात् XV. 13 : 218. 4; XV. 16 : 220. 6.
 नक्षत्रभिन्न XXVI. 6 : 279. 5.
 नभ्यस्य VI. 25 : 185. 13 : नभ्यस्ययोः । नभ्येन क्षितयोः । नभ्यम् अद्यो यस्मिन्
 पक्षयोः प्रोतः । नभ्यमम् ।
 नम् c. नव caus. IX. 3 : 267. 18 : अवन्त्य सुचानि । अवन्तो सुचानि क्षन्ता ।
 नक्षत्र XXIV. 14 : 199. 2 : नक्षत्रपथः अवकाशज इत्यर्थः । नक्षत्रो नास्तीत्यन्व ।
 क्षन्तामानेव तदुच्यते ।
 नक्षत्रयोः III. 3 : 72. 1; XX. 19 : 42. 7; XXIV. 19 : 204. 4.
 नाक्षत्रम् X. 45 : 43. 3; XXX. 5 : 398. 1; XXX. 7 : 400. 1.
 नात्रह्ना XXII. 19 : 143. 16.
 नात्राष्टमि XII. 15 : 109. 3, 9. :

- नानाप्रश्न XXVII. 3 : 325. 7.
 नानावर्षिः XII. 2 : 86. 16; XIII. 1 : 119. 13.
 नानादृश्य (Var. •दृश्य) II. 7 : 44. 7; II. 18 : 63 : 16; X. 12 : 12.
 4; X. 14 : 14. 4; X. 50 : 51. 14; X. 52 : 55. 2, 3; XII.
 9 : 98. 13; XVII. 31 : 309. 13; XVII. 8 : 350. 4.
 नानाशास्त्र XI. 4 : 69. 2, 3 : नानाशास्त्राः । नानाश्रयितयः ।
 नानाश्रय XI. 4 : 69. 2.
 नाराजः प्रवारे : 465. 11.
 नाराजः (sc. चक्षुः) X. 11 : 10, 11; II. 1 : T.S. IV. 1. 8. c.
 नारिष्ठ (sc. चक्षुः dual) XXIV. 29 : 214. 17, cp. Āp. II. 20. 6.
 •निकीत in स्वयमाह्वानिकीत X. 27 : 26. 5; XXV. 30 : 263. 12;
 चिरच्छेदकामश्चलेष्टका रेतःसिमिति (cp. X. 31 : 29. 9-14) Viv.;
 स्वयमाह्वानचिरच्छेदकामश्चलेष्टका रेतःसिमिति चिरच्छेदकामश्चलेष्टका रेतःसिमिति
 चिरच्छेदकामश्चलेष्टका रेतःसिमिति Ms.
 निष् c. उप II. 9 : 49. 1 (also gr̥hs. I. 1 : चक्षुः यच्चूलेषूपनिष्ठा मयानि
 उपयन्ति स गृहसंगवः). The author of the Vivaraṇa, who seems
 to read उपनीत्य (as do also some of the MSS. of the gr̥hs.)
 explains : उपयन्ति निवेष्ट । निवेष्टनार्थं ईच्छति ईष्टवः । अनेकार्था भवन्
 इति ; Āp. VII. 22. 9 has प्रयोष्य ।
 निष्ठा VII. 6 : 208. 4 sqq.
 निष्ठा VII. 6 : 205. 7 : निष्ठाश्रय (चक्षुः) निष्ठाश्रयनीच ।
 निष्ठाश्रय वाचनम् XIV. 4 : 158. 5 : उक्तं निष्ठाश्रय वाचनम् (T.S. III. 1.
 8 a) see Baudh. VII. 5 : 205. 7.
 निष्ठा I. 18 : 27. 6; I. 20 : 30. 15; V. 15 : 149. 4; cp. चक्षुः ।
 नित्यवत् V. 10 : 142. 8 : नित्यवत्तये जीववत्तयाः । अन्ये चाकार्षे इव वत्तो
 यस्याः सा नित्यवत्तेति ।
 निदान XVIII. 30 : 379. 8; XVIII. 45 : 400. 2; XVIII. 47 : 405.
 1. 3; XIX. 6 : 425. 5; XXVI. 29 : 312. 5.
 निपत् subst. VI. 6 : 163. 9 : निपतः काले । निपतनं निपत् संघट्टादिपाठान्
 भवे क्षिपि (Pāṇ. III. 2. 61) ग्रन्थस्य काष्ठ इत्यर्थः ।
 निपतन XX. 16 : 35. 13 see crit. note.
 निरमच XV. 1 : 205. 1; XV. 7 : 212. 4, cp. Śatap. Brāhm. XIII.
 4 2. 5.
 निरयवन्त XIX. 10 : 432. 7, designation of the iṣṭakās laid down
 with Taitt. Ār. I. 8. 5-6 (१४-१७).
 निर्धाम XXX. 10 : 464. 6, 7 : 'the bending (of a wing).'
 निर्धाम adj. XII. 12 : 103. 12; XII. 16 : 110. 6 : निर्धामेव जीवयेव ।

- निर्देह fem. XXIII. 1 : 149. 5 : 'a woman, for which the ten days of āśauca are passed' : अशुद्धदिवसेषु अतिश्रान्तेषु ।
- निर्देह XXIV. 1 : 185. 17 ; as an example the Vivaraṇa cites :
अग्रे लाघौषीमाभ्याम् (T.S. I. 1. 8. f) ; शुभ्रं देवाय कर्मणे देव-
यज्ञायै (T.S. I. 1. 3. a).
- निर्वाध (एकविंशतिनिर्वाध) X. 12 : 12. 4 : एकविंशतिपुलकम् ।
- निर्मेत्या adj. XX. 17 : 37. 13 and elsewhere.
- निर्हार (var. निर्हार) XXX. 2 : 392. 1.
- निवेद्या XII. 8 : 97. 10 ; XXVI. 2 : 272. 9 : निवेद्याः खावराः ।
- निष्का XI. 1 : 63. 7 ; XII. 2 : 87. 5, 7 ; XV. 2 : 205. 8 ; XV. 4 :
208. 4, XV. 15 : 219. 14 ; XV. 38 : 243. 14 ; XVIII. 38 :
388. 9 ; XXIII. 18 : 180. 1 : निष्कान् । अर्धचन्द्राकृतौनाभर-
विशेषान् ।
- निष्कारण्यु XI. 6 : 72. 5 ; 73. 7 ; XII. 7 : 95. 4, 16 : निष्कारण्युता
रण्युः ।
- निष्काय V. 9. 9 : 140. 10 ; VIII. 21 : 262. 7 ; XXV. 2 : 230. 1.
- निष्पुटीय XXVI. 5 : 276. 8 : निर्मेतपुटीयः । शुद्धपुलकवाचनेतत् ।
- निष्पन्दनवन् IX. 5 : 271. 18 : निष्पन्दनवन् । उदकनिर्मलमार्गवन् ।
XIV. 26 : 198. 12 : परिष्पन्दं निष्पन्दनवन् कला तदेनं निनयन्ति । परि-
ष्पाकारं कला मध्ये अजितो परि[तः] सर्वतः प्रवह(r. प्रवह ?)मार्गवन् कला
मध्ये निनयन्ति (thus, singular, the Viv.) ।
- निश्चनन् XX. 28 : 62. 17 ; XXI. 14 : 95. 11, nom. act. to निश्चनन्ति ।
- नी ०. उप-अति XVII. 14 : 295. 11.
०. वि-अव XI. 12 : 81. 10 ; XI. 13 : 83. 11 ; XXV. 20 : 252.
1 ; XXVI. 14 : 291. 14.
०. अति-चा XXVI. 24 : 306. 2.
०. अतु-चा IV. 6 : 118. 7 ; XXII. 8 : 127. 14 ; XXII. 20 :
144. 10 ; XXIII. 9 : 163. 3, 4 ; XXVI. 32 : 316. 12.
०. वि-अतु XII. 20 : 92. 14 (obj. दिशः).
०. अतु-नि XXIII. 3 : 162. 2.
०. उप-नि II. 9 : 48. 2.
०. वि VIII. 1 : 234. 13 : तदेव सहितवन्ति । पूर्वमेव मन्त्रं चित्वा
वचन्ति । desid. act. XVIII. 45 : 401. 2.
- नीत part. to न्येति XVIII. 30 : 379. 13 ; XVIII. 41 : 393. 7 ; see
also उपवचीत and the next word.
- नीतदक्षिण XXIV. 13 : 197. 7 : न नीतदक्षिणं वाक्येत् । दक्षिणान्वयनात्नीतं
वक्ष्ये वक्ष्ये चिद्विजोऽमुपपन्नौ अतः तस्मान्निष्पन्नं न कुर्वादितायै Venk.;

- दक्षिणादीनरकृत् Viv.; but नीत probably is part. not to
नयति but to ज्ञेति; cp. the foregoing word.
नीतलिन XIV. 29 : 202. 6; the word is explained by the Sūtra-
kāra himself, see the following passage.
मु. ०. प्र XIV. 10 : 170. 9 : प्रचोति । यदा नीता प्रचनं करोति ।
मु. ०. उप-चा XII. 18 : 114. 2 : वारयन्ति ।
नेदीयत् II. 19 : 66. 10 : ग्रते नेदीयसि वा । उदक एव ग्रतप्राये ।
नेहाविद XVII. 44 : 325. 7, here and equally in gr̥hs. I. 3, cor-
rupt; the mantra was originally : निह चाविदं कृत्वा, cp.
Drāhy. XII. 1. 19 with the comm. of Dhanvin.
नेमार्जन XVIII. 2 : 344. 4.
नेष्टयन XVII. 45 : 326. 8 sqq; XXV. 24 : 256. 18.
नेष्ट XVIII. 49 : 407. 11, 13.
नीलषष्ठ XVIII. 46 : 402. 9. 'ship-board' (?)
न्यचन XXX. 1 : 390. 1, 2, 11, 12.
न्युक्त XXIII. 10 : 165. 3. *

प ।

- पचत् XI. 7 : 75. 8; XVIII. 10 : 554. 5; XVIII. 17 : 363. 3;
XVIII. 24 : 372. 2; XXV. 34 : 270. 1 : पचत् पचत् ।
पचत्—XXVI. 16 : 296. 4; XXVI. 17 : 296. 7 'half.'
पचोपच X. 24 : 22. 11, 13, 15 : पचोपचवे : पचान्ते; probably the
correct reading is पचोपचय, cp. उपचय supra and पचय, पचय
in PW.
पचन IX. 3 : 268. 22; 269. 5, 7; X. 6 : 6. 5, 11, 15; XXII. 2 :
119. 5 : पचनं करोषादि Viv.; पचते ज्ञेति पचनं करोषादादि Ms.;
'fuel.'
पचतिक् XXII. 4 : 122. 1, 3.
पचचोड X. 45 : 43. 5; XXX. 5 : 398. 1; XXX. 7 : 400. 1 : a
kind of iṣṭakā.
पचतय XXIV. 1 : 185. 1 : पचतयेन पचावयवा अन्तः पच्यमानाश्च कुरुदायका
पचतयः Viv.; पचावयवा यस्या च पचतयलोऽन्तः पचतयेन पचावयवमुन्ते
कुरुदायेन पचतिः साधनेति वाच्यम् Veñk.
पचद्वयविधेनीक XX. 18 : 39. 4; XX. 22 : 49. 3; XXIII. 1 :
'147. 2; XXVI. 4 : 275. 11.
पचविद (viz. पच) XXIV. 27 : 213. 1, 3.

पञ्चविंशि XXI. 7 : 81. 10.

पञ्चमरुदीय XVIII. 11 : 354. 11; XXIV. 10 : 193. 13, name of an ekāṣṭha.

पञ्चविंशि (viz. दृष्टिः) XXVI. 26 : 308. 6.

पञ्चावन्ति XX. 5 : 15. 13; XX. 7 : 17. 11; XX. 13 : 29. 8; XX. 29 : 65. 2, 3.

पञ्चिक XXVI. 22 : 303. 6.

पञ्चोत्तरीय XII. 4 : 88. 17; XXII. 16 : 140. 16.

पद् c. उत्त caus. XXVIII. 7 : 355. 12.

पद्वीय XV. 15 : 220. 5; XV. 38 : 244. 1.

पद् c. चलि caus. VI. 2 : 158. 11; XXI. 8 : 83. 5 : चयैनात् सद्ये वाचावभिपात्य । इमं यजमानमात्मनः सद्ये वाचावभिपात्य सद्यं पाणिं वाचयित्वा Viv.; वाधारणेन वाचयित्वेत्यर्थः Keś.; cp. Śatap. Brāhm. V. 3. 3. 11 : चयैनां दृष्टिष्वे वाचावभिपाद्य ।

पतनं XXVI. 11 : 288. 9 : इषत उ पतनः । इषतः द्युक्तापचयोः पतनं चासौमस्य न द्युक्तापच्यु । उग्रशब्दो निपातः । श्वेक इत्यर्थः ।

पतनक XXVI. 3 : 275. 7 : a modification of the rājasūya.

पतनगोत्री X. 47 : 47. 11; XIX. 2 : 417. 12 : पश्चिमस्तनुप्रसुविरेषु ।

पत्नीययुक् XIV. 22 : 190. 10 : उक्ताणि पत्नीययुक् (TS. III. 5. 6), see Baudh VI. 5 : 160. 19; VI. 3 : 159. 5 sqq.; I. 20 : 31. 10; VII. 3 : 203. 1; VII. 3 : 203. 10; VIII. 14 : 255. 5.

पत्नीयश्रुत VI. 1 : 156. 13 etc., always as a neuter; once fem. : XXIX. 11 : 385. 8.

पत्नीसंयोजक adj. XX. 10 : 23. 9.

पद् c. पद् caus. XVII. 31 : 311. 1 : संपादयति । मृदूकरोति मृदयादीन्वयि प्रथिय ।

पद्माक्षया XIX. 1 : 415. 5. 7.

पद्माक्षय VI. 13 : 170. 10; X. 2. 20 : पद्माक्षयम् ।

पद्मरज adj. VI. 10 : 166. 12; VI. 12 : 169. 9; VI. 13 : 170. 4 : काशी पद्मरजौ । पद्माक्षयपारयौ ।

पद्म XVIII. 43 : 395. 9; XXV. 33 : 320. 3 : a certain very high number, r. perhaps पद्म ?

पद्मश्रीय X. 27 : 26. 1. 8; XXII. 6 : 125. 8 : पद्मश्रीयं वाच्यश्रीयं च । पद्मश्रीयं च श्रीयश्रीयं ।

पद्मश्रीय XXIV. 30 : 216. 3.

पद्मश्रीय II. 3 : 36. 9 : जायमानः Viv.; पद्मश्रीय जायमानः Venk.; prob-ably the reading of Tr. वा. is preferable.

- परिक्लृप्त XVII. 29 : 308. 3, 5, 9, 13.
 परिक्रिये XVIII. 1 : 343. 5.
 परितो XVIII. 23 : 370. 13; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32 :
 318. 4, 7 : a var. of the sadyaskri.
 परिचातिज्ञान II. 3 : 38. 7; XXIV. 13 : 197. 8 : परिचा नर्चोदा ।.
 चातिज्ञानमर्चादाः । अन्ये समुद्रयायिन इति Viv.; समुद्रयायी Venk.
 परित्यज्यवन् X. 51 : 54. 1 : परित्यज्यवन्तौ (TS. IV. 6. 3. f, g).
 परित्यज्य IX. 5 : 271. 11; IX. 12 : 282. 9; IX. 13 : 284. 3;
 XVIII. 24 : 371. 10 : वसेत्य परितो वर्तमानं नक्षत्रोरादि वर्तमानम् ।
 परिचाय्य XVII. 29 : 308. 9, 12; XXX. 18 : 411. 6, 7 : a
 manner of building the 'agni.'
 परिधान XIV. 4 : 156. 13 : उत्तमौदुम्बराणां नक्षत्रपरिधीनां परिधानम् ।
 पुनश्चि ते इत्यादि (TS. III. 1. 6. c, b) see Baudh. VII. 1 :
 200. 17.
 परिणयवत् adv. XX. 1 : 3. 2 : परिणयवत्परिणयवत्परिणयवत् ।
 परिणय adj. VI. 6 : 163. 8 : तस्मैते यजुषो परिणये चावर्तते निमित्तसंनिधाये
 (•संनिधाये Keś.) : 'returning.'
 परितु VII. 7 : 211. 18; VII. 8 : 212. 12; VII. 16 : 228. 4; VIII.
 2 : 235. 14; VIII. 7 : 242. 15; XVIII. 36 : 385. 15 :
 श्रोत्रकण्ठयोः परितु पाचं प्राश्य परिहृतवानं तस्मिंश्चिदुत्तौति सोमपचयार्थं दातव्यं
 पाचं; Āp. : परिहृया ।
 परिभोजनीय I. 2 : 3. 10 : सर्वभोजनभोजनार्थाय Sāy.
 परिधत्तु XXVII. 5 : 329. 6.
 परिलेपन XX. 16 : 36. 13.
 परिवहन् XXI. 12 : 91. 7.
 परिवाह XVIII. 34 : 384. 11.
 परिविज, परिविज्, परिविविज् XXVII. 5 : 329. 4, 5.
 परिग्राह्य XX. 6 : 16. 13; XXI. 13 : 93. 14; nom. act. to
 परिव्राजयन्ति; the meaning here and dhā. I. 14. 7 is not
 'vollständiges Untertauchen' (thus the Petersb. Dict.) but
 'keeping, preserving.'
 परिवहन् V. 11 : 143. 19; V. 12 : 146. 5; V. 15 : 150. 12; VIII.
 9 : 245. 9; VIII. 20 : 262. 4; XV. 22 : 226. 4; XV. 30 :
 235. 5 : परिवोचते ज्ञेनेति परिवहन् वक्तव्यमिति हितादि ।
 परिवहन् XX. 2 : 7. 12, nom. act. to परिवोचति : कश्चादि (r. कृमादि ?)-
 कश्चात्परिवाहिनः परिवहन् ।
 परिवेद्य XVIII. 24 : 371. 15. ;

4 INDEX OF WORDS TO THE BAUDHĀYANASŪTRA.

रिक्ताब्दम् absol. XVIII. 24 : 372. 6.

रिक्ताब्दम् absol. XIV. 26 : 198. 12 : see under निक्ताब्दम् ।

रिक्तापरम् IV. 1 : 108. 9 : पराकाष्ठापरिचयः Viv. ; एकदशः परिचयः , Ked.

रिचयिन् XVIII. 1 : 343. 3, 4.

रिचारम् XXIV. 38 : 225. 5 : परिचारम् रिचयिन् अर्थसंवाचकं (•तस्यार्थं सं• another copy) कृत्वापरिचयिन् प्रकृतये । अन्य आहारेकयिन् पुनानेकयिन् क्रीवन्ती यस्याः वेति ।

रिचोऽन् XX. 19 : 42. 1 ; XXI. 15 : 98. 8 ; XXI. 25 : 115. 4 ; XXII. 12 : 134. 12 : the offering on both sides (i.e. before and after).

रौन्ना XXI. 23 : 111. 13 ; XXV. 22 : 254. 5.

रौन्ना II. 14 : 56. 4 ; V. 1 : 129. 10 : परौन्नेन सर्वतो ऽग्निना ।

रौन्नीपक्षान् XXIV. 30 : 216. 6.

रौन्ना XXIV. 25 : 210. 14.

रौन्नेन V. 11 : 143. 19 ; V. 15 : 149. 7 ; 150. 12 ; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पञ्चाग्रहणः ।

रौन्नेनोपम् absol. VI. 20 : 179. 1 : एकदेशनेकदेशं ऽप्यौन्ना ।

रौन्नेनराशि adj. XVIII. 44 : 397. 7.

रौन्ना XXI. 13 : 93. 7 : परिगतं यावत् आग्रं वा प्रधानं आग्रसंवाच्यम् । stands for परिचाय, op. the next word.

रौन्ना subat. neuter XXI. 10 : 87. 3, stands for परिचाय, op. अपराधम् ।

रौन्निन् XV. 7 : 211. 14 : 'going round' (according to the course of the sun, in opposition to अपर्याया).

रौन्निन् XXIV. 38 : 225. 5, op. TS. II. 1. 4. 7.

रौन्नीपक्षारम् absol. X. 53 : 55. 16.

रौन्नीपक्ष XIV. 13 : 175. 12 : उन्नं रौन्नीपक्षम् (TS. III. 7. 8. b) see Baudh. IV. 11 : 126. 14.—XX. 31 : 87. 18.

रवन् XVIII. 43 : 395. 9 ; XXVI. 33 : 320. 3 : a certain very high number.

रवन् XX. 6 : 15. 17 : पञ्चाग्रहणितवर्षपरि वेदितः Viv. ; रवन् निवर्तयद्विराजयं ऽवर्षम् Śāy. ; also pi. sū. I. 14 : 20. 14.

रवमान VII. 8 : 212. 16 ; VIII. 2 : 236. 6 ; VIII. 11 : 248. 1 ; XV. 17 : 222. 4 : उदयो ऽग्नि रवमानः ऽवर्षम् । उदयोऽग्निः रवमानमग्निं रवमानकृत्तं देवम् आवाचं ऽवर्षम् ।

रविन् XXVI. 3 : 275. 1, name of ṛn ekāha (in the rājasūya).

- पविचेदि XXVIII. 2 : 345. 2; 348. 3.
 पशुपत्न्यादिन् XXIV. 11 : 195. 5.
 पशुपत्न्या VI. 29 : 193. 17.
 पशोषी VII. 4 : 205. 4 and elsewhere : गर्भयोग्या चष्टोतवर्भा ।
 पाजक XVII. 31 : 310. 9 : पाजके चतुष्टयवर्भा । काशिकायां वा ।
 पाजोवत XIV. 21 : 190. 7 : उक्तं पाजोवतस्य त्रयस्य (TS. III. 5. 5. b) see
 Baudh. VIII. 14 : 254. 6.
 पाद्विष्ट XXVI. 22 : 303. 6.
 पापाय XVIII. 26 : 375. 4.
 पार्श्व XVIII. 49 : 408. 5, name of an ekāha.
 पाशुपत्निक fem. ंकी IV. 1 : 108. 13; XXI. 6 : 79. 4; fem. ंका
 XXX. 3 : 394. 7.
 पिङ्गु XXIV. 21 : 205. 9, see crit. note.
 पिङ्गोक्षा XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2; XXVI.
 17 : 297. 1, 2.
 पिङ्गी subst. XIII. 38 : 146. 15; XIII. 39 : 147. 5; XIII. 40 :
 148. 9.
 पितापुत्रीय XXV. 13 : 242. 8.
 पितामहा (viz. चाङ्गतिः) XXVIII. 10 : 361. 7.
 पिन् caus. IX. 9 : 277. 15; 278. 1 : पिन्वयति दोग्धि ।
 पिष्टकावन् VII. 6 : 209. 18 : पिष्टकावन् पुष्टकवदित्यर्थः, cp. चट्पापिष्टक
 and वपिष्टक ।
 पिप् c. उन् XV. 30 : 235. 18.
 पिष्टोदपनी I. 4 : 6. 5.
 पुच्छरिचक्षिन् XII. 17 : 112. 11; XXII. 20 : 144. 10.
 पुष्टिकापुत्र If. 3 : 36. 8, here probably a subdivision of the
 Ātreyas is meant, cp. the Laugākṣipravara : पुष्टिकापुत्राणां-
 काशानो बालेयबालेयकौशेयबालरथः, and thus also the Mānavapra-
 vara. The word has the usual meaning XXIV. 32 :
 218. 5.
 पुनरावाह XXVI. 12 : 290. 7.
 पुनरावाह XXVI. 12 : 290. 7; XIV. 9 : 168. 12 : वज्रक पुनरावाहः
 TS. III. 2. 7. m.
 पुनरावाह absol. I. 12 : 18. 13 : अनुवाच्येन पुनरावाहतादलोपपत्तिः ।
 पुनरावाह III. 1 : 69. 5; III. 3 : 70. 17 : अत्र (var. वि) त्रीर्ध्वं दीर्घकान् ।
 पुनरावाह III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 10 :
 नक्षत्राणि पुनर्भिन्नुतस्य ।

- पुनर्निष्पन्न III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 9 :
 श्रीरं पुनः संस्कृतम् Viv.; पुनः संस्कृतः द्विचिह्नोद्भूतो एवः Venk.
 पुनश्चिन्ति XVII. 17 : 297. 4; XVIII. 14 : 89. 29.
 पुनश्चरत् II. 6 : 41. 8.
 पुनश्चात्मावाक्यति adj. XXIV. 36 : 223. 2.
 पुनश्चाङ्गान् VI. 14 : 171. 1 : पुनश्चाङ्गान्शब्दवान् मन्त्रो वाक्यविषयः ताः पुन-
 शाङ्गानाः ।
 पुनश्चाङ्गम् XXVI. 4 : 276. 4.
 पुनश्चनेष XXIV. 11 : 194. 5.
 पुनश्चाङ्ग XVIII. 36 : 385. 11; XXIII. 18 : 179. 11, cp. AV.
 v. 31. 9.
 पुनोदत्त II. 2 : 26. 3 : प्रागुदत्तम् ।
 पुनोदितप्रवर XXIV. 28 : 213. 8.
 पू; The optat. पुनयात् is remarkable XX. 6 : 16. 8; XX. 10 : 23.
 15, 17 and often in the Dvaidha and Karmānta.
 पू c. चम् caus. XVII. 33 : 312. 4 : संपद्यन् भाक्ययिता ।
 पूनश्चः XI. 6 : 73. 7; XII. 7 : 95. 16 : संवत्सः ।
 पूतिष्ठत् X. 13 : 13. 1; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पूतिष्ठयानि जीर्णद्वयानि
 Ms.; पूतीकद्वयानि Viv.
 पूर्वदत्ते or पूर्वदत्ते V. 10 : 142. 5; XV. 10 : 215. 14; XVII. 57 :
 337. 7; XXI. 3 : 74. 14; XXI. 6 : 79. 8; XXIV. 17 : 201.
 3; after all पूर्वदत्ते seems to be the best attested form, see
 the various readings.
 पूर्ववात् II. 12 : 53. 9; XXIV. 14 : 198. 12 : युवा ।
 पूर्ववत् XXIV. 10 : 193. 16 : पूर्वाच्च ताः संज्ञाश्च पूर्वसंज्ञाः Venk.;
 and elsewhere : प्रधानयानात्पूर्वे क्रियमाणाः प्रयाजाः ते पूर्वसंज्ञाः ।
 पूर्वा subst. see अरत्पूर्वा ।
 पूर्वाग्नि XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40 :
 391. 5.
 पूर्वाङ्गिक IX. 6 : 273. 21; IX. 12 : 283. 4; read with B : यौ ?
 पूर्वद्युःकाज् adj. XX. 1 : 4. 11.
 इज् c. अग्नि I. 9 : 12. 20; I. 10 : 13. 6; V. I : 129. 5; V. 11 :
 144. 14; XIII. 25 : 136. 4; XIII. 33 : 143. 7; XXVI. 5 :
 277. 2; अग्निद्वयति is equivalent to अग्निचयति; Śāyana gives
 as equivalent आपयति, as the Śatapatha Brāhmaṇa uses in
 this sense always अग्निद्वयति, we are tempted to regard the
 form अग्निद्वयति of Baudhāyana as a corruption; but अग्निद्वयति

• INDEX OF WORDS TO THE BAUDHĀYANASŪTRA. 77

and अभिरचना (XXVI. 5), and cp. Āp. XII. 28. 1 इचि, prove that the root is इच्; cp. P.W. vol. IV, col. 570.

c. अनु XV. 5 : 208. 18, here probably equivalent to अनुहचति ।

इच V. 5 : 133. 14; XXX. 1 : 399. 4 : name of a measure :.

XXI. 9 : 85. 1 : 'the palm of the hand.'

इचिसव XVIII. 6 : 347. 16; XXIV. 11 : 194. 6, name of an ekāṣa.

इचुबु XI. 1 : 63. 7 : इचुबुभान् विस्तीर्णुकात् ।

इदाडु II. 5 : 39. 11, Tr. reads correctly इदाकुनि ।

इनि X. 50 : 51. 15; X. 51 : 53. 18; 54. 2 : इनिमयानम् ;

इकानिन्दुभिश्चित(r. च)मयानम् ।

इचदाव्य XIV. 9 : 166. 11 : उत्तं इचदाव्य...पचव्य (TS. III. 2. 6. a)

see Baudh. IV. 3 : 112. 13 sqq.

इचित in इचितमाच XX. 26 : 59. 9, partic. to इच् ?

इहममनोय XVI. 9 : 257. 1; XVI. 23 : 269. 9.

पृ (इचानि) XXIV. 32 : 218. 1 : निइचुयात्, as Lāty. III. 2. 11 and Drāhy. VII. 2. 11.

वेय plur. XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14.

वेइहायनिमावाय II. 7 : 45. 1.

वोपरीक XVI. 32 : 278. 4 name of an ahina; also Āp. XXII. 24. 8.

वोपिक XXVI. 6 : 280. 4

वै c. अभि IX. 9 : 279. 22; 280. 5. अभिपोषयतः । अग्रं वपरि वोषयतः । आवयतः ।—अनुदिशम् आह्वानमभि आह्वानं भिमृच महावोरं कृत्वा अनुदिश-मप्रावेव वेपियति आवयति ।

प्रउमचित् XVII. 28 : 307. 7; XXX. 14 : 407. 8; XXX. 15 : 408. 2.

प्रममवेका X. 30 : 28. 12; X. 31 : 29. 11; X. 33 : 30. 12, 17 :

प्रममवेकायां प्रमममाचदेय Ms.

प्रचावय XX. 29 : 63. 17; XXI. 23 : 112. 8, nom. fact. to प्रचावयति

cp. IV. 8 : 121. 10.

प्रचार् XXV. 30 : 264. 4; XXVI. 27 : 309. 6 : प्रचारः ।

प्रजमव II. 6 : 43. 3 : a part of the firedrill : the hole, the जोनि in the अचदारवि : this meaning also in Lāty. II. 5. 5 (Drāhy.

IX. 1. 5), Mān. śrs. I. 7. 1. 39; cp. प्रवोचोनप्रजमव ।

प्रजाति IV. 5 : 115. 10, designation of the following mantras.

- प्रजापदेत्यत्र XVI. 16 : 262. 14 sqq.; XXVI. 17 : 296. 14.
 प्रज्ञात X. 54 : 56. 19 and often : प्रज्ञातं निधाय । परिकर्मिषो ज्यो वा
 यथा जानन्ति तथा निधायतीति । गुप्तम् the Viv. elsewhere.
 प्रज्ज XXIV. 12 : 195. 7; XXV. 4 : 231. 18 : प्रज्जमात्मानं कुर्वीत । प्रज्जं
 प्रगतम् चतुः सत्कार्यचमम् । तथा सप्रज्जमात्मानं कुर्वीत । कार्ययोग्यमिति
 प्रवीणादिशब्दवत् परित्यक्तकविलोप्यमे वतंते नियमप्रत्यादिभिर्वोग्यम् Viv. ;
 प्रज्जं वज्जं वज्जमिति यावत् । तादृशमात्मानं कुर्वीत कार्यानुष्ठानसमर्थात्ता
 भवेदित्यर्थः Venk.
 प्रज्जोतिः ! XVIII. 40 : 391. 7.
 प्रज्जवत् absol. to प्रज्जोतिः VII. 17 : 228. 12.
 प्रज्जोद XVIII. 48 : 405. 9, name of an ekāṣa.
 प्रतिनारकम् adv. XXII. 8 : 129. 10.
 प्रतिदुष्ट XVIII. 7 : 349. 1, 6 (neuter); the last passage presents
 the var. r. प्रतिधुष्ट, op. T.S. II. 5. 3. 3.
 प्रतिनिर्घात VII. 12 : 217. 8; 219. 7, 11, 20; 220. 2; XXI. 19 :
 104. 9; XXV. 20 : 251. 11, 252. ५ : तस्य प्रतिकृतं तदेवम् निष्पुष्य
 (var. निष्पुष्य) दृष्टानतीति, see also the etymology given by
 Rudradatta on Āp. XII. 20. 19 : प्रति निरुद्धा दृष्टान इति ।—
 XIV. 10 : 171. 5 वज्जं प्रतिनिर्घातायां वज्जवत् (TS. III. 2. 10. a—
 f), see Baudh. VII. 12 : 218. 9, etc., VII. 12 : 219. 8, 21.
 प्रतिनोद XVIII. 48 : 405. 13, name of an ekāṣa.
 प्रतिपद्य in चाप्यभाजप्रति VIII. 21 : 263. 6; XXIII. 14 : 173. 3, 4;
 XXV. 2 : 230. 3; XXV. 26 : 259. 1.
 प्रतिपरिहरण XX. 30 : 65. 10.
 प्रतिपद्य adv. XXVI. 11 : 287. 12.
 प्रतिपद्य XXVI. 20 : 106. 11.
 प्रतिषेधवत् absol. X. 6 : 6. 3 : प्रतिष्ठियप्रतिष्ठिय Ms.
 प्रतिपद्यनोच V. 9 : 140. 10; VIII. 19 : 259. 13; VIII. 20 : 261.
 15; XII. 4 : 89. 6 : प्रतिपद्यनोचे वाचसी क्षात्रा परिधानार्थम् ।
 दीक्षाकाशान्तरं च दे वाचसी प्रतिपद्यनोचे वाचसी Keś.
 प्रतिवेद्य adj. XXVI. 5 : 277. 9 : सुख्यन्तराः । XXVI. 12 : 289. 12 :
 परस्परं प्रतिवेद्यः, XXI. 3 : 74. 12; V. 10 : 142. 5 : प्रतिवेद्यः
 कौकुमार्यः वचति । वरीः प्रतिवेद्यं विप्रतीति वेद्यः समुच्च को च प्रतिवेद्यः ।
 प्रतिवेद्यः कौकुमार्योऽपि भवति । चावाजोद्वनकावत् वचतीत्यर्थः ।—प्रतिवेद्य
 seems to be adverb XXIV. 32 : 218. 2 : वनीये ।
 प्रतिवेद्य XXVI. 15 : 293. 5 : विभाजः ।
 प्रतिवेद्य XVII. 39 : 319. 1 : 'seam'

- प्रतिपक्षेणोप X. 21 & 19. 19 : दक्षिणतो व्याख्यानं मिथितमापवनीयम् Viv. ;
 प्रतिः सादृश्ये सादृश्यं च आपवनीयमेव उच्यते प्रतिपक्षेण उपेक्षणीयम्
 Ms.—प्रतिपक्षेणोप XXII. 3 : 120. 10, sc. वनिः a piece of
 wood put on the fire with the mantra वे देवा ज्योतिषो ।
 प्रतिपक्षीयम् adv. VII. 13 : 203. 15 : क्षीमं प्रति । आपन्नाः क्षीमाश्चापवनीयः ।
 चतुष्टोमो ज्योतिष्टोम इति दर्शनाचतुष्टयम् ।
 प्रतिष्ठित XII. 11 : 102. 4 sqq. ; XII. 12 : 103. 7 sqq. ; XII. 13 :
 105. 14 sqq. ; XV. 24 : 228. 16 ; XV. 25 : 229. 4 ; XV. 29 :
 234. 1 ; XV. 30 : 235. 10 ; XXVI. 10 : 286. 1, also pi. sū.
 I. 5 : 9. 12 : प्रतिष्ठितस्य युवराजस्य मन्त्रिणोपचक्ष राज्ञो जन्मराजः. The
 meaning seems to be : he who is nearest to someone, qua-
 lified to take his place : substitute, remplaçant. In this
 meaning also Āp. and Kāṇva recension of the Śat. Br.
 (VII. 3. 2. 8.)
 प्रतीचीनप्रजनन II. 16 : 60. 4 : प्रत्यमर्ताम्, cp. प्रजनन supra.
 प्रतीचीनशोक XII. 20 : 117. 1, 12 ; XXVI. 2 : 273. 3, 7 ; XXVI.
 3 : 274. 15, 275. 4.
 प्रतीच्या XX. 30 : 65. 14.
 प्रत्यक्षवत् adv. XXI. 12 : 90. 6.
 प्रत्यगाज्ञोः XX. 2 : 7. 16, cp. Āp. IV. 1. 3.
 प्रत्यक्षन masc. I. 17 : 25. 13, see under उपपन्नान् ।
 प्रत्यनीक XX. 26 : 58. 11.
 प्रत्यभिगमनं XXI. 20 : 106. 13.
 प्रत्यय XXII. 2 : 118. 10 : पुनरत्यन्तिप्रकारज्ञानम् Ms. ; XXIII. 12 : 169.
 7 : प्रत्ययः प्रतीयते ज्ञानं येन निमित्तं च प्रत्ययः ; XXIV. 1 : 185. 1, 12 :
 प्रतीयते ज्ञायते विज्ञेयो ज्ञेय च प्रत्ययः प्रमाद्यम् ।
 प्रत्ययमन्त्र XXIII. 10 : 165. 8, meaning ? The Viv. is useless.
 प्रत्ययरोचयतः XI. 12 : 81. 2 (see crit. note) ; XVIII. 17 : 36. 11 ;
 XXII. 15 : 138. 10.
 प्रत्ययघान XXI. 26 : 116. 9 ; XXII. 17 : 141. 7 & 'returning to
 one's home.'
 प्रत्ययवृत्तमिदम् XXII. 7 : 127. 4.
 प्रत्ययन XXI. 3 : 73. 5 ; XXIII. 16 : 175. 17.
 प्रत्यापचक्षु XXI. 12 : 91. 3.
 प्रत्युपपन्नान् XXI. 12 : 91. 9.
 प्रत्युद्गुपीय X. 48 : 48. 10 : रोचयः अपवनीयपुटीयवा ।

- प्रदक्षिणी X. 2 : 2. 10; X. 4 : 4. 13 : प्रदक्षिणी वैष्टं कुर्वते । प्रदक्षिणीकुर्वते
वैष्टम् । द्वापदप्रयोगानुष्ठानवशात् व्यवधाने ऽपि न दोषः ।
- प्रदा IV. 11 : 126. 16^० : प्रदाने तद्विप्रदोक्ते ऽग्नौ । XIV. 13 : 175. 14 .
15; XIV. 26 : 198. 9; XX. 31 : 68. 2.
- प्रदान XV. 6 : 210. 8; XV. 9 : 214. 9 : designation of the man-
tras contained in TS. VII. 1. 13; उद्गातृ Apastamba.
- प्रधि XXX. 7 : 400. 9; XXX. 21 : 414. 5; XXX. 18 : 411. 2 :
'segment'; XXX. 16 : 408. 9, 14 : पञ्चस्थानः ।
- प्रधी (or अप्रधी ?) II. 5 : 39. 9.
- प्रध IV. 13 : 83. 18; III. 14 : 85. 2; IV. 11 : 126. 10; V. 9 :
140. 14; VIII. 20 : 261. 19; XVII. 28 : 316. 10 : प्रधे
चमिष्ठे देवे or चर्धपधे ।
- प्रधान XXI. 24 : 113. 14; XXI. 25 : 113. 18.
- प्रधाकम् I. 16 : 24. 17; VII. 2 : 202. 4; XX. 13 : 29. 1, 2 : चानान-
क्षाने Venk. ; चधम् Viv.
- प्रधाचम् XVIII. 24 : 372. 4; XVIII. 45 : 398. 3.
- प्रदेक X. 54 : 56. 8; XI. 7 : 74. 6; XII. 8 : 98. 9; 99. 9; XII.
11 : 102. 8; XVIII. 18 : 364. 12 : equivalent to चपात, cp.
Āp. XVII. 19. 4.
- प्रदक्ष्ण X. 30 : 28. 15 : दक्षिणे प्रदक्ष्णते । दक्षिणां चक्षीतरो ऽन्तःप्रक्षरम् ।
प्रदक्ष्ण probably adj. XV. 14 : 218. 5, of unknown meaning.
- प्रधर्ग IX. 1 : 265. 1; IX. 6 : 273. 2, 9 : प्रधर्गद्वयम् ।
- प्रधर्ग XIII. 31 : 140. 18 sqq.; XVII. 39 : 317. 4; XVII. 41
321. 12; 322. 3; XVIII. 8 : 349. 16; 351. 1, 3; XVIII.
9 : 352. 15 : कुचर्धं चर्धार्धकारम् ।
- प्रधक्ष्णकृति XX. 23 : 50. 1, 7.
- प्रधात IX. 3 : 268. 20; X. 6 : 6. 3 : प्रधाते निधाते ।
- प्रधिदानकर्म XXIV. 32 : 218. 8, 11 not explained in the Viv.
- प्रधत्तव्य XXIII. 5 : 157. 4.
- प्रधक्ष्ण XXII. 2 : 119. 1 : चधते व्यापनम् Ms.
- प्रधाकृति VII. 9 : 214. 19; XIV. 5 : 160. 15 (TS. III. 1. 10. a,
b); XIV. 21 : 189. 20 (TS. III. 5. 5. a), cp. Baudh. VII.
9 : 214. 19.
- प्रधे XXVI. 5 : 278. 8.
- प्रधाच neuter subst. XVIII. 44 : 397. 10.
- प्रधि XX. 13 : 29. 11 : प्रधीरेव देवे चमक्षाने Viv. ; प्रधीः प्रधानभूताकृतीर्धक्षम्

- यथा प्रधानमानुष्यैश्चाङ्गतीर्त्तत्वा सर्वासामाङ्गतीर्त्तत्वा पूर्वाभिः सिद्धन्तं कुडवा-
दिति Say. ; XX. 20 : 44. 9 ; XXV. 33 : 268. 6.
- प्रतिपादित् XXII. 17 : 140. 19.
- प्रपुनं subst. masc. XI. 1 : 64. 13 ; XII. 1 : 83. 3 and very often
elsewhere.
- प्रखलत् V. 1 : 128. 7 ; XXI. 1 : 70. 1.
- प्रवेक X. 50 : 51. 12 ; X. 54 : 56. 8, 12 ; XV. 35 : 239. 17 ; 240.
7 ; XXII. 10 : 132. 3, 7 : प्रविश्यते वसोधारादिनेति प्रवेकः ।
- प्रखलन् XXI. 17 : 100. 7 ; XXIV. 33 : 219. 7 ; XXV. 8 : 236.
6 ; XXV. 9 : 237. 12 ; XXV. 25 : 257. 15 ; XXV. 31 :
165. 1.
- प्रखलपरिधि dvandva neuter IV. 10 : 125. 9 ; V. 4 : 132. 1 ; V. 9 :
140. 3 ; V. 15 : 150. 17 ; VIII. 16 : 257. 3.
- प्रख masc. XXIII. 5 : 155. 13 : प्रखयोरेव सीमान्तरितयोः ? ; XXVI.
24 : 306. 3.
- प्रखान XX. 14 : 32. 3, see crit. note.
- प्रखत XXIV. 4 : 187. 14 : प्रखतः । यदुला दौयते जातकर्मादि स प्रखतः
Viv. ; ऋयते दौयते यत् स प्रखतः । प्रकर्षार्थकोपसर्गश्च दानकर्षार्थविशेष-
लाभः । सीमदानमात्राकारकः कर्मविशेषः प्रखत इत्यर्थः Venk.
- प्रखत्सु VI. 26 : 187. 11 : अथमुद्यन्तं वलं कोऽपानमुमान इति यथास्थितं वलः
स देश इति ; cp. उदत्सु ।
- प्राचीनपुष्कर XX. 14 : 31. 10 ; XX. 16 : 33. 13, 15
- प्राच्यकादशिकी XXX. 4 : 396. 5.
- प्राच्यपद XXV. 17 : 248. 12.
- प्राचाङ्गति XIV. 4 : 157. 6 ; 158. 4, offerings with the formulas
(T.S. III. 1. 7. 1) प्राचापानी etc.
- प्राच्योद्य XIV. 21 : 190. 8 : उक्ता प्राच्योद्यत्वा च्चाङ्गतिः (T.S. III. 5. 5.
f) see Baudh. VI. 10 : 167. 6.
- प्राच्यिक (sc. पक्षः) XX. 2 : 6. 6.
- प्राच्यसु XVIII. 35 : 385. 3 ; XXVI. 11 : 287. 13 : द्वितीयाद्येषु पुद्गेषु
च युक्ती ।
- प्राच्यपद XV. 7 : 212. 11. equivalent to पदसङ्क. ।
- प्रु c. वि XIV. 13 : 176. 8, see crit. note and cp. also the read-
ing of T. at IX. 20 : 298. 1.
- प्रेषवत् X. 55 : 58. 3 ; X. 59 : 61. 9 ; XI. 13 : 82. 10 ; XII. 16 :
111. 4, etc. : निवृत्तानित्यर्थः ।
- प्रीच XV. 26 : 230. 8.

- ग्रीवपतस् X. 10 : 10. 2, see crit. note.
 ग्रीववीथान IV. 5 : 116. 3; XI. 3 : 63. 8.
 ग्रीवस XVII. 31 : 310. 8 : वल्लवस ।
 ग्रीव XXIV. 6 : 189. 17, 190. 4 : ग्रीवः कर्मसाधनः करवसाधनो वा प्रकार-
 रुपमानं तेन वृध्यते संबन्धो ऽस्तेति Viv.; ग्रीवेव वा प्राचुर्येव वा Veñk.
 वृ c. परि-वा VI. 10 : 166. 7; X. 19 : 17. 11 : 'to come round.'
 वृ c. अनु-परि caus. I. 9 : 12. 15; XVII. 41 : 321. 9; 322. 10.

फ ।

- फाल्गुन XXIV. 1 : 185. 16, name of a plant.
 फाल्गुनवाच adj., fem. •षी, XVIII. 8 : 350. 4; XVIII. 9 : 352. 6,
 'made from. (a kind of wood).'

ब ।

- बहु XIV. 30 : 203. 11 : बहुवीति कवेव् ।
 बन् c. उप-ति VI. 25 : 185. 16; 186. 1; VI. 29 : 193. 2.
 बहुकर्त्तृ XX. 25 : 55. 7, cp. T.S. II. 1. 8. 2.
 बर्हिर्ब्रह्म XXIV. 7 : 190. 10 : ब्रूयते ऽनेनेति ब्रह्मो बर्हिर्ब्रह्मार्थो मन्त्रः Veñk.
 बर्हिर्ब्रह्म II. 19 : 66. 1; XX. 3 : 9. 16; 10. 3, nom. agentis to
 बर्हिर्ब्रूयति ।
 बल्लवस XVII. 36 : 314. 9 : बल्लवसस्य सुकिङ्कस ।
 बहिरास्त्रणम् IX. 11 : 281. 7, cp. अन्तरास्त्रणम् ।
 बहिरपसक्त XXV. 28 : 262. 3, 5 : दीक्षासंबन्धरादुपसदो यस्य स दीक्षाभ्यो
 बहिरपसक्तः ।
 बहिर्विराज (so. अग्न्युपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13, 16, see under
 अग्न्युपस्थानम् ।
 बहिःशर्करा X. 25 : 24. 15 sqq. : बहिःशर्करात् बहिरग्रेः ।
 बहिरास्त्रम् XXX. 2 : 392. 5, 9 : '(a square) lying outside the
 cords.'
 बहिःपदवस् adv. VII. 10 : 215. 19; VII. 11 : 216. 8, 15; 217. 3.
 बल्लवीपथि XXV. 5 : 232. 12.
 बाधवन् X. 23 : 21. 20; 22. 5 : अनुवाचवन् अनुवाचवसितम् ।
 बाध XXX. 1 : 389. 6 : designation of a measure.
 बाधवसिष्ठेय XXX. 14 : 407. 10.
 वल्लवस XXV. 254. 8.

- दृष्टान्तिव्य XVIII. 1 : 343. 1; XXIII. 18 : 177. 18; XXVI. 8 :
282. 6 : name of an ekāha.
ब्राह्मणवत् XXI. 1 : 69. 4
ब्राह्मणा XV. 4 : 207. 12, 13; 208. 1.
ब्राह्मण XX. 1 : 5. 3 (a compos. of the same kind as ब्रह्मण).
ब्राह्मणवत् IV. 1 : 108. 9, plur. 'those who follow the authority of
the brāhmaṇa'; XVI. 19 : 265. 12, 14 : 'mentioned in the
brāhmaṇa.'
ब्राह्मणसंघ XIV. 8 : 165. 10; 166. 4 : ब्राह्मण उक्ताः ।
ब्राह्मणिक X. 50 : 51. 17.

भ ।

- भञ्जत XX. 21 : 47. 15.
भञ्जानुवाक XIV. 8 : 166. 10 : उक्तो भञ्जानुवाकः (T.S. III. 2. 5) see
Baudh. VII. 15 : 224. 13 and passim.
भङ्ग XVIII. 36 : 385. 14, 15, equivalent to भङ्ग of Ap. XII. 11.
10; is R.V. IX. 61. 13 to be compared ?
भङ्ग c. प्रति-वि XXVII. 11 : 335. 16; XXIX. 3 : 371. 6.
भवेदक IX. 18 : 293. 4 : रक्तद्वयोः मेघः । उच्चैर इति प्रसिद्धः ।
भरतद्वादशाष्ट XVI. 32 : 278. 8; XXVI. 20 : 300. 10, 11.
भस्म XXIV. 14 : 198. 7 : भस्मवत्सुतः Viv. : भस्मराशिरुद्धमलेनाद्भुत
इति भस्मराः । भस्मवद्भस्म इत्यर्थः । भस्मवज्जले मित्रीकरणं चि पिप्पलीकरण-
योग्या वे जषविद्येयाः Venk.
भाजदुष् (noms भाजदुष्) XII. 15 : 108. 12, equivalent to भाजदुष्,
which occurs XXVI. 1 : 272. 1.
भाजसाधित् XXVI. 1 : 272. 2.
•भाजन in व्रतभाजन XII. 17 : 112. 13, 15; XVIII. 20 : 388. 4, 6;
XXII. 20 : 144. 14, 15; XXIII. 18 : 179. 5, 6; in अवाक-
भाजन XVIII. 21 : 388. 14.
भाजविकील XVIII. 27 : 357. 7.
भाजित IX. 1 : 265. 3; X. 1 : 1. 2, 7 : यद् भाजितां कुडाकं च वडाकं-
लेन वज्जिताम् Ms.
भुङ्ग c. वत् IV. 4 : 113. 16 : विः संभुङ्ग विभुषं कमा ।
भु c. वत् XIV. 17 : 183. 1; XIV. 18 : 184. 13; XVIII. 14 : 359.
5 : वपथुतो निरुक्तः and elsewhere प्राचायाद्भरोपितः ।

- भूमिकपाठ XXIV 10 : 193. 15; XXVII. 14 : 242 4; XXVIII
4 : 351. 6.
• भूय in प्रसरद्भूयस् XX. 24 : 54. 6; in आवापद्भूयस् XXIV. 3 : 187
• 4 : आवापितस् Venk.
• अ c. सस् X. 5 : 5. 4 : संभरति वक्राति Viv. and Ms.
c. संभि-सस् 1. 2 : 3. 4.
भूमस् XXV. 8 : 236. 16 : अन्तरेव भूमके भुवोर्मर्धे; op. gr̥hs. 1. 1. end :
अधैनामन्तरेव भूमके र्ध्वेव संमार्दि ।

म ।

- मण्डूकः XXV. 32 : 266. 8; 267. 3, 9 : कुम्भत इत्यस्याद्यौ मण्डूकः ।
मण्डूक्या (or अमण्डूक्या ?) subst. II. 5 : 39. 9.
मन्त्र XIX. 10 : 434. 6.
मन्त्रचरवत् VI. 5 : 161. 4 : काङ्क्षपात्रवत् । •
मन्त्रकाङ्कार् XX. 13 : 29. 13.
मन्त्रलोक्त XXVI. 24 : 306. 3.
मन्त्रलोहका X. 5 : 6. 2; X. 6 : 6. 9, sqq.; X. 31 : 29. 11; X. 39 :
38. 4; X. 46 : 46. 17; XXII. 2 : 119. 5 : उपरिक्तमन्त्रका, op.
XXX. 6 : 399. 4.
मन्त्रौ dual : IV. 8 : 121. 6 (var. •चु); XXV. 32 : 266. 5; मन्त्र
II. 9 : 49. 1; मन्त्र sing. II. 10 : 50. 2; II. 11 : 52. 3.
मन्त्र c. वि XIV. 29 : 202. 6 : विमथितस् सानुवर्त्तार्थमथितस् ।
मन्थ XVIII. 42 : 395. 2; XVIII. 43 : 395. 9, a certain very high
number, op. Āp XVI. 31. 1.
मन्त्रोक्तस्य XII. 15 : 109. 7 : ईवत् संसृष्टान् ।
मन्त्रापमत् XVII. 28 : 307. 6.
मन्त्रानुपमत् V. 5 : 133 8 : ईवत् अष्टाः ।
मन्त्रार्थीयस् VI. 10 : 166. 15 : ईवदुपमरास् ।
मन्त्र c. प्र caus., with obj. शिरः XVIII. 19 : 365. 10; XII. 20 :
116. 11 : न प्रमन्थते । न चद्वायां येते न केनान्धिलिखते ।
मन्त्रौ sing. 1. 4 : 6. 8 : 'the vessel for hot water.'
मन्त्रान् (मन्त्राणाम्) चाङ्गिः XVIII. 10 : 187. 11; XXVIII. 11 :
362. 8.
मन्त्रमन्त्राणां XXVII. 1 : 322. 1; XXVII. 2 : 325. 2 : तानि (प्रत्य-
यितानि) द्विविधानि मन्त्राणां तानि मन्त्राणां च । मन्त्रलिखेनाणां तानि

सन्धाखानानि । चाभिनीभिपित्वादीनि । मयेनाखानानि । भिन्नादिमहादीनि ।
Prayogacandrikā.

सम्बद्ध XXII. 8 : 123. 15.

मन्त्रांशुद्विजम् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.*

मन्त्रानुविम्य adv. XX. 26 : 68. 7; XXII. 9 : 131. 9.
मन्त्रानुपूर्व्यं adv. II. 6 : 42. 3; मन्त्रक्रमेणेत्यर्थः । हतौयार्थे ऽन्वयीभावः ।
मन्त्रानुपूर्व्यं adv. XX. 26 : 68. 7; XXII. 9 : 131. 9.

मन्त्रानुषोक्तम् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.
मन्त्रानुषोक्तम् adv. XXV. 14 : 219. 1 : 'leather'

मन्त्राण्युद्योक्त्य् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 5 : 12. 1.
मन्त्राण्य् XV. 13 : 218. 3; XV. 14 : 219. 1 : 'leather-worker.' (1)
मन्त्राण्य् 5. 4. name of an skāha.

मराय XVIII. 48 : 406. 7, 9, name of an ekāha.

मराया XVIII. 48 : 406. 7, 9, name of an ekana.
मरायाकन XVIII. 48 : 406. 9; XXIII. 18 : 180. 2; XXVI. 33 :
320. 7.

320. 7.
सहज in उत्तरसहजम् XII. 14 : 107. 9, cp. crit. note.

सहज in उत्तरमहान् XII. 14 : 107. 9, cp. crit. note.
 मन्त्र c. अन् I. 6 : 8. 16; I. 13 : 19. 10 : अन्वयवृत्तिः। अन्वयः अर्थभावे
 नव्ययितुः पूजार्थः। कुच एवोद्यमनं यथा देवताभ्यो मूपादौ न ह्येनापास्तुतेष-
 वम्। यथा इति सर्वाणां कर्मलेन यथाहलोनेतोत्पत्तये तदुभावापुत्राववृत्तिः।
 अन्ये मन्त्रेण केवलं अपतोत्पत्तौ पूजति Viv. : उपासयन् Kēd. ; it is
 equivalent to उद्विज्वैति of the White Yajurveda (Sat. Br. I.
 1. 3. 7, Kāty. II. 3. 35).

महाकोश XXVI. 8 : 283. 1.

महापद्म XXV. 13 : 243 10.

महाविनि X. 27 : 25. 18 : महाचित्ययंदयादि ।

महानस XV. 14 : 218. 12.

महानस XV. 14 : 218. 12.
महानसिक XXVI. 1 : 272. 1, equivalent to भागसुख ।

महाभारत XXVI. 1 : 272. 1, equivalent to महाभारत
महाभारत VI. 34 : 199. 2; VII 1 : 200. 17; XIV. 4 : 156. 13;
महाभारत

XXI. 16 : 99. 1.

महापवित्रेति XXVIII. 1 : 344. 14.

* महापात्र XXVI. 12 : 289. 13.

सहायक XXVI. 12 : 289. 13.
सहायक XIV. 8 : 164. 15, 20; 165. 1; XVII. 61 : 340. 17.
सहायक 201. 1 see crit. note.

सहायन XIV. 8 : 164. 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850,

महाभ. XVII. 10 : 291. 1, see crit. note.
महीष. XI. 11 : 79. 9 : महीषमाना वासते । पूजयन्तो ज्योत्स्नम् । कर्मणे वा
पूजमाना वासते Viv. ; यजमाना वासिः पूजयन्ति Kāś.

महोदयेऽप्या XXIII. 17 : 176. 12, 13.

मानधवाख XVIII. 25 : 373. 4, 6.

मात्रक XVIII. 25 : 373. 4, 6.
मात्रक XXIV. 2 : 186. 3. According to Venk. and as mentioned
in the Viv., name of an Ācārya : इति मात्रक आचार्यो गच्छेति
केचित् । अन्ये मां गच्छतीति मात्रकं तत्र (instead of these two words
मात्रकत् another copy) प्रयुक्तो यत्र उच्यते इति । एवं च मात्रकसंज्ञा

यवाप्रयुक्तम् । अतो यन्नो जीति; if the name of an ācārya was meant, we could hardly miss an इति after यवोपपन्नः ।

मान XVII. 31 : 310. 11^c: कुडवादिना (sic.) मानम् ।

मानुष XXIV. 12 : 195. 12 subst. neuter ? मानुषेय मनुष्याधारवेना-

.. विंशदिशोवादिना धर्मेण Venk.

मानुष XIV. 18 : 183. 10, 11; this passage is not commented upon.

मासत XI. 10 : 79. 2; XXV. 34 : 270. 3 : मासताः । मासतां मन्त्रयन्तो (means ?) यथा विश्वसाधूनाः सूतप्रामादय उच्यन्ते; according to Keś., whose text, however, has here some gapings, the वाचिष्ठतः of line 1 are सूतप्रामादयः, the मासताः are the वाच-संप्रसीतारः ।

मार्तिक XXIII. 18 : 178. 9.

मासर XVII. 31 : 310. 11; XXIII. 16 : 175. 16 : तत्र यत् सुद्रतश्चक्षुः (r. °क्षानां ?) मन्त्रकतश्चक्षुः (r. °क्षानां ?) सावयं तं मासर इत्यादिचते ।

मासस्य XVIII. 3 : 345. 18.

मासिष्ठ XVI. 15 : 262. 9.

मासानस्य fem. सौ. XV. 25 : 229. 9.

मासान्निक XXIII. 11 : 167. 10.

मिन्वाकति XXI. 24 : 113. 1 sq.; XXV. 24 : 256. 16; and passim in the prāyaścitta-praśnas.

मिर्मिर XVIII. 1 : 343. 4, 5, see the text itself.

मिष XIV. 13 : 175. 13 : मिषमिष । बुद्धिपूर्वक पापसंशयम् ।

मौक् o. उप VIII. 14 : 255. 9; XV. 5 : 209. 19; 210. 1 : उपमौवति संज्ञा करोति ।

मुक्ताकाश II. 6 : 42. 15; II. 12 : 53. 7; II. 16 : 60. 4; X. 12 : 12. 2; X. 13 : 13. 12 : कुडितो मुक्ताकाशः । इषोक्तदूषणोत्पत्त्ये । मुक्ताः कुक्ताका यस्मैति मुक्ताकाशः the Viv., and elsewhere : मुक्ताकाशं शीर्षानुष्ठानम् । मुक्ताकाशं यस्मैति वा; मुक्ताकाशैः पश्चिमिद्येवमिर्मितं मौक्तम् Ms. हुतकार्य I. 2 : 3. 14. : भावनिधानार्थः अथमुक्तासंनिवेशविधेयो हुतः । तदन्वार्थो हुतकार्यः Sāy.

मुक्तकत XXVI. 33 : 320. 8.

मुक्तकतपुष्पदु XX. 16 : 33. 15.

मुक्ताकर XV. 8 : 213. 6; XXIV. 10 : 193. 15.

मुक्तारेष्ट XXVIII. 1 : 344. 15.

मुक्तवत् XXIV. 31 : 217. 1.

- दत्तिष्व XXVI. 27. : 310. 4, 5.
 दत्तुदेवत्वं XXIV. 36 : 222. 13.
 दत्तुष्व XVIII. 16 : 361. 3; XXIII. 18 : 179. 3; XXIV. 11 : 179. 3.
 दद् c. प्र (प्रवृद्धित) XXII. 17 : 141. 12, see crit. note; XXVI. 32. : 316. 10 : प्रपञ्चे ।
 दद् c. प्रति-चमि IV. 1 : 108. 6; III. 21 : 93. 13; and often.
 c. वि-चमि XX. 5 : 15. 10; XX. 8 : 20. 9, 12; XXII. 11 : 133. 1; XXV. 16 : 247. 6.
 मेवायसौयमाश्वास XXX. 8 : 401. 11.
 मौक्ष XV. 25 : 229. 1 : 'a fragrant substance extracted from the *musta*,' मौक्षक Āp.
 मा c. चम्-प्र VI. 2 : 157. 20 : संप्रचाय दहिना ।

य ।

- यजुर्वृक्ष XI. 7 : 75. 4; XI. 9 : 79. 11, 16 equivalent to यजुर्वृक्ष ।
 यज्ञपरिभोजन XII. 5 : 90. 14 : यज्ञोपकरणं दद्यापयोगं दर्भभास्वमोक्षादि ।
 यज्ञपुच्छ XXV. 26 : 259. 3; XXVI. 12 : 289. 12; XXVI. 32 : 318. 5; XXVI. 33 : 320. 1.
 यज्ञवाद्य XXVI. 7 : 281. 6.
 यज्ञसद्वि I. 21 : 32. 10.
 यत् c. चमि-चा caus. XI. 11 : 80. 2 : संक्षेपयति ।
 c. परि-चा caus. XIV. 32 : 191. 10, 17.
 यतउच्चार X. 30 : 28. 17 : अपि वा यतो जगत्पदस्य अन्य अनभिहितं भवं यत उत्पद्यत इति मन्यते तस्यां द्विष्टुपदधातीति ।
 यथाक्रमं XXIV. 12 : 196. 7 : प्रश्नादियं यकिन्यकिन्वते तत्तात्पर्यं यथं यदति तत्तं यन्मानुष्यतया पूर्वमुत्तरं वा दृष्टीतेत्यर्थः Venk.; यन्मानुष्यतया यदति यथादायने वा स इति Viv.
 यथाक्रमं XIV. 4 : 158. 4 : यथाक्रमेण यन्ति । यद्यपिहोमः सोम इत्यादि, pp. T.S. III. 1. 7. 3—XXI. 17 : 100. 9; XXII. 11 : 134. 7.
 यथाशब्दम् XXIV. 12 : 196. 5 : शब्दलक्षणम् । यो शब्दः प्रथमं दृष्टीतेत्यर्थः Venk.
 यथाधियम् XXIII. 6 : 157. 7.
 यथाधिकारम् XXIV. 2 : 185. 19 : यथाधिकारं मन्त्रा दद्याः । यथाधिकारं प्रत्यधिकारं मन्त्रा दद्याः । तादृक्यवशात् मन्त्रा उपदिष्टाः Venk.

यथाभिर्देव् XXII. 18 : 142. 11 : यथापठितं पार्श्वं सुष्ठुरादि यथा वा जायन्ते
भेदेन तथा Venk.

यथान्युत adj. VII. 8 : 214. 1 ; •तम् adv. ib. ; XXV. 19 : 250. 2.

यज्जुःप्रकृतिम् (•कृतम् the Viv.) XXIII. 18 : 178 15.

युवाप्रयोनम् XXI. 1 : 69. 5.

यथाज्ञातप्रविधि XXIV. 1 : 185. 2 : यथाज्ञायस्य प्रविधिः अभिधानं तद्वन्निष्पत्त्य
वेदोक्तज्ञानमनतिज्ञस्येति यावत् Venk. ; यथाज्ञायस्य प्रविधिः प्रविधानं ज्ञानः
यदा यदर्थं विज्ञातस्यैव श्रुत्यादिभिरनियुक्तामन्वाप्तिनियोजयेत् Viv.

यथावकाशम् XX. 13 : 29. 10 ; XX. 18 : 39. 12 ; XXI. 21 : 108.
5, etc.

यथावेदम् VII. 9 : 215. 1 ; VIII. 2 : 236. 5 ; VIII. 11 : 247. 20.

यथावर्चस् X. 20 : 19. 3 ; X. 26 : 25. 17 ; XIX. 2 : 417. 4.

यथाद्वयम् XXI. 5 : 76. 15.

यथावददधिष्व XXVI. 20 : 300. 6.

यथावद्वदितम् VII. 6 : 241. 18 : समुदितानुषणं विद्या (var. विज्ञा-) -
दीनाम् ।

यथादुष्टम् X. 17 : 16. 10 ; X. 20 : 19. 3 ; X. 26 : 25. 16 ; XIX. 2 :
417. 4 ; XX. 3 : 8. 18, also pi. sū. I. 15 : 23. 8.

यथाकृत्स्नम् XXIV. 22 : 206. 13 ; XXVII. 11 : 336. 4.

यथोपपन्नेन XXII. 1 : 117. 15, see under उत्तरदण्ड ।

यथोपपन्नेन (instr.) XXI. 4 : 76. 9.

यदभिचारः XXIV. 9 : 192. 13 : यदभिचारं तन्मनु स्यादभिचारं कुर्यात् ।
तन्मन् प्रयोगः । यदभिचारं तन्मनु स्यादभिचारं तन्मनु तन्मन् कुर्यात् Venk. ;
यदभिचारं यद्व्यस्येन विभक्तिं तन्मन् यद्व्यस्येन तद्व्यस्येन तन्मनु स्यादभिचारं तद्व्यस्येन तन्मनु
कुर्यात् Viv.

यद्वयम् adj. VII. 15 : 225. 18 ; VIII. 4 : 240. 4 ; VIII. 12 : 251.

— 4 : यद्वयम् । यद्व्यस्येन यद्विभक्तिं तन्मन् यद्विभक्तिं तद्विभक्तिं ।

यद् c. अप VII. 5 : 207. 4 ; VII. 6 : 209. 15.

c. या XIV. 10 : 170. 5, 6 (T.S. III. 2. 9. 5) : यथा वा यावता
प्रतीचते । यावताम् यावतुल्येन मन्वाप्तिनियुक्तस्य प्रतीचते, प्रतीचते,
this explication is different from, and, doubtless partly
better than the one given by Śāyana.

c. यति-या XXII. 1 : 117. 20 : यतिव्यस्येन । यावदेव ।

c. यनु-या XXIV. 11 : 194. 13 : यनुयतामि । यनुयतामि यनुयता-
मीति यावत् Venk. ; यनुयतामि Viv.

c. यनु-यद् VII. 17 : 228. 19 ; VII. 18 : 231. 4, and passive
in VII and VIII ; XI. 8 : 77. 3.

- c. उप-उत् V. 14 : 144. 9; VII. 2 : 201. 18; XIII. 25 : 135. 18; XIII. 41 : 149. 1, all with obj. यवात् : उपोद्यन्ते यवात् । पुरोडाशीवाचयन्तवाले यवान्मूर्ध्नीप उद्यम्य तिष्ठन्ति ।—VII. 14 : 222. 11 with obj. यमवात् ।—IV. 9 : 124. 12; VII. 14 : 224. 5; VIII. 4 : 239. 14; VIII. 12 : 250. 10; all with obj. दद्यात् : स्त्रीषे उद्यन्ते ।—IX. 8 : 276. 11 with obj. चविषाधिः स्त्रीषे अर्धे धारयन्ति ।
- c. उप XXIV. 32 : 217. 12; 218. 1 : with obj. दायम् ।
- c. उप-नि II. 8 : 45. 12 : उपनियत्य स्त्रीषे दद्यान्ति उद्यम्य ।
- c. चति-प्र II. 17 : 62. 4, etc.
- c. उत्-प्र I. 12 : 16. 14 sqq.; VI. 11 : 168. 12; VI. 24 : 185. 6; VI. 30 : 194. 12; VII. 6 : 208. 8, 10; VIII. 1 : 234. 15; 235. 3; VIII. 9 : 245. 15, 17; IX. 8 : 276. 1, 4; XXV. 12 : 241. 3.
- c. वि-उत्-प्र VI. 16 : 152. 2; XI. 8 : 78. 18 : विभज्यविभज्योन्मूयन्ति ।
- यवपुरीष adj. XVIII. 21 : 368. 5.
- यववर्षिष् adj. XVIII. 21 : 368. 7.
- वाज्ज् XXII. 1 : 118. 7 : रतस्यै वाज्ज्ये (viz. मृदः) । रतस्याः यज्जः संभ्रताय । मृदः सक्तायान् Ms.
- वासावर XXIV. 31 : 216. 11.
- वासावरधर्मं XXIV. 31 : 216. 10, 12.
- वायस्विन् XIII. 1 : 119. 8.
- यु (वीति) c. सम्-उत्-वा VI. 8 : 164. 21; XVII. 40 : 320. 16; XVII. 44 : 325. 8; XVIII. 41 : 393. 4; XXVI. 8 : 283. 2 : समुद्रायुत्य । मित्रयिता or सप्त हस्ता ।—X. 25 : 24. 10; X. 54 : 56. 16; XI. 7 : 74. 4 : समुद्रायुतं भवति । यवीकृत्यं मित्रितं भवति ।
- c. सम्-प्र II. 16 : 59. 7, 18; II. 13 : 60. 1; IV. 2 : 109. 19; V. 15 : 149. 6; VII. 5 : 206. 2; VIII. 1 : 234. 11; X. 20 : 18. 17; XV. 19 : 223. 18; XIX. 2 : 416. 5 : मित्रयति, आहोदयति ।
- c. प्रति VIII. 20 : 261. 17 : अपामनं प्रतिवोति । उत्तरतपसादेन प्रतीषजयः प्रेरयति ।
- युज् XXX. 1 : 389. 5, 7, designation of a measure.
- युज्कान्तस्य dvandva X. 24 : 23. 13; XXII. 5 : 124. 10, 13 : युजं च कान्तं च ।

- युज् c. नि IX. 9 : 277. 12 : नियुज्य । यत्वं नोः पादे नियुज्य वच्चा Ked.
 c. उप-नि act. XI. 6 : 73. 4 ; XII. 7 : 95. 13 ; XV. 24 :
 227. 15. * *
 यूपविरोचयौ XXIV. 18 : 203. 5 : यूपविरोचके यूपे यत्नो हुने (sic) निमित्तं
 नैमित्तिकत्वाद्वाः पद्मवर्धितः । सोऽप्युपाय्य कर्तव्यः Ked.
 यूपस्योपस्थानम् XIV. 21 : 190. 9 : उत्तं यूपस्योपस्थानम् (T.S. III. 5. 5. h.)
 see Baudh. IV. 11 : 127. 8.
 यूपानटीय VI. 22 : 181. 16, 18 ; 182. 2, 6 ; X. 19 : 17. 16 ; X. 23 :
 22. 6 ; XIX. 1 : 415. 12 ; XXII. 5 : 123. 17.
 यूप IV. 8 : 121. 9 ; 122. 15 ; IV. 9 : 123. 7 ; instr. यूप्या IV. 9 :
 123. 2 ; loc. यूपन् IV. 9 : 123. 2 ; XXV. 32 : 266. 13 sqq.
 योयकत VI. 15 : 173. 4 ; VI. 24 : 184. 1 : यद्यनयनार्थम् ।
 योयुपन XX. 9 : 22. 1, nom. act. to योयुप्यते ।

र ।

- रचोऽपचनन XX. 2 : 7. 5.
 रज्जुदाम dvandva IX. 5 : 271. 7 : रज्जुश्च दाम च ।
 रज्जुद्रव्य IX. 15 : 287. 13.
 रचकार II. 16 : 61. 2 ; II. 12 : 53. 17 ; XXIV. 16 : 200. 5.
 रचयन्नचित् XVII. 29 : 307. 13 ; 308. 3 ; XXX. 16 : 408. 8 ; 409.
 12 ; XXX. 18 : 410. 17 ; 411. 6.
 रचयन्नचिति XXIII. 15 : 174. 7.
 रचनासौ (or. •नासौ) XIV. 17 : 183. 5 ; XXIII. 7 : 159. 5 ; XXIV.
 8 : 191. 8.
 रचनरहस्य XXV. 22 : 254. 7.
 रचयेव XI. 8 : 78. 5 : रचयैवत्यम् ।
 रचयुच XIV. 17 : 182. 16 ; XVIII. 24 : 371. 15 ; XXIV. 8 : 191.
 7 : रचयुचे ।
 रचयुज XX. 25 : 57. 1, a measure, op. युज् ।
 रचयसंज्ञाय XXIV. 24 : 209. 9 : यन्नमार्जस्य विचारप्रसायम् ।
 रचवाचन XI. 2 : 64. 14 ; XI. 6 : 71. 9 ; 72. 9 ; XII. 7 : 95. 8 ;
 XII. 14 : 107. 3, 4 ; XII. 19 : 116. 5, 8 ; XXV. 33 : 269.
 1, 3 : रच वाक्यो यावत्वा ह्यकटाश्रयमिति रचवाचने । तदर्थेनाद्यविधानं
 रचवाचनं हविर्धानविशेषवत् । सदोषविशेषाद्यंभवात् समानविद्वांसोऽपि ।—
 रचवाचने रचवकडे elsewhere.

- रघवाचनवाच XII. 19 : 116. 5, 8 : रघवाचनमन्त्रस्य दक्षिण्युरिति नियुक्तः ।
 रघविनीचनीय XI. 8 : 78. 6 ; XII. 14 : 107. 1.
 रघाच XVII. 11 : 292. 4, 6 ; XX. 25 : 56. 18 ; XXVI. 10 : 285.
 '7' ; XXVI. 23 : 304. 4, 7 ; XXX. 4 : 395. 16, 8 measure
 op. चच ।
 रघेवा XX. 25 : 56. 18, a measure, cp. रघा ।
 रघ् XXV. 7 : 235. 8 : प्रति रघ् कठिप्रदेशं प्रति ।
 रराटो VI. 25 : 186. 7 : रराटोय् । विद्वत्तो तोरवस्मानोवां बन्धनमाकाय् ।
 दर्शनवौमित्यन्ये ।
 रसस्तेहि XXVIII. 1 : 344. 15.
 राका XXIV. 20 : 205. 1 ; XXIV. 29 : 214. 16 : उन्नरा यौर्वलायो ।
 राजम्यह plur. XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 9 ; 365. 3,
 probably 'the king's wives.'
 राजयन् XXIV. 11 : 194. 5 : राजकर्मयन्त्रः Venk.
 राजहव्य XXVIII. 13 : 366. 12.
 राजसूयगव्य XII. 10 : 100. 10, dual, the formulas T.S. 1. 8. 13
 / and g.
 राजावद्धी VI. 10 : 166. 13 ; VIII. 19 : 259. 13.
 राज्ञुदास XV. 14 : 218. 7 ; XXVI. 10 : 286. 8, 9 and elsewhere.
 रात्रिकर्मिन् XV. 19 : 224. 6 ; XV. 22 : 225. 15 ; 226. 3.
 रात्रिभृत् X. 12 : 11. 13 ; XXX. 7 : 400. 17.
 रात्रिघ्न XIV. 22 : 192. 1 : ह्यदशावादावस्य यावत्तुघ्नरात्रिभृत् ।
 रात्रि IX. 12 : 283. 12 ; X. 59 : 62. 9 ; XXV. 32 : 268. 2 : न रात्रि-
 नुवेद्यात् । रात्रि रत्नवाचिब यद्वीता न धर्माय । यद्वाग्निर्द्वं ज्ञापयति ।
 रात्रि XVIII. 48 : 406. 7, 8, name of an ekāha.
 रात्रिहन्त XVIII. 48 : 406. 8 ; XXIII. 18 : 180. 2 ; XXVI. 33 :
 320. 7.
 राजावत्यरिषीभिन् VII. 6 : 209. 12 : राजावन् मेकल्लयव परिजना ज्योवा या
 (var. यौवायां परिजतयोवा या) वा परिषोवा । न यत्नाणि तत्परिषोवि ;
 cp. राजाव Śat. Br. IV. 1. 5. 19.
 रिप् c. उव-यति XVIII. 15 : 360. 11.
 र्व X. 54 : 57. 3 ; र्वः designation of the offerings poured into
 the fire with the three formulas T.S. V. 7. 6. 3-4 (d);
 र्व c. वि-वद्-वा caus. XXVI. 12 : 289. 8, 10 : इवक् वजरोज ।
 र्वीज् XV. 1 : 204. 14.
 र्विषिप् X. 31 : 29. 12 : X. 39 : 28. 5 ; X. 46 : 46. 18.

41

लक्ष्मण adj. XXX. 7 : 399. 13 (Thibaut reads लक्ष्मणम् but op. Ap. XVI. 13. 9) 'marked.'

अथ च. प्रति-उप med. VII. 3 : 202. 21; VII. 13 : 220. 16; VIII. 4 : 238. 15; XIV. 12 : 174. 5 : प्रत्युपलब्धः । प्रतिपाद्यः or उदीयः ।

सङ्ख्य XVIII. 20 : 366. 5; XVIII. 21 : 368. 13, 14, 'destined
for a lāṅgala.'

सिख c. अभि-परि XXIII. 14 : 172. 9.

c. सम् caus. XXIV. 18 : 202. 9 : यज्ञपात्राणि संलेखयेत् । तज्जपा-
दिना नवोक्त्यान् Venk.

सिप c. चव caus. IX. 1 : 265. 9; X. 1 : 1. 8.

୦. ବା-ସ XXVI. 31 : 315. 5.

विषय ०. प्र. ८. XXIII. १ : १४९. ६, ७. •

सुप c. चट्-चव IV. 7 : 120. 3; XV. 5 : 70. 10; XV. 31 : 236. 13 :
समवसायन । रबीकृत्य मन्त्रानः ।

c वृ-वृत्त VI. 19 : 178. 6; VI. 21 : 180. 14 : अनुक्तम् । वाक्य
Viv.; मञ्जीवा Keś.

c. सम-प्र 1. 21 : 33. 6; XX, 15 : 33. 4 : 'to take away.'

जोष VI. 25 : 186. 3, 4 equivalent to जोष (= जोष्ट), also Taitt.
Ār. VI. 7. 1.

बोधवाचिन XXX. 6 : 399. 3.

लोकाग्रि XX. 26 : 57. 7 sqq.; XXI. 14 : 94. 4; XXII. 5 : 123.

12; XXIII. 19 : 182. 7; XXIV. 35 : 222. 7 : लोकाधि-
रिति विदेरप्रिन्नं इति (T.S. I. 2. 12. b, op. VI. 2. 7. 3 : य इवैष
लोकैकग्रन्थः); XXIV. 7 : 190. 15; on this passage : लोकाधीपुत्र
तेवासुपुत्रस्य Venkatesvara remarks : तेषां निरुपपन्नस्य विदेरप्रिन्नो
नामाग्रे अतिर इत्यादि (see Baudh. IV. 2 : 109. 8 sqq.) मन्त्रेणो-
त्पत्तेयां बालाक्षमपुत्रीकविषयनामां लोकाम्याक्षानां चत्वारामुपपन्नं समीपे
वृत्तिं कृत्वा चत्वार्यमपि विदेरप्रिन्निति मन्त्रं सकृदुक्त्वा लोकाधिं भावयन्नेव किमु
प्रतिलोकाधिभावसंवेदितव्यः ।

श्रीलङ्का XXIV. 23. 208. 2.

कोरिन्थियासु XXIII. 1 : 148. 8.

कोशिलोष्ठीय XXIII. 1 : 148 : 8.

- वसतीवरीकस्य XVI. 3 : 247. 8; XXIX. 6 : 377. 9.
 वसिष्ठस्य XVII. 54 : 334. 1.
 वसस्य XXIV. 31 : 217. 1 : (गौः) वा लुपति ।
 वसस् subst. neuter II. 13 : 55. 15; XV. 25 : 229. 3, 5 : वससः
 काले । इहे वीवायां वा; occurs repeatedly also in the Kāṇva
 Śat. Br. e.g. I. 2. 3. 23.
 वा c. वसि XV. 8 : 213. 8 : यद्यभिवाति, the subject must be वसः; it
 follows from our Baudhāyana-passage that अभिवात Lāṭy.
 VIII. 5. 3 must be derived also from वसति, not from वसति
 as the Petersburg dict. has it.
 वाग्देवस्य XXV. 8 : 236. 15.
 वाचोयस्य XXI. 9 : 86. 3.
 वाचोयस्य XXVI. 12 : 290. 6.
 वाज् c. उप caus. I. 5 : 22. 16; 23. 4; I. 19 : 28. 3; IV. 6 : 116.
 5; V. 30 : 130. 18; V. 7 : 136. 12; V. 13 : 146. 11; VI.
 20 : 179. 18; XI. 4 : 68. 11 : उपवाजयतीति वीजननेव वाजस्य
 Śāy.
 वाज XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14; 412. 7, name of an
 ekāha.
 वाजपेयिक XXII. 13 : 136. 3; XXII. 14 : 137. 8.
 वाजप्रचयोश्च X. 54 : 56. 17.
 वाजवाजिन् XVIII. 51 : 410. 14, 15.
 वातस् c. उव IX. 3 : 268. 21; X. 6 : 6. 3, 4 : उपवातयति श्रोत्रयति
 Viv. and Ms.; उपवातेषु ग्रन्थेषु ।
 वात्यस्य XXV. 7 : 235. 4 (op. T.S. VI. 1. 2. 6).
 वात्या XXIV. 31 : 217. 2 : वात्या (गौः) । अपरवात्ये इह दुहते । वने
 च वरतीत्यन्ते ।
 वात्यवस्य XXIV. 31 : 217. 2 : वात्यवस्या (गौः) । वने वरति वस्या वस्या
 वात्याया वस्यो वस्याः (thus the two copies of the Viv.)
 वायस्यस्य XX. 16 : 34. 4.
 वास्य XI. 1 : 63. 7; XI. 3 : 67. 2 : गोवासां वसिचं सदस्यम् । आधिक-
 मित्यन्ते ।
 वासिच II. 3 : 36. 8 : ऊर्षादिवाकविज्ञापिचः; probably it is a proper
 name, op. Kāty. X. 2. 21.
 वासतीवर adj. XXI. 17 : 100. 8.
 वासिडीय XXIII. 7 : 160. 2. (op. T.S. III. 5. 2).
 वासीद्विच XIII. 1 : 120. 4; XXIV. 29 : 214. 12.

- बाह्योपनीष (viz. होमः) XXIV. 17 : 201. 3, with the two stanzas
T.S. III. 4. 10. a, b.
- बाह्य XXIV. 5 : 189. 6 : बाह्यकम्, a wild herb. *
- बाह्यम् XXIV. 31 : 217. 1 : बाह्यी (गौ) : बह्यश्चेन बहति (hic)
- बिह्व XV. 37 : 242. 4, perhaps equivalent to दम्बुर ।
- बिह्वि XVII. 24 : 303. 13 ; XVII. 25 : 304. 14 : XVII. 26 :
305. 11.
- बिह्वी X. 46 : 47. 2 ; XXX. 6 : 399. 4, name of a peculiar
istakā, cp. the crit. note on the last passage
- बिह्वं XXII. 3 : 221. 8 : तासुतां बिह्वं भक्ष्युतं (r. • श्रुतां ?) न कुर्वीत ।
गर्भशब्देन उक्तो ज्ञेयव्यति । गर्भो वा यद्यद्युक्त इति ।
- बिह्वम् absol. VII. 17 : 228. 13, 16 ; opp. संततम् ।
- बिह्वम् ? VIII. 21 : 262. 16 : समापयन्ति ।
- बिह्वता (via. रतिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIII. 8 : 124. 7
- बिह्वतवच XV. 7 : 212. 11, cp. Śāṅkh. ārṣ. XVII. 5. 1
- बिह्वम् adv. V. 12 : 145. 16 : बिह्वतवरात् ।
- बिह्वि X. 50 : 51. 12 : परिमृष्टविला अपहोना बुद्धि ।
- बिह्वी XI. 1 : 63. 12 ; XXII. 13 : 135. 12 : ह्यपादा आसन्तो. cp.
Śat. Br. V. 4. 4. 1.
- बिह्वीय adj. XXVI. 25 : 308. 4.
- बिह्व c. अति caus. VI. 12 : 169. 13 ; XXI. 11 : 89. 9 : अतिबिह्वयन्ति ।
अतीत्य गमयन्ति or अतिनयन्ति, cp. अतिबिह्वन्, probably equivalent
to बिह्व, which occurs in the Kāṇva Śat. Br. and Āp
and Hir.
- बिह्वन् XV. 15 : 220. 2 ; XV. 29 : 233. 17 : 'fan'
- बिह्वी adj. fem. XIV. 13 : 176. 5, 7 (cp. T.S. III. 3. 8. 4) : अर्का -
विधान्याम् । अर्कां दुभिषदुर्भिषदोपनिमित्तान् बिह्वी ।
- बिह्व IX. 4 : 270. 11 ; IX. 17 : 290. 13 ; X. 8 : 7. 18 : बिह्वः बिह्वः or
बिह्व ।
- बिह्व XXII. 17 : 141. 9, 14 : बंशनाडी, cp. बिह्व of the Śat. Br. .
- बिह्व XVIII. 20 : 367. 11 ; 367. 10 probably the same as the
foregoing word.
- बिह्वी masc. II. 8 : 46. 5 ; the पादयो बिह्वः are the formulas
mentioned in II. 5 : बिह्वीन् । बिह्व बिह्वीयो पादयानि वैर्वा वैर्वा
या तान् बिह्वीदिसंयन्त्यान्त्यानित्यर्थः Keś.
- बिह्व XXIV. 16 : 200. 12 sqq. : बिह्व अपात्रकाले अपवर्षि प्राक् सौर्वनाकाः

मुक्तपथे । तथैवापचीयमाचपथे प्राग्भाषाशाखाः Viv.; विपथे अपथकाने Venk.

विपथ XII. 16 : 110. 3 sqq.; XV. 37 : 242. 5; XV. 38 : 244. 2 : भिन्नमार्गैश्चकडमित्यर्थः ।

विपरीतनामधेय XXIV. 33 : 219. 17 : अस्मानामधेयत्वात् प्रथमवता भवि-
तवमिति ।

विषाध XVIII. 48 : 405. 11, name of an ekāṣa.

विभक्ति III. 2 : 70. 4; III. 3 : 70. 17, designation of the imme-
diately following mantras;—X. 23 : 21. 21; X. 24 : 23. 6
and often in prasna X : विभक्तिमन्त्रादिदृष्ट्वा विभक्तिः । अथ आयाधि
बौतय इति प्रथमा विभक्त्यानामि Ms.

विमते ? XVIII. 24 : 372. 7.

विमयी XI. 11 : 79. 10 : तद्वस्तुत्तुय विमयीकुर्वते । तदुभवे (viz. आजिहृतः
and नावतः) वस्तुत्तुय वस्तानो नवतो विमयीकुर्वते अपसमस्तयेनाच्छिन्दन्ति
Viv.; अर्धमंजसमीपयेन आच्छिन्दन्ति Keś.; op. T.Br. I. 3. 8. 4 and
Sāyaṇa on this passage in Taitt. S. (ed. Cal.) Vol. I, p.
1050, l. 2 from bottom; op. also Āp. XVIII. 7. 8.

विषू IV. 8 : 122. 11 : प्रथम्युषम् ।

विराजन्त II. 18 : 64. 11; XXIV. 33 : 219. 14, the mantras begin-
ning with नयं प्रजाय् T.Br. I. 2. 1. 25 sqq. : विराज उत्क्रान्ता य
इतैर्मन्त्रैः प्रजापतिना क्रमेण परिष्टवीतत्वात् op. see T.Br. I. 1. 10.
1,—विराजन्त Apastamba.

विलोका adj. XXIV. 10 : 193. 14 : विविधं लेखितवानि विना कपालैः Viv.;
विखनीयानि श्रुत्या लेखनेनैव संजाताकाशाभानि । ते तानि । औचलाद्विर्वाह-
विलोकाणि Venk.

विवाजिन V. 1 : 129. 10 : विनतवाजिनाम् ।

विह्वल IV. 6 : 119. 3 : विह्वलम् अचये वा अनु Viv.; आचमनैरुचये प्रदेये
उपाह्वतयोरप्यनरविहितमादाय तस्मिन्नेवे Keś.; note the reading of
Tr. : विह्वलम् ।

विष् o. वि-प्र XXIV. 21 : 205. 5.

विश्व V. 2 : 130. 15; V. 6 : 136. 9 : वेदिं च मार्चयत्वं आनरा विश्वः—
XXX. 6 : 398. 8; XXX. 10 : 405. 2, 5; XXX. 18 : 411.
1 : 'the middle.'

विश्वम् adj. (viz. जन्तः) XXIV. 7 : 190. 12 : विश्वजने चिञ्जते ज्ञेन
जन्तुमिति विश्वम् Venk.

विश्वाम् XIV. 25 : 209. 14, see crit. note.

विश्वाम् XV. 14 : 218. 9; XV. 37 : 243. 3.

- विश्रावण XXVI. 12 : 290. ४, nom. act. to विश्रावि : 'the giving of the different directions.'
- विश्वरूप (viz. आद्यः) XXV. 21 : 252. 13.
- विश्वलोप X. 4 : 3. 15; XXI. 2 : 72. 14 : विश्वलोपेन । हविः कुशादिना Viv. ; हविर्भूमिनिशोधनपांशुभिश्च Keś. ; अथद्वयूरचसमर्थेन हवादिना Mb.
- विश्वज्जाभयण XXVI. 12 : 289. 6 ; XXVI. 24 : 306. 7.
- विषम XXIV. 39 : 225. 10, 11, cp. T.S. II. 1. 3. 1.
- विष्वीनशास्त्र XVIII. 48 : 407. 2, name of an ekāha.
- विष्वानात XXIV. 27 : 212. 10.
- विष्णुस्मिन्मन्त्र VII. 11 : 217. 6; XXV. 19 : 250. 7 : अथमात्रे निर्जमनप्रवेशनमानः ।
- विश्वमिन् III. 1 : 69. 5, 14 : कलापाः ।
- विश्वदवाच् I. 3 : 5. 5; XXIII. 11 : 166. 4; XXIV. 23 : 208. 8, opp. to वाचयन ।
- विष्णुविन्वा XXII. 16 : 139. 19; XXIV. 8 : 192. 3, also pi. sū. 1. 4 : 8. 4, name of a kind of plant.
- विश्व XIV. 4 : 158. 1 (विश्वत् ब्रह्मन् cp. T.S. III. 1. 7. 3; VII. 5. 5. 2); plur. XX. 1 : 3. 5 the reas in T.S. IV. 7. 14.
- वो (5 वो of the P.W.) c. वा XIV. 10 : 170. 2 : आनोवेरद्विनि (cp. T.S. III. 2. 9. 5), आधितः सुमृत्युरपि संभवति त्रैति ।
- वोदित II. 13 : 56. 2; VI. 32 : 197. 8; XXV. 13 : 242. 11 : दवा ।
- व (वोदे) c. अति XXIV. 12 : 195. 11; XXIV. 13 : 197. 6 : तानेव नानिद्वौत तानतिक्रम्यान्वात द्वौत । तानेव द्वौतेत्यर्थः Venk.
- वकल subst. masc. XVII. 39 : 317. 1; XVII. 40 : 320. 10, probably equivalent to वज्र or वज्र, 'a thin piece of wood, a splinter,' cp. वकले dual neuter Kāṇva Śat. Br. III. 1. 12. 3, पुरोडाशवकलम् ib. V. 3. 2. 1.
- वृत् c. सम्-वा VI. 21 : 180. 17; IX. 6 : 274. 2 : समाहत्य निधाय ।
- c. प्रति-नि caus. XIV. 14 : 178. 3.
- c. अनु-परि caus. XI. 7 : 76. 6, see under पद् c. अथ; XVII. 41 : 322. 1.
- c. प्र XIV. 7 : 162. 19 sqq. : 'प्रहने कुडिते ।
- वृत्तिप्रेक्ष XXIV. 13 : 198. 2 : वृत्तिप्रेक्षे वर्तमाने । वृत्तिं जीवनीयाय प्रेक्षते इति प्रेक्षः । तद्विवर्तमाने वाजके. तथाप्युते अथाप्यमपि वारिद्र्यपरिहारार्थं वाजकेदित्यर्थः Venk. ; वज्र वज्रवर्तमाने कर्मसङ्गे कवचपीडायां च Viv.
- वृथापि XHI. 43 : 151. 2; XIV. 16 : 180. 14; 181. 12 and often : औचित्यादिः ।

हवायन XXVI. 9 : 285. 1 : हवायनमग्निदीपादि ।

हवि VII. 5 : 206. 6 ; VIII. 1 : 234. 12 : हविरिहो मन्त्रः (T.S. III. 1. 8. 2).

हविः XXV. 30 : 264. 3.

हव्य c. अग्नि-प्र XX. 1 : 5. 8 ; XXVI. 2 : 272. 13.

हव्य XXX. 2 : 391. 4, 5, 7.

हव्य dual. हव्यो IV. 5 : 115. 8 ; XVIII. 36 : 385. 11 ; XXIII. 18 : 179. 11 : मन्त्रलिङ्गात् हव्याभित्युक्तम् । वृषभकौ (cp. T.S. I. 3. 7. i) : 'the two blades of grass (or pieces of wood) used at the agnimanthana', cp. Āp. VII. 12. 12 and Kāty. VIII. 7. 5.

हवारव I. 6 : 9. 12 ; XX. 7 : 17. 12 ; XXIV. 25 : 210. 15, also pi. sū. I. 6 : 10. 19 : पावाचः Viv., Sāy. ; Āpastamba I. 20. 2 uses पावा ।

हविषाचस XVIII. 16 : 361. 5 ; XVIII. 19 : 365. 8.

वेदा II. 8 : 46. 10 : भाषिष्मानम् ।

वेद् c. वा caus. XI. 8 : 77. 5 : आवेदयति भवयति चक्रम्, equivalent to or corrupt for आवेदयति ।

c. प्रति-निष् caus. med. XXV. 2 : 228. 11.

वेदन् XVI. 24 : 270. 5 ; XVI. 25 : 270. 19 ; XXIII. 12 : 168. 3 XXIV. 38 : 225. 6.

वेदथ XXVI. 8 : 282. 6.

वेराज III. 14 : 84. 15. वेराजमुपस्थानम्, the upasthāna with the virājakrama formulas ;—XXII. 3 : 119. 22, the वेराजोर्दीपा here mentioned refer to T.S. V. 6. 7.

वेराजस्य XVIII. 3 : 345. 18.

वेराजस्य XIV. 9 : 169. 2 : अन्तानि वेराजस्येति (T.S. III. 2. 8. c-f seq Baudh. VIII. 6 : 242. 1 ; XIV. 20 : 188. 10.

वेराजस्यस्य X. 51 : 53. 1, op. 4 and X. 52 : 55. 10, 11.

वेराजस्य XXI. 15 : 98. 4.

अग्निवारम् absol. XXI. 2 : 72. 1 ; XXIII. 6 : 167. 6.

अग्निवद् absol. XI. 3 : 67. 11.

अग् c. अग् IX. 3 : 268. 14.

अग्निमग्ने XX. 8 : 20. 9, 11.

अग्निमुग्ने XXX. 10 : 403. 9 : निदीर्घे पुष्पं चक्रम् ।

अग्निमुग्ने XXVI. 12 : 289. 11.

अग्निः XXIV. 23 : 208. 2 : अग्निवद्भिः ।

- व्रतद्वय plur. व्रतद्वयः XXIII. 9 : 163. 12; acc. sing. •द्वयः XVI. 2 : 246. 13; loc. dual. •द्वयोः VI. 1 : 157. 4; VI. 9 : 165. 10.
 व्रतन VI. 7 : 164. 12 nom. act. to व्रतयति, also in व्रतनवेद्या VI. 9 : 165. 13; in VI. 19 : 178. 16 it designs according to the Viv. (करवसाधने व्रतनं मन्त्रमुच्यते) the vratanamantra.
 व्रतयपय masc. VI. 6 : 162. 18; XVI. 1 : 245. 5, 8, 10 : चत्वार्यपयने ।
 व्रतोपायनीय II. 12 : 54. 11 : भोजनार्थमुपेतं भोजनित्यर्थः; VI. 1 : 157. 4; XV. 2 : 206. 10; XXIV. 21 : 205. 10; XXIV. 34 : 220. 14; XXV. 6 : 234 : 3, 6.
 व्रतोपेत I. 1 : 1. 7; XXIV. 23 : 207. 8; XXIX. 13 : 387. 14.
 वात्यधन XVIII. 25 : 373. 8.
 वात्यधीन XVIII. 24 : 371. 5; XXVI. 32 : 318. 14; XXIX. 5 : 375. 3.

श ।

- शकज्ञान XVIII. 21 : 368. 14, here in opposition to खर्वन ।
 शक्यिष्य XXIV. 22 : 206. 9.
 शक् c. वि-चव caus. XII. 1 : 85. 8 : खर्वज्ञानयो विविधं पतयन्ती. op. Ap. XVIII. 8 : 11.
 शन (?) XVIII. 8 : 350. 6; XVIII. 10 : 354. 3, 7; XVIII. 16 : 361. 7; XVIII. 17 : 362. 1; 363. 10; XVIII. 18 : 364. 5.
 शनकम्बला (viz. दृष्टिः) XXVI. 6 : 279. 6.
 शनपक्ष XV. 15 : 219. 14; XV. 17 : 221. 19; 222. 1; XV. 18 : 222. 11; XV. 28 : 232. 8; XV. 38 : 243. 13 : 'weighing hundred palas.'
 शक् c. चनु-वि caus. IX. 14 : 286. 7; IX. 16 : 288. 17 : चनुविज्ञाय विधीये Viv.; चवकीये Keś.
 शर्द XVIII. 45 : 399. 2 sqq., name of an ekāha.
 शर्द IX. 5 : 271. 1; 272. 1; IX. 6 : 274. 1; IX. 9 : 278. 14; IX. 14 : 286. 8; IX. 15 : 287. 4, 11 : शर्दो दोषंकादे परंकारं संक्षेपिते । नवीर्लोके यथा दुरिहं भवति तथाभूते ।
 शकोपवसनम् dvandva IX. 15 : 271. 1 : शर्दो च उपवसनम् च; cp. शकोपवसनम् IX. 9 : 278. 3.
 शक् op. चक्-चव caus. act. and med. IX. 12 : 282. 10 : उपवसनम् । निदिशति; XIV. 19 : निदिशत्; IX. 15 : 287. 14 : उपवसनयति । निदिशति; XIV. 19 :

185. 15 : समवग्रसयने । येन प्रयोजनं तदग्निदे जिह्वाति; XV. 31 :
237. 13 : समवग्रसयनात्; XVI. 29 : 276. 1; XVIII. 25 : 373.
8 : समवग्रसयन्; *cp. Sat. Br. VII. 3. 2. 1, 2.

अग्रसय XVI. 13 : 260. 5; XVII. 43 : 324. 6. The same word
occurs Kāthaka XXXII. 3 : 21. 16 Drāhy. V. 4. 11,
Baudh. gr̥ha. IV. 4 (अथ यदि यज्ञवता अग्रसयः स्यात्), in the Bhā-
radvāja gr̥hyasūtra II. 29, and cp. अग्रसयंभातुक् TBr. I. 3.
5. 4, see on this word Sāyana in the Calc. ed. of the Taitt.
S. vol. I. p. 1008. The meaning seems to be 'a quiet
chariot,' the counterpart of अग्रसय ।

अग्रा XXX. 1 : 389. 5, 7; XXX. 3 : 394. 8; XXX. 4 : 395. 10,
name of a measure.

अग्रान्यास XII. 17 : 112. 1 sqq.; XVI. 29 : 276. 2; XVI. 30 :
276. 12.

अग्रापरिधि adj. XIV. 17 : 182. 2 sqq.; XXIII. 7 : 159. 1 : अग्रा एव
परिधयः । अग्राः परिधयोः क्षितिः ।

अग्राप्रमाथ XI. 7 : 76. 4; XII. 12 : 103. 12; XII. 17 : 111. 14 :
अग्राप्रमेये ।

अग्राव XXIV. 29 : 214. 5 : अग्रावप्रमाथं तच्छुद्धादि पुष्यपूतं यपक्षयमेतत् ।

अग्रीरवन् XVII. 28 : 306. 10 : अग्रीरवद्यन्; cp. अग्रीरवडायवन् Jaim.
śrs. 4 : 5. 17 ed. Gaastra, and its counterpart अग्ररीर in
Jaim. up. brāhm. III. 30. 2, III. 38. 10.

अग्रीरस्यस्त्रिंशं XXIV. 19 : 203. 12.

अकक्षिग्रथं XV. 30 : 235. 6; XXVI. 11 : 287. 13.

अवान् XVIII. 36 : 385. 10; XXIII. 18 : 179. 11, 12.

अकभति XXV. 21 : 252. 12-14.

अक्षिन् XVI. 21 : 267. 6; XXVI. 17 : 297. 3.

आयुक्तं XXVI. 32 : 318. 11.

आयुक्तानि XXVI. 32 : 318. 11 but आयुक्ताः XVIII. 25 : 373. 8.

आसीन् XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40.
391. 6.

आत् o. वि. IV. 8 : 121. 4, 5; VI. 17 : 175. 18 : नामधेयं विज्ञाति ।
विभिन्नं आदि कुरतोद्युजतेति वा, XI. 2 : 66. 6 : and often : एवाप्युपि
विभिन्नं refers to VI. 34 init.; XXVI. 13 : 291. 4 etc. : 'to
give different directions about something.'

आत् XXVI. 11 : 287. 11.

विपिपिह II. 3 : 36. 14 : दुष्पत्तं Viv.; केवरादिभिः Vohk

- मिथिविद्वन् XXV. 34 : 270. 7.
 मिथ्य XVI. 3 : 248. 8 etc.; XVIII. 36 : 386. 5 etc.; XXIII. 11 : 167. 10 etc.
 मिथ्यन् VI. 18 : 175. 20; 176. 1 : मिथ्यन् विशेषन् प्राङ्मात् कारोऽङ्ग-
 वादिना विशेषेण विशेषन्; XVII. 9 : 290. 6 : मिथ्यन् इव । मिथिक्*
 प्रयत्ना इव अलम्बाया इव; XXV. 13 : 242. 3.
 मी (मेते) c. परि XXIII. 2 : 151. 11; caus. IX. 2 : 267. 16; XII. 8 : 98. 11; XVII. 22 : 369. 5; XX. 4 : 13. 5; XXIII. 2 : 150. 10; XXV. 16 : 247. 6; cp. परिभाषण ।
 मी (मीयते) c. उप XVIII. 45 : 401. 1, counterpart to मयमी* ।
 मीनीक I. 3 : 5. 7; VI. 6 : 162. 16, 19; XIV. 27 : 199. 5; XXVI. 9 : 284. 10.
 मीनीक XXVI. 9 : 284. 7.
 मीपक् II. 5 : 40. 7; meaning ?
 मन् X. 22 : 20. 3 : मन्तौ परिभाषणौ ।
 मन्ति XXVIII. 13 : 366. 9.
 मन्त्रायण XXIV. 11 : 194. 6; XXVI. 33 : 320. 5.
 मन्त्राभिषेक XXV. 22 : 254. 6.
 मन्त्रनी XXIV. 31 : 216. 14.
 मन्त्रपाद्या XXX. 14 : 407. 14, name of a particular istaka.
 मन्त्रभूत XVII. 11 : 293. 3 : आनुभूतः ।
 मन्त्रातृ VI. 34 : 198. 17; VIII. 9 : 245. 10; 246. 4; XXI. 22 : 100. 2 : आनयन् इत्यातृन् मन्त्रं च तदातृन् च । अपयिता तदा आनयन् ।
 मन्त्राणाम्पित् XVII. 30 : 309. 1, 6; XXX. 19 : 411. 10.
 मन्त्रुणम् XXI. 12 : 91. 13 : कूर्चवान् ।
 मन्त्र XVIII. 36 : 386. 4, name of an ekāṣa.
 मन्त्रित् XVII. 28 : 306. 14; 307. 1; XXIV. 5 : 188. 14; XXX. 5 : 397. 6; XXX. 8 : 401. 3.
 मन्त्रपक् XXIV. 2 : 186. 3 : मन्त्रारकः Viv., Venk.; cp. मन्त्रपक् ।
 मन्त्र subst. neuter. I. 8 : 12. 6 : मन्त्रोऽङ्गोऽङ्गमिति मन्त्राङ्गि
 काङ्क्षानि Sāy.
 मन्त्र XVI. 30 : 276. 7.
 मि c. अनु-उत् VI. 2 : 157. 10 : अनु-उत्ति कर्माङ्गं निदधति Ked.
 c. अभि-नि XI. 10 : 79. 2; XII. 12 : 103. 9; XII. 13 : 105. 16 : अभिनिनयधत् । अभिनयेन मन्त्रधत् ।
 c. उप-नि active. XXIV. 19 : 204. 3.

चिति XI. 1 : 63. 4; XI. 11 : 80. 1; XXII. 15 : 138. 6 : चितिम्
निनेवीम् (var. •चिम्).

वु c. चति-चा caus. IV. 6 : 116. 13; XX. 28 : 62. 4.

वेचिजत् VI. 26 : 187. 13, see crit. note. •

वेचिज् X. 56 : 58. 16; XII. 9 : 99. 15 : वेचो प्रथमः ।

चक्ष्वत् XII. 2 : 87. 7.

चिप् c. चक्ष्-चा caus. XIII. 26 : 136. 10, '11 : चाक्षेयस्य च सीत्यस्य चैने
उनाक्षेयवेदिति । सूक्ष्माक्षिण्डेव चक्ष्वययोगात् चक्षीति चाक्षेयस्य संबन्धं सीत्यस्य
कतिपयांश्चक्षुःशान्तिं प्रविपति ।

c. चक्षु-उप I. 15 : 24. 1.

क्षीय (?) XV. 1 : 204. 12.

चक्ष् II. 5 : 39. 8; meaning ?

चक्ष् II. 5 : 40. 10, cp. perhaps चक्ष् of the Dhātupāṭha.

चप् c. उप caus. (obj. दुन्दुभीम्) XV. 24 : 228. 5.

चावन्नात XIV. 9 : 167. 8.

चेतक XIV. 29 : 202. '1 : चेतकानाम् । • पक्षारपुण्यमध्ये वस्त्रधनुर्वद्यन्त्रेण
पक्षारपलङ्कणान्या ।

घ ।

चतुष्टाय X. 12 : 12. 1 : चतुष्टायामा यस्य तत् चतुष्टायम् ।

चतुष्टयम् XXV. 27 : 259. 5, 12; 260. 8.

चोदयत XII. 8 : 96. 10 (चोदयतय्य चापो) ।

चोदा XXX. 3 : 393. 6 against चक्षा XXX. 19 : 411. 15.

च ।

चंचवत् XX. 8 : 20. 4, nom. act. to चंचोति : चक्षपिडयोः चंचोजवत्
Sūy.

चंचवतीच I. 8 : 12. 6 : चिद्वचंचवतीचा चापः । मदन्तीरित्यर्थः ।

चंचाव XIV. 1 : 153. 14 : प्रज्ञातमपात् चंचावस्य विधिः । चक्ष चक्षवर्णाचा
इत्यादि see VI. 9 : 165. 14.

चंचोजवत् in 'चृप' and पद्य XX. 26 : 59. 14.

चंचावर्जम् XXVI. 20 : 300. 9 : चक्षेद्वतयो वै प्रजाकामा (T.S. VII. 2. 6)

इत्येव चंचावर्जम् यथाद्वराचवर्जाचचंचावर्जम् इत्यन्ते ।

चंचावर्जम् XXVI. 26 : 308. 9; XXVI. 27 : 311. 1.

चंचावर्जम् X. 12 : 11. 13; XXX. 7 : 400. 16

- संवदन XX. 29 : 64. 9.
 संवेदनीय XXVI. 13 : 291. 3.
 सपुत्राव II. 3 : 37. 2 : प्रातःसवने ब्रह्महारादिबोधयित्वा काकादिना Viv.;
 Venk. reads सपुत्राव and comments : संकावयति कथमतं सीमादि
 ब्रह्महारादिकाद्यबोधनेन यद्वी चारयतीति संकावः । सपुत्रोर्ब्रह्महारादिबोध-
 योधिना संकावः ।
 सपुत्रव XIV. 27 : 198. 14 : उक्तः सपुत्रवः (T.Br. I. 4. 6. 1-5) see
 Baudh. XIV. 4 : 157. 1. sqq.
 सपुत्रान XXIV. 12 : 169. 4 : सपुत्रानतमः चित्ततमः Venk.; विद्यादिना
 पूज्यमानः Viv.
 सपुत्रता cp. उद्वेगपुत्रता and उदीनीनसपुत्रता ।
 सपुत्रा XII. 1 : 86. 6; XII. 4 : 89. 14; XV. 37 : 242. 11 :
 सपुत्रा करोति । संकावयति ।
 सपुत्रावस्य XXIV. 1 : 185. 2, 15 : सपुत्रावस्येन । संका समाप्तिः । यथा प्रारब्धं
 समाप्यते तथा कर्मवत् Viv.; समाप्त्यनुरोधेन समाप्त्यर्थम् Venk.
 सपुत्रार्थक XXVI. 23 : 304. 2 : सपुत्रार्थं (thus MS. text and
 bhāṣya) यूपसंव्यासस्येन क्रियमात्रः सम्यक्सपुत्रार्थः ।
 सपुत्रान XX. 9 : 21. 6 (and 7 ?), nom. act. to सपुत्रति ।
 सपुत्रदानयन XXVI. 21 : 302. 1.
 सपुत्रावस्थाविधानम् XIV. 10 : 171. 5 : उक्तं सपुत्रा • (T.S. III. 3. 8.
 c-f), see Baudh. IV. 11 : 126. 16 sqq.
 सप्तमकाव VI. 12 : 168. 19; VIII. 21 : 262. 8; XXI. 25 : 114. 7.
 सप्तवैचर्जन VIII. 18 : 259. 1 : तामुत्तमसमयविनोदकम् ।
 संज्ञाभावनम् XXIV. 6 : 189. 12, 14 : संज्ञाभिमुखोभावनमनोक्तम् । संज्ञा-
 संपत्तिनिवन्धनाहतिमदिति यावत् Venk.
 संनवकाव XX. 1 : 4. 9, 13.
 सप् med. with accus. IV. 6 : 119. 6; VII. 5 : 206. 9, 14, 18; 207. 1; VIII. 1 : 234. 12, VIII. 17 : 257. 19 : सप्तका
 वाचयति or सप्तकावरात्रेण कथयति or सप्त एव वाचयति (this refers
 to VIII. 17).
 सप्तनीय XIV. 4 : 158. 1, cp. T.S. VII. 5. 5. 2.
 सप्तु XXI. 18 : 101. 12; XXI. 23 : 111. 4; XXII. 14 : 136. 15,
 accompanied by the formula अनुसौ ना जुह्व etc.
 संपत्ती (subst. fem.) XXV. 20 : 151. 4 (see crit. note); XXVI.
 24 : 305. 9; see also संपत्ती ।
 संपत्तिरि XXI. 23 : 304. 2 : प्रतिपूषणावर्ते Ms.; प्रत्येकनावर्ते Viv.
 संपत्ती XVIII. 50 : 408. 16, read probably संपत्ती with L.

- संविताकृति X. 37 : 35. 11 and passim in prāśna X; XXV. 27 : 259. 7. sqq.
- सङ्ग ०. वि XVII. 31 : 310. 9 : विषयानि शोधयन्ति ।
- संज्ञाकृति XI. 4 : 69. 12; XV. 29 : 233. 7.
- संज्ञा (viz. रटि) XIII. 20 : 131. 13; XVIII. 25 : 373. 11.
- *संज्ञानंदि XXIV. 3 : 187. 7; XXVI. 5 : 278. 10; XXVI. 6 : 280. 1.
- सत II. 13 : 55. 17; II. 17 : 61. 10 and. passim : सते । कुष्ठे वा
ग्रासते वा or सतं दृष्ट्वाप्यम् Keś., or सतम् कुष्ठम् ।
- सतामूलमिन् XX. 16 : 35. 15.
- सद् ०. अति XVIII. 15 : 360. 1, see crit. note.
- c. उत् caus. (obj. उत्तरनाभिम्) V. 5 : 134. 12; V. 10 : 143. 7;
VI. 23 : 183. 3 and often : उत्तरां कृत्वा; (obj. राजानम्, अर्धं,
अजोषम्) VII. 5 : 205. 19; VI. 28 : 190. 15; VIII. 9 :
245. 19 : स्थापयति or सादयति ।
- c. उत् XVIII. 20 : 367. 11 : नवनीतमुत्सीदति 'is being secreted';
XV. 36 : 241. 7 : उत्सृज 'falling forth, excluded,' not 'anti-
quated', as compared with XV. 18 : 223. 7, XV. 32 :
238. 6.
- c. सम्-उप caus. VI. 30 : 195. 14 : समुपसाद्य । एकत्र सनीये
स्थापयित्वा ।
- सद्वत् XV. 1 : 204. 14; XV. 8 : 213. 11.
- सद्वत् (the 17th. rtvij) II. 2 : 35. 9; II. 3 : 36. 11, 14; 37. 2,
9; II. 4 : 38. 7; VII. 1 : 200. 3; VII. 11 : 216. 18; 217.
4; VII. 14 : 222. 18; VIII. 12 : 249. 20; XVI. 1 : 246. 1;
XVI. 2 : 246. 8; XVII. 18 : 298. 2, 7; XVII. 19 : 298.
13; XXI. 22 : 109. 3; XXV. 13 : 243. 3.
- सद्यस्कारं XVIII. 20 : 367. 1.
- सद्यस्कारं XXIV. 16 : 200. 10.
- सद्यस्त्री XVIII. 20 : 366. 4, XXIII. 18 : 179. 8; XXV. 13 : 242.
5, 6; XXVI. 32 : 318. 4, 7, name of an ekāha.
- सद्यस्त्री XVIII. 20 : 367. 11.
- सदीयवत् XX. 25 : 55. 5.
- सनीयार VI. 7 : 164. 12; XXI. 10 : 86. 15.
- संति or संतनी III. 14 : 84. 9; III. 15 : 86. 2, 8; XII. 3 : 87. 9,
10; XIV. 5 : 160. 12 : अग्निः प्रातःहवय इत्यादि (T.S. III. 1. 9.
b-d); and passim in Dvaiddha and Karmānta.
- संतरात् V. 12 : 145. 16 : संनिष्ठतरात् ।

- संतर्पण XIV. 9 : 169. 2 : अन्तर् होवकावात् संतर्पणम् (T.S. III. 2. 8.
 a-b), see Baudh. VIII. 12 : 249. 16 sqq.
 संद्वय XVIII. 26 : 386. 6, name of an *ekāṣṭha*.
 संदा IX. 4 : 269. 13 ; X. 7 : 7. 4 : अस्मासंदायम् । अस्मासुसंदायम् ।
 सद्विषयपुरोडास XXIII. 4 : 154. 6 : उपधितपुरोडासः ।
 संदीक्षित XXVI. 12 : 289. 12 : सप्त दीक्षिताः ।
 संधिनोक्षीर XXV. 2 : 230. 5 : सायंदुग्धायाः क्षीरम् ।
 संनक्षमास XXIV. 25 : 209. 14 : नक्षयोर्मुहो परस्परमसंक्षयो यावत्तावत् ।
 संनिवाप XV. 17 : 220. 15 ; XXII. 4 : 122. 12 ; XXIII. 9 : 102. 11.
 सपिण्ड XIV. 29 : 202. 6 : सपिण्डकम् सप्तद्वन्द्वम्, cp. पिण्डकावन्, अष्टापिण्डक ।
 सपुत्र्ययावविश्रुक्तास II. 19 : 66. 8, 16 : II. 20 : 67. 10, 16 ; III. 3 :
 71. 4, 9 ; III. 12 : 82. 14 ; 83. 5, 10 ; XXIII. 2 : 150. 12 ;
 XXIII. 14 : 173. 5 ; XXVIII. 1 : 344. 11 ; XXVIII. 2 :
 347. 11.
 सप्तु XXV. 4 : 232. 7.
 सप्तदशसामिधेनीक XX. 18 : 39. 6 ; XX. 22 : 49. 5 ; XXIII. 1 :
 147. 3 ; XXVI. 4 : 275. 11.
 सप्तरेक XI. 11 : 79. 7 : सप्तरेकान् अष्टेयान् ; XVII. 35 : 313. 5 ; XVII.
 36 : 314. 12.
 सप्तरोह II. 6 : 42. 10, 12 ; II. 12 : 53. 8.
 समधादुक्षि XXV. 10 : 239. 3, see crit. note.
 समन्वाजवन XX. 31 : 68. 7 ; XXI. 15 : 97. 13.
 समपचपुष्प X. 19 : 17. 17.
 समभिसासन III. 24 : 96. 17 ; XXV. 16 : 247. 4
 समवाविपित XXVII. 3 : 285. 13 ; XXVI. 22 : 302. 7 : समवाजको
 अर्धपथायः समपार्थेन ब्रूयतीति । विपितः विवदः । अर्धविपितो अर्धविवदः ।
 अर्धाक्षमित रत्नार्थः ।
 समवधेयस्य XXII. 14 : 137. 18.
 समवक्षीत XXIV. 31 : 216. 10.
 समानवर्धिषु XIII. 1 : 120. 1.
 समानधीनि XXVI. 11 : 288. 11.
 समानसंज्ञान XXV. 7 : 235. 6 : एकसंज्ञानः ।
 समानकृत् XI. 4 : 69. 2.
 समानाङ्गुलि XII. 15 : 109. 4, 8.
 समारण XXIV. 1 : 185. 14 : समारणम् Viv. and Venk.
 समारणम् XI. 13 : 83. 13 : समारणम् ।

- समिद्धार XVI. 7 : 253. 10; XXVI. 13 : 291. 1; XXVI. 18 : 298.
9; XXVI. 19 : 299. 9; XXVI. 25 : 307. 3; XXVI. 27 :
310. 10.
- समिद्ध, XVII. 29 : 308. 6, 9; XXX. 18 : 411. 5, 6, a manner
of building the 'agni.'
- समिद्धि XXII. 1 : 117. 4, designation of the mantra अथा सोमस्य
समर्थय (T.S. III. 1. 10. b).
- समोदक II. 13 : 56. 3 : समोदको युक्तोदकः समसवय रति ।
- संप्रत्याहारस् absol. XXII. 5 : 124. 14.
- संप्रसर्पय XIV. 8 : 166. 9 : अङ्गस्य संप्रसर्पयस्य (T.S. III. 2. 4. c. sqq.)
see Baudh. VII. 10 : 215. 10 sqq.
- संभरसौ VII. 6 : 208. 3; VIII. 1 : 234. 15; VIII. 9 : 245. 14 :
संभरस्याद् कलशे ।
- संभरसौय VIII. 1 : 234. 14 : संभरसौये कृतीये वने ।
- संभार VI. 18 : 176. 18 : संभाराम् अग्निर्वैजुर्भिरित्यनुवाकम् Taitt. Ār.
III. 8.
- समाहासिनी VI. 10 : 166. 15; IX. 5 : 270. 20 and passim in
pr. IX.
- समाहदुष्ट VI. 34 : 198. 15.
- समस्यस्य XXVI. 19 : 300. 1.
- सर्पावासयन XXVI. 24 : 306. 7.
- सर्पिरासेयन II. 14 : 56. 7; V. 10 : 141. 21; XV. 3 : 207. 7; XV.
4 : 208. 2; XVIII. 8 : 350. 12.
- सर्वतःप्रसवय XV. 1 : 204. 5.
- सर्वतोमुच XXIII. 19 : 180. 5 sqq.; XXVI. 33 : 320. 10, name of
an ekāha.
- सर्वतोमुच adj. X. 35 : 33. 12; X. 38 : 36. 15; X. 40 : 39. 4, etc.
- सर्वेष्ट (विष्ट. रष्टिः) XIII. 29 : 138. 20; XXIV. 6 : 189. 14 : अथ
सर्वेष्टाग्रज्येष्ट सर्वेष्टाग्रज्येष्टिष्ठं पुरोडाशो ऽभिषीयते (Baudh. XIII.
29, 30) । सप्तानेकदेवताकमेष्ट इत्थं राक्षतरन्धादिदेवताभेदेनावर्तन रति देव-
ताभ्यावर्ति Venk.
- सर्वभय adj. VIII. 8 : 244. 15; VIII. 15 : 256. 13; XI. 12 : 81.
12; XI. 13 : 83. 15; XII. 16 : 110. 12; XVII. 5 : 287.
3, etc.
- सर्वमेष्ट XXIV. 11 : 194. 5.
- सर्वेष्टा VIII. 21 : 263. 4; X. 11 : 11. 8 : सर्वेष्टां वज्रोः कुर्वन्ति ।
दूर्वाकृत्यन्तं समापयन्ति ।

- सर्वदुरभिपिष्ट XVII. 39 : 317. 2; XVII. 40 : 320. 16.
 सर्वाभिप्रायिक XXIV. 11 : 194. 17 : सर्वाभिप्रायिकादि सर्वाभिप्रायप्रयोज-
 नानि सर्वप्रज्ञानीत्यर्थः Viv.; सर्वकामप्रज्ञानीति वीवत् Venk.
 सर्वापुर्ण XV. 21 : 225. 12.
 सबन्ध XXVI. 28 : 312. 2, cp. वक्ष्यन्ति ।
 सबन्धीय XXIV. 22 : 206. 8; meaning ?
 सबनेष्टि XXI. 6 : 79. 14.
 सवालौ (dual सवालौ, gen. dual सवालौ; the nom. सवाल्य given by
 the P.W. is false, cp. also T.Br. III. 1. 6. 2) V. 10 : 142.
 7; XII. 5 : 92. 7 : एकेन वस्त्रेन स्ननवत्या जीववत्या च वे दुष्टेने ते
 सवालौ, and elsewhere : एकेनैव वस्त्रेन स्ननवत्या च क्षमाता च दुष्टेने
 सवालौ ।
 सविष्टुम् XV. 18 : 222. 14; XVIII. 34 : 384. 1.
 सविष्टेय subst. XXX. 2 : 392. 15; XXX. 10 : 403. 11; XXX.
 12 : 408. 13, 15; XXX. 20 : 413. 4.
 सवोक्तानि VI. 21 : 181. 5 ? सव्यस्तुपरि कला ।
 सव्यम् XI. 3 : 66. 11 : सव्यकाम् । सोपकरणां सतवाक्षपविधोपवसादि; XVII.
 33 : 312. 4 : सव्यकाम् । सतवाक्षमपस्रजताहवादिद्वयिनाम् ।
 सव्यविन XXII. 2 : 118. 11 : सव्य सविनैः । सविनहोमसारम् ।
 सखिहृत्काम XX. 19 : 42. 2; XXVI. 6 : 279. 11
 सव्यं X. 16 : 15. 13; X. 17 : 16. 10 : with the stanza वपुः
 मुचिषत् T.S. IV. 2. 1. n.
 सव्यकारिप्रत्यय II. 2 : 35. 16; XXIV. 18 : 203. 6. The Vivaraṇa
 of the first passage (35. 14-17) runs thus : आदितः कर्मांश्चकारि
 बालोदित्य मुच्यदयो धर्मा आ कर्मसमाप्तेः । सव्यकारिप्रत्यय इति चेन्निति
 सव्यं संवत् क्षमाक्षीयं पदार्थेना चतुर्थाचतुर्थेन सव्यं त्रिषमाचारम् इती
 त्ववकाश पाचिसंमर्शनकालं परिकरत्वं चापसाहसकालं त्रयस्य उपवेष्टव्यमेव
 मात्माहृदिकानि कर्माणि सर्वाणि प्रयोजयेत्; for आ चतुर्थाचतुर्थेः cp. also
 Āp. I. 2. 11, for which passage perhaps Āp. IV. 1. 2 is to
 be compared. The Vivaraṇa of the second passage runs
 according to Venkatesvara : सव्यं कुर्वन्तीति सव्यकारिदो दोषादवकाश
 प्रत्यवात् तत्प्रमाचानुसारादावकाशमाहिकानुसारादिति यावदुच्यते । सवापु-
 मुच्यते कर्माणि भवन्ति; acc. to Bhavasvāmin : सव्यकारिदो दोषादव-
 काशं तथा तथा भवन्ति ।
 सव्यकाङ्क्षि XVIII. 46 : 402. 8.
 सव्यकाज्जाज XX. 2 : 6. 9.
 *सव्यवद्विष XXIV. 13 : 198. 5. *

- सदस्यस्य XXVI. 33 : 320. 10, name of an ekāha.
 वा c. वधि-चव VI. 10 : 167. 2 ; XII. 5 : 91. 1, 13 ; XXII. 3 : 121.
 12 ; XXV. 5 : 233. 13 ; XXVI. 2 : 273. 14 ; XXIV. 17 :
 201. 11, 15.
 .. c. वि-उव-चव XXVI. 12 : 289. 11 : बुद्धवसाव । हवमुद्धवसाव ।
 c. परि-चव XII. 5 : 90. 12.
 c. प्रति-चव XXI. 26 : 116. 9 ; XXII. 17 : 141. 7.
 वाक्प्रज्ञावीथ XVII. 48 : 328. 15 ; XXIII. 17 : 176. 7.
 वाग्निचव XXVI. 12 : 290. 4.
 वाक्वाग्नि VII. 8 : 214. 4 ; VIII. 2 : 237. 1 ; VIII. 11 : 248. 15 :
 वाक्वाग्निनेन पथा । इमेनमार्गेण चक्षुषा प्रज्ञामार्गेण (because it is
 possible to *look* from the *sadas* or the *havirdhāna*-shed in
 easterly and westerly directions *all over* the *vihāra*, doors
 being made justly above the *prsthya*-line.
 वापयवी (viz. रविः) XIII. 30 : 140. 8 ; XV. 3 : 207. 2.
 वागिषेय XXI. 4 : 74. 17.
 वाक्वाग्निचव XXIII. 5 : 156. 3.
 वाक्वाग्नि XII. 19 : 115. 15 ; XXII. 21 : 146. 7.
 वाक्व XIV. 4 : 156. 13 : उक्तात् बुक्तात् वाक्वम् । युगञ्चि निव रति (T.S.
 III. 1. 6. b) see Baudh. VII. 1 : 200. 20.
 वाक्व II. 3 : 37. 9, the function of the *sadasya*.
 वाग्नि XXIV. 12 : 196. 1, see crit. note.
 वायुक्तावन् adv. XXIV. 16 : 200. 14 sqq.
 वाक् desid. from caus. XVIII. 45 : 400. 13 : सिवाधयिन् viz.
 विन् ।
 c. वृत् caus. III. 11 : 81. 14 : संवाधनं सक्तामनवनम् उक्तावनम् ।
 वाक्वाग्नि VI. 17 : 175. 17 : चवः वाक्वीर्निहितमथस्याद्यम् । सव चवस्याद्येन
 वाक्वाग्निः Viv. ; वीपनः Keś.
 वाक्वीपन XVII. 39 : 319. 1 ; XVIII. 16 : 361. 5.
 वाक्वुक्ता XXIV. 26 : 211. 12.
 वाक्वुक्तावन् XXIV. 15 : 199. 10.
 वाक्वाग्निवृत् XXIV. 23 : 208. 5 ; XXVII. 13 : 330. 9.
 • वाक् (a-stem) in वक्तावन्, वाग्निवीपनवन् XII. 18 : 114. 11, 12
 XV. 13 : 261. 17 ; XXVI. 14 : 292. 7.
 वाक्ववन् VII. 15 : 166. 5 ; XXVI. 33 : 320. 6 : वाक्ववन् । उक्तावृद्धेन
 पथे and वीपनवीपनवन् ।
 वाक्ववन् XXVI. 33 : 321. 4 : वक्वन् भवन् । विवाक्वन् ।

- वाचक XV. 15 : 219. 6; XV. 30 : 235. 15; XV. 32 : 238. 13.
 वार adj. XXX. 16 : 408. 9; 409. 12 : वारिवेनेन इति वाराणि
 (viz. रक्षकानि).
 वारिवेनेन XXVI. 12 : 289. 6.
 वारिवेनेन XXIV. 37 : 224. 1, 3, 8.
 वाचावकी IX. 18 : 293. 5 : विवायुः विवायुः the Ms.
 विष् c. वि-चति X. 22 : 20. 17; XII. 1 : 86. 3; XII. 4 : 89. 13 :
 चयो वतिविष् । उद्वहारावधानं कला ।
 c. चधि-चति XVIII. 2 : 345. 2.
 c. प्रति-चति XXIII. 18 : 178. 5.
 वितिनंकरयोदक (?) XV. 15 : 219. 6.
 विष् c. चति XX. 27 : 60. 17 : चमिषेधेत् ।
 विनीवाकी XXIV. 20 : 205. 1 : XXIV. 29 : 214. 16.
 वृजन्तु VII. 5 : 205. 10 : वृजन्तुवि श्रोत्रमन्त्रिसिद्धयः चापत दन्तो विजन्तु ।
 श्रोत्रकारमिसिद्धयः इत्यन्ते ।
 वृजन्तु IX. 3 : 289. 3; X. 6 : 6. 7.
 वृजन्तीकत XX. 21 : 46. 15.
 वृमिष II. 15 : 57. 12; तत्र (var. वृमि) सर्वजनम् । जेद् इत्ययो विषो भोजनं
 देवं प्रभूतमित्यर्थः Viv. ; ब्राह्मणभोजनं विना दुर्मिषं भवति तस्मात्प्रभूतमात्रं
 देवम् Kēd. ; XXV. 6 : 234. 6 : वृमिः ।
 वृराप XX. 24 : 54. 3, 7.
 वृरापोन XVII. 31 : 310. 2, 4; XVII. 33 : 312. 3 : वृरापोः कोनो
 वृमि स वृरापोनः ब्रह्मादि ।
 वृमिषित VI. 14 : 171. 1.
 वृ (व्रीति) c. प्र X. 36 : 34. 8, cp. X. 38 : 36. 16; X. 40 : 39. 5;
 X. 46 : 46. 2; XIX. 4 : 421. 2 : प्राचाप जोकावचय प्रवीत्यभिं
 प्राचीभिः संग्रहादवति । अस्मां चितो प्रागवर्तमानिर्गोत्राभिः संग्रहादवति
 वृषीवाध्वर्युष प्रकृतं तच्चाध्वर्युषजनमानप्रतिप्रज्ञानारः; elsewhere प्रवीति is
 explained by अनुज्ञानानि ।
 वृतराजन्व XXV. 34 : 270. 2.
 वृतवहा XVIII. 5 : 346. 16; 347. 1.
 वृतवह XVIII. 4 : 346. 1.
 वृदोद्वह X. 21 : 19. 12 and often.
 वृपवाह adj. XX. 1 : 1. 3' : वृजन्तुपवाहनं वृपवाहः । वृपवाहं वान्तीति
 वृजन्तुपवाहिन्यान्प्रत्ययः ।
 वृषवन् XX. 16 : 35. 5 : वृषवन् वृजन्तुपवाहः ।
 वृषवन् (viz. चति) XXV. 34 : 369. 12.

- वृ. c. उप XIV. 22 : 192. 2; XVIII. 48 : 406. 6 : उपवृत्तः । श्रुतोपवृत्तः
(the Viv., however, reads : •वृत्तः). The same meaning, as
it seems, in Kauṣ. Br. VI. 12.
- वृत्तः c. उप-वृत्त (obj. वृत्तम्) XXIV. 24 : 208. 12.
- वृत्तः c. अधि-वृत्त XVIII. 9 : 352. 11.
- c. उप-निवृत्त VII. 7 : 212. 9; VIII. 2 : 236. 1; VIII. 10 :
247. 17; XXVII. 3 : 326. 6.
- c. वृत्त-प्र XI. 6 : 71. 8 and often.
- वृत्तः X. 18 : 17. 1 : वृत्तः । उक्तवृत्तिनाः ।
- वृत्तः VI. 34 : 199. 5.
- वृत्तः VII. 7 : 211. 12.
- वृत्तः XIII. 1 : 119. 9 : वृत्त उपवृत्तः । वृत्तः । वाच्यमनाम तदुपवृत्तः ।
देव वृत्त उपवृत्तः । ननु उपवृत्तः इति भवितव्यं वाच्यमनामन्यतरस्यामिति
(Pāṇ. IV. 1. 13), the remaining is too corrupt to be cited.
- वृत्तः XXII. 14 : 136. 14; XXV. 34 : 269. 13 : accomp. by
the formula उपवृत्तः इति ।
- वृत्तः XX. 25 : 55. 4; XXIV. 34 : 220. 12.
- वृत्तः VII. 2 : 202. 6, 7; VIII. 10 : 247. 8 : उपवृत्तः ।
- वृत्तः masc. VI. 15 : 172. 19 : वृत्तः इति ।
- वृत्तः XVIII. 5 : 346. 15.
- वृत्तः XIII. 25 : 135. 8, 9; XVII. 34 : 312. 9; XVII.
35 : 313. 12; XVII. 36 : 314. 15.
- वृत्तः X. 27 : 26. 5 : वृत्तः । वृत्तः । वृत्तः । X. 32 : 29. 15
(the ten skandhyās are here enumerated) : passim in
prāśna X; XVII. 24 : 303. 11; XVII. 25 : 304. 12; XVII.
26 : 305. 9.
- वृत्तः nom. act. to वृत्तः XVII. 48 : 328. 14.
- वृत्तः c. परि XVIII. 15 : 359. 11 sqq.
- वृत्ति XXIV. 1 : 185. 16. As an example the commentators cite :
निवेद्यः वृत्तः (T.S. IV. 2. 5. m) Venk.; वृत्तिः (T.S.
• IV. 1. 2. w) Viv.
- वृत्तः c. परि-वृत्त XX. 24 : 54. 5; XXIV. 33 : 220. 8, op. पूर्ववृत्तः ।
- वृत्तः IV. 7 : 119. 20 against वृत्तः XXIV. 37 : 223. 16.
- वृत्तः XXV. 21 : 252. 12, 13; 253. 10.
- वृत्तः XVIII. 3 : 345. 6, name of an ekāha.
- वृत्तः VIII. 9 : 246. 8 : वृत्तः ।
- वृत्तः c. पि-वा caus. IX. 7 : 274. 15 : वृत्तः । वृत्तः । वृत्तः ।

नवावीरस्य प्रादेशेन दिशो याज्ञापयति दिशु प्रादेशं करोतीत्यर्थः but वाच refers rather to the yajamāna, or it is altogether superfluous, cp. Āp. XV. 7. 6.

c. परि-निष् caus. 'to finish' XX. 4 : 12. 5; XX. 8 : 21. 1;

XX. 10 : 23. 2 and often in Dvaidha and Karmānta.

आख्यनवम् dvandva XXV. 4 : 232. 1 : आख्यनवाचि च ।

क्षिति XVI. 6 : 252. 10; 253. 8; XVI. 16 : 263. 7 in the expression नैतदाग्निदेति क्षितिः ।

सूचन् XXVIII. 9 : 359. 4.

स्वयमकार XX. 25 : 55. 9.

स्वयविद्यन् VII. 9 : 215. 6; XXI. 14 : 94. 5, 7; XXV. 10 : 250. 6 : स्वयविद्यमान् । स्वयवचननिर्देशात्स्वयमकारेण च स्वयम् cp. T.S. III.

2. 4;—XIV. 8 : 166. 9 : स्वयविद्यमानानुपपन्नान् (T.S. III.

2. 4. a, b) see Baudh. VIII. 9-10 : 215. 5-10.

कायश्च II. 5 : 40. 1.

काश्च c. अभि-वि caus. IX. 4 : 270. 9 : उपरि विक्षतिः; X. 8 : 7. 16; XIV. 27 : 197. 14 sqq.

काव subst. ? XV. 8 : 213. 9.

सुमादायन III. 28 : 101. 6 : सुमादायनेन हृतवनीमित्यनेन ।

सुवीपधान XXI. 25 : 114. 1, see crit. note.

सभा XIV. 7 : 163. 3, 12; 164. 3, 12 : सभाश्च । सवसिष्ठश्च; XIV. 9 : 167. 2 : सभाश्च । सवसिष्ठश्च ।

सप्रधान II. 3 : 37. 2. Venkatesvara, who reads सप्रधाना instead of सप्रधाना and सप्रधाना instead of असप्रधाना, comments: देवां दक्षिणाकाले परिजघनाभावाद्भुक्तदक्षिणातो ज्वरद्यान् । तत्र क्षिप्रदेवमित्यनुवाच । प्रधानाः । प्रधानमन्त्रस्य ननु सवसिष्ठान् क्षिप्रमन्त्रः काश्च । सर्वे अभि-मन्त्रादयः प्रधानभूताः । तथा च प्रधानस्य सवसिष्ठस्य वा दक्षिणा वा दक्षिणां देवेत्यर्थः । सप्रधाना इत्येके । प्रधानेन सर्व वर्तमान इति । सप्रधानाः सवसिष्ठः । अभिमन्त्रादयस्तद्वदेवया उपसर्जनोभूताः । तथा च द्वितीयवर्तीय-भुक्तस्यैव विवेकजन्यवदेवमित्यर्थः ।

सवसादधीय X. 28 : 27. 7 and passim in prāśna X. : सवसिष्ठो जघरेत्; XXX. 7 : 399. 13.

सवसादधीय X. 24 : 23. 8 : सवसादधीयत् सवसिष्ठो मानकाले नञो निमित्तं प्रकृत्यनीय ।

सवस्युज्ज्वाज adj. XVI. 5 : 250. 9; XXVI. 13 : 291. 11 : 'where the r̥bujās are offered by the participants themselves.'

* सवसिष्ठि X. 20 : 18. 12; X. 37. 34. 18, etc. : T.S. V. 7. 8. 1.

- सर्वम् in सर्ववर्त, सर्ववर्तित, सर्ववर्तय, सर्ववर्त, सर्ववर्त XII. 6 : 92. 12—
15, according to the Viv. does not mean : 'by itself' but
'by himself' : सर्ववर्तने वाक्येयम् ।
सर्वपाप XIII. 13 : 127. 16 ; XXVI. 5 : 277. 10 : सर्वपापकारि ।
सर्व XI. 6 : 73. 12 ; XII. 16 : 110. 5 ; XIV. 17 : 183. 4 ; XV.
14 : 219. 1 ; XV. 24 : 227. 13 ; 218. 13.
सर्ववर्तम् dvandva IV. 4 : 113. 6, 7 ; XX. 26 : 59. 12 ; XX. 27 :
62. 1 ; XXI. 18 : 103. 3.
सर्वपाप dvandva plur. XI. 4 : 69. 1.
सर्वम् IV. 4 : 113. 21 and passim through the whole text : सर्वम्
यूपयुजति । सर्वम्निति यावत्तला यूपं विदुजति । एतन्नादेव नम्यते
ऽन्नमप्रभृत्येनकाश्च कुर्वतीति and elsewhere : सर्वम् । सरोरवयु-
मानम् ।
सायम् IX. 4 : 270. 9 ; X. 8 : 7. 16.
सिन् particle XXIV. 33 : 220. 1.
सिन् o. उन् VIII. 21 : 262. 8 : उन्निद्य सोदकं जला नापयिष्या ।
सिद्धवर्तुषः adj., fem. •र्त्तुः XXIV. 33 : 219. 10 ; XXVIII. 5 :
353. 4.
सिद्धवन् XIII. 43 : 150. 12, containing the word सिद्ध ।

इ ।

- सप्तसप्तवर्षेण XX. 16 : 34. 4.
सप्तसप्तवर्षी XXX. 10 : 404. 10, 12 ; XXX. 20 : 413. 6, 10, a parti-
cular iṣṭakā.
सप्तसप्तवर्षी XXVI. 5 : 277. 10 : विषयः ।
सप्त o. उन्-वा XXI. 22 : 110. 4.
o. सप्त-वि XI. 10 : 79. 4 ; XVI. 20 : 266. 14 ; XVII. 39 :
318. 10 ; XVIII. 18 : 365. 5 ; the Viv. of the first
passage, विनितायां मन्त्राभासमिति । परस्परामिदुचौ (viz.
वाजिह्वः and मावताम्) द्वाभ्यां परिचयति ।
परिचय XVIII. 46 : 402. 13.
परिचय XXII. 2 : 119. 7 : परिचयः Ms. .
परिचय XXV. 20 : 251. 1.
परिचयौ I. 7 : 11. 1 ; XII. 1 : 85. 7.
परिचयकारौ XXIV. 25 : 210. 15, see crit. note
चलेषां I. 20 : 30. 15 : चलेषांवापीनधकारेण Sāy

- बलीत XX. 16 : 34. 3.
 बलीत II. 3 : 36. 8 : बलीतः, probably it is a proper name, cp.
 Kṣty. X. 21. 2 and बलीत ।
 बिरसुच VIII. 6 : 241. 13; XI. 6 : 73. 10; XII. 7 : 96. 2;
 बिरसुच... ददाति । बिरसुचं पूर्वं दत्ता ।
 उ c. परि XXI. 15 : 98. 8; XXI. 25 : 115. 4; XXII. 12 : 134.
 12; XXII. 14 : 137. 13.
 c. प्रति XXIV. 31 : 217. 6.
 उत XXIV. 4 : 187. 14, a kind of pākayañña : उतः । यदुच्यते विवाहादि
 Viv.; केवलं ज्ञायते यस्मिन् उतः । सोममावाक्यः कर्मविशेष इत्यर्थः Veñk.
 उ c. उप-चति IV. 7 : 119. 17; IV. 8 : 122. 14; VII. 4 : 204. 4;
 VII. 5 : 205. 19; VIII. 9 : 245. 18; XXVI. 7 : 280. 13.
 c. वि-चय (obj. चयानि) XXIV. 12 : 195. 10; दद्यात् ।
 c. उप-चा desid. XXIV. 36 : 223. 1
 c. चनु-चि-चा IX. 18 : 293. 12, 13.
 c. उप-चि-चा II. 6 : 41. 10; cp. उपचावरण ।
 c. चनु-चि XXI. 25 : 114. 11.
 c. प्रति-चि XX. 30 : 65. 10, 11.
 c. चि XV. 37 : 242. 3 : विवृतः, denoting a quality of the ātreya
 c. चम् (not caus.) XXIV. 21 : 206. 4, with obj सोमनि ।
 चैवत XIV. 29 : 202. 1.
 चोदतः XIV. 4 : 158. 1 : चोदतः । प्रजेयु ।
 चोपाः XXI. 22 : 110. 12, equivalent to चोपकाः ।

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- I. 18 : 27. 2 read द्वितीयमवधानमिति ।
 I. 18 : 27. 6 and I. 20 : 30. 15 r. निम्नेष instead of निम्नेष ।
 II. 3 : 36. 9 r. probably with Tr. •पारसेष• instead of •परसेष• ।
 II. 5 : 39. 11 r. with Tr. •इदाकुनि• instead of •कुनि ।
 II. 6 : 42. 15 r. या दे। चप instead of या त चप ।
 II. 7 : 43. 12 r. प्रत्यामन्ने instead of प्रत्यन• ।
 II. 7 : 44. 3 r. 'सर्व' instead of 'सर्व' ।
 II. 7 : 44. 7 r. here and everywhere in Vol. I. मानादप्य instead of •दक्षीय ।
 II. 7 : 45. 4 better perhaps with Tr. कामदुषा चववम् ।
 II. 10 : 49. 10 Tr. reads : दक्ष्माभाभुरन्योवपदार्ता ।
 II. 10 : 50. 13 r. इत्य'च instead of इत्य'च ।
 II. 14 : 57. 5 r. विदुषी instead of विदुषी ।
 III. 1 : 69. 11 r. ब्रह्मोदय instead of ब्र• ।
 III. 3 : 71. 10 r. संतिष्ठते पुनराधेयमिति नृविपुन• ।
 III. 3 : 71. 12 r. with Y and Tr. द्वितीयमावधान instead of द्वितीय
 आधान ।
 III. 3 : 71. 17 r. विद्यन्तु instead of वि• ।
 III. 12 : 83. 4 r. विद्वत् instead of विद्वत् ।
 III. 24 : 96. 7 r. with Tr. •साम्ययजुषि श्रियमाच instead of
 •यजुषाहिंय• ।
 III. 27 : 99. 9-10. I now prefer to read this passage, with
 Tr. and C¹ in the following manner : स चावबन्नीचं वेत्तमाच
 चास्ते प्रचीना बोधयं। वाक्तरैव' मेति वेति वा बोधते, cp. the Vienna
 Oriental Journal XXIII. 67.
 III. 30 : 104. 6, 10 r. कवचमसि instead of कवचामसि ।
 III. 30 : 105. 1 r. प्राजादन् instead of •दन् ।
 III. 30 : 105. 13 ; instead of इत्येतसैव Tr. reads इत्येव इवेन्ना जया ;
 r. perhaps इत्येवे न्नेज जया ।
 IV. 1 : 107. 13 here and, each time चादेदि is to be corrected
 into चादेदि (i.e. चाच ददि); the MSS. read either thus or
 चादेदि ।

- IV. 1 : 108. 12 r. ललावाचयत्या वा चारयत्योश्च ।
 IV. 4 : 112. 19 r. प्रोक्ष्यो० instead of प्रक्ष्यो० ।
 IV. 5 : 115. 18, correct the interpunction : संदधाति¹ धर्वा मानुषानिति नि० ।
 IV. 6 : 118. 7 ; instead of उदकमण्डलुमुत्पाय Tr. reads उदकमण्डलु-
 मुत्पाय, which perhaps is preferable. The Viv. : पादयित्वा ।
 IV. 9 : 123. 7 r. वनिदुमिति वाचात् instead of वनिदुमितीहवाचात् ।
 V. 1 : 129. 5 r. पिष्टानि instead of श्टानि ।
 V. 2 : 129. 18 r. •विर्धि० instead of •वर्धि० ।
 V. 2 : 130. 12 r. मारतादय instead of मारतादय ।
 V. 5 : 133. 12 r. •मिध्म० instead of •मिध्म० ।
 V. 12 : 145. 10 r. प्रदक्षिष० instead of प्रदक्षिष० ।
 VI. 6 : 163. 4 ; instead of च यद्य हानेध्म० Tr. and some of the
 other MSS. read च यद्यहानेध्म०, which reading is preferable.
 The same correction is to be made VII. 8 : 214. 1 ; VII.
 13 : 220. 9 ; cp. XIV. 3 : 155. 11 ; XIV. 7 : 163. 5, 15 ;
 164. 6 ; XIV. 27 : 199. 3 ; XIX. 4 : 421. 17 and my
 remark in the Vienna Oriental Journal XXIII, 68.
 VI. 11 : 168. 5 r. वचद्वृत्त० instead of वश्च० ।
 VI. 12 : 169. 16 r. निष्क्रामति instead of निष्क्रामति ।
 VII. 18 : 176. 18 r. चतुर्धो० instead of च तुर्धो० ।
 VI. 20 : 178. 20 r. •धिययेद्यु० instead of •धिययेद्यु० ।
 VI. 20 : 179. 2 r. पूर्व instead of पूर्व ।
 VI. 21 : 181. 4 r. चापरा० instead of अपरा० ।
 VI. 26 : 187. 11 r. प्राक्ष्यो instead of प्रक्ष्यो ।
 VI. 27 : 190. 11 r. •तस्योदोर्ध्वो instead of •तस्योर्ध्वो ।
 VI. 29 : 193. 14 r. उदकमुत्पाय instead of •स्नाताया ।
 VII. 8 : 212. 16. Tr. also instead of धुम्बानः reads धुबानः, which
 might be better, cp. XIV. 5 : 161. 2 ; XV. 29 : 233. 17.
 VII. 12 : 218. note 1 r. 'without r' instead of 'without y.'
 VII. 14 : 223. 8 r. द्विजुषीति instead of द्विजु० ।
 VIII. 17 : 258. 12 r. probably •चाचुषोमान्, instead of •चाचु षोमान्,
 cp. Index of words in voce.
 VIII. 22 : 264. 4 r. पाच हव instead of पाच ।
 IX. 5 : 271. 18 r. निवपति instead of निवपति ।
 IX. 5 : 272. 17 r. परि० instead of पर० ।
 IX. 11 : 280. 18 r. probably तद्यान्तराज्ञं instead of तथैवाज्ञं ।

IX. 11 : 281. 2 r. तद्यैवात्मराज्ञनं instead of तद्यैवात्मनं ।

IX. 20 : 298. 1 probably विप्रुचिते is preferable to विप्रुचिते, see

Index of words in voce पुष् ।

X. 22 : 20. 8 r. तन्नः instead of तन्न ।

X. 32 : 30. 2-3 r. देवानामग्रेयां ।

XI. 5 : 70. 12 r. द्विरभिधारय० instead of द्विरभिधारय ।

XII. 8 : 96. 10 r. योद्धमत्य instead of योद्धमत्य० ।

XII. 12 : 103. 11 r. यद्वि० instead of यद्वि० ।

XII. 13 : 104. 4 r. न्मारम्भे instead of न्म्भ ।

XIII. 1 : 120. 6. As all the MSS. have इतोबांवाताः I now believe this to be the correct reading; the acc. on -is occurs elsewhere also as nomin. : इभंसयोः III. 6 : 69. 14; पराचोः X. 11 : 10. 7; चारिचोः XV. 5 : 120. 2; तावतोः XXIV. 10 : 194. 4; न्माचोः XXIV. 25 : 210. 4.

XIII. 1 : 120. 6. As the plurality of the MSS. reads इतोन्मा इमा (or इतोन्मिमा) it is possible that we ought to read इतोन्मा इमा i.e. इति । इत् । नु । वै । इमाः; the same is to be observed XIV. 4 : 157. 15; 158. 2; XVII. 9 : 290. 5, cp. also XXIII. 4 : 154. 17; XXIV. 37 : 224. 8; XXIV. 39 : 226. 2; XXVIII. 9 : 360. 2; but X. 21 : 19. 15 all the MSS. have इतिन्मा, without इत् ।

XIV. 4 : 158. 2 r. यकाय्याजिनो instead of यकाय्याजिनो ।

XIV. 12 : 173. 9 r. यद्रास्त्रा instead of यद्रास्त्रा ।

XIV. 13 : 176. note ४, r. 'exc.' instead of 'etc.'

XIV. 15 : 180. 11 r. नयैको instead of नयैका ।

XIV. 18 : 184. 1. I propose to read चर्वाचो instead of चर्वाचो, this word belonging syntactically to राहुभ्यतो ।

XIV. 20 : 187. 4 r. ज्ञवो० instead of ज्ञवो० ।

XIV. 20 : 187. 15 r. तिम्रामावा० instead of तिम्रामावा० ।

XIV. 27 : 200. 1 r. एतद्वचस उवैवैव भवति (instead of उ० उवैवैव^१), i.e. उ । एव । एव ।; we have here the same sandhi, which sporadically occurs in the Taitt. Sāṃhitā and the Taitt. Brāhmaṇa, cp. Taitt. prātisākhya IX. 16, to the examples cited by Whitney (य उवैवैव IV. 3. 3. 2; यद्वचसुवैव० IV. 3. 7. 4; न वा उवैवैवैवैव IV. 6. 9. 4) may be added य उवैवैवैव T.Br. 1. 2. 2. 5. The same sandhi is found in Baudhāyana in the following passages : XVI. 20 : 266. 6, 11; XVI. 33 :

279. 1, 6; XVI. 34. 279. 13; XVI. 35 : 281. 3; XVI. 36 : 281. 6; XVII. 23 : 303. 3; XVII. 66 : 340. 16. This sandhi is not uncommon in the Kāṇva-recension of the Śatapathabrāhmaṇa.
- XV. 15 : 220. 5 r. वद् instead of वद् ।
- XV. 22 : 226. 5 r. दुषवेनये ।
- XV. 30 : 236. 1 r. विज्ञाचते instead of विज्ञाचते, ib. note ९ •इत् instead of •वत् ।
- XVI. 6 : 256. 5 r. बहवद्धारपयो instead of •वयो ।
- XVII. 1 : 283. 3 r. एकधनान्नीचते ।
- XVII. 18 : 298. 8 r. probably दृष्टवीर्षा instead of दृष्टवीर्षा ।
- XVII. 19 : 299 note. ४ r. तद्विषु instead of तद्विषु ।
- XVII. 24 : 303. 8 r. वृद्धिनो जुप्रकारं instead of वृद्धिनो जु प्रकारं ।
- XVII. 40 : 320. 6 r. रत्नं instead of रत्ना ।
- XVII. 42 : 323. 17 r. रषात instead of रषात ।
- XVII. 45 : 326. 14 r. नाभिनीर्भियं instead of नाभिनी ।
- XVII. 61 : 341. 1 r. यौवेनाक्षी instead of यौवेनाक्षी ।
- XVIII. 12 : 356. 11 r. विवेचं ।
- XVIII. 15 : 360. 1 r. त्रिमेदु instead of त्रिमेदु ।
- XVIII. 20 : 366 note १ r. कूरि instead of करि ।
- XVIII. 24 : 372. 3; on किकरावनाना op. Index of words in voce.
- XVIII. 25 : 372. 11 r. दीक्षितायकीर्षा instead of •कीर्षा ।
- XVIII. 29 : 378. 1 r. प्रजापतेरनुक्षमाय instead of •त्माय ।
- XVIII. 33 : 382. 14 r. तद्व instead of तद्व ।
- XVIII. 38 : 389. 2 r. तन्नो नामनी instead of न नो नामनि ।
- XVIII. 46 : 402. 8 r. probably चिरक्या instead of चिरक्या ।
- XVIII. 46 : 403. 2 r. जयन्त्या च instead of जयन्त्याय ।
- XVIII. 48 : 406. 8 correct the interpunction : •चचते चतुर्दशे रात्रि ।
- XVIII. 50 : 408. 16 r. probably with L. •चचरी instead of •चचारी, op. Index of words in voce.
- XVIII. 50 : 409. 18 r. •चचवेन instead of •चचवेन ।
- XVIII. 52 : 413. 1 r. चर्वायामि ।
- XIX. 5 : 424. 6, the nomin. दक्षिणमिद्विषा दक्षि is found in the Brāhmaṇa also : T.Br. III. 12. 5. 7.
- XIX. 9 : 430. 8 r. वेदवीने instead of वेदवीने ।
- XIX. 10 : 434. 4 r. लोकवचन instead of लोक वच ।

- XX. 6 : 16. 13 r. परिग्रही instead of परिग्रही ।
 XX. 18 : 39. 9 r. म्भारमोद्यामिति ।
 XXIII. 7 : 158. 9 r. सप्त्यापवेद्वाच ।
 XXVI. 10 : 286. 13 r. सप्त्यापवेद्वाच ।
 प्रबरे ४१ : 450. 3 r. जीवमवः ।
 प्रबरे ४१ : 453. 1 r. विप्रुवाः ।
 प्रबरे ४८ : 462. 6 r. योज्ज्वरः ।
 प्रबरे ५५ : 466 note ७, r. " is the better reading."
-

BIBLIOGRAPHICAL APPENDIX.

Now that this edition of the Baudhāyana-śrautasūtra is complete, it may be of some use to students of Vaidic literature, to add, at the suggestion of Mr J. van Manen, General Secretary to the Asiatic Society of Bengal, a complete bibliography of the texts belonging to the Black Yajurveda, of which our Sūtra forms a part, as far as these texts are extant, either in print or in manuscript.

It would be logic to commence with the *oldest* texts. But, as no conclusive investigations have yet been made regarding the chronological sequence of the majority of these texts, it will, for the present, be advisable to treat of them in alphabetic order.

1. The *Kāṭha* texts. Of this group two Samhitās are known, that of the Kapiṣṭhalakāṭhas and that of the Cārāyaṇīya- or Caraka-kāṭhas.

(a) The *Kupīṣṭhalakāṭhas*. We know only of their Samhitā, of which a large fragment is preserved at the Benares Government Library. This Samhitā is very nearly related to the Kāṭhaka as printed by L. von Schroeder (see under *b*). The two Samhitās, differ, first, in many minor points, and secondly in their division, the Kapiṣṭhalasamhitā being divided into Aṣṭakas, each Aṣṭaka containing eight Adhyayas. It is a task for the future to examine the relation of this Samhitā to the Kāṭhaka.

(b) The *Caraka- or Cārāyaṇīya-kāṭhas*. Their Samhitā is the one which has been published by L. von Schroeder in three volumes: Kāṭhakam, die Samhitā der Kāṭha-çākha (Leipsic, Brockhaus, 1900, 1909, 1910). To this text R. Simon composed a very useful Index Verborum (Leipsic, Brockhaus, 1912). But the Kāṭhaka must once have contained much more than is handed down to us; there must have existed a Brāhmaṇa and an Āraṇyaka. Of this Brāhmaṇa only some fragments are known at present. Cp. my paper: "Brāhmaṇa- en Sūtra-aanwinsten" in Verh. en Meded. der Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., 2^e R., IVe deel, page 467 ff. Of the Āraṇyaka, von Schroeder himself has published many fragments in his paper: "Die Tübinger Kāṭha Hss." in Sitz. Ber. der Kgl. Ak. der Wiss., Wien, Phil. hist. Kl., Band CXXXVII (1898). From the Sūtras of the Kāṭhas the Yajñasūtra (or Vaitānika- or Śrauta-sūtra) seems to have perished (perhaps somewhere in Kashmir copies still

may be extant); only an extensive fragment of the Paribhāṣā-sūtra and of the Śulba-sūtra are known to me; the Gṛhyasūtra, however, is preserved and is actually being printed at Lahore with extracts from three commentaries. This Gṛhyasūtra presupposes a special collection of Mantras, a kind of Mantrasamhitā, in which the Mantras were handed down with their accents, cp. the above-mentioned paper "Brāhmaṇa-en Sūtra-aanwinsten," page 465 ff.; as a whole this text seems to have perished.

2. The *Maitrāyaṇīyas* or *Mānavamaitrāyaṇīyas*. Their Samhitā has been published by L. von Schroeder in four parts: *Maitrāyaṇī Samhitā*, Brockhaus, Leipsic, 1881, 1883, 1885, 1886. But this śākhā must equally have possessed an Āraṇyaka, which has been lost. The Sūtra has partly been edited by F. Knauer: "Das Mānavasrautasūtra," St. Petersburg, 1900, 1901, 1903, giving Books I—V. After the lamented death of Knauer the task undertaken by him has been taken up by Miss Dr. J. van Gelder, who published the *Cayanaprasna* ("Opbouw van het hoogaltaar naar de overlevering der Mānavas," printed by Kreysing, Leipsic, 1921). The Gṛhyasūtra of the Mānavas has equally been published by Knauer (St. Petersburg, 1897). Whether the Vārāhagṛhyasūtra (edited by R. Sama Śastry as No. XVIII of the Gaekwad's Oriental Series, Central Library, Baroda, 1921) presupposes our *Maitrāyaṇī-samhitā* (the Vārāhas constituting in this case a carāṇa), or another Samhitā slightly differing from the one published by von Schroeder (the Vārāhas constituting in this case a śākhā), is for the moment undecided. According to the introduction to this text the Śrautasūtra of these Vārāhas has also been found. It is to be hoped that it may also be made publici juris.

3. The *Taittirīyas*. Their Samhitā appeared in the *Bibliotheca Indica* under the title: *The Samhitā of the Black Yajurveda with the commentary of Mādhavācārya* (ed. Roer and Cowell, Calcutta, 1860-1899) in five volumes. Their Brāhmaṇa is contained in the same collection of edita (the *Taittirīyabrāhmaṇa* of the Black Yajurveda, Calcutta, 1859 etc.) in three volumes, as also their Āraṇyaka (Calcutta, 1872). Samhitā and Brāhmaṇa were also published at Poona and Mysore with the commentary of Bhaṭṭa Bhāskaramisra. The best critical edition of the Samhitā is that of A. Weber (published as Volumes XI and XII of the *Indische Studien*, Brockhaus, Leipsic, 1871, 1872). Since 1914 we possess a translation with ample introduction by A. B. Keith: "The Veda of the Black Yajus school entitled *Taittirīyasamhitā*" (Cambridge Mass., 1914) in two volumes.

According to Mahādeva in his introduction to the *Vaijaya-*

anti (i.e. an edition of the text of Hiranyakeśi-śrautasūtra with commentary) the Taittirīyas are divided into six schools (caranas), that of (a) the Baudhāyanyas, (b) the Bhāradvājins, (c) the Āpastambins, (d) the Hairanyaśeṣas, (e) the Vādhūlas, and (f) the Vaikhāṇasas.

(a) Of *Baudhāyana* the Śrautasūtra is known, now printed; the Grhyasūtra lies before us in two editions both uncritical and calling for better work: (1) *Baudhāyana-smārtasūtra* (containing the Grhya, the Pitrmedha, the Pravara and the Dharma-sūtra). Madras, 1905, in *Grantha*, (2) *Baudhāyana-grhyasūtra*, Mysore, 1904 (no. 32 of the Government Oriental Library Series). The *Pitrmedha-sūtra* of *Baudhāyana* has appeared separately in a work: *The Pitrmedhasūtras of Baudhāyana*, Hiranyakeśin, Gautama, by W. Caland (Abh. f. d. Kunde des Morgenl. X. Band, Leipsic, Brockhaus, 1896), whilst under the title: "Bijdrage tot de Kennis van het hindoesche doodenritueel" Miss Dr. Raabe published the second and third prāsna of this text (Leiden, Brill, 1911). From the Grhyasūtra selections were published and translated by Dr. P. Harting, Valkhoff, Amersfoort, 1922. The *Dharmasūtra* was published twice by A. Hultsch: Abh. f. d. Kunde des Morgenl. VIII. Band, Leipsic, 1884 and ib. XVI. Band, Leipsic, 1922 (Brockhaus). It is contained also in the Government Oriental Library Series of Mysore with the commentary of Govindasvāmin, Mysore, 1907. An excellent translation was given by G. Bühler in *Sacred Books of the East*, Volume XIV, Oxford, Clarendon Press, 1882. Of the minor texts which help us to understand *Baudhāyana* there may be mentioned here the *Śrautapadārthanirvacanam*, Benares, Samvat 1944, and *Yenkaṭeśa's Sanirṇayaprayogamālā* in three parts, Bombay, Śaka 1808.

(b) *Bhāradvāja's* Śrautasūtra is extant in Europe (a large fragment only) in a Munich and a Berlin ms; whether complete mss. are extant in India is unknown to me. The *Bhāradvāja-grhyasūtra* has been published by Miss Dr. H. Salomon: *Het hindoesche huisritueel volgens de School van Bhāradvāja*, Leiden, Brill, 1913.

(c) The *Āpastamba-śrautasūtra* is known from the excellent edition by R. Garbe in the *Bibliotheca Indica*, 1882-1902, with the commentary of Rudradatta for the first two volumes. The first seven books have been translated into German by me and are printed at Göttingen, Vandenhoeck and Ruprecht, 1921. The second volume, comprising the translation of Books VIII—XV, is in the press, to appear at Amsterdam; the last volume is nearly ready for printing.

M. Winternitz published in 1887 the *Āpastambīya Grhya-sūtra* with extracts from the commentaries of Haradatta and Sudarsanārya (Vienna, Holder); it was translated by Oldenberg in *Sacred Books of the East*, Volume XXX. This *Sūtra* presupposes a collection of Mantras, the *Mantrapāṭha*, which was edited by M. Winternitz: *The Mantrapāṭha or the Prayer Book of the Āpastambīya*, Oxford, Clarendon Press, 1897. The *Dharmasūtra* has been published by G. Bühler: "Aphorisms on the Sacred Law of the Hindus by Āpastamba," Benares, Government Central Book Depot, 1892, and translated by the same scholar in Volume II of the *Sacred Books of the East* (1879).

(d) As to the texts of *Hiranyakeśin*, the complete corpus of the *ritus* according to this school is accessible, partly in ms., partly in print. The *Śrautasūtra* is known from an excellent ms. at Munich, whilst the first ten *prāśnas* are printed, together with the commentary of Mahādeva, called *Vaijayanti*, in the *Ānandāśrama Series*, no. 53, 1907. For the *Pitṛmedhasūtra*, cp. under *Baudhāyana*. The *Grhyasūtra* has been edited by J. Kirste with extracts from the commentary of Mātrdatta, Vienna, 1889, Holder. It was translated by Oldenberg in Volume XXX of the *Sacred Book of the East*. For the *Dharmasūtra*, which differs but little from that of *Āpastamba*, Bühler's edition of the *Āpastamba-dharmasūtra* is to be compared. In the *Saṃskāraratnamālā* (*Ānandāśrama Series*, no. 39, 1899) the whole *Grhya-ritual* is incorporated.

(e) About the *Vādhūlas*, which according to Mahādeva now follow, two or three years ago nothing was known besides the name and a few quotations in the *Vaijayanti*. At present a very extensive portion of their *Śrautasūtra* is known to us as also a *Vyākhyā*, not only of the *Śrauta*-, but also of the non-extant *Grhya-sūtra*. See on these texts my two papers in "Acta Orientalia" edid. Societates Orientales Batava Danica Norwegica, Vol. I, page 3 and Vol. II, page 142. In Madras, where these texts were unearched by the *Pāṇḍita*, a copy of the *Smṛti* of the *Vādhūlas* has been discovered.

(f) The last place in the list of the *Taittirīya-sūtra-kāras* is occupied by the *Vaiṣṇānasas*. Their *Śrautasūtra* was at first known to Europeans from a bad copy at Munich, but we now possess a much better ms. from Madras, which, however, is probably not complete, as the description of the *Rājaṣūya*, the *Aśvamedha*, the *Ekāhaś Ahinas* and *Sattras* is wanting. A *Vyākhyā* of the first ten *prāśnas* of the *Śrautasūtra* by *Śrīnivāsadikṣita* is in my possession. The remarkable *Grhyasūtra* together with the *Dharmasūtra* of the

Vaikhānasyas has been printed in India at Kumbhakonam in 1914. There exists an excellent commentary on this text, composed by Nrsimhāgnicit. To this *Grhyasūtra* the *Vaikhānasyā-saṃhitā*, of which the first four *prāśnas*, with accents, are published likewise at Kumbhakonam in Grantia, stands in the same relation as the *Grhyasūtra* of *Āpastamba* to the *Mantrapāṭha*. A complete or nearly complete text of this remarkable *Saṃhitā* is preserved in the Government Oriental Library at Mysore.

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM.

PROGRESS AND COLLATION STATEMENT FOR LIBRARIANS.

Vol. I.

- Fasc. I. (New Series, No. 1067), 1904.
Title, dedication, index, preface, corrigenda, pp. xvi;
text, pp. 1-96. [Title page dated 1904.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1072), 1904
Text, pp. 97-192.
- Fasc. III. (New Series, No. 1113), 1905.
Text, pp. 193-298. One page of errata, unnumbered.
verso blank.

Vol. II.

- Fasc. I. (New Series, No. 1163), 1907.
Title, preface, pp. ii, vi, text, pp. 1-96.
[No heading to text; title page dated 1907.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1196), 1908.
Index, pp. ii; text, pp. 97-192.
[Index to be bound after preface and before text, p. 1.]
- Fasc. III. (New Series, No. 1223), 1910.
Text, pp. 193-288.
- Fasc. IV. (New Series, No. 1282), 1911.
Text, pp. 289-384.
- Fasc. V. (New Series, No. 1322), 1912
Text, pp. 385-435; corrigenda on p. 436.

Vol. III.

- Fasc. I. (New Series, No. 1379), 1914.
Title, index, preface, pp. xii; text, pp. 1-84.
[Section-heading to text; title page dated 1913.]
- Fasc. II. (New Series, No. 1415), 1917.
Text, pp. 85-180.
- Fasc. III. (New Series, No. 1428), 1919.
Text, pp. 181-276.
- Fasc. IV. (New Series, No. 1445), 1921.
Text, pp. 277-372.
- Fasc. V. (New Series, No. 1453, mistakenly printed
1553), 1923.
Text, pp. 373-468.
[End of text.]
- Fasc. VI. (double number). (New Series, No. 1460), 1923.
Index, pp. 1-114; Corrections and Additions, pp. 115-
120; Bibliographical Appendix, pp. 121-126; Progress
and Collation Statement, pp. 127-128.
[End of the work.]

*The publication is complete and constitutes work No. 168 issued in the
Bibliotheca Indica.*

Demy octavo ..	Oriental text only ..	Ra. 0-12-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only ..	1-0-0
Royal octavo ..	Oriental text only ..	1-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only ..	1-4-0
Quarto ..	Oriental text only ..	2-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only ..	2-8-0

There are some exceptions to this scale, which in each case will be indicated in the price lists. For the calculation of prices each part of a unit in excess of the 96 or 100 pages counts again as a full unit.

Single issues may be bought separately, but three years after the completion of a work no complete sets are broken for the sale of loose component parts.

Each issue bears, besides its issue number, a fascicle number indicating its place in the work and volume to which it belongs.

With the issue of this Notice all previous prices and price lists are cancelled.

CALCUTTA,
December, 1923.

The publications or information about them are obtainable from the Asiatic Society of Bengal, No 1, Park Street, Calcutta, or from the Society's Agents:—

MESSRS. LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VI.

BUCHHANDLUNG OTTO HARRASSOWITZ, 14, Querstrasse, Leipzig.

Residents of Europe should order from the Agents.

When ordering direct from the Society the following rules should be observed:—

- Orders should be addressed to the Asiatic Society of Bengal and not to any Official by name or title.

All Cheques, Money Orders, etc., should be made payable to the Treasurer, Asiatic Society of Bengal.

- Orders for Books should be accompanied by a full name and address, legibly written, and should be sent on a separate sheet of paper containing no other communication.

In India books are supplied by V.-P.P.

PUBLISHED IN
THE BIBLIOTHECA INDICA.

Work No. 92.

ĀPASTAMBIYA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Rudradatta's Commentary. Ed. Richard Garbe. 2 vols. 1881-1903. Complete. 17 fascicles. Fascs. I-IV and VI-XII sold out; fascs. V and XIII-XVII available. Fasc. XVII @ Re. 1-8-0, the rest @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 49.

ĀSVALĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Gārgya-Nārāyaṇa Commentary. Ed. Rāma Nārāyaṇa Vidyārātma. 1864-1874. Complete. 11 fascicles. Fascs. I, VI and IX sold out; the rest available @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 163.

BAUDHĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA. Ed. W. Caland. 1904-1923. Complete. 14 fascicles. Fascs. I-XIII available @ Re. 0-12-0 per fasc. Fasc. XIV @ Rs. 1-8-0. Rs. 11-4-0.

Work No. 63.

1. **LĀTYĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Agnisvāmin's Commentary. Ed. Ānandacandra Vedāntavāgīśa. 1870-1872. Complete. 9 fascicles. Fascs. II-IX available; the rest sold out. Fascs. II-VIII @ Re. 0-12-0 each, and fasc. IX @ Re. 1-8-0.

Work No. 99.

5. **ŚAN̄KHIYANA-ŚRAUTA-SŪTRA**, with Commentaries of Varadatto-suta Anartīya and Govinda. Ed. A. E. Brandt. 4 vols. 1885-1899. Complete. 16 fascicles. All available. Fascs. I-XIV and XVI @ Re. 0-12-0 each, and fasc. XV @ Re. 1-8-0. Rs. 12-12-0

Work No. 140.

6. **TRIKĀṆDA-MANḌANAM**, by Bhāskara Miśra Soma-yāji. With a Commentary. Ed. M.M. Candrakānta Tarkakara. 1898-1903. Complete. 3 fascicles. All available @ Re. 0-12-0 per fasc. Rs. 2-4-0

(December, 1924.)

